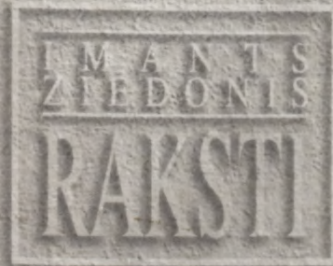
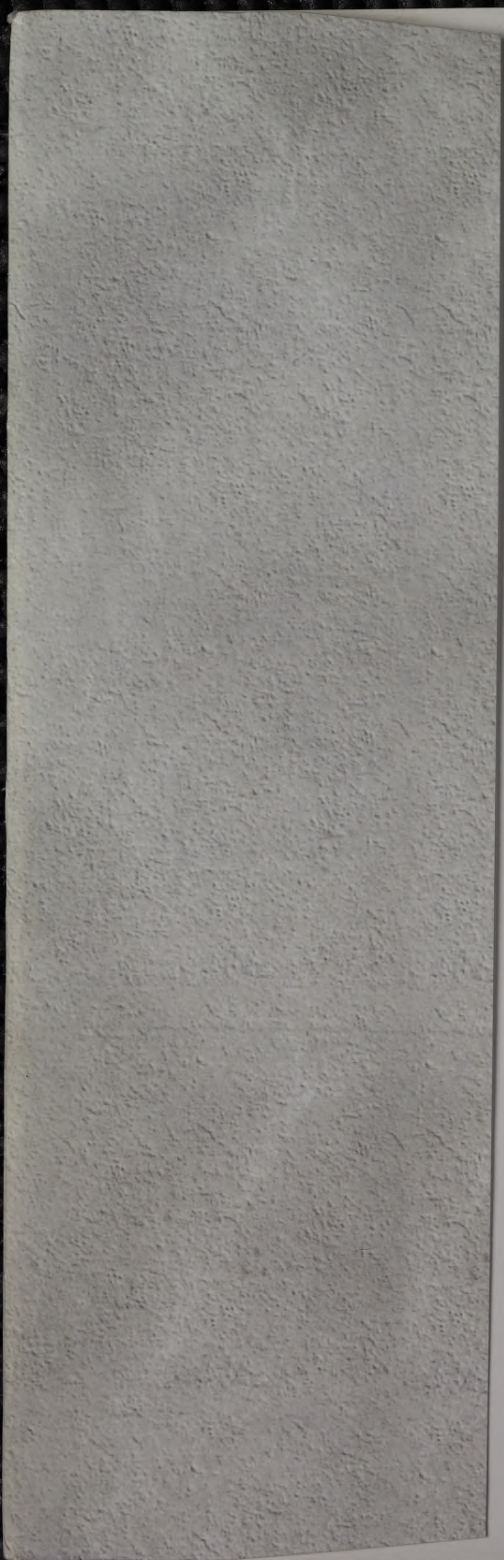

TUTEPATĀS

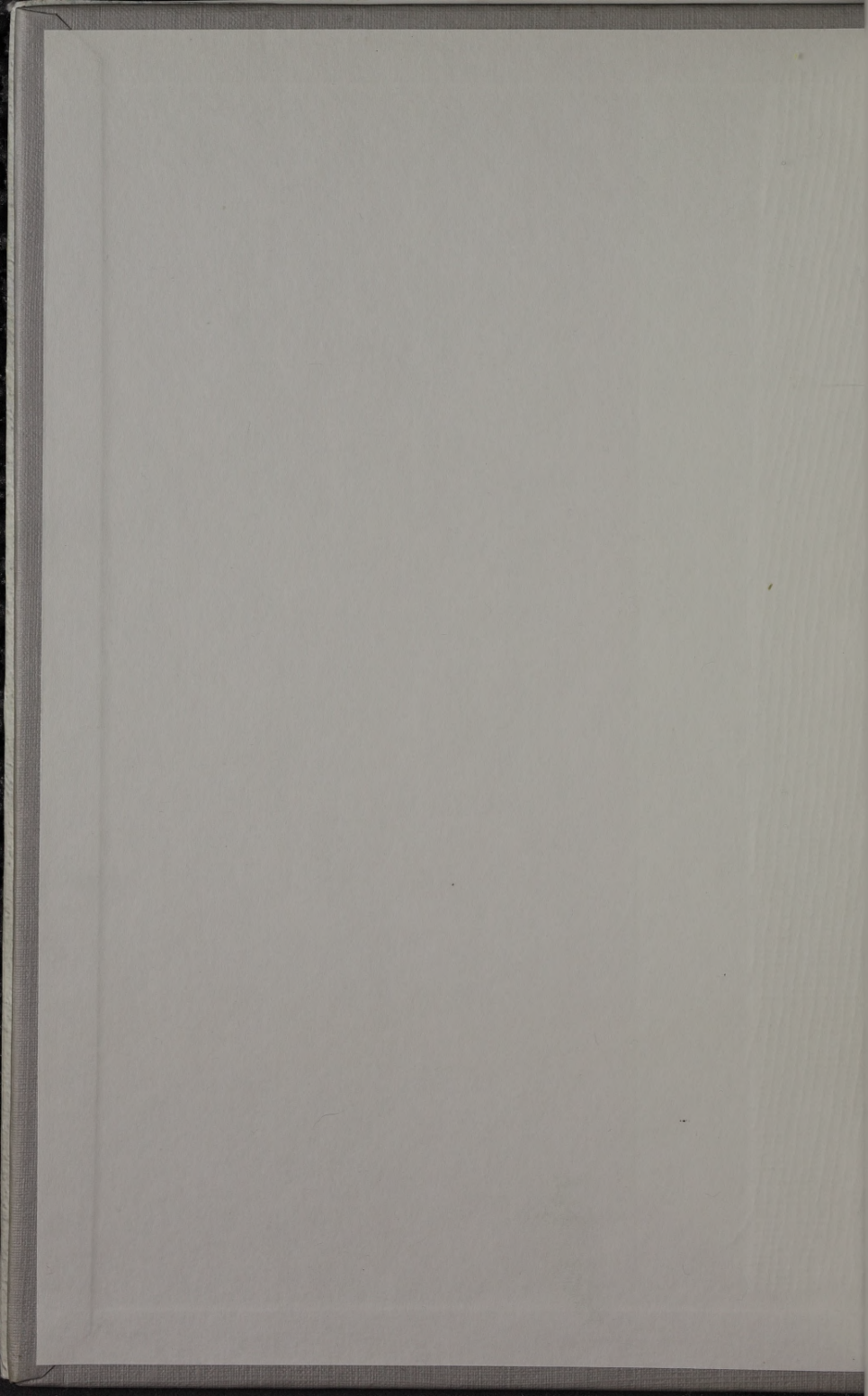

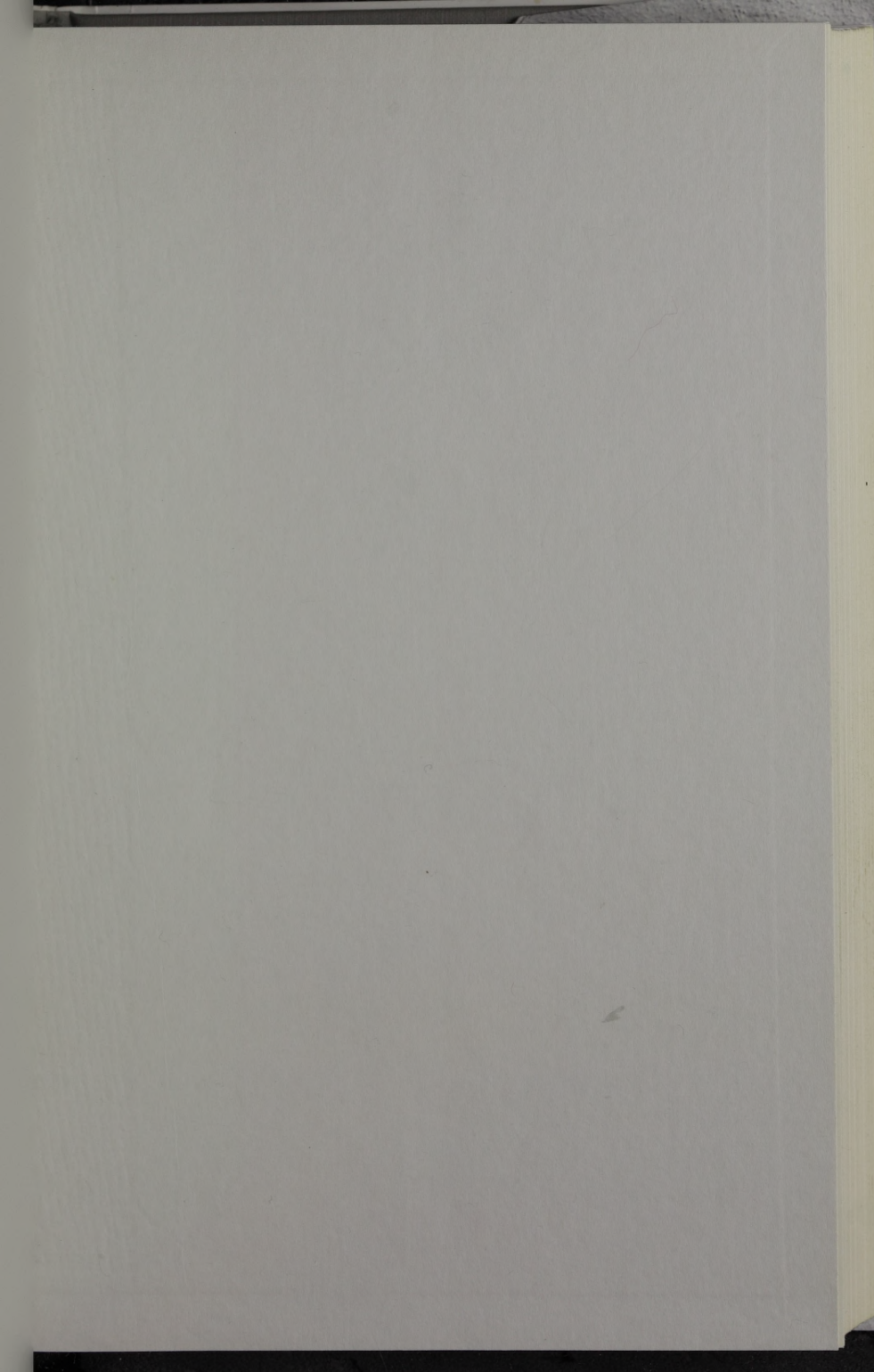
IMANTS ZIEDONIS

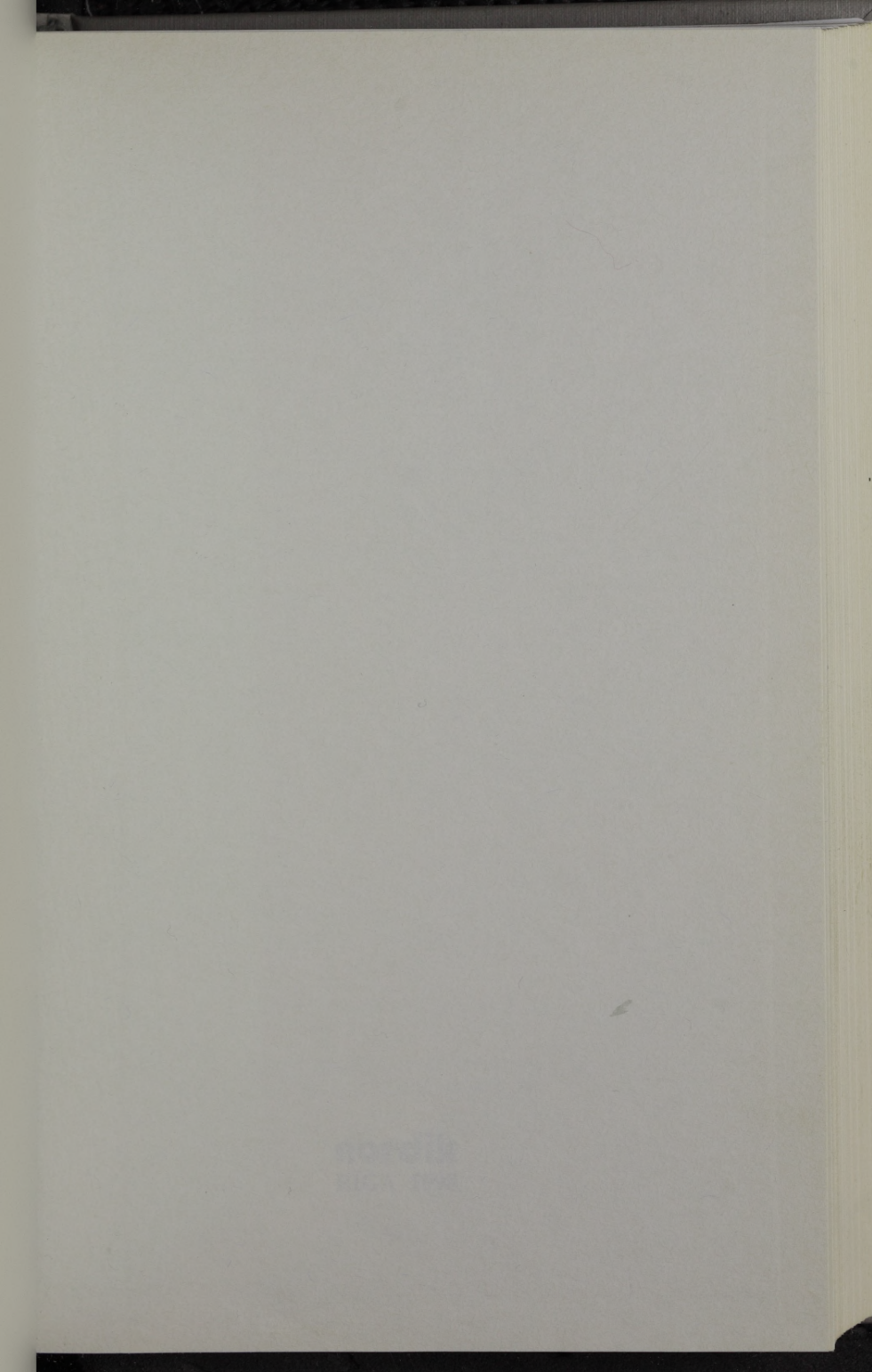

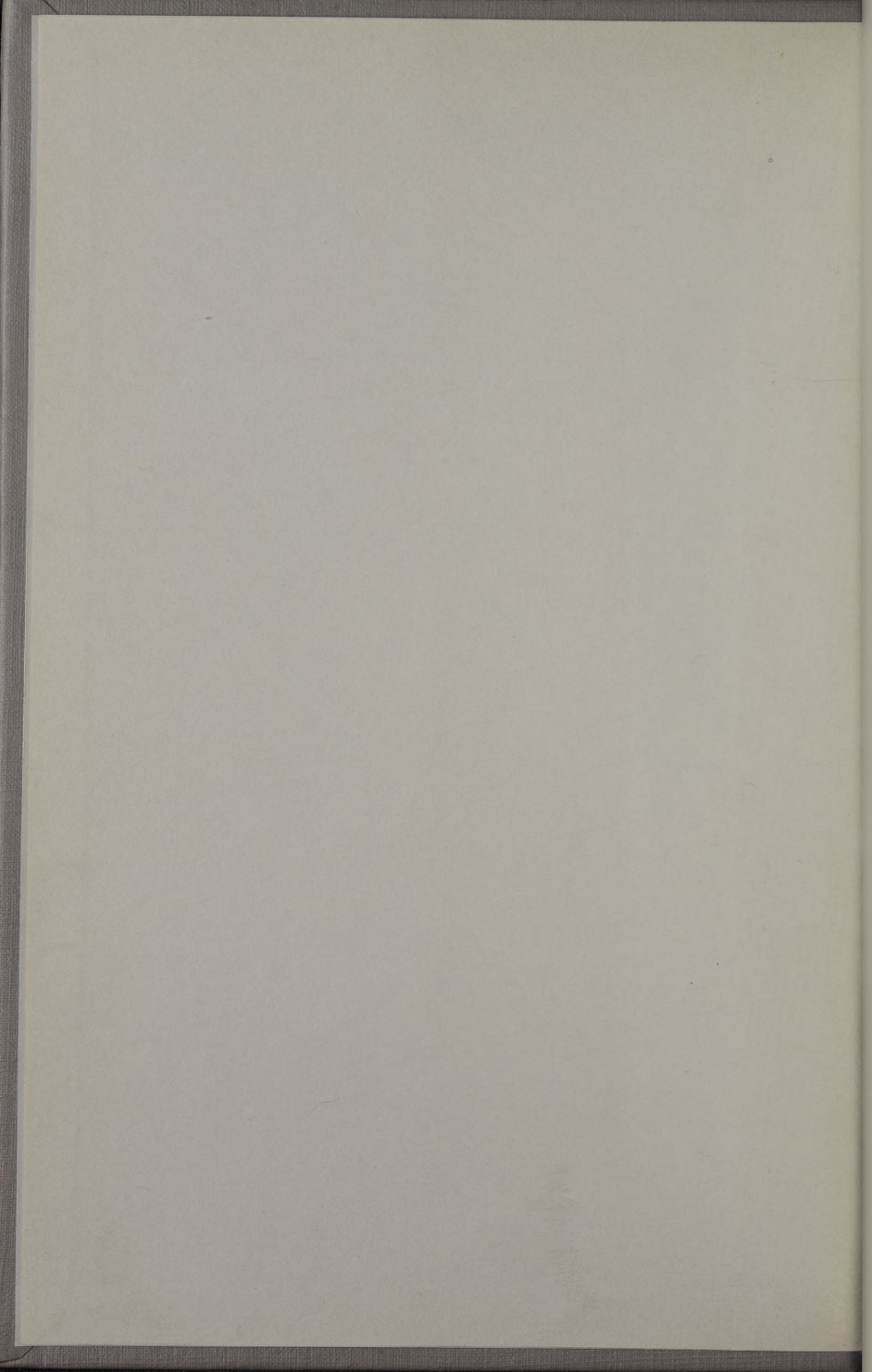
Frank J. Kelly

nordik
RĪGA 1998

1952
1951

RAKSTI TIEK IZDOTI
AR ATKLĀTĀ SABIEDRISKĀ FONDA
" I. ZIEDŅA RAKSTI " ATBALSTU

RAKSTU 9. SĒJUMA SAGATAVOŠANĀ
FINANSIĀLU PALĪDZĪBU SNIEGUSI

 Latvijas Nafta

NELSS

**I M A N T S
Z I E D O N I S**

RAKSTI

---

12 SĒJUMOS

95-3
326

L
810

Maunty Jūdeny

RAKSTI

9. SĒJUMS

UDK-p 888.3 (081)
Zi 084

Latvijas Nacionālā
BIBLIOTĒKA

~~98-16.164~~
0300037125

ANDRAS KONSTES
sastādījums autora redakcijā

Galvenā redaktore
LĪGA LAPA

Redaktore
LIGITA SPROĢE

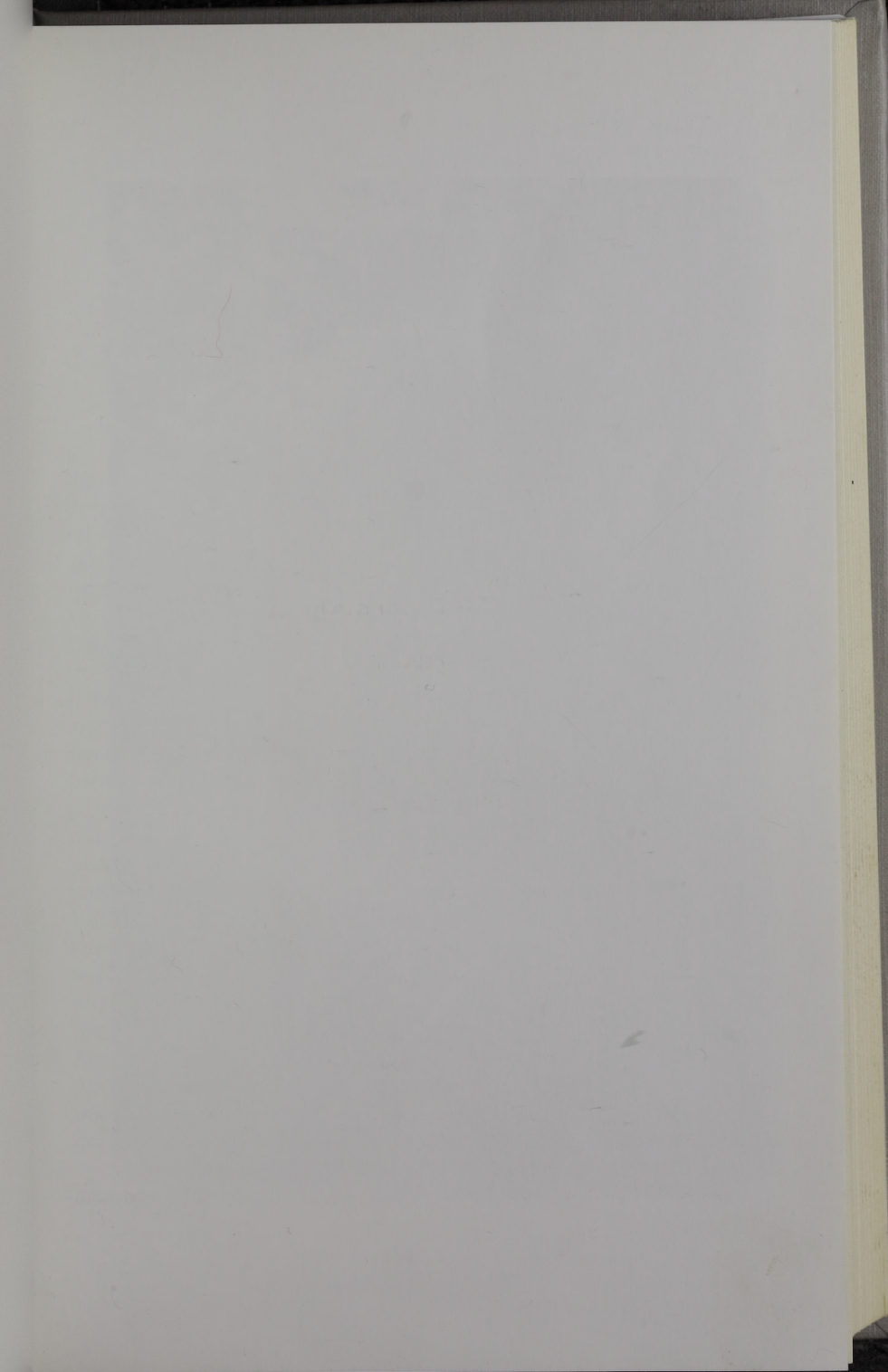
Mākslinieks
AIGARS OZOLIŅŠ

Fotomākslinieki
GUNTIS ENIŅŠ, ANDRIS KRIEVIŅŠ,
IMANTS ZIEDONIS

ISBN 9984-510-26-3

© I. ZIEDONIS

© Izdevniecība NORDIK, 1998

NO KALNA UZ KALNU JEB SAGLABĀŠANAS INSTINKTS

Ja Latvijā būtu vairāk cilvēku, kuri spētu uzrakstīt katrs pa grāmatai par šādām tikšanās grupām, ideju brālībām, darbu un dziņu kompānijām, kurās auguši un kaut ko stipru darijuši, — tā būtu varbūt pati nozīmīgākā daļa Latvijas rakstītajā vēsturē. Cilvēku brālīgais darbs mazās grupās — laikam gan kultūrā nav nekā rezultatīvāka. Mūsu grupa nebija vienīgā. Latvieši, tikuši pie lielajiem augstumpuses tālumiem, kļuva, piemēram, par varen veiksmīgiem alpīnistiem. Mazas, nabadzīgi ekipētas draugu grupiņas devās uz augstajiem Pamira un Kaukāza kalniem. Tagad viņi ir pasaulē pazīstami alpīnisti. Latviešu pārdrošie kalnu upju laivotāji mazās, tolaik primitīvi apgādātās grupiņās iedibināja ne vienu vien līdz tam lielajā Savienībā neizbrauktu un par neizbraucamu uzskatītu ūdens-tūrisma maršrutu. Maza draugu grupa pašu pūliņiem izbūvēja pirmo kamaniņu trasi Siguldā, Cirulišos. Tāpēc mums tagad olimpīši. Uzdās pirmie katamarānu būvētāji — ar milzīgu piepūli un cīniņiem. Pirmie sērfigisti un viņu brālības. Daži paši spēcīgākie ūdensvīri brauca arī mūsu grupā — Zigurds Vidiņš, Jāzeps Baško, Jānis Martinsons. Martinsons, tautas atmodas gados atnākušās brīvības un kaut kāda vēsturiska spīvuma pārņemts, ar vējdēli pārbrauca pāri jūrai pa tā saucamo "Bēgļu ceļu" — no Užavas stāvkrasta līdz Gotlandei. Arī par to nav rakstīts. Nav grāmatas par "zaļajiem", mūsu ceļi. Atmodas gadu kopšanas talkās mijās un tikās. Brieda un nobrieda mazas folkloristu grupas. Viena no mūsu grupas Mārām, nozīmēta darbā Dundagā, centās atmodināt Dundagas folkloristus — Lieldienām, Saulgriežiem, citām paražām.

Atnāca Guntis Eniņš ar saviem "Eniņa vīriem" (arī veselu domubiedru grupu): Atis Baiža, mērnieks un orientēšanās

sporta veterāns, vīrs ar guļammaisu, skujām piebirušiem matiem un lielu "vientulības prieku", viņam bija savākta lielākā Latvijas dižpaegļu kolekcija; Voldemārs Birznieks, pilskalnu zinātnis, un Gusts Golubovskis, cilvēks ar Apsišu Jēkaba sirdsšķīstajiem ļaudim. Eniņš pēc dažiem gadiem nodibināja sev vēl jaunu grupu — alu meklētājus. Kādā jaukā braucienā Salacas krastos mūsu grupai piebiedrojās daži dakteri — no lašu nārstu vietu kopējiem. Pēc tam, kad no darba televīzijā par izspridzināto Taurupes ozolu uzfilmēšanu un it kā simpātijām pret mūsu grupu tika atlaistas Māra Zirņīte un Vita Aigare, Vita iestājās mūsu grupā.

Šajā laikā kāds kādu atrada, kāds ar kādu šķīrās, piedzima bērni, pašu bērni, tika svinētas jubilejas, nomainījās valsts iekārta, sadārdzinājās benzīns, tika nolietoti un atkal nopirkti jauni motorzāģi, uz debesu mežiem mūžībā aizgāja Saliņtēvs, grūti saslima un grūti Dieva valstībā aizgāja Aldis, aizgāja klusais Gusts, aizgāja superrosīgais Imants. Negaidīti savus šimūža paegļus, Ilzi, Kristīni un mūs visus pameta stiprinieks un naktsviņoļu dzejnieks Atis. Un, atvadoties no Andra Universitātes aulā tajās bargajās janvāra dienās, mēs viņam uzklājām savu grupas karogu — vieglo, zaļo taurenī. Turpmākajos braucienos tas mums allaž atgādināja to dienu un šo dienu nopietnību. Domājams, ka viņiem vēl būs uz šīs zemītes jāatgriežas un jāpiedzimst atkal — pārāk stiprs bija viņu kopēja instinkts; debesu dārzos tajā pilnībā jau laikam gan nav nekā nedz kopjama, nedz kārtojama. Mēs pieminam to gaišumu, ar kādu viņi bija mūsu vidū!

Mēs dāvinājām saviem biedriem dižkokus un nosaucām tos viņu vārdā. Dažs labs par to satraucās. Taču mēs šos dižkokus nekur neesam piedāvājuši oficiālam sarakstam. Tie bija tikai mūsu iekšējie spēles noteikumi — tā mēs paši sev pateicāmies par darbu. Tā es, piemēram, sev simpātiskām būtnēm esmu dāvinājis pulksteņus, lielos pilsētas pulksteņus Rīgā un citur pasaulē. Tā var dāvināt vasarnīcas skaistos kūrortos, neņemot vērā, ka tie jau kādam pieder. Var dāvināt mākoņus un pat skaistos debesu saulrietus. Jāatzīmē, ka mēs kopām galvenokārt tikai nereģistrētus, pašu jaunatrustus dižkokus un, tiem vārdus dodami, nekādus iepriekšējos nosaukumus netikām nīcinājuši. Pāris reižu gan gadījās, ka Eniņa modrās dižkoku vārdu zināšanas mūs nenosargāja no grēka. To nožēloju un par to

atvainojos. Te gan jāpiebilst, ka Andulēnu ozola (Talsu rajonā) nosaukšana manā vārdā nav mūsu grupas rēķinā: to jubilejā uz skatuves man dāvināja Mežsaimniecības ministrija. Un es vēl tagad nezinu, kā no dāvanām drikst atteikties. Vēl jo vairāk, ja tev dāvināšanas brīdi nav ne jausmas, kur tas ozols un vai tas kādreiz kaut kā saukts. (Cik zinu, tad šis dāvinājums ir jau "anulēts" un pārdresēts uz citu ozolu.)

Bet citādi mūsu grupā, domāju, nekādas sevišķas apgrēcības nebija.

Mūsu braucienos bija kāda laba ideālu klātesamība. Neapšaubāmi tas bija patriotisms. Neizteikts, sevī ieturēts latviskums. Kaut kāds savas tautas vērtību saglabāšanas instinkts. Otrkārt — skaistuma izjūta. Mūsu meitenes allaž bijušas skaistas un ieraugāmas. Sevišķi sestdienas deju vakaros kādā vietējā kultūras namā — lūdzot uz deju, viņas tika izķertas (Ērgļos, Durbē, Neretā). Inertākās ballītēs viņas pašas uzmundrināja ciema puišus nīprākai dzīvošanai. Vienulaik viņas devās uz ballītēm garās, līdz celim aditās zeķēs ar vieglām ādas zolītēm, citreiz vienojoša bija tērpam piederošā taureņa zīme. Ēdien-galdam (vienalga — uz celma, uz vecām ragavām vai pils balkonā) bija jābūt skaisti klātam un acij baudāmam, un tā tas arī bija, sevišķi, ja to darija Laima vai Ilze. Apģērbā nevērigākie vecpuiši tika ieaditi stiķu stiķainās vestītēs un micēs. Izrādēm vakaros uz skatuves bija jābūt augstas klases, un tā tas arī bija, ja dziedāja Pēteris vai dejoja Sarmīte. Un darbā — nekādas ļurkāšanās vai slamstišanās, kā tas tolaik, padomju laikā, bija talkās iegājies. Sevišķi akurāti un metodiski nopietni strādāja dakteri, meža likumus uzturēja mežkopji un biologi. Lai darba vieta pēc darba paliktu kompozicionāli nokopta un baudāma, to pieskatīja mākslinieki (ainavu kopumā, dižkoku dominantes atsevišķi, kaudžu vietu pieslēptību un estētiku). Intensīvajā darba laiciņā (3—4 stundas) filozofēšana un izplāpāšanās netika atvēlēta, tam laiks bija visu garo vakaru vai naktī, ja sirds pārlietu pilna. Tādi tie mūsu ideāli un katra paša pilnības izjūta — profesionālisms, estētika, patriotisms. Skan augsti. Bet, lai nebūtu pašiem par savu teicamnieku stāju neērti, mēs mācējām un īpaši mācijāmies daudz ko no visa tā "laist dēli". Nonsenss, absurds, abrakadabra, nebeidzamas ačgārnības, asprātības. Mēs daudz padarījām. Mūs saprata un nesaprata. Grāmatā jau stāstīts par tiem cilvēkiem, kuri mūs

uzņēma un gaidīja kā savējos. Tādi bija gan vietējie "autsaideri" (kā Valdis Atāls ar savu muzikālo jauniešu grupu Dundagā), gan jaudīgi kopsaimniecību vadītāji (kā Jānis Blūms Nīgrandē, Jūlijs Beļavnieks Madlienā, agronome Bērziņa Umurgā), gan vietējās varas pārstāvji (Tālis Zālītis Neretā, Ilze Muste Limbažos). Sevišķi mūs lutināja skolas ar savu kopmītņu pieticīgajām ērtībām (Skrīveros, Embūtē, Jaunjelgavā, Kalnciemā, Ogrēnos).

Bet daudzās vietās no mums arī vairījās — gan tāpēc, ka mūsu centienus kopt tišām vai netišām aizlaistas kultūrvietas vienkārši nesaprata (kā Vecpiebalgas kolhozā, Ogrēnu—Kalna Kaibēnu takas atjaunošanas gadījumā), gan tāpēc, ka mūsu partizāniskā un vietējās rajona partijas komitejās nepieteiktā kopšanas objekta izvēle skolām, ar kurām gribējām sadarboties, vai saimniecību vadībai lika būt atturīgām un politiski piesardzīgām (kā Nautrēnos dzejnieku Jūrdža un Miglinika piemiņas stādījumu gadījumā). Bija vietas, kur mūsu darbošanos Dabas un pieminekļu aizsardzības biedrības vietējo nodaļu darbinieki uzņēma greisirdīgi un centās mūsu darbu noniecināt (kā Ogres rajonā). Bija arī atklāts naidīgums (kā Ainažos, kur barbariski iznīcināja Krišjānim Valdemāram veltīto 3000 masta priežu stādījumu). To bijām veikuši spirāles kompozīcijā ap atvesto piemiņas akmeni ar speciāli no stādaudzētavas vestiem zinātnieku izaudzētas priežu šķirnes stādiem. Visādi bija. Mūs saprata un nesaprata. Jāsaka gan, ka mēs ar nesapratni bijām jau rēķinājušies pašā sākumā. Arī ar to, ka liela daļa mūsu izkopto vietu atkal aizauzs. To mēs zinājām. Turklāt — nebija jau nemaz tik stipra pārliecība arī par pašu Latviju, ka tā netiks pārkrievojota. Tā ka vienojāmies, ka vismaz kopsim sevī pašu kopšanas ideju.

Vai mūsu grupa netika arī politiski novērota? Gan jau tika un bez tā neizpalika. Tāpēc zēniem, kas milēja "braukt ar muti", tiku piesacījis sevišķi neaizrauties. Lai nedotu iemeslu mūsu skaisti iedibināto kopu aizliegt, izklidināt. Bija dzirdēts, ka līdzīgas ievirzes kopa Lietuvā "izformēta". Bet politiski asas, nevaldāmas mēles bija vairākiem (daži no viņiem par to jau bija cietuši) — Jānim, Pēterim, Voldemāram, Guntim, Sarmītei, Atim. Dzīvojām uz realitātes un absurda robežas. Un attīstījāmies. Samērā pašiepriecinoši.

Ļoti iespējams, ka būsīm bijusi pēdējā dabas kopēju ideā-

listu grupa, kas tik metodiski un ilgi strādājusi dabas un vides sakopšanā. Bez preses, bez radio un televīzijas atbalsta, bez atzišanas, bez popularitātes, kas katram censonim un viņa pašapziņai kaut kādā veidā tomēr patiktu. Nāk jauns laiks. Tagad "zaļajiem" ir savi preses izdevumi, kas uzrāda viņu darbību, vides kopšanas programmas šodien ir preses uzmanības lokā, programmu realizācijai ir savi sabiedriski un valsts naudas līdzekļi. Pēdējā laikā pāris gadu mums palīdzēja ar autobusa apmaksu Latvijas Kultūras fonds — kā Kultūras fonda kopa kopām (ainaviski iezīmējām) Daugavas baseina pilskalnus (sk. mūsu darbu sarakstu pielikumā!). Bet arī fonds lēnām "estetizējās", "intelektualizējās" un atteicās no tiešajiem sakopšanas darbiem novados. Un nu valsts mežkopības politikas pagaidām kā tādas vispār nav (nejūt, ka būtu), mūsu pašdarbība mežu patvaļīgas un mazkontrolētas izciršanas apstākļos varētu pat tikt uzskatīta par nosodāmu, bet saskaņošana prasītu daudz organizatoriska darba, kuram diemžēl nav ne laika, ne patikšanas. Tā ka atliek vien paļauties uz "zaļo" kustības spēju organizēties. Skolas un jaunatnes nometnes sakoptības darbus šodien neveic gandrīz nemaz, jaunatnes nometņu programmas talku darbus neparedz un ārpus nometnes žoga neiziet, izņemot ekskursijas. Tā saucamo Meža dienu stādīšanas darbus prese un televīzija gaužām maz atrāda plašākai sabiedrībai, arī mežkopes Zviedres iedvesmotas valsts robežas apstādīšanas darbus. Brigaderes princips "Dievs. Daba. Darbs" pieklusis. Taču nav ko vecišķi pašlielīties, nedz žēlabaini nopūsties. Latvija vēl saistīs pasaules tūristu uzmanību ar savu ainavisko mieru un variāciju smalkumu, un paši latvieši būs spiesti apzināties atkal savas vērtības, tās kopt un godā turēt. Tad, kad Latvijas neskartās, mazindustrializētās dabas skaistums pasaules tūrisma tirgū būs kļuvis par precī. Pasaule parādīs latvietim to, ko viņš pats nedz redz, nedz grib redzēt. Un muļķu būšana beigsies, sāksies darbība. Zaļa un priecīga. Vēl priecīgāka, nekā bija mums. To arī novēlam.

Es personīgi savu vadību grupā beidzu ar diviem simboliski stipriem braucieniem. Viens bija 1996. gada pavasarī Kolkā. Ziedēja ceriņi, un jūrā vēl bija ledus. Kolkas raga straumē ledus gabali trinās būsķķēdami un čabēdami, bet citādi bija ļoti kluss. Koši tumši zili pirmā pērkona mākoņi staigāja jūrā gar pamali. Un visa šī ainava likās spocīgi nereāla. Kolkā esot

teiciens: "Kad pirmais pērkons, tad ledus grimst." Tikai neviens neatcerējās kaut ko tādu piedzīvojis. Bet te nu tas bija! Šopavasār. Tāda sakritība. Un ziedēja ceriņi. Un šajā tumšzilajā pavakarē Kolkas baznīcā spilgti gaismojās Helēnas Heinrihsones košā altārglezna. Todien Vilnis Titāns noskatīja vietu raga kāpās skulptūrai "Zaļā saule", vienīgo tādu vietu Latvijā, no kuras raugoties saule jūrā uzlec un saule jūrā noriet.

Otrs tikpat teiksmains brauciens bija rudenī Rites mežos: mēs pārbaudījām, vai tas maz iespējams — sasaukties uguns kuriem no pilskalna uz pilskalnu. Izcirtām skatam atvērumus un vēlā, dūmakainā rudens pēcpusdienā izvietojām savus novērotājus un ugunotājus Stupeļu pilskalnā, Mārgas pilskalnā, Kņāvu kalnā un Ormaņkalna augstumos Līgokalnā. Un pakrēslā pāri Saukas ezera ielejai samirkšķinājās uguntiņas. Kādreiz tās Sēlijai nozīmēja "Leiši nāk!" vai "Krustneši nāk!". Topēcpusdien bija vēl arī Saules daļējs aptumsums. Tas viss un zeltaini zils, dūmakains rudens. Iekšā kaut kas tā kā ieraudājās, tā kā iegavilējās. Skaistāka nekā nebūs, nu ir gana! Un man, personiski man, grupa savu divdesmit gadu darbu ar to bija beigusi. Protams, reizēm mūsējie vēl kāds bariņš salasās un aizbrauc cits pie cita talkās. Vēl pagājušoruden apstādījām ar ozolzilēm Vizbulītes tēva zemi Bērzainē Burtnieku pusē. Tradicionāli ir arī ikgadējie Ziemassvētku braucieni uz Tīrelpurvu. Šajā sakarā mēs ar patikšanu atceramies Odiseju Kostandu un viņa skolniekus — dedzīgus, strādīgus, gudrus. Viņa grupas "Vēstures strops" un "Zaļās pogas" bija mūsu līdzcensoni.

Savulaik, vēl pirms iedibinājās "daži", dižkoku kopšanas darbus es aizsāku ar Murjāņu internātskolas sportistiem. Lojas malā un Gaujmalā. Saglabājusies viņu dienasgrāmata. Ar skolotājas Rudzītes un viņas audzēkņu sportiskajiem un mazliet romantiskajiem ierakstiem. Dīvaini, ka tādas pašdarbnieku grupiņas nerodas šodien brīvajā Latvijā, vismaz presē un televīzijā par to neko nedz dzird, nedz redz.

Grāmatas beigās ievietots mūsu darbu objektu saraksts un Viļņa Titāna veidoto akmens uzrakstu saraksts. Mēs pateicamies tiem šoferiem, kas mūs divas dienas mēnesī veda pa Latviju un bez īgnuma pacieta mūsu dīvaino darba un atpūtas stilu. Mēs pateicamies tiem Mežsaimniecības ministrijas eksministriem un "Silavas" mežu zinātniekiem, kas mūsu darbošanos saprata un pieņēma. Un — ceļamkrānu meistariem, kas

palīdzēja isā, varētu teikt, triecienlaikā atrast, atvest un novietot piemiņas akmeņus, viņi to darīja tikai aiz savas labās gribas un patriotisma, var teikt arī — lokālpatriotisma. Sevišķi daudz darīja Dundagas mašīnu vīri, uzceldami 11 metru augsto laukakmeņu piramīdu Krišjāņa Barona bērnības vietā Valpenes diķmalā. Vilnis Titāns ar viņiem strādāja vasarām ilgi. Tagad tur akmeņos iekalti apkārtņē zudušo māju vārdi. Ar savieša ieinteresētību palīdzēja, daudz un dārgi palīdzēja, Dundagas novadnieks Edgars Bāns, tolaik turīgas padomju saimniecības "Padomju Latvija" direktors Pierīgā, dodams smēlēju ekskavatoru, kas izbagarēja Valpenes diķi, kur lielajai akmens piramīdai diženi spoguļoties.

Mūsu dalībnieku saraksts grāmatas beigās dots ieskatam, kas tie "daži" tādi īsti bijuši — taču ne jau slīmesti un saulesbrāļi, bet nopietni ņemami cilvēki. Tādi arī gribam palikt lasītāju apziņā — mazs fragmentiņš Latvijas "zaļo" vēsturē, maza, lai gan sevī komfortabla, tomēr pretošanās kustība, arī jauna pašdarbības veida pieteicēji.

Reizēm redzu Latvijas aizaugušos pilskalnus un kalnus ugnskuriem sasaučamies — svētku un piemiņas dienu reizēs. Redzu Latviju ugunszīmēm sasaučamies. Mēs justos tuvāki. Brāligāki. Varbūt tas arī notiks. Kādreiz. Kad kādi izlasis šo grāmatu un varbūt atsāks no tā, kur mēs beidzām. Ar "logu" izciršanu. Ar skatu uz brāļu kalniem. No kalna uz kalnu. Jāņugunis spīgo... Melngailis. "Jāņu vakars". Ligo...

No kalna uz kalnu. Un nepazūd, nenogrimst krūmos.

Imants Ziedonis

1998. gada aprīli

The text on this page is extremely faint and illegible. It appears to be a standard page of text, possibly containing a list or a series of paragraphs, but the characters are too light to be transcribed accurately. The layout suggests a structured document, but the content is unreadable.

TUTERATĀS

Latvijas Nacionālā
BIBLIOTĒKA

98-16.164

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

Library of The University of Chicago
52-12-101

IEVADAM

Šī grāmata ir mazliet nokavējusies. Tā varēja būt aicinātāja uz lieliem darbiem — pašsakopšanās un skaistuma darbiem. Bet, kamēr cirtām krūmus un atdzīvinājām kultūras vietas visā Latvijā, laiki mainījušies ļoti strauji un ļoti radikāli. Laiks vērties citā. Notiek jau zemes privatizācija. Un katrs saimnieks pats nu izlems sava alksnāja, sava krūmāja, savas birztales likteni. Mēs bieži vien kopām citu durvju priekšu. Nu viņi sakops paši. Bus atkal piederoši, pašsakopjami

Atļauju neprasisim nekādai ministrijai. Simtiņš.

īpašumi. Mēs strādājām apātijas un pat tādā kā izmisuma un kapitulantisma gaisotnē, vispārējas nolaistības, nesaimnieciskuma un bezkontroles laikā. Mēs strādājām tādām kā partizānu metodēm. Savas labās gribas vārdā paši sev ņēmām tiesības. Nu ir beidzot valsts kontrole — vides aizsardzības inspekcija. Jācer, ka būs arī vides veidotāja programma un valstiski sakopšanās darbi.

Šī grāmata varbūt noderēs vienam otram ideālistam — kā to darīt no labas gribas, no sava prieka, bez kādas slavas vai atlīdzības, bez televīzijas un korespondentiem. Vienkārši — savā nodabā, savā draugu pulkā, mazās grupiņās un kompānijās.

Ja šī grāmata arī neizskanēs kā aicinājums, tā vismaz būs daļa no manu šeit minēto draugu biogrāfijas. Arī — manējās. Mēs tiešām to darījām bez kāda savtīguma.

Žēl, ka mēs nevaram jums parādīt Latviju tajā krāsū un noskaņu bagātībā, kādā mēs to redzējām — visos gadalaikos un dienu visās gaismās. Mēs to redzējām, vēl tagad redzam, un mūsos pašos tas paliek neizdzēšami. Bet krāsās šobrīd neviens neņemtas šo grāmatu iespiest. Un Dievs dod, ka tai pašā melnbaltajā mēs te iznāktu sev un Latvijai līdzīgi. Varbūt kādreiz šī grāmata iznāks atkārtoti — attēlos noskaņota. Ej nu zini.

Pašlaik, pēdējo reizi pārļasot rokrakstu, dažviet pavīd tāda kā mūsu augstprātība un lecīgums. Bet lai paliek. Tas bija tāds laiks — daudz mūsos bija uzkrājušās dusmas un aizvainojums par ļaužu vienaldzību. Lai paliek! Tā bija.

Imants Ziedonis

1991. gada jūnijā

SAGĀŽAS LIELA, ZAĻA DEBESS PĀRI VIŅAM PAŠAM —
OZOLIŅU ANDRIM

Par lielu ir ozols, lai mēs to apjēgtu. Par milzīgu, lai to apgūtu. Mēs nevaram to visu nekā cienīt. Nevaram paspēt ieraudzīt. Šauras ir mūsu cūkacītes, šaurā leņķī, it kā būtu ciet aizbarotas. Ozolu Jānis (vēl šovasar Jāņos ar vainagu galvā) jau šoruden uzars ozolam saknes. Liels ir ozols: kas redz zarus, neredz saknes. Ozoliņu Andris uztraucas tieši par saknēm — lai neatņem rudziem spēku, spridzina pie pamata augšā. Neredz, kā sagāžas pasaule, sagāžas liela, zaļa debess pāri viņam pašam — Ozoliņu Andrim un viņa bērniņiem, maza-jiem Ozoliņiem. Sabruka Ozoliņu debess, un palika lauka vidū vientuļi, mazi un muļķi biedriši Ozoliņi.

Bet Edgars Ozolnieks ir mednieks starp medniekiem. Nu ir nošauts tas briedis, nofotografēts pie ozola smukākā vietā. Edgaram ir alu cilvēka piere un viņa draugam — neandertālieša sirds, viņi iekur uguni ozola vidū, un sirds dauzās aiz sajūsmas — cik skaisti! Velk! Rūc! Tāds kā kamols kaklā, gribas kliegt uzvaras kļiedzienu, norēkties. Velns lai parauj, cik nāvīgi! Jāpavelk tikai briedis nostāk, lai neizcepas!

Ozoliņi, Uzuliņi, Kalnozoli. Viltvārži...

Bet mežu ministrijā strādā mežu labietis Kronītis. Un reizēm viņš runā televīzijā. — Ja jūra ir dzīvības šūpulis, tad mežs ir cilvēku šūpulis un kultūras šūpulis, — tā viņš saka.

— Tur, kur es biju vecā vietā, tur man bija šausmīgi vitoli. Milzu lieli. Agrāk tur lopus dzina uz ganu pa vitoliem. Nu, pasaul' vitoli! — tā teica vīrs pie Igates jaunu vitolu audzē. Kur atkal viņam ir vitoli. Tādu vīru ir maz, bet tie ir tie, kas dabu ņem sev līdzī. Lai būtu kur būdami. Viņiem Rīgā būs stārķi, un mazdēliem aiz magnetofona augs zaķstaipekņi. Jo viņi laiku pa laikam atkārti "kad es vecā vietā...". Viņi veco vietu ņem līdzī un stāda mums virsū. Tur tas efekts! Tas tas fenomens! Vai mēs gribam vai negribam, viņi mums, saviem bērniem, uzdomā virsū savu ģenētiku ar līdzpaņemtiem vitoliem, diķiem un alejām. Viņi mūs it kā atkopē atpakaļ "vecā vietā", atdomā mūs atpakaļ pamatdabā. Nu, bet tad arī ir jābūt pamatīgiem vīriem, kas var bērnus un bērnbērnus atkopēt atpakaļ "pamatdabā"! Neskatoties uz visu krāsaino video un nāvīgo stereo. Katrs vecītis jau nevar, ar saviem pilsētas bērniem jau retais tikai tiek galā. Jo milzīgai ir jābūt

pārliecībai un nesabojātiem dabas tēliem, lai tos kā dzīvus dzīvotu blakus un virsū banālajai pilsētas ikdienai. Lai dabu un "vecu vietu" uzturētu dzīvu idejā, dzimtenes domā, nākotnes nodomos un pārļautu šos pārejas laikus, šos bēgļu gadus, šo pilsētnieku pušelnieku dzīvi (un varbūt pat vairākus mūžus un paaudzes) stingrā noturībā un nesamaitātā optimismā. Bet, re, ir tādi vecīši, ir! Un ir viņiem arī mazbērniņi. Neviens nezina, kad notiks viņu kopīgā augšāmcelšanās, bet Daba gan zina, ka tā notiks, tikai dažas paaudzes jānotur veču uzstādītajā domāšanā. Grūti jānotur. Jāpārļaiž šis laiks. Jānoturas.

— Tutepatās! — Tutepatās!

— Jūstepatās! — Jūstepatās!

Tā mēs turpmāk sveicināsimies. Mēstepatās.

1976

MĒS IZSAUKSIM AIZGĀJUŠUS SPĒKUS

Mēs veidosim ainavu. Mēs izbrīvēsim dižkokus no krūmāja redzamībai un no traucējošiem, vainagā lienošiem citkokiem, tie nošķiebj ozola vainagu, tie kaltē ozola zarus. Mēs izbrīvēsim dižkokus kompozicionāli un bioloģiski. Mēs dosim tiem vietējo dižvīru vārdus. Mēs noliksim laukakmeni, ja daba to atļaus, un iekalsim ozola vārdu. Mēs piesauksim un iekalsim arī šīs vietas, birztaļas, mājas vārdu. Mēs izvedīsim ozolus cilvēkos: mēs viņus kādam piedēvēsim, piešķirsim. Lai nav jāaug pa krūmiem, neviena nemilētiem un neievērotiem. Dieva laisti ozoliņi... Kam laistie? Mums laistie.

Nu, nu! Ne tik vienkārši. Tas nebūs tā, ka mēs sev piekomponējam dižkokus. Varbūt mēs sevi piekomponēsim dižkokiem. Lai sajūk subjekta un objekta attiecības. Mēs sevi izkopjam ozoliem. Mēs ievadam dižus kokus un lielu sajūtu pašī sevī. Mēs kopā ar viņiem būsim kā vēstures izsaukuma zīme. Šis ir mūsu tautas apziņas stiprākās vietas!

Mēs ar viņiem un caur viņiem izsauksim dvēseles. Aizgājušus, bet atgriežamus spēkus. Šis būs Ernests. Vīgneru Ernests. Dziesmu svētku sācējs. Cik tūkstoši balsu? Cik tūkstošu toreiz? Cik tūkstošu tagad?

Un tas būs Krišjānis. Krišjānis Barons. Cik miljonu dainu?

Mēs dzīvojam horizontālā pasaulē. Bet šos mēs ņemsim no vertikāles! Jo personības ir vertikāles, balti stāvus staru kūļi, kas pastaigājas pa dzīves plakni. Katrā piemiņas vietā lai ir kāda vertikāla projekcija, lai kaut vai mūsu iedomā vien mirdz staru kūlis, pie kura mēs varam piemēroties.

Bet viss atkal aizaugš. Kas pārņems šo darbu? Nē, viss neaizaugš. Gan jau kādu pusi no mūsu darba kops tālāk: skolas, vietējā vara, vietējie gudrie. Taču arī tas nav galvenais. Mēs esam pietiekami gudri un inteligenti, lai darītu šo darbu vēl augstākā pakāpē: mēs kopsim pašas kopšanas pēc. Tā, kā vecmāmiņa kopj viena pati govī, kad viņai piens nemaz nav vajadzīgs. Tā, kā daudzi dārzkopji kopj praktiski nevajadzīgu alpināriju. Tā, kā cilvēks līdz pēdējai stundai lasa grāmatu, atkal aizmirst, bet atkal lasa un laikam grib kaut ko iemācīties.

Mēs piesaucam kopšanas ideju. Mums tā patīk. Izbraukt sestdienās un svētdienās un pastrādāt kārtībai un kārtības vārdā. Mums patīk izbrīvēt un izbūvēt ozolu no alksnāja par viņa elpas tiesu. Mēs kopsim, pat ja tas atkal aizaugš. Mūs neuztrauc, ka tas aizaugš. Veselas impērijas un imperiālas celtnes aizaugušas un laika vēju sairdinātas smiltis. Bet vai tāpēc nav celtas pilis un katedrāles? Ir veselas civilizācijas aizaugušas džungļiem un aizvilkta tuksnešu smiltim, applūdušas vulkānu lavā. Bet vai tāpēc cilvēki pasaulē ir pārstājuši kopt VERTIKĀĻU VIETAS? Kopšanu vajag saukt vārdā KOPŠA-NA. Kopšanas ideju vajag saukt vārdā. Šo pili vajag saukt vārdā! Vajag piesaukt. Tad saskaramies ar mūžību. Tad mēs mūžībai kaut kas esam. Jā, mēs neredzēsīm sava darba efektu — cik tāds ozols pēc kroņa izbrīvēšanas paaugsies platumā —, mūsu darbs ir it kā nieks priekš mūžības, un ozolam pašam nemaz varbūt arī nav tik svarīgi, varbūt viņam vienalga savā vecumā — nokalst tagad pat vai tur kādus 100—200 viņam tā izbrīvētos gadus vēlāk. Bet svarīgi ir mums. Mūsu pašu izjūtai: KA MĒS DARBOJAMIES AR MŪŽĪBAS MĒROGIEM. Pats sevī tu atjauno, visu laiku atjauno kādus mūžības jēdzienus.

Tā paradoksāli mēs dzīvosim un atpūtīsimies. Kas mēs? Kas tie mēs? Mēs — maza grupiņa vēl neiemidzinātu cilvēciņu. Jānelis, Zigis, Mārīte — šie jau rūditie kalnu upju braucēji. Vēl Māra no dabas aizsardzībniekiem, Irēna un

Jāzeps no māksliniekiem. Māra, Jānis un es — no dzejniekiem. Un Saliņtēvs — no zinātniekiem, autors grāmatai par Latvijas dižkokiem. Mežsaimniecības ministrijas autobuss ar šoferi. Šis ir laiks, kad Gunārs Priede ir sadraudzējis rakstniekus ar mežiniekiem, tiek rīkoti meža konkursi mežu dziesmām un mežu romāniem, dzejnieces un dzejniekus ved miglā — briežu rudens aurus klausīties. Rakstnieku savienībā stāv spalvaini kuiļādas krēsli, tā ka ministra vietnieks, draugs Vanags, autobusu sola bez vilcināšanās. Un mēs tad nu darīsim, ko varēsim.

Mēs zinām, ka Latvijā vēl ir daudz sarakstos neregistrētu dižkoku, kuru apkārtmērs pārsniedz:

- ozolam un vītolam — 5 m,
- liepai, osim, gobai un vīksnai — 4 m,
- kļavai un melnalksnim — 3,5 m,
- priedei, eglei un bērzam — 3 m,
- kadiķim — 0,8 m.

Diena ir rudenīgi skaista un saulaina. Saliņtēvs mūs atvedis Ungurmuižā, Cēsu pusē. Te daudz lielu ozolu. Vienu no parkā vecākajiem nosaucam par Paulu — par godu Paulam Valdenam (1863—1957), ievērojamajam pasaules zinātniekam. Viņš gan dzimis Kūduma ciema Pipeņos, tepat kaut kur netālu, bet mēs, pilni neapturama entuziasma, gribam ozolu tūlīt un tepatās. Pa ausu galam esam dzirdējuši, ka viņš te strādājis par mājskolotāju, tāpēc — nekādas atkāpšanās! Šis ozols turpmāk tiks saukts par Paulu! Un mazliet mums izdodas atpakaļ pagrūst nekopto parku, kas māktin mācas ozolam virsū.

Saliņtēvs gan ļoti pretojas, bet vienu ozolu skolas priekšā izbrīvētajā alksnājā nosaucam Saliņtēvam par godu. Pašu Saliņtēvu, grāmatas "Latvijas dižkoki un retie koki" autoru un sakārtotāju, turpmāk sauksim arī par Kokureģi. Mēs izceļam vēl vienu otru dižozolu pļavmalā, lai tas skaistāk zīmētos uz biezoķņa fona. Te palīdz Jāzēpa mākslinieka acs. Jāzeps mums ierāda arī, kā nocirsto krūmu čupas kraujamas: skaistās četru darinātu mietu nospraustās kaudzēs ar resgaļiem uz vienu pusi. Visam, ko mēs darīsim, jābūt skaisti. Nekādas krūmu čupas atstāt nedrīkstam.

Patētiski iedegušies, Cēsu viesnīcā mazā istabiņā vakarā sanākam kopā, un Saliņtēvs runā Sākuma Runu. Vārdi pa

šiem gadiem aizmirsti un aizlaidušies, bet vakara noskaņa palikusi. "Centīšos būt krietns, nenogurstošs un iniciatīvs mūsu savādi labās grupas līdzgaitnieks!" Mēs skaisti klausāmies. Jānis laikam pat apraudājās. Kaut kas draudzīgs un svēts bija tajā vakarā.

KAS TAS ANDREJS BERGMANIS? MEKLĒJIET RAKSTOS!

Pašas oktobra beigas. Apriķu apkārtnē. Dzintares pilskalns. Jau zināmais. Te krustneši saaicināja mūsu virsaišus uz sarunām un, ieslodzītus pili, sadedzināja. Milzīgajā ugunskurā deg mūsu cirstie alkšņi. Tie līda gar pilskalna malu augšup. Šausmīga sajūta. Mēs neko nezinām par Latvijas vēsturi. Mums to nav ļauts zināt. Mūsu bērniem noslēpj mūsu tautas vēsturi. Vai mēs tiksīm vaļā no alkšņiem, no šīs pelēkās masas, kas apēd mūsu kultūrtelpu? Cērtam. Klusējam. Es nezinu, ko katrs domā, bet kopā mēs domājam vienu un to pašu. Mums katram ir mazs cirvītis un pa visiem kopā — viens zāģis. Bet mums ir liela jušana un svētas dusmas.

Nav jau labi sākt ar dūsmām. Tāpēc daba to visu izlīdzina. Zilganpelēkās oktobra krāsas. Silta dūmaka. Dūmu smarža. Krēslas stunda... Un dzimtenes sajūta nomierina.

Pašā kalna vidū lielāko ozolu nosaucam par Indriķi. Neredzīgajam Indriķim.

Otrā dienā Dzērves skolas parkā izraugāmies ozolu Andrejam Bergmanim un nosaucam to par Andreju. Izcērtam apmežojumu. Šis nav no latviskajiem ozoliem. Arfveidīgs, introducēts. Bet arī Bergmanis, viņa laiks un viņa skola ir puslatviski, vācu kultūras iestādīti. Kā šis ozols. Ar to mums jāsamierinās. Tas mums jāapzinās. Tā ir mūsu robežvēsture. Un atkal milzu ugunskurs. Te sadeg gadsimtu krūmi, un paliek tikai gadsimtu ozols. Mēs to veltām Bergmanim, pirmajam šīs skolas vadītājam. Bet varbūt vajadzēja to veltīt mācītājam Volteram? Viņš tajos tumšajos latviešu tautas garīgās iznīcināšanas gados deva iespēju atsperties jaunajiem latviešu censoņiem — Bergmanim, Cimzem, Dinsberģim, Spāģim, Sadvovskim.

Kad un kā Volters sācis darboties skolas druvā, nav skaidri izzināms, bet tā ap 1830. gadu viņš ķēries pie savu nolūku realizēšanas. Sarunājies ar Cīravas dzimtkungu, baronu Georgu fon Manteifelu, un piedabūjis to, lai ierīkotu skolu priekš sava

pagasta bērniem un palīdzētu tādai skolai apgādāt derīgu skolotāju, viņš 1831. gadā nosūtīja Andreju Bergmani, kuru jau 9 gadus vecu bija pieņēmis audzināt, uz Mazdeksenes semināriju (Rīta Prūsijā). ... Volters rakstīja, runāja un visādi rūpējās, lai Kurzemē dibinātu īpašu skolotāju semināriju. Daudz kungu un mācītāju piekrita viņa priekšlikumam, bet daudzi negribēja no tam ne dzirdēt. Lai vērotum, kādas domas tanīs laikos valdīja pār skolu un skolotājiem, un tad noskārstum, cik grūti tādēļ Volteram bij priekš šīs lietas karot, tad pieveidīšu pāris piemēru: bijušais Irlavas seminārijas direktors Sadovska tēvs pats stāstīja, ka viņam, Kurzemē atnākot, kāds ievērojams muižnieks sacījis: "Ko jūs te laba izdarīsiet? Mācīsiet mūsu zemniekus? Nu, tas būs jauki, kad zemnieki staigās pakaļ arklam ar Homēru vai Ciceronu rokās!" Vairāk nekā desmit gadu pēc Irlavas seminārijas (toreiz saukta: Irlavas draudzes skola) dibināšanas muižniecība gribēja to slēgt, tāpēc ka tur netiekot izmācīti lietderīgi skolotāji. Zīmējoties uz šo lietu, Sadovskis raksta Andrejam Bergmanim 1855. gadā, ka viņa nams tagad esot nemiera nams. Muižniecība iecēlusi īpašu komisiju, kurai jāizmeklē skolas darbība un — ja iespējams skolu vēl turpināt — jā sastāda jauna programma. Turpmāk izglītojami tādi skolotāji, kas vāciski nerunā, smalkas drēbes nenēsā, valkā pastalas un prot strādāt. Ja tādu kalpu skolu ierīkojot, tad neesot vērts tur jaunekļus sūtīt. (No I. Cepļenīka, Austrums, 1894.)

Ir saglabājusies Voltera dienasgrāmata, saukta "Voltera hronika". Kad viņš to sāk 1837. gadā, Krišjānim Baronam kaut kur Struteles muižā ir tikai divi gadiņi. Par tautas atmodas laikiem neviens vēl neko nemaz nezīlē. Ir tikai daži "izglītībai apžēloti" latvieši, tādi kā Andrejs Bergmanis. Arī neviens vācietis vēl nezina, cik ātri viss modīsies, cik stipri nāks Atmodas gadi nākamajā paaudzē. Ir tikai 1837. gads, nē, nu jau 1839.

17. augustā. Šodien pēc pusdienas še atbrauca kņaziene Dolgorukija, Viļņas gubernatora laulātā draudzene. Viņas nolūks bij iepazīties ar mūsu skolu, jo viņa grib savās muižās Krievijā arī ierīkot skolas. Viņai bij līdzī viņas abi bērni, viens skolotājs un viena skolotāja. Aizbraucām uz skolu, tur viņi ilgāku laiku visu aplūkoja un noklausījās mācīšanā, uzzīmēja vairāk grāmatu un bij ar visu pilnīgi mierā. Viņas nodoms — atsūtīt kādu krievu zemnieka dēlu, lai tas zem Bergmaņa vadības izglītos par

tautas skolotāju. No viņas runas varēja manīt, ka viņai humāns prāts un krietna izglītība. Bez savas mātes valodas viņa prata franciski, angļiski un vāciski. Zīmējoties uz skolām, viņai nebūt nepietika ar paviŗšiem uzskatiem, bet viņa gribēja visu isti izprast un ar visu pamatīgi iepazīties.

Ir 1839. gads. 31. oktobrī atvērs skolotāju semināru Vidzemē pie Valmieras draudzes Cimze.

31. decembrī. Šogad aizgāja no mūsu skolas trīs audzēkņi par skolotājiem: viens uz Dunalku, viens uz Ārlavu un viens uz Popervāli. Skolā palika vēl trīs audzēkņi: priekš Ventspils, Laidiem un Niņņijnovgorodas guberņas.

Vakara krēslā deg lielais ugunskurs, un ir liela vientulības sajūta. Mūsu ir maz ap šo ugunsкуру.

— Maz gan, bet ne par maz, — norūc Jānelis.

MĒS ESAM SEŠI VIEN UN SLAPJĀM KĀJĀM

Ir slapjš decembris. Mārītei ir slapjas kājas, jo ir slapjš sniegs, un mēs visi vēl neesam tik smagām ekspedīcijām trenēti. Vienīgi Martinsonu Jānelis ir sportists. Bet Buiķu Andris ar temperatūru — sāpot kauli. Šī ir kritiskā reize. Esam tikai seši. Ar švaku, tepat skolā lienētu rokas zāģi un dažiem cirvjiem. Pelēkā, slapjā un nemīlīgā parkā. Bet mēs neatkāpsimies. Un seši vien nostrādāsim šīs divas dienas, it kā mūsu būtu simtiem. Tagad, to atceroties, man liekas, ka tieši šajās divās dienās es noslēdzu nenorunātu draudzību ar Māru Zālīti, un tā varbūt nav nejaušība, ka mums abiem vēlāk izspruka viens un tas pats saukļis "TIK UN TĀ" — it kā vienam no otra neatkarīgi; viņai — tautas iemīļotā dziesmā, man — smagā lauku hronikas grāmatā par Madlienu. Es saku: it kā vienam no otra neatkarīgi. Nē, tas nebija neatkarīgi. Kaut kas tur kopīgs aizsvilās toreiz tai parkā.

1977

NO PILSKALNA AR RAGAVĀM. 22 GRĀDI SALS

Abavas senlejā pie Veģiem kopjam krastmalā ozolus. Bet esam atbraukuši pēc Gunta aptuvena stāstījuma — un vieta nav mūsējā. Vasarā te ir publiska peldvieta, un publiskās vietas mēs nekopjam. Lai patērētājs kopj pats savu vidi vai

arī laiž to postā — tā nav mūsu darišana. Bet Guntis un Gunta vīri, tā sauktie “Eniņa vīri” — Voldemārs, Gusts un Atis —, vēl ir pavisam jaunpienākuši un mūsu principos maziesvētīti. Kādu laiciņu te paveidojam ainavu un tad braucam uz netālo Buses pilskalnu izlūkos. Ir skaista ziemas diena un 22 grādi sals. Atklājam dažus skatu leņķus no pilskalna uz sarmotajiem Imuliņas līkloču krastiem.

Pilskalnā kolhoznieki iekārtojuši svinēšanas vietu: nokaļuši šašlika cepamās krāsniņas, pat elektrību ievilkusi. Pa stabiem, pa kokiem — kā pagadijies. Izolatoru kanniņas saskrūvētas arī priedēs. Jānis svētā niknumā rāpjas augšā un cērt nost vadus, skrūvē ārā izolatorus. Kad koki no elektrības vadiem atbrīvoti, paliek pāris elektrības stabu nokareniem vadiem. Pie reizes jānolaiž tie arī — un miers. Mēs esam uzvilkti un kašķīgi. Kad tuvojas kāds interesents, liekam Andrim pret to vērst savu kinokameru un filmēt, pat ar tukšu aparātu, bez filmas. Tas palīdz. Bargais nācējs objektīva priekšā atmaigst un ne par ko vairs nebrīnās.

Tuvējās mājās dabonam baļķu vedamās ragaviņas un vizināmieš no stāvā pilskalna. Pusdienas tepat uz ragavām, karsta tēja, viss apsarmojis un garo, lūpas līp pie termosā krūzītes.

TRĪS MĀRAS UN BALTĀ MĒNESNĪCA. FEBRUĀRIS

Visnopietnāk mūs uzņem Kuldīgā. Ar idejas izpratni. Mežsargs Gunārs Jaunzems. Viņš runā tieši mūsu domāšanā: — Es esmu iecerējis kādas divdesmit mežābeles. Katru vasaru es dažas atbrīvoju — kā viņas zied! Ābolu gan vēl nav, varbūt būs, bet — kā viņas zied! Es visu šo rajonu gribētu izkopt. Te ir vērts kopt, te vēl var nosargāt.

Te — tas ir Ventas labajā krastā, līdz Abavas ietekai.

Runājam vienā sētā ar saimnieku.

— Mēs meklējam vēsturē vīru, kam atstāt šajā stūrī piemiņas zīmi. Te kādreiz dzīvojis pirmais latviešu advokāts Gotshards Ketlers. — Ak tā? Bet mēs nekā nezinām. Vai vajag viņa vārdā kociņu nosaukt? Vai viņš ir labs? — Esot aizstāvējis... — Uzdot noskaidrot. — Ko? Ko aizstāvējis? Kas noskaidros?

Bet mežzinis gan bijis vienreizējs — dzīvojis tajās mājās! Vārdā Kaķis, globāli resns, apkaklīti sev nav varējis veikalos atrast. Kaķis sacījis katram, kas brauc uz Rīgu: “Tu nopērc

man apkakliti!" Rīgā veikalnieki rauj iekšā. "Ko jums, kungs, ko jums, kungs, vajag?" — "Viena krādziņa vajadzīga." — "Kāda numura?!" Un atraujas atpakaļ. "Priekš kā? Priekš buļļa?!" — "Nē, priekš Kaķa."

Kuldīgai tuvākajā mežā pie Vilkaču mājām izbrīvējam no priedītēm un krūmiem četras dižpriedes. Trīs no tām veltām mūsu trim Mārām. Tagad tās labi ieraugāmas no Pārventas ceļa. Atspiežam mežu turpat arī no viena dižozola un nosaucam to par Lamekinu. Bet skaidrs, ka neviens te šo vārdu neuzturēs un šo faktu nepropagandēs. Tāds laiks. Vēl ne. Pārkrievošana iet pilnā sparā.

Vakarējam Kabiles somu pirti. Rīt te pastrādāsim ainavu cirtē. Mūs cienā. Ir jāsaka arī tosti:

— Ja jūs tuvojaties kaut kam, ja ar kādu runājat, tad jāatslēbinās. Lai tas mirklis tiktu izprasts. Lai tas būtu dabisks. Par mirkļa izbaudu — lai tas būtu dabisks!

— Lai pasaulei un mums būtu precīzi instrumenti!

— Mūsu pasniedzējs teica: "Viss, ko var uzņemt filmā un ko var uzfotografēt, ir štrunts! Glezniecība nav mirklis. Tā ir ilgstamība." Par kaut ko ilgu, ilgu!

— Docents Pauls Sarma reiz teica: "Kas tas ir — apzaļumošana? Kokus stāda arī rudenī. Kas tad tā ir? Apdzeltināšana?" Varbūt — par iesakņošanu!

Cienītos kolēģus no bīstamas aizrunāšanās un lielrunāšanas glābj atkal Jānis ar savu iestarpinājumu: — ... Un nonāca tik tālu, ka viņš pat no mazmājiņas runāja...

Ar to arī tostiem beigas.

Salīņtēvs domā, ka mums stādāmajā sezonā arī jāstāda. — Kā kolēģis Buiķis domā? Vai mēs varam ciršanu un stādīšanu apvienot? Mums ļoti interesanti būtu dzirdēt jūsu domas. — Profesors Gržimeks iestājās par nacionālajiem parkiem tikai tad, kad bija nošāvis milzum daudz garkakļu žirafju un ziloņu, Salīņtēv...

Nakti — stiprs sals. Ap 25 grādi. Un mēness gaisma. Grūti aizmigt...

... Mēs gājām pa baltu sniegu. Stirnas bija piekusušas un nebēga, viņām nebija vairs spēka dziļajā sniegā. Palikusī labība bija vienīgais, kas te uzturēja meža radību, bet tantes aizsnigušajās mājās priecājās par maizi, kas mums bija līdzī

kabatās. Tantiņas solija iet agrāk no rīta vēlēt, agrajiem solīta veikalā maize.

Viena māja nupat bija nomirusi, buldozera izšķūrētais sniegotais pagalms skaisti raiboja zaļās, kapātās skujās, un pie aizslēgtajām durvīm stāvēja pāris izdzertas alus pudeles. Aizgāju pa taciņu līdz kūtij, tā vēl bija siena piebirusi un svaiga, bet durvis aizspraustas ar dakšu, un govš elpu aiz durvīm vairs nemanīja. Cirvis iecirsts bērza māzerā, iestrēdzis un vairs neizrauts.

Mājas stāvēja skaistā vietā, uz kuru pusi paveries — skaisti! It kā veči, kas te cēluši, būtu mācījušies kompozīciju mākslas skolās... Mājas skrien virsū mājām, domas kopējas virsū domām. Mēs guļam kopmitnē, aiz aizsalušā loga ir mēnesnīca, tā vizuļo loga ledū kā vitrāža.

... Albumos, galvas kopā sabāzušas, pozēja skaistas meitas (tās jau ir prom, teica to māju Līze), un puīši pozēja kara-klausības formās (re, kā zemnieks gribēja būt vairāk, nekā viņš ir! Tikai pēcāk, pieauguši, visi saprata, ka zemnieks vien jau kaut kas ir; pārējie nāca un raudāja pie zemnieka; bija pazaudējuši maizi — ko nu maizi! — dvēseli bija pazaudējuši!).

Un tā nu albumi bija pilni ar jaunību, un vecmāte (skaistā Helēna, tā viņu jaunībā sauca) kūla sviestu, un es lasīju kādu grāmatu un izrakstīju par sievieti.

Es nekad neesmu milējusi... — un, kamēr viņa meklēja īsto vārdu, vējš rotaļājās ar viņas plīvuru, — ...džentlmeni. Jūs teiksiet, ka man nekad nav bijusi tāda izdevība. Jo tētis jau neskaitās... — Viņa atkal apklusā, it kā būtu pateikusi pārāk daudz. Zvaigžņu gaismas šķidrāts ietina viņu tikpat cieši kā sega, un kaut kāda nakts burvestība — varžu dziedāšana vai varbūt balsis, kas viņņiem plūda no indiāņzāles pļavas, — vilināja viņu, lika viņai runāt.

— Bet es esmu milējusi visu pārējo. Piemēram, sārto krāsu... un nu jau trīsdesmit piecus gadus es dzīvoju sārta istabā...

Cik vienkārši un labi šovakar sasauca tas, ko es iedomājos par veco albumu un tālo runāšanu nez kādā pusaizmirstā grāmatā.

Cilvēks ir vientuļš un nolemts mūžīgai vientulībai — ne tāpēc, ka viņš nebūtu spējīgs milēt un saņemt pretmīlestību, bet gan tāpēc, ka nevar ne ar vienu dalīties savos sapņos. Viņš ir vientuļš savā sapņu pasaulē.

Un puķu dārzs... Tur ārā, zem kupenām... Tā jau ir vecmāmiņas, mātes un meitu sapņu vientulības vieta. Te, puķu kaktiņā zem loga, neauga puķes vien, bet kāda vientulīga pasaule, par kuru citiem nebija daļas. Te bija tik liela vientulība, ka puķes aiz prieka vaidēja.

Katru no šiem nieciņiem es milēju, un šīs mīlestības mani sakrājās tik daudz, ka tās lauzās uz āru, gribēja lidot kā putns virs saulpuķu lauka. Bet ļaudīm savu mīlestību labāk neizrādīt, tā viņus apgrūtina un nezina kāpēc padara nelaimīgus... Es slēpjoties pa kaktiem, vairoties no cilvēkiem, bet es tikai baidos, ka viņi atkal sabīsies, ja parādišu, ka viņi man mīli.

Tālāk grāmata saaug ar gaismu loga leduspuķēs: spīd mēness, un zaķi grauž ābelītes. Visi guļ.

Un atkal čab prūši sipolos. Un lien mēness leduspuķēs. Un es atkal un atkal mēģinu aizmigt.

JAUNUMI KAIBĒNOS UN TO APKĀRTNĒ

Rakstnieku brāļu Kaudzišu memoriālā muzeja tuvumā atrodas skaistais, ar mežu apaugušais Gropkalns, kura pakājē redzams mazākais Piebalgas ezers — Kaibēnu ezeriņš. Gropkalna nogāzē pagājušajā gadsimtā bija izraudzīta par sarīkojumu vietu dažādiem kultūras pasākumiem. Tur notikušas teātra brīvdabas izrādes un citi sarīkojumi, kuros aktīvi piedalījušies brāļi Kaudzītes, Andrejs Pumpurs, Atis Kronvalds, Jēkabs Pilsātnieks un citi Piebalgas kultūras un sabiedriskie darbinieki. Laika ritējumā sarīkojumu vieta bija aizaugusi ar mežu un piemirsta. Pagājušajā gadā dzejnieks Imants Ziedonis ar Murjāņu sporta internātskolas audzēkņiem un Kaudzišu muzeja darbiniekiem iesāka piemiņas laukuma attīrīšanu un izraudzīja staltākos kokus katra Piebalgas novada kultūras darbinieka piemiņai. Piemiņas laukuma veidošana turpinās.

Kaibēnos šopavasār atkal ieradās dzejnieks

Sarīkojumu vieta Gropkalna nogāzē bija aizaugusi un aizmirsta.

Imants Ziedonis ar meža ainavistu grupu. Kopā ar Vecpiebalgas mežniecības, Kaudzišu muzeja darbiniekiem, kolhozniekiem turpinājās piemiņas laukuma atjaunošana un izkopšana. Divas dienas centīgi strādājot, tika attīrīts no krūmiem piemiņas laukums un kādreiz stādītie ozoli. Darbi šeit turpināsies, lai saglabātu senās Piebalgas kultūras dzīves un kultūras darbinieku piemiņu.

A. Cince,

Kaudzišu memoriālā muzeja vadītāja.

Tā raksta "Padomju Druva".

Tā ir viena atskaites sistēma — avižnieciskā. Bet pie mums, kā nāk vakars, sāk auļot vārdi. Blāzmoties kā zie-
meļblāzma. Un palielinās Lieldienu lielumos.

Sākas lidojums. Iet dzērves. Teorētiskās. Laiku pa laikam kāda aiziet priekšā — kāša vadošajā smailē. Un, kad tā nogurst, to nomaina cita. Šorit mūsu galdā daudz krāsotu olu. Olu volūmens! Olu Volstrīts! Kāds uzsāk olu vārdus, un citi to papildina:

— Lai pieminam Kolas pussalu, kura pirms K pievienošanas ir bijusi ola!

— Lai pieminam arī kvadrātveida veidojumu Nolikumu, kas, sevī dziļi birokrātiski paslēptu, tomēr iznēsā to olu, mums vajadzīgo, kuru tas kādu dienu būs spiests izdēt!

— Lai pieminam Golgatu. Jo tā mums rādījusi ciešanu, atjaunotnes un augšāmcelšanās lielo brīnumu!

— Lai ar sāpēm un cerībām cenšamies labu iedomāt par Olaini, kur darba nometnēs reanimējas mūsu dzērāji!

— Lai dzīvo Olgas, Oldziņas, kas vairāk nekā jebkuros citos vārdos sauktās saglabā sievišķo apaļumu un mūžam dzīvos aizmetņus.

— Lai pieminam Olsteru un citus sterus, kuros notiek olu kari un bada streiki gan tautas čaumalas, gan digļa vārdā!

— Lai pieminam Napoleonu un lielu personību polaritātes, kā arī skaisto puķi oleandru!

— Un mūsu kolektīvu, kas cēlies no pirmatnēji skaistās olas un tālāk izpaužas jebkurā koleģiālā tortē, omletē vai kultenī!

— Olekts ir mūsu mērvienība, bolīt ir mūsu acu skaistākās izziņas elipse, tolites ir mūsu Kolkas un ventiņu zilās govīs, eolika ir mūsu globālais vējinstruments, atkalfollā ir mūsu nelaimīgie, gols ir mūsu unificēto vīriešu masu onānisma

sauklis stadionos, bet lolot ir visas mūsu sabiedrības saldaiss vārds, jo tas ir saistīts ar ilūzijām, arī solīt ir mūsu programmas vārdu vārds, un zolites...

Šie svilpj, ņem nost vārdu. Nost! Nost! Par daudz loģiski! Nāk nākamais un nu tā olo, tā laiž, ka nevienam neienāk prātā pierakstīt. Un atcerēties to nevar. Olu runas. Olu oratorijas. Tad tās pamazām pāraug polifonijā, no kuras reizēm izdalās atsevišķi tēmu fragmenti, taču ne vairs olifoniski, bet jau izšķīduši un polifoniski.

— Vajadzētu vēl vienu Vilni. Uzreiz devīto. — Nē, vasarā. — Nē, tagad. Ziemā. Sasalis lai stāv! — Bet vasarā — ar ūdensslēpēm. — Bet ziemā to var atliet visādu, vajag tikai formu, klišeju un... — Bet kā tad — tad vispirms jāgāž ūdeni? — Gāžam Vilni ūdenī!

Kāds jau ķeras Vilnim klāt, kāds jau iztapīgi lej tēju no termosā vāciņā. Gāžam Vilni ūdenī!

Skaisti dzīvojam: okeāniski!

Jauns vārds — "okeāniski"! Ne globāli, ne kontinentāli, bet okeāniski.

Raujoša un ievelkoša ir valodas stihija, nemaz pats nemani, pa kuru laiku tā savā runas prasmē un aizrautībā vienubrīd zaudējusi savu godīgo tīrību un peld jau gandrīz ciniskās intonācijās. Runājam par dzērājām mātēm. Pusnakts tumsā, vēl neaizmigušie spriedēji. Un tad viens saka, it kā sarkasmā, it kā asprātīgi flirtējot: — Viņas parasti izdzer ar diviem paņēmiem, vienīgi divos gadījumos ar reizi — kad dzer, lai nebūtu kara, un kad dzer par bērniem. — Bet tūliņ kāds atcērt: — Ja tu tā muldēsi, tu neietilpsi zārkā. — Parasti tad seko Saliņtēva izlīdzinošais: — Kolēģi, lūdzu, ne tik detalizēti! — Un mēs paklausām.

Saliņtēvs: "Es nevienu vārdu nevaru pārņemt, es tikai ar acīm."

Saliņtēvs: "Kolēģi, ar jūsu laipnu atļauju."

Saliņtēvs: "Kolēģi, lūdzu, ne tik detalizēti, ne tik detalizēti!"

Saliņtēvs: "Nepiesistas, redziet, nepiesistas dzeloņdrātis pie koka. Arī labi. Paldies viņiem!"

Bet noklust Saliņtēva prātīgi teiktais, un mūsu vārdi atkal ķeksēdamies ķeksējas un ķerstās, priecīgi spēlējas.

— Kas viņš mums ir bijis? — Nu, protams, ka ir bijis! — Kas? — Nav ne mazāko šaubu! — Vai var mums kāds

palīdzēt? — Lielā dabas bezgalībā sīkā čaulā izbrauc dvēs'le...
No šejienes viena ir braukusi. Vai ar to tev nepietiek?

VANAGU TAKA UN JURJĀNU LIEPA

7. un 8. maijs. Brakos. Izveidosim Vanagu taku. Pa to nākuši ligotāji no Vanagu mājām uz Brakiem. (Teātri nu viņi tā nāk uz "Silmačiem".) Vanagu māju vairs nav, bet nolemjam atrakt to pamatu akmeņus, izcirst krūmus, iztaisīt laipiņas un tiltiņus sliksņu vietās, lai taka atjaunojas vismaz tūristiem. Vanagu māju kalnmalā veltām skaistu ozolu Jānim Ķirškalnam, sakaram tajā kliņģerus, piparkūkas un šokolādes, svinam un nosaucam par Jāni. Ķirškalns ir Braku pirmais muzejnieks, rūpētnieks, gādnieks. Viņam par godu.

Ir sabraukuši Madonas muzejnieki. Pats Ķirškalns arī ir klāt. — Tas nemiers man patīk, kas te veidojas, — viņš saka. — Jūs esat pirmie, kas aizstāv ozolu dzīvības. Sevišķi pēckara gadi bija ozoliem nāves gadi! Kur traktorists brauc, tur uguns iekšā! Tieši traktoristi bija tie priecīgie dedzinātāji. Lēja vēl naftu iekšā. Es toreiz dzīvoju Meņģelē. Bet arī Plūdoņa Lejniekos Anduļa liepu aizdedzināja. Uzprasiet skolotājam Kaņepam — viņš vēl spērās pakaļ. Divi vīri pa puru pāri, skolotājs Kaņeps pakaļ. Divi vīri gumijas zābakos un gumijas cimdos. Bail jau bija klusā vietā tādiem iet tuvumā.

Svētdiena veidojas pasakaini skaista. Ērgļu apkārtnes pētniece Velta Rozenfelde aicina mūs apskatīt Rikšēnu veco mājvietu Pulgožņa ezera krastā. Ēkas kādreiz cēlušies tā sauktie Rikšēnu Jurjāni, kas te ienākuši no Kalna Jurjāniem 1834. gadā. Lielajai mājai bijušas divviru durvis. Tagad ir tikai pamati, ozolu rindas gar senaizaugušo Vestienas ceļu un milzīgā liepa, kuras zaros Jura Jurjāna laikā, stāsta, brāļi iebūvējuši grīdu, sēdējuši un pūtuši taures. Juris pats vakaros bieži spēlējis mežragu, mājās bijušas klavieres. Jurjāni mežragus spēlējuši arī uz ezera salas, te zvejojuši. Toreiz zivju Rikšēnu un Pulgožņa ezerā varējuši piezvejot maisiem. Liepā bijis pakārts zvans, kas saucis saimi kopā ēdienreizēs.

Tagad grūti tam visam noticēt. Jo nav vairs nekā. Liepai un ozoliem virsū no kalna lejā nāk mežs ar savu krūmaini. — Ja kaut cik apļauj Rikšēnu mājas vietu, tur vēl tagad ir skaisti, — saka Rozenfelde. Tātad ir pļāvusi, nākusi, darījusi... Jā, reizēm kopā ar Pēteri Bākuli, bijušo pagasta ziņnesi, kurš

te bērnbā ganos gājis. Pa abiem uzņēmuši kādreizējo ēku atrašanās vietas. Kas viņai to līcis darīt? — Un kas jums liek to darīt, — viņa atcērt. Rādās asa sieva. Runā, ka nesaticīga, šerpa, bet pret mums viņa ir pati laipnība un labvēlība.

Kad vecā māja nodegusi, Jurim bijuši lieli mērķi — uzcelt jaunu, pilij līdzīgu māju. Ģimene stādījusi plašu augļu dārzu dienvidu nogāzē — tā saukto jauno dārzu. Gravā aiz pieciem ozoliem Jurjāns ierīkojis ūdensierīci ar koka caurulēm jaunā dārza laistīšanai. Bijis arī ķieģeļceplis ar īpašu podniekmeistaru. Reizēm algots arī dārznieks. Juris Jurjāns nomājis Pulgožņa ezeru zvejniecībai. Nasta kļuvusi par smagu, un ap 1929. gadu māju pārdevusi Zemes banka Rīgā...

Kā tas, kā tas, kā tas varēja gadīties, ka šī skaistā, Dieva laistā vieta tagad pamesta pavisam? Kāpēc, kāpēc, kāpēc cilvēkus izvilina ārā no skaistākajām Latvijas vietām un sadzen kolektīvā lēģerī, kaut vai Rīgā? Kas to, kas to, kas to tā ļauj? Kas mūs tā piesmējis un smējis, / Un padzinis no laukiem sētiem? / Kas mūsu tautu nolādējis / Un sapinis ar nolādētiem?

Bet diena ir ļoti skaista, vasarsvēta, zied kalns, zied kalnmala, veczelta brūnas kā kvieši plaukst apses pret sauli, brīnišķi zaļi mirdz bērzi, mirdz ezers, un tā negribas klausīties, ko stāsta Rozenfelde. [..]

ATKAL UNGURU PARKĀ UN ATKAL PAR PAULU VALDENU

4. un 5. jūnijs. Atkārtoti Unguru parkā kopti dižozoli. Arī Pauls. Un pieminēti diži darbi. Tad nu atkal par Paulu Valdeni. Un, protams, no akadēmiķa Jāņa Stradiņa. Kurš gan vēl cits tik neatlaidīgi un pētoši pastaigājas pa pasaules meridiāniem, Latviju lielajai pasaulei rādot?

...Savā kapitālajā monogrāfijā "Опыт описательной минерологии" Vernadskis min pārsteidzoši daudz faktu arī par Latvijas dabas bagātībām, uzrāda daudz Latvijas dabas pētītāju uzvārdus. Tiek citēti pat 18. gs. pētnieki, piemēram, Jelgavas Pētera akadēmijas profesors J. J. Ferbers, kurš atklājis grafītu mālos pie Uguņciema, J. B. Fišers, kurš atradis galenītu pie Kokneses un Valmiermuižas. Visai plaši Vernadska grāmatas II sējumā tiek apcerēti Ķemeru, Baldones un Bārbeles sēravoti (kurus, kauns atzīties, lielā mērā esam atstājuši novārtā)... Sakarā ar Rīgas ūdeni tiek minēts RPI profesors M. Glāzenaps,

sakarā ar Ķīšežera sapropeli u. c. dabas bagātībām — viņa kolēģis B. Doss, sakarā ar radona (emanācijas) izdalīšanos no Latvijas ūdeņiem — R. Svinne. Tiesa, dažus Latvijas vietvārdus Vernadskis uzrāda kļūdaini, piem., Koknesi sauc par Kopengauzeni (Kokenhūzenas vietā), Sužumuižu — par Zūmansgofu, taču neaptvēramais nosaukumu skaits grāmatā vismaz daļēji šīs neprecizitātes attaisno.

No Latvijas zinātniekiem visciešākā saskare Vernadskim bija ar Paūlu Valdenu... Abi zinātnes dižvīri gājuši līdzīgus ceļus — no konkrētu zinātņu nozaru pamatjautājumu risināšanas uz zinātnes filozofiju un vēsturi, tikai Valdens palicis stipri empīriskā līmenī.

1910. gadā Vernadskis kopā ar N. Beketovu, A. Karpinski, B. Goļicinu u. c. paraksta iesniegumu Pēterburgas Zinātņu akadēmijai, ieteicot P. Valdenu ievēlēt par šīs akadēmijas īsteno locekli tehnoloģijas un lietišķās ķīmijas nozarē. Valdena darbība atsaucsmē vērtēta izvērsti un visai cildinoši. Valdenu ievēl akadēmijā, un līdz ar to sākas abu zinātnieku ciešāka sadarbība.

Tā Valdens piedalījies Vernadska organizētajā komisijā par radioaktīvo minerālu atradņu pētīšanu Krievijas impērijā. Komisija 1913. gadā iesniedza valdībai ziņojumu, lūdzot asīgnēt 169 500 rubļu šo atradņu izpētei.

Otrs, ne mazāk nozīmīgs pasākums, kurā sadarbojušies Vernadskis un Valdens, bija Krievijas dabisko ražotājspēku komisijas izveidošana. Sākoties pirmajam pasaules karam, cara Krievijas ekonomika nonāca kritiskā stāvoklī. Nebija skaidrības, kas, kur, ko uz vietas ražo vai spēj ražot, kādi ir impērijas enerģētiskie resursi, derīgie izrakteņi, augu un dzīvnieku valsts resursi. Lai apkopotu visas šīs karojošai valstij tik nepieciešamās ziņas, Vernadskis ierosināja izveidot Zinātņu akadēmijas sastāvā minēto komisiju...

Valdens kļuva par vienu no šīs komisijas autoritatīvākajiem locekļiem.

Savos ievērojamajos darbos par ģeoķīmiju, mineraloģiju un biosfēru Vernadskis nereti ir atsaucies uz Valdena pētījumiem šķīdumu teorijā un citās nozarēs. Sevišķi augsti Vernadskis novērtējis Valdena norādījumu (1899., 1904. g.), ka naftas optiskā aktivitāte ir svarīgākais arguments par labu tās izcelsmei no dzīvjiem organismiem. Šo argumentu izmantojis arī Vernadskis, lai pamatotu savu "dzīvās vielas" koncepciju un tās lomu bio-

sferas norisēs. Tāpat Vernadskis atsaucies uz Valdena domām par matērijas izkliedēšanos un devalvāciju cilvēka darbības rezultātā, piemēram, par milzīgajiem dzelzs zudumiem berzes dēļ mašīnās, uz dzelzceļa sliedēm u. tml.

Neatļaidīgi kapājam mazos dzinumus, kas draud piedzūngļot parka klasiskās alejas un celiņus.

SIMTIŅŠ! TIK UN TĀ AIZAUGS?

Ir 9. jūlijs. Mēs sēžam ar Mūsmāju Pēterīti uz sola Mūsmāju pagalmā. Pēterītim, kā viņš saka, ir divi pāri deviņdesmit. Pēc mēneša simts būs Jaunsudrabiņam. Es rādu Pēterītim izkopto balto birttaliņu viņpus pļavas. Mēs to baltu un skaistu izcēlām no krūmiem — pavisam cits skats!

Mūsmāju pagalmā.

Tik un tā aizaugs, saka Pēterītis. Vai mēs esam pārāk jauni, vai Pēterītis pārāk vecs? Cik birttalu viņš nav te redzējis nocērtam, aizaugam un nocērtam! Bet mums nav ne bail, ne žēl enerģijas sākt atkal visu no gala. Jauns vēl esmu — gribas sākt no gala, — tā varētu sākties dzejolis. Kādreiz to uzrakstīšu.

Vakar nolēmām, ka mēs varētu Jaunsudrabiņa simtgadei par godu te pļaviņā, kuras mežmalu nupat izkopām, nolikt piemiņas akmeni. Skaistu un pietiekami dižu, lai neviens varasvīrs nevar tik viegli to atkal novākt pie malas. Atļauju? Atļauju neprasisim nekādai ministrijai. Nav jau pieminekļis, bet tikai mūsu ainaviski nolikts akmens. Un tad jau redzēs. Zālītis, ciema padomes priekšsēdētājs, kārtīgs cilvēks būdams, tūliņ piekrita. Indulis ar Vilni atrada akmeni jau vakar, un, re, šodien tas ir klāt.

Sauksim par Simtiņu. Šie jau kaļ. Jaunsudrabiņa Simtiņš! Māra uzraksta veltījumu, visi to parakstām, iemūrējam pamatos. Karsts, kož dunduri, bet visi sapošamies, meitenes jo sevišķi, fotografējamies, sasitam šampanieti. Simtiņš! Un Pēterītis ar mums.

Varbūt nākamēnes kāds atbrauks uz svinībām, varēs roku pielikt pie siltā akmens. Varbūt "Cīņas" un "Советская Латвия" redaktori, kas te šad tad okšķerējoties un draudot, piemirsis šo Dieva nostūri un akmens paliks nenosūdzēts, nenovākts un pavisam.

Nereta kādreiz bijusi gaiša vieta, gudra vieta.

Un būs atkal. Ja tam neticētu, mēs tā nepulētos.

Nereta mūsu Augšzemē ir izcila vieta — ne tikai īsu laika sprīdi, bet mūžiem cauri ejot. Par citām Sēļzemes malienām agrāk tā iezīmējās vēsturē, ieguva pirmās skolas un no krēslainām zemnieku istabām raidīja tautā gaišus cilvēkus. Jau sen no pagastu pagastiem ceļi veda uz Neretu, kad tur notika slaveni tirgi. Ne tik vien kā pirka un pārdeva, bet saredzējās un sapazinās — tuvinājās kāzām un krustībām, visam tam raibajam mutulim, ko par dzīvi sauc. Tā raksta Lūcija Ūzāne. Arī Velta Toma, neretiete no Toronto, mums atsūtījusi savas atmiņas.

Senais neretietis bija tālu pazīts. Rīgas un Jelgaviņas apsētēs, kā arī krogu stedelēs gar lielceļu uz turieni apbrīnoja viņa labi turētos un koptos zirgus, kā arī brūni krāsotos ratus, auklām aizrežģītu pakalgalu. Sienu viņš nebāza maisā, bet tikla ķīpā, no kuras lops ar lūpām varēja izvilkt taisni tik, lai barība nekaisītos zem kājām.

"Mas, neretieši!" vīri mēdza izsaukties, kad bija iesīluši.

Tā bija viņu augstākā lielība.

Neretieši patiesi varēja sevi lielīt. Vai taubieši, zalvieši, saucieši, elksnieši un ritieši staigāja tik glīta pelēkuma mēteļos gērbusies? Meža ļaužu ikdienas apavi — vīzes — neretieša vērtējumā nebija nekas vairāk kā lamuvārds. Vai saucietes, piemēram, ar saviem šķersaiņiem, kas viņas darija zemas un resnas, varēja stāties līdzās smuīdrajām neretietēm, kuru lindraku stripas stīdzēja augšup un lejup kā košas jostas, nereti rotātas sīkām, baltām pākstiņām. Vai citu pagastu sievas un meitas tā rūpējās par savu tēpu glītumu? Pat uz baznīcu ejot, neretiete nekad neaizmirsīta tašā iebāzt dažus pumpuriņus dzīpara. Un, ja nu tāda sieva vai meita savā solā bija ilgāk noliekusies, nekā vajadzīgs, lai noskaitītu tēvreizi, tad visi zināja, ka tā nav nogrimusi lūgšnā, bet tin uz skaliņa blakussēdētājas lindraku stripas nākamajam audeklam, ja tās iepatikušās.

Kad neretietes izklāja uz slitiņa veļu, krekli un palagi, izžuvuši saulē, tā bližģēja, ka acis apstulba uzskatot. Bet turpat

kaimiņos otra pagasta ļaužu žogi bija aplāti ar pelēcīgām panckām. Neretiešu spodriība izbeidzās līdz ar pagasta robežām, kā ar nazi nogriezta, gluži tāpat kā valoda.

“Mas, neretieši!”

Šie divi vārdi nebija tukša lielība. Tie uzturēja pašapziņu, tie mudināja uz visu, kas ceļ un cildina, uz ārisko. Kad neretieši izgāja laukos vai pļavās vasaras darbos, tad apgērbās kā uz godībām, lai ļaudīm būtu ko acis pamieļot. Sevišķi, kad brauca uz tālajām pļavām, uz Alksnu, kas iestiepās Saukas daļā. Tur puīši baltiem krekliem, nātnām, zils ar baltu rūtainām biksēm, smalkām, pašu pītām, pašu šūtām salmenicām galvā, meitas baltiem lakatiņiem, tikpat baltiem priekšas autiem. Pret neretiešiem citu ļaužu pļāvēji un kasējas grozijās kā vārnas un kā skosvārņi.

Vai tas viss nav devis Jānim Veselim iemeslu diezgan pacelt šos ļaužu tikumus teiksmainībā?

Bet vai tad mēs zinām, kas ir Jānis Veselis? Ka viņš ir skaistāko latvju teiksmu rakstnieks? Un iztriekts no šīs zemes. Tāpat kā daudzi mūsu skaistākie un gudrākie. I par Veltu Tomu mēs nekā nezinātu, ja viņa pati neparādījusies. Pirmā bezdelīga no aizokeāna. Pirmā drošā un nepacietīgā. Viņi atgriezīsies. Un Nereta atkal atdzims. Bet mums pa šo laiku jāpacērt alkšņi.

— Tutepatās! — Estepatās! — Tekautkur! — Tekautkad!

MĀRDAGIŅAS, ILDAGA, ZIGDAGS, ATDAGS, ANDAGS...

24. un 25. septembrī esam atkal Brakos. Jo pēc pirmās talkas ir saņemta skaista vēstule.

Ļoti cienījamais Imdag!

Atgādinot jauko talkas dienu Brakos, nosūtu dažas necila fotogrāfa bildītes, reizē cerot, ka tā tiks atkārtota rudenī. Darbi Brakos ir neapdarāmi, dižozoli neizskaitāmi, tā ka vēlreiz tur atgriezties ir gandrīz nepieciešami!

Paldies Jums, ka devāt iespēju atkal pārliecināties, ka šini nepasakāmi brīnišķīgajā pasaulē dzīvo milzums jauku, milamu cilvēku!

Uz tikšanos!

E. Rudenāja

Man nav nekas pretī saukties par Imdagu. Tad mūsu Mārites būtu Mārdadziņas vai Mārdagiņas, Atis būtu Atdags, Andris — Andags, Zigis — Zigdags, Ilze — Ildaga, Voldemārs —

Voldags. DAG — dāgi, dāgi, paradāgi — tā mēs sevi dēvējam. DAG — tā ir Dižkoku Atbrīvotāju Grupa.

Turpinām Vanagu takas veidošanu, taisām laipiņas pār grāvjiem un slapjākajām vietām alksnājā. Turpinām izkopt Jauniešu laukumiņu meža, ko te šovasar talkās atklājuši Braku draugi un cienītāji. Kaut gan mums šī laucite atdzimšanai nerādās cerīga — pārāk biezi jau saaudzis gāršas tipa mežs, te ir pārāk mitrs, nav bijušās meliorācijas, agrāk, Blaumaņa laikā, te droši vien bijis sausāk un saulaināk. Pārliecināties, ka mums nevajag talkot tur, kur citi jau talkojuši un pametuši darbus un darba laukumu pusratā. Mums ir pašiem sava loģika, sava izpildspēja un garantijas spēja. Viņi šeit izzāģējuši uzreiz par daudz koku, nu šai vietā plauks krūmājs, avenājs, alksnājs, briksnājs, kārkļaine. Būs vajadzīgs daudz dežūrdarba. Varbūt nevajadzēja mums viņu pasākumā ielaisties. Jo līdz ar to uzņemamies lidzatlīdzību. Bet par visu būs atbildēts tikai tad, ja katrs atbildēs par saviem darbiem.

Jaukā laucītes malā noskatām vidēja auguma ozolu — par to gan mēs varētu atbildēt, dabūt viņu brīvu no alksnāja un nosaukt par Jāni Gresti. Grestes vārds jāceļ godā, par daudz aizlaists aizmirstībā. Tātad — kad atbrauksim nākamreiz.

Mājupbraucot autobusā skaļi domājam: dabas aprakstus kā pašvērtību — līdzīgi Apsišu Jēkaba Latvijas gāršai, Gogoļa Ukrainas stepju, Turgeņeva Krievijas mežu tēlojumam — Blaumanis savā prozā neievieš. Vai maz vērts ar Braku dabasskaņiem tā noņemties?

PAGĀJIS JAU GADS. REFERĀTI UN KOREFERĀTI

Uz Skrīveriem. Ir novembra vidus. Mīts un drēgns. Braucot no Skrīveriem uz Daugavu, Dīvajas senkrasta labajā pusē, kalna kokos ieaudzis, rēgojas milzenis ozols. Kāpēc to neizcelt visā godībā un redzamībā pāri pakalnes mājīnām?

Ko nu daudz mēs varam ar vienu rokas zāģi un cirvjjiem, taču vakarā, no ceļa skatoties, tas pakalnītē redzams jau visā varenībā. Nosaucam par Andreju. Par godu Andrejam Upītim, kura mājas pavisam netālu. Kopš darbojamies, pagājis jau gads. Tāpēc vakarā referāts.

“Ir pagājis apmēram gads, kopš darbojas mūsu cēli teroristiskā vienība. Šajā laikā gūti visnotaļ ievērojami sasniegumi pilsoniskās un nepatriotiskās sabiedrības iebiedēšanā. Uzskatām,

Cienijamie kolēģi, vai nevar nopietnāk, vai nevar nopietnāk?

ka visietekmīgākais mūsu uzdarbs ir uzdarbojies Ungurmuižas parkā Gaujas nacionālā parka robežās. Laikā, kad Gaujas nacionālais parks galveno vērību pievērš mulžkizturīgas ainavas izkopšanai jeb masu tūrisma apkalpošanai, mēs ierodamies pa pakaļdurtiņām un pakaļvārtniēm vietās, kuras ZTR, industrializācijas un intensifikācijas kopgaitā un kopidejā paredzētas inertai piesūdošanai. Lai atceramies kaut vai apjukumu Rustāga vidusskolā, kura zināmā mērā ieaugusi savās materiālajās atbirās un pārstāv padomju skolu kā jau daudzas skolas līdzekļu un darba nabadzībā: nobrauktie pils stūri, malkas kaudzes, pāri kurām skolēni ierāpjas internētā, strautiņš,

kas iztek parkvidū no mūžam dzīvās atejvietas.

Mūsu terorisms nav saistīts ar asinsizliešanu, tomēr ar asinīm: ar zināma sasprindzinājuma uzturēšanu asinīs. Vispārējās neizpratnes atmosfērā mēs šad tad tiekam paēdināti ar pusdienām, taču mēs, kā jūs dzirdat nule no mūsu izteikumiem, neesam neko sapratuši no formālās viesmīlības likumiem un, par lieliem sirdēstiem Saliņtēvam, paziņojam, ka mūsu ekoteroristu vai teroekologu grupa nav uzpērkama ar šo mazo pretimnākšanu.

Jau minētajā parkā Ozoliņu mātei tika piedraudēts: ja viņa līdz mūsu nākamajai atbraukšanai nelikvidēs kļavu pudurī naglām iedauzīto cūkaizgaldū, tuvākajā laikā

viņas sivēni tiks viņas pašas acu priekšā ar viņas vīra malku izcepti un apēsti, bet kūkaploka vietu viņi, saimnieki, tiks piespiesti atdzivināt un apstādīt ar baobabiem. Nezinot, kas ir baobabi, saimnieks mēģināja piekukuļot mūsu Mārīti (vienu no mūsu Mārām), piedāvādams tai savu dēlu traktoristu. Diplomātiski labi audzinātā mūsu grupas tālredzīgā locekle piedāvājumu neatraidīja, bet arī nepieņēma, tā palikdama vēl jaunavās un mūsu grupu uzturēdama ideoloģiski nesajauktām asinīm.

Ja runājam par terorismu, tad jāsaka: līdzīgas piespiedu akcijas veiktas arī citur uz vietām. Lai atrastu īstos, pasvītrotājam, īstos netūrisma objektus, stipri mulsināts dažs labs mežniecības darbinieks. Esam pēc ierašanās norunātajās, bet neizlūkotajās talku vietās atteikušies tīrīt celiņus, grābt lapas, kā arī veikt citus talku jēdzienu diskreditējošus un padomiskā laiskumā pazudinošus darbus, stingri pieprasot dižus kokus, pašiem savus nogabalus un varenas, paliekošas koku audzes.

Izjaukti ne vieni vien sestdienu un svētdienu prieki mežziņiem, mežsargiem, vietējo padomju priekšsēdētājiem, kā arī motorzāģu motoristiem, teiksim, medības. Sevišķi jūtami mūsu piespiedu akcijas skar motorzāģu vadītājus, kuriem Saliņtēva noorganizēto spaidu kārtā (mēs to nedrīkstam noslēpt, Saliņtēv!) nācies strādāt mūsu nodomātajās platībās bez iekšā ieliešanas tāpēc, ka nekad nav bijis īstas skaidrības, kurš kuram strādā, kurš kuram pateicību parādā un kuram jāmaksā. Mēs paliekam cerībā, ka veco zēnu paģiraino sirds nepietiekamību kompensējušas pēc tam vietējās mežniecības.

Uzskatām, ka kaut kādā mērā vietējā sabiedrībā atjaunoti darba kārtības un kārtīguma principi — tieši ar mūsu grupas piemēru. Mūsu darbošanās precizitāte un ieturētais secīgums parasti vieš dziļu nostalgiju vietējos darba kolektīvos — ilgas pēc senā labā stila, pēc kārtīga un nokopta darba. Mūsu darbaspējas aizskaroši pārsteigušas daudzas profesionālas mežizstrādes grupas. Domāju, ka tas, pirmkārt, izskaidrojams ar pareizo kadru atlasi mūsu grupā. Mums ir organiskas jutoņas mežkopības speciālisti — tādi, kas uguni vienmēr iekur, nostādot pret vēju, un panāk vispasaules vilkmi pat vismazākajā žagaru buntītē (tāds ugunsmeistars ir Atis Baiža). Zaru krāvēja meistarību ar visām tās finesēm pilnīgi apguvis Jānis Martinsons. Viņa ritmizētās kustības (solo un duetā) zaru kaudzes

virсотnē ne vienu vien reizi mūs priedējušas ar savu racionālo lietderību un estētisko pilnību, varētu pat teikt — eleganci.

Kokstrādāšana, sauksim to tā, nav tikai pragmatiska disciplīna. Mūsu darbs zināmā mērā ir nosaucams par koktēlniecību (tās pavisam jaunākajā izpratnē), un tajā nojaušamas sasauces ar pasaules radības lielo ciltskoku — Dzīvības koku. Ne vienu vien reizi koka antikoku — tā astroloģisko dublikātu — vakaros nākas apcerēt parapsiholoģiskā aspektā. Tāpēc mēs neko nedrīkstam pārnest mūsu filozofiski spējīgākajiem cilvēkiem, kas dažbrīd varbūt nepiedalās mūsu koku un krūmu fiziskajā apdarē, bet ieliek savu meditativo spēku šajā virzienā. Tie ir — Anita Jansone un Andris Buiķis, mūsu nešķiramā divotne. Tas viss tikai apliecina mūsu grupas pasaules uztveres plašo diapazonu.

Lai neaizmirstam Jāni Baltvilku, allaž redzīgo ekoloģijas sargu, ekoloģijas budistu, kas uztur mūsu grupā opozicionāru gaisotni, tā nostiprinādams mūsos ticību, ka grupas dialektiskā asinsrite nekad neapstāsies.

Mūsu grupas blondā sirds ir Māra Preijere, gaišs un saderīgs raksturs, kas tikai vienu vienīgu reizi ir izpalikusi no mūsu darbiem, un arī to pašu reizi, satiksmes aizdambējuma dēļ nepaspējot uz izbrauciena autobusu.

Jāmin vēl divas Māras, kas kopā ar viņu veido it kā dievišķu trijotni, pateicoties kurai mēs šodien varam baudīt tos labumus, ko dod mums mūsu materiālistiskais dzīvesveids. Taču Māras ideja stāv pāri šauriem politisko sistēmu ietvariem, par ko liecina šī mazā dāvana, ko mūsu trim Mārām sūta žurnāla "Dievturis" redakcija no Čikāgas.

Ļoti ietekmīgu mūsu piespiedu metodīku dara kinogrupas līdzdalība. Laimas ietekmes spēks reizēm pielīdzināms pat trim Mārām. Viņa ir mūsu galdautu dieviete, un viņas gudrība izlasāma sviestmaizīšu un salvešu rakstā. Savukārt Andris Slapiņš savā nesamierinātībā ar elektrības stabiem un vispār ar stabiem skatās objektīva tūlumā īsti paradigmaiskā mērķtiecīgumā. Ilze ir dzīvojusi tik klusu, ka savā klusībā izkopusi jau klusuma piespiedu stilu. Es domāju, ka tas ir nākotnes stils, un mūsu agresivitātes metodoloģijā tas savu paradoksālo novērtējumu vēl nav guvis. Tāpat Gunta Eniņa klusais smaids, kas var izvest no pacietības vismiermīlīgāko cilvēku, priekšnieku vai līdzīgu būtni.

Mūsu agresīvajām izdarībām un pašdarbnieciskajam entuziasmam zinātniskumu piedod mūsu kokureģis Saliņš. Lai allaž sevī lolojam vēlēšanos apgūt viņa runas stilu un cilvēcisko attieksmju prasmī — kaut vai tikai formālām vajadzībām vien noderīgu!

Es šeit nevaru nosaukt visus mūsu pašizliedzīgos cilvēkus, kuri proekoloģiskās agresivitātes vārdā spēj aizliegt savu cilvēcisko biklumu un kautrīgumu un iet apkārtnei un videi uzspiest savu kārtības izpratni, protams, vispārības interesēs, — visi šie cilvēki ir centušies un guvuši atzīstamus uzspiešanas panākumus. Vēl tikai pieminēsim aizgājušos, kas arī bija apdāvināti ar zināmu agresivitātes talantu — Kasparu Dimiteru, Jāzepu Pigozni un Viktoru Avotiņu —, bet mums nav ne mazāko šaubu, ka savas agresīvās tieksmes viņiem būs iespēja izpaust citos apziņas un zemapziņas laukos — mākslā, pilsētā un ģimenes dzīvē. Taču gūts nav zaudēts, un arī zaudēts nav zaudēts, jo tagad mums viena Jāzepa vietā ir cits Jāzeps, un tagad mūs nebaida varbūtēja uzrašanās mēra āderei — Jāzeps ir ārsts ar dziļām freidiskām un asinsapturēšanas zināšanām. Turklāt mums ir pievienojušies tēlnieki, akmeņkaļi un arhitekti, kas nodrošina ainavu celtniecību pat no mākslīgiem zaļumiem. Arī turpmāk nodomāts pievienot paradigiem labākos republikas kolektīvus: “Ave sol”, “Rīgas Modes” un “Jūras pērles” pavāru kolektīvu.

Iegūts ir arī savs inventārs: četri dzirnakmeņi, viena krūmu pļaujāmā izkapt, viens akmens pieminekļis (saukts Simtiņš), daži ogļu pletizeri (glabājas pie Māras) un vēsturiska kaluma atslēgas (glabājas pie Jāņa).

Atļaujiet man nobeigt ar atvieglotu nopūtu, ka mūsu kolektīvs ir nešķejami šķeltniecisks un šķelteniski vienots. Kā arī tam jābūt.”

Pēc tam runā cienijamais kolēģis Kokureģis:

“Tātad mūsu kolektīvam apritējis darba gads, un uz visu noieto ceļu mēs varam atskatīties ar gandarījumu. Turklāt šis gads bagāts ar ievērojamu notikumu: mūsu kolektīva loceklis, idejiskais vadītājs, ieguvis lielu valdības apbalvojumu — Tautas dzejnieka nosaukumu. Tas mums visiem sagādā jo lielu prieku un gandarījumu, ka tieši no mūsu kolektīva (aplauti, smieklī, ovācijas). Protams, protams, viņam bija arī citi ko-

lektīvi, viņam bija arī citi nopelni (vispārēja jautrība, troksnis, cits caur citu), bet mēs paliekam pārliecībā, ka (aplauti, saucieni cits caur citu) viņš uz mums skatīsies kā uz saviem tuviem draugiem, kolēģiem, uz kuriem vienmēr var paļauties. Un šis nosaukums, kas viņam piešķirts, ко многому обязывает, ко многому обязывает... es nezinu, kā to latviski pateikt (balsis no vietas: "Uz daudz ko piespiež!"). Protams, viegli viņam nebūs, bet, kad viņš paskatīsies uz draugiem te... (ovācijām nav gala, tās nebeidzas)."

Neklusē arī opozīcija.

"Es tagad atreferēšu mūsu korespondenta ziņojumu no Rīgas Latvijā. Ē, nesēn kādā Skrīveru miestā viņu dzejnieks Imants Ziedonis ar saviem pudeles brāļiem lielā apmierinātībā svinēja savu iedibinātās kompānijas pastāvēšanas gada dienu. Šinis svinībās apēda četrus kvadrātmetrus sviestmaižu, dzēra daudz alus. Apmierinātība bija ļoti liela, protams, netika runāts par trūkumiem, par to, ka jāstāda, netika runāts par sākumā plānotajām ekstrēmajām akcijām — zaļumos noķertu mašīnu dedzināšanu, jaunbagātnieku savrupmāju un villu atbrīvošanu, tas viss tika noklusēts. Vietējie varas pilāri vēl joprojām, ē, cer palikt pie valdīšanas, nekādas jaunas vēsmas nav gaidāmas, bet tas jau viņiem ir raksturīgi. Vispārējās pašapmierinātības gars bija vienreizējs, tā ka mēs neko, ē, jaunu neceram. Varbūt pēc gada, cienījamie klausītāji, mēs atkal sniegsim ziņas par šo, ē, miklāno grupu, bet šoreiz ar to mēs beidzam.

Mūsu korespondents no Rīgas."

Par godu jubilejas reizei tiek iedibināti arī daži ekvivalenti grupas sadzīvē: 1 māra — dialektikas izpratnes vienība; 1 buiķis — bezgalības mērvienība; 1 eniņš — neatlaidības vienība; 1 totāls eniņš — neatlaidības neizmērāmība; 1 vidiņš — erotikas kapacitātes vienība; 1 atis — ugunscura vilkmes vienība.

Nodarbina arī Saliņtēva rūpe: grupai jāiedibina cildenas tradīcijas — apsveikt draugus un kolēģus, visus, kas izpalīdzīgi bijuši un saprotoši, Jaungadā. Lūdzam tekstus, lūdzam tekstus!

Bet nekas no mūsu ieteiktā Saliņtēvam nav pa prātam.

— *Jums Jaungads labs un vēlīgs prāts —
Jūs esat mūsu mecenāts!*

— Jūs esat mežsargs, turieties!
Uz skujām nenodurieties!

— Mēs, priekšniek, jūtam līdzī jums!
Beidz nost jūs plāna pienākums!

— Ierausim pa mārāi, kamēr jauni mēs!

— Cienījamie kolēģi, cienījamie kolēģi, vai nevar nopietnāk, vai nevar nopietnāk!

No rīta jau paagri ar bisi plecos atnāk mežsargs (uz medībām droši vien?). — Ja jūs varētu bez manis... — Mēs par to tikai priecājamies — paši zinām, kas un kā darāms.

SLAPJDRAŅĶĪ. OZOLS JĀNIM GRESTEM

17. un 18. decembris. Atkal Ērgļu Brakos. Izkopt Blaumaņa drauga Jāņa Grestes ozolu, kā pagājušreiz iecerējām. Tas ieaudzis alkšņos, bet mūsu šoreiz ir ļoti maz — mazs desmits. Daudzi Rigā slimo. Sals vēl nav bijis, snieg slapjš sniegs. Zeme vēl nav sasalusi, un, kur mīdāmies mālainajā mežā, zem kājām mīksta žļorga. Drīz kājas slapjas, un mitrums arī cauri drēbēm. Mugura kūp, snieg, žļarkšķ, pil, bet neatlaižamies, kamēr alksnājs nav atkāpies. Visās fotogrāfijās gaisā būs baltas švīkas — no blīvā slapjdraņķa. Un dažs labs saslims, bet ko tur var darīt?

Jānis Greste. Mūžam dzīvais skolotājs. Latviešu darbmācības ģēnijs. Neapklusināmais darbaudzināšanas dižvīrs. Visu laiku viņš cilvēka dvēselei pieprasīja rokas, cilvēka runai — rīcību. Gara dzīves un roku darba sajūdzējs. Mēs te ejam viņa idejā. Kopjamas zemes indeksā. Sava lepnuma pašapziņā. Tas nekas, ka posta. Vienmēr tā ir bijis. Bet vienmēr kāds aklajam ir spiedis gaismu acīs. Pēc tam viņi saka, kaut ko tomēr esot redzējuši. Mēs pastāvam tikai tik, cik pastāvam savas idejas pašapziņā. Te stars no trīsdesmitajiem gadiem. No Grestes raksta "Meža dienu darbinieku smagā doma". Izrādās, arī tad īpašnieks pret savu zaļo apkārtni bijis draņķīgs.

Tikko zemi sadalīja apbūves gabalos, ozoli sāka "kalst". "Kalst" tur, kur ceļ mājas. Vairākās vietās nokaltuši pa divi, bet vienā vietā, pretīm lielākai mājai, — nokaltuši 9. Un tā divaini: nokaltuši tieši līdz robežai. Tālāk veseli. Kādēļ kalst? Nav

zināms. Nav nekas pierādāms. Esot gribējuši pierādīt — ievadīta izmeklēšana, bet nav varējuši "pierādīt". Apkārtnē vienā balsi runā: "Ozoli noindēti."

Iejautājos, ko tas nozīmē — "koku noindēt". Esot vairāki līdzekļi. Pirmais: atrokot galvenās saknes un tām uzlejot koncentrētu sāls šķīdinājumu. Varot arī tā: iegriežot mizu un atplēšot. Aiz mizas lejojot stipru ziepju zāļu šķīdinājumu. Tas līdzot. Vēl tā arī varot un darot: ar asu nazi taisot dziļu apaļisku griezumam tur, kur sākoties zari. Cauri mizai, koksne iekšā... Un to prot stāstīt bērni!

... Te būs daži izvilcumi no laikrakstiem. "Zemgales Balss" raksta: "Skaistuma postīšana. Auces visi skaistumi tagad padoti iznīcībai. 1930. gadā nopostīja Sudmaļa kalnu, pagājušā rudenī Jauno parku, un tagad jau muižas laudis sākuši izcirst vecos senču kokus vecajā pils parkā."

Turpat, "Zemgales Balss" 11. numurā, ar virsrakstu "Tāds un tāds rīko Meža dienas" lasām: "Krājkases direktors pie pilsētas nama, kurā atrodas krājkase, lika nocirst liepiņas, ko viņam bez domes atļaujas nebija tiesības darīt..."

... Vilcē stādīti 32 kociņi, nolauzti 5. Kalnciemā stādītas 36 liepas, nolauztas 6. Ložmetēju kalnā no vietas lauzti 7 ozoli, bojāti pavisam 23."

Pietiks šādu ciparu. Ir arī citādi: "Jelgavā gar kazarmām stādīti 36. Visi veseli. Jelgavā. Ceļā uz nabagu māju "Roma" stādīti 75. Visi veseli. Jelgavā — Ģintermuižā — garā vājo slimnīcas sētā, kur grozās slimie, stādīti 36, — visi veseli."

... Brauc no pilsētas pajūgs — dienas laikā. Ratos laucinieks. Laucinieks mierīgi izkāpj, nogriež ceļa malā stādītu kociņu, apdrāž, iesēstas ratos un brauc tālāk... Uz jautājumu: "Kādēļ tā?" — viņš atbild: "Kas tev daļas? Vai tas tev pieder?"

... Ir tāds zvejnieku miests — Pāvilosta, kilometrus 50 no Liepājas. Plikās baltu smilšu kāpās pieplakušas pie zemes pāris simtu būdas. Vējš dzen smiltis miesta ielās. Sadzen "kupenes", aizputina sētas, durvis, vārtus, smilšu kupenes aug pie būdu sienām. Un būdas it kā grimst smiltīs.

Še, Pāvilostā, skola "svin" Meža dienas jau 7 gadus. Un rīkojas plānveidīgi. Mērķis: miestā jāgādā par zaļumu. Darbs sākas no skolas priekšas. Vispirms aizber 20 m garu smilšu bedri, tad sāk dēstīt kokus un krūmus. Lai būtu kaut kāda cerība, ka stādījumi augs, jāmeklē gruži, jāved jūras mēsli. Caurmērā katru gadu

iestāda 250 kokus. No tuvākām ielām pāriet uz tālākām, apstāda tautas namu, tirgus laukumu, sabiedriskās ēkas, iekārto ciema parku un mēģina nostiprināt kāpas ar kārklu apstādījumiem. Līdz šim skola iestādījusi ap 1500 koku un apdēstījusi kāpas ap 500 m garumā. Ja šie 1500 koki būtu nostādīti vienā rindā — 10 m viens no otra —, tad tā būtu rinda 15 km garumā. Skolas neapmierina: neiet tā, kā vajadzētu. Iemesli: tuvumā nav dabūjami stādāmie kociņi. Tie jāved 5, 10, 20 un pat 50 kilometrus. Ved ar zirgu, ar laivu, ar trulīti, pa dzelzceļu... Bet asa jūras vējš dara savu... Tam nāk talkā koku slimības, un 40 % aizgājuši bojā. Kur koks izpūst, stāda vietā. Dažā vietā stāda jau trešo un ceturto reizi... Sākumā protesti: "Ko tas skolotājs tur uz ielām meklē? Vai koku stādīšana ir skolas darbs?" Sūdzības, pieprasījumi, "Jaunākās Ziņās" 1929. gadā jautājums: "Vai skolotājam brīv mācību laikā nodarbināt skolēnus pie miesta ielu un laukumu apstādīšanas?" Atbilde: "Brīv, jo stāv programmā ne tikai dabas saudzēšana, bet arī koku dēstīšana." Atelpo skolotājs, arī skolēni.

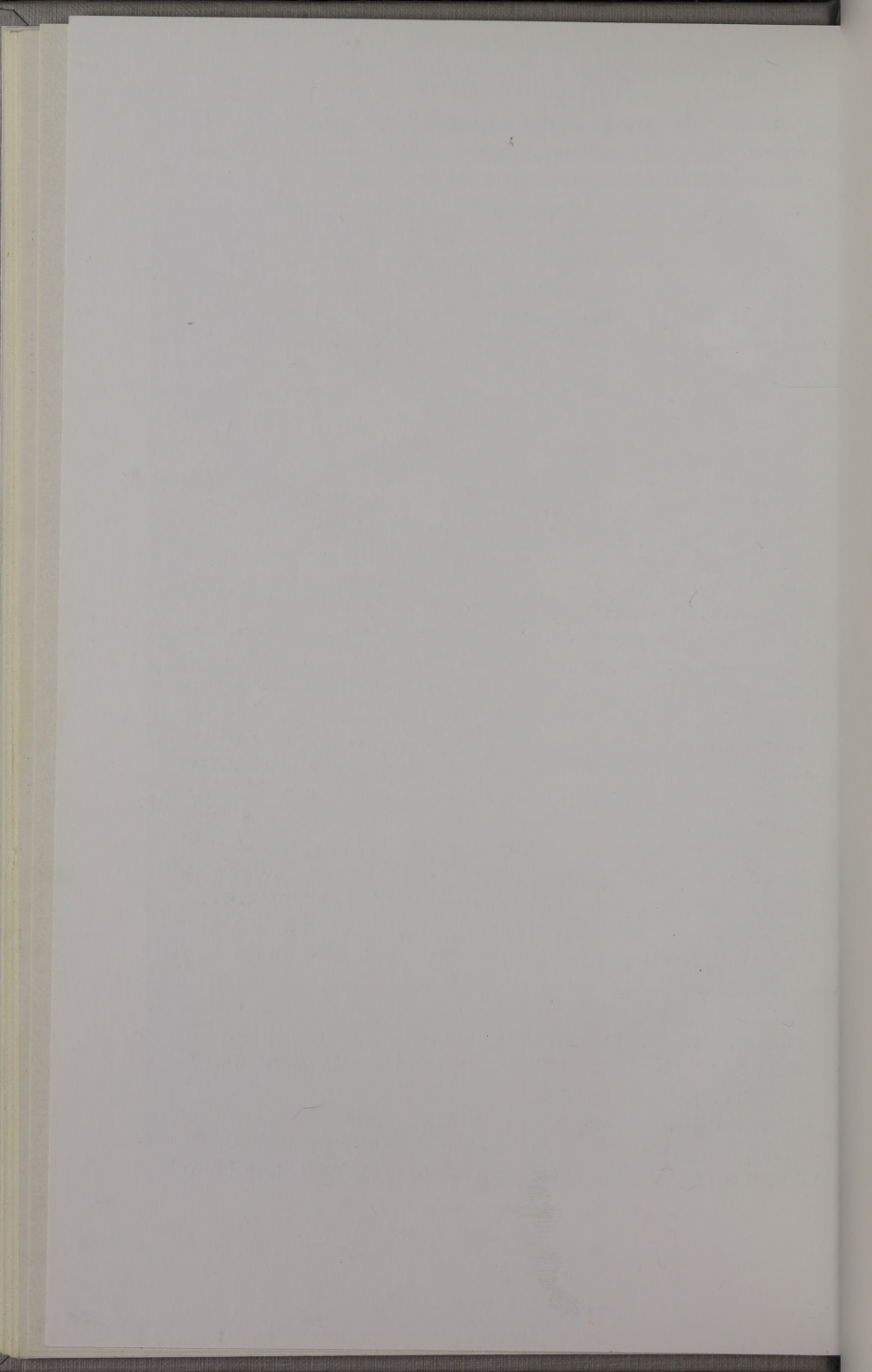
... Uz uzbrukumiem skolotāji atbild ar pretuzbrukumu, pastiprinātu Meža dienu darbību. Tie turas pie principa: jānod ikkuram skolēnam iespēja izbaidīt stādīšanas prieku, jāgādā par bezmaksas stādāmo materiālu. Lai riko bērni savus dārziņus un puķu dobes, lai šī stādīšana top par paražu: "Ja tev pašam nav zemes, tad taču kādu grāvmali vari atrast, kur kociņu iestādīt."

... God. lasītāj! Tas ir bijis, tā tas ir. Dzīve ir cīņa. Un labais arvien ir cīnijies pret ļaunumu. Vai tad tiešām pirmās neveiksmes, pirmā aplauzītā kociņu rinda var mūs apstādināt? Mēs varam atbildēt tikai ar vienu: nākamajā gadā divkārtšosim iestādīto kociņu skaitu. Visus nenolauzīs un visur nelauzīs. Ir vietas, kur kociņš aug, augs un uzaugs.

Tas rakstīts 1933. gadā. Bet pēdējām Meža dienām brīvajā Latvijā interesantu mudi deva pats prezidents Kārlis Ulmanis: "Ik mājā augļu dārzs, lauku galā — malkas birzs." Viņš arī tika izvēlēts par šo Meža dienu galveno aizbildni. Togad Meža dienas bija sevišķi ilgas — no 24. aprīļa līdz 26. maijam, veselu mēnesi. 1939.—1940. gada ziema bija bijusi īpaši bargā, un Latvijas augļu dārzi bija ļoti cietuši. Arī koku skolas. Tāpēc tika ieteikts augļu kociņu vietā stādīt ogulājus. Piedalīties Latvijas apmežošanā un birztalu stādīšanā visas skolas

aicināja izglītības ministrs prof. Dr. J. Auškāps. Sākās Latvijas dārzu izdaiļošana valstiskā mērogā.

1978

TU ESI PIEDRAŅĶĒJIS ĢENĒTIKU! JAUNGADA RUNA

Ir dabas aizsardzības biedrība. Vai radīt vēl koku aizsardzības biedrību? Tāpat kā ir dzīvnieku aizsardzības biedrība?

Latvieši mūžam ir dzīvojuši koku sabiedrībā un mācījušies koku valodas. "Mežu gali gavilēja..." Kas vēl tā var pateikt, ja ne cilvēks, kam ir ģenētiski mantota sevišķa dzirde? No tēvutēviem mantota koku dzirde.

Zem ozola gulēt ir neomulīgi — tas šalc asi un paskarbi. Liepa ir vismilīgākā, diendusu latvieši pagalmā gulēja zem liepām. Bērni, kas pusdienlaikā gulējuši zem liepām, izaug citādi. Viņi tālu klausās un skaisti domā: visā Latvijā ir liepas, smaga medus smarža list lejup un siltā dienvidu guļ pagalmā, tek mazu upīšu gravās pa straumei, pāri zilām spārēm doņos un ziedošiem ūdensliniem. Bērzs ir muzikāli izglītotākais — dziesmu koks. Neviena koks tā nerunā kā bērzs — daudzvalodā, nepārtraukti mainīgā, katram vēja skārienam pieskanīgā. "Caur sidraba birzi gāju..." Tas jau nav tikai lapu apmetiena sidrabs. Tā ir arī tā īpatnā birtalas šalkoņa, ņirboņa, debesu čalojums. Te ir viss visā. Tīrā uztvere. Un ir jābūt sidrabam pašā, lai tas atsauktos birtalas sidrabā. Tikai tā tas notiek: kam ir, tam tiek dots. Tāds tādu atrod. Sasaucas sidrabs. Jūs esat uz viena viļņa garuma: koki, gaismas šalkas un lapu elpas. Viss ir netverams, gaisma vēl nav materializējusies, vēl nav notikusi. "Ne zariņa nenolauzu..." Viss ir vēl nematerializēts, plūstošs, brivs un neaizskarams. "Būt' zariņu nolauzusi..." Nu jā, tad viss kļūtu redzams. "Tad staigātu sudrabota." Tad jūs ticētu gan. Tagad varat arī neticēt. Un domāt, ka tā tikai tāda dziesma. Par koku neaizskaramību, par dabas aizsardzību. Nu, protams, arī par to. Taču par sudrabu, par visur un visā esošo sidrabu. Kas parādās, kad pats tu esi sidrabs.

Nedabiska ir mūsu šodiena, kurai apkārt tik daudz sakropļotu, mocītu koku. Cik brutāla ir sanatoriju pilsēta Jūrmala ar saviem rētainajiem un svaiga plēsuma koku stumbriem!

Nedabiska ir mūsu šodiena.

Cik nesavienojami ir dziedniecības saukļi un kultūras pilsētas statūti ar šo sakropļoto ainavu! Dzintari un Majori, un Dubulti ir sakropļoto koku geto, lēģeri, koncentrācijas nometnes. Un blakus šie lēģera saimnieki — komunālās saimniecības priekšnieki — stjopkas un edvardiņi, dūšīgie šoferi ivani un remontdarbu vadītāji arnoldiņi. Kādi truli mūļi! Kādas stulbas acis! Kādi žurku zobi! Kādas cūku kājas! Kāda nedēļām nemazgājusies smirdoņa nāk no viņiem! Kāda tukša valoda! Nacionalitātes trūkums, dzimtsatšķirību trūkums, средний род*! Viņi to visu ir nograu-

zuši! Tie ar domāšanu benzīntalona plikumā! Tie ar starptautisko zagļu pasēm. Sādžu dzērāji, tagad ierēdņi, ierēdnes fūrijas, bufetnieces un partijas komiteju instruktores, ģimenes dārziņu skopuļi un pusaklais profesors, kam te būvē laboratoriju. Visi viņi te dzivo, patērē, zog, rauš, sūta prom, atrūšas, klausās koncertus, dzer alu, neredz, neskatās, neievēro, nedzird, kā klieudz viņu sakropļotie koki. Katrs trešais! Katrs otrais, piektais, desmitais.

No kura brīža šī nežēlība ir kļuvusi tik ierasta, ka pieņemta jau par normālu? No 1941. gada deportācijām? No staļiniskās skolas mocībām? No kara, no gestapo, no bērnunamiem, no skolotājiem, kas melo, no vecākiem, kas nemīl?

* Nekatrā dzimte. (Tulk. no krievu val.)

Kociņi mokās mūsu acu priekšā. Katru dienu. Stādījumi zem telefona un elektrības līnijām. Kāpēc tos stāda? Un kāpēc līnijas kopēji neņem nost visu koku, bet to apzāgē un sakropļo? Kāpēc nesatiekas divu ministriju "gestapovieši" un nevienojas par ētiku un estētiku, par darba kārtību?

Ābeļu stādījumi ceļmalās. Bija ceļumeistari, kas kopa kilometriem garus stādījumus. Tagad visus biedē svina oksīds ceļmalas produktos, bet vai esošie stādījumi, ziedošie ābelkoki tāpēc vainīgi? Jelgavas—Rīgas šosejmalās ābelītes tā apšlakstītas ar ziemas sālsdubļiem, ka ceļa pusē jau sāls nodedzinātas. Neizgrieztas, krūmos ieaugušas... Ja Šoseju ministrijas slepkavnieki to neredz, vai vietējo padomju titarbikši arī to neredz?

Vecie, blīvie stādījumi alejās. Laiks izņemt katru otro koku visur, kur tie sāk jau cīnīties par vainaga telpu. Stādītāji, mazos kociņus stādot, nav rēķinājušies ar "pieaugušo koku" dzīvi, nav stādot iedomājuši. Nu koki nolemti cīņai — mākslīgai, ne vairs dabiskai izlasei, piespiedu konkurencei. Tāda blīvuma alejā koks zaudē arī savu vainaga efektu.

Tā remontējami būtu visi Jelgavas—Žagares šosejas apstādījumi. Jau Jelgavā, šosejas sākumā, ir desmitiem nokaltušu ceļmalas ozoliņu, elektriķu un telefonistu sakropļotas kļaviņas, papeles, kas blakusstādījumā ar ozoliņiem ir saņēmušās ātrāk un nu tos nomāc. Pie Svētes tilta savvaļā plešas vītoli grupas, bet jaunie atzaru stumbri drīz pārplēsīs pamatstumbru vecos dupeņus, kas visu laiku bijuši kopti un domāti tikai apzāģētam vasu vainagam. Tādā veidā arī jāturpina viņus kopt!

Pie Tērvetes papeļu rindas jau pāraugušas savu rūpniecisko gatavību. Kāpēc nevienam mežrūpniekam tās — ah! brīnišķīgi ātraudzīgās — nu nevajag? Jelgavas—Žagares šoseja ir viena no retajām, kas apstādīta tik dažādām koku sugām: liepiņām, pilādžiem, ozoliem, ābelēm, vītoliem, kļavām. Kāpēc ļaut šajās ceļmalās pārsvarā būt standartplānošanas laikos iestādītajai papelei?

Vai gribat vēl par koku mocībām? Kā dzīvus kokus ņem un noslicina? Kur jaunbūvētie ceļi aizber notekas vai aizspiež ciet ar savu svaru zemūdens āderes, uzkrājas jauni diķi, veidojas jauni purvi. Iet bojā meži veseliem nogabaliem. Kurš te ir cinisks, debils, korumpēts? Kurš te ir humānists, kurš

komunists, kurš maita? Vai mežzinis, vai Kalnbērziņš, vai atkal Staļins? Pats bija atbraucis te mūsu kokus mocīt? Atkal — divas ministrijas nav satikušās? Es gan neticu. Medībās viņi satiekas katru sestdienu, svētdienu. Un Padomju Savienībā mežu ir ļoti, ļoti daudz. 865 miljoni hektāru! (Un Saliņtēvs tā aizvainoti un rūgti nosmejas.) Un pie visa var pierast. Arī pie tā, ka pasaulē ik gadus iet bojā tik lielas mežu platības kā divas Latvijas. Katru sekundi — viena futbola laukuma lielumā. Taču šādi abstrakti skaitļi sirdi neaizkustina. Vairāk uztrauc šīs vardarbības tiešā klātbūtne. Ka tas notiek mūsu acu priekšā, manu acu priekšā! Bija karš, cirta kokus un ar visiem zariem vilka aiz mašīnām, saceļot putekļu mākoņus, kam jārada pretiniekā maldu ieskaits par lieliem manevriem — ka šeit kaut kas gatavojas, ka spēkus pārsviež uz sapulcēšanās vietu. Tas bija karš, vardarbības laiks. Bet šodien? Kas liek tai govij žļāgt zem dižā koka? Kas liek šīm mašīnām liet zem koka? Žaļeniekos pie universālveikala divas nokaltētas liepas, pie mehāniskajām darbnīcām — divi beigti ozoli, pie lopu fermas arī beigti koki. Kāpēc tos nenozāģē? Neredz! Visā civilizētā pasaulē zina, ka liķi jāapglabā, visā pasaulē zina! Taču!

Ko, tauta, darīsi tu ar šiem kropliem? Ar kropliem kokiem, kropliem, akliem vīriem? Lien ārā tie no zaļumiem, ceļ mājas pelēkumā, ceļ tieši blakus ceļam — troksnī, smakās. Un putekļos ceļ saimnieki sev mājas. Kas viņiem liek tā darīt, kas tā māca? Kam viņi spītē, un kam viņi iztop?

Vai vecajam Indrānam viņi spītē vai saviem bērniem? Un kāda ir tā pasaule, ko šie kociņu mocītāji ir pieņēmuši par savējo? Kādam viltus manevram viņi vazā tos kokus aiz matiem, un kādu pretinieku viņi grib apmānīt?

Viņi paši sev ir pretinieki. Ar saviem pusšķibajiem stabiem, kuri kā dzērāji haotiski streiņpoļo visā Latvijas ainavā. Ar plukatu piebūvēm un piebūvītēm. Ar mazām, nabadzīgām siltumnīcu plēvju būdiņām. Ar nenokoptiem būvlaukumiem, kuru drizas un lūžņa piegāna apkārtni lielos tālumos. Ar lopu fermām, kuru virca tek ārā uz ceļa, viņu ladām un volgām pa riteņapakšu. Bet saimniecības centrā cementa kājceļiņi, metālstieņu vārti, cementa sliekšnis, puķu dobe cementa malām. Taisnība vien ir vecajam Robim pie ārsta.

— Kas kait, saimniek?

— Cements d...ā.

Muļķis tu esi, latviet! Un tavi gudrie izkauti. Kādam ir bijis svarīgi panākt, lai tu tāds izaudz. Noderīgs un paklausīgs. Akls un nedzirdīgs. Trenēts mazu dzīvību slepkavošanā. Lai, kad nāks lielās dzīvības, tava roka nedrebētu.

Vai tad tu neredzi, ka tas ir viltus manevrs! Aiz tavas mašīnas vilktie koki sacel putekļus tavās smadzenēs, un tu savu mūžu vairs neieraudzīsi savu sidraba birzi. Tu šo spēju pazaudēsi. Un bērniem būs grūti piedzimt brīviem. Bez tava truluma gēnos. Bērniem būs grūti izdzimt no tevis pa jaunam, atdzimt no tevis prom, atdzimt atpakaļ vecvectēvos. Tu esi piedraņķējis ģenētiku.

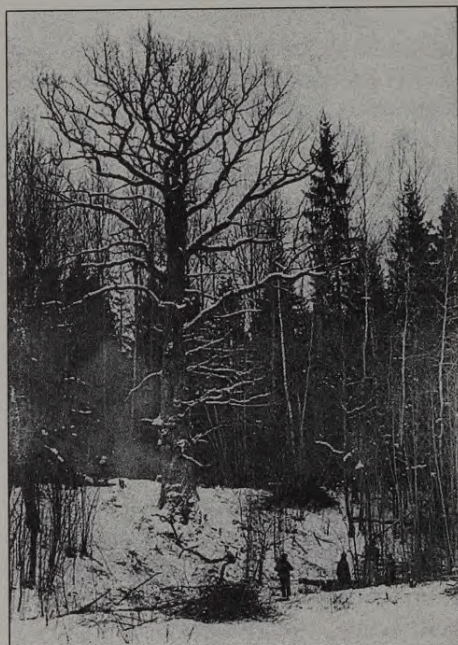
VIŅI NEZINA, KO MĒS GRIBAM DARĪT UN KO AR MUMS DARĪT

Rūdolfs Brēde, Ķeipenes mežzinis, ir tāds pats kā mēs. — Tikai desmit centimetru tam pietrūkst no vissavienības izmēra, — viņš saka. — Mums ir sešdesmit septiņi vietējas nozīmes ozoli, kuriem tikai trīs centimetri pietrūkst. Kādu kilometru no šejienes ir septiņmetrnieks!

Ir februāra sākums. Saule riet ar sarkanu stabu debesīs. Būs vēl lielāks sals. Kādreiz, kad Eiropa uzzinās par Latviju, viņa uzzinās par kaislīgu cīņšanos par katru ozolu, par katru upes ielīci. Neticami naiva tauta!

Ejam pa sniegotu lauku garā virtenē uz Ķeipenes pilskalnu, strādājam tajā, bet neesam apmierināti, jo jūtamies ievilināti neceļā: Saliņtēvs mūs allaž ved pie viņam pazīstamiem meža vīriem, bet viņi ne vienmēr saprot, ko mēs gribam darīt un ko ar mums darīt. Tā arī šoreiz. Pirmā diena paiet taustoties, gudrojot, kas šajā apkaimē darāms. Redzams, ka mežzinis arī ne visai tic mūsu darbaspējām. Tāpēc pieprasām, jā, pieprasām, lai rit mums tiktu uzrādīti lieli, piemiņai paturami un kopjami dižkoki. Un tie tad arī tiek apsolīti: Meņģeles kolhoza teritorijā kādā Ogres līci.

Otrā dienā tur strādājam pie Tīreļu un Celmiņu mājām. Vareni izmērā. Un nosaucam tos par Ata ozoliem. Par godu Atim, mūsu visistākajam. Tie aug mežā, un nav jābaidās, ka tos var izspridzināt. Tā esam tomēr pie kaut kā jēdzīga arī šoreiz nonākuši. Kā smeijies, ar savu "stihiski optimālo darba organizāciju".

Tiek atbrīvoti Ata ozoli Ogres līcī.

ka ģimenē vienpadsmit bērnu. Tā i mums būs dzīvību daudzīnāt! Nāk laiks, un latvieši sevi atkal sāk pieteikt pasaulei: izsītušies cauri iztikas rūpēm, nu ieiet pasaules intelektā. Tas ir tur. Bet mēs te tikmēr citīgi cirtisim krūmus pamestajās sētās.

NEIKENA OZOLS UN AUGSTROZES MEITIŅA

Cienijamo dzejniek!

Mūsu saimniecības dabas draugu vārdā ielūdzu Jūs un Jūsu brigādi dabas skaistuma veidošanas talkā. Mūsu saimniecībā ir 26 dižkoki. Lielākā daļa no tiem nav uzņemti aizsargājamo sarakstā. Ir liepu, egļu un ozolu alejas bez vārdiem. Mēs Jūs gaidītu vienai kurā laikā. Vislabāk būtu stādāmajā laikā. Pie mums ir daudz tukšu viensētu, ja kādam no Jūsu biedriem būtu vēlēsšanās pēc vasaras mītnes, to varētu arī pie mums iegūt.

Umurgas dabas draugu vārdā

agr. Aina Bērziņa.

Un tāpēc aprīlī — Limbažu virziens. Augstroze. Umurgas sovhoza teritorija. Augstrozes pilskalna nolaidumā pabrīvēsim vienu otru dižu ozolu. Ļoti skaista apkārtnē, visapkārt pauguri, un pauguriem savi nosaukumi. Dambiškalns, Kantīšu kalns. Čaukalns, Krustkalns, Circeņkalns, Tēvkalns, Mironkalns. Katram tādām varētu būt sava akmens zīme, kupica. Neuzbāzīga, vienkārša, bet vārds tomēr paliktu piesaukts. Jo var aiziet zudumā. Viss aizaug, cilvēki centrojas, čupojas, pamet savu apkārtni un nosaukumus aizmirst.

— Vajadzētu mums iekopt Verro birtalu! Krāt viņam ogles uz galvas. Lai moka sirdsapziņa!

— Šo tev mocis! Cik viņš priekšsēdētājiem nav teicis pie pusdienu galda, kad tie žēlojas par dabas aizstāvēšanas rakstiem presē: sapuvusi inteliģence! Rauj tikai pa kluso nost! Vot, tā! Vēlāk jau priekšsēdētāji paši atstāta.

Augstrozes pilskalna slipnē mēs atbrivojam varenu ozolu un nosaucam to par Neikenu (4,2 metri). Lai viņš te, Limbažu—Valmieras šosejas redzamībā, pakalnē ņemas stiprumā, citu koku nenomākts. Soliņu skaistajā skatpunktā joka pēc nosaucam Zigmunda Skujiņa vārdā. Viņš par Neikenu skaisti rakstījis. Pēc tam izlūkojam Augstrozes baznīciņu, te visapkārt būs jāstrādā. Un blakus kalnā jāuzstāda lielais krusts, kas tur reiz bijis. Augstrozes meitiņai. Sirdi plosošo teiksmu par Augstrozes meitiņu, kas gribēs, pats atradis.

Pēc tam Limbažu rajona avīzē "Progress" agronome Bērziņa mūs atreferēja:

Otrajā dienā talcinieki izkopa vēl sešu dižkoku apkārtni posmā starp Augstrozes baznīcu un valsts mežu — tos nosauca par A. Pumpura ozoliem. Šis nosaukums nav izvēlēts nejauši: kā atceras laikabiedri, kuru atmiņas varam lasīt J. Kalniņa grāmatā par A. Pumpuru, viņš, dzīvodams Piebalgā, kādreiz kopā ar M. Kaudzīti zirga pajūgos devušies uz Augstrozi pēc ozoliem, diemžēl meklēto nedabūjuši.

Viņa gan paredzējusi šajā rakstā kādu "nākamo kopīgo talku vasarā ar vietējo ciema iedzīvotāju plašāku piedalīšanos", bet tās nebūs. Jo mēs tam neticam — cilvēki vēl nav gatavi. Mēs ar viņiem nejauksimies. Tāda būs mūsu metodika: lai runā tikai pašu padarītais.

Beigās vēl izlūkojam Limbažu, Valmieras un Cēsu rajona satikšanās zonu: tur Daibes mežos atrodam mežā ieaugušu

ozolu aleju. Kādreiz būs jāatbrauc, jāizbrīvē... Vai tad var paspēt?

— Uz muzeju Bojās bija atbraucis kara flotes virspavēlnieks Gorškovs...

— Nu ko jūs, Saliņtēv! Kāds mums no tā labums? Lai par to interesējas tie, kas vāc viesu grāmatas ierakstus!

VISU DIENU NOLIEKUŠIES —

KĀ KŪLĪŠU SĒJĒJI, KĀ KARTUPEĻU RACĒJI

13. un 14. maijs. Cēsu rajonā. Pie Liepas ciema paegļiem. Ata nosprausts virziens. Paegli gar nomaļa ceļa malu. Bet bail mums daudz te iejaukties. Paeglis esot ļoti jutīgs vides mikromainās. Pēc tam atrodam lielu priedi maza krūmāja lielā akmeņu kaudzē, izbrīvējam un uzdāvinām to Irēnai vārdadienā. Pēc tam braucam uz Cēsu pili, kur Irēnai izstāde, svinēt vārdadienu. Otrā dienā strādājam vecajā, drošajā vietā — Unguru parkā. Te darba netrūkst. Pacietīgi izcērtam jaunieaugušos, jaunsadīgušos, mazitiņos ozoliņus un osišus, tas visgrūtākais darbs, visu laiku noliekušies kā kūlišu sējēji, kā kartupeļu racēji. Šis darbs nevienam nepatik.

KAD MĒS PATENTĒSIM SLEPENO DIŽOZOLU MARŠRUTU?

Jūnija vidus. Taurupes virziens. Pie Zilberkalna (Sudrabkalna), kurā dzimis un dzīvojis Sudrabu Edžus, ceļmalā pie graviņas veidojam Dullā Daukas birzi. Ainavā iezīmēti septiņi ozoli. Atvesti pieci lieli laukakmeņi. Vislielākais no tiem — Daukam. Pārējos Vilnis iekals apkārtnes izteiksmīgākos mājvārdus. Taurupes saimniecības galvenā dispečere Biruta Rožlape mašīnu un ceļamkrānu iedeva bez kādas činkstēšanas. Ceļamkrāna vadītājs — Maigonis Tobiass.

Drīz vien mežzinis Brēde piesauks mūs Ogres rajona laikrakstā, tur nu nekā nevar darīt.

Sudrabu Edžus (īstajā vārdā Eduards Zilbers) dzimis 1860. gadā toreizējā Meņģeles pagasta Siliņos. Savu bērnību, skolas laiku un daudzkārt arī vēlāk vasaras viņš pavadīja Meņģelē pie tēva, skolotāja. Tad labprāt klejojis pa tuvējās Ogres upes krāšņajiem kras-tiem, kur radušās daudzas viņa literārās ieceres. Arī vispopulārākais rakstnieka stāsts "Dullais Dauka".

Lai saglabātu Sudrabu Edžus piemiņu... nolēma šo mazo zēnu ar lielo nemiera garu atvest atpakaļ uz savu dzimto pusi.

Vietai, kur to nomināt, izvēlējās Ogres upes senlejas stāvās kraujas malu, skaistu dabas stūrīti, kur robežojas Taurupes un Ogresliču ciemi, starp Zvaniņu un Gnēžu mājām. Tur ir neliela birzīte, kurā aug septiņi lieli ozoli, izteiksmīga bērzu grupiņa un vēl daži citi koki.

Vēl — māsas Gulēnas (pieci skuķi) atsūtījušas mums, dage-riem, prospektiņu no Misisipi Ozolu alejas Ņūorleānas tuvumā. Ozoli kopš 1700. gada, kāda franču īpašnieka stādīti, tad cukurplantatori nākuši, gājuši, plaukuši un bankrotējuši, kamēr uzņēmīgi ļaudis ierīkojuši tūrisma centru ar restorāniņu. Restorāniņš, zēni, atvērts katru dienu, izņemot Ziemassvētkus un Jaungadu. Pastaigās vada un stāsta vēl vecā īpašuma kalpo-tāji, kas te nodzīvojuši jau savus 25 gadus.

Kad mēs izlaidīsim nacionāli vēsturisku ainavu kartītes, pasītes, prospektus? Kad mūsu Atis būs tūrisma maršruta "Latvijas dižpaegļi" īpašnieks? Kad mēs patentēsim "Slepeno dižozolu maršrutu"? Kad Ilze televīzijā rādīs un vadīs tikai skaistuma darbus dabā vien un ar to noturēsies, kļūs slavena ar šādām pārraidēm vien? Kad tas notiks?

MŪS LUTINA.

ATKAL AUGSTROZĒ.

PANKŪKAS AR ZAPTI

Jūlijs. Atkal Augstrozē.

Taisni kauns: no rīta pankūkas ar zapti, pusdienās pieved klāt trīs ēdienus, vakariņās karbonāde, ceptas kotletes, pīrāgi, kaste alus, žāvētas vistas un liela torte, speciāli cepta mums par godu. Pagājušreiz bija cienāšanās ar medu. (Tāpēc šoreiz tik daudz sabraukuši — kā reti kad!) Ar ko esam izpelņījušies?

— Ar to pašu, ar to pašu. Vai tad nelasījāt Limbažos skatlogā plakātu "Ātrāk neies labāk, iekams mēs nebūsim kļuvuši labāki"?

Nāk miegs, kož odi. Tas būs stiprs skuķis!

Nevarētu teikt, ka mūs ar pankūkām var uzpirkt. Mēs gluži labi redzam, ka Augstrozes baznīciņā iekšā lopbarības maltuve. Lai gan saimniece — rajona labākā dabas aizsardzības vadītāja — sajūsmināta stāsta, kādas tik filmas pie šīs baznīciņas nav filmētas, Sebris un Radziņa, Stungure un Velta Līne!

— Nu tad ielieciet baznīciņā kaut vai Veltu Līni, ja jums bail no Jaunavas Marijas! Pielūdziet Veltu Līni, Elzu Radziņu, izveidojiet viņu statujas un veriet baznīcu vaļā! Būs saglabāta viena skaista baznīciņa un visa ainavas arhitektūra ap to!

Tad iejaucas korektais Saliņtēvs:

— Cienijamie kolēģi, es jūs palūgšu, ne tik personiski, jā, ne tik personiski! Es jūs palūgšu!

Šodien izkopsim mazo saliņu ezeriņā pie baznīcas. Uz tās aug liels, skaists ozols. Vienīgais. Un mazi kārkli, alkšņi un

Ozols Jānim vārdadienā — Jānis Martiņš.

bērziņi. Tad nu mums visa saliņa jāizretina tā, lai atstātu tikai bērziņus un ar laiku iekoptu blakus ozolam baltu birztaļu. Ozolu novēloti vēltām Jānim Martinsonam vārdadienā un nosaucam par Jāni Mārtiņu. Lai jūt ieskrējēju — no Jāņiem līdz pirmajām salnām.

Jāzeps paņēmis mazo līdzī. Satin šo kamzoļos un liek zem ozola gulēt. Nāk miegs, kož odi. Tas būs stīprs skuķis!

Otrā dienā brauksim izlūkos uz Rumbiņiem — kas tur darāms.

JĀ, JĀ, MĒS ESAM NEAPTURAMI, AGAMEMNON!
ŽANIŅA OZOLI

Uz Tadenavu. Skaists augusts. Ceļš caur zemām Augškurzemes gāršām. Saliņtēvs propagandē kādu no "Известия" izgrieztu rakstu par dabas aizsardzību: katram derētu pārvērtēt savus uzskatus un pārlasīt vēlreiz, cienijamie kolēģi, Maskavā izdoto laikrakstu! Opozicionārs Jānis grib savukārt runāt par pavisam ko citu, pavisam ko citu: Amerikā sekvoja?! Vai viņa ir tik diža, vai tikai šmaucas tāpat kā leiši ar saviem ozoliem?

Jēkabpilī mums pievienojas MRS galvenais inženieris Jānis Mūrnieks. Mums atkal tā kā neērti, ka atpūtas dienās liekam braukt līdzī oficiālām personām. Jo nav kaut kā ar viņiem kontakta. Saliņtēva telefona zvanus "no centra" viņi pieņem kā augstākās varas iegribu, liek sagaidīt mūs vietējiem mežkungiem, taču tie mūsu darba jēgu īsti nevērtē un droši vien uzskata par tādu niekošanos. Gan neizrāda, sasveicinās, bet ātri pazūd. Un labi, labi gan, ka pazūd.

Jēkabpils mežzinis rādās saprotošāks. Pa ceļam pastāsta mums, kāds tagad ir dižkoku oficiālais stāvoklis. — Kopto stādījumu un apzaļumošanas inženiera uzdevums, starp citu, ir arī panākt, lai lauka vidū dižkokam tiktu dota desmit metru aizsargzona.

— Vai ir kādas strīda situācijas?

— Parasti ar saimniecību priekšsēdētājiem un direktoriem. Un ar Lauksaimniecības pārvaldi.

— Ar ko viņi aizbildinās?

— Ka nav sargājamo objektu saraksta, saka: mēs nezinām!

— Zemnieks taču senlaikus zina, kas jāšargā, bez kādiem sarakstiem! Vai tad ābeles dārzā viņi arī aprūpē pēc izpildkomitejas apkārtraksta?

— Ābeles? Ābeļdārzus viņi arī cērt ārā!

— Melioratori?

— Nē, melioratori jau dara tikai to, kam projektā priekšsēdētāji piekrituši. Ar melioratoriem mēs labi satiekam. Vieņīgi tad nevar nevienu objektu glābt, kad jau ieprojektēts.

— Tātad — kādi glābj kādu citu nolemtos upurus. Un kāpēc tā jānolemj? Kas tie lēmēji? Varbūt viņus kādreiz kārs pie atlikušajiem ozoliem! — Tfu-tfu-tfū! Mēs esam labas gribas grupa, mēs pārteicāmieš.

Latvijā mēs ievadam 6000 kubikmetru ozola koksnes gadā. Bet agrāk ozolu eksportēja. Arī tagad varētu. Ja tikai nebūtu šī ozolu genocīda.

— Mēs esam mežu zeme, bagāta mežiem, — saka Saliņtēvs.

— Viens, komats, viens hektārs uz vienu iedzīvotāju. Katram hektārs! Tas ir pasaulē labs rādītājs. Mūsu mežsaimnieki kādreiz bija slaveni pasaulē. Kanādas mežkopji, kad viņiem trīsdesmitajos gados draudēja līdzīgs intensifikācijas posts, lūdza mūsu mežkopju konsultācijas. Un mūsējie brauca, konsultēja, un Kanāda apturēja savu mežu izciršanu.

Saliņtēvs vēl ir vecās mežu kultūras vīrs, un viņa atmiņas iet atpakaļ pa mežiem gandrīz gadsimta garumā.

... Tēvs Saratovā bija stacijas priekšnieks un liels mednieks. Vienmēr izbraukumi pie dabas, lieli ozolu meži, ņēma mani līdzi, nopirka man bisi, man bija divpadsmit gadu. Pavasaros kilometriem tālu braucām pa palu pļavām. Da-ā-āba! Mani visvairāk saistīja meža klusums. Un tur, gar Volgas krastiem, gravās auga ozoli. Paps toreiz — bet bija jau revolūcijas gadi, patvaļa — stājās pretī ozolu gāzējiem malkā. Brauca uz Saratovu, lai jaunā vara dod viņam pilnvaras sargāt. Pa Saratovas ielām gāja demonstrācijās ar orķestri — revolucionāri...

Atgriezāmie Latvijā, vidusskola gāja jau uz beigām, ko tagad sākt? Mamma stāstīja, ka Krievijā rados bijis mežzinis — zirgi un meži, un viss. Es gremdējos un gremdējos meža iedomās. Nevienu mirkli neesmu to nožēlojis.

Pēc Lauksaimniecības fakultātes Mežkopības nodaļas beigšanas pēc pusotra gada mani iecēla par mežziņa amata kandidātu Vicmuižā Gulānos (starp Viļaku un Preiļiem). Māte uztraukusies: uz Latgali! Tur tu nodziesies. Mežkungs... Vāi Dieviņ, viņš var visu, kokus mājai piešķirt... Es sāku stingri vērot; simts cilvēku dienā — dod mežu, mežu, mežu! Par divdesmit trīsdesmit tūkstošiem latu mēnesī. Nāk svētdienās, viens velk naudu, otrs dzērienus. Ja jūs tagad nepazudīsiet, es saku, tad es jums rit pieņemšanā tādu mežu iedošu purvā, ka jūs mocīdamies mocīsities! Es no tēva un mātes mācījos godīgumu.

Visos Daugavas krasta ličos, dziļos ličos, stāvos krastos, daudz vajadzēja strādāt. Naujenes un Andrupenes mežsaimniecībā (starp Dagdu un Maltu). Ja es jūs tagad aizvestu uz savu desmito kvartālu! Uz četrdesmit piekto, uz divdesmit devīto! Un man teica: "Saliņ, tu tomēr labi saimnieko." Es arī saimniekoju. Kam ko vajag, es teicu: par to tu man tajā gadā izkopsi to un to. Un viņam tas bija jāizdara labi. Ja viņš atnāks tad nākamgad, es teikšu: kolēģi, jūs tur tajā vietīnā...

Un es nebiju ne aizsargs, nekas. Bet mani ieceļ ar pavēli par Daugavpils virsmežzinu. Man tas ne visai patika: jāiet uz pilsētu. Un drīz — atkal zvans. No fakultātes, no Mežkopības katedras Jelgavā. Un Jelgavā man iedeva istabiņu. Nu zinātne un stabili nodomi, un tā līdz četrdesmit ceturtajam gadam.

Mēs izbēgām no Jelgavas bombardēšanas, no divdesmit astotā jūlija uzlidojuma. "Jelgavu bombardēs, bombardēs, bombardēs,"

visu laiku mums sauca profesora Galenieka kundze. Mēs izbēgām naktī.

No skolotājiem mani visvairāk iespaidojis Vilis Eihe un Markuss. Tie mani arī iejūsmināja. Vilis Eihe bija katedras vadītājs. Viņš tagad Zviedrijā izkonkurējis zviedrus un kļuvis par katedras vadītāju. Viņš man atsūtīja savus darbus, cilvēks ar plašām zināšanām. Mēs jau tad teicām: mūsu klasiķis!

Pretī Tadenavas vecajam ozolam mežmalā atrodam piecus jaunus varenus ozolus. Un izbrīvējam tos redzamībai. Nozāģētus alkšņus iebūvējam laipās pāri novadgrāvim. Ošus ņemam laukā, kaut gan skan aizstāvība, ka osis ir ozola audžudēls. Bet osis sēj katru gadu maziņos. Ļoti vaislīgs. Tāpēc ainaviskās vietās to nesaudzējam.

Tadenavā. Arī tā.

Šos ozolus Eglones upītes krastā nosaucam par Žaniņa ozoliem, Pliekšanu Jāneli mazotnē saukāja par Žaniņu.

Vakarā mežkopis Vuškāns mums rāda diapozitīvos savus reto izaugumu kokus. Milzīgu kolekciju, pie kuras daudzi aizmieģ. Par šo tēmu tiek gatavots zinātnisks darbs: vilkaču cilpas, simbiožu gadījumi un citādas dabas kroplības. No vilkaču anomālijām un vēžu čagām vaļā tikuši, spēlējam Eiripīda "Ifigeniju Aulidā" Šillera tulkojumā no viņa Kopotu rakstu trešā sējuma. Ko lasām, to tūlīt arī spēlējam, nav laika mēģinājumiem. "Tu neļaujies nogurumam, / Neguli upes krastā, / Neļauj koku ēnā sev kavēties!..." Jā, jā. Mēs esam neapturami, Agamemnon! Mēs esam svēti noņēmušies tavai aizaugušajai ķēniņvalstij nelikt mieru.

Svētdienas ritā Tadenavas pļavu gāršā, divi kilometrus no Žaniņa ozoliem, mums parāda trīs "pudeļozolus", kokus ar tukšu vidu, milzīgiem vēderiem un īpatnēju "muti". Tādi kā noburti briesmoņi. Caurmērā 4,85 m apkārtmērā. Ozols ir

visformīgākais Latvijas koks. Šajā formu nabadzības laikā jā-saudzē katrs izliekums un katra beznormas kustība. Ņemam šos uzskaitē. Te būtu darbs divām dienām. Skaisti ozolu no-gabali, jaunas audzes un grupas.

Kādreiz.

Kādreiz citreiz.

ZILI MEŽU GALI. SVEMPĒNU KALNĀ ĀBOLU SNIEGS

Septembra — oktobra šķirtne. Braucam uz Ērgļu pusi, uz Svempēnu kalnu. Snieg pirmais sniegš. Ābolu sniegš, saka Vita. Saliņtēvs atceras: tikai vēl trīsdesmitajos gados bija tāds rudens — uzkrita sniegš 14. oktobrī un palika līdz pavasarim.

Snieg pirmais sniegš. Ābolu sniegš.

Sarkanas kļavas sniegā. Nosalusi, noslikusi kukurūza, neie-domājami dziļš un dubļains, auksts un bedrains ceļš, nav ne ceļmalīņas, pa kuru laipot, viss rūgstošs. Zūd zeme zem kājām, stieg, grimst, žlarkst.

Mūsu nav daudz. Andris atteica. Laimas sen jau nav. Anita slima. Baiba izmežģījusi kāju. Slapiņš — Maskavā. Mārai zvanu no rīta — guļ, nevar. Bet Jāzeps vēl atbrauks, pievieno-sies. Viņam izsaukums operēt uz Cēsīm, bet vakarā būs klāt. Martinsons ir, saka: kaut vai zīda zeķītēs! Eniņš un Atis — ir. Titāni ar kaltiņiem. Dzidra atnāk negulējusi, vēl ar izkrāso-tām skropstām. Kādi divpadsmit tomēr esam!

Kamēr notiekam Svempēnu kalnā, ir jau pēcpusdiens. Lielā Svempēnu dižliepa un blakus dižozols kādreiz stāvējuši tīruma nogāzē. Tagad sāk aizaugt ar smalksni no lejas. Strādājam. Visapkārt neizsakāma ainava. Ar rudeni, tālumiem, krāsām un sniegu! Ar kaut kādu Vidzemes augstuma prieku.

Svempēnu mājas. Tīrumu saliņa. Acīm redzama līdumu vieta, nu jau aizaugusi ar alkšņiem, kas lien šurp no meža. Saimniekam laimējies palikt cauri visiem kariem un savās mājās. Tāpēc vēl šis laukumiņš pastāv, bet drīz vien to atdos mežsaimniecībai ciet aizaudzēšanai. Tātad Svempēnu dižkokiem vismaz izspridzināšana nedraud.

Uz Ērgļu muižu garām Brakiem kādreiz gājis ceļš — sešas verstis. Nu tas viss aizaudzis.

Blaumaņu Arvīda dēli nāca līgot, es biju toreiz puika. Starp Svempēniem un Brakiem tad bija vēl sešas mājas — Rāmuļi, Dzelzkājas un jaunsaimniecības Kaktiņi, Gravas, Mežarotas un Dzintari. Jā, kas vecsaimniecība, kas jaunsaimniecība, to jau pēc mājvārda vien var noteikt. Un uz otru pusi — Vitoli un Migļi. Mūsu kalnā dzīvoja jaunais darba zemnieks Antonovs. Tas teica: ko tu esi audzējis, tas lai tev paliek. Raudāja, kad sūtīja cilvēkus prom. Gāja uz miliciju un izglāba arī mūs. Otrs jaunais darba zemnieks slēpa govī eglēs, sasita apkārt zarus, tādu kā būdu. Bērni bija pielaiduši uguni, dūmu pilna visa pasaule. Būda tāda: no vienas puses tek avotiņš cauri, otrā pusē siena guba, vārdu sakot, lai nav jākopj. Slinks bija, dzīvoja labāk mežā būdā, pats taisīja tupeles, veda pārdot. Mēslus kaut kā izmēza, vairāk neko. Un bērni tad nodedzināja. Pēc kara viņš atkal dzīvoja mežā, viņiem deva mājas, bet šie — ne.

Vācu laikā bieži Grots te brauca, teica: te jau par tiem jā-raksta romāns.

Bet mūsu liepā traktorists gribēja liet spaini "soļarkas" iekšā. Tad māte stāvēja ar muguru klāt pie liepas. Un tad viņš grūda. Pēc tam viņam uzgāzās visas sienas uz galvas. "Neliešam tā vajak!" tā teica mana māte. Un liepa smuki zied, bites san iekšā...

Pagājušnakt Svempēnu kūtij griesti iebrokuši — no agrā sniegpuņķa. Un nu pil cauri griestiem, gotiņai un zirdziņam virsū. Bet visa ziema vēl priekšā! Un apkārt neviena cilvēka, tikai mežu gali. Kā lai tu te nedarini paštaisīto, — apkārt tikai posts un zili mežu gali...

Mājās braucot caur Skrīveriem, pētām, vai mūsu iekoptais Andrejs Skrīveru kalnmalā kopts? Nav kopts... Piespraužam zīmīti izpildkomitejā pie durvīm: "Ceram uz Jūsu līdzdalību. Dagi."

BANDAVĀ

28. un 29. oktobris. Saldus virziens. Izlūkojam Cieceres ezera salu ar ozoliem. Bet tie ir normāli noauguši, nekādas vainas. Braucam tālāk, uz Nigrandi, uz Janševska dzimtajām mājām. Meklējam piesaisti. Tuvējos alksnājos izbrīvējam divus skaistus ozolus. Vienu strautiņa lejā, neiedomājami grumbuļainu, bum- buļainu un kaprīzu — nosaucam to par Trako baronu Šalku. Otru, saredzamu no ceļa, — par Knēveļu Didzi.

Otrā dienā sākam kopt Janševska mājas tuvumā ceļa malā skaistu bērzu birzi. Tas mūsu veltījums Jēkabam Janševskim, "Bandavas" autoram.

SKAISTĀKĀ BALTEGĻU AUDZE LATVIJĀ

2. un 3. decembris. Liepājas virziens. Durbē kādreiz par skolotāju strādāja Kronvaldu Atis. Netālā Līgotu parka malā pie graviņas izkopjam no saaudzes viņam grupiņu padīžu ozolu. Tieši palīgscolas laukuma malā. Tad braucam uz Vecpils parku. Tur, Aizputes mežniecības 128. kvartālā, aug sevišķi vērtīga simtgadīgu Eiropas baltegļu audze. Ap to un zem tās blīvi saņēmusies sējeņu paaudze, neviena nekopta un nepār- raudzīta. Te strādāsim abas dienas, retināsim.

Darbs šķiras jaudīgi, mežzinis Jāzepam iedod "paspēlēties" ar sekoru, krūmu zāģi. Ķirurgs Jāzeps traks uz griešanu, pļauj kā niedres, mums jāskatās, lai neaizrautos un neiedzītos tai pašā banalitātē kā visi tehnokrāti — spēka eiforijā. Spēka apreibumā šis sagāž neatšķetināmu eglīšu klājienu, meitenēm ļoti jānopūlas, lai to atrisinātu un sakrautu glītās, apdarinātās kaudzēs.

Vakarā visi skaisti smaržojam pēc skuļām. Saliņtēvs lasa referātu par Eiropas baltegli.

... Latvijā introducētas 13 no 50 sugām baltegles ģinti. Šī ir lielākā un vecākā baltegļu audze Latvijā. Arī koksnes krāja uz vienu hektāru ievērojama — 628 kubikmetri. Kaut gan Dienvideiropā baltegļu krāja divtik liela — 1500 kubikmetri. Pēc koksnes ražas tā ir viena no produktīvākajām koku

sugām. Koki sasniedz izcilu augstumu — 55 metri un vairāk. Siltumprasīga. Jūtīga pret zemām temperatūrām, tāpēc saglabājusies tikai Kurzemē, piejūras klimatā. Citas audzes — arī republikas centrālajos un austrumu rajonos — izsalušas 1939.—1940. gada bargajā ziemā. Jaunākie stādījumi — līdz 40 gadus veci — atrodami Auces mežniecībā. Republikas austrumu rajonos kultivēta cita — Sibīrijas baltegle.

Baltegle uzskatāma par visjutīgāko koku sugu. Tāpēc tā līdzīgi ķērpjiem var noderēt par bioloģisko indikatoru mežā. Jūtīga pret SO₂, pret dūmgāzēm un “skābo lietu”. Tomēr jau pirms 50 gadiem, kad gaiss vēl bija tīrāks, tika ņemti Eiropas baltegles augšanas traucējumi. Radās pat apzīmējums “Eiropas baltegles mikla”. Iznikšanas iemeslus noskaidrot gatavojoties visdrīzākajā laikā vesela Eiropas konference. Atēnojot pat pēc ilgstošas apēnošanas (šis ir tas gadījums!), augšana jūtami uzlabojas. Mūsu gadījumā rezultāti būtu gaidāmi daudz labāki, ja kopšana būtu izdarīta pirms 20—30 gadiem, taču arī tagad paredzams, ka pauga stipri atspīrs...

Re, kādu svētīgu darbu mēs esam izdarījuši!

Kurzemē šur tur redz ainavā pusslēpti pavidam arī lapegļu audzes (pie Dunalkas—Aizputes ceļa, pie Vecā Suitu ceļa), arī tās derētu ainaviski uzrādīt. Ja būtu stādāmais materiāls, mēs varētu Kurzemē atjaunot arī daudz kur sabiedriskās vietās Ēdoles un Kazdangas ķiršu stādījumus.

9000 KRITUŠU, SAKROĻOTU UN BEZVĒSTS PAZUDUŠU LĀTVIEŠU

Ir 23. decembris. Ložmetējkalnā Strēlnieku kapiņos sniegā dedzinām svecītes. Tā ir tāda pusneatļauta lieta. Jo strīdas baltie ar sarkanajiem — kuri no viņiem ir mūžības skartie. Sarkanie pastāv, ka Ziemassvētku kaujas latviešu cīņu ceļā nav tās svētākās. Un piesauc pulkvedi Jukumu Vācieti, kas Tīreļa cīņās nav meties ar pilnu krūti, bet centies paglābt savus zaldātiņus no izšķērdīgajiem slaktiņiem un no cariskās virspavēlniecības muļķības — lai kādreiz nākotnē varbūt radītu latviešu nacionālo armiju. Baltie pastāv, ka vislatviešu svētums slēpjas šai Tīreļa dvēseļu putenī. Šie ir tie celākie abu formulējumi. Pa vidu ir daudz personisku rēķinu, godkāres un vecīga strīdiguma. Tagad tā saņīvējusies, ka tradicionālās Ziemassvētku eglītes vairs Tīreli netiek dedzinātas. Latviešu

sarkano strēlnieku muzejs arī izvairās. Vispār — Ziemassvētku svinēšana Tīreļi var tikt inkriminēta vismaz kā politiska kļūda, ja ne Jaunprātība. Bet mēs neklausīsimies ne kreisajos, ne labējos, iesim trešo ceļu — kultūrceļu. Ir jāatrod mūsu streļķu pozīcijas tieši tur — purvā, Tīreļi. Vai nav smieklīgi, ka līdz šim streļķu piemiņa godināta tikai Ložmetējkalnā, šeit stādītas alejas, te liktas piemiņas zīmes. Kāpēc? Ļoti vienkārši — te bija vieglāk piebraukt — pa sausu smiltiņu, ar limuzīniem, ērti. Var gan saprast, ka toreiz, kad piemiņu sāka svinēt, Tīreļa meži vēl bija nemeliorēti, bet kas tagad, kad meža ceļi izbūvēti, mūs traucē iezīmēt piemiņas vietas tieši istajās pulku atrašanās vietās? Tas nekas, ka Latviešu sarkano strēlnieku muzeja direktors izvairās. Teicās mums uzrādīt šīs vietas, teicās, zinot, bet, kad jārāda, tad atsakās. Tā sagadījies, ka Voldemārs pēc atgriešanās no Sibīrijas ķēries izpētīt šo stridīgo karti, un nu viņš ir mūsu grupā. Viņš zina parādīt. Esam atraduši 5. pulka atrašanās vietu netālu no Grabju grāvja un arī vienīgo — iespējams, štāba — bunkuru tūliņ aiz ierakumiem. Sākam no šī grāvja, kuru pulkvedis Vācietis sauc par Krastiņu kanālu un gar kuru notika 5. Zemgales pulka uzbrukums pēc tam, kad jau pa kreisi esošie — 1., 2. un 3. pulks (1. brigāde) — bija izsītušies cauri vācu līnijai pie Mangaļiem, nonākuši vācu aizmugurē mežā, tur samaisījušies vienā mutulī un, vācu spiesti, nu vēlās atpakaļ, uzskriedami vācu pirmajām līnijām no aizmugures, bet nu jau bez patronām un rokas granātām. "Pirmā brigāde nenovēršami gāja preti savam bēdīgajam liktenim," raksta pulkvedis Vācietis.

Otrā flangā: 7. pulks pārrauj vācu tranšejas vienu versti pa labi no Krastiņu meža, t. i., no 5. pulka atrašanās vietas. 8. Valmieras pulks — vēl tālāk, gar pašu Ložmetējkalni. Nekādu sakaru starp pulkiem un štābiem nav, 5. pulka flangus neviens nesedz, jo šie visi — pa labi un pa kreisi — ir iesākuši uzbrukumu nez kāpēc agrāk, pirms noliktā (plkst. 5.00) laika.

Kādu laiku jau pirms pieciem bija dzirdams, ka vācieši apšauda 7. pulku un 1. brigādi, kuri bija iesākuši uzbrukumu ātrāk, nekā vajadzēja.

Pulksten piecos 5. Zemgales pulks sāk savu uzbrukumu. Te, no šīs vietas, kur strādājam.

Pirmā rota bija priekšgalā. Visi šīs rotas strēlnieki bija kurzemnieki. Sajūsma bija liela. Gāja dziedādami: "Uz priekšu,

latvieši, lai kaujā dodamies, lai asins plūst, mēs kausimies, līdz vācu vara lūst."

Ieņem pirmās līnijas, dodas uz otrajām... No Mangaļu muižas puses nāk vācu papildspēki un ierauj 2. un 3. rotu tranšeju kaujā. Sniegs ir pāri ceļiem, un līdz otrajām tranšejām atskrien maz cilvēku. Pulks ir cietis milzīgus zaudējumus. Tomēr blokhauzis no Krastiņu kanāla pa labi, kas visu laiku vēmis dzīvu uguni, ar asiņainām kaujām ir ieņemts. (Te jāpiezīmē, ka blokhauža uzkalniņš, tagad visu vēsturnieku apsekots, atrodas gan pa kreisi no Krastiņu kanāla.)

Pēc plkst. 11.00 atnāk papildspēki: 10. Sibīrijas pulka divi bataljoni.

Abi bataljonu komandieri kā sarunājušies griezās pie manis ar pieteikumu, ka viņi atveduši tikai pusi no bataljona, citi palikuši ceļā, katram strēlniekam esot līdzī tikai sešdesmit patronas, bez tam visi esot briesmīgi noguruši, priekš atpūtas un sagatavošanās vajagot vismaz trīs stundas. Pēc tam abi bataljonu komandieri paziņoja, ka viņu zaldāti nekādā ziņā neiešot uzbrukumā.

Es... lūdzu tūlīņ viņus atvilkt uz aizmuguri, tāpēc ka šī sibīriešu kaitīgā uzvešanās var palikt par lipīgu sērgu.

Augstākā priekšniecība, izbijusies, ka vācieši pretuzbrukumā nesagrābj krievu armijas artilēriju, nolemj:

- 1) latviešu operāciju atzīt par neizdevušos;
- 2) visus latviešu pulkus atsaukt uz vecajām pozīcijām;
- 3) ieņemtās vācu tranšejas 1. līnijā nodot 10. un 9. Sibīrijas pulkiem.

Bet ap plkst. 21.00 vācieši atbrūņo sibīriešus un aizved gūstā. Operācija beigusies skandalozī.

Krievu karaspēki uzbrukumā negāja un sacēla bruņotu dumpi pret saviem virsniekiem.

... Stāvoklis Rīgas frontē naktī uz 24. decembri augstākos štābos tika skaitīts par ļoti kritisku.

... Bija redzams, ka uzbrukuma plāns izstrādāts nepareizi: 1) astoņiem latviešu kailliem pulkiem tika uzkrauts uzdevums, kas bija pāri viņu spēkiem; 2) nebija aprēķināts laiks, kurš vajadzīgs, lai varētu ar kauju no Mangaļu rajona apiet Tīrelpurvam apkārt — gar Grabju — Ogļu — Vitiņu — Ledīņu un Silenieku mājām — un uzkrīst vācu Ložmetējkalam no muguras puses.

Ģenerālis Trikovskis bija pavēlējis atvest latviešu pulkus atpakaļ savās tranšējās, bet ģenerālis Radko Dmitrijevs atzīst ģenerāļa Trikovska rīcību par nepareizu, atceļ ģenerāli Trikovski un uzdod pulkveža Auzāna vadībā Ziemassvētku naktī no jauna uzsākt uzbrukumu Ložmetējkalna ieņemšanai. Sākas "dvēseļu puteņa" otrais cēliens. Bet mēs jau neesam nekādi vēsturnieki, kam tas viss būtu jāapraksta, mēs neesam braukuši ekskursijā, bet strādāt — atrast un iezīmēt, cik precīzi var, šīs vietas.

Sakrīt pulkveža Vācieša liecības ar Voldemāra noklaušināto veco vīru, kas toreiz no Krastiņu meža apkārtnes, vēl puika būdams, ar zirdziņu vedis ārā kritušos un ievainotos. Ziemassvētku un janvāra kaujās astoņi latviešu strēlnieku pulki zaudēja apmēram 9000 cilvēku. Abas latviešu brigādes kopā šinīs kaujās zaudēja divas trešdaļas sava kaujas sastāva. Un krievu armija pavisam zaudējusi pāri par 26 000 ievainotu, kritušu un bezvēsts pazudušu zaldātu. Vairāk nekā 85% strēlnieku bija jaunieši — 17 līdz 30 gadu veci.

Te vēlreiz gribas piesaukt pulkvedi Vācieti, kas Ziemassvētku kaujās jau bijis stipri nogaidošāks un savus karavīrus (labi tas vai slikti) pietaupijis.

Mums, latviešiem, lika cerēt, ka mūsu kaujās pierādītā dūšība un lieliskie upuri Rīgas frontē nāks par labu latviešu tautai. Ar to nevajadzēja būt mierā. Latviešu komandieriem vajadzēja skatīties tālāk; viņiem vajadzēja jau tad paredzēt, ka mūsu astoņiem latviešu pulkiem būs jāpaliek par to sakni, uz kuras parādīsies galu galā apbruņotā latviešu tauta, un ka šinī nolūkā šos astoņus pulkus vajadzēja saudzēt no liekas izdeldēšanas atsevišķos uzbrukumos.

... Bet ne tā domāja visi latviešu pulku komandieri. Vairākums no viņiem bija nesen atbraukuši un nesaprata, ka latviešu pulkiem ir vispirms nacionālā spēka nozīme...

Sākam šo kamolu lēnām šķetināt. Un Grabju grāvja malā atrodam priekšējo pozīciju priekšējās izlūkpozīcijas. Tie tādi mazi ierakumu fragmentiņi purvā. Tagad te aug nomeliorēts un ražens mežs. Tepat arī blindāžu pamatlīnija. Strādājam, ainaviski iezīmējam, kopjam sanitārcirtes garā. Vakara pusē pieņemams sals. Sniegs ir dziļš. ledzeram šņabi un mēģinām kādu gabalu paskriet vācu pozīciju virzienā. Aizkūstam. Nav tā adrenalina asinīs, ko dod nāves tuvums, naidis un izmisums.

Liels un sarkans deg Ziemassvētku ugunskurs. Salavecis nav šovakar diez cik jautrs un nerunā muļķības.

*... Pār purvu, no kura bēg cilvēks, kur reti tik iemaldās vilks —
Šai naktī liels putenis griežas, un diezin cik ilgi tas ilgs...*

Eglīte stigas malā pilna mazām, degošām dvēselītēm.

*... Un puteni baisīgā šajā, kas, liekas, no aizlaikiem vird,
Dzird dvašas no elsošām krūtīm un komandas saucienus dzird.*

*Pēc pulka nāk pulks. Vai no zemes, jeb mākoņiem ārā tie nirst?
Vējš gaudo tiem tukšajās acīs, un svilpojošs sniegs viņās birst...*

Sals pieņemas arvien niknāks, un gribas iedzert kaut ko stiprāku. Brīnumsvēcītes izdeg kā mazas dzīvībiņas. Grūti laiki — un būs laikam vēl grūtāki.

*... Un priekšgalā viņam uz zirga ir redzams kāds pulkvedis jauns.
Tam asiņains pierē glūn caurums, kur šāviens to trāpijis ļauns.*

Nekas neko labu neliecina.

Vakarā pārlasām vēl dažas vietniņas no pulkveža Vācieša grāmatas "Latviešu strēlnieku vēsturiskā nozīme". Tā ir seniznīcināta grāmata. Iznākusi Pleskavā divdesmitajos gados, bet padomju cenzūra to iznīcināja un retos eksemplārus burtiski izmedija, izkratīja no tautas. To īstenībai atkal atdeva vēsturnieks Uldis Ģermanis Zviedrijā, un nu tā, visvisādiem ceļiem nokopēta, nonākusi Latvijā. Pulkvedis Vācietis šai grāmatā latviešu strēlnieku karadarbību sadala divās daļās.

Pirmais laikmets attiecas uz Rīgas fronti, sākot no 1915. gada, kad tika dabūta atļauja no krievu valdības — izkaisītus pa visiem Krievijas pulkiem, latviešu zaldātus un ofiērus sakopot Rīgas frontē un saformēt viņus atsevišķos latviešu pulkos.

Otrs laikmets attiecas uz latviešu strēlnieku karadarbību sarkanā Krievijā.

Abi laikmeti ir viena un tā paša vēsturiskā momenta sastāvdaļas.

Katram ir saprotams, ka bez pirmā laikmeta nebūtu bijis

otrais un ka bez otrā laikmeta pirmajam būtu bijusi tikai negatīva nozīme.

Bet abi minētie laikmeti kopā rada noteiktu laikmetu kā Latvijas, tā Krievijas vēsturē, pie kam Rīgas laikmetam pieder prologa nozīme, bet galvenais skats norisinās sarkanā Krievijā. [..]

Par to arī šovakar polemizējam. Ka Vācietis nemin trešo "laikmetu" — atbrīvošanās cīņas Latvijā pret bermontiādi un pret pašiem lieliniekiem. Un kāpēc Vācietis uzskata, ka "skats, kas norisinās Krievijā", Latvijas vēsturē ir "galvenais skats"?

Sarkanā Krievijā latviešu strēlnieki izpildīja tos uzdevumus, kurus viņiem kā proletāriešiem bija nolēmusi vēstures gaita.

Tādus uzdevumus es redzēju divus. Pirmkārt — pēc Vācijas sakaušanas pasaules karā ieņemt Latviju, un otrkārt — sarkanā Krievijā palīdzēt nostiprināt Padomju valdību, jo viņa atzina mazo tautu pilnīgu patstāvību. [..]

Krievijas proletāriešu revolūciju apsveica visas cara Krievijas valstī iepresētās mazās tautas, jo proletāriešu revolūcija atzina visu mazo tautu pilnīgu patstāvību, pat līdz izstāšanās no Krievijas sastāva.

Bet tagad vēl daudzi to nesaprot, ka mazo tautu pilnīga patstāvība bija dabūjama tikai no lielinieku partijas un ir domājama tik ilgi, kamēr dzīvo Padomju Krievija, jo katra citāda Krievija pārvērtīs Igauniju, Latviju un Lietuvu par savām bijušajām guberņām.

Padomju Krievija deva iespēju katrai darbatautai noteikt savu valsts dzīvi uz nacionāliem pamatiem.

Pastiprināt tādu Padomju valdības politiku bija galvenais latviešu strēlnieku uzdevums sarkanā Krievijā.

Šāda sarkanās Krievijas proletāriešu valdības politika palika par to nelokāmo un stipro stimulu, kura vārdā latviešu strēlnieki tik varonīgi cīnījās visās plašās Krievijas robežās, uzupurējami sevi priekš Jaunās Krievijas darbatautas nākotnes.

Tā Jukums Vācietis rakstīja 1922. gadā Maskavā. Viņš vēl nezināja, ka šos pašus viņa vīrus, kas bija uzupurējušies "priekš Jaunās Krievijas darbatautas nākotnes" un cerēja, "ka mazo tautu pilnīga patstāvība bija dabūjama tikai no lielinieku partijas", — šos pašus vīrus mērķtiecīgi izkaus gan masveidā, gan pa vienam šī pati izcīnītā "Jaunā Krievija". Un ka tā pati jaunizcīnītā Krievija pārvērtīs Igauniju, Latviju un Lietuvu

atkal par savām bijušajām gubernām. Te latviešu sarkano strēlnieku traģika. Pulkvedis Vācietis pat iedomāties nevarēja, ka nedaudzie vecuma pagurumā un neizpratnē ieslīgušie sarkanie strēlnieki viņu pašu izcīnītajā Latvijā tiks vadāti pa skolām kā politmācību manekeni, kā izskatīgs aizkars, lai kaut cik noslēptu partokrātijas korupciju, šovinismu un pārkrievošanas politiku.

Bet tik tālu aizklīst vēsturiskajā analizē mums nav ne laika, ne zināšanu. Mums ir jāatzīmē tikai šī vēsturiskā vieta. Vērtējumu lai dod vēsturnieki paši! Mēs savās sarunās atgriezīsimies pie Jukuma Vācieša nosauktā "Rīgas laikmeta".

Rīgas frontē latviešu strēlnieku pulki, kuru sastāvā iegāja pa lielākai daļai gājēju kārtas jaunākā paaudze, ar savu varonību kaujās grieza visas pasaules vēribu uz mazo, aizmirsto, līdz pašai Krievijas revolūcijai verdzībā smokošo latviešu tautu.

Lielvalstu priekšstāvji bija ieinteresēti noskaidrot tos iemeslus, kuru dēļ latvieši nebija pazaudējuši savu kaujas spēju, kā tas bija noticis ar krieviem.

Iesākās tuvāka iepazīšanās ar latvju kareivjiem un ar latviešu tautu, pie kam viņi bija pārsteigti par pēdējo neapskaužamo politisko, sabiedrisko un ekonomisko stāvokli.

Visa pasaule brīnījās par latviešu augsto intelektuālo stāvokli, bet it īpaši par to, ka 70 % latviešu dzīvo tādā verdzībā, kura bija divdesmitā gadu simtenī atrodamā varbūt tikai Āfrikas plantācijās.

Nāca gaismā latviešu tautas vēsture, katram kļuva redzams, ka latvieši nebūt nav vienkārši dumpinieki, kā to centās pierādīt cara Krievijas imperiālisma apkalpotāji; nebija iespējams vairs noslēpt to, ka mūsu simtgadējai cīņai ir viens un tas pats politisks nolūks: nosviest no tautas krūts satrūdējušās ģermānisma padibenes un atsavināties no Krievijas imperiālisma smagās ķetnas.

Latviešu tauta sāka palikt populāra visā pasaulē, kā pie sabiedrotiem, tā pie ienaidniekiem, un iemantoja simpātijas pie visām tautām.

No tā laika latviešu darbatautā nostiprinājās cerība uz labāku nākotni, jo viņa bija pārliecināta, ka varonīgā jaunā paaudze vairs neizlaidīs ieročus no rokām...

Jā, pulkvedis Vācietis bija nodomājis radīt pirmoreiz vēsturē latviešiem savu armiju ("...vairs neizlaidīs ieročus no rokām...").

Ne Trocka, ne Ļeņina paspārnē pulkvedim tas īstēni neizdevās. Un neizdevās arī 1919. gadā. Jo viņi nāca uz dzimteni ar ideju, kas pieļāva sarkano terorū. Viņi gribēja tomēr "izmēzt", "iztīrīt", "izslaucīt".

Pēc Vācijas sakaušanas pasaules karā un viņas karaspēka aiziešanas uz Vāciju Latvijai vajadzēja nākt likumīgā saimnieka — t. i., Latvijas darbatautas — rokās.

Priekš tam Latviju vajadzēja iztīrīt no visādām kultūrvēstures drabiņām un sagatavot viņu priekš jaunas un pastāvīgas proletariāta valsts dzīves iekārtas.

Ar tādu pārliecību jaunā latviešu paaudze, sakopota Latviešu strēlnieku divīzijā, 1919. gadā atgriezās Latvijā un ar ieročiem un revolūcijas liesmu iztīrīja savu dzimteni no vēstures drabiņām uz visiem laikiem.

Grūti pateikt, cik tā bija pulkveža Vācieša istena pārliecība, cik no sava laika aizgūta politiska frāze vai pat nodeva cenzoriem, bet par tām drabiņām — tas skan diezgan bīstami. Bīstami vēl līdz šai dienai.

Otrā dienā strādājam domīgi. Tā vajadzētu izanalizēt arī citu pulkvežu teikto. Kāds bija viņu patriotiskais, stratēģiskais un cilvēciskais uzstādījums. Kaut gan — kaut ko jau mēs zinām, tā jau nav, ka nezinām. Viens no jaunākajiem skaidrojumiem — pavisam citā politiskā piegājiēnā — ir lasāms Oskara Perro grāmatā "Karavīksnes lokā" (1988).

Jaunākos laikos īpatnējus ceļus bija lemts staigāt slavenajiem latvju strēlniekiem. Kad bija panākta piekrišana organizēt latviešu strēlnieku bataljonus, latvju jaunekļu un vīru sejās staroja bezbailīgs prieks par to, ka nu viņiem dota iespēja pierādīt pasaulei, ko viņi spēj darīt savas tautas labā.

Pirmo reizi latviešu strēlnieki parādījās uz starptautiskās karotāju skatuves 1916. gada Ziemassvētku kauju laikā, kad viņi visai pasaulei pierādīja latviešu karavīru varonības augsto pakāpi. Viņi paveica neiespējamo. Pārrāva un ieņēma par neiedragājamiem uzskatītos vācu frontes nocietinājumus. Tikai pēc šīs pirmās lielās kaujas Tūreļpurvā un Ložmetējkalnā viņi paši tā īstēni manīja, ticēja un apzinājās, ko paši spēja!

Ar šo vienreizējo varējumu latviešu strēlnieki izpelnījās pat tālaika vācu karavadoņa ģenerālfeldmaršala fon Hindenburga ievēribu. Viņš bija izteicies, ka tagad astoņi latviešu strēlnieku pulki kā

spožas zvaigznes mirdzot pie ienaidnieka debesīm... Neapšaubāmi, latviešu strēlnieki toreiz bija visasākā skabarga vāciešu acīs. Ne velti man pēdējā pasaules karā nācās dzirdēt, ka salīdzinājumā ar krieviem latviešu strēlniekus vācieši uzskatījuši par pavisam citiem zēniem — kas pratuši ne tikai kārtīgi kauties, bet arī nomirt pratuši tā, lai viņā saulē nebūtu jākaumas!

... Ir labi saprotams, ka šādos apstākļos latvju tauta pamatoti uzgavilēja saviem karotājiem. To redzot un saprotot, lai iegūtu vēl vairāk asinsupuru no pašlepnumā apskurbušās latviešu tautas, cara armijas vadība iespaidīgi uzteica katru latviešu strēlnieku panākumu. Un latviešu tauta katru šādu paglaimošanu uzņēma kā goda pilnu suminājumu visai latviešu tautai.

Neviens toreiz vēl nespēja zilēt, ka latviešu strēlnieki būtībā bija gaidāmās revolūcijas bruņotais kodolspēks, kas, Ņeņina solījumu piekrāpti un uzkalpoties gribētāju latviešu virsnieku vadībā, dosies savrupvilktos ceļos un projām no latviešu tautas istajiem nacionālajiem toreizējās cīņas mērķiem.

... Pēc tam spoži mirdzēja latviešu brīvības cīnītāju kara gaitas un uzupurēšanās Kalpaka, Baloža un Zemitāna vadībā, kas cīnījās divās frontēs — pret komunistiem austrumos un vācu landesvēru un bermontiešiem dienvidos. Tēvzemes mīlestība un patiesās nacionālās brīvības ideja tad nu bija tās garantijas un garīgais spēks, kas viņu sūtībā deva Latvijas atbrīvotājiem tieši fizisku spēku.

Baskāju cīņa pie Daugavas līdzinājās pašam pēdējam asiņu strautiņam, kas ieplūda tajā dziļajā ciešanu jūrā, no kuras iznira Latvijas valsts. Bet mums jābūt arī skaidrībā par to, ka bez lielvalstu kara, bez latviešu strēlnieku asinīm dārgi samaksātās palīdzības Ņeņinam iegrūst krievu impēriju badā un haosā, bez rietumsabiedroto upuriem, nospiežot rijīgo Vāciju uz ceļiem, tomēr jauno valstu pie Baltijas jūras nebūtu. To rašanās maksāja daudz vairāk citu tautu upuru, nekā vēlāk par to varēja lasīt mūsu skolas grāmatās. Tās maksāja arī daudz vairāk par to, ko mūsu pašu patrioti vēlāk gribēja saskatīt, meklējami tikai katrs savus varoņus un savus nopelnus.

1979

ES, MĒS, MŪŽĪBA

Kā lai atskaitās par mūsu darbu? Kam lai atskaitās? Institūtam, komjaunatnei, dabas aizsardzībniekiem? Tie ir mākslīgi lielumi. Tie ir svešie.

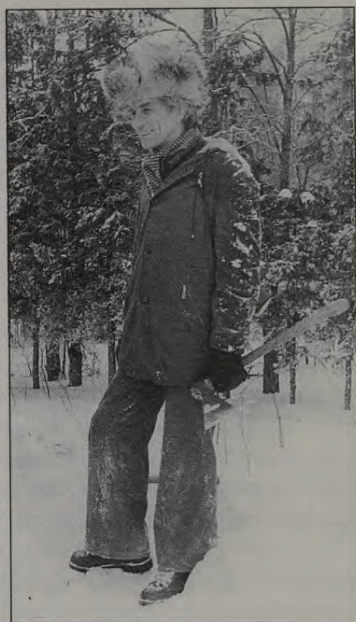
Ir tikai trīs mērogi mūsu darbā, trīs rēķini, trīs pieturas: es, mēs, mūžība.

Es. Kāpēc es to daru. Ko es te atrodu. Kāpēc es nepalieku tās divas dienas mājās, nestrādāju savā ģimenes dārziņā, bet eju tālos laukos.

Saliņtēvs, man liekas, zaļajā pasaulē aizbēg no cilvēku dramatisma. No nesaskaņām, problēmām, alternativām, pretenzijām. Ari mežā ir dramatisms un traģiskas balsis, bet tās cilvēku suga nepārdzīvo, tās cilvēku sugu nemoka. Tā ir cita limeņa informācija, kas mūsu apziņai dzīvo paralēli. Mēs uztveram tikai meža harmoniju. Un Saliņtēvs tā visu mūžu, vairīdamies no cilvēku asumiem, ir gājis mežā. Meklējis izlīdzinājumu. Cilvēki sanervozē. Mežs uz nerviem nekrit. Mūsējie jau ir novērojuši — tikko kas problemātiskāks, Saliņtēvs saka: "Tas nav tik vienkārši," — un aiziet mežā.

Mani pašu mežā pārņem mājīguma sajūta. Kaut kāda labvēlība. Liepa ir laipna, ozols — vērienīgs, sevī noņēmijs, egle vienmēr elēģiska un svinīga, osis — atturīgs un nevērīgs, bet priede pieejama un palīdzīga. Te visu laiku kāds ar mani dalās enerģijā. Te neuzbāzīgi klejo, smaržo informācija. Mežs ir atdevīgs un tiešs. Visa zaļā valsts ir tiešāka un atdevīgāka nekā dzīvnieku pasaule. Vismaz mums tā liekas, mēs to tā uztveram. Dzīvnieku valsts redzamāk (un tā cilvēku psihei saprotamāk) izrāda savu vampīrismu, plēsonību — kurš kuru! Zaļās pasaules ciņa nav tik kaislīga, tāpēc mūs tā nebiedē.

Es esmu vēl neizglītotš, šie koki mani izglīto. Kokiem ir

sava pašcieņa, sava pašapziņa. Cilvēki ar lieluma māniju mežā izārstējas, un cilvēki ar mazvērtības kompleksu mežā atgūst pašapziņu.

Mežam ir laba skaņa. Ļoti uzmundrinoša. Runīgāka nekā jūrai, inteliģentāka.

Mežā ir skaistas gaismas. Ēnas un pusēnas, saules laukumiņi un atmirdzumi.

Mežs skaisti smaržo. Ne tikai pavasarī. Arī ziemā. Sevišķi martā pēc skujuplēša vētrām.

Mežs var būt garšīgs. To jau zina riekstotāji, sēņotāji un ogotāji.

Tā pavisam eksistenciāli mežs atjauno caur viselementārākajām jušanām: caur redzi, dzirdi, ožu un garšu. Un vēl caur tausti: ļoti gribas pieskarties, kaut vai garāmejojot. Aizskart skujas, pielikt roku stumbram, apķert priedi, apsēsties uz celma, apgulties sūnās, pastaigāt basām kājām, paspaidīt ar pirkstu sveķus.

Kur es vēl varu tik vienkārši un patikami izdarboties? Pilsētā? Visam, kam tu pilsētā pieskaries, ir jau kāds pieskaries. Ir jau kāda pieskāruma zīme, kāda aizskārums zīme, kāda aizskārums neuroze, kāda nepietiekamība vai pārparība.

Katrs "es" brauc dabā sava prieka pēc. Dzēš deficitu. Izlīdzina nepietiekamību. Tā ir "es" pašsakopšanās. Visa mūsu braukšana ir tikai pašsakārtošanās, atgūšanās no nekārtības, meklēšanās pēc līdzsvara. Es atpazīstu savu paša vērtību. Mežs labvēlīgi mani ietekmē. Ka man ir pareiza dzīvība. Ka mēs normāli dzīvojam un normāli augam. Ka viss ir kārtībā.

Mēs. "Mēs sajūta" bija jau pašos pirmajos braucienos. Bet tā isti izjust to sāk tikai otrajā vai trešajā gadā. Kad paši jau esam izlīdzinājušies, nomierinājuši savu "es izsalkumu". Tad ienāk prātā: man būtu liels prieks, ja kāds šajās mūsu koptajās vietās ieraudzītu Vēsturi. Nē, mēs neesam domājuši šīs vietas caur sevi propagandēt, un tomēr — tā kā šie dižie koki uzrunā mūs, tā tie varētu uzrunāt arī garāmgājējus. Latvija pilna kā dzērveņu cinis sarkanām ogām un sasvitrota kā šis cinis smalkām dzērveņu stīgām. Tie esam mēs. Un uz mums čūska guļ. Bet uz mums arī Saule guļ. Tā ir mūžības sajūta. Kad es Jaunmuižā prasīju kādai māmiņai, kam tas ozols pieder, viņa atbildēja: "Visiem putniem."

Mūžība. Tā ir mūsu trešā jušana. Mēs par to nerunājam, nepiesaucam, bet tā pastāv, ir. Katrā mūsu braucienā. Kāda jēga kopt ozolu? Vai tad viņš nav izaudzis bez mums? Un vai neaugs tālāk? Un varbūt pat ozola mūžam tas nav svarīgi, vai mēs viņu kopjam vai nekopjam, — viņš varbūt ir ar mieru mirt jau rīt, simt gadus ātrāk. Piecsimt gados diezgan visa kā redzējis un apnicis. Tikai mūsu pašu mūžības mācībām gan ir svarīgi pie viņa darboties! Piemērot pašiem sevi. Mēs piemērojamies pie mūžības mērogiem. Tas jau vien ir ko vērts. Apriķu svētbirzī klausīties novembra vēju krācam sausajās lapās. Sēdēt uz Vanagu māju pamatiem Jāņu naktī un klausīties vienmuļā odu dziesmā, uguns sprakstos un bijušo saimnieku klusajā ligodziesmā debesīs, kaut kur ap Oriona zvaigznāju. Vai sajust visu mūžu vajāto partizānu mūžīgās skumjas, mūžīgās vīgriezies cilvēka augstumā Raķupes pļavās zem melnalkšņiem, jūlija smārdā un tvanā.

Cilvēks visu laiku uztur sevī kādas mūžības nojautas. Tas dzīvi dara bijīgāku.

Un tad vēl mūsējiem bez šīs kopīgās “filozofiskās trijattieksmes” ir arī savi speciālie — sadzīviskie motīvi. Guntim — žurnālistisku cīniņu interese par koku drošību un arī kolekcionēšanas tieksme. Aivars acīgi vēro urgas un strautus — cik tie slimī, cik reanimējami, viņš ir reanimatologs klinikā. Andris ir profesionāls dendrologs un pēta Latviju, lai tās rasiskajā tīrībā ar prieku iejauktu arvien jaunus un jaunus svešaugus, viņa Zinātņu akadēmijas Botāniskā dārza principos tā ierakstīts: aizsardzība, atsevišķu unikālu koku aprūpe visur, retu un izzūdošu sugu kultivēšana, dendrofloras ģeogrāfijas izpēte Latvijā un visā Baltijā. Viņš arī stāv blakus zāģim un pasūta gadskārtu ripas, solās kādreiz mums tās “atskaņot”, parādīt to, ko stāsta tāds nozāģēts celma ripulis. Atis kolekcionē paegļus. Zariņmāra pati kā no mīta nākusi, mežā iet kā tautasdziesmā. Visi trīs “vizbuļi” iet patriotiska prieka pēc. Indulis dabu redz laikam tikai kopā ar akmeņiem. Viņš laiku pa laikam izsaucas: re, kur viens akmeņojies! Tas nozīmē — kāds akmeņiem taku iezīmējis, skaistu akmeni mājās pie vārtiem atstiepis un tādā garā. Zigis skatās dabā kā profesionāls kinooperators — ar vienu aci. Un saka: ainavas filmās gandrīz vienmēr ir kā ielāps, bez pašvērtības. Tikai Vernera Hercoga (ir tāds pasauleslavens režisors) filmās ainava ir darbības

“persona”, tā “runā”, iespaido, rada sajūtas, nojausmas, garstāvokli, bijību, pat bailes. Visu laiku tāda sajūta, ka aiz tās Kāds ir. Jā, kāpēc mūsu televīzija nerāda latviešu simfonijas ar ainavu? Kāpēc mums nav savas kinoainavisma skolas?

STRĀDĀJAM ARĪ PA LIETU.

NOST AR KORESPONDENTIEM!

Marta pēdējā diena — pirmais aprīlis. Divdesmit divi cilvēki. Meņģeles—Madlienas virziens. Pārlūkojam vēlreiz Ata ozolus Ogres upes krastā. Ir marts. Zilgans. Skaists. Tikai zem kājām slapja žļorga, cauri brūkošs ledus, mālains sniegs. Nāk vaļā Ogre. Mazliet list. Strādājam arī pa lietu. Nakšņojam Meņģeles skolā. Voldemārs tur runu. Saka: — Lietus list, darbs nav viegls, bet visi strādā un atstāj kaut ko paliekošu. Nav tā, ka ne pagali nepasper — “kas man par to būs”. Es arī pats esmu mēģinājis organizēt talkas. Pēc pirmās reizes saka: “Tas jau ir interesanti, bet mēs neesam tā pieraduši, mēs tomēr dzīvojam citādi.” Kāda blēdīga frāze! Kā tad jūs, blēdigie, dzīvojat? Nekā jūs nedzīvojat! Viduskaļos Piebalgā ir Kronvaldu Atim piemineklis. Uz tā iekalts: *Tēvzeme un brīvība — lielākie dārgumi virs zemes*. Es personīgi esmu uzkāpis ar kājām un aptaustījis ar rokām 200 pilskalnus...

Es aizdomājos un nedzirdu, ko viņš tālāk saka. Es tikai skatos uz šiem te visiem tēvzemiešiem un domāju. Katrs no viņiem ir nesis klāt, ne rāvis nost. Atdevēji, ne ierāvēji. Jāzeps, kad grupās braucis ar laivām vai kāpis kalnos, pirmais vienmēr pieteicies izlūkos. Kad visi noguruši un zilē, kur iet, viņš saka: “Uzkāps kalnā, apskatiesies.” Stiprs. Nežēlo enerģiju. Vienreiz 20 kilometrus stiepa pa taigu biedru ar samežģītu kāju. Tāds pats ir Martinsonjānelis (atbraucis ar abiem puikām). Zigis. Viņi no vienas kompānijas. Caur sniegu un ūdeni gājuši. Andris ir tipisks inteliģents, nekādos kalnos nav rāpies, bet, kad trolejbusā neviens neņēmas apvaldīt riebekli huligānu, viņš to valdīja un neatlaida, kaut arī izdauzītu seju — kaut lai nodur! — kamēr atnāks milicis. Un panāca savu. Tādi zēni! Re, Baiba no Cēsīm. Katru reizi brauc to gaisa gabalu. Re, Vilnis Titāns, skumīgu seju kā mūkam, visu nedēļu akmeņi kalis, vēl sestdien, svētdien brauc kalt mūsu akmeņos mūsu zīmi.

Draiskā Ilze, vienmēr cep ko sevišķi garšīgu, kūkas nes no mājām, bet viņai nebūs žēl atnest arī televizoru, rokoko krēslu, sudraba servīzi...

Un ko tas skolotājs Dambergs šodien savā divainajā mājšķūnī vai šķūnmājā visu nesastāstīja! Kā viņš jaunais ar savu kājāmgājēja piemēru visu garu mūžu centies noturēt uz gājēja takas. Tikai tā jau šo zemīti iemil: kad viņu redz iekšā, no iekšpuses, visādu, nevis tikai caur autobusa logu. Un, kad no gājēja takas ir redzēta visa nīprā dzīvība, tad ir žēl viņai pāri nodarīt.

— Nedrīkst, nedrīkst aizskart bez vajadzības! Nevajag traucēt dzīvībai priecāties!

— Par ko tad šī tā priecājas?

— Par sevi. Pirms cīnīties, vajag vienoties, norunāt, nevis braukt bez pieteikuma. Ja mēs tagad ietu romiešu cīņā, es kādu, o, kā noliktu pie zemes! Bet man ir jau septiņdesmit pieci.

— Baigais vecis, — klusi saka Ilze.

Viņi tik skaisti te ir murkšķējuši un murdējuši vienā čumurā, ka es atkal esmu aizmidzis ar visām drēbēm un atmostos kopmītnes drāšu gultā agri rītā. Visi filozofi vēl saldi guļ. Bet snieg. Sen tā mums nav bijis. Gandrīz nemaz mums tā nav bijis. Visos braucienos Dieviņš deva skaidru laiku. Bet tagad slapjdraņķis. Nu jā, ir taču 1. aprīlis. Mēs esam iznerroti! Strādāšana neiznāks. Mums ir arī malka līdzī — ugunskuram Dullā Daukas birzī, bet Zilberkalnā ļoti nemīlīgi. Puikas aizbrien pa māla sakusni līdz birzī un brien atpakaļ. Nav jēgas sākt. Saliņtēvs sāk atkal savus lēnos, tik ļoti kaitinošos mierinājuma vārdus: — Nu nekas, nekas, laika jau ir gana, nekur nav jāsteidzas, un padarījuši mēs arī esam nozīmīgu darbu.

Tātad — uz māju pusi? No paša rīta jau? Tad brauksim līdz Madlienai izlūkos!

Saliņtēvs atkal savu samierinošo: — Katrs jau grib tikt mājās, un rīt jau atkal darbadiena, savlaicīgi, redziet, savlaicīgi.

Par to viņš piespiedu kārtā tiek ņemts līdzī, kad autobuss apstājas pie sovhoza direktora durvīm, uz ierosinošām sarunām.

Jā, jā, kapitulantiskais Saliņtēvs tiek spiests uz ierosmēm. Tā mēs viņu, cienījamu vīru, te ņurcām. Un viņš ļaujās arī. Kaut kas viņam pie mums tomēr patik.

Vitrāžu Brencēnam ir 100 gadu jubileja. Tāpat kā "Mērnieku laikiem". Tātad arī otrajam Brencēnam, grāmatas "Mērnieku laiki" ilustratoram. Pie Brencēniem Madlienā varētu iestādīt ozolu birzi. Kādi divdesmit jau debesis ierūmējušies, ierīmējušies. Viens pakalnītē pat trismetrigs. Jā, te vajag!

Pie Rogām ar Hūna simtgadi varētu iesākt parku. Te ir liela birztala ar mazu ozoliņu jaunaudzi, kļavas, pīlādži, bērzi. Dažus gadus būs jāpiestrādā, kamēr pamazām tiks galā ar alkšņiem un apsēm, kas dzen atvases bezkaunīgi ražīgi. Saliņtēvs gan neatbalsta, saka: — Es ļoti atturīgi uz to skatos. — Laikam iespītējies. Bet vispār šis brauciens ir beidzies jēdzīgi, laiku neesam velti zaudējuši. Tikai — spiediens gan visu laiku vajadzīgs. Pret ekskursantisko stilu. Autobuss ir tikpat blēdīgs kā televizors. Kas tajā apsēdies, tas automātiski ielip ar skatienu logā, kļūst laisks un apātisks. Un ir jau arī no skolas gadiem tieši tā pierasts vizināties: paskatīties, apkioskoties, pieveikaloties, palimonādēties, pafotografēt, pagrozīties ekskursantu stāvlaukumīnā. Mums visu laiku autobuss jāvalda tā, lai tas ietu ar darbigu jēgu.

Tad vēl diņģešanās ar TV. Tuvojas nezin kāda tur svarīga diena. Un TV uzdevums: uzrādīt tautas radošo iniciatīvu. Un TV meitenes nu pie mums. Bet mēs negribam. Visu laiku mūs neredzēja, un nu pēkšņi ievajadzējāties — priekš atskaitīšanās! Nekā nebija! TV meitenes lūdžas un solās pēc tam pārnākt mūsu grupā. Nu labi, bet tad jums noteikti jāparāda izspridzinātie Taurupes ozoli visai republikai. Šis — jā! Kāpēc ne? Un nu filmē mūs, Ogresmalā ozolus brīvējot, un arī Taurupes milžus, kas guļ izspridzināti meliorēto lauku vidū kā mēms jautājums; kur tos nu tālāk likt un ko ar tiem iesākt — viss tik darbietilpīgi un aplam!

Mūs, protams, piekrāpa. Kā jau varēja gaidīt. Kad skatījāties pārraidi, tur nekādu Taurupes izspridzināto milžu ozolu nebija, parādīja tikai tādus mazus nozāgētus ozoliņus gar grāvmalām, turklāt tā, ka varēja nodomāt: tie mūsu pašu nolaisti — pasaulei par skādi un mums pašiem par apsmieklu. Un TV meitenes par to vēl dabūja ciest, pat mainīt darbavietas —

TV komitejas priekšsēdētājs Īverts represēja. Viena atnāca pie mums, kā solījusi.

No tā laika mēs sev žurnālistus tuvumā nelaižam. Jo arī katra retā reize, kad to bijām darījuši, beigusies neveiksmīgi un ar tādu kā kauna sajūtu. Kādi mēs muļķīgi katrā tādā rakstā izskatījāmies!

Nost ar korespondentiem!

NEUZTICĒTIES MEŽZIŅIEM

Šis tāds aprīļa brauciens. Esam iebraukuši Šķēdes mežniecībā. Saliņtēvs mūs te ievēdis, it kā sarunājis. Ka jāsadarbojas. Ka jādara vēl valstiskāk, nekā mēs to darām. Paklausām arī. Gan

negribīgi. Jo neticam mežsaimnieku kultūrgribai. Tā vēl nav gatava un vairs nav gatava. Mežzinis, skaidri redzams, grib tikt no mums vaļā. Vai nu neuzticas, vai nav doti "norādījumi no augšas", vai arī tas, ka vīri zāgē pagalmā malku un nav laika. Mežzinis šķobās un mokās. Jāzeps tikai

prasa, vai tad nevar beidzot to solito ainavu cirti sākt. Ir jau 14.00 un nemīlīgs aprīļa vējš. Palu diķos vēja virma auksta un tumši zila. Dīgst pirmais švakais zaļums. Tikko lien rabarberi. Kūts otrajā stāvā (oho, kādi te stāļi!) jūdz zirgu, sievas atnākušas pēc zirga, ātraudži kartupeļi jāieliek. Kāds saka: "Es tikai zinu, ka zirgu jūdz no tās puses, no kuras govi neslauc." Puikas ir nīgri par neatsaucību un nostāvējušies bezdarbībā. Braucam prom! Tādam tikai, puikas saka, sadot pa ķobi.

Šķēdes mācītājmuiža, tagad mežniecība, ir skaistā vietā, tikai apkārtnē nesaposta — un tieši pagājušesestdien bijusi komunistiskā sestdienas talka — upīte piemētāta ar kannām un lūžņiem, veci dēļu gali upmalā vēl neieauguši dīgstošajā zālē.

— Tas te no laika gala?

— Nē, no gala, kad mēs sākām. Mūsu gals te ir laika gals. Tā, biedri!

Tikai Atis skrien priecīgs un satraucies, izlec no autobusa ceļā no Šķēdes mežniecības uz tehnikumu — pāri laukam ieraudzījis paegli. Viens metrs apkārtmērā! Vakarā mēs klau-sāmies Ata piedzīvojumus orientēšanās sportā. Par meitenēm, kas nebaidās. — No Politehniskā institūta bija tāda meita Līvija Nātra. Viņa mani noskrēja kā nabagu. Vienreiz es vienu atradu. Nekad neviena nebija nākusi tik priecīga uz mani! Sēdēja uz celma un ieraudzīja mani. Nāk raudādama... Dažas vīri nelaiž. Saka: nekādas nakts sacikstes nebūs!

Mēs Lainei, Vilnim un Jāzepam iekopjam viņu "vārdadienu kokus" — divus ozolus un lielu savvaļas ābeli Āžu kalna gravas malā pie mežsargmājas. Spriežam, kā aprakstīt ozolu atraša-nās vietu.

— Pirmais ozols pa kreisi Āžu kalnā.

— Ābeles pusē.

— No kuras puses skatoties?

— No mūsu puses.

— Galu galā — tēlnieks! Tēlnieks var iztēloties.

Tā arī pierakstām: "Pirmais ozols pa kreisi ābeles pusē, ska-toties no mūsu puses, tiek saukts Vilnis (3,6 m), otrais — Jāzepe (3,5 m). Un ābele Laine."

Bet nevaram taču tā braukāt apkārt, neko nepadarijuši! Brauksim uz Kubeles skolu. Izbrīvēsīm skolas ābeļdārzu no alkšņiem, kas līstin lien virsū. Kad aizbraucam tur, redzams, ka arī sakritusī sēta vai nu jāpaceļ un jānostutē, vai jānovāc un jāsadedzina.

Ap muzeju zaļo garas, lielas egles, kādreizējais dzīvžogs, tas sen pāraudzis, un mēs gudrojam, ka jāapzāgē atkal dzīv-žoga augstumā, jo noēno māju, traucē dabisku vēdināšanos un pūdē.

Tur tālāk, cauri skolas pagalmam pa celiņu iekšā kaimiņos, arī strādā motorzāģis — malkas talka. Viņi, novērojuši, ko mēs darām, sāk mūs mācīt. Bišķi tādi kā ierāvuši.

— Jums vajag šito te...

— Nē, jums vajag!

— Mūs neviens nevar piespiest. Nāciet ar savu "Partneri" un, re...

— Tas jau nav mūsu ceļš, bet ceļš uz jūsmājām.

— Kas jūs te sūtija?

— Neviens mūs nesūtija, mēs paši.

Protams, nenoticēja. Zēni ir ierāvuši, jā.

— Tu tikai tās papeles neaiztiec! Es tur divas iestādiju.

— Papeles? Kāpēc ne? Tās ir nezāle!

Viņš ved rādīt, kur ir viņa papeles. Tās ir muzeja priekšā, alksnājā, viss mitrs un nemeliorēts, nemīlīgi...

— Es te pats iestādiju. Trisstūrī. Domāju — galdiņš vidū. Prīmā!

— Bet alkšņi, re, pāraug.

— A ko ta! Sen vajadzēja tos alkšņus. Es te viens mēģināju, bet ko ta es viens varu! Vienīgais, tu tos ogulājus atstāj, ja zāģē, — tie diezgan prīmā nes augļus.

Ejam atpakaļ muzeja sētā.

— Te visapkārt gar celiņu bij paeglišu žogs. Viens šoferis — kā tikai brauc, tā cērt nost un sviez apakšā. Dorošenko Koļa.

— Un jūs te dzīvojat?

— Es nezinu, kur es dzīvoju.

Domāju, uzzināšu, kā manu sarunu biedru sauc.

— Es nezinu, kā mani sauc.

Ejam uz Dravniekiem. Krišjāņa Barona radnieku mājām. Cik tad vēl sen, kad skolotāja Sofija Dravniece te stādīja pasakaini skaistas ģeorgīnes savā dārzā zem loga. Jumta istabiņā stāvēja visi Dainu sējumi, ādā iešūti. Dziedāja cikādes, un jau tad jautās pamestība, nolaidusies pār šo Dievzemītes stūri.

*Caur biezokņiem tik var šai mājā klūt,
Kur vecos kroņos, pakārtos gar sienu,
Un istabās, un vāzēs vēl arvienu
Sensenu dienu rožu smaržu jūt.
Bet šinīs istabās vairs nesajūt
Bez ēnu kustēšanās it nevienu:
Tie saiminieki vecie kādu dienu
Ir tālos ciemos devušies varbūt.*

*Snauž viņu rijas, laidari un klētis,
Un istaba, pār kuru, zarus pletis,
Koks salapojis, daudz dienu draugs.*

*Tik jasmīns smaržo saules staros baisos
Un tālāk pārpilns zāļu čukstiem lauks,
Un ciruļi un padebeši gaisos.*

Kā Virza jutis un paredzējis!

Māja tukša. Nolemta zudībai. Arī pagrabs, neredzēts pagrabs, savi 10—12 metri ar četriem blakuspagrabiņiem.

Atbrīvojam sētā vienu kļavu no divkāršā stipojuma, kas to žņaudz. Māja vēl nav sabrukusi, istabaugšā puikas atrod senas formas pudeles kolekcijai.

Pusdienojam tieši muzejā. Pie sienas Valdemārs, Frīdrihs Mālberģis.

*Viszemākais nabaga zēniņš, ko pie mācībām vedam, var, liels
izaudzis, palikt par godātu vīru un darīt lielas lietas pasaulei,
var daudzus citus pievest pie gaismas.*

K. Valdemārs

Mājās iznāk braukt satiksmes autobusā. Šis ir divas nekārtību dienas. Tikai negausties! Labāk dziedam! Nogrūpējamies vienā čupiņā, plecu pie pleca, un tikai neskatīties pasažieriem acīs, lai kādu neaizkaitinātu.

Jādzied skaisti. "Plūcu, plūcu baltas rozes, pinu vainadziņu." Bet bija tumšs, tumšs. Ceļš skrēja gar Okti vai Laucienu. Nakts bendi milēja zvaigzne VIENA, DIENA vēl bija TĀLU. ALU milēja putas, un alus milēja LŪPAS. ŽŪPAS mēs nebijām, bet tikai lūpu apputoTĀJI. VĀJI cilvēciņi, bet stipri savā PRIEKĀ. LIEKĀ zeme bija aizzudusi aiz tumsas un tikai gaismu atstājusi MŪSOS. PLUSOS dzīvoja zvaigznes un ceļu krustojumi PLUSOS. UZPOST nebija SVEŠI. NĒŠI nāca paši no dabas AKĀM. TRAKĀM, nē, pakām nāca tumsa, GUBĀM. GRUPĀ mēs dziedājām PRETĪ. RETI brīva zeme, reti BRĪVA.

— Lai DZĪVO! — klusu viens teica pa vidam.

Bija Dzirciema pagrieziena. Pēteris dziedāja tālāk. "Nu (ģitāra) tumšā mežā, un dziesmām gals!" Un autobusa griestu lukturi, lampas un mūsu mices — opā, kopā, kopēn, kopāritē, kopāriteni, kopien!

Uzpeld vēl aiz loga tumsā Šķēdes mežziņa atmiņu tēls. Viņš atbild arī par ainavu reģistru Šķēdē. Mūs nelaida. Neņēma par pilnu. Arī jūs, Salīntēv, neņēma par pilnu. Teica mežsargam: "Te dabas draugi atbraukuši." "Dabas draugi..." Tas šodien tāds nicinājuma vārds. Re, Salīntēv, kā jūs mūs

ievilinājāt pie saviem iedomīgajiem mežkungiem! Vai mēs neteicām, ka ar savu vēju jāiet? Un pašiem savi objekti jāmeklē? Kas mums lika list oficiāli formālajos ainavu reģistros?

DIVDESMIT SEŠI BRENCĒNU OZOLIŅI

Mēs esam divdesmit trīs. Šoreiz nav Ata, rok kociņus, pelnās. Bet viņš ir saracis arī mums desmit ozoliņus. Sovhozs "Madliena" — arī kādus četrpadsmit. Izrakti pirms kādām desmit dienām, kad lapas vēl nebija daudz plaukušas, tie šo laiciņu gaidījuši, paslēpti tumšā pagrabā. Ja mēs būtu šodien tos ņēmuši mežā, tad lapas jau būtu laukā un diez vai ieaugtos. Lapas pēdējo trīs dienu laikā tā triecās laukā, ka stādīšanu nevarēja atlikt. Mieti sagādāti. Arī stādāmlauks noskatīts. Pie Brencēnu mājām Madlienas pusē. Pie Brencēnu vecās rijas. Liels akmens atvests guļ rijas četrstūra pauguriņā. Darbs Vilnim. Par godu brālēniem Brencēniem, Brencēnu latviešiem "Mērnieku laikos" un otra Brencēna vitrāžām. Tāpēc tie ozoli te augs. Klāt vēl vecajiem, jau esošajiem. Būs kādreiz varena birzs. Atzīmējam katra iestādīto ozoliņu.

Varētu jau atjaunot dažus kilometrus visu aleju pat no Skrīveru—Madlienas šosejas, bet drīz te nāks pāri meliorācija. Pirms viņiem — ne. Labāk — pēc.

Re, kā var! Šī ir mūsu pirmā lielā stādīšana. Paldies Mārai Zaļoksnei, kas visu noorganizēja! Re, kā var! Sauklis! Un tūdaļ tam atsauca: rekāvar! rekāvar! Grupai, var gadīties, būs jauns nosaukums: rekāvari.

Kāds ziņo: grupas vidējais vecums — 32, garums — 175,3, svars — 72, kājas Nr. — 40.

Pūra lāde Māritei.

Vakars Madlienā. Smaržo visu sveķu apses. Ziedēt sāk ievas. Gar pamali iet melni krusas mākoņi, bet tuvāk nenāk. Bērni skolā uzlikuši uz to skaļāko "Money, money, money!". Ejam uz somu pirti. Pretī nāk piedzērusies sieviete, saka: — Dziediet! Dziediet! Ko jūs nedziedat?

Ja jūs nedziedāsīt, es jūs... — un draud ar kalsnu, izdilušu kulaku. Lakstigalas krūmos šauj kā trakas. Reibst galva no plaukšanas.

Andris uz somu pirti netiek, aizbrauc jau šovakar atpakaļ uz matemātikas olimpiādes žūriju. Arī Jāzepam šonakt jālido uz Daugavpili, uz steidzamu operāciju. Es domāju par to, cik viņi ir izturīgi un pašreizēji veči.

Pēc somu pirts — lielajā baseinā. Vakarā visi tumsinā dzied. Jo ir Juris ar ģitāru. Matračī tepat uz grīdas. Es aizmiegu. Šie pēc tam vēl gājuši staigāt. Uz zirgu fermu. Mani nav modinājuši. Pamosos ar visām drēbēm. Zvana baznīcā. Logs vaļā, dzied ciruļi, dzied gaiļi, saule spīd virsū.

Šodien sāksim kopt Hūnam noskatīto birztalu Madlienās—Suntažu ceļa malā pie Rogu mājām. Te daudz jaunu ozoliņu, liepu, pilādžu. Darbs būs gadiem ilgs. Kamēr izspiedisim alkšņus un vaislīgās apses. Ar mums ir kolhoza mežkopis un daiļdārznieks, un, tā kā ir darba svētdiena (kartupeļu stādāmais laiks), kad pusdienas pieved uz lauka, arī mums tās atved. Atnāk no tuvējām mājām mammīte un prasa pēc Mārites; jā viņa došot to pūra lādi. Nu ir revija ar lādi, jādabū iekšā autobusā. Pēc tam būs jādabū ārā un jāmazgā Ogrē, pēc tam atkal iekšā un atkal ārā. Darbošanās bez gala. Un apkārt zied pienenes.

Svētdienas vakarā mājāsbraucēji uz Maskavas šosejas. Kliedziņas stāvvietā pilna: iepērk sardeles, kupatus. "Gotiņu" atkal nav. Reizēm ir, bet aizvien retāk. Eniņš nes meitenēm torti, un visgarām tam mirdz un laistās Daugava. Skaists vakars. Birztalu aizkari slipā pretsaule koši zaļi dzeltenām saules strīpām. Mani muļķīši neskatās ārā, bet, salīduši čupā autobusa aizmugurē, atkal dzied. Dzied viens otram acīs un mutēs. Tāds ar tādu tā gulēja un šitā. Bet lapas plaukst tik ātri, ka var pat braucot redzēt, kā raisās.

PIEDZIMŠANAS KALNIŅĀ. NAKTSVIJOLES ILZEI. ŠAUSMĀNU AKMENS STĀSTI

15. jūnijs. Uz Neretu. Izbraucām jau piektdien. Un esam divdesmit seši.

Saliņtēvs braucis ar mums, nav pat gājis uz mežziņa Maiges bērēm. Nāk tas laiks, kad tik daudz draugu aiziet. No zemes

Akas tirkultūra.

zaļuma debess zilumos. Par daudz izvadišanu un vainagu. Saliņtēvs labāk brauc ar mums.

Jāzeps redzējis teātri "Mindaugu". Saka: — Tā ir stiprāka luga nekā Šekspīrs. Tā ir priekš latviešiem.

Ilzei vēl priekšā angļu valodas eksāmens, bet blakus ir otra Ilze, pasniedzēja. Ierosinājums — turpmāk ņemt līdzi pasniedzējas, lai studenti var kārtot eksāmenus tepat grupā. Jo vēl trīs eksāmeni Dacei, arī Baibai. Juris pabeidzis ceturto kursu. Ģuntis atradis starp Kuldīgu un Paduri trīs milzu ozolus, pie Spurēm un Ventas pretējā krastā starp Jāņkalniem un Mežavaldi — vēl divdesmit tādus.

Martinsonjānis nupat kā nodevis metālkalumus izstādei Tartu. Atis atradis atkal vienu milzīgu paeqli Dundagas apkārtnē.

Tādas kā Jāņu vakara miglas. Saule apaļa un sarkana, var skatīties taisni saulē. Un iegrīma! Kāds būs rīt? Tā smaržo zāle un krūmi, ka pat autobusā nāk Jāņu dvaka iekšā, visi kļūst jocīgi sapņaini. Tik zils un zaļš, ar dūmakām un govīm. Ar pudurkšņiem, kur kādreiz stiprās mājas lēnām pārvēršas par nekārtīgu elli. Ar traušlām sarkanajām magonītēm. Ar eglu mīkstām, jaunām ķepiņām. Ar garām sadīgušām biešu vagām. Gaišzaļais mellenāju klajums priēžu silos. Tik brūns un zils! Tik pelēks, brūns un zaļš! Mēs esam latvieši un brīnumainā kārtā!

Migla aiz loga vēl vairāk biežē.

— Re, kur ozols. Atī!

— Jā, seši, komats, seši metri, es zinu! Te vajag būt Lonei. Lones ozoli miglā! Skatieties, otrreiz tādus jūs neredzēsīt! Re, miglā — pār purviņu labajā pusē!

Ir 22. 30. Jau Neretā. Gaidīti. — Pie mums jasmīni zied, — saka Tālis. — Pojenes zied. — Un spiež roku katram. Tikai Neretā tā var būt. Ja esat noskalojuši putekļus, tad, lūdzu, pie galda!

Atkal "tīrkultūra". Un pašu saimnieču ceptās maizītes. Aiz loga smaržo jasmīni un maijrozītes. Tā divaini, gandrīz vai neērti, ka ir tik skaisti, ka pasaulē ir arī tik sildīgi ļaudis. It kā mēs būtu atbraukuši pie radiem.

Mēs guļam Jaunsudrabiņa Mūsmājās. Uz klētsaugšas sienā. Ar matračiem un baltiem palagiem. Viss siltā miglā. Bet šie vēl ies uz zaļumballi.

Jau gaismiņa... Gaiži dzied... Šie nāk no zaļumballes. Baltvilks skaita lejā septiņpadsmitpantu dzejoli. Parādās lūkā Atis — vai no balles, vai no krūmiem? — ar lielu pušķi naktsvijoli. Vēl ir agrs. 6.00 no rīta. Pa miegam dzirdu, ka ballē bijis alus, dziedāšana un Baltvilks "izgādājis visiem vīzas uz Ameriku".

Viens ozols te dāvināts arī man. Uz Imantiem.

Ko? Uz kurieni? Nav svarīgi! Svarīgi? Redz, kas ir svarīgi: Indulis šonakt paņēmis līdzī kaltnus un visu nakti zaļumballes licīti kalis iesāktajā akmenī Jaunsudrabiņu. Jā, mēnessgaismā. Indulim smaržas un skaņas. Indulim pāriši iet garām. Visa disene dzirdama. Un Indulim basas kājas. Indulis allaž kaļ basām kājām. Lai ir savienojums. Ar tēvu zemi! Ilze saka: — Ja kājām ir silti, tad pašam arī ir silti. — Kājas raras rītos vajag bāzt siltā govs pļekā, rikste rokā un galva debesīs! Tā ir latviešu kultūra! — Guli, nu, guli, nemuldi!

Divi odi. Abi riņķo, riņķo, aizdīc pie citiem, varēs vēl pagulēt. Tepat kaut kur smaržo Ata naktsvijoles Ilzei.

— Nu, vai tad ietūšosimies beidzot autobusā vai ne? Tūļas! Tas pēc balles.

— Man cīriša nav! — Krējuma kannas nav! — Lielā "Partnera" nav! — Muļļas! Tūļas.

Braucam uz Rites mežiem. Stārķu bars. 30 stārķu! Bet vēl taču nav rudens. Kāpēc? Stārķu tiesa? Aizlido ANO novērotājs vanags. Katrā šķūņa čukurā sēž pa stārķim. Neredzēta pasaule! Visur pļauj sienu. Apar pirmo reizi kartupeļus. Dārzā jau nozied lauztās sirdis, pļavmalās nozied runčpautiņi. Ceļos nokrituši šķūņi ar pārlauztām mugurām. Kaut gan dzimtkungs nav redzams. Kā priekšā viņi metas ceļos? Dieviņ augstais! Kā priekšā viņi uz ceļiem un pārlauztām mugurām?

Pie mežsargmājām pļaviņā akmeņi: pasaka! Indulis saka: — Te vajadzētu padzīvot saliekamajā darbnīcā un tad atkal pacelties tālāk. Tas būtu pareizi!

Tālu, aiz Rites mežiem, pašā leišmalē mēs izkopsim Piedzimšanas kalniņu ar ozoliem un liepām. Ozoli — mūsu grupā piedzimušajiem puikām. Liepas — meitām. Šo kāpu (osu) mums atradis Atis, pa pasauli klīzdams. Viens ozols te dāvināts arī man. Uz Imantiem. Tiek atspiesti alkšņi, atpakaļ atspiesti alkšņi. Uz Piedzimšanas kalniņu tiek atvesti daži akmeņi un iekalti bērnu vārdi. Jo ar mums ir divi stipri tēlnieki — Vilnis un Indulis. Tiek akmenī iedurti, ieburti burti, vārdi un gadskaitļi.

Zemgaļu mājās, tirumu vidū, milzīgi dziļa akmens mūrējuma aka! Īsts amatniecības brīnumdarbs. Nu cementpaaudze to aizbērs, bet plēstos būvakmeņus šķembās samals asfaltpaaudze. Un telšu paaudze vairs sienā negulēs. Un cik daudz paaudžu jau neprot iet vairs kājām. Un nedzird putnus dziedam tranzistoru bērni.

Pie Zemgaļu mājām pienāk ceļš arī no otras puses. Vai tas no Ilzesmuižas? No Ilzes ezera, kur aizviņvasar ņēmām Simtiņu pie Beņķu mājām? Un arī akmeni Induļa Jaunsudrabiņam Neretā.

Tālis saka: — Bērni jau ir laime. Es pats esmu lielā ģimenē audzis. Kad strādāju vēlāk par šoferi, man dispečers prasa: “Vai tu tur brauksi?” Es saku: “Jā, man tur ir brālis.” — “Vai tu tur brauksi?” — “Jā, man tur ir māsa.” Šie saka: “Tas gan ir cilvēks! Viņam visur labi.”

Izrādās, ka Induļa Mikum pie ozola zem lapām ir jau liels akmens, tikai piere vien laukā, Indulis domā, ka apakšā tas ir liels kā Valašiņu pirtiņa. Pie pasakainās divpadsmit stumbru liepas arī ir akmens, liels kā banketgalds. Ieceļam — ar ceļamkrānu — akmeni arī Ingemāram. Krānmeistars strādā kā pulksteņmeistars, ieceļ akmeni starp ozola zariem tā, ka ne zariņa nenolauž. Šitam zēnam ir tāda acs, viņam paša pirmā izlaiduma moskvičs iet labāk par žiguli! Bet Jānis uzmana, lai akmeņi iegultos atkal dabiski, jo tāda “sakoncentrēšanās” jau dabā nepastāv. Tai lietai jābūt, cik tik var, vienkāršai. Mums jāpiekrit. Jānis beidzis lietišķās mākslas vidusskolu. Turklāt labāko, kādu vien mēs Eiropā zinām. Tā ir Žūriņa skola.

Skaista diena, bet karsts. Visi isās bikšēlēs, bet kož odi. Neiznāk gari ne svinēt, ne atzīmēt šo brīdi. Voldemārs lielā nopietnībā skaita manu dzejoli. Es lielā nopietnībā skatos, kā citi lielā nopietnībā klausās. Tālis dzied. Mēs palīdzētu, bet viņa dziesmas nezinām. “Tikai Abavas ozolu vainagos, / Tikai Abavas ozolu vainagos / Tavu balsi caur pusnakti dzirdu es.”

Otrā vakarā ķeza, problēma, rūpes. Tālis sagādājis zivis. Bet tās taču jātīra! Meitenes! Bet meitenes, pa dienu nostrādājušās, negrib ne dzirdēt. Pieteicas brīvprātīgi Ilze un Mārite. Piespiež vēl kādas. Kartupeļus tīra Atis un Aivars. Ēdnicu paaudze vakarā atstāj arī traukus uz galda nemazgātus. Un atvesto krējumu vaļā un tieši zem jumta notekas! Ja būtu bijis lietus?

Bet Simtiņš dzīvo savu tautisko dzīvi. Par to liecina tas plāvējs, kas no rīta plāva, kur mežmalā nāca atkal augšā apsēnu atvases. Viņš teica: “Jūs nemaz nekapājiet, tās es pats nopļāušu.” Nekā jau tāda, dabiska runa, bet cik labi kļūst, kad tu dzirdi — “es pats”. Ka saimnieks ir pieteicies. Simtiņam saimnieks.

KARTĪTE DIZKOKAM VAI RETAM KOKAM

4

N _____
 Suga Ozols Augstums 24 m
 Apkārims 4,3 m Diametrs _____ m, pie 1,3 m
 Z-D 26 m

Atrašāns vieta Štūckas raj.

c/p. JaurpeldzavaRS

l/a, p/s, mežniecība, kv. N. utt. _____ mājas;

Attālums no _____ dz. st. _____ km

Vainaga platums

R-A 23 m

Vecums (aplūv.) 250 g.

Koka veselības stāvoklis: labs, vidējs, slikts (dobumains, bojāts, kalstošs utt.) zarojums no 6 m, 7 zīmēšan

Koks aug: savrup, parkā, mežā, alejā, dārzā

Augšanas apstākļi: augsne — smilts, grants, mālsmilts, smilšmāls, māls, kūdra.

Mītrums: sauss, vid. mitrs, mitrs.

Vieļējais nosaukums: _____

Kādi pasākumi vajadzīgi koka saglabāšanai: _____

vai _____ aut. piel. _____ km,

Šausmānu pagals

Koka atrašāns skice:

svaiks vaivags

Šausmānu
 bij. V. T. mājas

Piezīmes: _____

Zīņu sniedzēja uzvārds: Paradags

Adrese: _____

19 49 g. 16 jūnija

*Vajadzīgo pasvītrot.

Trešajā dienā atvedam Šausmānos akmeni un novietojam to zem pagalma ozola. Iekājam — ŠAUSMĀNI. Jo mēs nezinām, vai mājas saglabāsim. Viss iet uz iznīcību. Tikai ozols paliks un liecinās par vietu. Kādā zemapziņas vai virsapziņas līmenī šis koks mums sāp.

... un sauca mūs, jaunos: redziet, jasmīni zied! Māte bija tā, kas siltās, lietainās jūnijā novakarēs apsēdās uz lieveņa un klausījās lakstīgalu dziesmās no Puļpu pakrastes ievām. Arī darbu viņa milēja tik aizrautīgi...

Velta Toma, Šausmānu atvase, atsūtījusi mums savas zemgalietes atmiņas. Te, aizaugušajā dārzā, tās mani nemaz, nemaz nepadara lirisku, bet tikai spīvu un drūmu.

Baigs šo māju liktenis, kaut gan vārds Šausmāni neesot no šausmām atvedināts, bet gan no kāda lietuviešu vārda, kas nozīmējot saucēju. Jaunais saimnieks augšas kambarī augas naktis ar draugiem šapirogrāfējis proklamācijas un saukļus uz tautas sapulcēm, uzturējis arī sakarus ar Rīgas priekšpulkiem, bieži turp braukdams un atvezdams gan idejas, gan grāmatu saiņus. Māte, kam jau Svajānos Gēte un lielie krievu dzejnieki bijuši tuvi, nule lasījusi Raini, Aspaziju un pirmos skandināvu tulkojumus. Sirds paredzējusi ļaunu, un tas piepildījies, kad vīrs, tikko no Rīgas uz Iekškrīeviju ar dokumentiem atgriezdamies, uz veca trijkāju

krēsla pie pagastmājas turējis pēdējo runu, tautai gavilējot; bet par vēlu brīdināts, otrā ritā, pa logu bēgot, kazaku noķerts un ievietots muižas cietumā. Vedot uz Jēkabpils cietumu, pa ceļam aiz Viesītes, Zvirgzdāru silā, nošauts. To agrā rīta stundā mātei pie loga pavēstījis viņas tēva sūtīts kalps. Kad aususi skarba februāra diena, viņas ar māsu braukušas 35 km tālajā ceļā, lai pārvestu saimnieka liki. Tas gulējis nojumē, kur vecais mežsargs, neskatoties uz aizliegumu revolucionārus no meža izvākt, to bija iznesis līdz ar dzejnieku Jūliju Dievkociņu un Pilkalnes Piskapa dēlu, studentu, pārsegdams ar linautu. Dievkociņam acenes bijušas lauskās, Jorģim Brunovskam galvaskauss čaukstējis sikās drumslās, un visiem melnējuši pakausi tēmēto lādiņu izrautie caurumi... Viņas to cēlušas ragavās, cieši ietinušas, pārsegdamas ar zirgu segu, lai noslēptu, jo bijis aizliegts nošautos pārvest, lai glabātu svētītā zemē. Mēms un salts bijis baigais brauciens, neaizmirstams, bet bez asaru. Tikai mājās, kad, jau apkopts, saimnieks gulējis šķirstā lielajā istabā starp savām grāmatām un apkārt degušas sveces, māte varējusi raudāt, taču ne izsamīst, jo nēsājusi jau zem sirds jaunu dzīvību.

Un kur tie divi lielie, atmiņu vēstulē minētie dārzi? Tikai treknā dārzu zeme vien palikusi — tāpēc arī jaunais ozols Šausmānos tik vareni saņēmies — ļoti nākotnīgs.

Lielā Piektā gada apmāta, mana māte bija pazīstama ar visu tālaika Neretas ziedu: Skruzišu Miku, Kalniņu Miku, Šausmānu Jurku un Kviču dēliem, kas visi bija karsti brīvības saucēji. Tā viņa, bāla, slaika, attapīga un tomēr itin skumija, saskatījās ar Jorģi Brunovsku jeb Šausmānu Jurku, viendēlu un lielu māju saimnieku, gaišu un apdāvinātu cilvēku, ne visai cilu no vaiga, un 1905. gada rudenī atnāca uz Šausmāniem, mājām, kas sēd Susējas upes likumā, slēpdamās aiz zirgudārza bērzu raudzes, un tiek daudzīnātas par skaistāko vietu pagastā. Jaunais saimnieks, liels dārzkopis, bija sadēstījis divus dārzus ābeļu un veselas astoņpadsmit kastānas ap lieveņa priekšu un puķu dārzu uz upes pusī. Arī istaba bija jauna, gadsimta beigās celta, un ne par velti ļaudis teica: ir gan laime tai Svajānu Olgai!

Zem druknā ozola dakteris Zirnis pašlaik apmāca mūsējos pirmās palīdzības sniegšanā, spaida līdzatvesto manekenu, klauvē pie sirds, puš elpu nedzīvajā mutē. Bariņš viņam apkārt. Citi, kam šī nodarbība liekas neomulīga, guļ zālē, skatās debesis. Māja stāv tukša, aiz kādas nepasakāmas bijības tai nemaz netuvojamies.

KAUT KUR STARP ENĢEĻIEM UN PATRIOTIEM.
BIŠU KALNIŅŠ

Jūlija vidus. Rumbiņos kopjam Bišu kalniņu. Te kādreiz Friča Bārdas tēvs turējis bērzos bites. Bērzi vareni — simtgadīgi, ap 30 metrus augsti. Spiežam atpakaļ no purviņa uzbrūkošo alksnāju.

Pāri pļavai otru pauguriņu sauc par Zirgu kalniņu. Tur Rumbiņu saimnieki apglabājuši savus zirgus, vienmēr ļāvuši zirgam nodzīvot savu dabisko dzīvīti līdz galam un nomirt dabiskā nāvē.

Pasakaini silta diena. Augstrozes ezerā mums sagādāta iespēja pabraukāties ar ūdensslēpēm.

Irēna atvedusi savas taureņu emblēmas, un tās ir jau piecpadsmīt — mūsu censoņiem. No pašiem pirmajiem sācējiem taureņa nav vēl tikai Zālišu Mārai.

Vakarā Andris skaidro skaitļa filozofisko jēgu. Cik nu var populāri, lai nenodarītu pāri pašai jēgai. — Skaitlis ir tā abstrakcija, ar kuru cilvēks atšķiras no visa pārējā dabā... Visums ir lode, visur sev līdzīgs... Arī mūsu grupu jāvar sakārtot četru elementu harmonijā, respektīvi, pareizās proporcijās. To var izdarīt, astroloģiski grupējoties — zodiaka zīmju attiecībās... Teiksim, Lauvas attiecas pret Jaunavām kā Jaunavas pret Auniem...

Mūsu pazišanās zīme — Irēnas veidotie taureņi.

Nū, šo formulu jau mēs pazīstam arī tāpat — no dzīves, bez astroloģijas!

Latvija ir skaista. Skaistā Latvija. Visu nakti negulēju. Ap pusdiemēm vēl staigājām ar Aivaru, naktī vēl kāds kaut kur murkšķēja, tad viss apklusā. Ap pussešiem — neticami! — liepās sāka dūkt bites. Pirmoreiz esmu uzmanīgs tādā agrumā un dzirdu tik agri strādājam. Baloži dūko. Nezin no kurienes un cik tālu, bet smaržo mieži. Kāds ārpātīgais draž pa šoseju ar ātrumu simt trīsdesmit un ar trim meitām.

Aivars vakarnakt, zemesvēža stiepienā klausoties, teica: — Ne redz, ne dzird vairs sarkanos sienāžus, tos ar tarkšķi... — Es nemaz nezināju, ka tādi ir. Aivars ir makšķernieks. Par akmeņiem viņš, piemēram, izsakās tā: — Te ir viss, vēsture, tagadne un nākotne — kā ikri.

Mēs vakar bijām un strādājām Rumbiņu dārzā un birztaļā. Pie Friča un Antona, Antons ar mums fotografējās. Un rūca. Viņš bez rūkšanas nevar. Tā tāda iedaba.

Reizēm man liekas, ka brāļi tāpēc ir brāļi, lai no dzimtas kopīgā rakstura katrs vilktu savu līniju. Frīcis Bārda varbūt nekad nebūtu tik lirisks, ja Antons nepaglābis viņu no rūkšanas pienākuma, ko uzliek dzimtas raksturgēns. Antons to “ņem uz sevi”. Un nu ir divi interesanti Rumbiņi: viens skumst, otrs ruc, viens — tērcīgs, otrs — ērcīgs. Māju stils. Dieva pirksts. Velna kāja. Tā būtu skaista enciklopēdija, ja mūsu dzimtu stilus aprakstītu vienotā grāmatā.

Kad mēs sēdējām ar mājas saimnieci jaunajos Rumbiņos, viņa rādīja uz puriņa pusi: pēckara paaudzes bērziņi... Es arī esmu pēckara paaudzes bērziņš, es nodomāju. Tie mums, izklīdušie, visurīgie, jāsakopj atkal birztaļās. Pirmskara paaudzes bērziņi aug savākti un piekopti birztaļās (cik nu palikuši), tie bija audzēti savā kārtībā un sistēmā, mūsu paaudzes bērziņi aug, kur pagadās un kā pagadās. Tos jāsāk nu vilkt kopā kaut kādā kompozīcijā. To arī darām un darīsim.

Mēs ar Gunti sēžam pie svešās pirts.

Pažobelē sāk runāt bezdelīgas. Kā runā!

Jau kladzina un velk vistas, trēdē. Tātad kāda jau kaut ko nodarījusi. Kādu oļu.

Kā mēs te atnācām? Nolēmām atrast māju, kurā dzīvo vecais koklētājs Baumaņu Mārtiņš. Te tā māja ir. Bet visi vēl guļ. Tikai bezdelīgas, mūsu izbiedētas rīta apgaitā, atskrien līdz

ligzdai, uzsauc kaut ko bērniem, bet klāt nelaižas. Ja skatā-
mies uz viņu pusi, tad pie ligzdas neapstājas. Putni jūt skatie-
nu? Tikai skatienu vien?

Kaut kur kūti blēj aitas savu rīta blējamo. Vakar Jānis lasīja
koreferātu. To vajadzēja ierakstīt magnetofonā. Tā katru reizi
iedomājam. Bet nākamreiz atkal nevienam magnetofona nav.
Visi Indriķi Letoņi sen apmiruši. Neviena hronista.

— Aitai ir iekšas... bet tam nav nekāda sakara ar virzienu,
kurā aita iet... Aita ir mūsu tauta, tāpat kā citas tautas ir aitas.
Gan tās, kas bija, gan tās, kas būs... Inteliģence, kā saka, nevar
izveidoties vienas paaudzes laikā. Mūsu aitai inteliģence sāka
veidoties pagājušā gadsimta otrajā pusē...

Cik paaudzēs ir mūsu eiropēiskā inteliģence? No pagājuša-
jiem sešdesmitajiem? Kādas piecas paaudzes tikai? Guntis pir-
mīt, pāri pļavām ejot, teica: — Viņi nolaiž ezerus, uztaisa
dīķus un nosauc tos par jūrām.

Blēj aitas. Vai tad šajā mājā neviens nedomā mosties?
Viens aizkara stūris pašķiebās, kāds paskatījās, un aizkrita atkal
ciet. Guļ. Ir svētdienas rīts. Mūsu aita veselu paaudzi jaunajos
ciematos neredzēs kokus, viņi izaugs tikai sakņaugu kompā-
nijā, puķu augstumā, gurķīšu sadzīvē. Bet koku viņiem vēl
nebūs. Mājiņu augstums tikai. Bet veco muižu dižkoki aizies
secen veselai paaudzei (nu jau divām).

Kāpēc gan mēs tā klistam gar svešiem pakškiem, gar citu
sētām, pa svešām birztaļām? Kaut ko līdzīgu šai bezmiega nak-
tij Kurts Fridrihsons ir sacījis savā eseju grāmatā arī par
Munku (es mājās to citātu dabūšu!).

*Viņš gadiem gleznoja viesnīcās un mēbelētās mazās istabās.
Vakaros viņš izmantoja laternu gaismu un reizēm nespēja samaksāt
īri.*

*Vēlāk, kad viņa dzīves apstākļi sāka skaidroties un nostabilizējās,
viņš tomēr nezaudēja šo savādo trauksmi. Munks it kā bēga no
kaut kā. No vienas vietas uz otru, no viena cilvēka pie otra.*

*Viņš katrā uztvēris kādu retu dvēselisku sejas vai kustības
momentu...*

*... Arī dabas, koku, jūras, ceļu, māju un dzīvnieku instinktus
un vienreizību.*

Kurts Fridrihsons to nosauc par dvēseliskās stājas un no-
slēpumu meklēšanu. Mēs ar Gunti tik augstu netēmējam, to-
mēr — mums arī ir sirds krūtīs.

Visu dienu strādājam pie Augstrozes baznīcas.

Šonakt nedeļa miegu varbūt tieši šis izjukums. Stājas krenķi, pareizāk — nestājas krenķi.

Vēl joprojām sēžam pie pirts. Nāk atkal un atkal prātā uzraksts, ko pasūtījām saimniecībai, lai iestiprina krustā, kuru vakar mums vajadzēja pacelt un ierakt Augstrozes kalngalā:

*Šeit, suņiem norīdīta, mira
Augstrozes meitiņa un
viņas mīļotais.*

Savāda nakts, savāds rīts, visa pasaule nāk virsū ar saviem teikumiem un sacīto.

Bet krusta sastāvdaļas, kurām vakar vajadzēja būt noliktām pie Augstrozes baznīcas, esot nozagtas, nospertas. Mēs nu tam neticam vis, bet saimniecei izliekamies, ka ticam. Šodien visi baidās no krusta zīmes. Faktiski ne no pašas zīmes, bet no sekām, kādas var būt, ja stāv ar krustu, pie krusta vai tā tuvumā. Tevi var noturēt par neuzticamu. Kam neuzticamu? Kam?

Mūsu sarunāto un apsolīto krustu Augstrozes meitiņai tā arī neatveda.

Bezdelīgas bērniņus jau paēdinājušas, tup ligzdās un aizdomīgi uz mums lūr. Un šie šajās mājās i nedomā augšāmcelties. Ejam atpakaļ.

Ar Atiņu uzkāpjām Augstrozes ugunspārlūku tornī. Visapkārt skaista migla baltās strēlēs un sloksnēs. Ja putni prastu rakstīt!

Liela, varena sajūta, lielāka pat par Latviju. Lejā dzimtene, tēvija, smeldzīga sāpe, patriotisms. Te augšā tas izgaist. Kaut kā kļūst saprotams, ka putni nav patrioti. Te ir bezrobežu skaistums, citāda realitāte. Mēs esam kaut kur starp eņģeļiem un patriotiem. Kāpjam ātri zemē, lai nepazaudētu savu piederību — mums vēl daudz kas te jāpadara — uz savas zemes!

Visu dienu strādājam pie Augstrozes baznīcas, tirām koku audzi ap to, atstādami jaunās liepiņas un skauzdami vaislīgos ošus, kas sasējušies jau gar pašu baznīcas mūri un ar saknēm ārda pamatus. Baznīca pati aizslēgta. Tur kaut kādas graudu vētāmās mašīnas. Piegānīta putekļiem un pelavām. Jo mēs esam jau pieradināti, ka mums nav jākaunas.

Citādi mūs uzņem skaisti. Bērziņkundzei ir saimnieces gaurme un labietes vēriens.

Kaut ko esam arī panākuši. Tas nāk arī no mūsu spiediena, no mūsu neatlaidīgās parādīšanās šajā apkārtnē. Limbažu rajonā nu ir iedibināts Augstrozes dabas ainavu liegums.

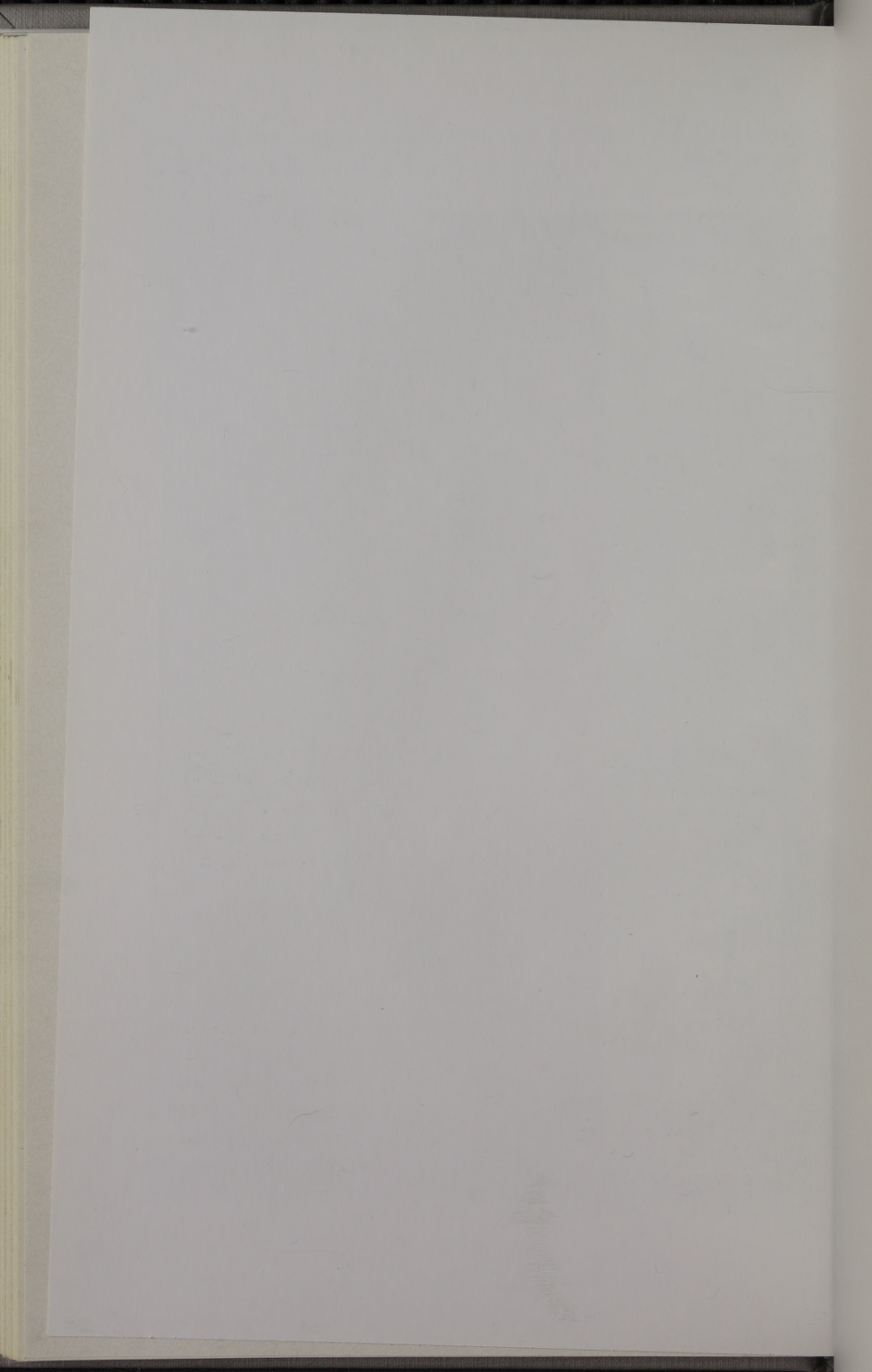
Var būt, ka Augstrozes nosaukums cēlies nevis no vārda "roze", bet "roza", kas nozīmē zemes paaugstinājumu grēdu jeb pauguru virkni. Šī aizsargājamā roza nav nemaz maza. 1256 hektāri. Avizē raksta, ka visiem "šīs teritorijas izmantotājiem uzlikta arī vislielākā atbildība par noteiktā aizsardzības režīma saglabāšanu".

Liegums ietver Augstrozes Lielezeru, Augstrozes pilskalnu ar 13. gadsimta Livonijas pilsdrupām, Augstrozes muižas ēkas, muižas parku, dīķi un zivju dīķi. Tur atrodas arī lapeglu audze un divu kilometru gara lapukoku aleja, Augstrozes baznīca un kapsēta, 20 dižozoli — to skaitā Jura Neikena un Andreja Pumpura vārdā nosauktie. Lieguma meži bagāti ar ozoliem un lapeglēm, ainaviski tie ļoti skaisti. Liegumā ietverti arī trīs valsts aizsardzībā esošie dzērvenāju liegumi — purva daļa ap Augstrozes pilskalnu, Augstrozes un Perģeles purvi.

Ainavisko vērtību Augstrozē lielā mērā nosaka ar mežiem apaugušie pauguri — Lāču kalns, Debeskalns, Pilskalns, Krusta kalns, Lauvas kalns, Zilais kalns, Zirgu sala un citi. Tur atrodas arī rajonā augstākais — Cēsu kalns jeb Lielkalns — 125,6 m virs jūras līmeņa.

Lieguma teritorijā turpmāk neierikos jaunus karjerus, agrākos rekultivēs. Tur nebūvēs arī jaunas lopkopības fermas, netiks ierīkotas atkritumu izgāztuves, aizliegta arī cita veida vides piesārņošana.

Aktuāla ir tūristu atpūtas vietu iekārtošana. Telšu celšana un ugunsgrūdu kurināšana te nebūtu pieļaujama, kur pagadās. Ainavas saglabāšanai Augstrozes liegumā uz laiku atliktas mežu kailcirtes, savukārt lauksaimniecības darbiniekiem jārūpējas, lai laukos un pļavās neplestos plašumā krūmāju joslas, lai būtu augsta lauku kultūra un acīm tikama ainava.

Mēs nu gan, daudz ko šai pasaulē redzējuši, neticam avīzes solījumos nevienam vārdam.

TURI, KAS TEV IR

8. un 9. septembris. Uz Vietalvu. Guntis tur atradis milzīgu vēl nepiereģistrētu ozolu. Tas iet vienlaidu plats savu piecu metru augstumā un tikai tad sāk zaroties. Atspiežam no tā virsū nākošo mežu. Nosaucam par Gunti. 7,55 metri. Ar 27 metrus platu vainagu.

Šurpbraucot starp Vietalvu un Vestienu — Zīdeņos — redzējām daudz ozolu — ap 20.

— Kā tie te saglabājušies? Saimnieks saudzējis?

— Nevar zināt. Bet tas arī — saimniekam dēli studējuši.

— ?

— Divas paaudzes studējušas. Tāpēc lauki bišķi nolaisti.

Ozoli pa šo laiku izglābušies.

— Arī tā notiek.

Ir septembra sākums, pirmās skolas dienas. Saliņtēvs pastāv, ka mums jāparādās un jāparunā skolā. Es gan domāju, ka tāda parunāšanās vien neko nedod, ja nepapūlas visu novest līdz darbam. Ar izskaidrojumu, ar iejūsmināšanu, ar labu darba organizēšanu, ar rezultātu — tādā secībā. Bet paklausām Saliņtēvam, ejam Odzienes astoņgadīgajā skolā.

— Kas no jums iestādījis kādu kociņu? (25 no 100)

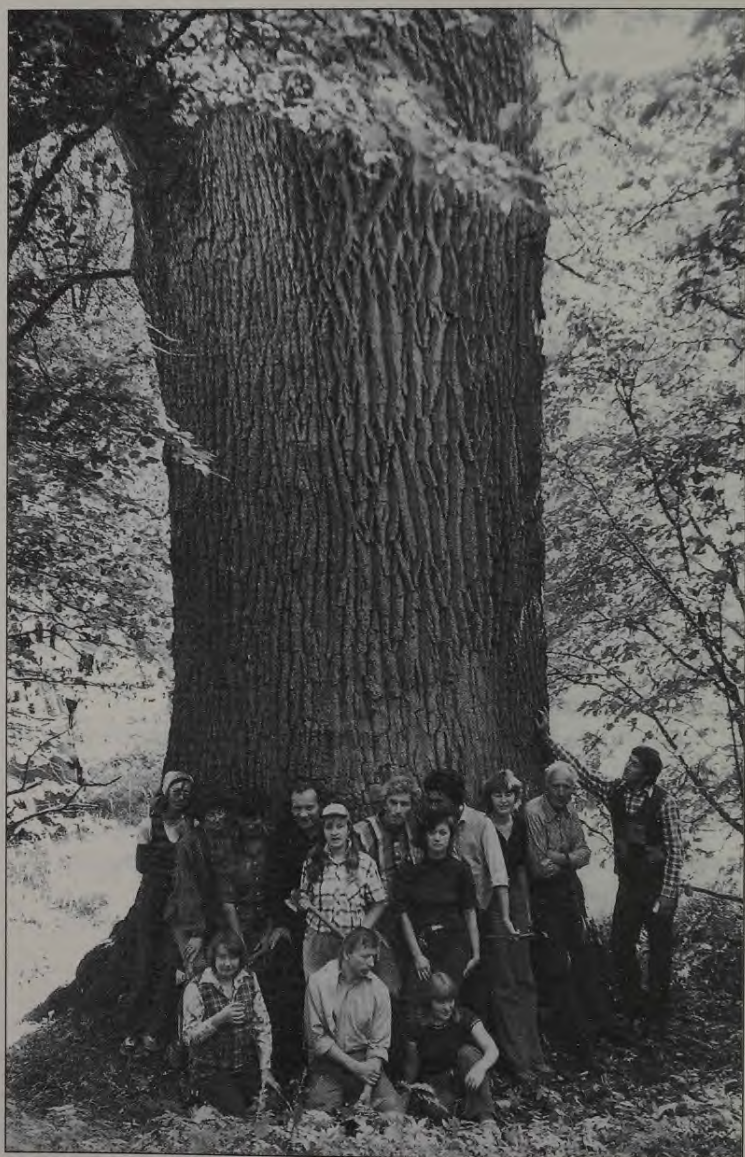
— Kas vispār kaut ko iestādījis? (Visi.)

— Kas nav nekad neko iestādījis? (1)

— Kas ir nolauzis kociņu? (15 no 100)

Tātad kādi 10 no simta ir mūsējie. (25 — 15 = 10. 10 no 100)

Otrā dienā mēs izkopjam Dullā Daukas birzi pamatīgi, līdz pat gravas malai, paliek tikai bērzi, liepas un ozoli. Atis vien nolaīž ar cirvi desmit lielus alkšņus, kamēr mēs pusdienojam. Jocīgais. Viņš nenāk ēst ar citiem, viņš tikmēr strādā.

Nosaucam par Gunti. Plats, savu 5 m augstumā, un tikai tad sāk
zaroties!

Ķeipene būvējas, restaurē arī Sudrabu Edžus māju, pasūta Vilnim Sudrabu Edžus krūštēlu. Bet tieši centram. Šodien laucinieks vēl nav (vai — vairs nav?) gatavs apjaust savas zemnieka tiesības uz visu zemi un pienākumu pret visu savu apkārtni. Vai tad mēs egļu vēri vedīsim šurp uz centru vai kopsim turpat, kur tas aug? Vai tad mēs varam atvest uz Rīgu Plūdoņa upju un ūdeņu skaņas, visus Poruka brūkļu silus iepīt brūkļu vainagos un atvest uz Gulbeni vai Rīgu? Vai mēs Sudrabu Edžu nevaram atstāt viņa tēvamājās, viņa Gnēžu kalnā, viņa Zilberkalnā, Sudraba kalnā?

Bet iecerētais celiņš uz birztalu ir atkal aizarts ciet, atvases nav atnākuši cirst ne vienas, ne otras skolas skolēni. To mēs izdarīsim tad paši! Un darīsim tik ilgi, kamēr kāds sapratis, kāpēc tas tā tik neatlaidīgi tiek darīts. Vilnis jau lielajā akmenī iekalis — DULLAIS DAUKA. Un vienā citā — šīs puses veco mājvārdus.

Jo arī tie ir jāatstāj tai vietā, kur bijuši. Ja nav vairs māju, tad stabā, celmā, akmenī, meteorītā, ja gribat, debesis jāiekaļ.

Vakarā maza diskusija. Ir septembris. Mēs varētu ko stādīt, ne tikai cirst vien? Jā, bet Jāņa parādīšanās grāmatas 2. nodaļas 25. pantā rakstīts: "Turi, kas tev ir." Taču mēs neturam. Mēs neuzturam cilvēku iecerēto kārtību savās ceļmalās un laukos. Mēs aizlaižam censoņu stādītus un iekoptus stūrīšus, dārzus, nogabalus. Mēs gribam stādīt un pašapliecināties? Bet stādītais ir arī jākopj! Redzi, kā mokās zemē liktie, citu liktie, milestības stādītie koki! Vai tad mēs neesam atbildīgi par mums atstāto, stādīto, ievēdoto, iecerēto? Mēs to redzam, ja citi neredz. Mums pietiks darba arī bez stādīšanas. Un mēs nejutīsimies nosodāmi. Mācies noturēt to, kas tev ir.

STIPRO CILVĒKU NODOMI IR STIPRI UN SASAUCAS KALNU AUGSTUMĀ

Tāds mūsu fons. Nedabiska dzīve un dažāda skaņa par to presē. Ja kaut kādā veidā izlauzusies cauri cenzūras sardzei.

Sākot sarunu par saudzīgu attieksmi pret apstādījumiem, pajautāju skolēniem: — Kāpēc pilsētu un ciematu dārzos un parkos nedrīkst plūkt puķes, aplauzīt kokus un staigāt pa zālienu?

— Par to sarās.

— Var sodīt.

— Aizvedīs uz miliciju.

- *Paziņos skolai.*
- *Var piezvanīt uz vecāku darbavietu.*
- Tikai nedaudzi sacija:*
- *Tad parks kļūs neglīts.*
- *Puķes apstādījumos zied visiem.*
- *Noplūktie ziedi tik un tā drīz novītīs.*

(J. Grauds, skolotājs)

Vispār sūdos mēs esam līdz ausīm. Daba visur tiek pārvērsta produktā. Plāns prasa produkciju. Un vietējo dabu, resursus visur upurē plānam. Tā ir pašaprišanās. Un intelekta iebildumus neņem vērā. Jo zemi nevada intelekts, bet zemas klases birokrātija. Ir grūti šajā cūcībā noturēt ticību darba jēgai. Visur. Inteliģence cīnās par speciālu dienestu dabas aizsardzībai, rūpnieciskie resori cīnās ar inteliģenci par nekontrolētām tiesībām industrijai, industrija sociālisma vārdā ārda nost pasauli. Lielie birokrāti un jaunstaļinieši bēg paši no saviem "sociālistiskajiem atkritumiem" uz skaistākajām vietām un okupē sev aristokrātiskus liegumus. Krimas apgabala komiteja turas preti Karadaga nacionālā parka iedibināšanai, negribēdama tērēt līdzekļus vispārībai. Karpatu rezervātā valsts neievēro pati savus likumus un rūpnieciski izcērt kokus sargājamās zonās... Latvijas Telegrāfa aģentūra arī pacilāti ziņo:

Tie ir iepriecinoši dati. Kokmateriālu sagatavošanas plāns pagājušajā gadā tika izpildīts par 102,3 procentiem. Aktīva sanāksme pieņēma mežrūpniecības darbinieku saistības nākamajam gadam un nolēma pirms termiņa izpildīt piecgades uzdevumus.

Pirms termiņa izdiedzēt sēklu, pirms termiņa izaudzēt vasu, pirms termiņa uzaudzēt gadskārtu... Valsts plāns laužas iekšā Dieva likumos. Valsts plāns kā čigāns lūko pieradināt zirgu pie neēšanas. Nosprāga, bēdājās čigāns, daudz jau vairs netrūka, gandrīz jau bija pieradis.

Mūsu zirgs vēl dzīvo, mūsu mežs vēl dzīvo, vēl dzīvo latvieši. Mēs arī. Tikai — lēnām mūs rok nost. Rok nost deviņkalnu pilsētas Talsu augstieni. Guntis Eniņš prasa atbildi presē.

Talsu TDP izpildkomiteja atbild:

Latvijas PSR Būvmateriālu rūpniecības ministrijas grants šķirošanas rūpnīca "Kurzeme" Talsu rajonā projektēta, pamatojoties uz PSRS Būvmateriālu rūpniecības ministrijas apstiprinātu projektēšanas uzdevumu.

Unguru parkā upītes krastā izbrīvējam ozolu (5 m) un nosaucam par Skolotāju.

Un iepūt tu viņiem!

Tādā ikdienas saērcinātībā, aizvainotībā, pazemojumā, neziņā dzīvojam.

Mēs oficiālajai dabas aizsardzībai neticam, neticam, neticam!

Netic arī Latvijas gaišākie prāti. "Literatūras un Mākslas" redaktors Jānis Škapars kā Donkihots metas cīņā ar korumpētās valdības vēdzirnavām. 40% no atpūtai piemērotajiem Rīgas apkārtnes mežiem ir piesārņoti, piegružoti, nobradāti. Pārslogotā pludmale, kāpu meži un jūras ūdens analīžu dati liek domāt, ka nav vērts uz Jūrmalu plānot vēl biežāku elektrovilcienu kustību. Rīgas apkārtnes dabas parks beidzas nost. Līdzekļus nedod, neatrod, no Lielā Budžeta nekādi nevar dabūt ne Rīgā, ne Rīgas rajons, ne mežsaimniecības. Līdzekļu trūkumu mēģina kompensēt, ierādot vietu dārzkopības sabiedrībām apmežotajās kāpu platībās, neievērojot dabas parka un jūras piekrastes viena kilometra aizsargrežīmu. Ap ūdeņiem slēdzas arvien ciešāk legālu, puslegālu un nelegālu būdiņu loks. Doles salā Vissavienības betonrūpnīca iznīcina atpūtas iespējas arī šai vietā. Atpūtai iecerētās Rīgas salas tiek apbūvētas. Atpūtas teritorijām republikā vispār nav sava saimnieka. Pašorganizētajam atpūtniekam

nav vairs pieejamas nekādas zaļumu teritorijas. Neorganizētie atpūtnieki kļūst dabai, "kungu zonām" un resoriem bīstami. Cilvēki vairs negrib dzīvot savā zemē tik beztiesiskā stāvoklī: bez meža, bez gaisa, bez elpas. Bet konfliktos uzvar būvniecības, industrializācijas, privātās celtniecības un vasarnīcu kooperatīvu intereses, kuras kaujinieciski aizstāv attiecīgi monopolistiski, savtīgi un republikas dabu patērējoši resori. Drīz tas viss uzsprāgs gaisā. Tāpēc strādāsim tikai mierīgi uz priekšu.

Visa lielā Savienība viļņojas uztraukumā par centrā valdošās oligarhijas nekulturālību. Tikai maza daļiņa informācijas izlaužas caur viņu noteikto cenzūras bardzību. Kāds akadēmiķis, kāds tautas mākslinieks, kuram nevar muti aizbāzt, uzdrošinās ziņot: "Pie Ļenas uzspriecinātas Šiškinas klintis ar tūkstošgadīgām rakstu zīmēm, ar seno Sibīrijas aborigēnu mākslas paraugiem. Aizbaikāla stepēs celtnieki ar buldozeriem izvazā senās monumentālās kapu akmens plāksnes, izmanto elementāri celtniecībai divtūkstoš gadus vecu sarkofāgu plāksnes, uz kurām greznojas skitu saules briežu figūras."

Bet ļauzu prātus cenšas novirzīt uz "mazo" dabas aizsardzību: neplūkt puķes, nelauzt zarus, neatstāt konservbundžas piknika vietās. Kā pastāv "lielā" dabas aizsardzība, kas piegandē dabu "valstiski", resoriskām jaudām un Valsts plāna mērogos, — par to tautai nav jāzina. Šāda informācija necirkulē, tā tiek noklusēta. Ko tas dod, ko tas dod, ka nolasīts vairāk nekā 7000 lekciju gadā, ja dabas aizsardzības spēkiem nevienā vietā nav veto tiesību? Viss notiek kā Krilova fabulā par pašapzinīgo un neatkarīgo kaķi — а Васька слушает да ест*. Kāda jēga lasīt, ka "visu Padomju Savienības upju kopējais garums ar pietiekām ir apmēram viens miljons trīssimt tūkstoši kilometru" un ka "Volga katru gadu ienes Kaspijas jūrā gandrīz divsimt piecdesmit kubikkilometrus ūdens", ja mūsu bērni nezina ne Abavas, ne Lojas, ne Ventas, ne savas vietējās upītes biogrāfiju?

Tā Latvijā sagrūst pilis, gandrīz visas, baznīcas, gandrīz visas, skaistās latvju viensētas, gandrīz visas...

Bet! Tev ir brīvā griba? Tad nepadodies! Man ir brīvā griba. Tad nepadosimies! Nav šaubu, ka vēl kaut kur ir kādas grupas, kas domā tāpat kā mēs. Bet kā saglabāt kopšanas ideju (kaut

* Bet Vasja tik klausās un ēd. (Tulk. no krievu val.)

vai ideju!), ja apkārt nekas netiek kopts un mums jādzīvo ar katru dienu aizvien vairāk un vairāk sairstošā vidē? Arvien plešas nemošā realitāte un samazinās dodošā. Kur meklēt mierinājumu? Ja pat modernā futuroloģija visu nākotni paredz cilvēka un civilizācijas pakalpinātu. Jūras ūdens atsāļošana, sintētisku pārtikas produktu ieviešana, jūras dziļumu ekspluatācija... Rūpnīcas jūrās uz metāliskām platformām, apmācīti delfīni, kas medi ienaidnieku zemūdenes... Dabai tiek atņemts. Aug nemošā realitāte. Uz ko lai paļaujas? Kam lai tic?

Mēs ticam noosfēras cildenumam! Mēs ticam individuāli stiprai domai. Mēs ticam elitārai spējai atsevišķam cilvēkam apgaismot lielu apkārtni, piepildīt vidi ar savu labdabīgo klātbūtni un pārliecināto darbošanos. Tāpēc jau Latvijā pilnā spēkā ir atnācis sauklis "Tik un tā". Mēs ticam, ka atsevišķu stipru cilvēku domas ir stipras un sasaucas kalnu augstumā, pāri sadzīviskiem un patērējoši norūpētiem līdzenumiem. Mēs zinām, ka labo domu un labo darbu spēks ir speciāla enerģija, kura nezūd, kura uzkrājas noosfērā un kurai ir atgriezeniska saite ar cilvēkiem, kas to veidojuši. Mūsu izpratne un godīga rīcība dabā var nodrošināt mums iespēju pieslēgties noosfēras lieljaudām un aizpildīt savus vājuma brīžus. Bet, lai tā būtu, ir jājūt stipra piederība, ir jāatzīst noosfēras cildenums un jāpiedalās uzkrāšanās.

Ir oktobris. Pagājuši trīs gadi, kopš strādājam kopā. Tāpēc tādas pārdomas. Nakšņojam atkal Kūduma astoņgadīgajā skolā, Unguru parkā. Vakar upītes krastā par godu Skolotāju dienai izbrīvējām no blīvās saaudzes dižozolu (5 metri) un nosacām to — Skolotājs.

Ilze ziņo: — Es esmu te uzlabojusies! Es esmu arī kaut ko zaudējusi... — Balss no vietas: — Lieko brīvību!

Seko visāda veida apceres par kolēģu koleģiālismu: mūsu zinātniskais vadītājs trīs gadu kopdarba rezultātā ir ieguvis zināmas īpašības, kas integrējušas viņa toleranci, cilvēcisko pietāti un koleģiālismu vispārējā, patvaļīgā haotismā, kas zināmā mērā raksturīgs mūsu anarhistiski orientētajai grupai...

Kolēģis Andris šajā laikā iemācījies dzīvi uztvert filozofiskāk un mūsu pasākumu labad jau bez sirdēstiem spējis atteikties no daudziem viņa starptautisko karjeru veicinošiem ārzemju

braucieniem... Viņš arī bagātinājis savas dvēseliskās intonācijas caur skumjām pēc tik iejūtīgās, bet aizbēgušās sarunu biedres, kāda savā laikā bija viņa sarunu biedre, kura tiešām bija sarunu biedre... Taču vēl joprojām viņš nav atbrivojies no zināmiem absurdiem pašapliecināšanās paņēmieniem. Minētais biedrs bieži jo bieži izvēlas liela izmēra alkšņus un, ignorējot gadu simtos tautā iestrādātos darba organizācijas likumus, cērt kokus primitīvi tiepīgi un ar nevajadzīgu spēka un laika patēriņu, kas neapšaubāmi liecina, ka zināmi individuālisma recidīvi mūsu grupā ir vēl jo dzīvi...

Un tā arī par citiem. Tādi mazi dažu gadu vērojumi.

PIESPIESTS TIEK VĒL VIENS SAIMNIEKS.

FUNDAMENTA BIRZS.

70 GADU JUBILEJA BLAUMAŅA MAMMAI

Novembris. Autobusā — divdesmit trīs. Mērķis — vecā Ērgļu pagastmāja Gaiļu kalnā. Ar mums brauc Blaumaņa zinātāja Līvija Volkova. Sarunājusī, ka šodien Gaiļu kalnā parādīsies arī sovhoza direktors. Apsolījis mašīnu un ceļamkrānu akmens vešanai. Bet neparādās. Līvija aizbrauc uz centru pie meliorācijas daļas vadītāja, tas kratās vaļā: nezinot, nekas nav teikts. Pats arī nevarot būt. Atgaiņājas kā no mušām, nemaz neklausās. Braukt mums vēl kādam "cietākam" uz sovhozu? Nebraukt? Saliņtēvs jau atkal kļūst bikls: — Kā cilvēkus tā traucēt darba laikā? — Nē, Saliņtēv, mēs strādājam nopietni un vienmēr esam panākuši, ka pret mums izturas nopietni. Ir jārunā tā: "Mēs pie jums esam atbraukuši kopt jūsu zemi, jūsu apkārtni. Mēs negaidām no jums ne jūsu buljonu, ne šņabi, ne somu pirti, bet tikai tehniku, ar kuru Gaiļu kalnā nogādāt piemiņas akmeni. Mēs jums tikām to jau lūguši. Direktors piekrita. Mēs atbraucām. Mēs neesam ekskursanti. Mums katram ir savs darbs, bet mēs darām vēl arī šo darbu..."

Saliņtēvs neticīgi groza galvu. Taču mēs nekad neesam saimniekiem atlaiduši viņu pienākumu. Mēs esam vienmēr izdarījuši kultūrspiedienu. Arī šoreiz izdarīsim.

Parējie tikmēr izbrīvēs pagastmājas pamatus no krūmiem, atstādami pamatu četrstūri tikai bērziņus un kļaviņas, lai taptu skaista "fundamenta birzs". Un tāpat arī jāizkopj otri pamati. Tad tie jāsavieno ar jaunu stādījumu rindu un jāatrod vieta centrālajam akmenim. Vēl jāizzāgē puskaltušās ceļmalas

kļavas un jāatstāj dzīvotspējīgās. Stāsta, ka tās stādījusi Aspa-
zija. Pārtraukumu brīžos Līvija stāsta par Blaumani. Kā te Blau-
manis ieradies kamanās no Rīgas, no Rozentāla, caur Bebriem,
caur Iršiem, savārdzis un slimīgs, bērni staigājuši uz pirkstga-
liem. Braucis uz mammas 70 gadu jubileju. Nav bijis atrunājams,
izgājis vakarā vienpadsmitos, lai vēl paspētu apsveikt laikus
dzimšanas dienā, puteni, smagā kažokā, svidis, vilcis kažoku
nost. Tad atkal salis. "Ka tik grūti, nebūtu sācis." Visu ceļu
nesis septiņas rozes, katram gadu desmitam pa rozei. Atnācis
Brakos pusvienos, dzimšanas dienu jau nokavējis. Tas bijis
Blaumaņa pēdējais cēliens. Tāds kā aukstums uzvēdī Gaiļu
kalnam. Sākam strādāt!

Pa labi no ceļa vēl neapkopti paliek Ērgļu Labdarības bied-
rības pamati. Visa Ērgļu apkārtnes kultūra dzimusi un bied-
rojusies šajā kalnā.

Skolā pie Arvīda Blaumaņa kādu laiku strādājis arī Kārlis
Skalbe. Tieši pirms 1905. gada. Reiz jauniņajam Skalbem, gaisā
skatoties un brīnoties, izbirušas proklamācijas. — Kam tās
varētu būt? — Droši vien tam dullajam dzejniekam, — nosmējies
gorodovojs.

Vajag gaili iekalt tai akmenī, jo tas ir Gaiļu kalns! Te, uz
Lubānas—Rīgas ceļa, vienam vecitīm nakšņošanas laikā izbē-
guši tirgum vestie gaiļi. Ilgi vēl vietējie tvarstijuši šos gaiļus,
nedēļām. Tie kliduši, dziedājuši un kašājušies.

Saimniecības vīri mūs baida, ka jaunā šoseja iztaisnoda-
mās nākšot pāri visiem tiem fundamentiem. Veidojas divaina
paaudze — tā gandarijumu meklē postīšanā. Tieši pāri un
cauri mūsu koptajai bērzu audzītei iet arī elektrolīnija. Ja
meistari zinātu Latvijas vēsturi, viņi tā nebūtu vilkuši. Bet nu
tas ir nodarīts. Un, tikko mūsu birtaliņa paaugsies, viņi nāks
ar zāģiem un linijai tuvākos bērzus neganti sakropļos, bet
apzāģētos zarus un galotnes pametīs tepat, mūsu skaistuma
zonā. Tad mums būs atkal jānāk to visu sakopt. Tā ja.

Pa tam ir dabūts kalnā arī pats vajadzīgākais vīrs — Dabas
un pieminekļu aizsardzības biedrības vadītājs sovhozā, ciema
padomes kultūras komisijas loceklis, inženieris meliorators
Antons Sondors. Taču Viļņa atrasto akmeni dabūt šurp vēl
šodien neizdodas, tas sverot savas deviņas tonnas! Atstāsim
to saimnieku ziņā līdz nākamreizei. Uzņēmēsim tikai vietu, kur
tam būs jāstāv. Jo, kā teicis direktors Ušpelis: ja jau iesākts,

tad jānodara. Tā kā ar cūku — ja jau kauj, tad jānokauj līdz galam. Nav jau diez kāds smalkais salīdzinājums, toties solīts no paša saimnieka. Tā nu piespiests tiek uz visādām kultūrdarba "divainībām" vēl viens saimnieks. Ne jau uz mūsu darbu, bet uz savējo.

Salīņtēvs pa tam atradis pie pagastmājas (kalnā!) trīs purva bērzus. Fenomenāli! Savukārt kāds grib zināt, kāpēc vītoli resnāki par ozoliem. Droši vien tāpēc, ka piekopj nekustīgu dzīvesveidu.

Otrā dienā no alkšņiem atbrīvojam Pelicēnu ainavu pie Kazupītes. Nostrādājam trīs stundas, līdz pusdienām. Dažam sabristas slapjas kājas, būs jāiztur un otrreiz jāzina apvilkt pareizus apavus. Pēc tam lasām Pelicēnu saimnieces dienasgrāmatu — ko tā raksta par Māras dienu... Kad mīcāmieš atpakaļ uz autobusu, saku ceļmalā večiņai: — Dubļi gan jums! — Un jums nav? — šī atcērt.

ŠODIEN GRUPA IR PILNĪGI NEVADĀMA.

JAUNSVIRLAUKAS OZOLI

Jaunsvirlaukas virziens. Decembris. Silts Ziemassvētku priekšvakars. Rīgā plosās gripa. Atis brauc, nupat izslimojies, pēc 40 grādu karstumiem. Baltvilks gurst šodien nost. Dodam antigripīnu.

Zemgalē ozolu maz. Latvijas dienviddaļā zemkopībai piemērotās platības agri bija atmežotas. Zemgales centrālā daļa ir sens lauksaimniecības kultūras apvidus. Zemkopībai izvēlējās auglīgākās augsnes, kur aug ozoli un liepas.

Vislielākos zaudējumus mežs ir cietis, sākot ar 15. gs. beigām. Līdumošana notika lielos apmēros, uzplauka labības tirdzniecība. Lauksaimniecības platības tomēr bija niecīgas salīdzinājumā ar meždegu iznīcināto platību. Mežu nesaudzēja, visvairāk cieta platlapju sugas (ozoli, liepas). Ozolus lielā daudzumā izcirta dažādām būvēm, sevišķi — kuģu būvniecībai. Tā tas turpinājās arī 17. un 18. gadsimtenī. Tāpēc ozoli, liepas un citi platlapji mūsu mežos jau tad kļuva par retumu. Tik vien palikuši kā daudzie nosaukumi, kas kaut ko liecina: Ozolmuiža, Ozolpils, Ozoliena, Ozolāji, Ozolnieki. Ir bijušas vietas, kur barons zemniekiem pat laukus sadalīja, rēķinot, cik katram tiek ozolu.

1660. gadā Vidzemē bijis pat zviedru likums: ja tu vienu koku nocērt, iestādi otru! Bet likums diemžēl bijis islaicīgs.

Visbagātākie ar dižkokiem (pēc oficiālām ziņām) ir Liepājas, Talsu un Kuldīgas rajoni. Un puse no visiem zināmajiem Latvijas dižkokiem esot ozoli. Zināmie dižkoki mūs maz interesē, mūs interesē nezināmie.

Ir ozoli, kuriem vainaga platums sasniedz 30 metrus.

Atis skatās pa autobusa logu. Atis jau pēc zariem, no tāluma pasaka, vai būs dižozols vai ne.

Izbrīvēsīm Rotkaļu ozolus — kādus astoņus gar Svētes upīti Jaunsvirlaukā. Skatpunkts no lielā ozola pie Pakuļu fermas. Bet šodien darbi neiet no rokas. Pirmkārt jau — tā nav manis paša ideja. Voldemāra ierosme, bet Voldemārs grupai nemaz necenšas noskaidrot uzdevumu, metas tikai ar savu zāģi krūmos iekšā un strādā pats. Redzu, ka diena nav ieprogrammēta un diez vai to saturēt izdosies. Visi strādā, kā iznāk. Jāzeps grib zāģēt. Aiz sava stipruma. Citi pa to laiku iet pēc ēdamā, bet autobuss ir ciet, un atslēga Voldemāram. Bet Voldemārs un Eniņa vīri ar zāģi ir viņpus slapjās liča pļavas. Un tik zāģē. Bet netaisa kaudzes. Sasviež tāpat čupās. Tā pie mums nav pieņemts. Ne arī gāzt kokus uz upes pusi — ūdenī. Guntim, kā parasti, nozāģētais koks iekaras citā kokā. Tas tāpēc, ka viņš strādādams daudz runā un spriedelē pavisam par ko citu. "Sistemātisku nozāģēta vai pusnozāģēta koka iegāšanu vai iekarināšanu nenozāģētā kokā sauc par eniņismu," saka puikas. Skuķi pa to laiku meklē nazi un maizi. Bet maizes nav. Ir kādam butes. Ēd laizīdamies. Tad meitenes sadomā pīpēt, bet Anita ar Pēteri aiziet pastaigāt. — Kas izdedzinājis manas brīnumsvēcītes? — ķīvējas Ilze.

— ZTR izpaužas, ka viens zāģē un citi skatās. Nevis dara ko citu, bet vienkārši stāv un skatās, — kāds prāto. Es saprotu, ka šodien grupa ir pilnīgi nevadāma. Varbūt kopā veselumā saies tikai vakarā, pie eglītes. Tāpēc jāizbeidz! Nekas prātīgs šodien neiznāks! Taču, kad paskatās no ceļa — svētīgi! — ainava ir atklājusies! To padarījis Voldemārs ar dažiem vīriem vien. Izbrīvējis Rotkaļu ozolus.

Sāk krēsloties, kļūst kluss un viss miglains. Voldemārs mežā izmeklējis teiksmainu vietu — ar skaistu dzīvu eglīti un divaiņu "meža kamīnu" zem izgāzta milzīga celma.

Pretī eglītei sniegavīrs. Nē, sniegasieva. Nē, sniegameita, mākslīgā aktā radusies sniegameita.

Eglītē spīd dāvanas. Ne vēsmiņas. Celms izdedzis tik dīvains un zvēro. Sniegameitai deg svecīte uz ceļgala un divas svecītes lielajā eglē. Nodziedam Lielo Fa. Kluss, kluss. Tikai uguns rūkoņa. Dzirksteles iet debešos. Krit mazs, mazs sniedzīņš. Zilā vakarā. Idille.

Bet autobuss gaida. Šovakar Andris rādis kino — savas tautasdziesmu pamattantes, lībietes, rikavietes, Aulejas sievas, jūrkalnietes. Baumaņu Mārtiņu ar kokli. Alma Kalēja no Kosas dzied retas bēru dziesmas. Ērenštreita puiku koris. Kādas tiem bērniem acis! Tādu brīdi tikai Andris māc novaktēt. — Andris gan ir zelta vecītis, — kāds saka. Visi reizē nopūšas.

Otrā rītā braucam uz Plūdoņa muzeju aiz Bauskas, varbūt tur kas palīdzams. Nē, nav nekas palīdzams, te ir savi talcinieki, masu svētku mīlētāji, galvenokārt kori, mēs viņu stilā un gaumē nejauksimies. Izcērtam tikai mazu skatu uz upi aiz muzeja.

Aiz autobusa loga pelēka gamma. Silta, miglaina Zemgale. Dzied Zābers. Cik latviski skan viņa lirika te, tagad, nevis operā, kur viņš bija tikai Eiropas skolas labs skolnieks! Bet te viņš ir mūsējais. Šajā biežajā miglā.

Iegriežamies Bauskas restorānā. Dziedam "Daugav's abas malas". Cilvēki brīnās. Un mazliet baidās. Sen nedzirdēta un aizbaidīta dziesma.

1980

TO PAŠU SAREDZĒT, TO PAŠU —
MAZUMĀ. VALDEMĀRA OZOLI

Janvāris. Valdemārpils. Ārlavas ezera pussala. Tur, pie Ārlavas pusmuižas, iet liepu aleja uz ezeru, tad pagriežas pa kreisi taciņa pa dambi pār sliksņu iekšā pussalā, kur milzum daudz skaistu ozolu. 150—200 gadus vecu ozolu audze. Sen nekopta un aizaugusi. Krišjānim Valdemāram to izbrīvēsīm no eglēm un ošiem. Patīk vai nepatīk kādam. Pāri redzama Ārlavas muiža, kuras vienā ēkā Krišjānis Valdemārs kādreiz pats, jau 14 gadu vecumā, atvēra "privātskolu" kopā ar māsu un mācīja apkārtnes bērniem grāmatu. Mēs te strādāsīm daudz, vismaz trīs

KARTĪTE DIZKOKAM VAI RETAM KOKAM

1

N _____
 Suga Ozols Augstums 23 m
 Apkārmērs 4,3 m Diametrs _____ m, pie 1,3 m
 Z-D 19 m

Vainaga platums _____ m
 R-A 20 m

Vecums (aptuv.) 250 g.

Koka veselības stāvoklis*: labs, vidējs, slikts (dobumains, bojāts, kalstošs utt.)

Koks aug*: savrup, parkā, mežā, alejā, dārzā _____

Augšanas apstākļi*: augsne — smilts, grants, mālsmilts, smilš-
māls, māls, kūdra.

Mitrum*: sauss, vid. mitrs, mitrs.

Vielājiets nosaukums: Dots nosauk. Bērzu mežs Kalnu m

Kādi pasākumi vajadzīgi koka saglabāšanai: _____

Piezīmes: _____

Ziņu sniedzēja uzvārds: Paradežu kopa

Adrese: Kuga

19 78 g. 28 un 29 oktobrī

*Vajadzīgo pasvītrot.

Atrašanās vieta Saldus raj.

Saldus MRS

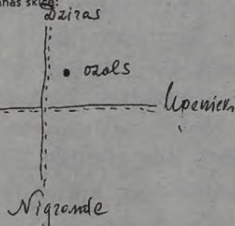
c/p, Nigrandes mājas;

l/o, p/s, mežniecība, kv. N utt. _____

Attālums no _____ dz. st. _____ km

vai _____ aut. piet. _____ km,

Koka atrašanās skice:

četrās reizes. Dažādos gadalaikos. Arī kokureģis Saliņš saka: — Vasarā jāuzņem plānā visi šie četrpadsmit hektāri ozolaines. Pēc gadiem trīsdesmit tie būs jau dižozoli. — Te ir gandarijums strādāt. Un šī brauciena reizē atzīmēsīm četras vārdadienas — divām Ilzēm pa eglei (2,20; 2,40 m), Aivaram un Zigim — pa ozolam (ā 4,05 m).

Izceļas kārtējās domstarpības. Par mazajām liepiņām, kas aug zem ozoliem. Opozīcija neļauj cirst — savus 20 gadus viņas vēl varēšot augt un priecēt skatu. — Bet viņas taču tik un tā būs jānocērt, un tad jau lielas, jo viņas taču aug iekšā ozola lapotnē!

Vakarā mežniecības kantorī uz grīdas, uz matračiem. Māras referāts par folkloras Māru. Visiem mute vaļā. Jauna tēma. Ir arī iebildes. Ka Māra nav identificējama ar senču Dievu. Tautasdziesmas šādu vienādību nekur nepierāda. Māra ir tikai zemes valdniece. Nāves un piedzimšanas vārti dzīvībai. Dieviņš realizē savas idejas uz Zemes caur Māru (matēriju). Varbūt uz Veneras caur Veneru vai uz Jupitera caur Jupiteru, bet uz zemes — caur Māru. — Es neļaušu, pat Mārām, — kāds saka, — Dievam grābt acis!

Diskusijas turpinās, bet viena daļa aiziet otrā istabā, kur organizējas piramīdu vakars. Prieka bez gala! Atjaunojam strādnieku pašdarbības kolektīvu divdesmito gadu tradīcijas! Apakšā

“resnie” — Zirnis, Zigis, Atis. Dziedam no “Mārtiņa dziesmu grāmatas”. Ilzei ir pašbrūvēts liķieris uz Ilzēm.

Metuzāli, kuru mežniecības mājā nakšņojam, mūs cienā ar mežacūkas gaļas zupu un savas markas sīpoliņiem. Un pīrāgiem. Un ar garšīgu aroniju vīnu. Pēc tam ejam skatīties Metuzāla iekārtoto mežniecības muzeju, tajā starp kloķiem, kāķiem, bisēm un lamatām ir pastāvīga Sūniņa akvareļu izstāde un kādas mežu sievas visādie sūnu veidojumi, maziņas līmētas kompozīcijas, Lielās Dabas mazās līdzības. Te nu viņa parādās — vakarvakar referētā Māra — un rāda, ka visu var radīt visādi, to pašu saredzot lielumā, to pašu mazumā, melleņu mētra ir milzu ābele, sūnu kumšķis — krūmājs pilns mežacūkām. Viss atkarīgs, kādā palielinājumā, caur kādu lēcu tu gribi skatīties. — Viņa strādā kā operators ar transplikatoru, — saka Zigis.

Vakars ar nakts runām, nakts ziņām: Vilnim izstādē bijusi skaista medaļa — ar siena vezumu, kas brauc no kadra laukā; Vizbulīte līmējusi mājās grīdai filcu un mums katram izgriezusi siltās pēdiņas, ko likt zābakos. Viņai mātes skola — rūpēties par citiem; Atis, kā vienmēr, trin visiem cirvjus, bet Laine Jaungadā sazīmējusi taureņus un nu izdala.

Otrā dienā izbrienu visu pussalu, atrodu pakalniņu, kuru vakar darba azartā nebijām atraduši: te ozoli vēl skaistāki! Bet jāpagaida vasara: tad labāk izjust un noteikt visas šīs zaļās dzīvības centru. Liekas, ka tas būs šajā pakalniņā. Bet vēl pagaidīsim.

Izbrīvējam vienu ozolu ezermalā, tieši preti Ārlavas pilij, — skatīšanai no otrā krasta. Pēc tam pāri ezeram ejam uz pili, kur mūs gaidīs autobuss. Saule tāda silta, pavasari vēstoša. Izklaidus gaisma. Krit retas sniega pārslas no dažiem maziem, baltiem mākonīšiem. Mirdz ledus, un pūkas niedru galos pret sauli koši oranžas. Laiku pa laikam paskatāmies atpakaļ uz robu ezermalas kokos, kur stāv ozols.

KRIŠS MELDERIS.

VIŅA PIEMINEKLIM JĀBŪT DZĪVAM KOKAM

Kuldīgas virziens. Sešpadsmit cilvēciņi. Rīts pasakains, marta saule un divi trīs grādi pie sala. Autobusiņš balti zaļš, jauns un svaigs. Šoferis tas pats, kas veda citreiz un neigņojās, kad lūdzām atpakaļceļā pieturēt pie dažas kafejnīcas. Dzidra un

Vitolds atnāk ar lielu torti, tā būs ļoti garšīga — es jau zinu. Bērziņmamma! — Kā tu zini? — Pēc smaržas jūtu!

Lielās Ilzes nebūs, pēkšņas bēres, liela saules radiācija, šopavas ar bargi mirst jauni cilvēki.

Nebūs Anitas (atklāj savu gleznu izstādī Valmierā), Jāzepa (dežūra), Daces ar Juri (eksāmeni), Baibas (mājās talcinieki ved baļķus, jācep ābolmaize), Mārites (brauc uz Maskavu, uz nez kāda indieša kāzām).

Vilnis, nupat kā izoperēts, atnācis pavadīt.

Maestro atkal tiepjas par nākamo braukšanas reizi. — Komunistiskās sestdienas talkas reizē? Nē, ko jūs! Kas mums ļaus, tā ir atbildīga reize, tas nav nopietni! — Visi apvainojas. — Vai tad mēs neesam visīstākie komunistiskie talcinieki? Ko, Saliņtēv? Jūs laikam, Saliņtēv, mūsu braucienus pats visai nopietni nevērtējat?

Arī šī brauciena mērķis nav skaidri zināms. — Rit no rīta, — saka Saliņtēvs, — satikšanās ar parka mežsargu, tad jau redzēs...

Dārzkopis Rezevskis, tagad parka mežsargs, sagaida mūs Kuldīgas laukumā, liek priekšā patīrīt šur tur krūmus — kā jau talkā. Saku: mēs neesam parasti talcinieki, no mums ar mazu darbiņu vaļā netiks. No mums par maz grib. Mēs gan gribam. Un izskaidroju, kas mums vajadzīgs. Re, nupat bija lielajam mežzinātniekam Krišam Melderim jubileja. Vai mēs varam parka teritorijā izbrīvēt, izkopt kādu koku grupu un nosaukt to viņa vārdā?

— Jāpadomā, — saka Rezevskis, — to tā grūti uzreiz iedomāties.

Uzreiz?...

Nē, šis stils mums nav pieņemams! Jālemj tūliņ ar Rezevski: vajag lielajam mežu vīram Melderim izkopt koku grupu? Vajag vai nevajag? Var vai nevar?

Rezevskis domā, Saliņtēvs aizslīd.

— Var, — saka Rezevskis.

Nu, ja var, tad braucam! Uz Riežupītes parku.

Parka teritorija — šaura strēle gar Riežupītes krastu. Aiz Ēvalda Valtera mājām Ostiem. Jauna ozolu grupa, tur arī strādājam. Skaista piesaules nogāze. Marta sniegs. Pirmās vizuālas! Divas!

Darbu pārtraukumā — nobraucieni ar polietilēna plēvi.

Tālākais aizskrējiens — Mārai. Artistiskākais (divi kūleņi) — Vitoldam. Visi tā izlikuši spēkus, ka grūti pabeigt atlikušo darba daļu.

Šo te mazo bērzu birztaliņu, kas bija krūmos izplūdusi, bet nu skaisti iezīmējas kopā ar četriem ozoliem, varētu ik gadus pakopt, paveidot un saukt Meldera vārdā. Jo viņa vārdam jābūt mūsu zemei piesaistītam.

Meldera vārdā? Saliņtēvs atkal aizslīd. Arī Rezeviskis mūsu ideju pieņem klusēdam. Te ir kāds bargs saimnieks, man liekas, viņi abi izvairās tikai atzīties. Mēs esam atkal ievesti citu medību laukos, cita mežkunga parkā, mums te nevajadzēja list, mums bija pašiem savi kultūrdarbi, bet Saliņtēvs atkal mūs te ir ievilinājis un neērtā pozīcijā pametis. Bet Melderis runā lielus vārdus, un viņa domas aug pāri mūsu mazajai norūpētībai. Tēvišķi gudra ir viņa grāmata "Meža vakari". Tajā lielas filozofiskas domas visu laiku samērojas ar praktiskajām. Melderis uzturēja izsenos jēgumus par meža svētumu, par meža dzīvību, par meža piedalīšanos sabiedrībā.

Ja mežs bija svēts, tad tas bija arī neaizskarams, un tas ir apstākļi, kas veicināja mežu saudzēšanu. Ievērojama daļa no Latvijas tautas mantas sastāv no "koka mantām". Tādā kārtā meži dažādā ziņā pieder Latvijai, var teikt, ar spilgtu "koku" tautsaimniecības un "koku" kultūras raksturu.

Melderis nedzīvoja tikai ar koku takses grāmatu vien, bet piesauca pie sēklu augšanas visas pasaules gaišos sajūdzējus, prakses un ideju sajūdzējus. Kantu: "Kā var cilvēkus padarīt laimīgākus, ja tos nedara tikumīgu un gudrus!" Cilvēka miera pamats ir tikumība.

Neticības un skepticisma laikmetos arī tautas tikumiskā apziņa sāk pagrimt. Tā filozofēja Krišs Melderis. Savu mežkopības mācību pacēla kā tikumisku doktrīnu. Tas nāca arī no Raiņa. No tautasdziesmām un no tautas darba prakses. Savest kopā savā darba izjūtā praktisko ar mūžīgo.

... Savā sirdī tomēr, šķiet, katrs nopietns zinātnieks nojauš, ka ar ķīmiju un fizioloģiju vien līdz galam netiksīm un ka būs jāpielaiž, ka augošā kokā darbojas, ja arī ne saprāts, tad vismaz lietderīga dziņa, kas vienmēr nomodā par koka likteni un kas, tāpat kā dzīvnieks, neatkarīgi no pārējo gribas gudri pārzina un vada organisma svarīgākās norises. Šādam uzskatam mūsu zinātnieki ir tuvu, bet parasti no tā vairās.

... Tuvi ir mūsu senču naivie, kā tos saucam, ticējumi un indiešu zinātnieku un filozofu atziņas. Uz tā pamata nemaz nebūtu tik smieklīga doma, ka mūsu senču pasaules uzskats šinī jautājumā nav nekādi "māpi", par kādiem mēs tos ar gudru smīnu nosaucam, bet kādas lielākas, bojā gājušas zinātnes atliekas — zinātnes, kas pratusi augstāk minētās brīnišķīgās parādības mežā pareizi izskaidrot un kas uzglabājusies no paaudzes uz paaudzi, kaut arī sakropļotā veidā, līdz mūsu dienām.

Redzi, kadiķīt, kur vīrs, kas neslimo ar cilvēka mazvērtības kompleksu un nebaidās atzīties, paeglit, ka abi esat no vienas idejas; no vienas mutes izteikti vārdi (cilvēks! paeglis!), no vienas skaitļu rindas izskaitļoti, kaut arī katrs ar savu formulu! Vienas domas izrēķināti un vienām un tām pašām notīm pierakstīti — jā, vienām un tām pašām notīm pierakstīti.

Senie ķīnieši saka, upes šalkoņai esot zemā Fa tonis. Viņi saka — "Lielais Fa". Visu skaņu lielskaņa Fa. Arī mežs lielā vējā šalcot Lielo Fa. Un arī pilsēta, kad klausās no tālienes, dun Lielo Fa. Re, cik vienādi mēs esam. Mēs. Daba.

Indieši augstākos augos, pie kuriem pieder arī mūsu koku sugas, atzīst pat prātu. Jogs Ramačarāka māca: "Pirmās intuitīva prāta pazīmes var novērot jau minerālu valstī, it sevišķi kristālos."

Mežā nav pretrumu, kādām piesātināta mūsu dzīve, nav ritentiņa, kas grieztos pretējā virzienā; tur ir cēla harmonija, kā zvaigžņu gaitās, un šī saskaņotība un lietderīgā sadarbība ir meža kā dzīva organisma spēka un sekmju noslēpums, saka Melderis.

Žel, ka kuldīdznieki mūs nesaprata un nepaļāvās mūsu labajai spējai. Bija ideja kādā no jaunkoptajiem liegumiem ierādīt piemiņai kokus mūsu mežu dižajiem vīriem. Lai katram tādām dižkokam būtu piesaistīta kāda diža leģenda, kāda cildena dzīve. Citādi pārāk dabūtnīgi plika ir mūsu mežsaimnieku dzīve. Nežēlīgi praktiska. Saplānoti vienāda. Patērējoši negausīga. Tik maz tā atšķiras no noliktavas pārziņa dzīves. No mašīnu remonta darbnīcas vadītāja, no ceļumeistara, no lopkautuves brigadiera, no fabrikas inženiera dzīves. Plāna stress padara aklu mežsaimnieka dvēseli, paiet pavasari, un paiet rudenī, un aizmirstas, un pat kļūst smieklīgas tādas sajūtas kā koku mīlestība, dzimtenes zilgme un zaļums, sevišķais, romantiskajā literatūrā tik cildeni aprakstītais mežkopju lepnums.

Saka gan "cenoze", "asambleja", bet nedzird sakām "meža kopība", "meža brālība", "meža svētums".

Es domāju, ka Krišs Melderis ir bijis mūsu kultūrā svinīgs un cildens sapratējs. Viņa centieni jau nepaliek vien tikai mežsaimniecības zaļajā pasaulē, bet ienāk cilvēku kopībā ar savu profesionālo piedāvājumu kultūrai visai kā tādai. Un viņa piemineklim nevajag ne bronzu, ne marmoru. Viņa piemineklim jāelpo kā mežam, kā zvaigznēm mežā. Viņa piemineklim ir jābūt dzīvam kokam.

Vakarā Ilzes referāts "Mūsu "dageru" grupas organizatoriskie principi Maskavas olimpiādē". Viņa strādājusi tur par tulku un izplatījusi arī mūsu idejas. Pēc tam Aivars atklāj jaunus nodomus: nodibināt strautu reanimācijas grupu. Tas nozīmē: tīrīt strautiņus no pašas to sākotnes no piemetām, riepām, bundžām, saplēstām pudelēm. Un mērit skābekļa sastāvu. Aivars ir ūdenscilvēks. Viņa dvēsele staigā garos gumijas zābakos. Mums negribas. Mēs gribam zaļu mežu, zemi, smilti, noru, gāršu, silu, birzi.

Bet Aivars grib ņemt vienu joslu, teiksim, Gaujas nacionālo parku, un izpētīt tajā visus strautus un mazās upītes. — Ja Bioloģijas institūtā atrastos kāds kustīgs jauns zinātnieks... — Aivars tā runā, runā, tad atkal sāk tā kā šaubīties: — Bet vai ir jēga?

— Kā nav jēgas? Ir jēga — tas ir ētiskais treniņš.

Re! Aivars izšauj pirkstu mums pretī. — Tas ir tas! Re, par to es domāju!

TO JANŠEVSKI IT KĀ KAUT KUR KAUT KAS NEIEREDZOT
Nigrande. Aprīlis. Divdesmit trīs cilvēki.

Šogad augstskolas beidz pieci mūsējie. Ilzei diplomdarbs televīzijā. Laiņei līdz jūlijam iecerēta diplomdarba stājglezna. Četri vīri, četras mājas, viņa saka, — četras mazas laiviņas. Juris pabeidzis spīdoši un nozīmēts darbā Jūrmalā par kāpu apmežotāju. Ieteicu viņam satīkties ar lietuvieti Valāviču, meža vīru, kas teicis savu stipru vārdu Kuršu kāpu apmežošanā jau tad, kad neviens to nedarija.

Māra atgriezusies no indiešu kāzām. Re, kur smuka vizitkarte! Badruls Hasans, dzejnieks no Bangladešas, bengālis, Lumumbas universitātes students. Sieva Uma. Divas dienas svinējuši.

Vēlreiz Nigrandē, un vēlreiz ejam uz Kalna Kricmaņiem —

Birztala Jēkabam Janševskim. Pusceļā starp Nīgrandi un Kalna Kricmaņiem.

Jēkaba Janševska dzimtajām mājām. Čābiskas, sačabējušas un nolaistas. Trīs puīši ar tranzistoriem iebēg istabā. Apkārt sagruvis, samētāts, sagāzts. Prasām mammai: — Cik ilgi vēl māja turēsies? Ko puīši strādā? — Mehanizatori.

Nē, šai vietā mūsu spēkiem nekas nav darāms. Paliekam cēlajā bērzu birztalā pusceļā starp kolhoza centru un Kalna Kricmaņiem, kur jau pagājušreiz iesākām. Pēc idejas pareizi — tā ir birztala, kas spīd pāri lielajam laukam Kricmaņu logos un ir ceļa malā skaistā ielokā, ja skatās no centra puses. Tā jāizkopj stingrās aprisēs un jānoliek zīme, laikam jau akmens, šodien par to jānorunā, rīt jāatved un jāiekaļ. Sākam!

Pēc kāda laika atbrauc viens mehanizators. Vai nav bērzi? Slotām. Vai nevar kādu nogāzt? Mežsardze saka: — Tu taču vari bērziņu nogriezt. — Nē, viņš nezina, kur. Aiziet dziļāk birztalā un atnāk atpakaļ bez zariem. Ilze: lai aizved mūsu pārtikas lādi līdz kopmitnei! Neved vis. Mēs visi esot jauni cilvēki, gan jau aiznesišot paši. Tas par to, ka nenolaidām slotām bērzu. — Ko šis strādā? — Darbnīcās kāds priekšnieks.

Vajadzētu izlamāties, bet rīt ir Mehanizatoru diena, daudz neko tādu nedrīkst.

Vakarā pieņemšana mājās pie priekšsēdētāja Blūma. Viņš nupat atgriezies no slimnīcas, ārstējis kuņģa čūlu un kārtējo

reizi izdziedējis. — Es viņus visus ārstēju ar linsēklām. Man tāds maišelis līdzī. Beigās pati ārste nāk, lūdz, arī iet sarāvušies, bet tautas dziedniecību nevar atļaut... Tad mēs vēl tur dancojām ar čigānietēm. Viņām ir citas asinis.

Vakars paiet, kamēr vispusīgi izspriež par alkohola fenomenu. — Kāpēc tā, ka tikai ar alkoholu var panākt tādu biedrošanās spēku? — Tāpēc, ka tā ir mistifikācija. Drīzāk nivelācija. Mēs visi kļūstam nolīdzināti vienādi. Jā, bagātais priekšsēdētājs un mūsu trūcīgais inteliģents Jānis. — Jā, es tev varu dot savu franču uzvalku, man par mazu, es esmu slimnīcā uzbarojies, — saka priekšsēdētājs un rausta Jānim uz ceļgala atlupušo ielāpu. Pa kolhozu tāds — ar caurām biksēm — lai nestaigā! (Vēlāk naktī, sadraudzībā un lepnībā, priekšsēdis noplēsis Jānim bikšu staru līdz caurajam ceļgalam.) — Ņem, Jāni, ņem! — Mēs palīdzam uzlaikot. Pavisam cits cilvēks! Piemeklējam arī šlipsi. Atrodas nez no kurienes arī mazajiem priekšniekiem raksturīgā nomenklatūras hūтите, tāda Hruščovlaika, sintētiska ar sietiņveida caurumiņiem. — Jā, alkohols, tā ir nivelācija, variantu trūkums, kad cilvēks nezina, kā applicināties citādi. Vienīgais zināmais variants. Vienīgais zināmais rituāls uz sadraudzību. — Nē, pirmsnāves vienīgais rituāls. Kuņģis, tad — aknas, tad — infarkts. Acis dzeltenas, aknas cietas. Nedzers? Bet ierodas delegācija, atvedusi kasti ar konjaku, un viņam jādzer atkal. — Pieņēmuma koleģiālisms, pieņēmuma procedūra. Ir jāmaina tikai pieņemums, un parādīsies jauni varianti, jauni draudzēšanās nolikumi.

Atis tikai trin cirvjus un spriešanās nepiedalās.

No rīta viss noorganizēts, lielais, desmittonnīgais ceļamkrāns un pašizgāzējs. Pie stūres šoferis Maigonis, pa aleju gar mājām nevar izgriezt, jākāpina atpakaļ, bet tur ķirsītis — un beigts, neskaitās! Zēni vēl nav iemācījušies ar jaunajām, lielajām jaudām rīkoties delikāti, teiksim, smalki. Arī alejai cauri ar lielo ceļamstrēli tikko tiek. Nē, Janševski puikas nezina. "Dzimteni" nav lasījuši. Bet tas taču romāns par šejieni! — Jā, vakar mehanizatoru ballē arī viens dziedātājs no Rīgas par to prašņājis un prašņājis, rakstijis un rakstijis.

Edvins, pašizgāzēja šoferis, nāk no dienesta, vienu gadu pastrādājis pilsētā, bet pilsētā nav ko darīt. — Kā tā? — Nu tā. Piecos beidz darbu, ko darīsi? — Un laukos? Laukos ir ko

darīt? — Jā. Var strādāt līdz astoņiem deviņiem. Tad vēl mājas zemīte jāapstrādā. Un galu galā vēl moci pa sacikšu trasi var padzīt.

Gribam uzvest akmeņus kalniņā, neiet, zeme vēl rūgst, mašīnas grimst. Pārceļam pāri telefona vadiem tepat ceļmalā birzmalā. Un akmeņus kā iesvētot aplodā tikko modusies melna odze. Atbrauc arī priekšsēdētājs — mūsu vakardienas laipnais saimnieks Blūms — un ciema priekšsēdētājs. Vienojamies, ka ciema vara iekals trīs uzrakstus: DZIMTENE. BANDA. JANŠEVSKIS. Kaut gan bailulība ir liela. Ciema vecākais domā, ka pietiktu tikai ar DZIMTENE vien. To Janševski it kā kaut kur kaut kas neieredzot. Un Bandava arī nav nemaz tik zināma lieta. — Kā nav zināma, ja tā ir jūsu zeme, jūsu novads, kurā jūs dzīvojat?

Mūsu Jānis arī tēlo dubultpriekšsēdētāju, hruščovhūtītē, franču uzvalkā un basām kājām (aprīli!), saka: — Nekāda "Dzimtene" te nebūs!

Bet vietējie komjaunieši neieradās, kaut gan ciema padomē solīja: jāparunā ar komjaunatnes sekretāru. Tā runā vēl līdz šai baltdienai.

AIZMĀSKĒT CIET PELĒKO ĶIEĢĒLI.

ČADARAINIM STĀDĪTĀ BIRZTALA DRABEŠOS

Ir 10. maijs. Braucam uz Āraišu ezeru. Tā ir "oficiālo ainavu" vieta. Gaujas nacionālais parks. Iecerēta parādes vieta. Te jau nu gan vajadzētu būt talciniekiem, ka biezs. Bet nav. Nav saimnieka, kas spētu pacelt republikas jaunatni ainavisma darbam. Mēs arī te atbraucām kā gribot, kā negribot: parasti neejam tādās vietās, kur ir valsts ielikts saimnieks un izbazūnētā programma. Bet Saliņtēvs nodomājis, ka mums varētu būt mūsu pašu stādīta grupas birztaļa. Un tieši tādā tūrisma rajonā.

Vietu mums ierāda mūsu gribēto: pie Drabešu skolas, ar ozoliņu stādījumiem aizmaskēt ciet pelēko ķieģeļu saimniecības ēku, kas skaistā Āraišu krastā spīd kā plika pakaļa.

Nē, par savu birztaļu mēs to saukt nevarēsīm, nav tik brīva un dabiska, kā mēs gribētu. Nosaucam to par Čadaraiņa birzi, par godu Aleksandram Čakam, kas mazu laiku strādājis Drabešu skolā. 44 jauni ozoliņi kalna nogāzē uz ezera pusi, kur pakalnē dabiski guļ liels akmens. Vilnis kaļ:

Ozoliņus un turmietus atvedis galvenais mežzinis Rinkus. Saliņtēvs staigā ar liku dārznieka nazi un aizrāda par katru paviršību: visiem iestādītajiem ozoliņiem ir jāaug.

Kamēr stādām, audzinātāji estētiskās audzināšanas trakumā gāž mums virsū no skaļruņiem logos bigbitu baigos decibelos, bet mēs turamies un noturamies. Tad mūs lūdz parakstīties viesu grāmatā, kur jau mudž no labiem vēlējumiem.

“Ar labu vārdu jaunu koku stādi!”

“Tālāk jaunība un ceļš pret kalnu būs!”

“Lai krietna darba veiksmē pavada jūs katrā solī!”

Pie visas šīs skolotājiskās falšības pierakstām klāt diezgan bezkaunīgi:

“Paliekam cerībā, ka tie nav tikai skaisti vārdi un Čadarainim mūsu iestādītā birztala (galu galā būtu vēl skaistāk, ja jūs to paši būtu iestādījuši) tiks pieskatīta, kamēr saņemsies spēkā.”

Saliņtēvs apgalvo, ka neviens Latvijas rajons nav tik bagāts ozoliem kā šis. Varbūt tā ir, bet varbūt arī nav. Mēs jau diezgan skeptiski esam iemācījušies skatīties zinātnieku dotajos sarakstos, izrādās, ka mūsu “brīvajiem klejoņiem” Atim un Guntim ir daudz ticamākas dižkoku kartotēkas. Tāpēc ka dižkoki pašu soļiem atrasti, pašu rokām mērīti. Man liekas, ka visbagātākais ozolu rajons ir Ņeipenes, Madlienas un Taurupes apkārtnē. Neviens jau īsti nezina. Nekādas dižkoku izvietojuma blivuma kartes nav. Šolaik ainava pie saimniekiem nav nekādā vērtē.

Šai laikā arī rodas ainavisma teorijā viltīgs, “konceptuāls” pants. Proti, jebkurā teritorijā ainava atrodas nepārtrauktā attīstībā: no vecajiem veidojumiem līdz jaunajiem, no vecās arhitektūras līdz jaunajai. Pareiza tēze, bet pasludināta blēdīgos nolūkos: lai nebūtu jārestaurē vēsturiskie veidojumi, lai prasījumus pēc senākā varētu aizstāt ar demagoģisku jaunāko. Vai nu mēs nezīnām un neredzam šo plātīgo skrējienu uz centru, pametot visu iepriekšējo dzīvi kā nebijušu. Un vai šo Drabešu jauno skolu, kas tik nemākulīgi un neainaviski iesēdināta visskaistākajā vietā, arī šis viltīgais koncepts nepieņem kā normālu (jauna taču!) parādību? Tāpēc mēs sargāties no šīm “pasludinātajām” ainavām. Šeit arī meliorācijai vajadzētu

būt neindustriālai — ar maziem tīrumiem un pļavām sīkpaugurainā reljefā, ar virsējās drenāžas grāvjiem no purviņa uz purviņu, sikumi ir jā saglabā, bet... Nav kas par to atbild.

Te katrs pauguriņš ir pilns. Grūts vai priecīgs, bet murmulē savu vēsturisko valodu. Buliņos krievu kalniņš, no kura Ivans Bargais (pie mums saukts Jānis Briesmīgais) sašāva Āraišu pili. Vecajos kapos aiz Simtupītes ir Kārļa Studenta kops. "Aizbirs reiz tā sapņņ taca, kur tu atgūdamies smēli savu nemieru." 1684. gadā Kārlis XI izdevis patentu par šejienes skolu. Te Inķēnu Kārlis paliēnējis naudas podu zviedru karalim Ziemeļu karā. Vēl trīs šejienes vīri sagra binājuši karalim, kā tagad sagra bina fiatam. Kāpēc šie deva naudas podu? Atpirkās. No kara. Lai karo Kārlis pats. Labāk atdot naudu nekā dvēseli. Teica: mēs iesim karot tikai tad, ja būs krūšu un muguras bruņas. Teica: savus dēlus nedos. Karot nav mūsu lieta, tur ir pavisam kaut kas tāds, kas nav priekš mums. Ziemeļu kara laikā latviešu pulki pie Aiviekstes bēga un nemaz neturējās. Par to visu laiku vēsture ir klu sējusi. Bet Āraišu pakalni par to runā. Kā tādai vietai var laist pāri lielo, nolīdzinošo meliorāciju?

Nakšņojam Vaives dzirnavās. Krēslo. Alnis tīrumā. Apkārtnē nepiekopta, nevižīga, ne saimnieciska, ne ainaviska, nekāda. Studenti cirtuši alkšņus (ši ir LLA vasaras prakses mītne), tie sasviesti nesakoptās čupās, nesadedzināti. Brikšņā ieaugusi lapegle — neatklāta. Dzimtļaužu krautā akmens siena — skaista! Tikai — aizaugusi. Terasē, ūdenskritums — viss briksnājā. Kādreiz šo skaistumu, ko tagad vesela Lauksaimniecības akadēmija nevar izkopt, apkopa viens pats vīrs.

Iekšā auksts, matračī drēgni, kurinām krāsniņu, gulēsim čupu čupām.

Otrā dienā ainavistes Aijas Mellumas vadībā strādājam Āraišu ezera pussalā negribīgus darbus. Izcērtam milzīgo kārklu

Čadarainim stādīta birtzala Drabešos.

biezokni, kas iežņaudz skaisto saliņas birztalu gar ūdensmalu. Solīts, ka melioratori (beidzot) šoruden pacels ezerā ūdenslīmeni. Ja kārkli paliktu... (Kāpēc paliktu? Melioratoriem taču tie jāizcērt!) Jā, ja kārkli paliktu, tad tie neglīti, nokaltuši, noslikuši rēģotos laukā no uzplūdinātā līmeņa. Mēs gan neticam, ka melioratori saliņu uzplūdinās, nu nēmaz neticam, bet, ja jau esam uz šo talku ielaidušies, tad jāpadara līdz galam. Ne Gaujas nacionālais parks, ne republikas valdība neko nedara un nedarīs. Nacionālais parks — tā ir tikai skaista izkārtne. Kuģis, kas iesvētīts un ielaists peldei jau ar demagoģijas sūci dibenā. Paskatīsimies, ko te dara, un laidīsimies paši savos krūmos! Strādāt uz savu roku. Mums ir idejas. Mums ir pašiem savs stils. Un sava zinātniskā kontrole. — Kurā katrā gadījumā savu ideju mēs varam aizstāvēt, — saka kokureģis Saliņš.

Taču ar lielu interesi klausāmies Aijas Mellumas ainavisma ābeci, tā mums noderēs: ainavu veidošanā vienmēr jājūt trīs mērogi — tas, kas mantots; tas, kas ir; un jāmēģina nojaust to, ko gribēs nākamās paaudzes. Ainavu nevar veidot ar mašīnām. To var tikai cilvēki.

Tiem, kas uztraucas vai ir greizsirdīgi skaudīgi, ka mēs darbojamies, kultūrainavu atkal darīdami ieraugāmu, tiem taču ir jāzina, ka Latvija ieaug mežos, stihiski pašaudzīgos krūmu mežos — agrāk mežainība bija 27 % no kopplatības, nu jau — 45,5 %! Nav ko baidīties, ka mūsu labās gribas grupa šajā situācijā varētu ko mežkopībai pāri nodarīt. Bet baumo... Sevišķi Dabas aizsardzības biedrības vietējās nodaļas, kuru funkcionāri jūtas savā kompetencē aizskarti. Tik un tā mēs par viņiem, ja viņi būs tādi suņi, neliksimies ne zinīs.

Strādājam citīgi un nikni četras stundas. Lai gan zinām, ka darbs ir veltīgs — kad ataug mazie kārkliņi, tos pēc pāris gadiem būs vēl grūtāk izkapāt nekā tagad nocirst šos lielos. Prātīgāk būtu tos nēmaz neaiztikt.

Labi, ka nav maija tveices, pūš diezgan auksts ziemeļrietenis. Bet ap pulksten 16.00 birzī atlaižas un sāk pogot kāda lakstīgala. Pirmo reizi šopavasār. Dzērvju Māra arī iegavilējas, bet tiek apsaukta. — Dzērve, nečiepstī!

JAUNVĒDERSĀPJU BIRZTALA.

NEZINĀMA NOSAUKUMA PUĶES — VIETALVIETES

21. jūnijs. Divdesmit viens cilvēks. Šoferim līdzī sieviņa un mazais. Mazais guļ kabīnē uz motora vāka, baltas pēdas vien spīd logā.

Braucam uz Odzienu. Pie Klidziņas kori brauc uz salidojumu Cesvainē. "Ozols". "Gaudeamus". Pērk kaut ko. — O, te ir gaļa! — Vai "Gotiņu" nav? — Sen jau nav.

Autobusā iet apkārt sapņu grāmata. Un raksts par Skruzīšu Miku, par pirmo latviešu etnogrāfu. Mēs te lielākā daļa esam beiguši augstskolu, bet neviens par Skruzīšu Miku neesam dzirdējuši. Ne ar pušplēstu vārdiņu mums tādu nepieminēja. Bet viņš ir Brīvdabas muzeja dibinātājs. Un Brīvdabas muzejs savulaik bija viens no pirmajiem Eiropā. Vēl joprojām ir otrs lielākais Eiropā aiz zviedru Skansena. Jāatrod, jāatrod Neretā Skruzīša mājas un jāatstāj tur zīme!

[..]

Guntis stāsta par kādu divainu akmeni Vietalvā pie Jurģi-šiem. Uztraucies, ka saimnieks teicies ņemt un lauzt to akmeni ārā, tur apakšā vajagot būt kādām dārglietām vai ieročiem. Tad Guntis sācis viņu baidīt. Guntis pie mums arī dzīvo visu laiku savu iedomu fokusā. Viņa romantiskie meklējumi šodien rāda mums šīs skaistās vietas. Te bijušas kādreiz īpatna nosaukuma saimniecības. Kalnvēdersāpes, Vecvēdersāpes, Jaunvēdersāpes. Palikušas tikai pēdējās. Arī simtgadīgas. Kad kādreiz te nebūs māju, lai paliek skaista birtala ar mūsu kalumu akmeni. Šodien mēs to iekopsim. Un ciema vīri atvedīs akmeni pie ozola, birtalas vidū. Uz tā iekalsim — Jaunvēdersāpju birzs.

Tad ar ko sāksim? Birtala pieaugusi ar eglīšu paaudzi. Bioloģiski egle ar laiku izspiež bērzu un paceļas otrā stāvā, pionieru sugu bērzu atstādama pirmajā. Mums tātad jāšķiras no eglītēm, bet jāklusās arī maestro Saliņa delikātie norādījumi: ja mēs izcirstu te visas egles, tad mēs savu uzdevumu ne visai labi būtu veikuši. Ziemas ainavai un krāsu dažādībai atsevišķas egles "solitāri būtu atstājamas".

Raujames sirdīgi. Ar mums strādā trīs Kokneses muzeja zinātniskās līdzstrādnieces, kas te pašlaik ekspedīcijā meklē muzejiskas vērtības.

Arī akmeni atved. Beidzam laicīgi, ar pavakara sauli, lai varētu pasēdēt koptajā, skaistajā pagalmā ar saimniekiem, jāņrozītēm, ar bezdelīgām pažobelē. Piecas alus mucīņas mirkst pie pirts. Jau no jaunības te saimnieks brūvējis un valdījis Jāņu alu. Sākas Jāņu stāsti. Kā braukuši no mājas uz māju līgodami.

Ir 19.40. Saule vēl augstu, bet odi jau klāt. Pļavas pilnas nezināmu puķu. Te ķīmija maz ķērusi, te viņas vēl dzīvo kā kādreiz Jāņos, nezināma nosaukumā puķes, vietalvietes. Iekūkojas aizkavēta dzeguze. Plaukst vaļā jasmīns. Smaržo jāņrozītes. Bezvēja vakars. Saimniece mūs cienā ar pašsietu sieru, pašceptu maizi un pašžvētu speķi. — Kā jūs to iespējat? — Kamēr mēs esam trīs, tikmēr spējam.

Vakariņas... Kāpēc tieši vakariņas sauktas tik mīlīgi? Brokastis, pusdienas, palaunadzi neviens nesauc mīlināmā vārdā. Tā prātojam.

Bet Ilze lasa no ceļa nost jāņtārpiņus. — Muļķīši, jūs taču sabrauks!

[..]

Šovakar Enīnam kārta referēt divdesmit minūtes. Par pasaules postu. Mums ir 42 % mežu, aramzemes tikai 39,6 %, krūmu 3 %. Tas nevar būt, ka tikai 3%! Tad jau mums nemaz nebūtu te jāpūlas! Oficiālā statistika melo!

Vienā minūtē pasaulē iet bojā 20 hektāri meža un degradējas 44 hektāri derīgas zemes. Pat pieneses, ja tā apskatās, ar katru gadu zied trakāk. Tas arī uz pasaules galu.

Divdesmit minūtes pagājušas. Guntis tiek nosvilpts. Taisni tāpēc, ka tik tuvu pasaules gals, mēs neļausim Enīnam mūs nobendēt šausmu psihozē. Nākamreiz referēs Aivars. Par atdzīvināšanu. Un mācīs, kā sniegt pirmo palīdzību.

No rīta [...] aizbraucam uz Odzienu pie mūsu Ausekļa ozola, pļaviņa tā priekšā arī traktoru izvandīta, piesvaidīta kluču kaudzēm. Un turpat, visā šajā nejēdzībā, visapkārt Ausekļa ozolam zied naktsvijoles, daudz naktsvijoļu. Daba neatlaidīgi cinās ar deklasēto cilvēku.

Redzējām divas dažādas pasaules. Kāds varbūt nu no grupas atkritis. Pārējie stiprināsimies ticībā un spītībā. Jo šie absurdi — jo mēs vēl absurdāk! Kopsim, kaut vai spļautu mums virsū!

Skaists un jauns stāv mūsu iedibinātais un akmenī vārdā sauktais Ausekļa ozols, apmēram tik vecs, cik Auseklim tagad būtu gadu.

ATKAL RITES OZOLI. GRĀMATU ŠAUSMĀNOS BIJA PULKA

26. un 27. jūlijs. Neretas virziens. Atkal Rites Jauno kalnā jauni ozoli un liepas mūsu jaundzimušajiem bērniem. Tas ir mūsu Piedzimšanas kalniņš. Atvesti akmeņi un iekaltas zīmes Zelmai, Mikum, Ingemāram.

Lasām Veltas Tomas atsūtīto apceri "Jaunsudrabiņš un Mūsmājas". Viņai nekā neesot varējuši iestāstīt, ka Mūsmājas ir Jaunsudrabiņa mājas, bet ne viņas pašas, savējās mūsmājas. Un dzejniece stāsta par savām mūsmājām. Viņas stāstījums ir ļoti neretisks. Tāds pats kā Jaunsudrabiņa "neretiskās grāmatas".

Jā. Mēs redzam: Jāņu diena Svajānos. Sēd Svajānu tēvs — balta bārda, bargs skatiens, ozola vainags galvā, klēpī "Baltijas Vēstnesis". Svajānu mātei siera šķīvis rokās, balts lakatiņš ap smalko, kalseno sunākstietes seju. Abiem apkārt sešas meitas tautastērpos, toreiz tik tikko manāmi latviskos.

*"Mēmmīt, kura tu te esi?"
mēs prasām.*

*Bet mēmmīte tā i nedzird.
Viņa skatās sejās no "Lielā
Piektā gada". Mums paliek
Jāņu diena Svajānos.*

*Vēl un vēl istabas augša
tika izokšķerēta, un tas bija
Hamsuna "Pāns", pie skur-
steņa brūni satecējis, norau-
tām beigu lapām, kas krita
mums par guvumu. Nē, toreiz
mums nemaz netrūka vēstules
ar zaļo putna spalvu, nē,
grāmata mums tāpat patika.
Mēs iztikām ar ziemeļu va-
saras apmāto cilvēku sapņiem
un spītu, galvenais, ka Jaun-
sudrabiņš to bija tulkojis un
dāvinājis ar ierakstu — Šaus-
mānu Jurkam. Kad mēs mātei
uzplijāmies kā miegs, prasidami*

Atkal Ritē — Piedzimšanas kalniņā.

vēl un vēl pēc grāmatām, kas mums likās ik pažobelē apslēptas, viņa atteica:

“Bērni, grāmatu Šausmānos bija pulka, jo nelaiķis bija liels grāmatnieks. Bet piektajā gadā, kad kazaki viņu līdz ar Jūliju Dievkociņu lielajā Zvirgzdāru silā nošāva un mājas piedraudēja nodedzināt, ja ko neko revolucionāru atradis, es tās nespēju izšķīrot, grābu priekšautā un sviedu aizkurtā ceplī, nesu un sviedu. Cik vēl tur aizslēpies, meklējiet istabas augšā.”

Memmiē, mūsmājas — tas viens vārds.

Vai tādēļ memmiē palika Šausmānos, kur plauktā sadzeltējušos “Atpūtas” numuros bija “Jaunsaimnieks un velns”, uz galdiņa guļamkambarī “Vēja ziedi”, zilais, pēdējais izdevums, tikko nesen paša autora man dāvināts, ar ierakstu, tik labu, ko vien varu atkārtot, kad ticības un spēka pietrūkst? Ar ierakstu, ko vien liels neretietis var pateikt jaunam gaitniekam, — lai vēl daudziem ganiem stāstītu par mūsmāju lielāko ganu, kad tie tāpat peldēsies atvairiņā aiz dārza stūra un varbūt meklēs grāmatas istabas augšā. Lai Dievs dod, ka memmiē vēl dažam labam labsirdīgi piemies-tu, — kā Jaunsudrabiņa Janks!

Bet kas to zina... Šis laiks ir pārāk nežēlīgs.

DAŽI SĀK JAU ATKRIST. “SARKANBIKSĪTE UN VILKS”.

JĀNOTUR ALKŠŅI PAMIERĀ

Ir 30. augusts. Nakti baigi gāza, šorīt atkal saule, mākonīši, svaigi nolijis asfalts un sapulcēšanās vietā “sveiciens no augšas”, no Saliņtēva saimnieces septītajā stāvā — tikliņš ar baltajiem dzidrajiem.

Esam tikai kādi četrpadsmit. Daži sāk jau atkrist. Jānim māja pie Cēsīm, tālu jābraukā, lieli dzelži jākaļ, ar ūdensslēpēm pa ūdens virsu jāslaistās. Atkrit Vitolds ar Dzidru, jo dzīvo Murjāņos un ir svaigi precējušies — tapetes jāmeklē, nauda jātaisa, mātes pārmet, ka daudzās pa pasauli apkārt. Zigim arī lauku māja, jāliek jauns jumts un jātaisās ar savām amatiera filmām uz festivālu Polijā. Toties atgriezušies Juris ar Daci. Dace nolikusi leitnanta eksāmenu, Juris arī bijis nometnē un tūliņ būs virsnieks. Mājās — tētis, vienīgais ierindnieks, priecīgs, ka vakar aizgājis pensijā.

Atis, Lubānas dzērveņu purvus izlūkodams, redzējis četras odzes — vienu melnu, vienu brūnu, vienu zaļganu un vienu tādu dūmakainu.

Ilze Draiskā atgriezusies no Kuršu kāpām, iemilējusies lietuviešos, apaļa un nosauļojusies.

Ilze Everti dzīvojusi Olimpiādes pilsētiņā Maskavā, tulkojusi, dzērusi kafiju.

Uz Ārlavas pussalu, uz K. Valdemāra ozoliem. Jau trešo reizi. Iepriekšējā reizē es nebiju. Ata vadībā ar Voldemāra dabūtu autobusiņu šie atbraukuši tikai kādi pieci seši: Atis, Aivars, Lielā Ilze, Voldemārs, Sarmīte, kas vēl? Nostrādājušies liki, bet meitenes sajūsmā: jaunais mežzinis Dzintars tā strādājis ar motorzāģi, tā strā-ādā-jis. Māk-sli-nieciski!

Slikta zīme: Abava Pūres pļavās pārplūdusi. Vai nebūs Ārlavas pussala arī slapja?

Nē, nav tik traki. Strādājam piecas stundas. Salīptēvs ar Māriti uzmēra 80 ozolus (un pa to laiku abi ēd konfektes). Mēs kapājam alkšņu paaudzi un skatāmies, ka ziemā nepareizi esam darijuši, gāzuši alkšņus no vienas vietas, bet būtu bijis labāk, ja lielajiem alkšņu masīviem klāt nebūtu ķērušies, vajadzēja sākt nicināt mazās alkšņu kolonijas, bet tā pamatīgi, lai nemostas un vairs neplešas. Ar lielajām izcīnities nav mūsu spēkos, mums jānotur kultūrvietās alkšņi pamierā, pagaidu līdzsvarā. Gan jau pamodīsies talku kustība, gan jau latviešiem nāks jauna paaudze, kas sapratis, ko darīt, tad ar alkšņiem tiks galā pilnīgi.

Velkam jaunas taciņas no dižkoka uz dižkoku. No Draiskās egles līdz Everti eglei un ārā — ar skatu ezerā. Var sazīmēt, ka te bijusi kādreiz pat ozolu gatve. Rīt to izbrīvēsim, šodien visi nokusuši.

Aprunājamies arī ar ciema priekšnieku. Nezin kāds darbos, bet runā ļoti progresīvi. Nekādā ziņā neļaušot pussalā zvejniekiem celt somu pirti! Lai viņi neiedomājas! Lisments pieradis savu Augstākās Padomes deputātību uztiept, bet, ka es jums saku, pār mani viņš netiks! Te bagātie zvejnieki pļavas jau gar ezeru sasmakiešiem atņēma, ko vēl neiedomāsies — somu pirti! Lai ceļ savā jūrā somu pirti!

Visādi cilvēki ir. Mums ir viena tantīņa, kas pati iztīrīja birztaļu. Viņa viena pati tur dzīvo Valgaļes sovhoza teritorijā, viņa tur riktējās, kreisā pusē no šosejas — balta, skaista birztaļa. Tad vēl ir īvju audzētājs Dundagā, cinās nu jau desmit gadus, viņu neviens neatbalsta, viņš sagāja ragos ar vienu no tiem zinātnes pilāriem, un viņu neatbalsta.

Vakarā kopmitnē improvizējam operu — balādi — popu-
riju "Sarkanbiksīte un vilks". Sarkanbiksē būs Ilze.

I

T e i c ē j s: Maza, maza meitenīt'
Iet pa ceļu dziedādam'.

K o r i s: Pidirallā, pidirallā, iet pa ceļu dziedādam'.

T e i c ē j s: Ieiet mežā Sarkanbiksē,
Pretī dragā lielais vilks.

K o r i s: Vau, vau, vau — vau — vau,

Vau, vau, vau — vau — vau.

Pretī dragā lielais vilks, pretī dragā lielais
vilks.

T e i c ē j s: Vilkam laba apetīt',

Laba kuņģa sekrēcij'.

K o r i s: Pidirallā, pidirallā, laba kuņģa sekrēcij'.

II

V i l k s: Cik tad ilgi tā var iet,
Jāņem Sarkanbiksē ciet!

K o r i s: Vau, vau, vau — vau — vau,

Vau, vau, vau — vau — vau.

Jāņem Sarkanbiksē ciet,

Jāņem Sarkanbiksē ciet!

[..]

PIRMAIS LATVIEŠU BOTĀNIĶIS.

PILNI ĒRĢĻI KADIĶU OGĀM

Septembra vidus. Ērģļu virziens. Atkal Gaiļu kalns. Lidz
18.00 lielums nodarīts: izzāģētas bligznsas, sastādīta bērziņu
rinda, atliek vēl sastādīt bērziņus fundamenta četrstūrī, blakus
jau esošajiem — lai blīvāk, varenāk un baltāk. Akmenī Vilnis
iekalis — GAIĻU KALNS. Ļoti traucē pāri audzītēm spožā
elektrības līnija. Ja tauta būtu kulturālāka un būtu apzinājusi
savas kultūrvietas, tad jau nu gan elektrolīnija te tieši pāri
nebūtu vilkta. Bet tautas kulturālākā daļa ir karā izkauta,
palikuši tikai iedzīvotāji un izdzīvotāji, cilvēciskā minimuma
cilvēki. Uz viņiem nav ne ko cerēt, ne gaidīt.

[..]

Vakarā iepazīstamies: mums ir nākušas klāt divas jaunas
meitas. Iveta — žurnāliste, "Zaļās zvaigznes" aktiviste, sola

mācīt mums esperanto dziesmas. Sarmīte — žurnāliste, bezsvara stāvokli beigusi studijas un nevar samierināties, nevar adaptēties dzīvē.

Ši ir pirmā reize (četrus gadus laikā), kad grupā esmu palicis no sācējiem viens pats. Saka, cilvēkam septiņu gadu laikā nomainoties pilnīgi visas šūnas. Tātad dabiski, tātad labi, ka grupā ienāk cilvēki ar jauniem brīnumiem. Un, kam jāaiziet, tie aizies. Bet savu lādiņu viņi mums atstāj. Un tas aug. Svarīgi pat nav mūsu paveiktie darbi, bet pati tādas grupas parādīšanās! Tai jābūt kā "klistošajam punktam", vienmēr modrībā esošam punktam, kas sabiedrības aizmigumā dežurē un ir nomodā.

Jā, Guntim klāt pienākusi viena tantīte.

— Jūs esat tas Eniņš? Ligzda nogāzies no staba, stārķīši izkrituši.

— Kur?

— Bauskas pusē. Vai jūs nevarat tur ko darīt?

— Man nav mašīnas. Jums, re, radu mašīna, aizbrauciet!

— Tad jau nekā...

Otrā dienā apsekojam un piekopjam agrāk darīto darbu vietas un braucam izlūkos pēc jaunām vietām. Brakos Politehniskā institūta studenti. Starptautiska draudzības noņemne. Jaunieši klist, slaistās, garlaikojas. Autobusi iet un nāk. Ekskursanti. Kādi tur puikas iekšā muzejā plinkšķina Blaumaņa klavieres. Ja viņi tikai vienu talku iztaisītu Blaumaņa cieņā un godā! Jauniešu kalniņā izcirstu atvases! Tās varen atkal saaugušas. Mums jātiek atkal ar tām galā pašiem. Mums no mežniecības ar sekori pļaut krūmus palīdz iecirkņa meistars Bogatinskis Ādolfo. — Es jums teikšu, tikai neapvainojieties: jūs par daudz gribat. Tādus Vanagus neviens nezināja, jūs ceļat augšā... — Mežsargs, kaut arī mūs diez kā par pilnu neņem, ir atsaucīgs cilvēks, redz, ka Voldemārs tāds piekūsis, sarkans, nosvīdis, pārķer zāģi. Vakarā izrādīsies, ka Voldemāram ir temperatūra, angina.

Atis ar Gunāru no rīta aizbrauc uz Lubānu, tur purvos Atis salasījis dzērvenes — 110 litrus! Apsolījies tās izdalīt mūsu meitenēm. Bet mežsargs sakās salasījis Pļaviņu pusē sešus spaiņus ar riekstiem. Es cenšos sarunu vērst sānis, visas šīs patērētāju pilsētnieku jūsmas par sēnēm un ogām, par kaut kā noraušanu un izplēšanu no dabas. Es zinu daudzas ģimenītes, kas dabu

redz tikai ēdamu, mutē grūžamu, iet ieplestām acīm, polietilēna kuliti rokā, pat sabiedriskajā parkā viņi iekāro tur to sulīgo pīlādža ķekarū. Nē, šitās runas mūsu grupā nenotiks! Vienam otram jau acis sāk ataviski spīdēt. Izbeidziet, ja! Labāk par to: Māra atbrauks te ar savas klases bērniem nākamsvētdien un dumbrājā pie Grestes ozola sastādīs bērziņus — izcirstā alksnāja vietā — tie izsūknēs ūdeni, un vieta paliks sausāka, arī alkšņus ar laiku izspiedīs. Ja cilvēki palīdzēs.

Jā palīdzēs... Bet muzeja pārzine Anniņa ir miļa un nevarīga. Skolēni? Viņus jau nevar. Ko nu viņi...

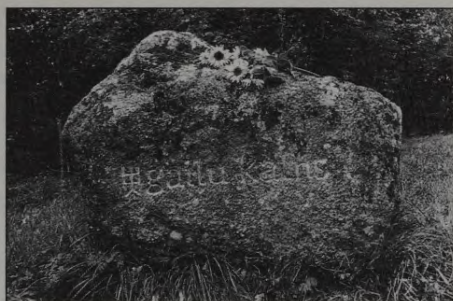
Mēs sakām: izstrādāt nolīgumu. Ka skolām rādīs muzeju tikai pēc pusstundas talkas: Anniņa saka — nekas neiznākšot. Skolotāji paši neatsaucas. Aicina viņus kaut vai lapas grābt — neatsaucas. Mēs sakām: jūs par maz gribat. Bērniem jādod kaut kas pamatīgāks, idejiskāks. Bērni ir izslāpuši pēc idejiska darba. Bet neviens viņus neceļ tādiem darbiem, tādā limenī. Šis pats Jauniešu laukums Braku mežā — tas ir bijis starta laukums, raķešu vieta, te iedvesmojušies pierādīšanas spēkā lielai varēšanai... Šis pats Ilsteru Jānis, pirmais latviešu botāniķis... Kad aizbraucam uz viņa māju kalnā, tur jau apkārtni kādi kopuši un uzlikuši ozola stabu piemiņai — "Ilsters Jānis. Pirmais latviešu botāniķis. Šeit uzsāka savus dabas novērojumus 1851—1889". Jauns vēl bijis zēniņš, kad jau aizgāja mūžībā — pie madarām, nārбуjiem un kresēm...

Ilsteru pagalmā vēl pussabrukusi mājele. Durvis ciet. Minam, kas tur dzīvo. Virietis vai sieviete? Krievs vai latvietis? Vecs vai jauns? Spridzene priekšā. Papirosu paciņa. Trīs dakšiņas uz soliņa. Logam aizkaru nav. Pie durvīm kā taigas kordonā: kartupeļi mizoti, rieksti lobīti, skalotas novāritas sēnes. Guntim prātā atkal pasaules posta domas. Vai tikai nav kāda večiņa nomirusi. Reizēm tā nedēļām kāda noguļ, ka neviens nezina...

Kāds kalnmalā centies, izcirtis alkšņus, un nu aug skaista kļavu kalnmala, varbūt vienīgā tāda Latvijā, ar tādiem ziliem Vidzemes tālumiem un ar jaunām kļaviņām.

Ejam atpakaļ pa avoksnainu kalnmalas ceļu. Pirmoreiz redzu tik izteiksmīgus avotus. Bet tur, kur uz ceļa avotainā grunts, traktoristi to izmuļļā un spiež veco ceļu uz vienu pusi purvā, tas grimst un izskalojas. Un neviens nelabo. Tā Latvijā aizdzungļotas ciet visskaistākās vietas, bet tūristi brauc pa asfalta trasēm, pieņem un ieņem jau noplicinātu skaistumu.

Pārbrienam pa laipām pāri purviņam, un es atvados. Tādā kā nevietā, lopkopju mājiņu, nabagmājiņu kalnā. Ezers sāk zilgmēt, Vidzemes pavasaris, skumji. Man vēl šovakar jātiekas ar lielo Ērgļu apskrējēju Rozenfeldi. Viņa izskrējusi visus Ogres krastus, varot izdot grāmatīņu, bet — kas izdos? Un ko mēs esot izdomājuši darīt tur, Gaiļu kalnā? — Tas jau ir darīts. — Bet kas? — Vajag pašai apskatīt. — Nē, pasakiet. Man tāds raksturs. Visu nakti nevarēšu gulēt.

Un ko mēs esot izdomājuši darīt tur, Gaiļu kalnā?

Norunājam, ka viņa pavasarī iedzis Gaiļu kalna bumbu bedrē, kas atgādina mazu diķīti, trīs vītola mietus. — Es gan neatšķīru vītolu no kārkla, bet izdarišu. — Pūpolvītulus varbūt? — Nē, tad aplauzīs. Tos jau visur iznīcina.

Viņas māsa ir īsta zemniece, pilsētā iedzīta zemniece, un viņas dārzā izauguši pasakaini 'Melbas' un 'Baltie dzidrie', pārsprāguši, ar suliņu serdē. Rozenfelde vēl atvadoties ved mani tumsā rādīt kadiķīšus dārzā, kas brīnumainā kārtā te ražo ogas. Piramidālais Viņš un apaļā Viņa. Un otrā pusē Viņam vēl viena maza brūtele. Bet aptiekā nav pieņēmuši kadiķu ogas, tad viņa, ātrs cilvēks būdama, izkaisījusi pa visiem Ērgļiem: lai aug visur kadiķi!

ROŽKALNIŅŠ. BLĪVĀ DZĪVĪBA.

KOKU SKOLĀ PEDAGOGS VAR BŪT ARĪ KOKS

Novembris. Uz Kazdangu. Divdesmit viens. Bet nav nevienas Ilzes. Viena Ilze gaida bērnu, otram histoloģija, jāskatās mikroskopā, trešā zvana no rīta — nelabi, vemj, sataisījusi dzērveņu liķieri, varbūt no tā. Toties Vilnis nav Vilnis, bet Devītais Vilnis. Turklāt uzreiz — Devītais. Mēs tā gribam. Lai tu esi Devītais!

Māras autobusā sabāzušas degunas kopā un runā par "Biziteriem". Kā šie grozās un manierejas, kā domājas tautiski esam.

Eniņš atkal polemizē ar Saliņtēvu. Ar savu kompāniju Eniņš izbrīvējis lielajam Sējas ozolam dienvidu pusi — izzāģējuši dārzmalas vējlauža līnijā kokus, kas aug ozola vainagā iekšā (4—5 m attālumā) un šķiebļ ozolu ar vainaga divu trešdaļu pārsvaru prom uz ziemeļiem. Arī zari vējlauža pusē ozolam kalst nost. Loģiski, ka bija jāatbrīvo! Eniņš agresīvs. Saliņtēvs resoriski konservatīvs un pārstāvnieciski solīds. Saka: novirze notikusi pirms simt gadiem, kad ozola dienvidpusē bijis mežs. Kad Eniņš kļūst pārāk agresīvs, Saliņtēvs strīdu izbeidz: šī lieta nav diskutējama!

Tēma tiek momentāni pārķerta: labu darbu izdarījušais Eniņš tiks sodīts, tāds ir pasaules likums. Tūliņ sāksies teātris — tiesa. "Eniņa lieta nav diskutējama, bet apspriežama viņa uzvedība."

Pa šiem gadiem esam strādājuši jau vienā otrā Kurzemes parkā.

Nu esam Kazdangas parkā. Esam noņēmušies, ka strādāsim nogabalā, par kura kompozīciju rūpēsimies tikai mēs un dažreiz arī kompanjoni, bet tikai pārbaudīti. No Kazdangas parka bezgalības izraugāties skolotāja Mežsētas iekopto parka strēli starp fermas aleju un diķmalu. Te jāstrādā uzmanīgi, lai nenodarītu pāri skolotāja stādījumiem, kas nu jau ieauguši, pieauguši, aizauguši. Andris tālāk atrod lielus vilkābeļu biezokņus un ar pušiem uzmanīgi laužas iekšā tajos — pārvērš vietu atkal kultūraudzē. Vilkābelēm te esot īstā vieta — kaļķakmens nogāze un dienvidu pusē. Bet balto apšu atvases nāk pa virsu, alkšņi lien no lejas, kārkli, blīgzņas dzīvo visur, un tad vēl šī ošlapainā kļava — tā sadžungļojusi, ka jācīnās, lai cauri tiktu. Kā Usūrijas taigā! Mazs nokalniņš, bet dzīvība te tik blīva un zinātniski iešifrēta, ka bez Andra un Saliņtēva ne soli netiktu uz priekšu — ej nu zini, pār kādu dārgumu tu cirvi pacel! No ceļa atsedzam skatu uz diķi, izcērtot alkšņus un kārklus.

Pats skolotājs Mežsēta parkā nevarēja un arī citiem neieteica ne kociņu aiztik, ne atvasīti. Tā pats pēc saviem principiem nu arī ieaudzis un aizaudzis ciet. Man tas ir nesaprotami: kā var stādīt kopjamu eksotu, ja nav paredzēta tā aizsardzība pret citu sugu uzbrukumiem! Kā var ņemt mazu, skaistu principi un iegrūt viņu pūli, kas cīnās pie vilciena durvīm par tikšanu iekšā vagonā! Kā skolotājs Mežsēta, tik tolerants pret

katru dzīvību, varēja tikai stādīt un stādīt, nemaz neuztraucoties par dabas lielo sazvērētību, nenovīdību un savtīgumu ciņā par vietu zem saules un par to, kā šī cinišanās traumēs viņa lutekļus. Man šie pārliekie dzīvību draugi allaž likušies lieli egoisti — viņi vervējuši sev draugus, glaimojuši tiem, teikuši komplimentus, priedājušies par viņu bērnības un jaunības plaukumu, nekā negribot zināt par savu draugu tālākā mūža aizstāvību. Vārdu sakot, negrib sevi apgrūtināt ar rūpēm par savu draugu veselību. Tas ir tāpat, kā daudzi sunišu draugi jūsmo par kucēniem, bet, kad sunītis paaugas, negrib to vest laukā izčurāties, liekot smalkjūtīgajam radījumam mocities pienākuma un tīrības sajūtā, kamēr šis tomēr nevar vairs nociesties un... tas notiek. Tad kustonītis staigā, kaunīgi acis nodūris, kaut gan acis nodūrušam nāktos staigāt saimniekam.

Kazdangas parks kopts līdz 1914. gadam. Kopš tā laika faktiski Latvijas parki palikuši bez īsta saimnieka. Ne Latvijas māsaimniekiem, ne lielsaimniekiem nebija vaļas parkus kopt, nebija vairs tās vaļas un brīvā luksusa laika, kas muižniekiem. Saimnieki kopa katrs pats savu dārzu, savu aleju un dzīvzogu. Parki lēnām kļuva par mežaparkiem. Pēc kara tie pārvērtās par mežu, turklāt nekoptu mežu, jo tagad arī mežniecība no šī savādā "saudzējamā" mežgabala praktiski atteicās, tāpēc ka tas neko nevarēja un — tāds "aizsargāts" — arī nedrīkstēja dot mežrūpniecībai. Un — te nu mēs esam!

Maestro Saliņš gan skolēnus uzrunā, savā mīļajā stilā lūdz tehnikuma puikas: varbūt varētu aiziet un atbrīvot, lai neiet bojā? Bet tas ir jau zināmais institūtu zinātnieku stils un liktenis — viņus neviens neklausā un pat neuzklausā — ne augšā, ne apakšā. Te bija gan skolotājs, kuru puikas klausīja: viņš nāca jauns, ar spīdīgām acīm, viņš gāja pats ar pieciem sešiem sev draudzīgiem puikām. Viņi pacēla citus puikas uz notikumu, piedzīvojumu, uz uzvaras sajūtu. Tā bija akcija, ofensīva, uzdarbošanās! Un viņi burtiski piespieda arī citus strādāt. Varbūt ne tik pareizi pēc pedagoģijas priekšrakstiem, bet viņi panāca, ka nesekmīgie un sliņķi mācību darbā dabūja savu nederīgumu atstrādāt parka tīrīšanā, derīgā darbā. Pēcstundnieki. Un tagad, tikai pateicoties mežkopim Zaļkalnam, tehnikuma tuvākā apkārtnē ir izkopta. Bet bija aizaugusi kā viss šis parks.

Pie pusdienu galda, pēc četru stundu karsta darba, Andris pēkšņi ne no šā, ne no tā saka: es neesmu dzirdējis, ka vēl kur pasaulē būtu tāds darbs kā "Atraitnes dēls". Ar tādu raušanos un gribu pēc izglītības. Ir lasīts par gribu pēc varas, pēc naudas, pēc mīlestības, bet te... Nu, Fausts bija daudzus dzīves riņķus cauri izgājis, bet šis Atraitnes dēls bija jauns! No kā? No kādas aizmūžu atmiņas viņam šis dzinējs? Pēc 700 gadiem — ko atcerējās?

Pēteris saka: latviešiem milzīgas ambīcijas. No kā?

Es domāju — drīzāk liela amplitūda. No ieceru kosmiskuma, globalitātes līdz izpildes pašspējai. Tas ir rets salikums. Parasti ir filozofētāji un sapņotāji atsevišķi un apnicīgie prakses urķi atsevišķi. Latvieši palaikam situši lielu vilni. Bet šī viļņa lielā amplitūda varbūt arī ir vainīga, ka pasaule vienmēr vilnim galotni ir nocirtusi, nolīdzinājusi, pieplacinājusi. Jo vienmēr taču eksistē, kā puikas saka, "aktuālā nodevīgā apakša". Vienmēr — nocērtamā augša un vienmēr — paliekošā apakša. Mazāk "ambiciozām" tautām ir strupāka polaritāte, ne tik tālas galējības, pareizāk, īpatnības, savādības, savpatības, individualitātes.

Bet skolotājam Mežsētam vajadzētu iekalt akmeni (ja tehnikumieši tikai to atvestu) — Skolotāja Mežsētas Rožkalniņš. Jā, akmeni jau apsoliļies atvest un savam skolotājam uzstādīt Jānis Blūms, mums jau pazīstamais kolhoza priekšsēdētājs no tālās leišmales, no pavisam cita rajona. Kādi godprātīgi mums cilvēki!

Mums ir pierakstu grāmata. Darba domas gan nav saglabājušās, tikai emocionālās.

Vajag sākt ar to, ka neviens nav labāks par citiem. Ne arī sliktāks. Vajag sākt arī ar koku — kā viņš aug pa apli. Vēl sākt ar to divgalvaino čūsku, kurai nav gala, — gudrības čūsku.

Tomēr vispoētiskākā ir stīpa, ko puika dzenā pa ceļu. Pa ceļu! Un visi baroni Manteifeli arī kādu laiku bija puikas. Kazdangas parka ierīkotājs Engelharts arī bija puika, un koki, kurus viņš stādīja, toreiz bija puikas. Un skolotājs Mežsēta.

Kad mēs, esošie un bijušie, visi reizē kļūsim puikas — ar to vajag sākt.

Pēteris

Pamazām būs aizsācies Mērkaķa gads, un lēnām atvelkas optimisms.

Vilnis

Kazdanga — tie man ir koki, zirgi un stabules dziesma.

Vizbulīte

Pūce naktīs zvana pie Mežsētas Kazdangas kapos. Valrieksti aug lieli un stipri. Mēs te esam gaidīti, sautēti karstā pirtī, mērcēti ledusaukstā diķī, uzjādīti zirgu mugurās, skanēja stabule un ģitāras, apdarīti darbi.

Laine

Es pēdējā laikā izmisīgi meklēju pasaulē savējos cilvēkus — tāpēc esmu atvests arī te. Pagaidām esmu sastapis šeit gandrīz vai utopisku sabiedrību...

Otrkārt, esmu nonācis ciešākās attiecībās ar daudz lielāku (ne tikai skaita ziņā) civilizāciju par mūsējo — ar kokiem. Ar viņiem un pasaules lāpīšanu ceru tikt jaunā plašumā, kas jau palēnām veras.

Un vēl — man šorīt parādījās Ansis Lerhs-Puškaitis un plati smaidīja bārdā.

Guntis II

Ēšana nu gan bija lieliska, darbs arī druscīt. Bet mēs paliekam ar katru reizi labāki — labāk strādājam, labāk starojam.

Guntis (vecais)

Koku skolā pedagogs var būt arī koks.

Aivars

Vai tas ir pareizi teikts — viens kā koks?

Māra Z.

Gribu, lai Kazdangas sarkanozoliņu stādi ieaugas manā dārzā (nesmu vēl stādījusi nevienu ozolu).

Māra (mazākā)

Brauciens bija priekš skaidribas — kas ir kas. Mazliet tika pakļidināts nurdzošais, murdzošais Māru juceklis. Plikā Māra tika pie apsaukās — Plikā.

Kas vēl ir kas? Uzņurcījās trīs piramīdas, Andris B. vienmēr bija apakšā. Docents paliek docents — vienmēr izdzīvos.

Imantam ir zeķes, kas smejas.

Sarmīte (vienīgā)

Mēs laikam paliekam arvien smalkāk dullāki, un tas ir ļoti labi.

Vitolds

Grupā ieplūdušas jaunas asinis, tomēr bez komplikācijām. Komplikācijas varēja būt ar zirgiem, bet nebija. Jābrauc tomēr katru reizi.

Andris B.

Tam vīram, kas cīnījās ar vēdzirnavām, tomēr ir bērni.

Atis

Imantos bijām kopā ar Veltu Tomu un daudz dziedājām. Pēc dažiem mēnešiem no "viņa krasta" saņēmu dzejoli — varbūt Juris var uzrakstīt paradagiem dziesmiņu.

Nu dziesmiņa gatava. Jaungada sveicieniem pievienosim notis un tekstu, var būt, ka Šausmānu saimniece vēl līdz 1. janvārim saņems.

Juris

Beidzot mūsu grupā parādījušies brāļi Laivinieki. Bet medību zālē "Mežābelē" bungām bija tikai viena āda. Restorāna direktores vietniece pati apģērba Gunti, par ko šis netaktiskais tēviņš mēģināja dot viņai pieci rubļi. Mājās braucot, lādes iekšpusē uz vāka ielīmēja krokodilus. Izdalijām mazgājamus taureņus. Tā būs mūsu zīme! Ja karogam dabūs dabisko zīdu, Vitolds to uztaisīs. Pašiem savu karogu. Kapos pūce naktī šūpojusi zvanu, un tas nav labi — visi domās, ka mēs. Ernests ir nobijies. Es arī. Ir kauta cūka, un zirgi tāpēc tramīgi, bet Sarma jāļ labi, un pusdienu lādei es atvedu no Minhenes skaista dizaina karotes. Dacei iet drebulis pār muguru, bet Aivaram pār muguru — skujas. Aiz loga skrien Annenieki. Drīz būs Rīga un Ziemassvētki. Guntis Ķūļciemā atradis paegļus, tur visi brauks 20. decembrī strādāt un pēc eglītēm.

Imants

ENIŅA UZRĀDĪTĀ PAEGLU GRUPA.

SEPTIŅAS PĪĻU LIGZDAS

20. decembrī Engures ezera ziemeļrietumu krastā pie Ķūļciema kopta Eniņa uzrādītā paegļu grupa. Pats nebiju, biju slims. Saglabājušies pieraksti dienasgrāmatā.

Laikam šī bija pirmā reize bez jebkādas priekšniecības. Vismaz neviens neko neteica, ka viņš tas ir. Darba līmenis viduvējs.

Māra Z.

Šodien nebija neviena ar vadošā lomu. Bija izvēle — kam sekot. Un tas arī tika darīts. Katrs kādam paklausīja. Kāds kādam kļuva par vadītāju. Var jau kādreiz arī tā. Bet labāk, lai tas būtu nebiežāk.

Baiba

Daudzāk jautājuma zīmju nekā izsaucēju! Daudzāk punktu nekā daudzpunktu. O! Tu nu gan esi viena! O! Tu nu gan esi viens! Mammiņ mīlā! Kā tie ļaudis dzīvo! O! Tu nu gan!

Pēteris

Mēs ar Baltvilku uztaisījām piecas žaģarotas kaudzītes. Pilēm, zosīm. Mūsaprāt, tas bija labākais šodienas darbs. (Engures ezerā pavasaros esot 80 gulbju ligzdas.)

Māra Dz.

Pirmoreiz tāda — bezjēdzīga — meņģēšanās pa ezermalas ka-
diķiem. Guntis izgāzās.

P. S. Pēc manas iniciatīvas novijām niedrēs septiņas piļu
ligzdas. Jābrauc maijā skaitīt olas un cāļus.

Jānis

Šoreiz stabule skanēja divbalsīgi. Vispār kaut kas šai braucienā
nesaskanēja. Vai kādas balss netrūka?

Iveta

Paldies visiem tiem, kas strādāja un ticēja. Ticēja, ka arī tomēr
bez Imanta var kaut ko mazdrusiņ labu padarīt!

Guntis

1981

157 DIŽOZOLI.

ATIM SIRDS APVIDŪ SADEGA KAMZOLIS

Atkārtoti turpināta Ārlavas ozolu birzs kopšana. Un šogad,
atkal janvārī, jau ceturto reizi.

Iedibinājām Dāmu ozolu. Es iemācīju dažām dāmām dziesmu
par draudzību. Laba daudz nevajaga. Slikta — vēl mazāk.

Atis

Vajadzētu iedibināt ordeni "Dāmu ozola kavalieris".

Aivars

Atim sirds apvidū sadega kamzolis.

Ilze

Un mēs arī strādājām — kā pēdējā izšķirošajā reizē, pēc kuras
citas iespējas vairs nebūs. Bet — būs!

Andris

Ši jau bija ceturta reize Valdemārpils pussalā. Kaut kādas
sakarības veidojas. Bet būs jābrauc vēl. Strādāju pie Saliņtēva par
jaunāko zinātnisko lidzi strādnieku, tas vainagojās ar 157. un

pēdējā ozola apmērīšanu, apvērtēšanu un daudzām gratifikācijām no Saliņtēva puses... Nodosim pussalu tālākkopšanai Valdemārpils skolai. Ar divām Ilžu eglēm, ar Aivara ozolu un Dāmu ozolu, un to, kas viss atkal aug ciet.

Bet to, ka tam nav jēgas, mums jāatmet, lai eksistētu un izdzīvotu!

Sarmīte

Šoreiz atkal nocirtām daudzas miļas eglītes. Egle — tā ir meža meita, meža māte. (Pirmo reizi mūžā man bija izdevība iespert pa sēžamvietu docentam, ko es arī izdarīju.)

Tince

To nemaz nevarēja manīt, ka pirmo reizi.

Andris

Janvāris, bet liekas — marts. Man vajag būt mežā, tas ir nepieciešami. Nostrādājām taku piecu ugunsgrūdu garumā. Gājām gūstīt stirnas, bet nesekmīgi, toties docenta Buiķa vadībā daži biedri redzēja un dzirdēja sīlus pūci dzenājam.

Māra Dz.

Mūsu kārtējā vakarēšana bija neparasti gara un arī idejiski saturīga — Andris stāstīja par četriem. Mūsu meiteņu leksikā turpmāk būs daži jaunvārdi, drīzāk — vecvārdi no Gusta grāmatiņas par to, kā Krišjānis Valdemārs precējās.

Māra

Pateicoties Gustam, K. Valdemārs mums kļuva savs cilvēks.

Vizbulīte

... Un arī stirnas to jūt — nāk no visas apkārtnes pārgulēt.

Vilnis

Internātā zem dažām gultām no rīta bija peļķes. Sienas raudāja no mūsu siltuma, bet mēs drebējām no sienu aukstuma.

X.

JA NEKO NEDARA, TAD NAV KO DARĪT,
BET, JA SĀK DARĪT, TAD NEVAR PADARĪT.
OTRREIZ MADLIENĀ

Kā parasti — ap divdesmit. Trūkst Mārites, šai piedzimis puika. Nav Jāņa — tas taisa Cēsis talkas slalomtrasi. Zigis dabūjis īpašumā māju — būvējas. Atkrit arī tie, kas apprecas vai iegādājas lielu mantu. Redz, Eniņš slims, bet atnācis! Un Juris pēdējā brīdī atskrien ar ģitāru. Un Aivars, ja nebrauks, tad atnācis vismaz pavadīt. Tas liecina jau par piederību. Arī

Titāni, kad nebrauc, atnāk no rītiem pavadīt. Arī abas Ilzes. Arī Juris, Atis, Andris. Jau savējie.

Ir dziļš februāris. Mēs brauksim uz Madlienu. Bet Eņiņš bridina, ka Ogres dabas aizsardzības bosī mūs neieredz. Kopš ievilkām televīzijā viņu izspridzinātos Taurupes ozolus. Viņi tos vilka uz mežu noslēpt, mēs uz televīziju — uzrādīt vispārībai.

Ogres galvenais mežzinis arī bijis tā kā pret. Pa telefonu no Saliņtēva atgaiņājies: nu ko jūs brauksit! Jūs atstāsīt garus celmus un tā. Saliņtēvs kā vienmēr delikāti: nu ko jūs, mums ir speciāla brigāde, kas attīra sniegu, — četri pieci cilvēki.

Mēs neatlaidīgi uzbrūkam, kaut gan atceramies, kā par dabas aizsardzības milzīgajiem darbiem teicis aktieris, kas pameta teātri un aizgāja meža darbos. "Dabas aizsardzības darbs ir tāds," viņš teica, "ja neko nedara, tad nav ko darīt, bet, ja sāk darīt, tad nevar padarīt." Mēs esam vēl jauni un zaļi un neesam nobijušies. Tikai nedrīkst laisties iekšā oficiālajā plānošanā un oficiālajās atskaitēs!

Mūsu grupa ir pietiekami pašironiska, lai nekristu arī patētiskā, vienmēr laikus atrodas kāds nerrs, un viņš saka: mūsu grupa darbojas pēc strausa teorijas. Strauss ir filozofs. Viņš slēpj galvu smiltis. Mēs arī. Viņa dibenu var noplūkāt, bet galvu nevar. Spalvas, re, ataug, bet galva neataugs. 80% mūsu darba atkal iznīcina. Bet tā ir tikai pakaļa. Tas ir "atsevišķs gadījums". Bet mūsu galva, skaidrā Latvijas aizsardzības galva, ir smiltis. Ko strausam var padarīt? Var tikai iepūst!

Madlienā. Hūna piemiņas birzs. Pirmie darbi, kas te darāmi — jāšķiras no lielajām apsēm un lēnām jāsāk nidēt alkšņus un ošus. Tās ir vissējīgākās un atvašu spējīgākās sugas. Re, visapkārt birtala jau apvilkusies ar maziem krūmiņiem. Kādreiz tā bijusi saimnieka izkopta — malku un žāgarus cērtot. Tad skaistums nāca līdzī dzīves vajadzībām. Tagad malka nevienam nav vajadzīga, un, lai koptu skaistumu, mēs esam par nabadzīgiem un dzīves iztikšanas rūpēs nomocītiem. Zemīte neglitojas.

Saimniecība atsūta konteinerus ar karstu tēju un sviestmaizes pusdienām, vedīs mūs arī vakariņās. Un brokastīs. Bet no tām atsakāmies. Omulīgāk tomēr pie pašu brokastu galda nekā ēdnīcas tik pazīstamajā, banālajā gaisā. Arī no vakariņām — atsakāmies.

Strādājam dūšīgi. Jo caur birztalu vējo, jākustas. Jāuztur siltums! Kopjam kļaviņu grupas, mazo ozoliņu grupas, liepiņas, skaistākās eglītes. Lai tām būtu dzīves telpa saņemties. Jau otrreiz šajos gados tirām šo mistroto mežaudzi. Kaut arī Saliņtēvs ieraksta savos dokumentos: parks nenozīmīgs. Introductēto un dižkoku nav. Krājas malkas steri. Krūmu kaudzes micām iekšā dziļajās bedrēs. Kādreiz te laikam ņemta grants.

Noskatām vietu, kur vasarā noliksīm centra akmeni Kārļa Hūna piemiņai.

Vakarā somu pirts. Un latviešu pirts. Ej, kurā vēlies! Peramies ar bērzu slotām.

Guļam skolas internātā. Skatāmies kārtējos diapozitīvus. Eniņš pirmoreiz publicējis latviešu dižkoku fotogrāfijas žurnālā "Igaunijas daba". Un pateicis (vienreiz!), ka mūsu dižliepa tomēr ir lielāka par viņu dižliepu (9,5 m), kas saaugusi kopā no vairākām liepām. Mēs vis tā neteiksim, atbildējuši igauņi.

Guļu un skatos griestos. Skaisti. Silti. Omulīgi. Visapkārt murd. Smiekli. Kaut kādi runas fragmenti. Atis visiem nez kāpēc skaidro. Lapas? Kokiem? Visas vajag saskaitīt! Atzīmēt ar kritu: tā ir, šī ir, un šitā arī ir... tas būtu atkal viens mūsu darbības sauklis. Jo mēs gribam padarīt nepadarāmo! Sakopt Latvijas koku lapas! Absurdi, bet mēs to darīsim! "Tā ir, šī ir, un šitā arī ir!"

Bet no Cēsu rajona avīzes Saliņtēva rakstā izsvītrots viss, kas par mūsu grupu rakstīts. Beidzot arī Saliņtēvs dusmīgs: mums jāizstrādā kopēja platforma un stāja, ko mēs ar Cēsu rajona avīzes redaktoru darīsim!

— Mēs stāsimies darba sardzē — pieci strādās, un pārējie sargās. Divdesmit sešas triecienstundas dienā, — saka Pēteris.

— Mēs varam izrakt kanālus un apstādīt ar kokiem, — saka Vilnis.

— Saliņtēv, neielaidieties, jūs taču redzat, kur atkal aiziet! Saliņtēvs ieraksta grupas dienasgrāmatā:

Ievērojamajam latviešu gleznotājam Kārlim Hūnam (1830—1877) Madlienas tuvumā izkopta mistrota mežaudze un novietots piemiņas laukakmens ar uzrakstu.

KĀDREIZ SKAISTIE PŪPOLU CIEMI VAIRS NAV SKAISTI.
NO NĪCAS LĪDZ AINAŽIEM: STĀDĪSIM PŪPOLUS!

Es uzrakstīju skolām aicinājumu. Nevaru skatīties, kā gadu no gada iet bojā jūrmalas skaistās pūpolvītolu audzes. Bet kā

tās priecēja bērnus kādreiz pavasara saulē un jūras vējā! Gan ar savu mirdzumu, gan ar lielo izstarojuma spēku, kas nāk no tāda pavasara pumpura. Tagad, skatos, cilvēki dzīvo bez pūpoliem. Kā viņi to var, kā viņi izcieš? Redziet, cik stipri aplauzītas ir mūsu skaistās pūpolu audzes visgar Kurzemes un Vidzemes jūrmalai! Pūpolvītoli nespēj ataugt — lauzēju ir vairāk. Katrs grib nolauzt un aizvest mājās pūpola zaru. Bet vai viņš ir stādījis?

Tad lai iestāda!

Pūpolvītols ir stādāms visur, pat tur, kur nekas cits neaug: kāpās, pludmalēs, diķmalās, sētmalās. To stāda ar spraudēņiem, rok zemē pūpolvītola mietus, izraktos grāvīšos liek guļus pūpola zarus, pat izziedējušos — no vāzes.

Es aicinu vispirms Latvijas jūrmalas skolas, sākot ar savu dzimto skolu Lapmežciemā līdz pat tālajai Nicai un Ainažiem: stādīsim pūpolus šogad, katrugad, katrs pa vienam un sarunājuši — kopā! Un ķersim ciet pūpolu lauzējus — naudas pelnītājus! Piespiedīsim viņus iestādīt tieši tik daudz jaunu spraudēņu, cik zaru viņi, savākuši buntē, stiepj uz tirgu! Tad mums pūpolu nekad netrūks!

Aprīlis. Braucam uz Kurzemes jūrmalu. Izlūkbraucienā līdz Mērsragam. Kādreiz skaistie pūpolu ciemi vairs nav skaisti. Pūpoli saglabājušies tikai sētās, žoga iekšpusē. Un arī tur daudzi

nozāģēti un izsviesti jūrmalā — cilvēki zāģē savās sētās nost lielos kokus, lai tie neapēnotu burkānus, ķiršus, zemenes. Nav vairs pūpolu Ragaciema, ceriņu Apšuciema, ceriņu Engurciema. Vienīgi Abragciems un Bērzciems daudzmaz saglabājuši skaisto neskartību.

Pirms 150 gadiem (1838) izdots Vidzemes guberņas pārvaldes rīkojums, kas paredz Baltijas jūras piekrastē 320—510 m platu mežu aizsargjoslu. Pašlaik mums no rokas rokā iet kāds avižu izgriezums, kas pasludina:

Valsts, apzinādamās dabas trauslumu, ievainojamību un obligāto saglabātnepieciešamību... liek mums īpaši lolot... vienu kilometru platu Baltijas jūras un Rīgas jūras līča piekrastes aizsargjoslu no Lietuvas līdz Igaunijai...

To, protams, rakstījis kāds naivs labgribis vai arī blēdīgs funkcionārs. Melo, acis skatīdamies! Neviens, neviens, neviens neko te nelolo! Posta, plēš, lauž nost, rauj ārā, un nav valsti ne kontroļspēka, ne kārtības gribas. Mums ir grūti, to visu redzot, strādāt pozitīvo darbu tā, it kā apkārt nemudžētu simtiem rikļurāvēju...

Ērika no ritiem agri ceļas un dzied saules dziesmas. Un ir ļoti izklaidīga. Tas mūs norūpē. Un — jā — viņa cērt spraudēņus un iecērt kājā. Dakteris Jāzeps viņu ved uz Slokas slimnīcu un aizšuj vainu. Tad jau labāk lai Ērika dzied! Mēs viņai neko strādāt vairs neliksim.

Aivars (Zirnis) sev izdomājis sezonas vārdu — Pūpolzirnis.

Mūsu konsultants no "Silavas", kāpu zonas Bušs, mūs iesaukā par liblabiņiem. Tie esot tie paši taureņi, kas mūsu karogā. Mēs lokām visādi — cerlabiņš, ticlabiņš, miļlabiņš, brauclabiņš, stādlabiņš, atlabiņš, bet pieņemt šo vārdu baidāmies — jā, jā, labas gribas cilvēki, bet kaut kas niecinošs arī ir šajā vārdā! Mēs paliekam pie sava: dagi — dižkoku atbrīvotāju grupas grupenieki.

Un te ir atskaite:

Lapmežciemā ar skolēniem stādījām jūrmalā kārkļus; Ragaciema jūrmalā stādīti grupām vien vitolu spraudēņi; vitolu spraudēņi Klapkalnciemā pie Lāčupītes ietekas jūrā;

Ķesterciemā Popova radiatorūpnīcas pionieru nometnei sniegta konsultācija par dekoratīvajiem stādījumiem;

Engurē skolai nodevām spraudēņus (vairākus klēpjus) un parādījām, kā stādīt, soliņa apstādīt jūrmalu pie Engures slimnīcas;

norunāts, ka 3. maijā Vilnis noorganizēs vītolu stādīšanu savā pusē — pie Skultes.

Salīņtēvs

Mēs stādām!!! Ļoti jauki!

Tince

Darbs? — Pazemīgs, jo smiltis jāierušina pulķītis.

Jūra? — Saulē un zvaigznēs, ar gulbjiem.

Mēs? — Ja katrs pats zinās, tad arī visi kopā mēs zināsim.

Baiba

Es nezināju, ka smiltis dzied un jūrā ir gulbji.

Iveta

Nedrikt ļaut piegružot savas dvēseles un pakļauties draņķīgās vides ietekmei. Projicēsim savu būtībā labo dvēseli apkārtņē, izkopsim to atbilstoši mūsu būtībai. Piespiedisim Homo destructivus atkāpties!

Miervaldis (tikpat kā pašu cilvēks)

Zvaigznes gudras tepat, zeme tālu tepat, jūra Tā skaņa. Aiz ziemas ledussienas dvēš'le gaida pazemīgi diža un caurspīdīgi klusē. Varbūt atstājiet mani tepat, man sevi te jāsaņaida.

Guntis II

Bet Ērika atver kastīti ar žāvētām reņģēm, un — kā jau tas notiek mūsu grupā — garīgo komfortu izjauc fiziskās kaislības.

Pēc gadiem ilgām Jāņa žēlabām esam nolēmuši nosūtīt kolektīvu vēstuli pēc piederības.

Gaujas nacionālā parka direktoram

Mežu pētniecības institūta "Silava" direktoram

Lūdzam rast iespēju atbrīvot mūsu kolektīva biedru Jāni M. un viņa dēlus no papelēm. Papeles aug netālu aiz viņa loga Raiskuma ciema Tauriņos. Minētā papeļu aleja ir neestētiska, neekonomiska, nehygiēniska, alerģiska un galīgi neloģiska. Otrkārt, minētā papeļu audze ir kaitīga pašam GNP, kā arī republikai. Treškārt, atzīmējam, ka šie nav virišķie eksemplāri, un, ceturtkārt, bez papelēm Raiskuma parkā aug neattaisnojama taisna egļu līnija, kura, pirmkārt, arī nav attaisnojama, otrkārt — ir nevieta, un treškārt — aiz pārpratuma iestādīta.

Gaidām izciršanu vai atļauju izciršanai.*

Paraksti**

* Cērtam par brīvu.

** Atzīmējam, ka Salīņtēvs neparakstās.

VĪTOLA VĪTOLI. KĀ PIE MALĒNIEŠIEM.
SMAGĀ VIESMĪLĪBA

Brauciens uz Smilteni. Maija sākums. Mūsu ir ļoti daudz. Divdesmit pieci. Mums ir līdzīgi jauni studenti. Normunds, Rimants, Māris un Guntis. Mūsu nodomi — par godu meža ministra jubilejai iekopt kādu Vidzemes diķi, apstādīt to dažādu sugu vītoliem un nosaukt par Vītola vai Vītolu parku. Zinātnieki mums ziņo, ka tāds diķis varētu būt silā, netālu no Pleskavas un Gulbenes šoseju krustojuma. Tur esot liels izmantots smilšu karjers, tagad noplanēts, bet vēl neapstādīts. Tur daudzas talkas jau strādājušas, mēs varētu pastādīt priekšējos briekšstādījumus, iepakas vidū izveidot diķi, kuru tad apstādītu ar visādu sugu vītoliem. Par to iestājas maestro Saliņš, par to zinātnieks Miervaldis Bušs, par to Dabas aizsardzības biedrības Māra, arī jaunie mežkopji Kārlis un Juris. Man gan liekas, ka katrs velk uz savu pusi, savu interešu labā: Bušs grib apmežot renovējamās platības, Saliņtēvs te jūt “advertisimangu” kā “Mērnietu laikus” un droši vien būs saaicinājis visu rangu priekšniekus. Kad iebraucam notikumu vietā, tā arī ir! Esam pārsteigti par Saliņtēva vērienu: pats MRS direktors, galvenais inženieris, mežzinis, mežsargi, ceļu daļas vadītājs, kādi divdesmit cilvēki (sagaidītāji? skatītāji? kārtotāji?) ar kādām divdesmit sievietēm un bērniem, trīs volgas, četri džipi. Pret mums tūlīt vēršas vairāki ģimeņu fotoaparāti. Tādas dusmas uz Saliņtēvu! Lai viņš viens pats te ķepurojas un visi apkārt fotografē!

Bet malka iekuram ir savesta, un mūs cienā ar ceptām desiņām, ielaižam no mucas alu, un galu galā — cilvēki vien visi mēs esam, viņi atbraukuši skaistā svētdienas rītā uz plezīru ar sievietēm un bērniem... — Bet vai jūs strādāsiet arī? — Nē, to nu laikam ne.

Kad visi sagaidītāji aizbrauc, absurdā sajūta tomēr paliek: sila kāpās, samērā augstā un galīgi sausā smilti, izrakta savi trīs metri dziļa bedre, pie tās stāv ugunsdzēsēju mašīna, pumpē tajā ūdeni un grib pataisīt par diķi. Kamēr mēs ēdam desiņas, mašīna no kaut kurienes atved ūdeni vēlreiz. Kā kādā absurdā filmā! Acimredzot malēnieši ved ūdeni uz šejieni jau visu rītu. Katram muļķim skaidrs, ka te nekāda diķa nav un nevar būt, ūdens pēc visiem šiem pūliņiem ir tikai bedres dibenā. Stādām vītulus ap bedri un lietūsūdeņu noteku graviņas nogāzēs, strīdamies: vai ir kāda cerība, ka šai tuksnesī tie ieņemsies un

augš? Miervaldis Bušs saka, ka augš. Lai tā būtu! Mežkope Ilze, kas speciāli izsaukta no Kalsnavas stādaudzētavas un atvedusi brikešstādīņus, arī smīn: vajadzēja taču apjēgt arī kaut ko no ģeoloģijas! Ceļu daļas vadītājs zina teikt, ka tālāk gan esot grantsbedres, pat ar avotiņu, tur, piecus kilometrus tālāk, bet zinātnieki gribējuši tuvāk ceļam, tieši šeit, droši vien parādīšanai un tā.

— Šie desmit hektāri pieder institūtam, mēs jau te nejaucamies, — saka mežsaimnieki.

— Vai likt akmeni šai vietā vai nelikt?

— Nekādā ziņā. Šī ir tāda eksperimentāla lieta, bet ministrs mums nav eksperimentāls. Vajag īstu vietu, skaistu, dabisku, latviski ainavisku, apstādīt ar vītoli daudzām sugām. Tādu mēs vēl atradīsim un izveidosim. Vītola vītulus.

Vakars izvēršas tik banāls, ka banālāku grūti iedomāties. Jo esam atkal iekšā oficiālajā atpūtas stilā. Ar klātiem galdiem, ar pastiprinātāja graužošo mūziku, noteikti būs arī galda runas.

Es izeju laukā, šī ir pasakaini skaista vieta pie Lizdoles ezera, vakars ir Dieva dots, ezermalā skaistas, gaumīgas mājiņas, birzī somu pirts, viss ar mīlestību būvēts, bet pēc tā paša nolādētā "vosisma" ož un ož šajās vietās! Visvairāk man žēl, ka nupat jaunpienākušajiem vajadzēja trāpīties tieši šādā reizē — tā viņus atbaidīs, Tince jau noteikti vairs nebrauks, un Guntis kā Gatiņš aizgājis tālu no šīs vietas un ezerā uz laipām stabulē. Kad beidzot apklust centra skaļruņi, nakts kļūst atkal latviska, kaut kur aiz ezera rej suņi, Gatiņš stabulē, un mēs sēžam klusu, klusu. Gan jau Saliņtēvs savu paldiesrunu saimniekiem pateiks pats. Tikai zvaigznes augšā redz, cik vajadzīga mums ir brīvība, tieši šī, kas te šonakt guļ ar mazu migliņu pār ezeru. Dievs, pasargi mūs visās nākamajās reizēs no šādas moku pilnas viesmīlības!

Otrā dienā viena grupa turpina stādīt smilšu karjerā priedīšu stādus, otra brauc un iestāda pie Mežoles mežniecības, šosejas ārējā likumā, 29 sarkanozoliņus. Tā būs birztala Saliņtēvam. Mums vienam meža vīram vītoli iekopšana neizdevās, bet otram vīram — izdosies! Pat mieti ir mežniecības sagatavoti, un piedalās pats MRS direktors, un stādi ir rakti speciāli Smiltenes koku skolā. Viss ir augstākajā mērā profesionāli! Un koku skolas vadītāja mūs pavada ar svētības vārdiem: "Jūs dariet kociņu labā, visu dariet kociņu labā, no jums tas viss

atkarīgs!" Tad nu mēs arī darām, un birztala starp tīrumu un šoseju, vecās šosejas likvidētajā likumā, ir iedēstīta. Man gan tādas kā bažas, kā sirdsapziņas pārmetumi: mēs neesam pietiekuši savu darbu uz kolhoza zemes pašam priekšsēdētājam. Vai tikai būs labi? Bet meža vīri un pats direktors apstiprina, ka viss kārtībā: viņi visi te esot savējie un viens otram preti nestrādājot.

Pabeiguši darbu, rīkojam uzbrukumu karjeristiem karjerā, lai nolaupītu Tinci. Tātad "Operācija Tince". Jaunatnācēja Tince visiem ļoti patik.

Mājās braucot, preses apskats. Jo vakarvakarā jau tajā pieņemšanā nebija iespējas savā nodabā pavakarēt.

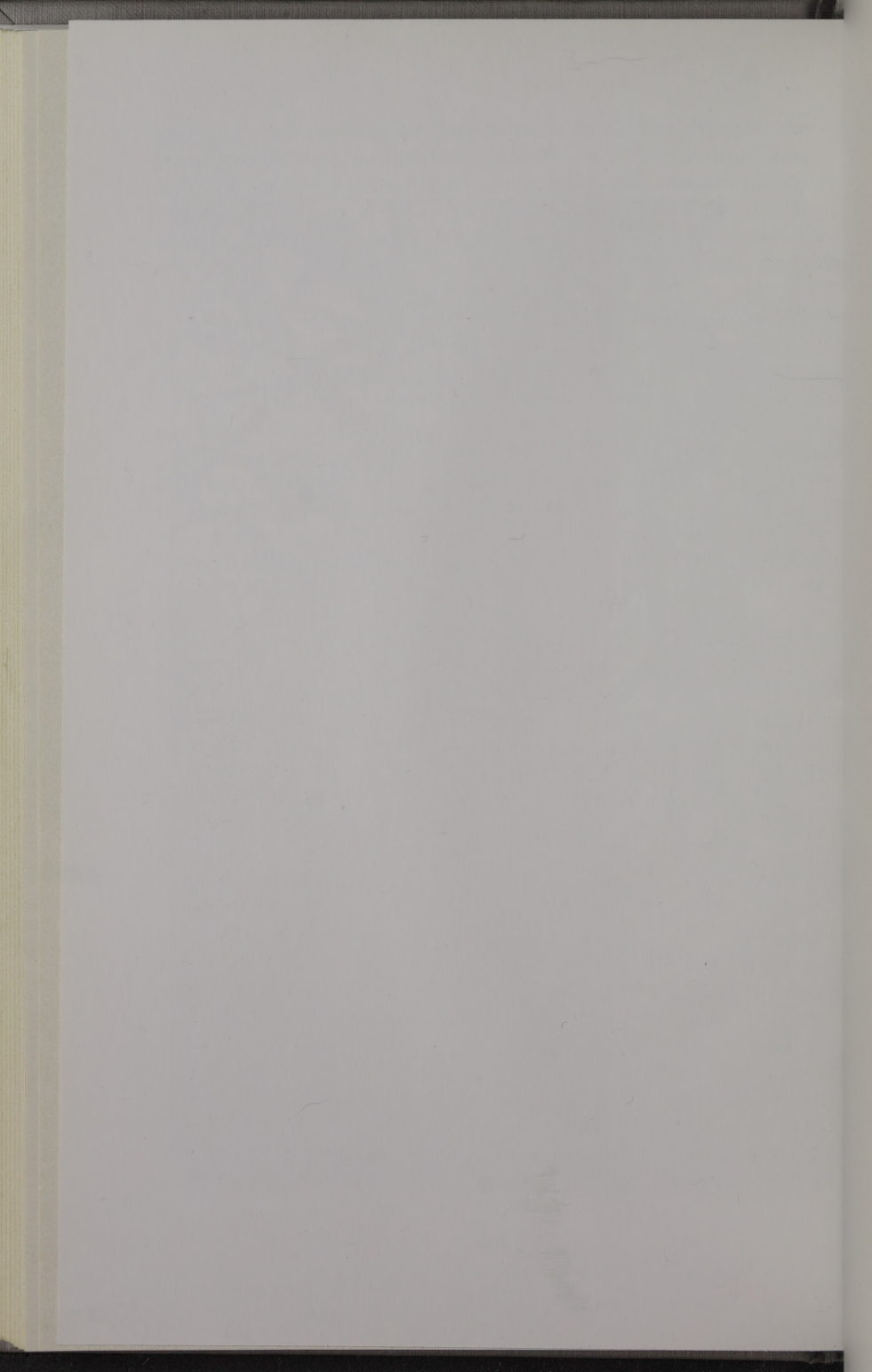
"Komjaunimo Tiesa" stāsta, cik metodiski strādā pie viņiem: dabasskatu vērtētāji speciālisti kopā ar tūristu pārstāvjiem novērtē ballēs augstienes ainavas un organizē tūristu salidojumus ainavas kopšanai — veido meža takas, nostiprina nobrādātās nokalnes, pie reizes sagādā malku tūristu bāzei. Arī meliorācijas un ūdenssaimniecības ministra un meliorācijas pārvalžu priekšnieku piedalīšanās. Pār mums šajā laikā valda Verro visunievājošie draudi katram saimniecības vadītājam, katrai birztalai, mēs dzīvojam verrobailēs, verribā, nerrībā. Verrovīri spridzina dižkokus, verrovīri cērt nost birztales bez kādas atļaujas, bez kāda kauna, bez apjēgas. Tāds laiks.

Re, Alūksnes rajona avīze "Oktobra Karogs" raksta: *Katram savu mežābeli!* Bet raksta nobeigumā ir verrobijīgs: *Par koku patvaļīgu nociršanu bez atļaujas vainīgās personas Dz. Raibzaks un V. Daņilovs... kuri jau darba attiecības ar lauktehnikas apvienību beiguši, pelnījuši likumā paredzēto naudas sodu.* Bet iepūt tu viņiem! Jo viņi ir verromafijas vīri.

Tai pašā laikā "Правда" radīta šķietamība, ka Latvijā dabas aizsardzība un ekoloģiskā kultūra ir augstā līmenī, nodrukāta fotogrāfija ar ozolu grupu tieši aramzemē — "Skaistākajiem kokiem tiesības augt arumu laukos". Visi kliedz: tas jāparāda Zemgales kulakam biedram Batņam! Koku spridzinātājam Zemgalē.

Velti Saliņtēvs mums atgādina, ka "mūsu pažiņa — žurnāliste no radio" lūdz pastāstīt par tiem kociņiem, ko mēs kopjam, viņai priekšnieks teicis, ka tas esot ļoti interesanti, un viņa gribētu pie mums atbraukt. Mēs negribam. Mēs viņu labajai gribai neticam.

KUR IR PAPELES,
TUR IR ARĪ LŪŽŅA, HAOSS, DUBLĪ, ALKOHOLISMS.
MIGLINĪKA OZOLIŅI

Izlūkbrauciens pa Latgali. Maija beigas. Rēzeknes virziens. Uz Nautrēniem. Stādīsim ozoliņus Miglinīka dzimtajā sētā pie Zaļmuižas. Viņa dzimta gan te vairs nedzīvo, vecais ābeļu dārzs jau bojā gājis, tāpēc piestādīsim to ar ozoliņiem.

Re, Oļess Gončars žēlojas centrālajā presē. Arī tāpat! Par Gogoļa dzimtenes izpostīšanu Poltavas pusē.

Kādas tik vētras nežēlīgā spēkā nav brāzušās pār Janovščinu! (Jā, jā, zinām šīs "vētras"! — I. Z.) Sagrāva laiks (Kā tā! — I. Z.), lauza un piebeidza paši ļaudis. Nav vairs mājas, kur dzīvoja Gogoļi, un dārza nav, un nav mazās, tēva celtās baznīciņas ar zvanu torni, kas ilgus gadus stāvēja muižas sētā, izzudušas pat dārza taciņas un alejas, kuras varbūt pat jaunais Gogolis pats ierīkoja. "Brālis bija nolēmis veidot alejas," atceras rakstnieka māsa Olga Vasiļjevna Gogole-Golovnaja. "Pats tur pavadīja dienu dienas. Pa to laiku, kamēr viņš pie mums pabija, iztīrīja visas alejas..."

Viss izzudis, ka ne pēdas.

Es, dārgo Oļes, katru nedēļu tādus bēdu stāstus varētu sūtīt uz "Литературная газета"! Tikai — nav nozīmes. Šitā mašīna ir speciāli taisīta bez acīm un ausīm. Pats tu drukā, pats arī lasi. Man jau arī te ļauj tā publicistiski paērmioties. Ja man būtu kāda Vissavienības prēmija, tad ļautu paērmioties arī kādā Vissavienības avīzē. Gogolim no tā tik un tā nekas netiek. Tāpēc jau mēs arī — paši vien, ar savu cirvīti un lāpstīņu.

Skolā mūs jau gaida — skolotāja Rancāne, skolotāja Migliniece vada arī skolēnu novadpētniecības darbu, direktors Miglinieks pats ir vēsturnieks, un darbmācības skolotājs Rancāns būs mums palīdzīgs arī kā zāgavīrs. Mūs cienā skolas ēdnīcā un ir tādi kā apmulsuši. Droši vien baidās — šai pusē bez rajona vadības nav pieņemts nekādus piemiņas darbus darīt. Tā, kā saka, ir ideoloģiska lieta, un, lai arī Miglinieks ir visu latgaļu mutēs un sirdīs, oficiālajās annālēs tomēr liela neskaidrība — ej nu zini, vai tas ir patriotisms, padomju patriotisms, nacionālisms vai vides sakopšana, ej nu zini! Bijām cerējuši, ka skola piedāvās palīgā skolēnus. Bet nekā. Ja nav rajona akcepta, viņi to nedarīs, tāpēc arī neuzbāžamies. Arī paši

skolotāji laikam nepiedalīsies. Ozoliņus gan mežzinis atvedis (kā Saliņtēvs lūdzis), nolīcis skolas pagalmā, ar saknēm diķītī. Kā dabūt nu viņus prom? Trīs kilometrus tālāk — uz Miglinīka sētu? Kaut kā jau dabūsim. Antons palīdz, kaut kur izrauj mašīnu. Un ozoliņus sastādām, aplejam, nostiprinām. Trīsdesmit trīs gabalus. Parastos un sarkanozolu.

Vilnis iekaļ Zaļmuižas milzīgajā mūra sienā pie izejas uz skaisto birtaliņu abu Latgales pasionāru Jūrdža un Miglinīka vārdus. Saliņtēvs atradis parkā kādu *Populus alba*. 4,8 m! Konsultējis arī skolas biologus.

Mājup braucam caur Stružānu kūdras rūpnīcu. Papeles! Apzāģējuši papeles! Valsts standarta skaisto koku! "Точт" brīnumkoku! Vai tiešām, vai tiešām? Neticami, neticami!

Un nu sākas atkal vecā papeļu diskusija. Kura nebeigsies, kamēr Latvijā obligātie papeļu stādījumi, kas nāk klāt ceļmalas veikalu, staciju un citu sabiedrisku centru plānojumam, nebūs izskausti.

Ja tu redzi kaut kur papeles, tad zini, ka tur ir šodienas civilizācija, t. i., cilvēka nespēja saprast apkārtni, nabadzīga estētikas izpratne, tradīciju trūkums. Kur ir papeles, šī zemā standarta liecinieces, tur tuvumā noteikti ir arī lūžņa, haoss, dubļi, netīrība, alkoholisms, nesakopti būvlaukumi, pelēkā eksistence.

[..]

— Ja es jūs aizvestu, mīlie draugi, tur, kur viņa ir savā vietā, — saka Saliņtēvs, — tur ir skaisti, vareni!

Bet par to jau arī ir runa, ka šeit tā nav savā vietā! Ātraudzīgai vajadzībai domāta, tā var noderēt Vidusāzijā, kur nav būvkoķu, nevis bagātā priežu silu un egļu vēru zemē.

Mēs, Saliņtēv, esam pret jūsu papelēm. Tas taču tik vienkārši: kad aleju papeles ir sasniegušas savu rūpniecisko gatavību un jau pāraug, laiks izrakstīt ciršanas biļeti un atbrīvot ainavu no liekas kļūdas!

Pa ceļam peldamies Maltā pie Viļāniem. Tur Daina no tuvējām mājām mūs cienā ar medu un pienu. Vilnis iekaļ Maltas lielajā, zibens saspertajā akmenī PALDIES.

Bet pār Daugavu pie Kokneses ir milzīgs vējš. Martinsonu Jānis kā apmāts skatās logā. Baigais tesings, koki visi uz kantes! Tas nozīmē, ka Jānis tagad laistu vindsērfinģā tiem tur

līdzī un laikam jau nākamreiz ar mums nebūs — pasaulē ir vēl lielākas kaislības par mūsējo.

Milzīgs vējš, tāds vējš, ka govīm ragi saliekušies.

PAULĪNA BĀRDA GAIŠZILĀ JAKĀ UN GAIŠZILĀS ČĪBĀS

Mēs braucam uz Rumbiņiem smagi strādāt. Ap 11.00 esam Pociema skolā, ārā jau liela tveice.

— Karsts! Peldēties! Es vairs nevaru!

— Kas nevarēs, to ar mašīnu līdz Limbažiem uz autobusu — lai brauc mājās! Un peldēties tikai tad, kad būsīm strādājuši!

Apkārt iet avižu izgriezumi. Tos mums vienmēr jaunus piegādā Guntis. Re, Limbažu avīze par Augstrozes liegumu. Re, Talsu avīze "Vēlreiz par ozoliem!". "Советская Латвия" raksta par skolotāju Mežsētu — "Зеленый мастер Казданги". Un Kuldīgā raksta "Lai meži šalc!". Avīze "Cīņa" ziņo, ka "postošos apmēros savairojušās ievu un segliņu tīklkodes, ozolu tinējs, dažas zāglapseņu sugas, tiklērces. Apsēdusi gobu Holandes slimība, ķiršu lapbire, priežu skujbire un citas kaites!"

Gaisā ož pēc sēra, pēc pastardienas. Mēs varētu teikt, ka tikpat postošos apmēros savairojušies ir arī bezmērķa melioratori, bezjēgas agronomi, baļķu pūdētāji mežziņi, abeļdarzu cirtēji, viensētu dedzinātāji, govju nosprādzinātāji. Vairojas un aug kukaiņveidīgi cilvēki.

Tāpēc mēs kāri ņemam katru avižu galu, kurā dota kāda cerība, kāda dvēsele, kāds darba pilns cilvēks.

Mūsu draudzenei Elzai Rudenājai Madonā bijusi godināšana, jubileja. Reti mēs esam, kā jāņugunis pa kalniem, bet saukties vēl var, vēl ir iespējams citam citu ieraudzīt un nepazaudēt.

Nupat pensijā aizgājis un savu atklātu valodu avīzēs sācis izteikt viens no vecajiem lauksaimniekiem Pēteris Lūļaks. Pēc viņa uzskata, ap ozoliem lauka vidū, ja tie kalpo dabas skaistumam un lai putniņam būtu kur pārlidot no koka uz koku, tie trīs simt tamm patīkamie metri ir jāatstāj.

Viena mammīte raksta no Abavas krastiem par savu vectēvu un senčiem:

Viņi neplēsa no dabas, ko var, viņiem nebija vajadzīgs runāt par ozolu saglabāšanu, viņiem bija ciruļi, griezes, sienāži, kameņes un upes pilnas vēžiem. Mans vectēvs Jorģis savā mežā apglāstīja

Todien mēs izcirtām visus alkšņus, kas lien virsū Rumbiņiem.

katru eglīti, stādīja kokus pie mājām un gar ceļiem. Augošos kokus netērēja malkai, virtuves vajadzībām veda no meža — Silakalņiem — žagarus. Tos ziemā sacirta, sakrāva malkas šķūnī grēdā...

Tas nenākšot atpakaļ. Tas esot aizgājis uz neatgriešanos! Tā muld jau stipri vien apstulbinātie. Bet pasaulē visaugstākās pārticības zemēs vēl joprojām cērt žagarus plītij. Alpu kalnos ganībās, kur visi pievedceļiņi moderni asfaltēti, ceļmalās kalnu terasītes piekrautas sacirstu žagaru grēdām, un tiem brauc pakaļ saimnieki ar minitraktoriņiem. Tikai te mums mēģina ieaudzināt plukatu psiholoģiju un iznīcināt mūsu bērnos darba gēnu.

Ari pats Pēteris Lūļaks, savā mūžā paspēts jau sabojāt, saka: — Nebūs, protams, ar laiku ainavā ezermalā kūpošas pirtiņas un mājas ar salmu jumtu, bet dabas elementiem pamatā jāpaliek...

Būs, priekšsēdētāj, būs! Būs pirtiņas, būs moderni salmu jumti, viss būs atkal! Tiklīdz beigsies šis laika izmežģijums, tas ieies atkal dabiskā gultnē, un daba pērsies atkal pirtiņā. Tikai ļoti neatlaidīgi un mērķtiecīgi jādarbojas, gan jau mēs kaut ko iekustināsim. Nevar būt, ka kāds neredzēs, nedzirdēs, negribēs līdzī darīt!

Karsts. Grūti strādāt. Savi 28 grādi. Ņemam pusdienlaiku. Pie Rumbiņu lievenēm atlaižamies, zvilnam. Taciņas lēnām

aizaug ar zāli. Antons šopavasār ir miris. Dēļu lievenes tīras, lietus nomazgātas, nestaigātas. Pirms diviem gadiem, apmēram šajā pašā laikā, vēl visi kopā te fotografējāties. Tagad atslēga priekšā... Zied sarkana kāršroze. Divas mazas panikušu kartupeļu vadziņas durvju priekšā. Bet zirņu dobe zied labi, viens zirnīs nez kā aizklīdis līdz mājas paspārnei — zied! Arī tam piesprausts nokaltis ābeles zariņš, taču šis neprotas — rāpo garām pa zemi. Tas man atgādina pašu veco Antonu. Kad biju Rakstnieku savienībā sekretārs, cik reižu nemēģinājām viņam visādi palīdzēt, bet viņš neuzticējās, izvairījās, lida pats saviem spēkiem līdz pēdējam — kā tas zirnīs.

Meitenes smērē sviestmaizes.

Atis trin cirvjus. Viņam tas labi piestāv. Kā saimnieks uz lievenēm. Jāzeps ar Aivaru pļauj zāli, paņēmuši vēl tiri labo izkapti, kas te karājas koka žāklī. Pļaut nost lielos dadžus vai nepļaut? Tie ir skaisti, bet aizaudzējuši ciet klētiņas visu sienu līdz pažobelei. Pļaut vai nepļaut?

Saulē mirdz sarkani ķirši...

Dārzmalā kāds sauc: — Atiņ, ko tu tā tur lokies? — Čūsku glaudu.

Todien mēs izcērtam visus alkšņus, kas lien virsū Rumbiņiem pa vecā ābeļdārza grāvjiem. Un izzāģējam visas nolauztais ābeles, nokaltušos zarus. Izkopjam ceļmalas aleju. Un aleju uz pirti. Un iesākam izbrīvēt iebraucamo ceļu no kārkliem. Tad jau redzēs, vai kāds mūsu darbu ieraudzīs un sapratis, ka arī turpmāk tā jādara un jāpalīdz.

Kopjam arī Bišu kalniņu, neatlaidīgi cērtam nost atvases. Tas jādara tieši jūlijā, vecā mēnesī.

Nerealitātes sajūta — Paulīna Bārda gaišzilā jakā un gaišzilās čībās. Šais pašās mājās, pie baltā galdiņa salaulāti, viņi nodzīvoja četras vasaras — līdz Friča Bārdas nāvei. Paulīna pati saka, ka gaidot mirstamo vēsti, grūti — gandrīz neredzīga, staigā ar pūlēm, negribot arī būt citiem uz kakla. Sēž viena mājas priekšā ļoti kārtīgi, gaišzili saposta, ipatnēji kontrastējoša parastajā lauku ainavā!

Sarmīte

Bija atnākušas vēstules. Man un Eniņam. No vienas novadpētnieces. Mūs aicina ciemā un sola parādīt brīnumus. Tāpēc nolemjam rit no rita celties agrāk, kamēr nav vēl karsts un

Lielais Fa. Iesvētām Bišu kalniņa akmeni.

ceļi tā neput, un braukt uz to pusi — uz Arakstes ciemu Valmieras rajonā. Pie igauņu robežām.

Akmeņgravas mežā ir bijusi sena skola. Saucās Ceru skola. Un tur purvā esot zviedru izbūvēts ceļš... Tikai vienu cilvēku es zinu, kas vēl ko var stāstīt par to... sauc viņu Udzo Emma, Jaunotēs, Arakstes ciemā. Bet viņai ir jau pāri astoņdesmit gadiem... Glābiet, ja vēl ko varat atrast... Tik daudz tik varu teikt, ka nozāģēta sensenā lapegļu aleja, kas veda caur Akmeņgravas mežu uz... jā, kas to zina... Tur vēl kas slēpjas, jo es nezinu, kur izbeidzās tā lapegļu aleja un uz kuriem tā gājusi.

Kā tu nebrauksi? Braucam.

Auzu rasa ir zila. Timotiņa rasa ir pelēka vai vāriņu zirņu brūnumā. Miežu rasa ir sudrabota un balta. Kā vate. Smilgu rasa ir koši violeta. Saulē, protams... Nepļautu pļavu rasa ir gaiši rozā...

[..]

STRUTELĒ. EKOTONA SITUĀCIJA. OZOLS KRĪŠJĀNIM

Brauksim pirmo reizi pār Rīgas jauno tiltu. Jaunpils—Struteles virziens. Nakšņojam Jaunpils pilī. Strādāsime Struteles parkā un Krišjāņa Barona piemiņas sētā Meikužās. Ir augusta vidus, un esam vairāk nekā divdesmit.

Mārite šonakt tikko kā atbraukusi ar "Bizīteriem" no koncertturnejas Maskavā un Tulā. Pēc ilgāka laika atkal atnākusi Dzidra. Mājās viņai septiņus mēnešus maza meitiņa. Māra izpalika divus braucienus: bijusi ar bērniem braucienā pa Pamira Altaju.

Saliņtēvs zina, ka republikā no Maskavas gaida Zinību biedrības revīziju, arī Mežkopības institūtā. Saliņtēvs gatavojoties arī par mums atskaitīties. — Fui, Saliņtēv! Nevajag!

"Cīņa" atreferējusi nupat Tieslietu ministrijas sarīkoto preses konferenci par dabas tiesisko aizsardzību. Rakstiņa autors V. Podnieks, re, kā lokās un mokās, lai kaut ko uzmundrinošu pateiktu, kā jau "Cīņai" tas pienākas: "...bija tuvināta praktiskajam darbības laukam..."; "...daudz ierosmju deva..."; "...dabu aizsargā jau četri likumu kodeksi..."; "...top divi jauni likumprojekti..."; "...tiesiskais pamats jau pašlaik ir visai ietekmīgs..."; "...taču ne jau juridiskās sankcijas ir galvenais, ko prasa daba. Nepieciešams konkrēts darbs, kas jāiegulda zemes, ūdeņu un atmosfēras aizsardzībā, pilsoņu ekoloģiskajā audzināšanā...".

Zēns labi iesitis roku šādu rakstiņu rakstīšanā, bet Gunta doto informāciju par mūsu "konkrēto darbu" katru reizi atvaira un atvaira. Jo baidās — mēs esam "neformāļi".

Un te jau arī skaidri redzams, ka valsts atkratās no tiesiskās atbildības un visu nobīda uz "pilsoņu ekoloģisko audzināšanu".

Ar mums šodien ir parku plānotājs mežkopis Pauls Nulle. Viņam ir lidzi jau 1968. gadā veidotais Struteles parka rekonstrukcijas projekts.

[..]

Mums šodien būs mācīties, ka nedrīkst ar šo biezokņu izciršanu pārsteigties. Lai neradītu tukši izcirstus laukumus un laucītes, kurās tad ātri ieviestos ainaviski nenozīmīgāku sugu vasas un krūmi. Tā arī strādājam un esam priedīgi par paša projekta autora klātbūtni. Var divējādi, var trejādi. Nulle ir mežsaimnieks. Zvirgzds ir dārznieks. Nulle ir dabas nišu, ēnu un tukšumu vīrs. Pauzes un brīvgaismas vīrs.

Jāstrādā, lai padarītais būtu tādā kvalitātē, ka tu vari te vairs neatgriezties. Tāds ir viens no mūsu darba likumiem: darbs jāaprēķina tā, lai tas līdz otrās dienas pēcpusdienai kādās robežās, kādā idejā būtu nostrādāts godam. Nekas lai nemētājas pamests, atlikts, nenokopts. Spēka mums nav daudz,

neviens mūsu darbu tālāk nedarīs, tāpēc ir jādara tā, it kā mēs te otrreiz vairs neatgrieztos.

Rajona avīzē gan raksta, ka "Tautas dzejnieka Imanta Ziedoņa talcīnieku grupas paraugs ir labs pamudinājums aizsāktu turpināt" un ka "savā ziņā varam būt lepni, ka tieši mūsu pusē savā laikā šūpulis kārts latviešu Dainu tēvam". Bet vienmēr jau šajās avīžu frāzēs var atrast arī to caurumu, pa kuru šiem ideologiem aizslidēt: raugi, te šis "caurums žogā" ir vārdkopa "savā ziņā". Mēs arī savā ziņā par šādiem ziņojumiem tikai pasmaidām.

Šur tur esam redzējuši, kā savus parkus (parasti gan tikai tuvākā skatījumā ap kantora ēkām) tīra paša saimnieki — pēc tiem pašiem "finierkoku mežkopības" likumiem:

- * lai būtu koki taisni kā stabi;
- * lai tiem būtu vienmērīgi, simetriski vainagi;
- * lai parka platību koki aizņemtu vienmērīgi.

Zēni zina, ka Maskava arī savās zinātniskajās rekomendācijās cenšas ieteikt kaut ko līdzīgu. Piemēram, estētiskajā klasifikācijā: ja kokam slīpums mazāks par 15° — tas ir pirmās skaistuma kategorijas koks, ja slīpums lielāks par 15° — jau otrās kategorijas. Tad nav brīnums, ka ap padomju cilvēku arvien vairāk un vairāk viss vienādojas garlaicībā un kantorkā taisnībā. Mēs audzinām banālākā tipa paštaisnību. Mēs audzinām līdzināšanās garu. Te tā nāve slēpjas! Te tā apnicība! Un no tejienes indivīda protests. Arī mūsējais, arī jūsējais.

Kas ir ekotons? Ekotons ir tā vieta, kur pretojas divas sistēmas. Tā ir tāda teritorija, kurā mežs vēl nav mežs un lauks vairs nav lauks. 18 % visas Latvijas teritorijas esot tāds ekotons.

Varētu teikt, ka arī parku pārmežošanās laikā ir izveidojies savs ekotons — kur parks vairs nav parks un mežs vēl nav mežs. Var teikt, arī mēs, šodienas sabiedrība, esam "ekotona situācijā".

— Mēs par parku uzskatām teritoriju, kas nav mazāka par vienu hektāru. Jo tad mazākā platībā uzvar ekotons, un tā "sajauktība" tad, zinātniski izrēķinot, aizņem apmēram 60% no šīs mazās teritorijas.

— Tāpēc, vecīši, ir jāturas optimālā lieluma grupās. Ja tu būsi mazāks par vienu hektāru, tad tevī būs 60% ekotona un tīrai būšanai paliks pārāk maz vietas. Saprati?

Izdegušais Meikužu senozols.

— Jā, un vēl — mēs nedrīkstam gaidīt, ka sugas pašas no sevis atjaunosies un sakomponēsies parka kompozīcijā. Cilvēkam ir jāpieliek reizēm roka.

— To māca ainavu arhitektūra, kuras mums nav. Viļņas Mākslas akadēmijā esot fakultāte, kurā kaut ko tādu māca. Ļeņingradā, Mežtehnikas akadēmijā, bet arī — tikai pirmie soļi. Mums nav cilvēku, kas to mācītu lielā vērienā, lielos mērogos, “mērodziski”. Mēs mākam veidot milzīgas HES, rūpnīcas gigantus, bet mēs nemākam dot variācijām milzīgi bagātu vides kompozīciju, kas atbilstu ražošanas vērienīgumam.

— Bulduri “izlaiž” trīsdesmit meitas gadā, bet viņām neviens netic, neklausa, smejas. “Kas tad ir vieglāk kā koku iestādīt!” Un tāpēc liek šim darīt “kārtīgu darbu”. Arī alga tāda, ka ausis vist klausoties.

— Es pazīnu Ļoņas tanti, tjotju Ļoņu, viņa televizoru sauca par “civiļizor”.

Un Andris no dūsmām iestāda vienu Māka ievu (tā nosaukta viena igauņu skolotāja vārdā, kurš taigā vācis ievu sugas un pasugas un selekcionējis pats savējo).

Gusts priecājas, ka esam atbrīvojuši piramidālozolu, Dzidra ievērojusi, ka pie skolas aug garšīgi cukurāboli, esam iemācījušies Zvirgzda vadībā atšķirt isteno asinszāli no neistās. Vizbulīte saka — nekad virši neesot redzēti tik zili kā šoruden.

Bet parkā pavasarī esot gulbji, pilns diķis. Zigis grib, lai mēs te braucam gulbju laikā — viņš varētu filmēt.

Otrā dienā ēdam Meikužās (četri kilometri no Pētertāles) pēdējos bumbierābolus, fotografējamies pie milzīga ozola izdedzinātā un izgāztā stumbra te, lauka vidū. Būs jābrauc speciāli uz divām dienām, jāiztīra dārzs, jāatbrīvo mājas pamati, jānoliek piemiņas akmens un sēta jāizstāda ciet ar kļavām, liepām un ozoliem. Ja nav sētas, lai vismaz pār pamatiem aug skaista birztala.

Krišjānim Baronam akmeni meklējot, Vilnim ir pieklīdušas divas skaistas meitenes — Vineta no Rīgas un Zane no Maskavas — mūzikas zinātnieces, šodien no Tukuma, meklē Krišjāņa Barona skolu, dzirdējušas, ka mēs te būšot.

Akmens ir tik skaists, ka noliekam to zem Krišjāņa Barona ozola (5,16 m) laukmalā pilnīgi bez uzraksta. Žēl mainīt to Dieva doto rakstu, kas tajā jau ielikts. Tā kā kaija, tā kā kalmju klēpis, tā kā laimes liešana. Un katram jau prātā tāpat Barontēva rindas no "Pēdējās dzejas":

*Galvgalā stādiet ozolu —
Jo kuplu un jo zarotu:
Ja draugs vai nedraugs atnāktu,
Lai pavēni tie atrastu.*

Pie Barontēva kapa Rīgā jau tāda ozola nav.

Akmens ir liels. To vedot, ir salūzis ceļamkrāns, saplisis virzulis, izārdīts cilindrs un izsaukta otra mašīna no blakus kolhoza. Tas ir agronoma Jansona rūpēs radies. Tas ir Viļņa acīm ieraudzīts un par skaistu atrasts.

Tas ir lauku pelēkumā un liels kā izkūsis Ugunskrusts.

Tas ir viens noburts latvietis. Visi akmeņi ir noburti latvieši. Mūsu tauta reiz būs vēl stiprāka sevī, kad pamodīsies šie noburtie latvieši.

Mājās braucam priecīgi: tautasdziesmas ir vislielākās dziesmas, Barons ir vislielākais vīrs. Barona akmens ir dārgakmens. Tika nobradātas, ozolu kopjot, divpadsmit cūku pupas (mūs nu lamās), meitas piecpadsmit minūtes par ilgu gulī, diķi no rīta bijis gārnis, Aivars pats to redzējis. Skolas direktors tomēr solīja pārbīdīt internacionālo dāvanu stendu vairāk uz pionieru stūriša pusi, lai nestāv Baronam priekšā. Bet neizdarīs

jau. Būs bailes, ka viņu izglītības nodaļa netur aizdomās par buržuāziskā nacionālisma nosliecēm. Tik tālu nu esam. Krišjāņa Barona trūcīgais, formālais un nožēlojamais piemiņas stends iemaskēts, nogrūsts, aizbarikādēts kaktā aiz visa kā cita.

ATSKAITĪTIES TIKAI SEKSEKOŠANAS
UN SEKSEKSEKOŠANAS KOMISIJĀM.
VISI SKRIEN KĀ STANĀNOS

Uz Neretu vienmēr brauc neticami daudz. Arī tie, kas ilgi nav braukuši. Autobuss pārpildīts.

Ir oktobra sākums. Vēl šur tur vāc kartupeļus un bietes. Labība novākta, bet raža zemāka nekā jebkad pēdējos piecpadsmit gados: 14 cnt/ha. Birzis jau plikas, nobirušas nez kāpēc pirms laika. Vakar temperatūra bija sakāpusi līdz 22 grādiem. Bioloģiski sajucis gads. Zirnekļi pamodušies, bija jau nolaiduši ziemai, bet sāka svīst, nu jālien ārā. Visa radibiņa sajukusi, un aiz loga zaļo nopļautie lauki — no izbirušajiem graudiem. No autobusa viņa gala ziņo, ka viens akadēmiķis uzdrošinājies pastāvēt uz savu — PSRS kombainu nepareizas darbības un šķirnes netīrības dēļ (noliektas vārpas!) tiekot zaudēts tik daudz labības, cik ik gadus jāiepērk no ASV.

Nejēdzība lien pa durvīm un logiem iekšā. Kā nosargāt mūsu mazo autobusu šajā lielajā nejēdzībā, ja paši arī esam ar to pilni. No Saliņtēva oficiālā ziņojuma tā vien lien laukā nolemtība: mēs esam ielenkti!

— Bija tāda autoritatīva komisija — savācu visas fotogrāfijas ar jūsu darbu. Cik nu man bija tā spēka, es visiem spēkiem, cik nu var... Boriss Ivanovičs bija ļoti apmierināts... Mums bija iespēja iepazīties ar šo autoritatīvo komisiju... un viņi domā, ka vajadzētu uzrakstīt...

— Atskaites! Atskaites!

Visi kliedz no vietām. Arī rupjības, gandrīz rupjības.

— ... Un uz Kazdangu izbrauca Lauksaimniecības ministrijas komisija. Apsekoja. Un nu ir iesākts jau darbs. Ir izbraukusi otra komisija... Un sabiedrība ļoti cer uz mūsu darbu...

— Lai dzīvo komisijas!

Autobusā sākas komisiju vēlēšanas: apsekošanas komisija, iesekošanas komisija, nosekošanas, pārsekošanas un causekošanas komisijas, izsekošanas komisija. Saliņtēvu ievēl komisiju komisijā un Baltvilku nesekošanas komisijā. Nolemjam

Mūsu Tāpurs. Brauciena sākumā tiek veidots un brauciena beigās sadalās pa tāpmentiem.

atskaitīties tikai seksekošanas un sekseksekošanas komisijām. Ja tādas atrastos.

Šī brauciena nodomi ir tādi:

- 1) sākt kopt Skruzišu Mikus Stanānu mājvietu; 2) iestādīt aleju ceļa galā — iegriezienā no šosejas uz Mūsmājām; 3) iekopt vēl dažus kokus mūsu Piedzimšanas kalniņā leišmalē.

Par Skruzišu Miku rakstīts "Dzimtenes Balsi" (gan nekur citur, tikai latviešiem ārzemēs). Nosūtām raksta izgriezumu kopā ar pavadvēstuli kolhoza priekšsēdētājam: ka lūdzam viņu sava kolektīva speciālistiem darīt zināmu, likt pie sirds utt., utt., kā jau tas pienākas, tā-

das vietas kopt, sargāt un kārtībā uzturēt.

Bet vārdnīcā par mūsu Brīvdabas muzeja pašpirmo vadītāju un iedvesmotāju rakstīts pavisam ļaundabīgi skopi:

Skruzītis Miķelis, 1861—1905, etnogrāfs, dz. 7. 2. Neretas pag., lauks. dēls, mir. turpat 10.2. Beidzis Jelgavas reālskolu, studējis Rīgas PI 1885—88 ķīmiju, 1888—90 — lauks-u. 1892—95 strādājis "Tēvijas" un "Austruma" redakcijā. 1894—96 apceļojis L-jas novadus, vākdams materiālus RLB rikotai etnogrāfiskai izstādei. Sarakstījis apcerējumu "Sēļi" (1889) un "Austrumā" publicējis latv. tērpa un ornamenta zīmējumus, ko vēlāk izmantojis R. Zariņš u. c. grafiki un etnogrāfi.

No Kanādas raksta Velta Toma: "Visi skrien kā Stanānos!" Ko tas nozīmē?

Tas nozīmē, ka Stanānos ļoti rosmīgi dzīvojuši. Vai nevajadzētu to iekalt akmenī — "Visi skrien kā Stanānos!"?

Vakarā svētki. Saliņtēvs ziņo.

Pieci gadi laba, nesavtīga darba... Pavisam 52 izbraukumi, vidēji — 10 reizes gadā... Īpaši dižkoku labā... Parku kopšana, ainavu veidošana, meža un atsevišķu birtzētu stādīšana... Cenšamies saistīt darbu ar kultūrvēsturi... Dižkokiem doti nosaukumi, to atgādina arī blakus novietotie laukakmeņi... palīdz visiem par veikto!

Kam kas tiek? Kas ko gūst? Ja nu tikai grūst? Nezinu, bet ļoti gribas ticēt tam "tik un tā".

Vineta

Labu laiku neesmu braukusi, jo tas bija labs laiks rakstīšanai. Uzrakstīju "Pilnu Māras istabiņu" un izrakstīju sevi tukšu. Tagad atkal ir tā, ka nelaižu neko (nevienu) i ne tuvumā. Varbūt nevajadzēja braukt?

Zālišmāra

3 x neesmu bijis, bet pa to laiku esmu bijis.

Ari darbā, arī Duntē, arī Dārtē un Gaujmalā, un Rūjienā, un Maskavā. Esmu bijis pats sevi. Esmu bijis Lielvārdē, Aizkrauklē, Līgatnē, zviedru baletā un vienu reizi uz kino. Vēl kaut kur. Pa šo laiku ir noticis tas, ka riebigā kārtā sācies rudens. Puškinizējošiem elementiem droši vien tagad notiek vakaru sarunas ar vecāka gadaģājuma sievišķiem un dzejošana. ("Болдинская осень!")

Pēteris

Man liekas, ka katra diena ir uzvara.

Aivars

Tikko kā pabeidzu gleznot triptihu uz zīda — par razbainiekiem. Visu vasaru strādāju. Ir skaists rudens un pacilāta jutoņa gan darbā, gan paradagos.

Vitolds

Baltvilks kala akmeni. Labi kala. Kalšot vēl. Baltvilks ir tēlnieks. Viņš rakstīšot par tēlniekiem. Bet galīgi visu viņš vēl nezina. Kā jākāpj pār sētu, piemēram. Ir vēl citi sikumi. Lai labi uzrakstītu, daudz jāzina.

Vilnis

Vakara brīvajās stundās grupēsies mazas grupiņas pa savam, katrs ar dažiem savējiem. Jo kopīgs, uztipts klases kolektīva vakars jau šajos šķiru cīņās apstākļos nesanāks. Esiet pieticīgi un priecīgi par dažiem draugiem! Pārējie ir citu draugi!

Vārdu sakot, pašorganizēšanās. Grupēšanās nav kaitīga, bet ir vēlama. Ar savu mazās grupas stilu un komfortu. Sveiktas tiek visādas grupas, tikai ne naidīgās. Sludināt tautu, novadu un dzimuma naidu — aizliegts. Bļaut, lēkt, grūst — atļauts, bet nav atļauts citu grupu traucēt. Traucēšanas gadījumā traucētāja grupa izdod vainīgo vai pati to spīdzina.

Imants

Otrā dienā stādām aleju Jaunsudrabiņa ceļa galā. Kādas 15 liepiņas un 15 kļaviņas. Pēdējo liepiņu iznāk stādīt tieši pie kolhoza lielajām kartupeļu stirpām. Vai traktoristi nobrauks?

- Tie mērkaķi nobrauks!
- Paskatīsimies, vai nobrauks!
- Tik un tā nobrauks!

Bet stādām vien. Jo rādās, ka ir spēki, kas Jaunsudrabiņa pēdas grib aizlidzināt ciet, rādītājs uz Mūsmājām ir izgāzts (un tā tas notiek nu jau daudzās vietās Latvijā), bet vietējie cilvēki, pat vietējās padomes, baidās bez rajona norādēm kaut ko atjaunot. Bet rajons "nenorāda". Pēc b. Īverta un b. Dmitrijeva brauciena uz Mūsmājām un viņu tālejošajiem secinājumiem šī kultūrvieta ieskaitīta šaubīgo sarakstos. Bet, kur šie "saraksti" glabājas un kā tos koriģēt, neviens nezina. Tā ka — stādām vien. Vismaz aleja rādīs ceļu.

[..]

Zemgaļu kalnā pie jau esošajiem iedibinām vēl četrus kokus: vienu liepu mazajai Vinetai, trīs ozoliņus Gustavam, Kristapam un Dāvim.

KO PORUKS VILKA GARUMĀ.

SILMAČI. SKOLĀ JĀNODIBINA PĒRLEŅU PULCIŅŠ

Braucam uz Druvienu. Ir pašas oktobra beigas, pats novembra sākums. Vidzeme ir superskaista, elpu rauj ciet. Pie Drustiem skatāmies — bērziem šogad deg galotnītes. Visas lapas nomestas, tikai galotnes kā zelta micītes. Deg, sevišķi vakara saulē tās izskatās svinīgi, katedrāli. Fūgas! Rudens sakrālā mūzika. Sasaucas Poruka garīgā tīrība ar Čurļoņa uguntiņām svečtuos un zaros. Varbūt tieši tāpēc Vidzemē iedibinājās hernhūtieši. Tie, kam šo mistisko skatu paretam lemts bija ieraudzīt. Es tādu brīnumu redzu pirmoreiz mūžā. Tas kaut ko nozīmē. Ka būs ļoti barga ziema vai kaut ko tādu.

Mūsu ir daudz — divdesmit pieci.

Un mēs izpētām Silmaču sētu. Kāds nozāģējis kļavas, sarginājis un turpat āboliņā pametis ar visiem nenovāktajiem zariem. Pats paligmājas vecais saimnieks arī vairs necenšas tos novākt. Labi, ka kūti vēl nostutē tā, lai durvis var dabūt ciet un vaļā.

Te vajadzēs visu pagalmu aizstādīt ar pūpolvītoliem. Un ceļmalā nolikt lielu akmeni, iekalt, ka te ir tā vieta, no kuras latviešiem cēlusies apvienojošā, smieklu pilnā luga "Skroderdienes Silmačos". Iecerēja to Poruks, bet ideju pārķēra Blaumanis un ātri vien izdarīja to, ko Poruks vilka garumā. Viņi sastridējās, bet kas mums par daļu. Silmačiem jāpaliek mūsul! Māja ir sabrukusi, sētas mājiņā arī dzīvo veci cilvēki, nav paredzams, ka te kāds ko lielu darīs. Mēs vismaz iezīmēsim šo vietu, aizstādisim 35 baltiem bērziem. Tos sagādājusi un atvedusi mums Rankas mežsaimniecības skola ar Saliņtēva gādību.

Es ieeju pie vecīšiem, pie Kļaviņiem. Viņi kurina jau krāsni. Un kaltē ābolus.

— Jā, tās bija saimnieka brāļa klavieres. Vecumā viņš laikam gan vairs nespēlēja, nedzirdēja, kurls palika. Tagad — vērbaļķis iegāzies klavierēs. Viņi bagāti cilvēki bija, tās maksāja vismaz piecsimt rubļu. Tur bija jāpārdod vismaz desmit govīs.

— Kur viņi palika. Visi kalnos (tur, augšā!), visi trīs dzīvoja bez bērniem, visi neprecējušies, un visi mira ar trieku...

— Un visi trakoti strādāja. Vagas vidū zirgu nekad neapturēt. Tikai galā vai uz stūra. Ja pienāk kaimiņš runāt vai ko — neapturēt! Celties agri, gulēt — vēlu. Ja ilgi guļ, paliek glēvs.

— Un kas no tā visa tika?

— Bet kam tad jātiek? Dzīve tika!

— Man liels brīnums. Agrāk odu tā nebij. Es taču gāju ganos no septiņi gadi visu vasaru. Nebij. Tagad viņu ir kā sodība. Ja ir apmākusies diena un nav vēja, tad diezgan slikti te ir.

— Varbūt agrāk nemanījāt, bija jaunas, stipras asinis.

— Nē, agrāk visi grāviši strādāja, stāvoša ūdens nebij — tāpēc.

Tantīte priecājas, kā mēs protot strādāt. Un vēl tādi — no pilsētas! Pirmais darbiņš met kūleni, tā ir, otrs labāks, trešais — vēl labāks. — Esmu sākusi strādāt no sešarpus gada.

Un tā visu mūžu. Mani aizsūtīja uz Amūru. Jauka vieta. Ļoti jauka. Man bija gotiņa. Tāds krējums, ka nevarēja sieru sasiet, tik trekns! Lūdzos krievietēm, lai dod man vietā vājāku.

Tā ir. Visi, kas nāca, par sevi teica: vistsainīgākie. Un visi teica: uz visiem laikiem! Bet vēl ir Dievs debesīs.

Mēs atsveicināmies. Pagalmā velk rudens aukstums. Akmeņkaļa Titāna palīgs Baltvilks skaita pie sevis: — Mums vajag kalt, mēs nevaram staigāt bez kalšanas!...

Kad ejam prom pa celiņu uz Pērļu dzirnavām, mūs atkal apspīd gaismiņas bērzu galotnēs, visa daba ir ticīga, kaut kāda lūgšana. Mežu ielokos bēšas, nenopļautas pļavas, un ļoti dzīvīgi, violetiem nogabaliem pludinās alkšņi rudens ainavā. Tie visur ielenc egļu un priežu zaļumu, ierok, iežņaudz un visu pārņem savā krāsā. Skaisti. Bet traģiski. Katrā nervā savāda, klusa noburtība. Nekad šīs pļavas vairs neatmodīsies? Kad Šeremetjevs septiņas reizes bija nodedzinājis Vidzemi, zviedri ņēmuši, kas viņiem likās ņemams, toreiz alkšņi tikpat skaisti auga iekšā koptajās zemēs...

Pērļu silā atvedam lielu laukakmeni. Poruka "Brūklenāju vainaga" atcerei. Vēl izcērtam skatu spraugu uz rudenīgi gleznaino Velliņa ezeru. Vēl apskatām Poruka dzimtos Prēdeļus un gudrojam, ka ap Prēdeļu birzi, kura tagad ganību zonā govju izmīcīta, vajadzētu uztaisīt skaistu kriķu žogu. Bet nav spēka visu uzreiz izdarīt. Un pie kā lai meklē palīdzību? Nav pie kā. Paši, paši!

Tādas segas kā Druvienas vidusskolas kopmītnē nav nevienā kopmītnē. Tās pašas krāsas, kas Velliņa ezera malā — rūsgans ar zaļu un melnu ūdens spoguļi. Un silā egles koši zaļas, un sūna pazarēs — pelēkbalta... Tādas segas pasaulē ir tikai šeit. Anša Vairoga, brāļu Egļu un Poruka zemē.

Vakarā referāts par pērlēm (tikai divdesmit minūtes, ne brīdi ilgāk). Jo Tirzas pieteka Vilaunīte tiek saukta arī par Pērļupi. Tās nosprostojums ar dzirnavu dambi pirms kādiem 160 gadiem veidojis Pērļu ezeru. Un tālāk viss, kā rakstīts "Latviešu Avīzēs" 1854. gadā. "Pērļu zvejošana Vidzemē".

... Dažureiz tās minētās pērles atron, kas ne ir tiem par bērniem, bet par īpašu izsvīdumu, kas ar laiku ciets paliek un dažureiz it smuki apaļš, bet arī jo pulku reizes kantains, garains, krokains. Citas tādas pērles ir it mazas, citas kā zimiņi, un lielākās upēs gan neatron...

... Šās pērles atrodot tik vien mazās upēs, iesākumā arāju ļaudīm vien pazīstamās, un šie slepeni esot zvejojuši un visas pērles uz Maskavu pārdevuši. Tad zviedru ķēniņi pavēlējuši, ka turpmāk ne vienam neesot brīv pērles uz Maskavu pārdot...

... No arāju ļaudīm dabūju zināt pērles esam atronamas tādās upītēs vien, kam skaidrs avošu ūdens, un visstīm iekš tādām, kur smērdeles un tirziņi jeb taimiņi iekšā...

... Senāk nekā no pusjūlija mēneša līdz pusaugusta mēnešu neesot jāzvejo tāpēc, ka drīzāk gliemežam pērles gatavas vēl nevid. Iekš kuriem pērles iekšā, zvejnieks jau no ārpusē zinot izšķirt. Citiem esot 3 līdz 4 pērles iekšā, — pirmā, priekšajā, lielāka, tās citas arvien mazākas. Zvejnieki zinot gliemežiem tā pietapt, pirms tie aiztaisās, ka tās pērles bez uzlauzīšanas ar varu izņem un gliemežus tad atkal savā pirmā vietā noliek, tā ka dzīvi paliek un citā gadā atkal pērles varot izdot...

... Zviedris tāds, Bēdenbergs vārdā, kas papriekšu arī kādu laiku iekš Indijas dzīvojis, bet pēcāk Vidzemē kādai pastes stacionei par uzraugu bijis, no sava dienesta atlaists... gāje uz Pēterburgu un Senātes augstiem kungiem priekšā like solišanu: Igaunju zemes un Vidzemes upēs meklēt pēc dārgām pērlēm, ja viņam dotu uz to pavēlēšanas un naudas. Senātes augsti kungi pieņēme šās solišanas, deve viņam, ko lūdze, turklāt arī zaldātus, apakš kuru sargāšanas viņš sāce visur ezerus un upes izmeklēt... un tām vietām, kur varēja domāt, ka pērļu gliemežus atradišot, zaldāti tape pielikti par sargiem.

... Ķeizarene negribēja visu labumu no pērļu zvejošanas priekš sevi vien ņemt, bet tiem kungiem, kam muižas piederēja, iekš kuru robežiem pērles atrade, arī daļu piemest. Tāpēc pavēlēja, ka par ikvienu loti pērļu no pirmās zortes 60 rubuļi taptu maksāti tiem novadu kungiem un par ikvienu loti no otras zortes 30 rubuļi. Caur to dažiem kungiem ienākšot laba tiesa, tā ka gan varētu ar to ar mieru būt. Bet tad tiem kungiem pašiem neesot brīv arī zvejot, bet tiem esot jāpacieš, ka ezeri un upites, kur pērles iekšā vai arī kur gliemeži iekšā, kam pērles varētu būt, arvien ar zaldātiem paliktu apsargāti, kas arī zivju zvejošanu apgādāšot.

... Pērļu zvejošanas augļi nav mazi. Igaunju zemē un Vidzemē pavisam 45 upes un ezeri, kur tās zvejo; bet Vidzemē visuvairāk. Gan darbs daudz maksā, visstīm kad valdīšana par ikvienu loti tā, kā minēts, maksā. Bet tagad līdz tolaiku augļu vairāk bija nekā tēriņa.

... Bet zināms tāpat, ka Mellupe (ar Pērļupi un Vaidavu, ko viņa uzņem) Opekālņa (Laicenes) Kirspēlē, Valkas apriņķī, arvien izslavēta vieta bijusi, kur pērles atrade.

... Tikpat pērļu upes Vidzemē ir Tirza, kur krogu vēl ilgi par Pērļu krogu sauca, Amata, Palsa, Veseta un Rauzas upe. Kurzemē Dorbes upē tādus gliemežus arī esam, bet pērles ne tur meklēja, ne atrade.

... Ka arī priekšajā gadu simtenī par pērlēm Vidzemē ko ziņāja, to rāda tā minētā pavēlēšana, izlaista no zviedru ķēniņa Kārļa XII 1694. gadā, kur šis ķēniņš to pērļu zvejošanu savā tiesā ņem un īpaši uzraugu uz to iecēļ.

Jā, un vēl vakarā ir dejas. Kolhozam Oktobra svētku sariņojums. Gan tāds patukšs, bet visi skaisti ģērbusies, tikai mēs pa vidu izvaļīgi brīvāki, tādi — kaut kas starp tango un hokeju.

(Laikam nebija labi, nebija labi. Viņu svētki, nevajadzēja mums tur list.)

Man patik, kā mēs šad tad protam nolaisties no savas nopietnības augstumiem. Dakteri pazīst zivis, prot dejojot fokstrotu ar tūrēm, uzraut kādu meldiņu, nakti uzēst zapti. Skolmeistarienes skolnieku ballē arī polku lec līdz trijiem nakti. Vai nav jauki?

Bet darbā Imants prasa nopietnību. Cenšamies taču! Un tā jau nav, ka neizdodas.

Nakti runājam par ķirbju pagatavošanas receptēm, dažāda ķer papīru, šo to pieraksta. Tā mēs te bagātināmies.

Ilze

Šoreiz izdomāju atkal jaunu veidu, kā izvairīties no darba — dejojot izmežģiju kāju...

Māra Pr.

Nekad nebijām strādājuši tādā tumsā kā tad, kad likām akmeni.

Andris B.

Migla un bērzu stumbri...

Guntis II

Viens gadiņš prom no koku grupas, bet Gustavs ir mājās! Divi zobi, tumši matiņi un celiņš jau no dzimšanas. Tāds smaidīgs puika, pagaidām apmierināts ar visu. Vēl pēc gadiņa varēsīm braukt abi divi. Arī viņu gribu pievilkt tuvāk dabai. Arī viņš būs Rīgas akmeņu bērns, bet par Poruku Jāni un viņa puses tīrajiem mežiem es noteikti pastāstīšu.

Ilze

Jānis, Modris un Igors — 13, 14 un 15 gadus veci Druvienas skolnieki. Viņi savā dzīvē nav redzējuši lasi, kur nu vēl pērleņi, kaut gan gliemežus upē rādīja un stāstīja, kādi tie izskatās. Viņi pirmo reizi nu piedalījās Vilaunītes tīrīšanā pie Pērļu dzirnavām. Igoram bija labas acis un piesmelti zābaki. Mums arī tā bija pirmā reize. Imants teica, ka skolā jānodibinot Pērleņu pulciņš.

Aivars

Aivars ar mazu grupiņu pa šām divām dienām tīrīja Pērļupi no sametām un kritālām. Visiem garie ūdenszābaki kājās. No vakarvakar referētā saprotam, ka Pērļupe ir meklēta un kopīgi ar Gustu (mūsu Ansi Vairogu) atrasta.

Vēl nav lapas saplaukušas, un mazā, skaistā upīte no tilta tālu redzama piesvaidīta. Ar riepām un spaiņiem, bundžām un polietilēna plēvēm. Diez vai te tagad pērleņes, ja gribētu ieviest, augtu? Vai būtu maz iespējams pērleiņai atgriezties un pieprasīt tīru pasauli sev apkārt — ūdenī un krastā?

Kādus skaistus pērļupīšu parkus un nogabalus varētu izkopt — ar straumes čaloņu akmeņos, ar sauli līcīšos, ar mazām pieejām un brasliem...

Mājup braucot, izlūkojam. Tīrā pie skolas, krustceļa stūrī, kur virziens uz Jāņa Misiņa mājām, vajag iestādīt birztalu. Citādi krustceļš plīks un neomulīgs. Citreiz atbrauksim un iestādīsim! Gulbenieši saka: paši! Ne nu izdarīs, nekā!

Es te uzstādītu arī pieminekli: lielu, atvērtu grāmatu cilvēka augumā. Un iekaltu tajā mūsu grāmatniecības sākuma datus. Ne tikai Jāni Misiņu, bet visus mūsu grāmatniecības dižvīrus — bibliogrāfus, grāmatizdevējus un kolportierus. Lai brauc visa Latvija skatīties, kāda varena grāmatnieku kustība iekustējās tieši šeit, Tīrā. Lai šī atvērtā grāmata kļūst par grāmatnieku Meku! Un Tīrzas bibliotēka par retu dāvinājumu, unikālu grāmatu vietu.

Bet nav vēl tas laiks... Vēl nav.

Vēl visi velkas uz centru un pamet Latviju. Visi dzīvo muļķīgās nākotnes propagandā un aizmirst savas vietas pienākumu. Lēni un uzbāzīgi Latvijā veidojas "baltie plankumi", bezinformācijas zonas, vēstures neapskābekļotie rētaudi. Kad mēs modīsimies? Un vai vairs modīsimies?

SKOLOTĀJU NORA. DUNDAGAS ENCIKLOPĒDIJA. 640 KM²

Novembris. Dundagā. Pie Kubeles ceļa gala. Mēs esam palikuši bez autobusa. Bet arī tā mēs nepazudisim. Strādājam šosejas malā, tieši pirms Kubeles pagrieziena jau iesāktajā Skolotāju norā. Kubeles pirmajiem skolotājiem par godu. Tā lēnām atbrivojas no alkšņiem. Nu spēkā saņemsies bērziņi, pilādži, ozoli. Paies ilgi gadi, kamēr šī nora izveidosies par skaistu, neformālu mežaparku. Par tādu, kurā nevarēs pateikt, ka mēs te dienām strādājuši. Ienāks un teiks: kāds te Dieva dots skaistums! Kādi pieci lieli ozoli, desmits mazāku, visu sugu koki, akmeņi, diķis. Un vēl mēs te iekalsim piemiņas akmeņus skolotājiem. Mēs šo noru speciāli izprasījām kolhoza priekšsēdētājam, lai izslēdz no meliorācijas ģenerālplāniem. Nu tā ir mums atdota. Tā arī jāstrādā — lai nejūt rokas pielikumum! It kā nekas nebūtu darīts.

Vakarā Juris referē par Dundagu. Dundagai Krišjānis Barons veltījis plašu aprakstu "Pēterburgas Avīzēs".

Kūru un livu tautas tanī apgabalā dzīvoja gan teicami būvētās, gan pēc tam ietaisītās kalnu alās mājodamas. Tādas alu miņas un veci mājokļi vēl gar Vidala un Slīteru kalnu redzami. Viņu dievu cienīšana būs gan tāda pate bijuse kā pie citām kaimiņu tautiņām. Proti, tie pielūdza dabas spēkus, kā Zemes māti, Jūras māti, Pērkona dievu, Potrimpu jeb auglības dievu, Laimes māti, Līgo jeb liksmības dievu u. t. jpr., un upurēja tiem apakš kupļiem kokiem, sevišķi apakš ozoliem. Tāds upurēšanas altāris, kas zin, tas akmens uz Puišu kalna bijis, ko līdz mūsu laikiem ļaudis par svētu turēja. Turpat vēl alu rāda, ko Svētmeitas kambari sauc. Te laikam kāda svēti cienīta dievekle mājojuse. Kad Vāczemes bruņenieki, mūki un svētie ceļinieki (piligrimi) zemi uzvarēja un bruņenieku vadonis Didriks no Greniņiem 1249. gadā Dundagas pili uzbūvēja, tad pagānu ticība tapa nomākta un ar varu ieviesta kristīgā ticība. [...] Dundaga ir tagad tas lielākais pagasts jeb novads Kurzemē. Tas izplešas par vairāk nekā 16 kvadrātjūdžēm zemes, un viņa iedzīvotāju skaitli rēķina gandrīz līdz 10 000 dvēselēm.

Uz Puišu kalnu mums jāaizbrauc citreiz. Gan jau tas arī ir aizaudzis. Bet daudzos materiālus par Dundagu gan mums nebūs laika izstudēt. Juris arī nespēj visu izstāstīt par Bankava sprediķi, par viņa latvisko izcelsmi. (Viņam esot arī dzejolis par Dundagu, jau 1855. gadā!) Par Bibeles tulkojumu Dundagā jau pirms Glika. Par izrakumos atrastajām arābu naudiņām —

dirhēmiem. Par senlatviešu pirmsvācu laikmeta apbedījumiem austrumu—rietumu virzienā.

Tad vēl skolotāja Mālberģa dzejolis "Dundagas pils, kādas noklausītas un autentiski neuzrakstītas teikas sarimējums dzejā".

Mēs strādājam uz milzīgi bieza kultūrslāņa. Par Dundagu, šo lielāko Baltijas muižu — 640 km² —, vien varētu veselu enciklopēdiju uzrakstīt.

Tad vēl vajadzētu saglābt no aizaugšanas Adamoviča mājas Rizemes, Krišjāņa Dinsberģa mājas Dingeskalnu. Un mazo, neiedomājami skaisto Dingu kapsētiņu...

Pusdienas ēdam autoostas bufetē pie Ernas. Ernas kundzei patīk, ka dzied, viņa pati arī dziedot korī. Erna saka: lai Zaļā jaunava dzīvo, lai dzīvo rūķīši un lai dzīvo arī šitie mūsu muļķie puikas!

Protams, lai dzīvo Dundagas puikas. Arī tad, kad viņi neklausā mūsu Māru, kas te kultūras namā atsūtīta strādāt. Māra varbūt šai nolaistajai un aizlaistajai videi ir par biklu un smalku. Viņa strādā ar visu atdevi: iet budēļos, organizē ķekatas un Lieldienas, iet pastalās, staigā villainē, bet šeit nav Rīga, šeit vēl ledus nekustas! — Vai izturēsi? — Nu jau grūtākais ir pāri, — viņa saka.

Mājās braucam ar satiksmes autobusu. Dziedam no Talsiem līdz Rīgai. Savīkšījušies savā pulkā.

Atis paliek Skolotāju norā. Ar visu guļammaisu... Ies viens pats pa mežiem. Atstājam viņam konservus. Tad es darbā nebūšu ilgi, viņš saka. Un aiziet. Pliku galvu. Zilganā un slapjā novembrī.

UZTURĒT SPĒKĀ SPĒLES NOTEIKUMUS

STARP KULTŪRU UN DABU. PRETDABĪGI VAI LĪDZDABĪGI?

Decembris. Atkal Dundagā. Biezs sniegs, līdz ceļiem. Strādājam Dinsberģa norā, ņemam ārā alkšņus, retinām ceļmalas egļu blīvzogu — tam te sniegavētru aizturēšanas uzdevumu vairs nav, tātad — lai aug dabiski dabiskā parkā. Ātri satumst, bet savas trīs stundas nostrādāt iespējams.

Vakarā brienam uz Dundagas pusi. Pa ziemas ceļu. Krēslas stundā. Zilā vakarā. Mājās iedegas ugunis, nespilgti. Jo vēl ir vakara atblāzmas. Vēl redz māju un mežu aprises. Bet gaisma jau velkas ciet. Zilā stunda. Izlīdzinošā un izkūstošā.

*Ne vairs kur pieturas, ne vairs kur patveras —
Paskaties apvāršņa zilgajā stīpā.*

*Krēslas stundā dvēsele atveras
Un mēs aizejam bezgalībā...*

Tumsā Dundagas pils pagrabā deg mūsu eglīte. Nav diez cik omulīgi, bet kaut kur tumsā dziļāk ir krāsns — jūt siltumu. Deg svecītes, un Māra dzied:

*Dieviņš stāv aiz durvīm
Nosnīgušu kumeliņu.*

Tad ēdam dundadznieku sklandu raušus un klausāties, kā rūķi čaukstinās pa kaktiem. Kad mūsu pulciņš izklist, drosminieki vēl labu laiku klaiņo pa tumšo pili. Laiku pa laikam logos un balkonos atskan pa skaņai, nospīd svece... Kaut kur pils pagalma tumsā no augšas kāds pasludina: inteligentam cilvēkam nav bail no nāves un nav bail no dzīves.

Bet, guļot kopmītnes izstaiptajās matraču gultiņās, eglīte uzmirdzēs un uzmirdzēs, vakara saule blāzmos un blāzmos. Acis — kā aizver acis — tie lielie, zeltainie niedru pušķi pret saules ripu Raķupes ličos...

*Priecig eglit! Laimig — biedrem,
Ja ne mūžig, tad šobrīd —
Nāvig smuk tie pušķi i niedrem,
Kas pret debes zilum spīd.*

Māra ir no "Ilģiem". Viņa mums dzied dziesmas, aizlaiku, aizlikteņu. Un viņa no tehnikuma uz Dundagu atsūtīta darbā. Tāpēc par viņ ar i pantiš.

*"Ilģu" Mār ir stipr garig —
Mūs lepnums, mūs rot.
Te viņ atsūtīt, vispārīg,
Dundags akmeņš apgarot.*

*Dundage kad iebrauc pardag
Dinsberģ birze kociņš kopt,*

Lai tie netais nekād bardak,
Neuzvedas tā kā lop.

Lai tie godam tūr sav karog,
Kas nimaz nav uztaisits.
Tāpēc ka tas Vitolds baro
Bērniņ un i miegamic.

Tā jau nu gan nedrikst svētvakarā izteikties, un Vitolds tāds nemaz nav, viņš daudz strādā, katrā izstādē ir viņa darbi, tos jums vajag apskatīt. Vienkārši Vitolds mums solīja karogu, bet vēl nav paspējis. Vitolds ir labs, Vitolds ir jāmīlē. Māra dzied tā, ka visi ir jāmīlē.

Katrs akmens šini pile
Spiež uz mums kā vēstur smags.
Tāpēc lai viens otr mīle
Katr pardag paradags.

Lai ved Sališ lēne gaite
Mūs pie katr mīlam liep
Un līdz septiņ metr skaite,
Garo mērlent apkārt stiep.

Kamēr mēs te kope mītam,
Lai tie Saliņ vārd mums skan,
Kā vaig godbijig teikt citam:
"Ar jūs laipn atļaušan."

Dāžs visvairak vajag mīlet:
Teicamnieks ir Birzniek Volds:
Kociņs zāģe, zāģit vile,
Elļo zāģim skrūvs un bulsts.

Jāzep ar mums vajag mīlet:
Kad viņš strāda, tad i vērts!
Un viņš baig uz meitam cīle
(Bedre grūsts un brāļu pērts).

Mārtiņ Jānim piedzim puikiš,
Nu jau trešes vīrieš kārts —
Šūplits jātais, gultiš, koikiš,
Jādod ar i kau kāds vārds.

Ilz a Gustav paliek mājes,
Kauč ar gribejas braukt ļot.
Grūt: pēc sviestiņ rinde stājes.
Kā to valdīb nesaprot?!

Jāmīl Vilns. Kad citiem prāte
Dauzites (tik dzied un brēc) —
Viš tik kaļ — a kaltiņ strāde.
Jāmīl Vilns, viš mums i svēts.

Dabut kopā ir kā dienet:
Katr jāmeklē kā sun.
Ilz mums būs vēl vairak cienīt —
Viņ mums zvan pa telefon.

Vizbulit ved burkāš visem
Kaut kād nāvīg garšīg zapt.
Ja mēs šo uz rokām nesam,
Zaptiš var vēl labaks tapt.

Pasaul slepkavo ar indig,
Nāvīg ekoloģisk dunc.
Tāpēc ka mūs bridīn vendig —
Mums i jāmil Eniņgunts!

Sarmit gan i trollig meiten!
Nāvīg dialektisk meit!
Ja nav Trakā Ilz šeiten,
Tad i noteikt Sarmit šeit.

Zīgs i ceļojs pasauls krāces,
Glābs no izdauzišen lašs.
Nu i apkaunejes: sācs
Beiges filmet mūs — mūs pašs.

Kas gan nemil bufets Ērn:
Kāposts dod ar šampaniet.
Kad mēs iekše (tā ka pērn),
Nelaiž cits — un dūrs ciet.

Mums būs mīlet Dzērvmār: dzērv
Nevar it nekad būt zoss!
Skolotāj! Un vesel nērv.
Kas mums otr šitād dos!

Vēl nav teikts par Preijermārit,
Kas man tiešām sird sild.
Bet viņ darījum man pār:
Stāv ar Mārtinson uz tilt.

Zaļokšmārit atgriezuses
Sulīg tā ka salāt lap:
Rune gan, ka vises puses
Iet ar dabsardzib tai švak.

Baltvilkjāns ni kociņ nivēl
Nocirst, sak: tas Dieviņ likts!
Nevar saprast, kā šai dzīve
Viš pie mums var mīlet tikts.

Žēl, ka Pēters izpalices.
Mēs to mīl kā Edgar Zvēj.
Kad viš dziedes, viņam tices —
Viņam lāb i rikl ej.

Vēl vaig Dundags direktoren
Mīlet dikt kā patriot.
Šitai Dundags sause nore
Viņ var viesmīlib mums dot.

Vēl vaig rūķišs šitais velves
Cienit, mīlet tā kā sāvs.
Cītād mēs te noliks ķells —
Šiem i dzīvībs, šiem i nāvs.

*Ja nav pieminets kāds draudziš,
Nivaig dusmig turet sird.
Es jau nākošgad vēl raudziš
Slavet mūs, lai visur dzird.*

*Priecig eglit visiem biedrem!
Ja ne mūžig, tad — šobrid!
Nāvīg smuk tie pušķ bij niedrem,
Kas pret zilo debes spīd.*

Otrā rītā braucam pēc eglītēm, ko aizvest mājā.

Pāris stundu pastrādājam atkal Dinsberģa norā. Grūti, biezs sniegs. Katrs celmiņš jāatkārpa, lai nepaliktu augsti stumbeņi. Ātri atnāk auksta, nemīlīga pavakare.

Skaista ir mūsu varēšana. Bet nevajadzētu kļūt ļoti patētiskiem. Jo — spēle vien tā ir. Tāpat kā Šahs vai Basketbols.

Spēle starp Kultūru un Dabu. Ja mēs ar Kultūru saprotam Cilvēciskā Darba Tradīciju un ar Dabu — visu pārējo Pasaules Paškustību. Mēs spēlējam kultūras cilvēka lomu, protams, kā nu mākam. Mēs restaurējam tās vietas, kur cilvēks kādreiz gribējis veidot savu, cilvēka iedomāto skaistumu. Tās ir birztales, alejas, stādījumi un parki, ainavas un pagalmi.

Dabai, protams, par to visu nospļauties, un viņa audzē atkal visu ciet. Savā lēnajā un iedibinātajā paškustībā. Daba iet savu ceļu: civilizācijas šķīdinātāja. Daba drupina inku ciotokšņus un tempļus. Ja Tolstoju neviens nekoptu, viņš būtu aizaudzis ciet savā Jasnajā Poļanā. Tā Vecais Stenders aug ciet. Tā Dinsberģis aug ciet... Bet mēs slēdzam līgumu ar dievieti Kārtu un viņas kārtībā ieviešam savas variācijas. Mēs domājam, ka tie ir jauni veidi, jaunas zīmes Dabas rakstos.

Tā ir mūžīga spēle, un tajā ir savs azarts.

Neko daudz jau te nevar arī vinnēt, ja ir pārtraukta tradīcija. Mēs, piemēram, nevaram atjaunot parkus tai atdevei, ko tie devuši sava laika veidotājiem. Tie ir veidoti atpūtai, bet mums šodien nav atpūtas tradīciju. Un, ja tās ir, tad tās neiet caur parku.

Mēs neatjaunosim arī alejas to pirmnozīmībā. Kad tās ievēda gadsimtu koptā latviešu sētā. Kad tās aizveda līdz pils varenībai. Kad tās līganiem vītoliem greznoja necilo celiņu līdz pirtij diķmalā.

Nē, mēs daudz ko vinnēt nevaram. Bet mēs varam uztu-

rēt — spēkā! — spēles noteikumus. Kaut tikai neaizmirstu spēles likumības! Kaut tikai neaizmirstu, ka vispār tāda spēle ar dabu ir iespējama!

Un ka te nav nekā pretdabiska. Drīzāk — ir daudz līdzdabiska. Jo mēs — paplašinām izvēles iespējas un iespēju izvēli.

Mums ir eiropeiskās kopšanas tradīcijā mācīti cilvēki. Zvirgzds ar saviem introdukcijas centieniem. Saliņš ar saviem kultūrplantāciju skaistuma sapņiem. Eniņš ar savām meklējumu, taisnības un fotografējamu kompozīciju tieksmēm. Birznieks ar dabas iekļaušanu un piesaukšanu patriotiskos nolūkos, ar pilskalnu izcelšanu un atkaluzcelšanu ainavā un apziņā. Tā strādā visa mūsu grupa — Tradicionālo Kopšanas Likumu atgādinot.

Ei, klausieties! Latvijā mazo celiņu malās atkal jāaug liela-jiem Kazdangas un Ēdoles ķiršiem. Tie ir izmiruši? Vēl ir! Vēl ir! Nenobeigsim tos pavisam! Lai Ēdolē un Kazdangā katrā ir savs klubs, kas ar to vien nodarbojas kā ar savu dzimtenes ķiršu atdzīvināšanu!

Lai Zemgalē atkal stāda vītolus! Uz ganībām un upju brasliem. Uz fermām. Kur tautasdziesmu Mārai atsēsties.

Ēj, ļaudis! Lai pūpolvītolus jūrmalās stāda! Cik ilgi dzīvos latvieši bez pūpoliem? Ei, ļaudis!

[..]

To es runāju sirdsapziņas alternativā. Piebaldzēni teiktu — šķiltiņā, sirdsapziņas šķiltiņā.

1982

PAULS VALDENS UN VILHELMS I

Ir februāris. No Maincas universitātes atnākusi prof. Dr. C. fon Kampenhauzena atbildes vēstule profesoram Jānim Stradiņam. Par Paula Valdena attiecībām ar Ungurmuīzas Kampenhauzenu ģimeni. Jānis Stradiņš lūdzis, vai ar dienasgrāmatu un ģimenes arhīvu palīdzību nevarētu precizēt, kuros gados Valdens ir bijis mājskolotājs (1881—1894?). Varbūt ir arī kādas ziņas par Valdena mātes Annas Valdenas likteni, miršanas gadu un apvidu, kur viņa pavadījusi savas dzīves pēdējos gadus. Jānis Stradiņš pieminējis arī, ka mūsu grupa iekopusi parkā Paula Valdena ozolu.

Profesors C. fon Kampenhauzens atbild:

... 1955. gadā, kad es studēju Tībingenē, mana vectēva brālis Osvalds K. teica, ka man jāapmeklē Valdena kungs, jo viņš esot ļoti laipns kungs un strādājis Ungurmuižā (Orellen) par mājskolotāju mana vectēva brālim Hermanim K. Mans vectēvs viņu "atklājis" svētdienas skolā un veicinājis viņa izaugsmi. Kādā veidā tas noticis, mana vectēva brālis vairs nezināja. Liekas, tas tā noticis bieži, ka mans vectēvs apdāvinātiem bērniem devis iespēju apmeklēt augstas skolas.

Es tikko pārrados no savas tantes Adlines K. apciemojuma, viņa ir uzaugusi Ungurmuižā. Viņa saka: līdz otrajam pasaules karam Ungurmuižas parka ozoliem nav bijuši vārdi. Vienīgais izņēmums — Vilhelma ozols Kapelkalniņa pakājē. Šo koku mana vecvecmāmiņa nosaukusi par godu ķeizaram Vilhelmam I, bet ģimene tam nav piekritusi, un šis vārds neieviesās.

Mans tēvs un viņa māsa uzskata par pilnīgi izslēgtu iespēju, ka kāds koks būtu nosaukts mājskolotāja vārdā. Nosaukums tādā gadījumā ir radies krietni vēlāk, t. i., laikā pēc otrā pasaules kara.

Laika posmā no 1870. līdz 1880. gadam ģimenes arhīvā nekas nav nācis klāt. Bet vēl eksistē manas vecvecmāmiņas dienasgrāmatas no tiem laikiem. Mana tēvamāsa uzskata par iespējamu, ka tajās pieminēts Pauls Valdens. Tomēr viņa ir arī pārliecināta, ka nekādas svarīgas ziņas par P. V. dienasgrāmatās nebūs atrodamas. Tas esot pilnīgi nesavienojami ar vecvecmāmiņas dienasgrāmatas stilu, ka viņa par mājskolotāju būtu atzīmējusi kaut ko svarīgu. Tomēr es papētišu, kur atrodas dienasgrāmatas un vai tajās būs atrodamas kaut kas par Valdeni. Domājams, man tas prasis daudz laika.

Mana tēvamāsa, kurai jau vairāk par 80 gadiem, apvaicāsies pie citiem vecāka gadagājuma baltiem no Ungurmuižas apkārtnes. Ja kaut kas izdosies, to uzzināsīt arī Jūs.

Savukārt Staņislavs Saliņš vēstulē Kampenhauzenam apstiprina, ka viens no dižākajiem Ungurmuižas ozoliem (vecumā ap 400 gadu un ar stumbra apkārtmēru 5,3 m) nosaukts Paula Valdena vārdā, bet Kampenhauzena radnieces minētais ozols Kapelkalniņa pakājē (apkārtmērs virs 4 m), kas kādreiz iestādīts par godu Vilhelma I uzvarai pār Franciju, joprojām labi aug.

Un lai aug laimīgs.

MANTEIFELA VILKĀBEĻU STĀDĪJUMI.
KAS DANGĀ, KAS DANGĀ,
ERNESTS ROŽU KAZDANGĀ. EDA PILS FLORIDĀ

Marts. Uz Kazdangu. Kādi divpadsmi. Maz. Diviem salauzta roka. Jurim — kāja. Bet viņš ir. Ar ģitāru un vienu kāju. — Es varu sist takti ar otru kāju! — Jāspēlē būs. Jo Kazdangas Ernestam ir vārdadiena. Guntis stāsta un priecājas kā allaž par saviem dižkoku atradumiem. Andris: es vēl vairāk priecātos, ja tu priecātos arī par cita kociņu. Andris ir atvedis ziles no Polijas, no Šopēna pieminekļa ozoliņa. Un nu viņam Botāniskajā dārzā jau augot trīs metrus augsts ozoliņš. Bet Guntis koku atzīst par koku tikai tad, ja var to nofotografēt. Nofotografēts koks ir! Nav nofotografēts — nav koka.

“Советская Латвия” pa tūkstoš gadiem reizi kādam izmisušam entuziastam ļauj savu ekoloģisko sāpi izteikt. Protams, kad raksts parādās nopublicēts, sāpe jau izrediģēta, palikušas tikai simpātijas, cerības un lepnums par mūsu dzimtenes dabas skaistumu. 130 eksotu veidu... 20 dažādu veidu diķu... 130 hektāru platība... un vienīgais pieļaujama, pieņemtais, nevienam nekaitīgais un nevienu nesaistošais secinājums, ka “в целом вся огромная биологическая система медленно и верно превращается в лесопарк. Стихийно зарастая.”* Tas par Kazdangu. Taču autore S. Iļičova mums liekas simpātiska, viņu gandrīz vai varētu aicināt darboties mūsu grupā.

Rožkalniņā, saules pusē, kaļķainā stāvkrastā Andris jau pagājušreiz ievēroja lielus vilkābeļu biezokņus. Kad dažas stundas pa viņu ērkšķiem strādāts un biezoknis paretināts, atklājas, ka vilkābeles te ir ievērojamā vecumā. Andris pacilāts: tie ir 1904.—1906. gada Manteifela vilkābeļu stādījumi! Reti apjomīgs vilkābeļu masīvs. Reta kolekcija.

Rožkalniņā svinam Ernestus, ap Ernestu ejam rotaļās. Kas dangā, kas dangā, Ernests rožu Kazdangā!

Vakarā Juris lasa referātu par Eduardu Liedskalniņu (Edi) Floridā, divdesmit piecus kilometrus uz dienvidiem no Maiami. Tur viņa pils, granīta cietoksnis. Ko cēlis savai mīļotajai un mīlestībai. Tajā viņš dzīvo viens. Kad viņš aizies debesis, tā paliks pasaulei. Un pasaule nezinās, ko ar to darīt. Ar viena stipra latvieša stipru pili.

---

* Visumā visa milzīgā bioloģiskā sistēma lēnām un neizbēgami pārvēršas mežparkā. Stihiski aizaugot. (Tulk. no krievu val.)

CĪRUĻPUTENIS. "URĀ!" — TAS NOZĪMĒ "SIT VIŅU!".
SALIX FRAGILIS "BULLATA"

Aprīlis. Uz Salacgrīvu. Divdesmit seši cilvēki. Daudz. Autobuss dūc. Parādījusies Rozīte — pēc "Malēnijas" pārraides 1. aprīļa televīzijā. Latvieši atraduši atkal humoru, atmodušies! Bija Māras Zālītes koncerts "Māras dziesmas". Pēteris pametis (mūsu

dēļ) Mākslas dienu pasākumus (lūdzu nenovērtēt par zemu!), Ilze uz divām dienām pametusi savu mīlo bērnu, nu vāris mums tējas. Voldemārs meklējis tālāk pulkveža Vācieša un citu pulkvežu pēdas tīrelī. Un atradis Jelgavas pirmo dziesmu svētku vietu. Svarīgi notikumi. Svarīgi notikumi!

Ziņo Staņislavs Saliņš. — Pirmoreiz braucam ar kolēģi Andri jaunā kvalitātē. — Rūgts, rūgts! — Paldies, paldies, es to šorit izdarīju! — Andris ar šo gadu ir precēts vīrs.

— Cienijamais Juris ar kolēģi Mellumu apsekojis vietas, uz kurām mēs braucam. Arī tāpat nopietni speciālisti — Miervaldis Bušs, smiltāju apgūšanas (kolēģi, es jūs nepārtraucu!) un apsekošanas izcilais speciālists. Tad vēl mūsu labvēlis, kolhoza priekšsēdētājs Blūms, ir saņēmis lielu apbalvojumu, mēs viņu (ar jūsu laipnu atļauju) apsveiksim!

Tuvojamies Salacgrīvai. Vizbulīte ziņo, ka priekšsēdētāja vietnieks par mums teicis: ja viņi līdz vienpadsmitiem nebūs (ir jau pāri vienpadsmitiem!), mēs iesim mājās! Tad Vizbulīte teikusi, ka viņi nemaz mums nav vajadzīgi.

Nav jau arī! Lai viņi savus kampaņdarbus organizē ar Mellumu, ar Emsi, Emsim ir projekts par Vidzemes jūrmalas rekreāciju. Viņi visi ir oficiāli ievirzīti vienā lielā atbildīgi bezatbildīgā sistēmā, — lai aptur kāpas, lai otrā dienā ar buldozeru gāž atkal apkārt, lai raksta avīzē, lai sasauc konferences, lai daļa Goda rakstus, lai maksā Dabas biedrībai biedru naudas, tik un tā visa Vidzemes jūrmala ieaug konservbundžās! Mums jāturas no viņiem sāņus! Tāpēc zinātniekam Bušam valstiskai

eksploatācijai dosim no savējiem tikai vienu daļu, bet otra daļa brauks uz mežu pēc ozoliņiem mūsu pašu nodomiem.

Vietējie talcinieki tomēr mūs gaida. Skolas direktore runā skaisti, kā jau skolā pienākas, — par pūpoliem un sirdsprieku, mēs atkal cenšamies visu šo jūsmību novirzīt praktiski smiltis: tagad tikai stādīt! Ja ir sirdsprieks, tad tikai jāliek pie darba!

[..]

Nu arī Zvirgzds metas sludināt: — Komjauniešiem ar skolas izskatu jāveicina vietējo palikšana savās dzimtajās vietās. Nevis uzreiz jāuzceļ komunisms. Dabas programma tāpat acīm redzama: 1) jāuztaisa celiņš līdz stadionam, lai neizbradā trūcīgajā smiltajā zālienu; 2) jāuztaisa komposta kaudze; 3) jāatsakās skolas pagalmā no rozēm un jāaudzē vietējā flora.

Skaidrs, ka viņu nemaz neklausās. Tāpat kā neklausījās to tantuku, kas mums atrakstījis žēlabu vēstuli:

Lai kā mēs, "aborigēni", cīnijāties pret šo postu — bez kādiem panākumiem. Šīs skaistās kāpas, meži, zaļu, pelēku sūnu noauguši, ar kadiķiņiem, lieliem skudru pūžņiem, baravikām, sarkanām mušmirēm... Arī stārķīti nošāva, kas katru vakaru atlaidās jūrmalā, kad saule rietēja... Es aizbraucu, jo gribējās redzēt nepiemēslotus mežus, tīras pļavas, griezes dziesmu. Vēl augot manis stādītā lapegle, ko izaudzēju no sēkliņas, augot ozols pie mājas, bija kastaņa, kļava, bija jasmīnu krūmi, bija visādās krāsās ceriņi gar sētas malu, tie visi esot nocirsti un iestādīti smiltsērķšķi. Tas ir blakus mežniecībai, pašā kāpu piekājē... Mani sauca par dullu, jukušu, kad cīnijos, lai dabu nepostītu. Sāku nogurt, un rokām nav spēka visu veikt.

Mežā izrokam divpadsmit ozoliņus un iestādām pie Ainažu ostas pļavās (randās) aiz melnalkšņiem (redzēs, vai šiem te patiks) un divu šķirņu pūpolus jūrmalā — *Salix fragilis "Bullata"* un *Salix fragilis alba*.

Tikmēr otra grupa cīnījies ar ceļojošo kāpu. Milzīgā cīruļputenī. Jūras gulbju putenī. Kas gandrīz horizontāli nāk no jūras pa smilšaino krastu. Tādiem mākoņiem! Divsimt — trīssimt metrus platās joslās.

Visi nosaluši. Miervaldis Bušs priecīgs par darbu: kāpu noturēs! Nu varētu kliegt "urā!", bet Miervaldis saka: — Esiet uzmanīgi, tas ir tatāru kaujas sauciens un nozīmē "sit viņu!".

No rīta — Lieldienu rīts. Kaujamies ar olām. Dzeram zāļu tējas, tās mums atvedis Andris no sava Botāniskā dārza.

Ir īsts svētku rīts — ar pūpoliem, klusu jūru un dzedru sauli. Pie Lāņu skolas vēl milzīgi saules apgrauzti sniega bluķi un jūrā klistoši ledusgabali. Peld gulbji. Kad viņi ceļas lidot, visa klusā jūra skan no viņu spārnu sitieniem. Skats ir gandrīz nereāls. Tādas skaņas pirmo reizi mūžā dzirdam — gulbji dzied, taurē, guldz, nav vārdu, lai to izteiktu. Jālasa “Kalevala”, jāklausās Sibēliuss. Ziemeļu brīnumi. Līdz mums tie atnāk tikai retās dienās. Un tikai dažās vietās. Varbūt tieši lībiešu vietās. Arī strautu nosaukumi te skaisti skan. Piemēram, urga Uņģele, kurai mēģinām tikt pāri palu platumā.

Grupām un kolonijām stādām pūpolvitolu spraudņus, smilšu kārkļus, *Salix fragilis* “*Bullata*”. Un katrs vienu spraudeni sevī iedomāsim un nosauksim par Fa — pūpolu. Par godu Kristus augšāmcelšanās rītam.

Mežsaimnieki mums ļoti jēdzīgi palīdz, izdala stādāmās vergas, ar tādu tikai iecērt, palauz, bedrītē ieliec spraudeni un ar kāju aizmin ciet. Vietumis smilts vēl ir sasalusī.

Sastādām pie Lāņiem, pie Vitrupes, kāpās viena daktera vasarnīcas priekšā un pie tēlnieka Bērnieka mājām. Te gan nav vairs tik skaisti. Kādreiz teiksmaina vieta, ko vēl teiksmaināku darija paša baltbārdainā Bērnieka dzīvesveids, tagad nepieņemta, nams apšūts baltajiem silikātķieģeļiem. Tik un tā — iestādām pūpolu birztalu.

Viss. Paklanāmies jūrai, saulei, gulbjiem. Kur jūrā kaijas grozās kā magnēta adatas, kur ledus krāvumi kā stikla kalni.

[..]

BĪSTAMA KĻŪST PRECĒŠANĀS. LEKCIJA PAR ALŪKSNI. LIEPASKALNAM VAJADŽĪGS PIEMINEKLIS

Vienreiz gadā brauksim izlūkbraucienā. Ir nedēļa pirms Jāņiem. Mūsu maršruts: uz Veclaiceni, atrast Liepaskalna soļošanas treniņtrasi pie viņa mājām un to iezīmēt, atrast Madernieka mājas pie Pededzes, izpētīt Druvienā Poruka un Jāņa Misiņa vietas, iebraukt Velēnā pie Apsišu Jēkaba. Cik paspēsim, tik brauksim.

Grupai bīstama kļūst precēšanās: Zigi paņēma Marika, Andri — Margarita, nu arī Mārīti prec prom. Šajās dienās arī Jāzēpu atņem viņa brāļiem.

Sarmīte neprecas, ziņo: no atvaļinājuma “Literatūrā un

Mākslā" atgriezies redaktors Škapars un meties jaunā ekoloģiskā tuvciņā, grib atkal dabūt pa kaklu.

"Ciņā" rakstīts par mūsu Andri: "Fizikas un matemātikas fakultātē docenta A. Buiķa vadībā izstrādāta metodika temperatūras laika prognozēšanai Samotloras naftas atradņu rajonā, kas ļaus nākotnē palielināt naftas ieguvi mūsu valstī."

Tā ir valstiskā informācija. Bet Baibiņai dēliņš vēl iztieks ar pirmvalodas informāciju — vajag visu laiku skatīties, auklēties, šūpoties.

Kristīnmāra savus Dundagas kultūras nama bērņus speciāli vedusi uz Rīgu, uz mākslas tirdziņu Brīvdabas muzejā: pirkuši pūšamās pīlītes. Ar bērņiem vajag pūst pīlītes, pirkt pēperkoķu sirdis, soļot pa ceļu un dziedāt!

Bet Laine uzņemta Mākslinieku savienībā.

Veclaicene ir stāvu kalnu zeme, kombaini gāžas apkārt, labību vāc vienās dzīvības briesmās.

Liepaskalnam bijusi maza, nabadzīga mājiņa, nu nav nekā — grausts. Jā, Liepaskalns te trenēties — pa silu un noru, bet atbraukušie alūksnieši mūs greizsirdīgi velk prom no mūsu iecerēm. Dabas aizsardzībnieks, visā republikā pazīstamais Kārlis Ūbelis, mūs velk iekšā savos nodomos un plānos, presē mūs pa visiem punktiem tā, ka netiekam ne pie vārda, ne pie darbiem. Beidzot panākam, ka Liepaskalnam izkopsim birtzaliņu šosejas malā, leņķī pie pagrieziena uz Alūksni. Te, pa šiem ceļiem, viņš soļojis uz tirgu Alūksnē, uz kapiem Apkalnā, desmitiem kilometru vienā mierā — gan par brīnumu, gan par apsmieķlu citiem. Te būtu jāuzceļ pieminēķlis — teiksīm, sešus metrus garš pēdas atlēķjums —, pie kura ekskursantiem fotografēķies, sešus metrus augsta zelta medaķļa, no kuras zagķļiem vilēt un pazagķties, marmora, nu kaut vai ģipša sportkreķļiņš ar viņa sacīķšu numura uzķuvi — nama augstumā, lai tajā var ierīķot viesnīķu ceķļinieķiem.

Mums gan saka: viņš jau neķo citu nav darīķjis ķā soķojis. Un ķo tad citu ir darīķjis Gagarins? Tikai braucis debesīs. Un Mocarts? Tikai skaņas laidis pasaulē. Un Ulanova? Tikai deķojusi. Liepaskalns aizsoķoja ar Latvijas vārķu pasaulē, pierādīķja linijdroķķu braucēķjiem, ķa cilvēķam ir vēl otrā un trešā elpa! Tikai soķojot, neķo citu nedarot. Un ķo tad vēl viņam vajadzēja darīt?

Priekšplānā no kreisās: Atis Baiža un Saliņtēvs; 1. rindā: J. Baško, M. Dzērve, I. Baiža, V. Titāne, I. Ziedonis, A. Zvirgzds, A. Buiķis; 2. rindā: G. Golubovskis, R. Stiebra, P. Bankovskis, V. Titāns, V. Birznieks, Birznieka kundze.

Bet Ūbeļa lekcija ir interesanta. (Mēs gan esam pieraduši vispirms strādāt un lekcijas lasīt vakarā, bet izņēmuma kārtā... ja nu tā spiež.)

Tātad — sākumā bija bērni. Tie izstaigāja visu rajona teritoriju. Kādās 50 vietās atrastas reto augu kolekcijas, nodrošināta to aizsardzība. Droši dzīvo melnais stārķis. Lidvāverei atvēlēts 60 hektāru liegums. Jā, un akmeņu milzīgi daudz. Ap 100 dižakmeņu saskaitījusi no Ģeogrāfijas fakultātes Astra Gaiļe vien. Vēl kāds simts pienāks klāt. Tad vēl ligumsaistības ar "Silavu", mēs drusciņ maksājam par rajona komplekso dabas aizsardzības plānu. Katrs trešais rajonā ir Dabas aizsardzības biedrības biedrs. Galvenais ir cilvēku audzināšana — Dabas aizsardzības universitāte, tajā ir 11 filiāles. Propagandas literatūra — par Tempļa pussalu, par dižkokiem, par Veclaiceni. Talkas parkos: Liepnas kauju vietās, Alūksnes parkā ar pensionāriem, "1. Maija" kolhozā katrai ģimenei ir savs dabkopības uzdevums. Pateicoties Viktora Ķirpa trakajai darbībai, biedrībā ir 140 cilvēku, kāds simts pa istam strādā, tie četrdesmit kaut vai maksā biedru naudu. Mums ir specializēta kārtības sargu

vienība, ap 60 cilvēku, ķer, kontrolē, sastāda protokolus. Viens parkā bija iekūrīis uguni: klausies, bet es taču esmu alūksnietis, man gribas tieši te uzcept to desiņu! Bieži rikojam tādas konferences, divas trīs reizes gadā. Pavasarī bija par jauno ciematu apstādišanu, rudenī būs par Gaujas baseina ūdeņu aizsardzību. Par fermu notekūdeņiem zinātnieki nav neko domājuši, nedod rekomendācijas. Pieaicinām Andrušaiti, Meliorācijas ministriju. Sociālistiskajā sacensībā ieņemam pirmo vietu jau sešus gadus pēc kārtas savā darbībā...

Pat ja puse no visa tā būtu īstenība, i tad mums te nav ko darīt. Līdzīgā situācijā jau bijām ar partijas sekretāru Bērziņu Madonā, viņš arī greizsirdīgi mūs vairīja nost no sava rajona. Bail tikai, ka visā šajā pasniegumā var būt daudz "ēnu informācijas". Taču neesam nākuši apšaubīt, bet ticēt un darīt.

Otrā dienā jau esam Gulbenes rajonā. Kas būs ar Gulbenes—Pededzes aleju, kura varbūt ir garākā Latvijā un stiepjās sešus septiņus kilometrus no Gulbenes līdz Lejasstrazdiem un atsevišķiem fragmentiem vēl tālāk? Pašlaik tā ir nekopta, nevīzīga, katrs ceturtais piektais koks noplēsts, savainots. Vai nevajadzētu to atjaunot, izzāgēt nīkuļojošos un sastādīt jaunus?

Braucam meklēt Maderniekus. Braucam pa krūmainu ceļu, kas līdzīgs Karēlijas mežu ceļiem — milzīgām lāmām, bedrēm, ūdeņiem, mīkstais ceļa segums kā pankūkmikla iespiests sānu grāvjos, te vesti smagi meži, smagi strādāts, smagi postīts, vēl tagad baļķi pūst sienalaika karstumā un slapjumā. Pie Dziesminiekiem viens "Bratskas pionieris" iznācis ceļmalā un nostelējies čurā pret mūsu autobusu. Ej nu zini, kāpēc. Aiz garlaicības, aiz proletāriska protesta vai aiz milzīgas pārākuma apziņas. Иди, иди, хозяин, обратно в свой бардак!* Savā traktoru, dubļu, eļļas un lūžņu kaudzē. Kādi tur vairs Dziesminieki!

Vecmaderniekos mūsu palīdzība nav vajadzīga: gārša ir neizkopjami mežonīga, pļavas mūžseni zemas un mitras līdz pat Pededzei, nekādu skaistu kokaudžu tuvumā nav, nedaudzi koki sētā nekādu skaistu, maderniecisku kompozīciju neveido, Dieva stādīti un nav pārstādāmi, šodien nez kāpēc nosprādzis trekns titars, suns nez kāpēc bailīgs un ķēdē histēriski uz mums rej, sarunāties ar saimniekiem grūti, viņi jau arī te īstēnie saimnieki neesot, pirms gadiem piecpadsmit ienākuši no Balviem

* Ej, ej, saimniek, atpakaļ uz savu bardaku. (Tulk. no krievu val.)

un diez vai ilgi te palikšot, te nav ceļu, nav cilvēku, māja arī taisās krist uz galvas. Drīz tā paliks tukša...

Braucam tālāk un nomaldāties. Šo vietu jau arī sauc par Pekli. Odi, odi! O-di! Džungļi. Gāršas. Nosaluši mazie osiņi. Te vasara iestājas vēlāk un salnas nāk agrāk. Urgas, sliķšņas, mežu izvešanas tehnika ceļus iespiedusi grāvī. Vietām ar sekoru pļauti ceļmalas grāvju krūmi, bet turpat pamesti, tātad grāvji nebūs atjaunojami. Kas tos vairs iztirīs? Tādus! Brikšņa. Lūžņa. Ūdens. Ceļa gandrīz nav. Sausākās vietās izvilkti koki, nesa-garināti, visā augumā. Pūst. Ziemā izrauti no elles tālākai ap-strādei. Bet, ja nav tālāk šopavasār tikuši, tad vairs arī netiks. Jo — skaitās taču izvesti! Vasarai ir savi plāni, un šie jau atskaitēs ieskaitīti. Viss! Lai sapūst!

Grūti, grūti, grūti dzīvot, kad pabrauc nost no lielā ceļa. Es aizmiedzu acis un iedomājos Madernieka rakstus, un visa pasaule lēni atgriežas manā priekšā tāda, kāda tā ir, pagaist nule redzētā baigā mirāža, un krāsas sakārtojas ideālā rakstā. Es atkal dzīvoju. Gars ir pārmantots, un manta ir apgarota. Es braucu tā ilgi, aizdarītām acīm. Zeme kā skaists tepiķis klājas man pretī un klājas. Bet cik tad ilgi tā? Būs taču drīz vien jātaisa acis vaļā.

Neiznāks šodien laika iebraukt pie Poruka un Apsišu Jēkaba, kā bija nodomāts.

SOLIDĀRI VAI SOLITĀRI? SEGVĀRDS "ZINĀMĀ MĒRĀ"

Kas jauns pasaulē, kas jauns ar mums?

Notika brīnumlietas. Visas planētas uz vienas taisnes. Vēlo pavasari nomainīja karstums. Jūrā pie Kaltenes 3. jūlijā ūdens sasila līdz 22 grādiem un ziedēja zaļš. Tad sekoja momentāns aukstums. Nosala egles, un apsala ozoli. Raķupes pļavas tomēr ziedēja visās krāsās kā kilometriem gari persiešu tepiķi. Tur es atradu pasaku zemi, 111 dižozolus — pieci, seši un pat septiņi metri resnus, monolītiem stumbriem kā katedrāles torņus. Tik liels dižkoku grupējums Baltijas valstīs nebija zināms.

Atrakstīja viena grāmatvede no Satīķiem — par dižāko egli Baltijā. Voldemārs mani tur aizveda. Egles apkārtmērs 3,8 m. Visresnākā Baltijā un Baltkrievijā, skaista.

Guntis

Īverts (?) iecelts par Valsts kinematogrāfijas komitejas priekšsēdētāju. Ziedonis apsolījis "Ave sol" dāmām stiept koferus

un tāpēc paņemts uz Debrecenu. Irāna iebrukusi Irākā (vai Irāka Irānā). Vilnīm republikas medaļu izstādē ir labi darbiņi — veltījums tēvam un medaļa Sudrabu Edžum. Un vēl viens — ar Māras koku virsū. Māra Zālīte Gruzijā dabūjusi Majakovska prēmiju. Eniņš pie Saliņtēva raksta par mūsu grupu pielicis bildi, tajā ozols pazīstams, bet pie ozola sveša dāma. Uz jautājumu, kas tā tāda, — atbildēt liedzas. Sākusies jauna, postoša, kā saka Andris Jakubāns, un uzvaroša stihija — dārzkopības kooperatīvu kustība. Rīgas pilsētas IK priekšsēdētājs teicis: nu labi, mēs pieņemsim tos stingros likumus par dabas aizsardzību, bet kā mēs varēsim pēc tam viņus apiet? Grupai vajadzīgi dēli, tāpēc prakse, ka puikas un skuķi guļ atsevišķi, izrādījusies nelabvēlīga. Pirmo dēlu sauks — Morics. Iepriekšējā braucienā par mūsu Raspuķīnu tika ievēlēts I. Z. Atklāts Politiskās izglītības nams Rīgā — viss marmorā un Karēlijas bērzā. Dace atjēgusies no bērņeļa (100 x urā!) un atkal ir mums līdzī.

Sarmite

Tad nu tā: Martiņa dzimusi 1981. g. 29. decembrī, Mežāža zīmē, Gaiļa gadā (3,6 kg, 51 cm). Resni vaigi, koptas manieres un mateļi, kas atgādina pudeļu birsti (melni). Izrādās, ka šis lielais notikums ir tik īsi pārstāstāms... Ceru, ka braukšu arī turpmāk.

Dace

Iztulkoju amerikāņu profesora psihologa rakstu "Ģimene XX gadsimtā" un aiznesu uz žurnālu "Veselība". Ēriks Lejietis, galvenais redaktors, diezgan tramīgs, paziņoja, ka tas galīgi neatbilst žurnāla profilam. Viņš ļoti maldās, bet ko tu viņam padarīsi!

Baiba

Šogad, Jāņu dienā, pirmo reizi biju par oficiālo oponentu disertācijai skaitliskajā matemātikā Kazanā universitātē... Rēķinām "Водполимер" institūtam, kā jāveido tehnoloģiskais process, lai iegūtu kompozītu polimēru filtru materiālu, kuru varētu likt ap jaunajām polimēru drenām.

Guntim baužu sagādā atrast jaunus dižozolus un tos uzņēmīt, mans uzdevums — pakāpeniski "savaldīt" niķīgu uzdevumu. Eju ar savu oriģinālu metodīku.

Andris B.

Lai dzīvo acumirkļa formas izplūde!

Andris Z.

Iedevu diviem nopietniem vīriem izlasīt savu disertāciju. Teica, ka esot par garu un jānogriež vēsture. Bet vēsture liekas tā

interesantākā... Piem., A. Hagemeistera "Īsa pamācība latviešiem, kā tiem būs tos smakušos, slikušos u. c. atgriezti šajā saulē". Jelgavā, 1790. g. Tas par atdzīvināšanu. Par iedzīvināšanu: gatavojamies zivju olu perinātavas darināšanai Salacas upē septembrī, oktobrī.

Dr. Aivars

Apciemoju dažus paegļus. Pamatīgi izrunājos pats ar sevi.

Atis

Atis: "Apciemoju dažus paegļus. Pamatīgi izrunājos pats ar sevi."

Jūlija vidus. Visskaidrākais, kāds bijis. Braucam uz Sauku. Uz Ormaņkalnu. Tur mūs jau gaidīs Aija Melluma. Un rādīs Saukas ainavu lielos plānos. Jau izprojektētos. Ar Meliorācijas un Mežsaimniecības ministrijām saskaņotos. Saliņtēvs tā noorganizējis. Varbūt, lai iekļautu mūs lielajās mistiskajās aprītēs, oficiālajā ainavismā. Bet mēs tam neticam. Mēs katru dienu redzam, ka oficiālie dabas kopšanas plāni paliek nerealizēti, valsts tos apzināti atstāj plānu stadijā, šos plānus apcer, ar tiem lielās un ar tiem atskaitās, bet tālāk — apzināti! — neiet. Arī mūsu grupu vairākas oficiālas instances

gribējušas ievilināt — lai varētu ar mūsu mazo darišanu atskaitīties savā nedarišanā. Bet mēs neielaižamies. Tā mēs esam noraidījuši komjaunatnes komiteju patronātu, tā mēs izvairījāmies pārstāvēt arī Dabas aizsardzības biedrību. "Silavu" nepārstāvēt mēs nevaram. Saliņtēvs no "Silavas", autobuss no "Silavas", motorzāģis — "Silavas". Tikai "Silavas" metodiku gan mēs

nevaram pieņemt. Faktiski nekādas ainavu kopšanas metodikas, kas praktiski sevi būtu pierādījusi, nav. Ir tikai teorētiski priekšlikumi, "Silavas" zinātnieku priekšlikumi, kuri nevar īstenoties, jo trūkst praktiska valsts atbalsta. Tāpēc mēs esam nolēmuši darboties ar partizānu metodēm.

[..]

Šodien mūsu ir daudz. Divdesmit pieci. Pilns autobuss. Uz Ormaņkalna augstāko skatpunktu mūs ved viens no rajona meliorācijas priekšniekiem, dabas aizsardzības priekšniece, viena Jēkabpils muzeja darbiniece, pati Saukas ainavprojektu autore un Saliņtēvs. Bet konkrētu darba uzdevumu neviens no viņiem, protams, nav mums devis. Skats no virsotnes tiešām ir brīnišķīgs, bet šādā "birokrātiski iestrādātā" stilā esam pazaudējuši jau lielāko pusi dienas. Par to vakarā pārmetums būs jāuzklausā Saliņtēvam.

Lai nepazaudētu visu dienu, ir jāatrod jēdzīgs darbs. Nolēmjam, ka attīrīsim no krūmiem Saukas pagastskolas pamatus un drupas. Šī krūmiem aizaugusi vieta ir apsūdzība mums un visai Saukas ainavai, lai cik labi tā arī būtu izplānota ģenerālplānā. Te arī paliekam un strādājam. Vakarpusē jau izskatās, ka cilvēki te kaut ko darijuši, ka nav aizmirsuši, vismaz cenšas savu slikstošo vēsturi noturēt virs ūdens. Redzamībai un pārdomām.

Atpūtas brīžos uzliesmo diskusija: vai mēs darbojamies solidāri vai solitāri. Solidāri — tas būtu kopā ar visiem dabas kopēju spēkiem, vienā vienībā. Bet solitārs ir tāds elements, kas veic svarīgu emocionālu... (un kādu vēl ne) funkciju viens vien individuāli.

— Mūsu pulciņš tad ir solidārs un solitārs!

— Jā, kā lēnēns. Par solitāru taču sauc lēnēni! Lēnēns arī strādā viens un necieš konkurenci vēderā.

Diskusija, kā vienmēr, novesta līdz absurdam, izbeidzas. Tas ir ļoti izdevīgi — plāpāšana nekavē darbus.

Vakarā atskaites. Ziņo Saliņtēvs. — Godājāmie kolēģi! Miļie draugi! Kārtējais ziņojums! Sveiciens no Žaniņa ozoliem! Es gribēju nodot mūsu darbu vidusskolēniem. Bet tur tā nu... Tad es nodevu dokumentāciju. (Saliņtēvs visu mūsu sapņo par vidusskolēnu iesaistišanu mežu kopšanā, bet pēc mazpulcēniem tas vairs nav izdevies.) Treškārt, man jāziņo, ka ar Kārlī būs sarežģījumi. Viņš kopā ar draugu ir iegādājies kolektīvu

lopiņu. Jādežurē. Mājiņa viņam Slīterē ir laba. Un viņš sūta jums sveicienus. Ceturtkārt, es aizrakstīju vēstuli Tālim un jūsu visu vārdā apsveicu ar atkārtotu ievēlēšanu priekšsēdētāja amatā. Piektkārt, par naktsmājām. Mūs tur uzņems un par mums rūpēsies... zināmā mērā.

Un viss autobuss korī atbalso "zināmā mērā"! Jo tas ir Saliņtēva zināmais vairogs, aizsargvairogs, kas atvairā dzīves tiešāmību.

— Arī ar kolēģi Andri Zvirgzdu, — nobeidz ziņojumu Saliņtēvs, — mums bija iespēja piedalīties vienā konferencē, kurā mēs arī mūsu darbu sabiedriski vērtējām, zināmā mērā.

Braucot mājās gar alkšņainajiem Daugavas krastiem, mēs spriežam, ka alkšņi mūsu republikā pašdarbnieciski diez vai ir uzvarami, ar alkšņiem jācīnās valstiski. Andris saka: tāpat kā ar alkoholu. Mēs vieni tos neuzvarēsim.

PĒTERENĒS UN PĒRLENĒS, DIEVPIRKSTIŅOS UN BULDURJĀŅOS.

12 KILOMETRŪ ZONĀ — 54 DIŽOZOLI

Augusta vidus. Talsu universālveikals? Garām, garām! Puiķas kāri klieudz: — Botas! Botas! — Brauksim izlūkos. Valdemārpils — Nogale — Dundaga — Raķupe. Kā vienmēr — ap divdesmit nenogurdināmo.

Maestro norūpēts, ka mēs par maz talkojam mežrūpnieciskī. Un ka neieklājamies "lielos" dabas aizsardzības darbos. Jā, mēs nereklamējamies, neafišējamies. Bet, Saliņtēv, vai tad republikā ir kāda darošāka grupa par mūsējo? Pagājušā reizē pat — Jēkabpils Ormaņkalnā! "Padomju Daugava" ar mums varēja atskaitīties!

...Ieradusies dabas un pieminekļu aizsardzības grupa... (Ar tādiem un tādiem titulētiem vīriem priekšgalā.) Galvenais inženieris iepazīstināja talciniekus ar projektā paredzēto darbu apjomu... A. Melluma informēja par pasākumiem... Te ierīkos... Kā arī cels...

Esam 25 titulēti talcinieki. Tikai par veco skolu un tās aizaugušajiem pamatiem ne vārda. Un ne vārda par to, ko tikām darījuši. (Ne velti atējās uz sienām raksta: "Ko tu raksti te, raksti avīzē!")

Tāpēc mēs arī nekā nesakām, izlasījuši A. Jūrdža mazdēla

mums adresēto vēstuli par mūsu stādījumiem Nautrēnos Andriņa Jūrdža un Pitera Miglinika atcerei:

No 13. līdz 17. jūlijam biju savā dzimtajā pusē Nautrēnos apkopt abu darbinieku kapus.

Redzēju arī Jūsu vadībā iestādīto ozolu birztalu bijušās P. Miglinika dzimtās mājas priekšā. Pēc saskaitītiem ozoliem un to vietām konstatēju, ka ir bijuši iestādīti 33 ozoli par godu viņa nodzīvotiem 33 gadiem.

Bet, par nožēlošanu, stāvoklis ir šāds: divi ozoli ir nolauzti, bet aug tikai 10 ozoli. Pārējie ir cietuši no sausuma.

Skola jau varēja gan kaut ko darīt, lai kociņi nenokalstu. Bet pēc Saliņtēva padoma nesakām neko. Jo Saliņtēvam ir savs teiciens, un pēc tā viņš aplust ilgī. — Bija mums mežkopības pasniedzējs — tagad Zviedrijā — Vilnis Eihe. Lai otram cilvēkam pateiktu kaut ko nepārdomāti asu — nekad nē, nekad nē!

List lietus.

Lietus list. Nezinām, ko darīt. Ar mums laiku isina Valdemārpils izpildkomitejas priekšnieks.

— Bija tāds Ludvigs Fiksais. Divpadsmit gadus pa tiesām. Vai tu zini ko par Ludvigu Fikso? Vecaistēvs teica allažin: "Ja tev, dēls, būs vajadzība, tad zini, ka nauda ir." Bet, kur, — nepateica. Nomira. Nu jauc visu māju nost, pa vienam baļķīšam. Zem maizes krāsns ir, bet — papīri! Asignācijas!... Kad baltais gulbis lidos atkal pāri, tad to naudu varēs atkal lietot... Grāmatās? Grāmatās glabā ne tikai naudu, bet arī pistoli. Paņem žileti, izgriež tādu veidu... Tikai, kad ņem rokā, tad jūt, ka smaga... Patērētāju biedrībai mēs nekā nevaram atņemt telpas. Un nav kur iekārtot muzeju.

— Bet jums taču tukša un iet bojā Ārlavas skola!

— E! — Mērs atmet ar roku.

— Kāpēc tieši centrā? Jebkurā nomalē var taisīt muzeju. Meddzeros, Vācdzeros, Zabdzeros, Vilkrāgos un Vilkkraļos.

— Vēžukalnā, Kārkluvalkā un Pestel'valkā.

— Krojasvalkā.

— Krojasvalks vai Rojasvalks?

— Krišjānis Valdemārs te mācīja zēnus — par trim kapeikām stundā. Lai nopelnītu naudu Liepājas semināram... Zēniņi, bet ļoti reti kāds jau zina, ka tā jūsu koptā birzs ir Krišjāņa

Valdemāra vārdā saukta. Ar to ir jāsamierinās kā ar neglābjamu ļaunumu.

Otrā dienā braucam uz Dundagu — uz Ierniekiem un Varleļām. Te Talsu un Ventspils rajona šķirtne. Te sākas Gunta un mežziņa Metuzāla iecerētais ainavu liegums. Uz augšu pa Raķupi. Iesim visu priekšpusdienu, cik būs spēka, autobuss mūs priekšā mežā tur kaut kur gaidīs.

Pie Varleļām iekopjam ainavā lielu bišozolu, tajā vēl bišu lūkas labi saglabājušās. Pie Valkiem, vecajām mežsargmājām, ozols dvīnis, lielākais tāds Latvijā. Un Talsu rajonā lielākais bērzs. Vēl viens bērziņš ieaudzis iekšā ozolā. Kāda izpuvuša koka ārējā mala saulē nokaltusi pelēka kā dekoratīva skulptūra. Spirāliski asā bultā griežas debesīs, tēraudaini mirdzēdama. Un kalniņā — Priežu māte! Zīme rāda, ka 136. tāda Latvijā. Visādas mātes zinājām, bet ka ir arī Priežu mātes! Visi brīnās.

136

28

Izcila, garāka par citām, zari nav tik resni, liels tīrās koksnēs slaidums.

— Mēs arī no labākajiem Latvijas dižkokiem ņemsim sēklas un audzēsim stādīšanai!

— Un apdvesmosim, un izplatīsim, un eksportēsim tā mūsu ideoloģiju!

— Nav jau tā laika. Bet kā vajadzētu paņemt kādus simt ozolus, izpētīt sēklas, fenoloģiju un genofondu. Visa pasaule tam pievērš tagad lielu uzmanību. Mūsu genofonds ir izcils. Izcils!

— Kāpēc tad "Silava" to nedara, Saliņtēv? Vai ozolam nav rūpnieciskas nozīmes?

— Bet nākotnē visam būs nozīme. Tas būs tad, kad mēs jau savas stublās galviņas būsīm nolikuši. Tad būs nākotne!

— Ak tad būs nākotne? Beidzot!

Gaiss ir baismīgi smacīgs. Sevišķi vēl pēc vakardienas lietus. Šajā mežu ielejā. Un šajā karstumā. Un šajā garajā zālē. Un šajās vīgriezēs un licīšos. Pēterenēs un pērlenēs, dievpirkstiņos un buldurjānos, grīšļos un gundegās, smilgās un vībotnēs. Vēl zied arī dzeltenās madaras! Un cūknātres, un ozolišu sauleskrēsliņi. Botāniskais dārzs! Labi, ka galotnēs dzirdams liels vējš, citādi mēs te nosmaktu, mūs noēstu mušas. Šādā laiciņā

un smaceni man vienmēr nāk prātā partizāni. Kā viņi to izcieta, gadiem ilgi, vajāti un pusbadā?

Te daudz bebru, grauzuši visu, pat mazās priedītes. Pat milzīgs ozols nograuzts un pārgāzts pāri Raķupei, pa to mierīgi ejam pāri, plats, drošs un resns.

Lapsas kārpījušas lapsenes. Varbūt tāpēc tāds nosaukums?

Metuzāla zīmes uz ozoliem. Viens tāds liels eglītēs, blīvā eglīšu biezuķnā. Pēc pāris gadiem tās visas šim būs matos iekšā (no apakšas), un ozolam beigas!

— Cērt, Antiņ, tev ir spēks, tev ir cirvis, tev ir pārliciba! Man no šī moku gājiena paliks tikai tējiņas.

— Autobusu cilvēki! Kā var tā muldēt!

Uz autobusu gan ejam pa augšu, pa senkrastu, pa melle-nēm. Šogad odziņas nosalušas — nobirušas. Arī eglītes brūnām, nokarenām ķepiņām — nosaluši jaunie dzinumi.

Mežs kļūst arvien varenāks.

Pie autobusa atērčojamies. Pa ceļam atbrīvoti kādi astoņi ozoli.

Un mājās braucam cauri Sumburciemam, Dieva aizmirstai nomalei.

Šodien ir izbrīvēti vai tikai apskatīti un apliecināti Eniņa reģistros upes labajā krastā: 1) Varleju ozols — 5,16 m apkārtmērā; 2) Varleju ozols — 5,8 m (to nosaucam par Ernestu, uz stumbra 1 m plata zibens rēta); 3) Varleju ozols — 5,1 m (zaļo tikai 20%, veselības stāvoklis ļoti slikts).

Upes kreisajā krastā starp Varleju un Valku mājām: 4) ozols — 4,4 m (klajumā, palienes pļavā); 5) ozols — 4,65 m (izcils, skaists, monolīts ļoti augstu) un bērzs — 2,95 m (ainavisks, veselības stāvoklis labs); 6) ozols — 7,9 m pie pamatnes (divstaru koks ar zarošanos pie pašas zemes, kādus 300 m DR no Valkiem); 7) ozols — 4,74 m.

Tālāk seko vēl daži desmiti dižkoku. Pie Krojasvalka, pie Jāņkrustiem, pie Vilkkrāģiem, pie Pārkaķtes, pie Pestelvalka.

Kas grib ko zināt vairāk, lai prasa Eniņam. Viņa sarakstā no Ierniekiem līdz Pūkalu tiltam, 12 kilometru zonā, — 54 ozoli, 2 liepas, 1 priede, 1 bērzs.

Ši ir cilvēku pamesta zeme, tikai zvēri, putni, dižozoli un ziedi. Bijušās liču pļavas sāk aizaugt, vienīgi mežacūku bari tās uzrok. Šis skaistums ir (būs) īslaicīgs — pļavas drīz aizaugs pavisam.

Šovasar esmu otrreiz priecīgs. Priecīgs par to, ka jūs šodien sapratāt Raķupes ozolus un tiem palīdzējāt. No rīta, kamēr citi vēl gulēja, mēs ar Voldemāru, Ati un Gustu atradām dižāko pīlādžkoku Baltijā (apkārtmērs 1,83 m). Pie Anažu mājām. Pie Jaunanažiem atradām vienu no dižākajiem paegļiem Latvijā (apkārtmērs 1,1 m, augstums 10 m). Pie Krišjāņa Barona mātes kapa Valpenes kapsētā — dižbērzs (3 m).

Guntis
Jau sākumā pie Dinsberģim veltītā dižozola ainava ir fantastiska. No pļauta pļava meža ielokā upītes krastā. Pirmatnēji, primitīvi. Varbūt kosmiski augstākais. Nezinu nosaukt neko līdzvērtīgu, kas tā iedarbotos uz mani. Vispār — var nomirt.

Vilnis
Raķupes krastus atcerēšos Maskavā. Kā teica Skārleta: "Es par to visu padomāšu vēlāk." Thank you for your brandy!

Ilze

EVOLŪCIJA VISU MĒRA AR PIENESUMU. BET SAIMNIEKI VĒL NAV MODUŠIES

Uz Struteli. Septembra nogale. Ieraksti dienasgrāmatā:

Lūdzu, pierakstiet sevi un laiku! Kas ar mums ir noticis? Kas bez mums nebūtu noticis? Jūstepatās!

Mārite bijusi Kalnu Altajā un gandrīz debesis. Voldemārs kādā Vidzemes kalnārē atradis ozolu, pie kura fotografējusies Ilze Kalnāre. Atis aizbraucis peļņā, jo Ilze aizbraukusi uz Maskavu (tērēties). Pazuduši arī Titāni, toties saradušies jauniņi studentiņi. Preijermārite lūdzu viņu neaizmirst — pēc amata sēž diskozālē un ada zeķi — raksturiņš! Atradies arī Kinoandris, visas iznikstošās tautiņas nofilmējis — nu ir mūsu kārtā? Vai paradagu etniskā grupa taisās iznikt?

Atsaucieties! Aplieciniet, ka esat! Atstājiet savas darba drēbes vēsturei! Jūsu dvēseles neatkarību neviens ar to neapdraud!

Imants

Atgriešanās ir savāda. Kinoikdienu apaug ar darbiem — himerām, vārdiem — himerām, domām — arī himeriskām. Vai visus šos savādos radījumus palaist draugu vidū?

Šajā vasarā man bija "šķīstīšanās laiks", divus mēnešus dzīvoju, jūtot, kā tīrās mani jutekļi pēc "Strēlnieku zvaigznāja", pēc smagajām tautas likteņdomām. Caur tautasdziesmu, caur tuvu un tālu baltu zemju starojumu, caur draugiem. Augustā liktenis uzdāvināja Vāciju — tikšanos ar vienu domu cilvēkiem. Tagad septembris. Mājas. Kādas jau nu katram ir. Kinodekorācija jau tikai no vienas puses atgādina māju, bet ir jādzīvo.

Andris Sl.

Es neesmu braucis visu vasaru. Bet biju Valdemārpilī, Kuldīgā, Talsos, Aizputē, Alsungā, Liepājā, Ugālē, Dundagā, Zlēkās, dažās grāmatās, cilvēkos, darbā, vasarā, Raunā. Man bija dzimšanas diena — kā katru gadu (pārējiem arī).

Pēteris

Bija 1. septembris. Ceturto reizi skolotājas kvalitātē esmu 11. klasē. Pagājušajā sestdienā un svētdienā ar saviem susuriem izbraucu Raiņa vietas.

Māra Dz.

Ēdolē bija divu ļoti skaistu jaunu cilvēku kāzas — ar jaunu grīdu, kautu cūku, nolauztiem papēžiem. Prieks visai ziemeļiem!

Esmu pilna ar darba domām, Latvijas krāsām.

Laine

Esam jau Jaunpilī. Solīts, ka mums pievienosies jaunpilnieki. Un ka brauksim kopt Struteles muižas apkārtni. Krišjāņa Barona tēvzemi. Taču — no jaunpilniekiem talcinieku mums nebūs. Bija gan solīts, bet... Cilvēki aizņemti ar savām rūpēm, labklājības centieniem. Arī tas ir labi. Pēc visiem trūcības laikiem atkal izveidojusies kaut cik pilsonība. No kuras varēs izaugt nākamā — pretmeta paaudze, varbūt pat pasionāri. Bet pilsonībai ir jābūt. Ar ģimeni, naudu un mājām. Ar savtīguumu, dažreiz kaitinošu. Pilsonība ir kā sūdi zemei, kas dod pēctecībā auglību, intelīgenci un gara iespējas.

Mums pietiks pašiem ar sevi! Esam divdesmit četri. Un Maestro Saliņš grib pateikt kā vienmēr ko labu, kādu izvīzīt, uzslavēt, celt teicamniekos: — Izcilu darbu, kā vienmēr, cienījamie kolēģi, veicis Voldemārs!

Bet mūžīgais pretvilks Baltvilks preti: — Vai jūs to zāģēšanu uzskatāt par darbu? — Un Jānis Mārtiņš pilnā nopietnībā

palīdz visu "laist dēli": — To troksni, tos dūmus, to mēs uzskatām par izcilu darbu? — Sākas! Sākas absurdots, mūsu dienišķais.

— Ir vajadzīgs līdzsvars. Ja kaut ko stāda, tad kaut kas arī jāizcērt.

— Bet, ja nestāda un necērt, tad taču ir līdzsvars!

Struteles parkā jau kādi strādā — ravē zālēm pieaugušos vecos bruģa ceļus — desmit cilvēciņi no Ventspils mūzikas skolas. Daļa tautas vēl nevaid mirusi.

Un mežzinis atvedis stādāmos kociņus no meža. Krišjāņa Barona tēvamāsas mājās Meikužās piestādisim pilnu pagalmu: lai aizaug. 30 ozoliņus un 10 kļaviņas. Būs birtala. Kad? Kādreiz. Tagad te, Meikužās, izkopjam plūmju, ceriņu un ābeļu briksnāju. Galotnēs vēl daži bumbierāboli, ābeles aplauzītas. Mēs gan sakopjam, bet nākamgad atkal ābolu laikā nāks un lauzīs. Jo te vēl vecās šķirnes, garšīgas, tagad dārzos vairs tādu nav. Nolaists ir viss — ne tikai tautas piemiņa, bet arī tautas praktiskā griba — nolaista ābeļdārzu Latvija.

Ugunsroku kurinām pagraba bedrē, tas ir milzīgs un atgādina elli. Es iedomājos šī pagraba skaistumu kādreiz. Ar krējuma ķērnēm, svaigi kultu, rasotu sviestu un zaptēm, ar skābētu gurķīšu un sālitu sēņu toveriem. Traģiski ruc uguns. Varbūt tā sadeg mūsu republika. Varbūt ellē mēs dzīvojam.

Ventspilnieki arī atnākuši no Struteles parka — savi pieci seši kilometri kājām. Kādu laiku palīdz mums vilkt zarus.

Baltvilks krēķīšu biezoknī gandrīz iegāzies slēptā akā. Iekristu un turpat klusām pazustu — mēs nekā nezinātu!

Aka — Māras mute. Nu jau aizbērtā. Māras aizbērtās acis. Aprakta tautas atmiņa, dzimtas spaiņu un krūziņu tilpums, un smēlieni, visu pagalma lopiņu saucieni, visu bērnu brīnošanās, skatoties lejā, atbalsis, atskaņas, ūjināšana... Kā ģimenei ir savs ciltskoks, tā ir arī sava ciltsaka — vertikāls turpinājums dziļumā.

Bet mūsu dziļumi nu ir aizbērti. Tikai plašumi — bez jēgas. Visapkārt aug nenovākti auzu lauki. Daudzgadīgās auzas, saka Jānis Mārtiņš. Vosa gadu auzas. Te ir labi medību rajoni. Un labību nekad nenovāc. Vai nu atstāj stirnu piesaukšanai, vai arī šie ir "formālie sējumi", ēnu ekonomika tikai sējas plāna izpildes dēļ. Te ir bezceļu nomale, un neviens nevar pārbaudīt — novākts vai nenovākts.

Ceļa nav. Bet, ja mēs uzvarēsim, tad panāksim, ka izbūvēs vismaz ciešamu taku vecā ceļa vietā cauri drēgnajai gāršai.

Atrokam nezālēs ieaugušas mājas pamatus. Tas ir visgrūtākais darbs: ar vieglu lāpstu smagās ķieģeļu, akmeņu, dakstiņu šķembās. Viss pieaudzis arī ceriņu un jāņrozīšu dzinumiem, bet jāizbrīvē vieta akmenim, ko nolikt mājas pamatu vidū. Akmeni jaunpilnieki atveduši, bet nožēlojami maziņu, un tas pats nolikts uz stiklbetona kubiņiem. Nav piedienīgā svara un cieņas. Bet neko nesakām. Vēl laiks nav gatavs atmodai. Vēl saimnieki nav atmodušies. Reizē ar Baronu jūtamies par zemu novērtēti, bet neko nesakām.

Neglīti rēgojas sabrukušās kūts cementa siena. Lūdzam saimniekus to apstādīt ar vīnstīgām — lai apaug zaļš mūris. Bet neapstādīs jau.

Pēc vakariņām Andris Zvirgzds stāsta, kā koks aug. Kāpēc visi pumpuri neplaukst. Tāpēc, ka koks zina savu jaudu un sava spēka rezerves. Ļoti daudz pumpuru paliek kokā iekšā, ieaug kokā atpakaļ. Un gaida labvēlīgu brīdi. Dzīvi centri, bet izskatās miruši. Varbūt arī tauta tā tur slēptas savas rezerves savos etniskajos zaros? Dzīvi centri, kas izskatās miruši... Galgauska, Aizupe, Cēre, Vērene, Medņi, Pūre, Brizule, Deviena, Oviži...

Stumbru sauc par nulles asi. Un zaros cirkulē informācija. Bet nav tā, ka simt zaros būtu simtprocentīga informācija. Nē, informācija tiek bremsēta, un rodas zariņbiri — veselas, ne slimas, lapu kopas. Koks tās nomet tišām. Koks no tām atbrīvojas. Un nebūt ne temperatūras dēļ. Daba atbrīvojas no ņēmēja un patur tikai pienesuma spējīgo, tā nodrošinot evolūciju. Evolūcija visu mēra ar pienesumu.

Andris mums pasludina visādus intriģējošus vārdus. "Intīmās vielas..." Vai jūs zināt, kas ir intīmās vielas? Kritušo lapu sega katram kokam ir sava, tā dod intīmās vielas, kas ieskalojas augsnē tieši šīs sugas vajadzībām.

Andris katreiz ved uz mājām kādu nozāģētu koka ripu — gadskārtu lasīšanai. Vai jūs zināt, ka mūsu Bioloģijas institūtā (reizē ar angļiem un frančiem) ir nonākuši pie pārsteidzoša secinājuma, ka koks var dot vienā gadā pat divas trīs gadskārtas vai arī nedot nevienu? Tāpēc mēs koka vecumu bieži novērtējam mazāku, nekā tas ir.

Jā, un galpīnijas ir Pēterbaznīcas augstumā. Latvijas augstākā egle — 49 metri — bija pie Jēkabpils, Tērvetes priedes

sasniedz 47 metrus, bet ozoli Moricsalā un Alūksnē ir 34 metrus augsti.

Tas tā, intelektam. Bet, kad diapozitīvos nāk pašu bildes, no priekiem izkūst sirds: re, pasakainā peldēšanās Neretas upītē! Re, sniegpuTENIS Vidrižos! Un Atis un Andris — sniegpuTENI, kā divi budisti Himalajos.

No rīta jau sešos — uz briežu buļļu baurošanu. Kas grib un var tik agri piecelties. Martinsons un Baltvilks, protams, nav aizgājuši, vēl gultā, bet jau strīdas. Kā parasts — absurdi.

— Nu, kas tas ir, kas tur pāri laukam planē?

— Dod rubli, tad pateikšu.

— Baigi noslēpumainais esi palicis, dabu sargā, vai?

— Peļu klijāns.

— Un tas, kas palido, palido — un staba galā?

— Tas ir cits.

— Kas?

— Tas ir tas pats klijāns, tikai cits. Tas ir, kolēģi, tas pats, kas divi rubļi. Rublis un rublis, tikai cits.

Vēl pēdējie ieraksti dienasgrāmatā:

Es esmu studentīņš, jauns, jau 3. kursā. Pasaule man ir ļoti sveša. Es mēģinu viņu no viena stūra saprast. Struteles mežavīrs bija ļoti labs, parādīdams mums burvīgu saules lēktu. Es te strādāju starp kokiem kā indivīds. Taču es gribu būt, cik varu un drikstu būt, kopā ar daļiem. Tutepatās! Estepatās!

Baiba

Strutelē atkal un atkal labā sastāvā. Andris stāstīja par gadu riņķiem. Ari man tādi ir, un turklāt šajā gadā vairāki izveidojušies. Grupā esot, šie briest. Septembra vidū savu karoti malā nolika Žanis Grīnvalds.

Kārlis

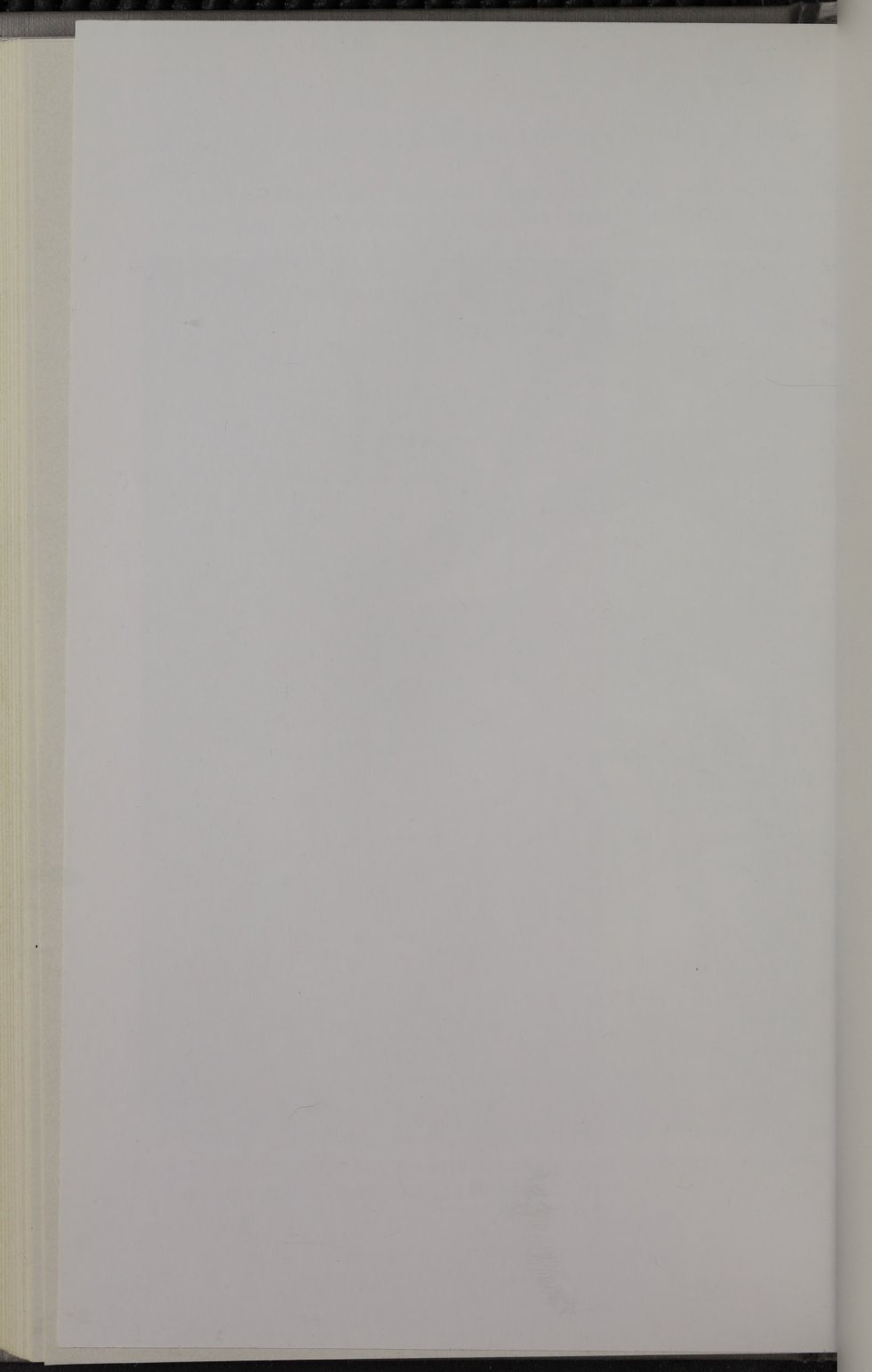
LATVIJĀ UZBŪVĒJA 10 KUĢUS GADĀ.

MĀRAS ZĪME SALACAS AKMENĪ ZEM ŪDENS

Kopš tās oktobra dienas, kad sākām, pagājuši seši gadi. Tātad kopā nobraukti 60 braucieni. Savas 120 dienas. Mēs jau esam kaut cik pazīstami sev un citiem.

Kalējs Jānis ir dzīsla, enerģijas ādere, viņš meklē mūsu grupā darišanu, kaut ko latviski derīgu un asprātīgu. Ja grupa būs par gausu, viņš aizies, nepaliks.

Eniņa grupa. Voldemārs, Gusts un pats Guntis. Tie nolasās savā istabā, apmainās publikācijām, retām grāmatām, vēstulēm no tautas, kas ziņo par retumiem. Voldemārs ir kolportieris, grāmatu izplatītājs, Gusts urķējas pa vecām privātām bibliotēkām — viņu istabā vienmēr ir jaunas un vecas grāmatas, fotogrāfijas, vietu kartes un shēmas. Pilskalni, Brastiņš, vecas tantes, reti koki, dižakmeņi. No rīta agri viņi jau čabinās un iet apkārtņē izlūkos.

Titānu grupa. Māra, Vizbule, pats Vilnis. Tie ir godprātībā audzināti, skolotāju vidē, darbā un precizitātē. Izpalīdzībā un izdarībā. Uz viņiem visā un visur var paļauties. Viņi ir klusi. Klusi smaida. Un klusu strādā. Vilnis vienmēr iet pirmais un dara grūtākos darbus.

Formāli mums ir arī Māru grupa. Kāds pusducis Māru. Mēs viņas grupā pieņemam ar nolūku, senču domās un ticībā. Māra Preijere, Māra Zaļoksne, Māra Zālite, Māra Zariņa, Māra Dzērve. Bet kopā viņas neturas. Pārāk lielas katra sevī, kā jau Māras.

Tad vēl estrādes grupa. Visutalantu šansonē Pēteris, visuvalodu Jānis, visuritmu Māris, ģitārists Juris, aktieris Zvirgzdandris, divas dejotājas Baibiņas, viena skaista Dace, kabare dejotājas Ilze un Sarmīte.

Dakteru grupa. Aivars, Jāzejs un Dace.

Šodien Aivars pārmaiņai mums noorganizējis "ikruvietu plezīru". Mūs sagaida Salacas upes pārlūks Užāns un ihtioloģe Indra (skaistām, brūnām acīm). Runājamies ar "ūdenspolicistu" Užānu.

— Nepatīkamākais ir tas, ka vakarā tu pārnāc mājās un jūties, ka nevienam nekā laba neesi padarījis... ne sev, ne citiem.

— Kas ir patīkamākais?

— Ka ir kaut kur skaidrs ūdens, putniņi dzied un dzīvība nāk no jūras.

Noskatāmies filmiņu par to, kāpēc aizliegts pa Salacu laivot. Tāpēc, ka braucēji un viņu tranzistoru trokšņi visu vasaru baida pīļu un citu ūdensputnu mazuļus. Mazie tikai bēg un nirst, bēg un nirst, kamēr laivas tos panāk un pārbrauc pāri. Visi putniņi sāk slimot ar vajāšanas māniju.

Aivars noorganizējis, ka stiprākie vīri aus tagad ūdenszābaku un bridiis upē veidot no akmens krāvumiem ligzdošanas vietas lašiem. Jo ir tā, ka stiprie nārstot iet augstu, bet pēdējie,

vājie nespēj. Taču arī tiem ir jānārsto, tāpēc vietas viņiem jātaisa tepat, jūras tuvumā. Taisīsim kādas sešas. Ūdenslīmenis upē ļoti zems. Pēdējos simt gados tāds nav bijis.

Vīri paliek, bet mēs ar desmit meitenēm braucam vietējā mežā meklēt ozoliņus. Pie jūras Ainažu pļaviņā tiek iestādīti Ilzes, Laines, Baibas, Rozes, divu Māru, Vizbules un Dzintras ozoli. Iestādām vēl piecus bumbu vītulus no Zvirgzda kolekcijas aiz rankas, smilšmalē pie niedrēm. Ja augs, tad atbrauksim te vēl un nostādīsim visu liedadziņu starp ranku un jūru, arī paleiņas kāpmalā.

Mēs stādījām ozoliņus te jau arī pavasarī, bet bija sausa vasara, neviens nav iedomājies tos aplaistīt, pat muzeja darbinieki ne, kas bija toreiz tik milīgi un likās saprotoši. Stādām par jaunu. Un stādīsim, stādīsim, stādīsim atkal un atkal par jaunu!

Jo šī ir mūsu vieta, stipra vieta, kapteiņa krasts.

No 1864. gada līdz 1913. gadam, līdz pirmā pasaules kara sākumam, Latvijas krastos būvēja kuģus 38 vietās. Tā sauktajās zemnieku kuģu būvētavās. Un uzbūvēja 532 kuģus, tātad 10 kuģus gadā. Katra būvētava caurmērā vienu kuģi trīs gados.

Te, Ainažos, uzbūvēti 50 kuģi, tikpat daudz Upesgrīvā, Kaltenē — 36, Vandzenē — 33, Rojā — 26.

Ainažos sagatavoti 220 tālbraucēji kapteiņi. Skolēnu kopskaitis visā skolas darbības laikā 2261, no tiem beidzēju eksāmenus izturējuši 741. Trešā daļa. Arī Mangaļos viena trešdaļa. Arī Rīgā. Ventspili beidzēju procents vēl augstāks — puse no debītantiem.

Pēc darba — ekskursijā uz Ezerkalnu lašu audzētavu.

Pusdienās mūs cienā ar zivju zupu, vakarā ar lašmaizītēm. Mums rāda filmu par Svētupes piesārņotību. Es ierosinu: mēs varam piedalīties kādā Svētupes talkā kopā ar rajona aktīvu. Un varbūt visasākajā vietā. Atkritumus, ko parasti gāž lejā upītes nogāzēs, bundžas, naktspodus un matračus var (un vajag!) ar ķerrām vest atpakaļ, nest un kraut, gāzt, mest čupās ciemata centrā, pie kantora, pie goda dēļa. Lai sauc miliciju! Lai nāk izkauties! Lai sūdz tiesā! Mēs esam gatavi uz tādiem jokiem. Joki? Tie nav nekādi joki!

Svētdien strādājam Ligatnē, Gaujas nacionālā parka teritorijā, kopjam stāvkrasta botāniskās takas. Bet tas nav mūsu darbs — tīrīt kritālas, to katrs muļķis māk. Mums vajag savu

nogabalu. Mēģinu ar mežzini sarunāt, lai mums Nacionālajā parkā iedod savu, tikai mums kopjamu teritoriju, bet mežzinis acīm redzami izvairās.

Mēs ar šiem vairs neielaidīsimies.

Cik skaists būtu Nacionālais parks, ja to sadalītu pa ainavām un nogabaliem gribošām un protošām talcinieku grupām ilgtermiņa kopšanā! Būtu īpatnības, asprātības, mākslinieciškums, būtu daudz kas. Bet Latvija, re, ir intelektuāli iztukšota. Kadri izšķir visu, teica Staļins. Un to atkārtoja Pelše. Tā republikā ieviesās vosieši. Bet tie ieviesa savus bailīgos un izvairīgos. Riebīgi! Guntis Eniņš stāsta, ka pirms kādiem diviem gadiem V. Podnieks no viņa raksta "Cīņā" izrediģējis teikumu, kurā pieminēta mūsu grupa. No "Dzimtenes Balss" arī izņēmuši šogad ziņu par mūsu darbu Valdemārpilī, Valdemāra birzī. Neitralizējuši, nosaukdami mūs par kādu dabas draugu grupu. Kāda... It kā tādu būtu daudz!

Tā jau var priest, ka tēlniekam šī braukšana divas dienas mēnesī tāda televizora skatīšanās, tāda pīpēšana vien ir. Var jau būt, ka būtu vairāk nokalis no "lielā akmeņa", bet man svarīgi ir tieši tā dzīvot, kā dzīvoju. Gan jau arī pēc desmittūkstoš gadiem uz Salacas klintīm stāvēs un skatisies uz lašu nārstu. Un domās atpakaļ.

Iekalu mūsu Māras zīmi Salacas akmenī zem ūdens, lai ir ikriem kur pieķerties.

Vilnis

Tāds kuģis kā Titāns nevar grimt!

Dzintra

MĒS KOPJAM "TIK UN TĀ" IDEJU.

MĪĻĀ, MĪĻĀ MAGONĪT!

Uz Brakiem. Divdesmit viens. Novembra beigās. Jāņozola kalns pie Vanagiem vētru tā piegāzts, ka iztērējām vienā dienā vairākas motorzāģa bākas, divreiz vairāk nekā citās reizēs. Vol-demārs vakarā gluži nomocījies. Mēģina strādāt arī Jura sekors, bet mazsekmīgi: mūsu pašu "Silavas" marka nu nekādi nav uzlielijama.

Izkopjam atkal un vēlreiz bijušo Vanagu sētu. Kad biju pie Amerikas latviešiem, rādīju diapozitīvus. Arī Vanagus. Čikāgā kāds zāles tumsā iesaucās: — Tā ir Kreiceru Hermaņa māja! Viņš ir šeit, Čikāgā!

Vilnis uzkaļ uz Vanagu sliekšņa Jumja zīmi un kūts mūra akmeņos — LĪGO, LĪGO... Mājas pamatakmeņos — VĒL LĪGO. Jo šis ir tas briesmīgais laiks, kad pašā tautā pesimisms jau viešas cinismā, un dziesma “še, kur ligo” tautas variantos jau nobeidzas ar bēdīgu kodu “Un ja ar’ vēl kaut kur ligo, tad vairs ilgi neligos”. Mēs tā nedomājam. Tāpēc darbigais pretestības zīmogs jāatstāj visur, visos akmeņos. Uz akmens kalnā — JĀŅAKMENS. Vanagu takas malā norāde ar bultu — UZ VANAGIEM. Kūts pamatu iekšpusē kāds izzāģējis skaistos bērzus, tieši tos, ko mēs gribējām iekopt, lai iznāktu birtala. Gribējām izcirst visu pārējo smalksni un iekopt bērzus. Bet nu nekā! Talcinieki no teātra. Vai no Liepājas vai Valmieras. Muļķi tādi!

Toties kāda skola kopusi Jauniešu laukumā Grestes ozolu. Izcirstas alkšņu un kārkļu atvases. Vai tas nozīmē, ka kāds jau mostas?

Jau, jau! No Māras un viņas skolnieku stādītajiem bērziņiem (alkšņu nomākšanai) palikuši tikai kādi seši. Jānis un Māra šopavas ar brauks un stādīs klāt vēl desmitiem. Arī pie Ķirškalna ozola Jāņa puriņā, mazo alksnēnu atvasājā, stādām bērziņus: katru gadu tā, un beigās bērziem ar mūsu palīdzību alkšņi jāpievārē.

Atbraukusi kinostudija. Man jautā. Es saku: ir trīs kopšanas — sevis, sabiedrības un idejas kopšana. Var likties, ka mēs te kopjam vidi, taču mums šķiet, ka šobrīd svarīgākais ir kopt sevi un pašu kopšanas ideju. To mēs darām. Mūsu spēki ir par mazu, lai sakoptu Latviju. Bet mēs kopjam TIK UN TĀ ideju. Ka jākopj. Ka jākopj, neskatoties ne uz kādiem apstākļiem, ne uz kādiem noteikumiem.

Vakarā Ērgļu kultūras namā mūs ielaiž par puscenu. Jo solāmies dejojot tikai pusi laika. No 23.00 līdz 1.00. 12 cilvēki. 12 no visiem 25 — tā nemaz nav sliktā proporcija. Un cik mūsu meitenes skaisti dejoj! Mārite, Sarmīte, Ilze, Dace. Pēteris un Juris arī. Uz mums skatās ar patīkšanu. Miļā, miļā, miļā magonīt...

Zālē maz zēnu, meitenes dejo ar meitenēm.

Otrā dienā ilgi noguļam, toties strādājam ļoti jaudīgi un organizēti: nošķīram no alkšņiem Jāņozola kalnu; vieni zāģē un garina, otri atzaro, meitenes velk zarus un krauj kaudzē,

opozicionārs Jānis Baltvilks taisa tiltiņus pāri grāvjiem. Tie sauksies "opozīcijas tiltiņi".

Varbūt beidzot sapratu, kāpēc tā gribas "braukt kokos". Tās varbūt ir vienas no retajām reizēm, kad varu justies par cilvēku, par brīvu cilvēku. Ikdienu to neļauj, tā sasmalcina un sadrupato mani, arī mašinizē un lēni pārvērš par idiotu. Cik maz un tai pašā laikā — cik ļoti daudz vajadzīgs cilvēkam, lai viņš justos brīvs. (Kaut gan katra jušana arī ir ilūzija.)

Esmu iepazinies ar dažiem ļoti labiem cilvēkiem, un tas no jauna ļauj cerēt. Bet uz ko?

Pēteris

Šoreiz bija traki labs brauciens. Varbūt tāpēc, ka brauca atkal daudzi vecie un trakie (tie ar humora izjūtu). Un Brakiem ir laba aura.

Dace

Viss tomēr nebija aizaudzis. Grete stāvēja smuks un tirs, kopts arī jauniešu pulcēšanās laukums. Labi ietaisīta Vanagu taka.

Spēlēts tautas teātris: Jānis bija Eniņš, Ilze spēlēja Ernu.

Māra

1983

2,5 KM GARA TAKA. JĀIZVELK DOMINANTE.

PARAZITĒŠANAS INDEKSS

Mēs esam divdesmit. Ir janvāra pirmā nedēļa. Braucam uz Kalna Kaibēniem.

Mums jāatjauno taka no Ogrēnu (Kaudzišu) skolas līdz Kalna Kaibēniem. 2,5 kilometrus gara. Viss sniegā nogāzts slīpi un ciet, pāri takai lazdu klājiens, noliektas, nolauztas pie zemes. Muzeja direktors teicis, lai labāk tur nelienot: džungļi.

Viss meža ceļā kā ienaidnieku sapieru piegāzts ciet — šķērsām un šķērsām. Gadiem te nav veselības cirte bijusi.

Jādara tā: nelaist nevienu nost no dominantes, vispirms jāiziet cauri visam mežam un jāizvelk taciņas linija. Jo šie tomēr vēl nemāk vektoriski domāt, cērt, kas pagadās. Re, Guntis atkal jau ar cirvi cērtas iekšā mežā, prom no taciņas līnijas. — Gunti!

Pa taku un slapjajās vietās tūliņ gareniski takai jātaisā laipiņas, tad arī pašiem nesamirks kājas.

Jāatjauno taka no Ogrēnu skolas līdz Kalna Kaibēniem (2,5 km).

Tiklīdz skaidrs, ka linija izvilкта un šovakar paspēsīm, var sākt "ainavošanu": likumos pretskatu veidot, uz sāniem nišas līdz kādam lielam kokam, bērzu un pilādžu grupas izbrīvēt kompozīcijā. Bet, kā par spīti, jau motorists lielo, augsto, skais-to celmu noņēmis, kas derēja kā orientieris, rau, jau Gusts mazos bērziņus izcirtis. Un kārkļus atstājis. Bet tā taču ceļš atkal aizausgs ar kārkļiem! Lai būtu audzis labāk ar bērziņiem!

Pagājušas tikai divas stundas, bet ļoti precīzi nostrādātas. Atlaižam meitenes uz skolu — greznot eglīti, pēc stundas viss būs nokopts, cik nu dziļā sniegā var. Tik un tā jābrauc vēl vasarā — nostrādāt tiri un skaisti. Sāk jau tumst. Mīksts atkušņa vakars ar zelta gaismām logos.

Kad pēc stundas pārnākam skolā, egle vēl negreznota, meitenes kopj pašas sevi. Joločkas* tādas!

Būs divi referāti, teātris, Salavecis, balle un naktsdebates. — Naktslokāls! — Nē, naktsdebates!

Mazajā zālītē vēl spīd sniegpārslīņas no skolēnu eglītes, atlaižamies uz grīdas uz matračiem un ap krāsni, otrs zāles gals paliek ar skatuvi. Atlaižamies un klusējam. Kārlis tā bieži dara, agrāk domāju, ka slinko. Bet viņš sapņo, medītē, kaut kur domās ir prom. Jā, šogad skrējis Jaungadu mežā, sviedis

* Елочка (krievu val.) — eglīte

degošās brīnumsvecītes gaisā. Augstu eglēs. Mēģinām iedomāties to skatu.

Dārzuandris ziņo, ka ir tāds speciāls raksts par Eiropas tautu svētajiem kokiem un starp tiem minēts arī *Taxus baccata*. — Īve! Tas man kā medus uz maizes, — iesaucas Kārlis (viņš ir Sliteres īvju kopējs). — Bet kā jums patīk dziesmiņa par skumjo kaiju, ko dzied Kukule? “Kāpā īve kliez...”? Es tagad īves kāpās stādišu!

Ziemassvētkos.

... Tad nāk Atis ar Ilzi, ar torti, viņi ir mūsu pāris — apprecējušies mūsu vidū.

Dziedam, kamēr nāk Salavecis.

Otrā rītā atvadāmies no skolas direktora, viņš domā, ka Ogrēnu skolu drīz likvidēs. Lēmumi katru gadu mainoties. Tagad ceļot jaunu bērnudārzu ar skolu Inešu ciemā. Te vairs neesot bērnu, mazas pirmās klasītes.

— Direktor, jūs esat padevies! — Jums alkšņi nāk iekšā dārzā. Jau mazs pudurksnītis (vakar mēs to izcirtām). — Tā nav mūsu dārza daļa. Tā ir kolhoza. — Bet skolas ainava taču pieder bērniem! Un tā birztaliņa pie skolas.

— Un kur paliks uzraksts, kas tagad pie sienas, kad skolu pametīs un izdemolēs? To vedīsīt līdzī?

Bij. Ogrēnu (Kaudzišu) skola, celta 1882. g. pēc rakstnieku brāļu Kaudzišu projekta. Šeit par skolotājiem līdz 1911. g. strādāja Reinis un Matiss Kaudzītes.

— Direktor, jūs esat padevies?

Kinoandris pastāv, ka Ziemassvētku dziesmā “Kaķītim bērns piedzima” refrēns “totar” esot čigānu otrā ieplūduma atvests 15. gadsimtā. Visi citi to apstrīd.

Viss iet ļoti diletantiski un jauki. Zvirgzds izracis onkuļa bēniņos vecos kalendārus, Guntis tur atradis, ka čigāni ir siganīti, vaidelošu kasta, tradīciju sargātāji. Jo tālāk, jo trakāk!

— Jā. Skatuvē tek iekšā jau ūdens...

Otrā dienā brienam uz Balles kalnu. Izrādās, ka tur pa šo laiku daudz kas darīts. Kādi strādājuši — beidzot! Vecais laukums — tīrs! Arī vēl lejāk gājuši iekšā alkšņos, gribot līdz pašai upītei. Arī taciņa gar Rātminderes egli, kuru mēs tā nosaucām, izvilka, Juris ar sekoru to papļaus vēl tirāku, mazliet, tikai mazliet, lai taciņa nezaudētu savu dabisko takainību. Arī kalnā jaunākais balles laukums sakopts — mežmalā mežabelei izbrīvēta vieta, ozolu laukums, kas pēc mūsu pirmās talkas bija sācis augt ciet, atkal atbrīvots.

Bet strādājuši gan te ir divi izpratnes limeņi; tālāk var redzēt, kā cirtis sev mežu kolhozs: vērtskoki izcirsti, atstāti tikai kroplī un alkšņi. Neviena perspektīva vērtskoka jaunauzde! Kritālas pamestas. Viss traktora izmuļļāts, malkas steri neglīti samesti, arī starp kokiem iekrauti — kas te strādājis?! Kolhozs? Kas tas ir — kolhozs? Vai priekšsēdētājs Jurciņš? Vai tas pats gaišais zēns mežsargs, kas vakar ar mums tik feini strādāja, — Ilmārs Uldiņš?

Nu arī Saliņtēvs ir saskaities. — Mēs katru gadu ievadam 800 tūkstošus kubikmetru koksnes! Un prasām miljonu! Bet tur, pie skolas, guļ 86 kubikmetri — es saskaitīju! Un šos te? Kad šos izvedis?

Pabeidzam arī uzejas ceļu no Kalna Kaibēnu pamatceļa uz balles laukumu. Jau agrāk to gribējām, bet nepietika spēka. Alkšņmalā Atis vēl uztaisa šķērskoku — kā vārtus. Lai redz, kur ejams, ka ejams, ka atkal var iet!

Mājās braucot, skaļi domāju, ka tās pāris stundas, kuras strādājam, ir jāstrādā ar pilnu atdevi un nedrīkst parazitēt.

— Jā, bet parazitēti ir katrā kolektīvā, tie ir vajadzīgi, tas ir dabiski. Lai ir!

— Vai ir kāds parazitēšanas indekss? Kāds parazitēšanas π ? Ciki drīkst parazitēt, ciki pievienoties? Un cikiem jāstrādā? Un vai tik mazā grupā, kāda ir mūsējā, atļautais parazitiskais procents maz sastāda vienu veselu cilvēku?

SKATU STIGAS KAZDANGAS PARKĀ. KARIEŠU CEĻŠ.

VAI DABA IR GUDRĀKA PAR MUMS?

Februāris. Kazdangā. Divdesmit cilvēki.

Šoreiz braucam uz Leņina kolhozu. Ne uz tehnikumu. Bet pretējā parka stūrī. Kur nevienam prātā neienāk ko darīt. Ņemam savu stūrī. Un priekšsēdis, kad pagājušreiz tikāmies,

solija mums visu — zivis, pējus, izpriecas —, tikai lai apmetamies viņu pusē! Mēs to nu arī darām. Ne jau zivju dēļ (to jau arī nebūs), bet tāpēc, ka te var sazimēt vecos parka celiņus, skatpunktus ar skaistiem granīta soliem, kas vietumis vēl ir saglabājušies. No tiem skatoties, jāizbrīvē cauri parkam bijušās skatu stigas. Arī no skaistās grotes skatoties, ko tagad sapostījuši dzērāji, ekskursanti un citi klaidoņi. Saliņtēvs saziņojis arī Aizputes mežsaimniekus, un tie pieveikuši jau lielu klājienu grotes priekšā — skatam kur ieskrieties pāri lejiņai. Un grib gāzt vēl tālāk. Labi, ka atturam. Šo pašu pietiks ko novākt līdz vēlam vakaram. Rūpniekus jau neuztrauks, ja sagāztie koki paliks sniegā. Uz nezin cik ilgu laiku. Bet mūs gan tas uztrauks. Jo katra nekārtība vietā, kur mēs esam strādājuši, tiks pierakstīta mums. Jau esam to piedzīvojuši, ka vietējie dabas aizsardzības vai saimnieki savas neizdarības vai nekārtības pieraksta mums. Kā jau svešiniekiem, kuri iedrošinājušies iejaukties viņu “nokārtotajā nekārtībā”.

Izvelkam arī veco “Kariešu ceļu”, kas tagad pilnīgi aizgāzts ciet sniega noliektām lazdām. Līdz tumsīnai esam gluži nokusuši dziļajā sniegā. Pavasarī te, protams, būs jābrauc atkal — lai piekoptu ziemā cirstās rētas un paviršības.

Vakarā iet vaļā diskusija: vai mēs esam tiesiski un vai tas ir ētiski — iejaukties kociņu augšanā, uztiept tiem mūsu gribu. Par to atkal iesāk Jānis. Viņš kociņus neaiztiek. Un izsaka savu nepatiku, ka mēs to darām. Bet pastāv taču abi skaistumi: dabas un kultūras skaistums. Tuksnesis ir dabasskaists; taiga ir dabasskaista. Parks ir kultūrskaists, skaists savā cilvēkskatījumā. Dabā veidota glezna. Tā pasaule evolucionē — ar intelekta meklējumiem dabā. Nepareizos cilvēkgājienušus daba atkal koriģē un izlabo.

— Nu, bet daba jau arī šo muižkungu niķi ir koriģējusi un nevajadzīgos celiņus un skatpunktus aizaudzējusi ciet!

— Nē, ne daba. Cilvēks pats tos pametis. Izslidēdams no Eiropas kultūras likumbām, noliegdams eiropisko estētiku, atgriezdamies pie visu nolīdzinošas apātijas. Valsts taču pati sankcionējusi vandalismu, pēctecības iznīcināšanu. Vai daba to sankcionēja? Nē, vara, cilvēku valdīšana.

— Un tomēr dabu vajag uztvert filozofiskāk.

— Jā, varbūt, bet ne tikai filozofiski. Uzturēt dabu filozofiski nozīmē to pašu, ko dakteriem noliegt savu vajadzību iejaukties baktēriju un bacīļu pasaulē. Arī tur daba zina, ko dara:

viņa taču kārto pasaules lietas izsvērti, vai ne? Viņa taču izlīdzsvaro, agrāk vai vēlāk, vai ne? Ja vienā ciemā piedzimst mazāk zēnu, tad otrā vairāk. Un galu galā zēnu un meiteņu attiecība pasaulē tā pati 50:50 vien sanāk. Un cilvēce neizmirst. Epidēmijas nāk un pāriet, un cilvēku paaudzes atkal atdzimst — daba zina, ko dara, vai ne?

Kā būs, tā būs? Ja dakteri tā spriestu — tikai vien filozofiski —, tad viņi nebūtu vajadzīgi. Pietiktu ar mācītājiem un kapračiem. Nav ko jaukties Dieva un Dabas funkcijās ar savu Darbu! Nav ko jaukties ar savu trešo D starp abiem pirmajiem D! Taču pasaule stāv un neapgāžas tikai tad, ja ir trīs atbalsta punkti. Matērija vislabāk jūtas triādē. Dievs, Daba, Darbs.

Ja mēs noliedzam Cilvēka Iejaukšanās vajadzību, tad jau arī Mākslinieks nav vajadzīgs. Ko viņš jaucas Dieva un Dabas dotajā? Kas jau ir skaists sevī! Bet viņš jaucas! Viņš grib spēlēt līdzī! Viņš grib izteikt arī savu gribu!

— Ar cirvīti?

— Bet lielā egle? Viņa mazo bērziņu nosmacē ar ēnu. Ar mitrumu. Ar drēgnumu. Mēs dabai palīdzam nokārtot attiecības ātrāk, racionālāk un pēc jauniem, cilvēka izdomātiem modeļiem. Pēc cilvēka dotiem spēles noteikumiem.

— Bet cilvēks var kļūdīties...

— Vai tad daba nekļūdās?

Bet tālāk risināt mēs neprotam. Kaut kā pietrūkst intelekta. Vai daba ir gudrāka par mums vai nav?

Guntis paspēj noziņot, ka Talsu rajonā iesniegts priekšlikums par Raķupes lieguma izveidi. Atsūtīta mums pat karte. Veseliem 977 hektāriem.

Otrā dienā, pēcpusdienā pēc darba, mazliet priecājamies, notiek izjāde ar zirgiem. Vislabāk džigitē Sarmīte.

Mājās braucot, Skrundas "Mežābelē" dziedam un spēlējam. Autobusā dejojām. Jomīgajā ikarusā to var gluži labi.

GULBJI DZIED IGAUNISKI.

KOPTĀS VIETAS UN MIGRANTU VIETAS

Aprīļa vidus. Pagājušreiz ar pūpolvitoliem tikām tikai līdz Engurei. Šopavasār apstādām Bērzciemu. Zivju fabrikas tuvumā nospraužam visu kraujmali. Iegriežamies ar Ilzi fabrikā un dabonam kasti ar kaltētām salakām. Kaijas, kad nesam kasti, lido līdzī kliegdamas.

Kad pusdienojam, parādās saule. Gulbji, kaijas, saule, klusa, mierīga jūra. Gulbji šoziem nav nemaz lidojuši prom. Ap trīs simti. Klaiņā igauniski. Tara-tāratam, tā-rāratam.

Tad uznāk migla. Bet bez vēja. Gulbju migla. Sensansa fons. Stādām savus pūpolus pretim tiem saimniekiem, kam kopta sēta un kopta jūrmala. Re, tantīte lec uz kruķiem, bet gar sētmalu kāpās sastādījusi paeglišus. Viņa pieskatīs arī mūsu stādījumus.

Vajadzētu pastaigāt tā gar visu jūrmalu un pavērot, kā cilvēki kopj savu dzīves telpu. Engurē pie Tintām jūrmala nostādīta ar puķēm, arī aiz Guņām vienā sētmalā kopta jauna ceriņu rinda. Jo ir vēl cilvēki! Taču Engure ir daudz nesakoptāka par Bērziem. Pie Brožām kalns izbraukts, pie Vākām viss nolaists. Pie ceļbūvnieku centra zem vienīgās mežabeles — tik reta skaistuma tieši jūras krastā — sagāzti atkritumi. Tepat atkal citi saimnieki glābj pēdējās stāvkrasta priedes — jūra nāk virsū. Vajadzētu domāt par krastu nostiprināšanu. Valstiski, ciema padomei. Arī pie kapsētas Engurē jūra ēd krastu vētrā pa metram uzreiz.

List, smidzina, bet izejam ar spraudēņu klēpīšiem cauri Engurei un šur tur iespraužam — pa pūpolvitolu grupiņai.

Ķesterciemā, "Albatrosa" nometnē, pagājušā gadā stādītie mūsu pūpolu spraudēņi izrauti, nav vairs. Mēs arī daudz ko necerējām, iestādījām tur pieklājības pēc — par naktsmājām. Ko nu tur! Migrantu vieta!

UZ SAUTERNĪCU. PANKŪKAS BRŪNĀ BĻODĀ. GRĀMATU RŪĶIS KRĀCĒS

Maija vidus. Kā vienmēr — ap divpadsmit mūsējo. Uz Lizuma Kalaņgiem. Uz Tirzas Kraujām. List, nelist, smidzina. Mitrina. Saules nav, bet gaisma tik liela, kā jāmedz acis. Gaisma no nekurienes. Mūžīgi ziedošās ievas, arvien jaunā zāle, gaiss mitri zils, zeme dzīveni zaļa. Mums līdzī arī Mārites mazie puikas, Ingemārs un Matīss, abi "mūsu laikā" radušies.

Kolhoza "Spars" meliorācijas daļas vadītājs Ilmārs Grasis pa telefonu atvēl mums Kalaņģu ganu ceļu. Mēs to apstādīsim ar liepiņām, kļavām un pilādžiem un izcirtīsim vecā ceļa brikšņus. Stāduš sagādājis un pats arī piedalās Smiltenes MRS direktors Putniņš. Rit no rīta atvedīs pietiekami smuku akmeņi, ko tad noliksīm aiz Kalaņģiem dzelzceļa malā, aiz kura

Lizumā. Apsišu Jēkaba akmens. Stādām aleju uz Sauternīcu.

sliedēm otrā pusē arī ganu ceļš sākas. Un iekalsim bultu — UZ SAUTERNĪCU. Tur, Sauternīcā, pāris kilometru tālāk, bērni un skolotāji jau strādājuši, izkopdami ganību noru un lielo akmeni, ko Apsišu Jēkabs apraksta savās bērības atmiņās. Mēs ar Zvaigznīti un veco skolotāju Dzelzskalnu Andrievu vienā slapjā aprīļa dienā — tas bija pirms dažiem gadiem — to sameklējām un iesēdējām.

Spīd liela saule, un koki plaukst acīm redzami. Maija tvanā grūti elpot, visi knapi kustas, karsts un mitrs kā džungļos.

Kad ap septiņiem vakarā beidzam, ierodas vietējā talku grupa un vēl ar cienastu: latviešu valodas skolotāja, aptiekas pārvaldniece ar meitu — kolhoza bitenieci — un jaunā angļu valodas skolotāja. Toreiz, pirms dažiem gadiem, kad biju te pie brāļiem Zvaigznītēm, bridām pa ganu stigu rudens dubļos un fantazējām, ka jābrauc kādai grupai no Rīgas un jāpadara skaista šī stīga — vietā un laikā, godam un kārtībai. Un tad latviešu valodas skolotāja pacēlusi spārnos savus bērnus. Un arī dažus lielos — kādus septiņus. Viņi prasa, kāpēc mēs esot atteikušies un skolēnus negribam klāt. Tāpēc, ka mums sava iestrādāta kārtība, negribas to jaukt.

Ēdam vecās mājvietas pļaviņā pankūkas. Ar visādām zap-tēm. Un medu. No brūnas bļodas. Piedzeram pienu. No brūnām krūzēm. Mūs uzaicina nākamgad uz Jāņiem, tepat uz

Veckalaņģu fundamenta kopā ar viņu grupu. — Bet mums visi jauni, — saka angļu valodas skolotāja un tad samulst. — Nu jā, vismaz puīši mums ir jaunāki par jūsējiem.

Vakarpusē kļūst vēsāks, un mēs būtu ar mieru izretināt arī Zvaigznišu kalnā birtzaliņu, bet abi vecie brāļi, kas te divi vien dzīvo, veido velnus un lasa žurnālus, izgriež bildes un krāj kolekcijas, lasa grāmatas un uzņem apkārtklistošus ekskursantus, ja vien tie ir pietiekami sajūsmīgi, — abi trešie brāļi (un tādā nozīmē viņi ir arī visas mūsu grupas brāļi), — negrib mums birtzaliņu ļaut. Mēs arī neuzbāžamies — viņi paši dara savu labumu, paši zina savu kārtību.

Paliek vēl daudz darāmā citai reizei: jāuztaisa laipas pār meliorācijas grāvi, jāizkopj Veckalaņģu vecās mājvietas koki, lai neieaug mežā, jāieved grants, kaut vai taciņas platumā jāaizber mālu grambas, jāizkopj stigmalas aleja. Kad atkal iznāks te būt? Kolhoza priekšsēdētāja arī saka: ar rakstniekiem labāk neielaieties, nekad nevar zināt, kas viņiem padomā. Viņi runā tā, bet uzraksta pavisam ko citu. Re, Hānbergs uzrakstījis par pirts degšanu (un tas taču pie mums!) — kā pati priekšsēdētāja plika skrējusi. Visas kolhoza sievas kājās! Nē, priekšsēdētāja mūs speciāli negaidīs vis. Būs vien pašiem jāiet ar savu vēju.

Iebraucam Tīrzā. Afiša vēsta, ka šovakar "Jauno pensionāru vakars". Visādi joki pasaulē notiek. Vakar Mārites mazais Ingemārs, Lizumā ieraudzījis lielo govju baru skrienam pa olnīcu numurētām mugurām, izsaucās: gotiņām sacīkstes, ar numuriem!

Misiņa mājās Kraujās izkopjam lejas diķīti, izretinām mazo bērzu smalksni, lai palikušie (tādi — cilvēka augstumā) ātrāk saņemtas, un piestādām akmeņainajā zemes sloksnē starp diviem meliorētiem laukiem vēl bērziņus klāt — ar visiem mietiņiem —, lai redz, lai saprot, lai sargā. Patīrām arī aleju un dārzmalas apaugumu no nejaušā un liekā. Šis brauciens veidojas tāds sadraudzīgs, sarodas talcinieki — Laima no Gulbenes bibliotēkas, daktare Bērziņa no Tīrzas, pēc kāda laika ierodas vesels bars tautas tērpos — ar pīrāgiem un dziesmām — tas esot tautas deju kolektīvs pēc mēģinājuma. Mūs sveikt. Bet mēs šos liekam pie darba. Lai puīši iztīra notekgrāvi, kas regulē sētšvidū diķa ūdenslīmeni. Zēni uzrota bikses un rok arī! Spriežam: vai tad melioratori to nevarēja? Atjaunot notekcauruli zem ceļa, lai sēta neturas tik slapja. Arī māja drēgnā

grunti kļūst tik drēgna, ka bojājas eksponāti. Izrādās, ka puīšu vidū noslēpts pats kolhoza priekšsēdētājs Māris, vēl tik gan kā otro nedēļu šai amatā, tāpēc nav devies pazīstams. Iepazīstamies. Māris Raģelis. Alda — kultūras nama vadītāja, Inga — kasiere, Imalda un Iveta — no vidusskolas, Jānis — meliorators, Gunārs un Andris — šoferi. Nu priekšsēdētājam Mārim un melioratoram Jānim jāapsolās, ka darbs tiks izdarīts ar melioratoru spēku un zināšanām.

Tad ejam uz muzeju, kurā vēl dzīvo cilvēki, kas to apkurina. Bet cik ilgi?

Te atkal zemē triecies Valdemāra teiktais! Misiņš izaudzis no Valdemāra vārdiem: "Jo viszemākais nabags zēniņš, ko pie mācības vedam, var, liels izaudzis, palikt par godātu vīru un darīt lielas lietas pasaulē!"

Un, ja tā padomā, ka tikai pirms simts gadiem (1880) Valdemārs "Balsī" rakstīja un kas pa šiem simts gadiem ar mūsu tautu noticis, — kāds milzu paātrinājums!

Jo mazāka tauta ir pēc skaita, jo vairāk par to jāgādā, ka visi ar gara spēkiem apdāvinātie locekļi tiek attīstīti. Tumša tautas daļa ne vien sev skādē, bet arī tiem, kas vairāk attīstīti.

Tādēļ jāgādā, cik šinī laikā iespējams, priekš lielākās latviešu tautas daļas un visuvairāk priekš viņu jaunekļiem grāmatu krātuvju ietaisīšanu. Tas visiem nāks par lielu labumu un svētību.

Bet kā lai to izdara, kā lai ierīko grāmatu krātuves ne vien pilsētās, bet arī uz zemēm, uz 5000 vai 10 000 cilvēkiem pa vienai? (To tik daudz būtu vajadzīgs ietaisīt.) Kur lai ņemam to naudu un tos izdarītājus pie šī darba? Uz to jāatbild, ka vajadzīgo naudas mazumiņu gan varētu sadabūt un ka pilsētās un uz zemēm, muižās un mājās atrodas daži krietni tēvijas milētāji, kas būtu gatavi ko labu priekš tautas izdarīt, kad tikai tiem taptu ierādīts ceļš, pa kuru var iet.

... Dažs nu gan sacīs, ka lieta būs grūti izdarāma, tādēļ ka tie, kam tautas attīstīšana nav pa prātam, caur visādiem iemesliem mēģinās katru soli aizkavēt. Bet uz to jāatbild, ka it neko labu nevaram izdarīt bez grūta darba. Svarīgs darbs tautai par labu jau nevar citāds būt kā grūts, visupirms iesākumā. Kad ietaisīšana jau vietām būs izdevusies un avīzēs nāks par to ziņas, kad būs pieminēti cienīgi vīri, kas pēc tam palīdzējuši, — tad pretinieku skaits arvienu mazināsies; viens un otrs sāks teikt, ka viņš nebūt nav pretinieks bijis.

K. Valdemārs

Tāpēc uz laukiem jādibina, ja ne tūlīt bibliotēkas, tad vismaz lasāmās biedrības, kas, katrā pagastā kopā sadevušās, par to gādātu, ka... Nuja. Un Vidzemes Krācēs, pie mazās Krāču upītes, dzīvo Jānis, kas to dzird un saklausa. Viņš nolēmj sakrāt visas latviski iespiestās grāmatas. Raugs ir stiprs: jau Jāņa tēvs ir grāmatu lasītājs un mācījies rakstīt uz bērza tāsīm. Un nu jāsāk darīt lielus darbus — tepat uz vietas! Bibliotēka veidojas no pašu mājā sakrātām un no kaimiņiem atpirktām grāmatām, ziņģu lapiņām, kalendāriem, laikrakstu gadagājumiem. Lai pelnītos, Misiņš apgūst grāmatsējēja amatu, ierīko Krācēs sietuvi, sāk ar grāmatām tirgoties vietējos gadatirgos. Piekodina tuviniekiem un paziņām vest viņam grāmatas no Rīgas, Cēsīm, citām tālākām pilsētām. Ne vienmēr Misiņam uzreiz izdevies sameklēt grāmatas pirmizdevumu, sākumā viņš apmierinājies ar vēlāku iespaidumu. Gan jau ar laiku radīsies arī pirmiespiedums.

Misiņš ir māceklis Velēnas doktorātā, grib studēt par farmaceutu. Bet nav taču pabeigta pat neviena pamatskolas klase! Kaut gan apgūta jau krievu, vācu un daļēji arī latīņu valoda. Ir Atmodas laiks. Misiņš atceras: "Tautiskā atmoda pār Tirzu gāja dziedādama vien." Misiņš arī pats dzied Tirzas kori, ir viens no dedzīgākajiem tautasdziesmu vācējiem visā Vidzemē, Brivzemniekam viņš iesūtījis vairāk nekā 1000 tautasdziesmu...

Krišjānis Valdemārs pats arī sūta jaunajam Misiņam grāmatas un steidzina: grāmatu izsniegšanu lasītājiem vajag sākt, negaidot gubernatora ipašu atļauju. Gan jau ar laiku to dabūs. Lauku bibliotēkas vēl visā Krievijā ir neierasta lieta, un nav piemēra šādu atļauju kārtošanai.

1885. gada 19. septembrī Misiņš Vidzemes gubernatora atļauju saņem: *Uz Tirzas pagastā, Valkas apriņķī, pierakstītā zemnieka Jāņa Misiņa lūgumu Vidzemes gubernators ar šo paziņo, ka viņam atļauts atvērt Tirzas pagastā lasāmu bibliotēku ar negrozāmu nosacījumu, ka viņam pašam jābūt par tās atbildīgo vadītāju un ka viņš šādu atbildību neuzliek citai personai bez gubernā valdes atļaujas.*

Ļoti skaista ir Riharda Zariņa Misiņam veidotā grāmatzīme — pusaudzis uz tilta, kas celts no grāmatām. Tilts ved pāri krācēm — gan Krāču upītei, gan mājām, gan pāri krāčainajam laikam uz viņu krastu, kur kalna virsotnē aug brīnumaina puķe — zinību puķe. Zemnieciskajā ģerbonī redzamas siena

dakšas, kas tirmaliešos sauktas par dostu. Misiņš savam uzvārdam pievienojis šo ģimenes iesauku, tā lepni apliecinādamas savu zemniecisko cilmi, kuras raduraksti atrodami līdz 17. gadsimtam. Tāda izskatās tā zīme, tā mūsu tauta gājusi, tā viņa panāca kultūrā jau blīvo Eiropu ļoti īsā laikā — nepilnos simt gados — un, tautasdziesmām papildus vēl izdarināta, aizgāja Eiropai pat garām, turklāt savdabīgi eleganti. To var pierādīt. Meklējiet rakstos!

Bet Jānis P., putnkopis (te blakus bija putnu ferma), esot, re, izlauzis Kraujās skaisto kamīnu (apdarinātu misiņā) un divas skaistas durvis, aizvedis tās uz Cesvaini. Kur tās ir tagad? Vai tad nevar Jāni nodot tiesai? Tā ļaudis runā.

[..]

Mājās braucot, Dace ada kaut ko pasakainās krāsās: tumši zaļi košu ar rozā pelēku uz balta fona.

ANDROPOVA RUNA. REITERI. BALOŽU DĀVJA KRUSTS

Ir jūnija vidus. Nedēļa pirms Jāņiem. Mēs brauksim atkal izlūkos. Jo, neizlūkotas vietas kopjot, mēs zaudējam daudz laika un ieslīgstam vispārējā izlīdzinātībā un bezmērķībā — kaut ko kaut kur. Un tad iznāk — kaut kā.

No Dundagas raksta: *“Dinsberģa birzi” kopjam — atvases izplūcām. Birzi ir iemājojuši jau četri skudru pūžņi. Ceļš uz Dinsberģa muzeju ir izcirsts abās pusēs ceļam. Dinsberģa muzejs ir izremontēts.*

Tas mūsu nopelns arī — mēs “kustinājām”.

Šis ir laiks, kad mūsu lielvalstī mainās politika. Pēc Andropova runas un plēnuma visi sarosījušies uz jaunu domāšanu. Varbūt pat dabu sāks kopt! Kaut gan kultūras cilvēkus vēl pie varas neredz, ir tikai politiķi, bet politiķi izies uz tehnokrātiju, uz inženieriju un robotiem. Uz masu ražošanu un masu psiholoģiju. Kaut nu tā nebūtu!

Mēs meklējam aizmigušas, atmodināmas, vēl atdzīvināmas vietas.

Tāda vieta ir Reiteri. Slavenā Teodora Reitera dzimtās mājas. Ejam pāri labības laukam, ceļš ir noarts nost. “Lielā ķīmija” nupat visu tālumu norasinājusi ar herbicīdiem, ejam klepodami un šķaudīdami.

— Kur Latvijā ir svaigais gaiss? — Aiz Latvijas ir svaigais gaiss. — Kur vispār dzīvē ir svaigais gaiss? — Aiz dzīves aiz ir

svaigais gaiss. — Ja svaigais gaiss ir kaut kur aiz, vai te var būt maz svaigais gaiss?

Var, var. Jaunais priekšsēdētājs solījis ceļu uz Reiteriem ne tikai atjaunot, bet izbūvēt jaunu, un arī mājas pamatus attīrīt un piekopt. Sēta liela un bijusi skaista, to liecina koku rindas, alejas un birtaliņas, vītoli diķiša malā un pamatīgie saimniecības ēku mūri. Ja Latvija savas viensētu vietas (nu jau izpostītās) tikai sakoptu vien — kā sakopj parkus, birtalas, jebkuru skaistu dabas stūrīti —, i tad Latvija būtu pasakaini skaista. Pat bez visas turības, bez bagātības, vienkārši ar savu vides brīnumu vien, ar vietas pašcienu vien, ar nopietno kompozīciju un sava spēka manifestēšanu sētas dižkokos, alejās un dārzos. Vai sētas diķīši nav tie paši, no kuriem mēs esam pasmelti, kad Māras vītolos vēl sēdēja Māra? Varbūt vēl tagad viņa tur sēž — materiālistu "nomaķerotā" matērijas māte Māra.

Labi noskatām visu, kas te darāms un cik. Ja grib skaisti un pamatīgi, tad jāstrādā abas dienas. Un lielā ceļa malas birtaliņa arī jāizkopj un tur jāuzliek akmens ar norādi. Cilvēki jūt, kur kaut kas top. Kļaviņu ģimene jau iestādījusi te, uz pamatiem, ķeizarkroņus. Nez no kuras puses ierodas muzejniece Laima. — No kurienes? — No Raiņa muzeja Rīgā! — Kaut kādi rūķi tomēr dežurē ap šo māju un dod ziņu citiem saviem rūķiem.

Tālākais brauciens pie skolotājas Lāces, viņas māju zina atrast Vizbulīte. Lāce ir grestiete, slavenā skolotāja Grestes audzēkne, reiteriete arī. Viņa pašlaik ņemas ap saviem dažiem bišu skapišiem, bet pamet visu, ja tāda reiz runa — par Reiteru. Viņa mūs aizved uz Ļaudonas Pārupes kapiem un parāda Baložu Dāvja īpatnējo krustu viņa atdusas vietā — ar senlatvisku stāvu, uz kura pareizticīgā krusta stāvs. Tāda bija arī šī stiprā vīra dzīve: no palīdzētgrības savai vāciešu nomocītajai tautai izauga viņa taisnības un Dieva meklējumi. Pareizticīgo Dievs viņam likās humānāks un tautai palīdzošāks par vācu mācītāju samuļļāto ticības mācību, viņš izšķīrās par savas tautas pārkristīšanu citā, cerīgākā ticībā (aicinoši tas skanēja) — pareizticībā.

Nāks laiks, un mēs šo krustu atjaunosim, pagaidām vēl ciema padome baidās to darīt. Šeit Baložu Dāvim arī piemiņas zīmi uzceļ — brīvības izlūkam, censonim, kam spēja savā bio-

grāfijā noturēt un paciest kopā abus šos vienam otru izslēdzošos spēkus: reliģisku ticību un politisku darbību. Lielie gara darbinieki parasti vis neielaiž pasaules pretvaru cīņu sevī iekšā: lai pasaule ar saviem cīņiem paliek ārpusē. Iekšpusē lai valda sava brīvība un pašnoteikšanās spēks. Bet te viens vīrs — priesteris, "batjka", garīgais tēvs — liekas iekšā ar visu dvēseli politiskā glābšanas akcijā, lai Dieva un taisnības vārdā kādu daļu tautas paglābtu no sūrā likteņa tikt samaltiem un deģenerētiem.

APKĀRT PLOSĀS MUMS NAIDĪGIE.

JĀNOSARGĀ POZITĪVĀS DOMĀŠANAS NAIVUMS

Augustā atkal uz Raķupi. Tās skaistumi jau apcerēti.

Domāju — kādus mēs sevi kādreiz atcerēsimies?

Apkārt plosījās mums naidīgie. Ražojošie viendieņi. Ražojošie tēvi un saražotie dēli. Savairotās meitas. Viņu protokolizētie priekšnieki. Nolikumizētie "kurlmēmie". Bezapzinīgie deputāti. Bezizņēmuma vienādie.

Apkārt valsts vārdā plāpāja par dabas aizsardzību ierēdniecība. Tipināja oficiāli un sklerotiskā mierā no ražošanas mašīnērijas nu jau izspiesti un skrūvišu psiholoģijā jau diezgan

Dagu grupā mežā. No kreisās: I. Ziedonis, M. Džērve, V. Birznieks, V. Titāns, R. Stiebra.

izļurkājušies dabas aizsardzībnieki. Ražošanai vairs nevajadzīgi, tie nu varēja te ļurkāties pa Dabas aizsardzības biedrības kantoriem. Birokrātiskā ritmā iestellēti, tie nevarēja aiziet ne pensijā (vecāki), ne citā darbā (jaunāki), jo viņi neko citu nemācēja kā ražot dokumentāciju. Viņi nemācēja neko praktisku, viņi dzīvoja papīru abstrakcijā, zīmoga ēnā, protokolu un rokrakstu īstenībā. Viņi mācēja parakstīt rūpnieciskā diktāta dokumentu, saimnieciskās kaprīzes noaktējumu, voluntāri vandalisku instances aktu, bet viņi nevarēja ieraudzīt koka un cilvēka kopīgo sāpi, viņi neredzēja cilvēku sabiedrību tik plašu, kā cilvēku vairums to gribēja just — ar mūžam draudzīgiem kokiem, ar koku un cilvēku simpātijām, ar ļaužu grupu un augu cenožu kopīgo sadzīvi. Viņi nemaz nemēģināja saprast sarkanās asins un zaļā hlorofila dzīvības kopīgo brīnumu. Viņi nemācēja pastāvēt savā dārznieka ciņā šajā dzīvajā dārzā, jo viņi nebija dārznieki, bet bija āži. Lielo āžu ielikti āžiši...

Tā varētu uzkurināties katrā brauciena reizē. Jo iemeslu aizkaitinātībai nekad netrūktu. Bet mēs neļāvāmie saduļķoties. Ne žēlabās, ne nīgrumā. Jo visu apkārtējās vides nesakoptību mēs uzskatījām par provokāciju, jā, tieši par provokāciju, kas grib mūs ievilināt spēku patērējošā stridā, polemikā un tā izsūkt mūsu labo gribu un sajaukt mūsu radošo gatavību. Vai tad mums nebija vīru, kas varēja kāpt tribīnē, kāpt avīzē, kāpt laktā un izdziedāt savu taisnību, savu sašutumu un ekoloģisko godprātību? Bija! Bet nebija pienācis mūsu laiks. Nebija gudru ausu. Un stridā ar tiem muļķiem nebija vērts tērēt savu enerģiju. Mēs labāk strādājām. No sākuma mazām jaudām, vēlāk jau ievērojami jaudīgāk. Darījām savu pozitīvo kultūrdarbu un no strida izvairījāmies. Pat Guntim Eniņam, visu ekoloģisko čūlu ziņotājam, mēs nedevām vārdu vairāk kā vienu reizi gadā divdesmit minūšu ziņojumam. "Par pasaules postu" — tā saucās viņa ikgadējais referāts.

Jo bija jānosargā pozitīvās domāšanas naivums — bez tā mūsu grupas darbība pārvērstos asā, niknā, saērcinātā, īgnā, nā taisnības meklēšanā. Mēs negribējām vairot spriedelētāju skaitu. Mums bija fizisks spēks un veselība, labs prāts un izdarība, mums patika būt dabā, un mēs gribējām būt noderīgi. Mēs gājām paši ar savu vēju. Jā, apmēram tā. "Lidzi, lidzi,

līgaviņa. / Ar cirvīti, ar kaplīti! / Visa mana tēvu zeme /
Atvasēm apauguse.”

Vienīgi vakarā kopmītnes istabiņās parādījās vēstules, avižu izgriezumi un citi dokumenti. Tie gāja no rokas rokā un liecināja, ka dzīve nav apejama, ka problēmas visu laiku dzīvo līdz ar mums un ka mēs paši tajās dzīvojam, lai arī kā censtos saglabāt savu garīgo komfortu. Vienkārši — dzīve neļāva mums elitāri iekapsulēties.

Re, Gusts. Uzrakstījis sūdzību. Latvijas PSR Prokuratūrai. Par lielākā Rīgas dižozola bojāeju Berģu ielā.

Gusts strādā klusi, bez atlīdzības un bez slavas.

99,9 PROCENTI PASAULĒ NEZINA, KAS IR JAUNSUDRABIŅŠ.
BET MĒS ZINĀM

It kā pēdējais brauciens uz Neretu. Mēs te esam daudzreiz bijuši. Visos gadalaikos. Un vienmēr te bijis skaisti. Nu jāpieliek kaut kam arī punkts.

Nolemjam, ka izkopsim “galīgi” Stanānu sētu un otrā dienā aizstādīsim Mūsmāju pārpurvoto pļaviņu, kurā jau vairākreiz un neatlaidīgi esam izcirtuši kārkļus, lai bērziņi aug un nomāc uzbāzīgo krūmu smalksni. Pašlaik stādīšanas laiks, septembra nogale. Un Dārzuandris

Strādā Vilnis Titāns.

(Zvirgzds) izdomā, ka šajā pļavmalas dumbrājā vislabāk un skaistāk augtu tieši melnalkšņi, kuru mazuļus stādāmā lielumā atradis pļavmalā, māju viņpusē. Kā par laimi, atbrauc arī pirmā kursa filologi. Un tūliņ pie darba: nes no purvmalas melnalkšņu stādus ar visām velēnām. Tas nav viegli, darbs slapjš, netīrs, diezgan tālu jānes, bet viss ripo raiti, strādā divas grupas, viena Dārzuandra, otra Saliņtēva rīcībā. Viena meitiņa ir sevišķi dzīva, ņipra, vienā acītē brūns raibumiņš, saka: — Ir tik daudzi, kam tas nav vajadzīgs. Vai maz ir vērts?

— Bet strādājam taču to dēļ, kam ir vajadzīgs! 99,9 procenti pasaulē nezina, kas ir Jaunsudrabiņš, bet mēs zinām!

Stučkā. Iestādām liepiņu Doru, Raiņa māsu. 1983. gada rudenī.

Tikko atbraukušas arī kaut kādas ekskursiju vadītājas, prasamums Tāli.

Pie darba! Nekādu Tāli! Ko jūs te klaiņojat! Iemācījušās kaut vai melnalksni no baltalkšņa atšķirt! Re, Andris skaidro: — Melnalksnim apaļa lapa un apakšā tikpat koši zaļa kā augšā, baltalksnim apakšā sudrappelēka vai netiri zilpelēka.

Birzmalā izplaujam atvases (atkal un atkal jau), sastādām bērziņus un melnalkšņus baltalkšņu un kārķļu vietā — nu, pēc gadiem te jābūt birzmalai, kas būs ainaviski pašizkopusies un pašizveidojusies. Iestādām arī vienu liepiņu puduri. Izcērtam iespējamo nākotnes taku caur mežiņu taisni uz Riekstiņu skolu. Izliekam slapjākās vietas ar kokiem. Laiks sadrūvis, nomācies, bet, kamēr strādājam, nelīst. Kā vienmēr. Apbrīnojami — kā vienmēr! Gandrīz līst, bet nelīst. Līst tikai tad, kad pabeigsim.

Mūsmājās mālābolu pilns dārzs. Nav kur likt. Arī mēs nevaram noēst. Tālis mūs sagaida ar kafiju un biežpienmaizēm vakarā. Ar dziesmu un stāstiem. Par Vissavienības mēroga bandītu, kas te nomitināts (un kāpēc gan tāds vajadzīgs Latvijā?), par dzērājiem, kas čurā autobusu logos, par vecenīti, kas dzīvo viena un negrib iet uz veco ļaužu namu, par sievu, kura lū-

dzas izpildkomiteju, lai glābj no vīra slepkavnieka, par aizgājušiem, aizbēgušiem cilvēkiem (divdesmit gadu laikā ciems iztukšojies par 786 cilvēkiem).

Stanānos ar traktoru izbraukājuši mūsu stādījumus. Slinkuma pēc braukuši cauri sētai — tā taisnāk, un mūsu butaforiskos šķēršļu bomjus vienkārši izārdījuši. Stādām par jaunu. Un plato atvērumu egļu vējlauzē aizkraujam ar milzīgu krūmu kaudzi. Nu taču nelīdīs ar buldozeru tai virsū! Kaut gan Kazdangas parkmalā arī šādu kaudzi bija pievārējuši un izārdījuši.

Tālis saka: Ziedonim jārunā ar kolhoza priekšsēdētāju.

— Bet tu taču pats, Tāli, esi priekšsēdētājs! Neretas ciema padomes izpildkomitejas visuvarošais pilnvarotais, noteicošais un principiālais, nodrošinošais un izvedošais priekšsēdētājs. Padomju varu vairs neklausā?

Bet neklausā. Re, kapos kapakmeni apgāzuši, mēs nozāģējam bomjus un palīdzam Tālim celt augšā. Labi, ka Jaunsudrabiņa mātes pieminekli nav aiztikuši, bērniņš guļ akmens bērzu galotnēs kā mātes šūpulī. Tā ir Induļa Rankas iecere. No tās reizes, kad Induli atvedām uz Neretu, viņš te skaistus darbus paveicis. Mēs arī Tālim palīdzam viņa iecerēs: izkopt koku audzi starp latviešu un lietuviešu kapiem. Kaut gan te ir citi strādājuši un nu mums jāturpina viņu neloģiskais darbs: tik skraji un pliki izkārtots nogabals starp abiem kokiem. Viņi visu salaiduši kopā, bet vajadzēja taču atstāt "starpainavu". Tagad te paplikas, nekomponētas vietas, kurās aug iekšā jau apšu dzinumī — drīz būs vēl neglītāks krūmājs nekā bija, taču — dots pret dotu — Tālim jāpalīdz. Jo Tālis saka: dzīvot var visur, bet mirt vajag atbraukt šeitā!

Domājām, ka paspēsīsim visu, nu redzam, ka allaž te būs jāatgriežas. Kamēr zeme pati atmodīsies un laidīs pasaulē jaunus, kas paši savas mājas apkops.

Mirt var visur, mēs atbildam Tālim, bet dzīvot jābrauc uz Neretu.

Mājās braucot, Stučkā dzeram kafiju. Un iestādām vienu Neretas pusē izraktu liepiņu — turpat lielā prospekta malā, neviens ne dzird, ne redz. Nosaucam to par Doru, Raiņa māsu. Bet par Tāli vajadzētu uzrakstīt grāmatu.

VECĀ KAPSĒTA GOVJU GANĪBĀS.

ATRASTS ĶONIŅU SVĒTMEŽS. ELKALEJU BIRZS

Dzērves skolai 150 gadu jubileja. Redzēs, vai skolotāja Bergmaņa kaps būs jau aizsargāts no govīm ganībās. Voldemārs saka: augustā, kad viņš tur bijis, tikai viena puse vecajai kapsētai bijusi ar dzeloņdrātīm aizvilkta, citur — nekas. Būs jāaptaisā apkārt sēta un jāiedibina kapsētas malā mācītāja Voltera ozols.

Ir oktobra pašas beigas. Cīravas un Dzērves pusē nenoplāutas, izbalējušas pļavas uzdveš grūtsirdību. Dzērvē nekas nav jubilejai dots: ne remontam, ne svinībām. Trešajā stāvā, kur skolotāju dzīvokļi, vējš svilpj pa koridoru, priekšnamā cementa grīda izlūzusi. Kā atzīmēja jubileju? Sabrauca bijušie skolēni uz groziņu vakaru. Pricējās līdz sešiem rītā. Par mūsu iedibināto Bergmaņa ozolu nekā nav zinājuši. Toreizējā direktora te vairs nav, skolā par mūsu talku un ozola iedibināšanu nekādu zināšanu nav — jau aizmirsuši.

Arī parkā nav pastrādājuši. Būtu kaut goda pēc! Varēja kaut vai tradicionālo: iestādīt kociņus latviešu pirmajiem "studentiem" — Spāģim, Dinsbergim, citiem. Varēja aptaisīt aizsargsetu kapiem pret ganību govju brīvo klišanu pa kapu kopiņām. Varēja arī iestādīt uz kapiem norādošu aleju! Tagad kapsēta grūti sameklējama. Kad atrodam, ir jau pēcpusdiena. Strādājam smagi un jaudīgi. Jubilejas sakarā kādi sētu it kā taisījuši, bet ļoti pavirši, nekārtīgi, varētu teikt — nejēdzīgi. Dzeloņdrātis piesistas pie augošiem kokiem, mums nu jārauj nost un jātaisa sētas mieti. Strādājam līdz tumsai. Izzāģējam arī nokaltušos dzīvžoga kokus. Bet mūsu iecerētais Voltera ozols — beigts! 1979. gada ziema devusi lielo triecienu.

Skatos nokaltušajā ozolā un lasu no lapiņām izrakstus no Voltera dienasgrāmatas. Ir 1843. gads.

9. janvāri. Šodien mana 71. dzimšanas diena. Paldies Dievam, ka viņš man uzturējis veselās krūtīs un gaišas acis, tā ka vēl varu izpildīt savu amatu. Dikta runāšana un ilga rakstīšana mani nenogurdina; taču citādi jūtu, ka mani spēki iet mazumā. It īpaši jūtu sāpes pirkstos — tie pampst, un locekļos rodas sarepējumi. Savas veselības uzturēšanas labad dzīvoju vienkārši un kārtīgi: ēdu tikai vienreiz pa dienu, pusdienā (brokastis neēdu nekad), dzeru rītos agrī un pēc pusdienas pulksten 4 vienu tasi kafijas, baudu

sātīgi labu, stipru alu (tas man dara īpaši labu), eimu agri gulēt un agri ceļos — tā ap pulksten 4 tiklab ziemu, kā vasaru.

... Dažādi piezīmējumi no maniem pirmajiem amata gadiem. 1820. gadā, braukdams bērnus pārklaušināt (Gebetfahrt), ieņēmu: 1 pūru kviešu, 29 pūrus rudzu, 51 pūru un 1 1/2 sieciņu miežu, 12 pūru un 2 sieciņi rudzu. Bez tam 290 mārciņas lina, 160 mārciņas vilnas un 176 pārus cimdu.

(Interesanti gan, ko viņš darija ar tik daudz pāriem cimdu?)

Vai šī vieta ir tik sērīga, vai vainīga oktobra rēnā saule? Vai arī te no gadu simtiem iegūlies kāds nepiepildītu ideālu skumīgums? Vai tas ir jūgendstila iespaids un mode vai bāreņu dziesmu atskaņas? 1921. gada pamatskolēnu žurnālā "Tagadnes ziedi" kāda 5. klases skolniece (O. Gierston) raksta:

Pēcpusdiena. Nāk jau uz vakaru. Ilzīte, tā sauc ganu meiteni, vēl ciešāki pie akmeņa piespiedusēs, sēd un ada vēl lēnāki, līdz beidzot pavisam adiklis noslid klēpi un viņa, domās nogrimuse, skatās uz koku galotnēm... Pikolis, tā sauca bullēnu, aizgājis līdz pat mežmalai ēzdams un ēd daudz gausāki kā šorīt. Vecā plava ir tik drūma, tāda pate kā gaiss, kas pār viņu klājies. Tā vien liekas, ka nāks kāda drūma, smaga nojauta.

... Saule jau gluži tuvu pie horizonta malas un ir tik liela, sārta, ka meitene, acis nenolaizdama, raugās viņā. Saule jau pazūd aiz kalniem, bet viņa vēl vienmēr raugās uz to pusi un redz sauli. Jā, tumšā vakara krēslā viņas dvēsele redz to pašu purpursārto sauli. Paskatās meitene uz lielo, tumšo mežu un dīķi — viņa tur arī redz saules. Visur, kur vien viņa skatās, redz sauli preti spīdam. Cik tas skaisti — tik daudz saules redzēt!

Vakarējam Dzērves internātā. Brīnumainā kārtā vēl dažas šādas mazās skolas ir saglabājušās. Te mācās salīdzinājumā ar cementskolu bērniem privileģētie. Viņu privilēģija ir ikdienas ceļš no skolas uz mājām. Labās un kreisās puses daba, zeme zem kājām, mākoņi debesīs. Lielo skolu bērniem, kurus vadā uz skolu autobusi, nekas tāds nepieder — ne puteņi, ne lietūs, ne puķītes mežmalā — nekas. Mazā skola audzina kājāmgājēju.

Gusts bijis Vārmes pusē un atradis rakstos minēto Ventas ūoniņu svētmežu. Tas gan esot mūsu spēkiem par lielu — 14 x 7 kilometri. Bet mēs varētu atrast Ventasmalā pilskalnu, tur nolikt zīmi ar virzienu uz meža pusi: "Ūoniņu svētmežs"!

Vai arī salikt meža malā šādas iezīmētas kupicu norādes: Ķoniņu svētmežs; Ķoniņu svētmežs.

Otrā dienā Elkalejās Apriķos liels, pelēks vējš, milzīga, pelēka diena, pelēks klajums ar vidū vējiem paļautu sētu. Salstam. Bet sētspriekšā pie šķūņa iestādām 20 liepiņas un dažas kļaviņas. Saspraužam visur, kur iespējams, kastaņas. Bet bez mietiem šai vējā kociņi būs beigti. Vecais saimnieks ne vāgūzi, ne klēts paspārnē nekādu materiālu mietiem neatrod: visi sazāgēti jau malkā. Ejam uz tuvējo birstalu pēc mietiem. Un tur atrodam neredzēti skaistu ozoliņu birstīti: vējš to iesējis vai sīļi sanesuši?! Saimnieks zīles sējis plikā norā? Un visas uzņēmkušas? No vienas vietas! Gandrīz tikai ozoliņi vien. Nostāsti liecina, ka te kaut kur bijusi Apriķu Elku birzs, apmēram 20 hektāru liels ozolu un lapukoku mežs, kurā vietējie ļaudis pulcējušies savos svētsvinīgajos rituālos. Neviens nedrīkstējis necienīgi izturēties pret tur mitošajiem gariem un klusumu. Ja kāds savtīgos nolūkos vai arī nezinošs svešinieks ieklidis birstī, gari viņu maldinājuši un mulsinājuši.

Nolemjam, ka te jāatbrauc un jāiekopj senās Elku birzs mazā aizvietotāja. Tepat jau kaut kur tā bijusi, tikai nezina kuros gados izcirsta. Arī māju vārds par to liecina — Elkalejas.

*Sajāja bramaņi
Augstajā kalnā,
Sakāra zobenus
Svētajā kokā.
Svētajam kokam
Deviņi zari...*

... Latviešu svētie koki pirmo reizi vēstures dokumentos minēti pāvesta Inocenta III brēvē 1199. gada 5. oktobrī, bet pēdējo reizi 1836. gadā, kad Ērgemes mācītājs

P. Karlbloms nocirta daudz svēto koku un iznīcināja svētos akmeņus zem šiem kokiem.

KAZDANGAS PARKĀ. HO, VĒL IR SAVS DESMITS LATVIEŠU!
CENZORS MĀRTIŅŠ REMIĶIS

[..]

Vēl tai pašā dienā Kazdangas parka Rožkalniņā. Paplašinām telpu skolotāja Mežsētas stādītajiem riekstkokiem, paplašinām dabas dotos atvērumus skatam uz diķi un lēnām ņemam ārā parazitisko ošlapu kļavu. Ar ko tikai visu Latvija savās internacionālajās kolekcionārisma tieksmēs nav sevi piesārņojusi! Vai varbūt ierāvēja, pievācēja, skopuļa tieksmēs? Latvāņi, jenoti, grimoņi un te arī šis kritalu kļavas, sagāzušās, sagrūdušās, varētu veidot abstrakto kompozīciju labirintu no šīm vecuma aerobikas izlauzītajām koku pozām.

Jā, mēs te esam jau trešo reizi. Bijām 1980. gada rudenī un 1982. gada pavasarī. Toreiz izcirtām balto papeļu nemitīgās atvases, sākām atsegt skatu uz diķi, retinājām vilkābeles, kas te, kaļķakmens kraujā, aug mežonīgi lielas un tādā biežnā, ka nevar šo skaisto koku ne baudīt, ne apskatīt.

Aizkraujam traktoristiem parkā iekļūšanas vietas atkal ar kaudzēm — viņi būs par slinku tās novākt — lielas, piebradātas krūmu kaudzes. Jo pagājušogad iztaisītās šķērssētiņas viņi vienkārši sabraukuši smiedamies.

Mazliet smidzina. Rokas visiem nosalušas, slapjas. Nāk Ernests, kā vienmēr, kaut ko lielu nes. Šoreiz — ābolus, kartupeļus un siļķes.

Atnāk arī direktors, bijis “lielajās medībās”, kopā ar “lielajiem”, tāds kā pacilāts un lepns par to. Par parka darbiem parunāties neiznāk. Pirmkārt, diez vai viņš uztver mūsu darbošanos kā aicinājumu, kā atgādinājumu arī viņam un viņa skolotājiem. Otrkārt, man liekas, ka ar medniekiem vispār nav vērts runāt par kopšanas lietām, viņiem citas kaislības — vīrišķīgākas, patērējošākas.

Ieklausāmies — parka nostūri, tuvāk jātnieku zonai, strādā vēl kādi. Izrādās — divu ģimeņu grupiņa no Liepājas. Ho, ir vēl savs desmits latviešu! Varbūt pat vesels simts! Dievs redz no augšas: gan visā Latvijā vēl kur ir kāds!

Otrā dienā braucam uz Laidi. Tur Guntim ir draudzene Rēdlihu Marija. Viņa mums parādis, kur aiz kapu sētas vecajos kapsos (faktiski mežā) varētu būt vecā cenzora Remiķa kaps.

Līst, bet tas mūs netraucē atrast dzivelīgo pensionāri Rēdliha kundzi un izlīst pa krūmiem līdz aizaugušajam piemineklim. Kad attīra, var izlasīt:

Remesu saimniece
Ilze Remmik
Dzim. 1822. g. jūl.

Pārējais nesalasāms. Un blakus viņai pavisam necils kapiņš, nenosaukts. Tas varētu būt viņas dēls, viņai viens tikai bijis, vienīgais. Un dzimta tālāk nav turpinājusies. Cenzora kapiņu neviens nav kopis. Nav ticis milēts? Un nu ir aiz kapsētas žoga? Lai aiziet aizmirstībā? Kurš būs tas, kas puķi uz viņa kapa noliks?

Bet ej nu zini: viņš bija tautas atmodas laikabiedrs. Varbūt viņš uzņēmās netīro cenzora darbu, latviešu censoņiem likteni gribēdams vieglināt. Varbūt viņš ņēmās ar savu diplomātisko spēju nospēlēt kompromisa spēli iespējami labvēlīgāk savas tautas vīriem tanī karstajā cīņā — ar vācu baroniem un krievu činavniekiem. Varbūt viņš, vēsa prāta vīrs būdams, panesa visus pārmetumus, ko pār viņa galvu izgāza šie iedegušies pašu puikas jaunlatvieši. Šie karstgalvji ar čūkstošām sirdīm, šie apžilbušie taureņi, kas, pirmoreiz brīvības uguni ieraudzījuši, bija gatavi tajā mesties un sadegt. Var būt, ka latvieši ir bijuši pārāk īsredzīgi revolucionāri un nav dialektikā sapratuši visus limeņus, kādos attīstās cilvēku organizācija. "Dod Dievam, kas Dievam pienākas, un ķeizaram — kas ķeizaram." Varbūt Remiķis uzņēmās šo nepateicīgo lomu — padot ķeizaram. To, ko valsts prasīja un ko viņa viltīgais zemnieka prāts prata iegrozīt pa savam. Remiķis varēja būt tāds zemniecisks tēva gēns, kas prātīgi un piesardzīgi stāv nomodā uz kompromisa glābjošās un nosargājošās līnijas.

Nē, bistami, bistami ir tā runāt... Kompromiss ir atvars, kas ievēl un pazudina. Kompromiss ir velns, kuram iedod mazo pirkstiņu, un viņš... Ak šausmas, ko nu lai dara ar Remiķa piemiņu! Bet varbūt tomēr — atstāt pasaulei, uzrādīt latviešiem arī šo vēsturisko tipu?

Gustavs lasa uzzīņu:

Remiķis Mārtiņš (1845. g. 3. nov. — 1921. g. 24. febr.) — preses cenzors, dz. Valtaiķu Remiķos, mācījās Laides muižas skolā un Aizputes apriņķa skolā, 1866. g. rudenī iestājās Pēterburgas universitātes Vēstures un filoloģijas fakultātē, pēc kuras beigšanas palika dzīvot Pēterpilī, strādājot kā ģimnāzijas skolotājs. Jau studenta gados R. darbojās preses virsvaldē, bet vēlāk viņam uzticēja Latvijas laikrakstu un grāmatu cenzora amatu, kuru viņš

ieņēma nepārtraukti 47 gadus, ieliekot darbā visu enerģiju un veiklību, lai, cik vien iespējams, nedarītu pāri savas tautas presei. Baltijas vācieši Remiķi vairākkārt apsūdzēja par pārāk vieglu cenzešanu, tādēļ viņam draudēja atļaišana, bet ar veiklību un sakariem tam tomēr izdevās amatu paturēt. Starp citu, Remiķis izgādāja A. Vēberam nedēļas avīzes "Balss" koncesiju. 1905. g. Remiķis atļāva latviski tulkot Merķeļa darbus, par ko vācieši apvainoja viņu revolūcijas atbalstīšanā. Miris Valtaiķu Remiķos, apglabāts Laides kapsētā.

Daudz izteiksmīgāk skan Emilijas Prūsas pieraksti no Remiķa piektdienas vakaru stāstiem, ko viņš, jau pensionārs būdams un veco valodu skolotājs kroņa reālskolā, stāstījis pie tējas saviem draugiem par piedzīvojumiem cara dienestā un tautas atmodas laikmetā.

Man nāk prātā franču rakstnieka Skribes vārdi lugā "Glāze ūdens", kur viņš saka: "Ja divas lielas tautas strīdas ap vienu mazu, tad pēdējā var būt droša, ka nepazudīs." Un tiešām ģermanizācija bij rusifikācijas pretģifts.

... Manā cenzora laikā, 47 gadus, trīspadsmit reizes mainījās darbeži. Lielākā daļa no viņiem skatījās uz cittautiešu presi caur žandarmērijas brillēm. Man vajadzēja būt ļoti uzmanīgam, lai neiekrīstu; vajadzēja izlikties par lielu krievu lietas piekritēju un monarķistu. Čīņa ar pārkrievotajiem bij desmitreiz riskantāka nekā ar vāciem. Es tomēr visur vedu savu līniju.

... Cenzora uzdevums mani nepavisam neapmierināja, jo nācās aizvien nostrīpot to, kam es ar sirdi un dvēseli piekritu. Grāmatu izdevēji un laikrakstu redaktori sirdijās uz mani un negribēja saprast, ka esmu tikai ierēdnis, kas pilda zināmus priekšrakstus, un ka priekšrakstu neievērošana man var atnest labākā gadījumā atļaišanu no vietas, bet arī cietumu.

Vāci, no savas puses, atrada, ka es par daudz brīvības dodot jaunlatviešu spalvai. Viņi tikai gaidīja izdevības man pieķerties un nomelnot cenzūras virsvaldē. Nolūks bij izdabūt mani no cenzūras valdes un ielikt savu cilvēku. Es zināju, ko tas nozīmētu latviešu tautiskai lietai, un tādēļ sacīju sev: "Izturi!" Mans princips attiecībā uz latviešu presi bij tāds: pieturēties pie burta, bet pašu ideju laist cauri. To vācietis manā vietā nekad nedarītu.

Manas pūles sabiedrīkos jautājumos nepalika bez sekmēm. Jaundibinātā Pēterburgas latviešu labdarības biedrība izsniedza

pabalstus ne vien trūkuma cietējiem, bet arī nabadzīgajai studējošai jaunatnei, kas tolaik nebij atļauts.

Darbs cenzūras virsvaldē kļuva ik ar gadu grūtāks, bet arī interesantāks. Sākās cīņa uz vairākām frontēm.

Vāciem kā skabarga acī bij laikraksts "Baltijas Zemkopis", kurš strādāja pretvāciskā virzienā. Drudžaini viņi meklēja pamatu sūdzībai pret mani un šķitās to atraduši kādā rakstā. Vācu iespaids pie galma nebij mazais, un man vajadzēja turēties aizvien kaujas gatavībā, lai aizstāvētos pret spēcīgu ienaidnieku. Sūdzība par augšminētā raksta caurlaišanu bij novesta līdz ķeizaram. Iesākās izmeklēšana, tak vāciem par lielām sirdsspāpēm nobeidzās ar to, ka mani attaisnoja.

Atceros, kā toreiz gaidīja manu notiesāšanu. Biju patlaban varas atpūtā tēva mājās. Atgadījās kādas bēres, kurās mans "draugs", mācītājs Katerfelds, man pastāstīja, ka es esot atlaists no cenzora amata, un pabāza man zem deguna "Rigaische Zeitung" numuru ar sensāciju: "Remiķis atlaists no cenzora vietas." Šai gabaliņā bij aprakstīta mana vācu lietai kaitīgā darbība un izteikts gandarijums, ka pēdīgi krievu valdība pārliecinājusies par manu neuzticību. Es esot atlaists no vietas kā "unzuverlässiger Beamter".

"Es par savu atstādināšanu neko nezīnu," es atteicu.

"Labāk neliedzieties. Redziet, kas nu iznāca no jūsu pretvācu darbības."

"Es jūs turēju par draugu, bet nu izrādās, ka jūs par manu nelaimi priecājaties," es piezīmēju.

"Rigaische Zeitung" bij pārsteigusies ar savu ziņojumu. Pa manas prombūšanas laiku mana "lieta" bij gājusi caur tā saukto "trešo nodaļu", kuru krievi jokodami sauca "Департамент возмездия и воздаяния"* . Tā bij slepenpolīcija politiskās lietās. Inkriminētos rakstus skatījis cauri kāds vācietis un atradis tiešām par briesmīgiem, tak starp dokumentiem ticis uzīts mans aizrādījums, ka tādi turpmāk nepieļaujami. Ar to lieta izbeidzās, un es sēdēju savā cenzora krēslā drošāk nekā jebkad. Pats par sevi saprotams, ka mana tendence nemainījās. Es laidu cauri visus vāciem naidīgus rakstus, kuriem viņi nevarēja pieķerties pēc burta.

... Nelaiķis Stālberģis atbrauca uz Pēterpili nolūkā izdabūt atļauju avīzes izdošanai. Neprazdams krieviski, viņš paņēma mani

* Atmaksas un atriebības departaments. (Tuīk. no krievu val.)

par tulku līdzī. Cenzūras virsvaldes priekšnieks ģenerālis Š. uzblāva Stālberģim: "Как вы смеете явиться в русское присутственное место, не зная русского языка."* Es iebildu, ka cenzūras ustavos nekas nav teikts par to, ka latviešu avižu redaktoriem jāprot krievu valoda. Uz to šis bargais kungs atteica, ka krievu valodas prašana jāprasa no latviešu avižu redaktoriem aiz tā iemesla, ka citādi viņi visas ziņas smēlot no vācu avotiem. Stālberģis tomēr pasniedza lūgumrakstu. Ģenerālis paskatījās papīrā un atkal uzblāva: "И прошение не написано по форме."** Stālberģim nelaimējās koncepsiju izdabūt.

Kādā vietā minēju, ka man nācās karot uz trim frontēm. Divas no tām jau aprakstīju — vācu un krievu... Man jāsaprata, ka šī cīņa man darīja prieku, un es, vakaros gulēt iedams, taisīju aizvien un aizvien jaunus plānus un cīņas paņēmienus... Cik reizes, cenzūras virsvaldē sēdēdams, es sevi nosmejās par bargajiem soda likumiem, kuri varēja būt vērsti pret mani, ja izdotos pieķert! Vērts bij cīnīties ar stiprajiem: taisnā ceļā uzvarēt nebij ko domāt, bet apiet varēja gluži labi.

Visnepatīkamākā cīņa bij trešajā frontē — ar pašu tautas brāļu muļķību un pa daļai ļaunprātību. Vieni nesaprata, otri negribēja saprast, ko es daru priekš tautas. Tiesa, vietām vajadzēja ielaisties uz kompromisiem, bet citādi nevarēja uzturēt priekšniecības palāvību. Mani tautieši, nezinādami, kāpēc tā daru, tulkoja dažus manus soļus greizi. Tā tas bij ar Māteru Juri, kurš, karstas dabas būdams, man taisīja pārmetumus, ka nelaižu cauri dažu rakstu.

... Neskatoties uz to, ka darīju ko varēju, lai izglābtu dažu labu noziegušos redaktoru no soda, es tak paliku viņu acīs tas cerbers. Ar tādu savu stāvokli man vajadzēja samierināties, ja negribēju ielaist kādu no pretējā lēģera savā vietā.

... Trešajā cīņas frontē man uzbruka abi ekstrēmi: kreisie un labie.

Gribu pievest mazu ilustrāciju no cenzora dienesta nepatīkšanām. Nelaiķis Valdemārs par varu gribēja izdabūt atļauju uzvest Blaumaņu Kārļa sakomponēto paskvilu "Bizmaņu gaudas". Tai bij moto: "Es vācietī dancinātu." Pielaišt šo ludziņu drukai

* Kā jūs iedrošināties ierasties krievu iestādē, neprotot krievu valodu. (Tulk. no krievu val.)

** Arī lūgumraksts nav uzrakstīts, kā nākas. (Tulk. no krievu val.)

nozīmētu pārkāpt cenzūras noteikumu, ka nedrīkst rīdīt tautu pret tautu. Valdemārs negribēja ļauties pārliecināties, ka tas neiespējami, un šķīrās no manis ar naidu.

Tamlīdzīgu atgadījumu nebij mazums. Redaktori un izdevēji negribēja saprast, ka aiz manas muguras stāv simtiem "sargeņģeļu", kuri tikai meklē izdevības pakalpot žandarmērijai uz latviešu un citu nekrievu rēķina.

Nebūs lieki pastāstīt, kā iekaroju latvju tautas himnas tiesības. Kad biju atļāvis "Dievs, svēti Latviju" drukāt un dziedāt, man atnāca rājiens no augšas. Tādas Latvijas tak nemaz neesot. Nu labi, bet Baltija ir? Ir. Tad var atļaut dziedāt "Dievs, svēti Baltiju". Pret to pēc ustava nevarēja neko iebilst.

1905. gadā es atļāvu tulkot Merķeļa rakstus latviešu valodā. Tūlīt no vācu frontes sāka skriet lodes uz cenzūras virsvaldi. Es vien esot vainīgs pie revolūcijas Latvijā.

... Savā 50 gadu cenzora amata jubilejā saņēmu balvas un apsveikumus no visām pusēm latviešu aprindās. Tas bij gandarijums par mana garā darba grūtumu un nepatīkšanām, ar kurām tiku visus šos gadus apbērts. Mani tautieši tomēr pēdīgi bij nākuši pie atziņas, ka mans ceļš bijis pareizais tautas lietas aizstāvēšanā. Man personīgi būtu bijis ērtāk ieņemt kādu citu ierēdņa vietu, kas nav saistīta ar tādu risku, bet es paliku sev uzticams un izturēju līdz galam.

Tagad mana vienīgā vēlēšanās ir mūža beidzamās dienas pavadīt dzimtenē, Laides pagastā, un tikt apbedītam pie savējiem.

Mārtiņš Remiķis mira tēva mājās. Blakus mātes kapam ir viens mazs kapiņš bez uzrakstiem.

Skatāties vēl tālāk kapsētas mežā. Liels melna akmens krusts. Uz tā:

Heinrich Rozentāl

dz. 14. okt. 1819

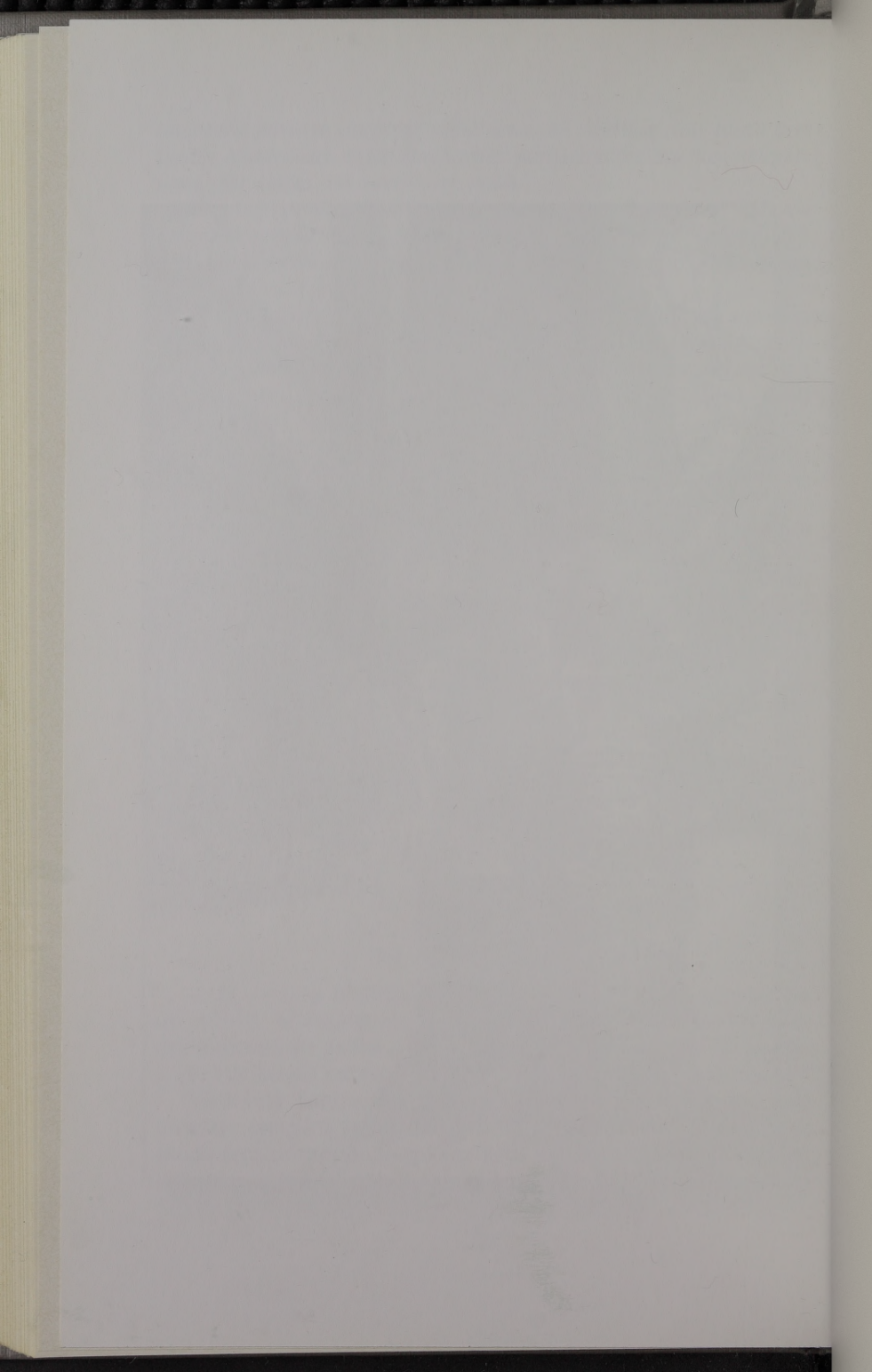
mir. 6. jūl. 1883

— Jā, — saka Rēdlih kundze (kāda nu es kundze! pensionāre un bijusī telegrāfiste), — viņš bija skolotājs Laidē gandrīz piecdesmit gadus. — Un tagad visu pamests? — Tā iznāk.

Bet uz krusta rakstīts: "Es Tevi neatstāšu, nedz Tevi atmetīšu!"

Viņš bija Tautas atmodas vīrs, Dinsberģa laikabiedrs. Mēs lūdzam pieteikt vietējiem skolotājiem, lai kādreiz atnāk ar skolēniem un apskatās apkārt: kādi lieli koki jau aizauguši tos laikus un tos skolotājus! Un kādos tumšos laikos mēs augam!

Līst. Veidojas arī tāda kā atkala. Mēs vēl uzbraucam Remešu kalnā. To rok nost grantī, pati Remešu māja jau iebrukusi grantskarjerā, un māli pa virsu. Bet palicis liels osis. Vienīgais šai kalnā. Te nākamgad varbūt sarīkot Dzejas dienas — pie šī oša? — Jā, ar uzrakstu uz akmens, — saka Jānis. “Nāc padzerties no dzidrās cenzora akas dzidro cenzora ūdeni!” — Nu nav, nav tik vienkārši. Nav tik vienkārši, kad sāk runāt vecie raksti, tās pašas atmiņas. Te kādreiz bijuši saimnieki. Un pār viņiem bijusi tā pati sakultā debess, kas šodien pār mums.

Mans tēvs ienāda tikpat karsti krievu popus, kā vācu “kungus” un neslēpa to. Vakaros, kad rudens vējš aurēja aiz logiem un visi mājas ļaudis bij sapulcējušies saimes galā, mans tēvs nevarēja beigt stāstīt par vācu tiesnešu netaisnībām un krievu popu meliem, dzeršanu un netikumībām.

... Pa visām Latvijas malām darbojās jaunas, karstas galvas, gudrodamas, kā atkratīties no vācu aizbildniecības. Šinī tumšajā laikmetā, kur, no vienas puses vāci ieņēma tiesnešu, skolotāju un mācītāju vietas, no otras — krievu valdība sūtīja popus, cēla baznīcas pārkrievošanas nolūkā, vajadzēja būt lielam optimistam, lai ticētu latvju tautas uzzeļšanai, jo vairāk tādēļ, ka pie krievu maksķeres āķa — solīja zemi pareizticīgiem — pieķērās ne mazums grūtdieņu. Kā zināms, apmānītie zemes tīkotāji no krievu ticības vairs ārā netika, ja arī gribēja.

... Kad aizbraucu uz Pēterburgu studēt, man palika mājās gadus astoņus vecs brālītis. Kādā naktī viņš man parādījās sapnī un paziņoja, ka nomirstot. Pēc dažām dienām saņēmu no tēva vēstuli, kura atnesa sēru vēsti, ka brālītis miris tanī naktī, kad man parādījās sapnī. Priekš miršanas viņš par mani vien runājis slimības murgos. Šī ziņa mani ļoti apbēdināja un veda uz domām, ka ir tomēr kaut kas ārpus redzamā un saprotamā. Daudz gadus vēlāk man atkal brālītis parādījās sapnī un paziņoja, ka viņa krustiņš sapuvis un nogāzies. Tā tas tiešām bij, un es uzliku jaunu krustu. Liekas, ka gluži tā nav, ka “Träume sind Schäume”. Kaut kas mūsu sapņus iespaido.

Attiecoties uz brālīša miršanu man neizdevās noskaidrot, vai biju sapņojis, viņam vēl dzīvam vai jau mirušam esot, jo nezināju savas sapņošanas stundu. Tas jautājums mani ilgi nodarbināja. Ja viņš slimības murgos par mani domāja, tad sakars ar manu sapnī būtu apzīmējams par domu telepātiju, bet, ja viņš jau būtu miris un tad man parādījies, kas tad?

Slapjš māls, drēgna Kurzeme, list, pūš un krāc lielajā liepu alejā, neizbrienamā, traktoru izbraukātā. Esam priecīgi, tikuši autobusā un pie kafijas termosiem.

Mājās braucot, ir atkala, jābrauc lēni.

1984

KULTŪRA — RĀJUMS.

KRISTUS ĒRKŠĶIS PIE AKMEŅMUIŽAS.

SPĀGA BIRZS

Dunalkas virziens. Janvāris. Veselu mēnesi lija, slapjdraņķoja. Šodien sarmots rīts. Atkal mums laimēsies? Igaunijā vētra izgāzusi mežus, plūdi Stokholmā, ar diviem metriem plūdu pārplūdusi Dānija.

Esam trīspadsmit, ne mazāk, ne vairāk. Baibiņa ar savējo liek eksāmenus, Ilze stažējas Maskavā, Dace gaida mazo, Juris slim, Jāzeps operē, Aivars gatavojas doktorantūrai, bet Baltvilks nez kā sadomājis iet uz teātri.

Autobuss izmurd rīta aktivitātes. Māra tin dziju, Zvirgzds palīdz tīt un mēļo: "Baltvilks ir apakšējais nūdists, jo viņš staigā basām kājām." Atis lasa. Autobusa viņā galā diskusija par arheoloģiju. Gusts man atnesis avīzes izgriezumu: pirmā recenzija par "Tik un tā". Pēteris sācis regulāru rakstu sēriju "Jaunatnē" par mākslas izstādēm. Iestājas par Latgales keramiķi Vogulu, lieli Paulāna "nevērīgo eleganci", Kāpostiņa "aizkustinoši naivo sirsniņu". "Vārdu sakot, mēs daudzi meklējamies atpakaļ pie pirmstila un pirmveida. Vai nu izglītības nesamaitātu tautas talantu, vai arī modernu paradoksu! Vidusmākslā un vidusstilā valsts stimulētajā īstenībā mēs mirstam nost aiz garlaicības!"

Bet ķepurojamies Pēterim pretī, kad viņš runā par bezpersoniskām ainavām, kas "aizvien pamanās it kuplā skaitā iespraukties vai katrā lielākā izstādē". Mums gan liekas, ka tieši ainavu trūkst latviešu glezniecībā. Ka gleznotāji, atsvešinādamies no ainavas, atsvešinās arī no Latvijas.

Guntis laiž apkārt rajona avižu hroniku. Stučkā raksta par Skrīveru skolotāja Antona un viņa bērnu lielajiem darbiem. Mēs klusu priedājamies — mēs iesākām, mēs iešūpojām! Vajadzētu satikties, sanākt kopā. "Rīgas Balss" ziņo par talku pie

Āraišu ezera, Jurģukalnā. Stučkā ziņo par Stukmaņu muižas atjaunošanu. Alūksnē raksta, ka Kalncempju komjaunieši izkopuši trīs birztales. "Cīņa" ierunājas beidzot par papelēm un viņu piecdesmitgadīgo mūžu. Pēckara ienācējas. Nu jau pārāgušas savu loģiku. Bija taču stādītas, lai ātrāk ieaugtu laikā, nākotnē un komunismā. Nu ir jau pārāgušas savu cenšanos, bet neviens tās necērt, nevienam, izrādās, viņu steiga nav bijusi vajadzīga. Bet Atis virpina rokā kapeiku un, kā atgādinādams, ka publicistika mūsu grupas veselībai ir kaitīga, mierīgi filozofē: kapeika ir lodītes projekcija.

Un norunāts ar Miervaldi Bušu, ka viņi brauks izskatīt vietu, kur varētu stādīt 1600 dižpriežu sējeņus par godu K. Valdemāra 160. dzimšanas dienai.

Dunalkas kolhozā arumu gali melni. Sniega maz. Mazliet piesalis. Būs labi!

Mēs braucam iezīmēt Andreja Spāģa piemiņu. Diezgan svešs un nepazīts stāv Spāģu Andrejs uz postamenta Dunalkas centrā. Šogad, 14. janvārī, viņam būs 154 gadi. Tik veci apmēram ir lielie ozoli pie Noru mājām Dunalkas—Aizputes ceļa malā, te Spāģis dzimis un audzis. Taču stiprajai Dunalkai šīs zemes nostūris nepieder. Tas pieder Ciravas arodskolai. Tad jau skaidrs — mācību iestāžu vadītāji oficiāli neapstiprinātām kultūrvietām iet ar likumu apkārt! Var vēl iekulties ideoloģiskās nepatīkšanās. Kolhoznieki nav tik bailīgi, bet skolotāji — tie ir iebiedēti — var pazaudēt vietu, nē, skolotāji jau nu bērņus uz šaubīgām vietām nevedīs. Bet mēs diez kā lienam iekšā tieši šaubīgajās vietās. Skolas vadība to zina, atsūta mums izvairīgu komjaunatnes sekretāru, no kura nekā nevar saprast, vai jaunie ko zina par Spāģi, vai ir ko darijuši, vai darīs. Tipisks komjaunatnes jaunulis. Bez kādas intereses par mūsu kopīgo dzīvību.

Tātad — šodien sākam veidot pie Noru mājām birztaļu. Ar skaistiem ozoliem un jaunu liepiņu puduriem. Te būs ilgs darbs, gadiem ilgs. Kamēr šo meža nogabalu izveidosim tā, ka var just cilvēku roku pielicienu un diženuma akcentus. Tā, lai te jāatnāk kājām, jāapskatās ozolu galotnēs, jāapsēžas uz akmens. Pat ziedu nav jānoliek, kā pie pieminekļiem, tikai jāatnāk un jāpaklausās, kā vējš krāc, tālu augšā pār mežiem nākdams.

*Es lasu ozolu rakstos —
Tur daudz kas ir ierakstīts.
Sevišķi ziemā, kad lapās
Nekas vairs nav tīts.*

*Tur rakstīts stāv: Bišu tiesa...
Pilns sevī baiļu un moku
Vainīgais pie visas miesas
Svīda, kad gāja ap koku.*

*Un tās bija beigas:
Sviedrainam bites koda.
Taisnīgais gāja bez steigas —
Pilns cieņas un goda.*

*Tur rakstīts stāv — bičolis, brālis,
Bišu brālis — caur bitēm.
Ar kuru kopā dabūs,
Kas sanests pamazītēm.*

*Ne jau niekam es mācos
Ozolus, ne velti.
Pērkons krāc,
Un zibens zelti.*

No malas skatoties, nevar pat apjaust, ko mēs te darām un kāpēc, bet, kad kādu pusstundu paskatās, tad sāk saprast. Re, liepiņu audzītē jāizņem citas sugas un jāretina — lai liepiņas ātrāk saņemtas. Lielās egles "skatuviski" jāizceļ. Ozoli jāizbrīvē no citiem kokiem, lai saņemtas plašumā. Jāiztira aizaugušais, bet vēl saskatāmais ceļš, jāpaplašina pāris zvēru taku, lai arī tās var cilvēki iestaigāt. Jānozāgē dažāda apse, kas dzen savas atvases saulainajās laucītēs. Visgrūtāk ir veidot šos saules laukumus: visi mazie dzinumi mīl sauli, pēc gada sēkliņas un atvases jau sakuplojušas, un mežs tālāku ieskrējieni skatam negrib ļaut, aug ciet. Visu laiku jāskatās, lai neizcirstu par daudz, lai paliktu atturošais noēnojums.

Noru mājas jau sen ir bez saimnieka. Pēdējā saimniece bijusi skolotāja Allaža, bet visu laiku dzīvojusi Liepājā. Nu pa divām durvim te var ieiet pie dzīves pamestajiem. Pa

vienām durvīm pašlaik nāk laukā dūmi, ejam iekšā, bet nav elpas. Ugunsgrēks? Jāpalīdz? Nē, te pēdējos dzīves gadus pavada vecs laukstrādnieks, ļoti vecs, viņš nemaz arī nerunā, tikai rīstās dūmos. Un tā katru dienu? Un gadiem ilgi? Un ja sals? Ja sals, tad sals, viņš saka. Nē, radu viņam nav. Lietuvietis. Un citur, kur iet, arī nav. Kārlis Balodis, ģeniālais pasaules ekonomists, teicis, ka sociālismu uzcels tāpat, nav ko gaidīt cilvēku morālo pārveidi, viņi nepārveidosies līdz sociālajai formācijai, cilvēki paliek cilvēki, ar visu savu necilvēcīgumu. Kā pasakā, kurā dēls un mazdēls savu tēvu veda ar ragaviņām uz mežu nosalt. Te ciema padome neizirē vis ragaviņas, bet vecās mājas. Un cenšas nedomāt par nolemtajiem, neskatīties uz to pusi, labāk rosīties centrā, kur bērnu-dārzs, skola, veikals, kultūras nams, asfalts. Un arī mazbērni iet ar likumu apkārt tādām mājām, pat plūmēs un ābolos neies — tur tas vecais mirst. Nežēlīgā laikā dzīvojam. Reizēm liekas, ka tikpat nežēlīgā kā Spāģa laiks (1820—1871). Kā viņš te ir dedzis un mocījies! Kā visu Baltijas muižniecību sabangoja kāda nezināma autora publikācija vācu avīzēs — un Vācijā! “Brīvās zemnieku kopienas stāvoklis Kurzemē — no patriota.” Tas bija Spāģis, kas vēl pirms Valdemāra, pirms Barona, no Cīravas skolas nācis, sāka savu neiedomājami drosmīgo un vientulīgo cīniņu ar Kurzemes muižniecību. Un cik pazīstami šī dziesma skan vēl šodien:

Mēs atgādinām lasītājam 31. lpp., kur Braže pieņem kā pašu par sevi saprotamu, ka katram cilvēkam ir sava maza un sava liela tēvzeme, kamēr viņa amata brālis 25. lpp. apgalvo, ka nevienai no vairāk kā 40 tautām, kas dzīvo Krievijā, nav nevienas tēvijas, ne lielas, ne mazas. (Andrejs Spāģis “Die Zustände der freien Bauernstandes in Kurland” 1860. “Königsberger Zeitung”).

Drīz būs Kārļi. Kalna nogāzītē ārpus birzs iesvētām ozolu Kārlim. Pieliekam rokas un dūcam Lielo Fa. Krēslo un salst.

Un Kārlim puika. Kārļa Reinim arī tepat blakus sadūcam ozolu.

Nakšņojam Cīravā. Nesimpātiskā, atsvešinātā kopmitnē. Mums sola brokastis, vakariņas, pat nepainterēsējoties, kāpēc mēs te esam. Skolēni, skolotāji un kalpotāji steidzas uz Frīda humora vakaru — 2 rbļ. biļete. Vai iesim mēs arī? Labāk ne. Mēs varam Frīdim iztaisīt vēl pārākus humorus, pārākos. Mēs neiesim.

Varētu teikt, ka vakars mums paiet gudri. No lapām, grāmatām un ko nu katrs zina. Atlaižamies dzelzs gultiņās. Un sākam ieklausīšanos, kā skan Latvijas vietas. Klausies! Vērgales, Medzes un Dunalkas pusē: Bruži, Kaži, Jēkuļi, Tvērēji, Mazkabiļi, Maztirpji, Dižtirpji... Kalna Strazdi, Lejas Strazdi, Avoti, Lankas, Mežgaļi, Izdegas, Aizperi... Dūņas, Ūši, Elki, Ules, Šļapatas, Antiņi, Peleķi... Tā toponīmiski paciešamies. Pie labiem ļautiņiem.

Senāk nebija vārda "kultivēt". Bija vārds "rāt". Nebija vārda "kultūra". Bija vārds "rājums". Rāt — senāk nozīmēja kultivēt, ne tikai cilvēkus, bet arī dabu.

Mēs tātad strādājam dabas rājumā. Mēs ierājam aizlaistās rājuma vietas atkal jaunā rājumā. Kultūra ir apvaldišanās, pašnoteikšanās, norobežošanās līdz zināmām īpatnībām. To mēs arī cenšamies darīt — izcelt kādu dabas nostūri no visa dabas masīva un norobežot to savā šim nogabalam, mūsu prāt, vajadzīgā īpatnībā. Teiksim, nolasāmā cildenumā, uzreiz ieraugāmā varenībā, skaistumā, atšķirībā vai kādā īpatnībā. To arī apzīmē rājums. No šīs pašas saknes ceļas vārds "raženais", kas lietots dainās kā kultūras cilvēka pavārds. Ne kultūras cilvēka sinonīms, bet — pavārds.

*Smalki, māsiņ, i maļam,
Balti drēbes velējam:*

*Negrīb mūsu māmuliņa
Neraženi dzīvojam.*

Neraženi — nerājienu — nekulturāli? Vārdu "raženais" nav iespējams pateikt kādā citā vārdā. To īsti izprot un izjūt tikai latvietis vien, ko tauta ielikusi šajā vārdā. Spēcīgs, auglīgs, turīgs, bagāts, rezultatīvs, apvaldīts, rājumā noturīgs.

Tas ir redzošais, vadošais un rīkojošais princips.

Faktiski tā ir saimniekošana. Samērojoša, arī ierīkojoša, mērķus un līdzekļus saskaņojoša darbība. Jā, mēs te savos rājuma darbos arī ierīkojam, apvaldām, aprājam dabas stihisko uzmākšanos piemiņas vietām. Daba nodzēš cilvēku rājumu, daba neatzīst piemiņas zīmes, daba nav spējīga atskatīties. Mēs — esam. Dabai nav pieminekļu. Mums — ir. Tāpēc es nepieņemmu, vismaz mūsu grupa nepieņemmu pārmetumus

par iejaukšanos dabā. Mēs ņemam sev pašnoteikšanos, no robežošanas no dabas vairošanās un izdzīvošanas tieksmēm. Mēs neļaujam ieaukt Spāgu Andrejam apsišu atvasēs un kazeņu biezokņos. Apsei tas ir vairošanās, izdzīvošanas jautājums. Viņa dzen atvases ar uzviju, rezervi, nodrošinājumu. Kultivētā vidē viņai neļauj izplesties, nekultivētā — ļauj. Tā mums atkal zeme aizaug. Spāģis un Janševskis, Skruzišu Mikus un Valdemārs.

Nav saimnieka. Mūsu zemei nav saimnieka. Ir strādnieki. Bet nav saimnieka. Pa ceļam ir norādes ceļmalā — “Cūku kūts”. Bet nav norādes — “Uz Andreja Spāga vietām”.

Tad saimniekosim paši! Kamēr saimnieka nav, saimniekosim mēs! Un savā stilā. Neviens mums nevar pierādīt, ka mūsu stils būtu slikts vai nepilnvērtīgs. Jo viņiem nav nekāda stila.

Eniņš visu laiku brīnījies, kāpēc mēness aiz aizkara nevirzās prom. Tā ir lampa stabā, kas visu nakti (nez kāpēc) deg. Idiotiski, ka kāds idiots uzspiež lauku bērniem mākslīgu gaismu aiz loga! Ne tie krēslu redz, ne tie ausmu jūt. Ne mijkrēsli, ne pustumsu. It kā kāds maitādams maitā mūsu jaunatni ar tehniskām prastībām, iestāstīdams tās par zinātniski tehnisko revolūciju. Nez kā tas nākas, ka šajā braucienā viss mūs kaitina un saērcina. Atejā uz “Sportiņa” gabala izlasu virsrakstu — “Motosportisti nosirmo agri”. Un tā viņiem arī vajag!

Otrā dienā, braucot no Cīravas uz Norām, ceļa malā pie Akmeņmuižas, lūžņiem piemētātā koku pudurksnītī ieraugām akmens pieminekli. Stop! Divas lielas amonjakūdeņa vai citādas kādas cisternas. Metāllūžņi, sabriksnāti krūmi un vidū pieminekli “Karā kritušam brāļam. Ernests Baumanis † 1914”.

Grūti pateikt, kāpēc Zemdega (Baumanis) kādreiz izdomājis tiesi šeit likt pieminekli, bet cīravnieki ir tumsoņi, un tas švīpst, komjaunatnes sekretārs, arī, kas te parādījās vakar un pagrozījās. Tumsoņi — kas mums ko kautrēties — mēs par viņu kopmītnes zupu neesam nopirkti! Cilvēka piemiņu tā piegānīdami.

— Te aug Kristus ērkšķis! *Crist Dorne! Gleditsia Triacanthas!* — priedīgi sauc Zvirgzdu Andris, kaut ko krūmājā ieraudzījis. Bet mums tikai dusmas. Tik tiešām ērkšķains ir

kultūras cilvēku ceļš. Mūsu tauta ir Kristus ērkšķiem piedzīta! Arī Cīravā pie Akmeņmuižas.

Tālu pāri laukiem redzami Zemdegas Tāļivaldi. Tur kādreiz biju, kad klīdu, "Kurzemīti" rakstot. Tad saimnieks rādīja savus iekoptos brīnumus... Nu viņa nav. Nu brauc no Liepājas kopt aizlaisto dārzu. No malas. Tāpat kā mēs. Bet ko no malas var dzīvībai palīdzēt? Te katru dienu jābūt saimniekam! Pie ciedru priedēm, pie Balkānu priedēm ar skrajām, nokarenām ķepiņām. Atis tūliņ rāda Zemdegas dārzā mūsu pašu skaistos kadiķus. Ziemeļu cipreses. Kāpēc tā saucam? Nevajag tā saukt! Vai tad dienvidos kāds cipreses sauc par dienvidu kadiķiem? Kadiķim pašam ir sava vērtība. Dzimteniskā! Tas ir tas, par ko mēs karojam.

Pusdienojam Bojās, Mežu muzejā pie kamīna. Atsauksmju grāmatā tas pats — tauta grib degt, darīt.

Paldies par jūsu pūlēm. Kaut arī maza, bet vajadzīga svētuma rādīšanā. Vai tiešām latviešu palicis jau tik maz, ka nevaram šo visu skatīt dabā, bet tikai muzejā? Kur būtu tie entuziasti kā... (un te piesaukta mūsu darbība), kuri grib saglabāt gandrīz vai neglābjamo? (Mēs gan tā nedomājam, mēs domājam, ka pēc dažiem gadiem nāvīgi dzīvīgi sakustēsies šīs zemītes bērni un izslaucīs acis iepūsto stulbumu.) Ja kaut kāda tāda grupa organizētos, tad neaizmirstiet Liepājas IK Inventarizācijas biroju!

Bet kāpēc tāds "ja"? [...] Kāpēc viņiem nedarīt tāpat, kā mēs darām, pašiem? Ja visas tās pūles ekskursanti ielīktu sakopšanā, ja katra savējo grupa paši iestrādātu tikai vienu piemiņas vietu vien, cik kultūruzrādīta izskatītos Latvija!

KOKS IZLAIŽ GADSKĀRTAS. SĒRSNA. TIE, KAS AIZGĀJUŠI

Vilnis kaļ akmenī molekulas struktūru — atkārtot Dieva darbus. Pārdo Jupitera institūtam Maskavā. Zvirgzds atvedis pumpuru grāmatu no Vīnes. Arī Dieva darbus — kā pareizi pumpurot. Aizvakar bijām fakultātē pie mežsaimniekiem vervēt jaunus studentus — švaki, nav entuziastu, tikai viena meitiņa atradās, toties feina: pazīst ārstnieciskās tējas un jutīgām rokām — atrod āderes.

Pagājušreiz Lēdurgā pusjaunie ar lielām grūtībām cēlās spārnos uz diskotēku. Tas nozīmē, ka diskobars jāpapildina ar jaunākiem jaunajiem.

Pēc divām izlaistām reizēm esmu atkal še. Tagad enīņisma caurstrāvotajos Raķupes krastos. Ē, ko nu te! Biju Pāvilostā, gāju gar jūrmalu. Madonā ar rajona večiem pie bagātiem galdiem piespriedām balvas Āronas mākslas izstādei. Biju tur žūrijā. Iegriezos Maskavā, kur atklāja monstrozi, pompozi pārstāvniecisko latvju mākslas izstādi. Pēc tam aizbraucu uz Karēlijas APSR — uz Petrozavodsku un Pitkjakarantu. Redzēju aizsalušos Oņegas un Lādogas ezerus, trīs dienu laikā dzirdēju divus cilvēkus runājam somiski.

... Gada sākums tāds, zini, skumīgs, neharmonisks, brīžiem muļķīgs. Pasaulē, tātad arī manī. Jātiek tam pāri, beidzot kaut ko labu vajadzētu padarīt. Citādi sāks vēl vecums makt.

Dažus esmu piešmaucis.

Pēteris

Ir pēc gadiem atkal pirmā reize, kad notrāpu braukšanu uz lielo koku (dižkoku) atkokošanu no alkšņiem un eglītēm. Pirmā reize šī ir arī Leldei, kas zina, varbūt nav pēdējā. Lelde ir tāda meitene no mežu fakultātes rezervāta.

Pirmā reize, kad spēju kaut daļēji aizvietot teicamnieku Vol-demāru — zāģeri. Atā, līdz nākošreizei!

P. S. Pie kafijas cienā ar Šampaņas vīnu un šokolādi.

Kārlis

Pa Rīgu strīdas, vai Raķupei vajag aizsargājamā objekta statusu. Daži domā, ka objekts nekādā veidā nav apdraudēts un nevajag, arī Ventspils MRS nav devusi savu piekrišanu. Szavaniņāmijs ar A. Mellumu. Pašreiz jautājums par šo objektu atklāts.

Māra Z.

Pagājušā sestdienā, svētdienā es biju ekskursijā uz Vladimīru, Suzdaļu un Zagorsku. Zagorskas muzejā ievietota prievīte ar mūsu Jumja zīmi. Es šiem saku, ka tā ir mūsu zīme, bet zagorskieši paliek pie sava, ka tā ir viņu zīme.

Gustavs

Pašlaik ir kolosāli laba sajūta: autobuss skaisti ripo, saule silda, un varu neko nedarīt. Varu atļauties tādu greznību. Jo biju iegrimusi visnotaļ darbos.

Ilze

Braucu un domāju — gravās, dienvīdu nogāzēs vajadzētu būt ziliem vizbuļiem.

Atis

MARTS. DUNDAGAS VIRZIENS. ESAM TRĪSPADSMIT

Autobusā iet jau vaļā ideju gadatirgus, idejas laiž izsolē. — Avīzi vajag izlaist mazformāta paciņās — kā tualetes papīru. Tas kāpinātu tirāžu gan no vieniem, gan otriem, gan ablietotājiem.

— Inteliģentam cilvēkam nav bail no nāves.

— Bet kā tad ar pašnāvniekiem?

— Tie ir muļķi. Muļķiem ir bail no dzīves. Inteliģentam cilvēkam nav bail no nāves un nav bail no dzīves.

— Gadu riņķi uzrāda par 10—15% mazāk gadu, nekā ir, tas ir, koks izlaiž gadskārtas vai daļu no gadskārtas riņķa. — Tad iznāk tā, ka adata šai celma "platē" dažus gadus atkārtoti vienu un to pašu informāciju? — Jā, 1938. gadā Eiropas čempionātā latvieši dabūja pirmo vietu. Tai laikā radioreportāžas ierakstija skaņuplatē. Es atceros frāzi: "Keress Vanagam sit pa roku. Sit pa roku, sit pa roku... un..." Tā arī dabā — ar celmu gadskārtām.

— Jersinijas vairojas ledusskapī. 80% maizes plauktu ir saindēti ar jersinijām. Tautā to sauc par žurku mēri. Mēs slimojam visi, bet ne jūtamās formās.

Profesionāla daiļrunība aug, sāk mocīt dabiskākos prātus, līdz Jānis vairs neiztur un aizliedz vietējai sabiedrībai "terminoloģisku piesārņošanu". Lai šis termins būtu jums pēdējais termins, visiem par biedinājumu!

Kādu brīdi ir miers. Apkārt iet Andra atvestā grāmata "Моделирование и прогнозирование в биоэкологии"*.

Ejam uz augšu pa Raķupi. Vēlreiz vasarā ieto maršrutu. Tagad koki kaili, var ieraudzīt to, kas vasarā džungļos palaists garām.

Sērsna. Sen nav tik skaisti iets. Visur pa virsu. Vasarā mēs te pārgurām, jūlija tvanā un pa zālēm pīdamies.

Dieva dota diena. Ar spilgtu gaisu un ar ļoti spilgtu gaisu. Ar upē ieplakušu ledu un tukšām ledus pažobelēm krastos. Ar mazām ietekām, kas tek kā alās, ledum uzkaroties. Ar niedru pūkām pret vakara sauli. Ar milzīgiem simtgadīgiem melnalkšņiem, kas no tālienes atgādina ozolus, ar noku-sušām krasta piekalnēm un bezvēju, ar maziem siena šķūnišiem, kuri jau ieauguši mežā. Stenderēs iecirsts to sākums — 1923, 1925. Grīda zaļa un izkaltusi, no tēstām kārtīm, sausa,

* Modelešana un prognozēšana bioekoloģijā. (Tulk. no krievu val.)

Raķupes niedrēs.

var atlaisties guļus un klausīties eglēs. No visām pusēm nāk atkal mūžība. Nekas man šajos braucienos nav licies tik skaists kā šie retie brīži, kad tu ej un vēro svešas vietas un pēkšņi kāda krāsa vai atmirdzums, vai klusa, izturēta gaisma piesaka kaut ko tādu, kam nav vārda. Kāda detaļa ierunājas, un tas, ko viņa saka, it tik tuvs un pazīstams, ka gribas iesmierties. Vai raudāt. Bezvārdu mūžība. Neatminamas atmiņas. Mūžseni nodomi. Nu aizauguši eglēm. Vistuvāk no latviešiem tam bijis Kārlis Skalbe, varbūt...

Fotografējamies ledū un niedrēs. Un pie bebru nograuztiem, baltiem, ķēmīgiem koku žuburiem. Te ir bīstama iešana, ledus uzkāries, krīt — zars, pie kura tu pieķeries, sasalis lūst, un — ak tu šausmas! — Voldemārs krīt, ar degunu uz leju, taisni otra zara žuburos! Nu būs acs ārā! Mūsu dakteri saskrien apkārt: nekas, nekas, iztiksim šoreiz ar izbili.

Vakarā Guntis rāda diapozitīvus. Par tiem, kas bijuši. Pēteris un Anita aizgāja tāpēc, ka gribēja noslēgtāku grupu, varbūt estētiskāku, ne tik rezultatīvi mērķtiecīgu, lai būtu vairāk garīga komforta, mazliet aristokrātisma, mākslinieciskuma.

Re, Gunārs, sarkanu bārdu, vēl sarkanā vakara saulē — it kā saule piesarkusi no viņa.

Re, Daina, meitene no žurnālistiem. Viņas aiziešanā vainīgi esam mēs: mēs viņu vairs negribējām, kad viņa par mums centās rakstīt un izmantoja mūsu dienasgrāmatu. To

mēs saucām par “informācijas noplūdi”. Jo mēs negribējām, ka avīze mūsu darbus izvazā. Tam nebūtu jēgas. Par agru. Mūsu vārdu tikai nelietīgi velti valkātu pseidoaktivitātes aprakstītāji, un mēs nonāktu viņu glumajā kompānijā. Daina to nesaprata.

Cik Anitai mūsu stils likās par skaļu, tik Sarmītei — par kļu. Rokenrola bērns. Pārmēra gaisotnes prasībās. Kaut ko tādu! Lai spriedze, sprišķi un sprādzieni!

Otrā ritā ejam no Ierniekiem pa upīti uz leju. Strādājam trīs vietās. Ierniekos. Tad izkopjam Vēžu māju ozolu un iesvētām to mežzinim Metuzālam — viņš taču Gunti te atveda. Šajā unikālajā Latvijas malienē. Trešais ir Leišu ozols. Un tad jau saulīte atkal sāk grimt.

Mājās braucot, dziedam no Talsiem līdz Tukumam. Tā vajadzētu rīkot koncertus arī koriem un citiem skanīgiem kolektīviem. Mērot ar dzimtās zemes attālumiem: koncerts no Valmieras līdz Valdemārpilij (K. Baronam veltīts); no Rendas līdz Rigai (Vigneru Ernestam); no Liepājas līdz Lielupei (Minhauzenam).

Mēs dziedam no Talsiem līdz Tukumam.

40 BUMBU VĪTOLI.

VAJAG IZBAGARĒT VECO VALPENES DĪĶI.

NEIROZĪTE DABĀ

Mākslas dienās pazudis Pēteris — ieģipsēts pie “Svētā vakarēdiena” Pēterbaznīcā. (Tur tāda ģeķīga izstāde.)

Sarmīte joprojām modernizējas Rīgas kinostudijas provinciālajā frizētavā.

Trako Ilzi Atis atrunājis, lai nebrauc, jo nu jau ir vēl jaunākas — un arī trakas.

Atis aiz smalkjūtības pats atteicās, jo būšot 30 cilvēku uz 20 vietām, un rīts varot iesākties tā, nu nelabi.

Zvirgzds atsūtījis 30—40 vītoliņu stādus, bet pats no Gaiļezera slimnīcas aizbraucis uz Frunzes dendrāriju.

Voldemārs, kā vienmēr, ir labāko latviešu Voldemāru līmenī — ar “Huskvarnu”.

Vēl — fotovīrs Andrejs.

Reigans — Ķīnā, iebrukumi Vjetnamā, Vosa vietā — Pugo.

Ir agrs pavasaris — iznerros kļavu ziedus, apsaldēs stārķa nestos bērnus.

Ārā pašlaik visšķaistākie krāsu pustoņi: bērzi zied un veras brūni zaļi, liepas — rozā, vitoli — oranži.

Silavā sadzimis daudz latviešu bērnu — tāpēc ka ir bērnudārzs. Mums arī grupā drīz būs bars jaunu meitu. Un Dacei jau piedzimis Laura. Turpmāk savus bērnus izvietosim pa visiem Latvijas bērnudārziem — Neretā, Dundagā, Umurgā, Ungurmuižā, Vecpili, Apriķos, Ērgļos.

Rekonstruē Babītes ezeru — būs ar rozā gulbjiem un automātisku ūdeni.

Bet nākotne nebūs unificēta, nebūs centralizēta, nebūs intensificēta. Būs grupēta mazajās grupās, ģimeniskota, dažādiskota. Parādisies daudz pāriniciatīvu grupu — gan tādas, kas atbrīvo ozolus no alkšņiem, gan tādas, kuras alkšņus no ozoliem. Varbūt mūsu ozolus sadalīs arodbiedrībām. Bet mūsu mazgrupas iniciatīva būs bijusi futuroloģijas aizsākums, un debesu Silavā erceņģelis Staņislavs mūs pazīs pēc cirvīšiem.

Šogad Lieldienas sakrīta ekumeniski — žīdiem, krieviem, latviešiem. Vai tas neliecina, ka neiespējamais ir iespējams?

Roku kociņus Lielajos kapos. Izrakti 4600 gab. Pie manis nāk tantiņas runāties. Stāsta par zeltu, stāsta par briljantiem... Ak, Dievs! Ak, mantā!

Spēji uznākušais sals nosaldējis kastaņām svecītes. Koki plaukst negribīgi. Sausums. Ļoti, ļoti vajag dzīvo lietu.

Atis

Aizvakar bijām ar Kultūras ministrijas komisiju maketēt Sudrabu Edžus portretakmeni (Meņģelē). Liekas, ka izdevās labi iesēdināt — ar skatu uz ūdeni un plašumu, pie skolas un labā apgaismojumā. Šoruden būs gatavs.

Vilnis

Man tagad ir jau divas meitas — Marta un Laura. Lauriņa būs zivīte (piedzima 17. martā) tāpat kā es. Tad biju Maskavā uz Vispasaules jauno zinātnieku konferenci — referēju par savām eglēm. Īsi runājot, kūdras augsnē eglītēm trūkst fosfora, un, tikko tā daudzums kaut nedaudz pieaug, eglīšu augstumi un pieaugumi palielinās būtiski.

Šopavasār Tīreļu mežniecībā atradu čūskegli.

Juris

Man ir koks! Šādas Priedes nevienam nav (tik vecs, skaists un bižains, bitīgs un bitains!). (Koki jāraksta ar lielo burtu!)

Vizbulīte

Kādu laiku būšu Karpatos pie Tisas. Kad atbraukšu, stādišu īves un efejas. Un pēc tam braukšu uz Vidusāziju rāpties kalnos. Palaikam nepieciešama distancēšanās no mums pierastā māju skaistuma — pa gabalu tas redzams un jūtams labāk un konkrētāk.

Kārlis

Uz Dundagu. Tā mums jāuzmodina! Valpenes aleja ir jāiestāda!

Uz Dundagu! Esam piecpadsmiņi vīri un septiņas meitenes. Pienākuši pieci jauni: Vilmārs un Mārtiņš no mežsaimnieku pirmā kursa, Una no Mākslas akadēmijas, Lelde — no Sliteres entuziastiem, savu vietu pasaules brīnumos meklējama, Andrejs, ar “dzen” jušanu apdāvināts, smalks, dievu dots fotogrāfs. Mašīna pilna ar stādiņiem. Bumbu vītoli Valpenei. Krišjāņa Barona bērnības dienu muižiņai.

Valpenē mūs jau gaida. Ar mietiem. Ar 80 mietiem. Iestādām 40 bumbu vītoliņus, aplejam, nomietējam un atstājam norūpējušies — ka neizrauj, ka nenobrauc ar traktoriem, ka nepiesien govī. Vietējie muižiņas lopkopji neviens neparādās, pat ne apskatīties nepienāk. Kā jau kurzemnieki. Bet varbūt — iebraucēji, pasaules gājēji? Un vītoliņi ir riskantās vietās — te kādam personīgā kartupeļu zemīte blakus — vagas arot, var tišām aizķert ar arkla plecu, zirgu apkārt griežot, var aiz dūsmām izgāzt — sak, ko te pieķēmojuši ceļmalu! Traktori arī te braukā “sudī—tudi”^{*} pāri jebkurai vietai.

Iestādām divus vītoliņus arī pie Valpenes kapu ieejas.

Pienāk kāds vietējais, brīnās. Viņš neesot neko tādu redzējis. Ka šodien kāds stāda! Vai mēs nevarot palīdzēt sadabūt drāšu pinumu kapsētas žogam, jo govīs ejot kapos. Ko nu gans varot nosargāt — karstā laikā viņas bēgot uz ēnu. Vietējie esot sametuši 130 rubļus, vajagot 400.

Kā tad agrāk varēja nosargāt un govīs netika kapos?

Tukša ir šī zeme, gars izsūkts, aizvests, aizbēdzis, nodzerts, apnicis, nobijies, ierāvis. Kā vispār var iedomāties šai skaistajai vaļņu kapsētai apkārt vilkt lapsu būru sietu!

40 vītoliņi ir iestādīti. Bet sāp sirds. Tik un tā.

Atbrauc iecirkņa priekšniece agronome. Abi ar Vilni stāstām, klārējam, iestāstām, ka vajag izbagarēt veco Valpenes

---

^{*} Туда и сюда (krievu val.) — šurpu turpu.

diķi (patriotiska lieta!), pa to Krišjānis un citi puikas kādreiz ar plostīņiem braukuši. Bet kolhozam neesot tādas tehnikas, ja melioratori sagribētu (patriotiska lieta!), tad gan... Viņpus diķa mēs uzkrautu piramīdu. Vienīgo tādu Latvijā. No Dundagas laukakmeņiem (patriotiska lieta!).

Pēcpusdienā vēlreiz izejam cauri Skolotāju parkam. Tā mēs to jau saucam. Koku grupas pēc retināšanas skaisti sakuplojušas, veidojas jauna asociācija, tikai alkšņi negrib padoties — divu gadu laikā, kopš te neesam bijuši, tie ir jau atkal līdz padusēm. Skolas direktore sola jūlijā rīkot talku. Piesakām, ka tikai alkšņus, tikai alkšņus, pilādžus ne, tie atstāti izspiešanai — kā pretalkšņu jaunā paaudze.

Ir maija pirmais karstums, plaukums, dvinga. Pilnais gaiss ātri mūs nokausē. Un skaistā neirozīte dabā, kad vakarā klistam gar pili.

Dundaga atkal tukša! Kur ir cilvēki? Dārziņos, līdz tumsai. Un cits guļ jau. Klistam, muzicējam, dziedam. Pie dzirnavu dambja. Es jau teicu: gaisā virmo kaut kas aizturēts, tas budina un mudina. Šie vēl ies uz parka estrādi.

Es guļu pie vaļēja loga. Mūsējo balsis skan, atbalsojas, iestrinkšķas stigas, smiekli. Kur lai iet tie jaunie, kas te dzīvo, mājo, ilgojas, kur lai iet tādā naktī? Kad jānotiek ir tik daudz kam un nekas nenotiek. Tikai — jāpārstrādājas vai jāpiedzeras. Citu skolu neviens mūsu nerviem nav mācījis...

Otrā dienā Pirmais Maijs. Ejam svētdienīgi pa Raķupi uz leju, uz Ances pusi. No Lonastes tilta. Cik paspēsīm, līdz pusdienlaikam. Nākamreiz nāksim pretī uz šopusi no Ostes.

Tas pats pavasarīgi nogurdinošais gaiss. Nevienam negribas strādāt. Ievas pumpuro, nupat spersies vaļā, un tad pludos viss vienā pavasarīgā smārdū indē. Kaut nu tas nenotiktu šodien!

Kūla tik sausa — piesper pļavā uguni, un aizies līdz Ventspilij.

Te ir Ventspils MRS teritorija, šis vairs nav Talsu mežinieku iedibinātais liegums, paziņu, tādu kā Metuzāls, mums šai zonā nav, tāpēc lielus darbus nedarām — ventspilnieki vēl tiem nav gatavi, nav tiktāl aizdomājušies. Atklājam skaistākai redzamībai kādus 12 ozolus Ķieģeļnīcas apkārtnē.

Atpakaļnākot apskatām vecās ķieģeļnīcas apļus, pa kuriem zirgi dzīti un mīcījuši mālus. Tagad apļu dobēs aug alkšņi.

Un nav ķieģeļu. Kura māja pamesta, tajā marodieri tūlīn pirmos izlauž ķieģeļus.

Un tā nu starp Ierniekiem un Ķieģeļnicu, izlaiduši posmu ar kādiem 20 Eniņa jau izlūkotiemiem dižozoliem, šodien apsekojam un pakopām 12, apmēram divu kilometru gājienā. Pēc Eniņa saraksta: 24. Ķieģeļnīcas ozols — 4,3 m; 25. Ķieģeļnīcas ozols 5 m. (Nolūzuši divi milzīgi žuburi, laikam 1982. gada snieglauzā. Tos neaiztiksim — mūsu "Huskvarna" par vāju. Atbrīvojam tikai no alkšņiem un bērziņiem, kas lien iekšā vainagā.) 26. ozols — 4,91 m. (Kupls, aug palienes pļavā, nav jāatbrīvo. Visu minēto ozolu trijotne veido ainavisku vietu.) 27. ozols — divstumburu krūma ozols, a_1 — 4,36 m, a_2 — 2,85 m. (Atbrīvojam no alkšņiem.) 28. ozols — 7,33 m. (Rētais, dobumains, lielas sakņu ķepas.) Utt.

Visi apraksti par šiem ozolu mitriķiem ir Guntim Enīnam — uzmērijumi, apbrīnojumi, fotogrāfijas.

*Divas garas maija dienas,
viena skaista maija nakts...*

[..]

TEHNISKAIS VĒRIENS NESAUDZĒ SKAISTUMU. IEROČU SINDROMS

Atkal uz Kazdangas parku. Apmetamies atkal skolā. Divu dienu darbs tepat blakus. Ērti un skaisti. Ziemā darītais tagad rādās pavisam citādā liksmībā: maija zaļš, saule glaužas kā caur zaļām mežģinēm. Piekopjam ziemas paviršības. Pilnīgi norobežojam "savu" teritoriju. Atjaunojam skatu stigas, stāvot vecajās akmens solu vietās — dzenam iekšā skatījumu dziļumā, tālumā, plešam to platumā, kā nu katra vieta to paģēr. Un arī kā to atļauj koku masīvi. Mūsu spēki nav tik lieli, lai pilnīgi atjaunotu skatus visā vērienīgumā, mēs tikai iezīmējam mazus virzienus.

"Leņins" nav veicis savas saistības: ziemā nolaistie koki skatu stigā nav izvesti. Mežsargs pavisam pelēkām acīm kūlas krāsā, totāli nošļucis. Maestro, mežsargs ar izdzisušo motoru un mežzinis Birznieks nopietni pļāpā par to, ko te var darīt, kaut arī visi trīs zina, ka ne viens, ne otrs, ne trešais neko nedarīs: istie Ženēvas atbrūņošanās konferences dalībnieki!

Ar Imanta ierašanos mūsu grupā jūtamas jaunas tendences — uz vērienīgumu. Imants kā bijušais MRS direktors ir

ar sakariem direktoru līmenī, kuriem arī "patik tādas lietišķas", viņam ir organizatora spējas — dabūs zāģus, dabūs traktorus, pieslēgs papildspēkus... Mēs klausāmies un skeptiski grozām galvas. Kāpēc? Tāpēc, ka svešu nepārbaudītu spēku ienākšana mūsu darba laukā var pazemināt mūsu darba kvalitāti — svešie nāk ar savu paviršību. Tehniskais vēriens nesaudzē skaistumu, nav nemaz spējīgs redzēt intimitāti, ieraudzīt mazo, maziņo dzīvību, vieninieku, īpatni, eksotu, saules zaķišus, koka krišanas ceļu, lai tas neizgāztos virsū kaut kam maziņam un skaistam. Svešie meistari, kuri jau kopš pēckara laikiem ir gāzēji, nolaidēji, izvedēji, kubatūras stiprinieki? Lieki būtu no viņiem gaidīt, lai viņi tagad pētitu saules ceļu kokos, ēnu ceļu pamežā, ietu šo dabas skaisto tamborējumu, kas mums te delikāti jāsauglabā, bet arī jāaiztiek. Tad jau labāk, lai mana sieva nāk, kā teica viens zāģmeistars. Pat mūsējie — tikko iedod zāģi rokā, tā cilvēks pārvēršas, pamostas kāds atavisms, ieroču sindroms, un tu tikai pļauj un griez, spied un žvidzini, zāģis pats velk uz priekšu, diktē, tu ej tam līdzī, zāģis domā un tavā vietā visu izlemj. Ļoti iespējams, ka tā darbojas arī karakalps leģionārs, ložmetējnieks, bende un slepkava ar dunci rokā. Reizēm, kad es skatos, kā meistars tiek ierauts tehniskajā atvarā, mani tieši tādas domas pārņem.

Tā Imants mūsu vidū ienāk ar saviem kārdinājumiem pēc vēriena. Arī par to mūsējie strīdas — vai dot tam Imantam pilnvaras dabūt no ministrijas licenci reizi pa trim gadiem nošaut vienu buku, lai mums būtu šais trūcīgajos gados kastē pašiem savas konservu bundžas. Vai tas nepazemina mūs mūsu pašu acīs? Nevar saprast.

Vakarā pastaigājamijs pa Kazdangu, fotografējamijs pie melnā tvaika dāmpja zaļā mauriņā. Tas izstādīts kā modernā skulptūra. Jānis ar savām kalēja rokām mīļi apglauđa tērauda apaļumu. Jānis nupat beidzis kalt interjeru Ņevas bāram un kaļ puzurus izstādei. Jūs zināt, kas ir puzuri?

Kā stāvējis, stāv Māteru Juris. Viņš no šejienes nācis un cēlies. "Sadzīves viļņos" viņš devis trīspadsmit baušļus, kas jāzina zemniecībai. Droši var teikt, ka jaunie saimnieki tos nav lasījuši. Un nemaz nezina par tādu esamību. Jo parkmalas "Ļeņins" iet uz leju. Latvieši aizbēguši, palikuši tikai līgumstrādnieki gucuļi. Ļoti labi strādā un labi arī pelna —

ravēšanas sezonā sapelna tūkstošus. Katrai sievai divi hektāri. No astoņiem ritā līdz deviņiem vakarā. Bet šī naudiņa aiziet no kopu kases, un tad kolhoza gada bilancē ir kritums: no 170 tūkstošiem uz 30 tūkstošiem. Nabadzība. Ko mēs te vēl varam prasīt, lai viņi tos šķūņņus pie parka ieejas novāc! Un no kā lai prasa — no gučuļiem?

Kaut kur no zemes nāk ārā mazuta pievadcaurule — violets vien griežas pa strautu uz leju, parkā iekšā.

Vakarā lasām lekciju par Kārļiem Manteifelēm.

ATLANTISKAJĀ PERIODĀ LATVIJĀ UN ŠEIT, NĪCGALĒ. ANDREJU NEPAŅĒMA LĪDZI UZ DISKOTĒKU

Esam Nīcgales mežos — 50. kv. 18. nogabalā. Darba mērķis — izveidot tiru liepu audzi, kas tagad aug II stāvā. I stāvā mazvērtīga apse (ap 30—40 gadu veca), nedaudz bērzu, tie jāizcērt gandrīz pilnīgi, lai liepa varētu normāli augt. To darām skaistuma dēļ un lai dabas draugi varētu skatīt tiru liepu audzīti. Ekonomiskais efekts nav gaidāms. Atlantiskajā periodā (5500—3500 gadus pirms mūsu ēras) klimats bijis siltāks vidēji par 2,5—3°, tāpēc labvēlīgs siltumprasīgām koku sugām — īvei, ezerriekstam u. c. Atlantiskajā periodā Latvijā un šeit, Nīcgalē, bija plaši izplatīti ozolu, liepu meži, to līdzdalība bija 20—30%. Tagad šeit aug tikai atsevišķi šo sugu koki.

Padarīts labs darbs. Šo darbu atbalstīja paši saimnieki, MRS direktors, galvenais mežzinis, mežzine, piesolot palīdzību.

Saliņš

Ja mani atmiņa neviļ, Nīcgales mežos es pirmoreiz strādāju 1968. gadā, kad kopā ar brāli izrakām 10 000 liepiņu. Nākošajā gadā strādājām trijātā. Veikums — 15 000 liepiņu. Gadu vēlāk atkal rakām divatā un aizsūtījām uz Rīgu 12 000 kociņu.

Dzīvojam tieši mežā. Uzcēlām telti, savedām pārtiku — un no saules līdz saulei. Sākām septembrī, beidzām tad, kad sals dzina no meža laukā. Mums bija divas nometnes — zem likās liepas un pie četriem bērziem.

Liels ir Nīcgales mežs. No ķieģeļu fabrikas līdz Kalupes ezeram, no Nīcgales—Kalupes ceļa līdz Sarguntes stacijai.

Mežs ātri mainās. Tā meža, kurā mēs ar brāli sākām rakt liepiņas, vairs nav. Vietu, kuru dageri izkopa, atceros kā jaunaudzīti, kur koki bija cilvēka augumā.

Nemainīga palikusi Buku pļaviņa, kāda nezināma cilvēka kaps

meža malā. Upīte, vārdā Žviriņa, un lielais Nīcgales akmens. Sabiedriskais dabas inspektors Eniņš gan presē palaidis pili: akmens grimstot. Garām braucošās mašīnas šo tricinot, apšķiežot ar dubļiem, cilvēki, glābiet akmeni!

Atceros — Jānis teica — Engures ezera vizītkarte ir vientuļā priede uz pussalas. Es saku — Nīcgales mežu vizītkarte ir Lielais akmens.

Nīcgalē man iznākusi darišana ar diviem mežiniekiem un trijiem mežsargiem. Erts, Reliņš, Pipars, Tučs, Račevskis — visi viņi ir godavīri. Par Tuču gan jāsaka — bija, jo viņš pārcēlies citā pasaulē.

1982. g. taisījos precēties. Vajadzēja naudu. Ņēmu lāpstu un braucu uz Nīcgalī peļņā. Mežzinis Reliņš neļāva mežā dzīvot. Ielaida gučuļu mājā. Katru ritu soļoju stundu uz darbu. Atpakaļ vilkos lēnāk — stundu divdesmit.

Atis

Atradu savu resnāko koku. Tas ir ozols ziemeļos no Puzes ezera. Augstā stumbra apkārtmērs 7,75 m. Urā! Resnākais koks arī Ventspils rajonā! Šis ozols saņēmis zibensspērienu, stumbrā palikusi metru plata nedzīva josla. Bet gadsimtu milzis turas labi un priekš saviem 500 gadiem ir sprauns.

Izstaigāju Stendes un Rindas krastus. Daudz ko atradu. Šausmīga pamestība un vientulība. Pēkšņi meža vidū zied balts rožu dārzs vai zilu ceriņu kupenas — viss, kas atlicis pāri no kādreizējās sētas. Tādās vietās var atrast arī dižkokus.

Guntis

Grupa mauc ādu. Paliek tikai tie, kas jauni. Pirmoreiz tik jauna grupa: studenti, tik un tā jaunais Saliņš, Voldemārs jaunā uzvalkā, puiciskais Eniņš, trakā Ilze, frišais Zvirgzds, jauneklis Titāns, vecais puika Atis, meitenīte Vizbulīte. Žēl, ka nav, bet varēja būt arī visu jaunību nooperējušais ķirurgs Jāzeps, Jānelis uz vindsēfinga, mūžīgais students Bankovskis, svaigais forelists Zimis un jaunprecētais Andris Buiķis. Lai debess dod viņiem svaigus enerģijas pieplūdus pie jau esošajiem!

Visu laiku lija un bija auksts — nu pirmo dienu dod vasaru! [..]

Imants

Vilnis, juniors, beidz vidusskolu, bijām Maskavā, redzējām:

- 1) Viļņa Molekulu pie Bioķīmijas institūta;
- 2) apskatījām bioķīmijas izstādi;

3) redzējām Lielajā teātrī, kā *Leņingradas Otello* nožņaudz Maskavas Dezdemonu.

Vizbulīte

Pēc vakardienas referāta laiks kā substance sablīvēts līdz maksimumam. Ceļš, mežs, kur mēs strādājām, Nicgales akmens, internāts un beidzot — grandiozākā balle. Liksnā (14 km no Kalupes). Jāatzīmē, ka mēs seši laikam izskatījāmies vistrakākie (pateicoties tam, Ilze un Mārtiņš kļuvuši par tēti un māmiņu mazam bērniņam — turpmāk novēlu vēl vairāk!). Iepazināties ar dažām vietējām — ko vēl vairāk vajag!

Vilmārs

Kamēr jaunieši zaļumballē ķēra *sexmomentus*, apstaigājām Kalupes apkārtni. Nekāds labais iespaids nepalika, jo gar ausīm lidinājās fledermauši un piedzēries krievs šausmīgiem vārdiem lamājās, kad es atteicos palīdzēt iekurbulēt ižu. Bet vispār visādi citādi — MONTANA.

Jānis

Nepaņēma mani līdzī uz diskotēku! Žēl gan.

Andrejs

MASTU PRIEDES VALDEMĀRAM.

ILZE OKSFORDAS BIBLIOTĒKĀ

Augusts. Uz Ainažiem.

Krišjānim Valdemāram mastu priedes! Valdemāram mastu priedes! 1600 gabalu. Apkārt akmenim spirālveida līnijā. Jūrmalā pie Ainažu jūrskolas būs priēžu spirālaudze. Atkal brauksim uz Tobago, uz Svētā Andreja salu, apmācīsim melnā kontinenta mostošos draugus refrīžeratoru apkalpei, inženierijai un arodbiedrību darbam!

Vakarā filozofi ieradīsies ar priekšlasījumu par neokantismu un Friča Bārdas eventuāliem sakariem ar Dabas aizsardzības biedrības Limbažu nodaļu pēcrevolūcijas dekadences apstākļos.

Mūsu vidū ir četri mežu zinātāji: Saliņš, Bušs, Ošlejs, Blūms. Nav tikai Zvirgzda.

Pēc tam braucam uz Rumbiņiem un turpinām spiest ārā alkšņus no mūsu jau iekoptā Bišu kalniņa. Alkšņu vietā stādām bērziņus.

Jūlijā biju īstena Oksfordas studente. Mēs, 38 pasniedzēji, "izgājām cauri" intensīvam angļu valodas kursam — intensīvas

nodarbības, intensīvas lekcijas (kā, piem., lekcija par BBC), mūs testēja, lasījām un spēlējām "Ričardu III" (es biju 4. cēlienā Ričards III). Nobeigumā bija "Soviet Evening", kurā es lasīju Imanta Ziedoņa "Sensing a Bridge" un latviski — "Tilta sajūtu". Vienu pēcpusdienu pavadīju Oksfordas bibliotēkā, meklējot ziņas par Anglijas lielākiem kokiem. Cik izdevās noskaidrot — Anglijas vecākais koks ir īve — (yew — [ju:]) — 1500 gadus veca, ozoli ir 500 gadus un 300 gadus veci. Kādreiz, pie izdevības, varēsim noklausīties... "divi zaļi papagaiļi..." oriģinālvariantu.

Ilze B.

Aizgājām abi ar Ilzi pie Friča Bārdas kapa. Atcerējos, kā es, vidusskolnieks būdams, te viens pats staigāju.

Svētīgi ir tādā vietā staigāt kājām.

Atis

KREKSTIŅU BIRZS. SMARŽO RĪTA TĒJA.

ILZE SAKA: PĒC APPRECĒŠANĀS NEBUČOJOTIES

Katram ir sava ideja galvā, grūti noturēt vienību. Veidojas atzari. Voldemārs ar savu grupu brauc atbrīvojot no apauguma Latvijas pilskalnus. Aivars ar dakteriem reanimē strautus. Atis kolekcionē dižpaegļus, Vilnis ar Gunti kopā strādā, veidodami Tēlnieku namā izstādi — ar Viļņa skulptūrām un Gunta akmeņfotogrāfijām. Māra ar saviem skolēniem veido atsevišķu grupu. Krastiņš aģitē, ka mums jāizkopj visi Latvijas parki, tas būtu ko vērts! Man jāpastāv, ka paliks tā, kā ir, — lai nemaz nedomā jaukt stilu!

Ir 15. septembris. Mēs nakšņosim Vecbebru tehnikumā, iebraucam sarunāt, bet tur arī iestrēgstam: mums klāts galds, ar baltu galdautu un sarkanu limonādi glāzēs, ar dālijām viesiem domātā specvietā, mikstu paklāju izklātā cienājamzālītē. Pusdienas vēl neesot gatavas, jāpagaida. Bet mums nav laika, nav laika! Ak, jāprot novērtēt, jāpagaida, mums klāti, ne citiem, un te ir mājturības tehnikums, nevis kāds cits. Mēs nedrīkstam opt kokus un noniecināt cilvēkus!

Mūs skaisti pabaro, paldies vecajām un jaunajām, un tagad — uz lielo Zēžu ozolu Vērenē.

Tas ir ar pasakaini skaistu zarotni, līdzīgs Cīravas Bergmanim, tikai labāk aug (6,8 m) — senāk iekoptā mājvietas zemē. Tagad gan apkārt tikai alkšņi.

20 ozoliņus un četras kļaviņas iestādām Madlienas Krekstiņos, vecās hernhūtiešu rijas vietā. Atvedam, noliekam arī piemiņas akmeni.

Imants pa to laiku ar sekoru pļauj Hūna birzī atvases. Kaimiņu onkulītis smejas: jo vairāk pļauj, jo vairāk aizaug!

1) visi onkuliši nav gudri: viņš neredz, ka aizaugumu neveido vairs alkšņi, bet nu jau pilādži un kļavas; 2) visi onkuliši nav labi: bezmērķīgā dzīvošana viņus ir padarījusi indīgus. Mums jāstrādā tiem cilvēkiem, kas nāks no jauna.

Atkal skaists laiks. Saulīte. Cilvēki rok kartupeļus. Mēs braucam pārbaudīt Brencēnu birztaļiņas stādījumus.

Ozoliņi aug labi. Liekas, ka pēc mums vietējie arī ko stādījuši, tikai pašā ceļmalas zemumā, un ozoliņi to nemil, nīkuļos.

Atvedam piemiņas akmeni. Novietojam uz vecās rijas senaizaugušajiem pamatiem.

Vakars kā jau vakars. Kopmītnē. Mēļošana.

— Kad vectēvs atnāca pillā, tad vecmāmiņa viņam lika skaidri izrunāt trīs vārdus: POPOKATAPETLS, IPEKAKVANA un PIEMINEKLIS. Ja arī trešais vārds bija par grūtu, tad palīdzēja noaut kājas.

No rīta es pamostos: kādas patikamas smaržas! Aldis viens sēž pie galda un lasa. Un priekšā viņam garo vairākas krūzītes ar tējām. Ir kluss, un pārējie vēl guļ, bet Aldis (Aldis ir jaunatnācējs) bauda tējas rituālu, zālišu smaržās ietinies, kaut ko lasa un sevī smaida. Viens pats. Apskaužamais rīta cilvēks!

Strādājam Kaķu purviņā. Veidojam mazo ozoliņu birztaļu — 30 ozoliņus 30 kartupeļu dumpja vīriem. Izbrīvējam augšanas telpu. Tas ir netālu no Plepju mājām. Mums pievienojas divi 3. klases puikas, Rolands un Jānis, padzirdējuši zāģi, atskrējuši, droši vien grib glābt kādu te krūmos noslēptu savu būdu.

— Vai jūs esat lasījuši tādu piedzīvojumu grāmatu par latviešiem "Latvietis un viņa kungs"? — Nē-e.

Atnāk arī piecas meitenes no tehnikuma: Iveta no Kokneses, Anita no Jēkabpils, Solvita no šī pašā rajona, Zoja no Ludzas Barsukiem un Maija no Daugavpils rajona Ilzes. Meitenes skaisti strādā. Žēl, ka vēstures skolotājs nav atvedis vairāk. Droši vien tāpēc, ka visu laiku kaut ko runā.

Viņš rakstīšot par mums rakstiņu vietējā avīzē, diez ko tur nu sarakstīs!

Pēc tam mēs sameklējam Sarkanā (Asiņainā) šķūņa vietu, kur notikusi nežēlīgā 108 zemnieku pēršana. Mēs ievērojam arī izkritušos robus unikālajā kļavu alejā no Vecbebriem uz Jaunbebriem un nodomājam, ka aleja "jāremontē" ar jauniem kļaviņu stādījumiem mazu attālumu tālāk no līdzšinējās mirstošo kļavu rindas — lai smagās lauksaimniecības mašīnas negandē viņu saknes.

No ierakstiem grupas grāmatā:

Pagājušajās nedēļās biju pa Jaunbebru kartupeļu dumpja vietām.

Apšukalna mājas atradu viegli. Mājas, kur dzīvoja Reinis, tagad sauc par Laučiņiem (valsts centr. arh.). Par Kaķu purviņu jau zināja sovh. dir. vietn. Krievāns.

Bez Rutku tēva romānu par 1841. gadu ar vēsturisku precizitāti rakstījis arī vēsturnieks Krodzinieks.

Gustavs

Šovakar Rīgā bija iegriezies profesors fon Ludvigs no Rietumvācijas, kur viņš Ķelnē komplektē padomju mākslas ekspozīciju. Nopirka vienu manu skulptūru — granīta ceļa stabiņu. Vienā pusē bija iekalti: Limbaži, Viļķene, Svētciems u. c. nosaukumi no manas puses, otrā pusē bija mājvārdi (tēva mājas un kaimiņmājas).

Vilnis

Ilze saka, ka pēc apprecēšanās nebučojoties. Šausmīgi!!!

Iveta un Jānis

SALACAS RUDENS.

TAS IR LABI, KA CILVĒKS AR GALVU VĒL NEBEIDZAS

Oktobra beigas. Aivara ierosināti — uz Salacgrīvu. Kopjam Salacas un Jaunupes krastus. Kopā ar Gaiļezera dakteriem.

Ieraksti grupas grāmatā:

27.—28. oktobrī bijām Salacgrīvā. Šis brauciens bija neparasts. Pirmkārt, šāds darbs agrāk netika darīts. Jaunupes krasta apaugums tika stipri izretināts, atstājot izcirstus kokmateriālus uz vietas, galvenokārt nogāzē (pret eroziju). Šo pasākumu ierosināja dr. Zirnis, Zvirgzds un Užāns (zivju inspekcija). Otrkārt, darbs tika veikts kopā ar mediķiem no Gaiļezera slimnīcas. Bija vairāk

nekā 20 cilvēku. Treškārt, mūsu jubileja. Pateicāmie par parādīto laipnību Inspekcijai, "Brīvajam vilnim", Salacgrīvas vidusskolas internātam.

Saliņtēvs

Tas ir labi, ka cilvēks nebeidzas ar galvu, bet virs viņa galvas uz augšu iet milzīgs informatīvais stabs, antena, — turi galvu taisni un nenoliec! Nes savu staru kūli taisni! Vai tad iezemieši nes ūdens krūzi virs galvas noliektu galvu? Tā ir tev būs nest nenoliektu kūli. Tikko tu nokar galvu, tavs staru kūlis maisās pa slīpni un pinas pa kokiem, torņiem un citiem zemiem augstumiem.

Ja jau noliekt galvu, tad tikai apzinīgi: pieliecoties pieskarties ar savu staru kūli stiprākam kūlim, stiprākas būtnes staru kūlim. Tikai to cilvēcei nozīmē zināmā galvas noliekšana cieņā, tikai to tā var nozīmēt. Gandrīz vai tīra fizika!

Vakar klausījos Mahalinas Džeksones dziedātās Ziemassvētku dziesmas. Katru nedēļu kaut reizi gribas redzēt vai dzirdēt kaut ko lielu! Saost vai aptaustīt. Mūsu ozolu uziešana ir kaut kas no tā. Meklējam kaut ko lielu un svinīgu. Un — uz augšu.

TV konkursa "Cilvēks un jūra" noslēgumā prasīju japāņu filmas "Patagonija" režisoram: kāpēc japāņi tik daudz iepērk latviešu marīnas? Viņš padomājis teica: laikam tāpēc, ka tajās ir dūmaka. Es teicu: bezgalība? — Jā, viņš teica, tas laikam ir tas. Vidusjūras marīnas mēs nepērkam, tajās viss ir skaidrs, var redzēt skaidru apvārsni.

"Очевидное — невероятное"* pārraidē igauņu profesors Nāns atzīmēja, ka cilvēkiem patik skatīties bezgalībā — tālēs. Tāpēc arī ir "tāļu dzeja", stepes nostalgija, tuksnešu filozofija, "ģeogrāfisko ilgu" māksla, ja to, pēdējās teikto, ņemam no prof. Spekes.

Tas viss ienāca prātā šonedēļ svinētajā akadēmiķa E. Kalniņa 80 gadu jubilejā. Arī viņa marīnas tā grib japāņi. Un arī viņš visu laiku teicis: gribas zināt, kas notiek aiz horizontā. Varbūt tāpēc viņa ainavās horizonta gandrīz nemaz nav?

Ilze atkal spārdās un bukņi, nekāda lieluma filozofija nevar tikt attīstīta, viņai baigi liels temperaments, un Eniņš viņas pašapziņu ceļ ar savām kinodīvu bildēm, kurās Ilze vienmēr ir galvenā.

Imants

* Acimredzamais — neticamais. (Tulk. no krievu val.)

Pa šo konferenču laikiem sakrājušies bagāža informācijas par dažādām modernām problēmām. Šovakar mēģināju kaut ko pastāstīt par Japānas S. paaudzes ESM projektu.

Andris B.

Uzkāpu Elkas kalnā paraudzīties no augšas, kur sākas Gauja. Tur tagad nolikts akmens ar dzelzs burtiem.

Starp citu: mazliet zemāk, Māļos, pirms 13 gadiem dzīvoja vecs skolotājs Sloka. Viņš bija sakrājis visus "Atpūtas" gadagrājumus un daudz citu izdevumu un grāmatu. Visu šo bagātību turēja ieslēgtu klētiņā un nelaida nevienai klāt. Jau sen gribēju tur vēlreiz aizbraukt. Gājām uz Māļiem pa simts metrus platu traktorceļu. Saimnieki strādāja tīrumā. Pie mums pienāca diezgan jauna un diezgan smuka sieviete ar vienu zobu. Vecais Sloka esot miris Strenču slimnīcā. Drīz pēc tam arī viņa divdesmit gadus jaunākā sieva mirusi. Māļos ienākusi dzērāju ģimene. Cēluši govij kūtiņu, nebijis ko likt apakšā. Tad kūtiņas apakšā salikuši grāmatu smagos sējumus. Pēc kāda laika dzērāji aizgājuši projām. Vēl šādi tādi sējumi vecajā drukā mētājušies apkārt. "Mājas Viesi" un visādus žurnālus es aiznesu večiem uz darbu, lai lasa. Paši jau mēs veco druku nesaprotam," pabeidza šo stāstu smukā sieviete ar vienu zobu.

Guntis

Puķe Mājas svētība sargā Salacgrīvas internātu, Salacas mantu un to, kas te mīt.

Laine

Spīd saulīte. Salacgrīvā teica, mums laikam esot pazišanās ar To Tur augšā, ka abas dienas tik labs laiks. Pirms tam esot visu laiku lijis.

Vizbulīte

SKOLAS CEĻŠ. AUSTRĪŅA SAULES. CIMDI VISIEM SLAPJI

Atis beidzis peļņas darbus, Andris ved malku. Ilze atvedusi mūsu grupā dakterus, mums ir jau divi motorzāģi, Pēteris protestē pret pretalkohola propagandu, Ilze vēl nav uztaisījusi disertāciju, Māra kļuvusi apaļāka, studenti precas. Hildai Vikai izstāde Rozentāla muzejā ar neredzētiem akvareļiem (dažos es esmu ielikts blakus pasakaini erotiskām meitenēm, tas no pazišanās laikiem Rendā pie Jāņa Liepiņa), parādījies Kārlis ar bārdi, Andrejs ar fotoaparātu, un "Literatūrā un Mākslā" pirmoreiz raksta par rēihiešiem.

No ierakstiem grupas grāmatā:

Aspirantūras pēdējais gads iet uz galu. Noliku pēdējo — specialitātes (meža selekcija, sēklkopība, mežu kultūras un pilsētu apzaļumošana) eksāmenu.

Juris

Pagāja divi mēneši Dzintaros. Pastrādāju normāli. Kalu akmeņi. Negāju pusdienās (jāpārģērbjas, jāpamet instrumenti). Ukrainiete baroja divus kaķēnus. Man pusdienas nesa lietuviete (pati teica: я коту кормлю*). Braucām ar jahtu. Evelīna — poliete — stūrēja un taranēja vienu katamarānu. Vienu nakti staigājām gar jūru. Jūra bija pazudusi. Arnolds no Nikaragvas dziedāja, Hamlets — tāds vitāls, jauns, smuks, ar bārdu, no Erevānas: когда Арнолд поет, мы понимаем**. Izvzināju ar savu Princi pedervāšos Žužu no Ungārijas un Irži.

Noorganizējām operāciju Kato (akmens vešanu — ap 40 t), bet, kamēr organizēju, akmens bija piesalis. Ja neatlaidīsies, jāatliek uz pavasari.

Vilnis

Cik labi tiem ļaudīm, kas zina, kāpēc viņi ir! Man nav šī stingrā pamata zem kājām. Ja vien tas viss nav tikai slimīgas iedomas. Kokos braucot, meklēju līdzsvaru citos.

P. S. Neuztveriet to kā guļošanu vai sevis izvēršanu otrādi.

Anonīms

Kalna Kaibēnu virziens. Ogrēnu skola. Novembris. Divdesmit četri cilvēki. Kopsim jau iesākto taku — no Ogrēnu skolas līdz Kaibēniem. To, ko ziemā jau izlauzām cauri kritālām. Tagad glīti jānostrādā. Un slapjā taciņa jāpiesviež ar laipiņām. Kalna augstumi, bet ūdens pilni! Nemeliorēta, aizlaista apkārtnē. Mežs pilns kritalu. Te vairs nav ceļu, pa kuru kokus varētu izvest. Maestro mani paved sāņus un klusu saka: redziet, idejiskais vadītāj, ja agrāk mežzinim Saliņam būtu tāds mežs, viņu atlaistu.

Vakarpusē savu kultūrtaku esam izgājuši un iestrādājuši. Kaut nu bijuši tikai gājēji! Kaut vai intereses pēc: celiņu, ko skolotājs Reinis gāja katru rītu, pirms sākušās stundas — no Ogrēnu skolas uz savām mājām (ābelītes aprakt, notes darbus padarīt) un atkal atpakaļ —, lai sāktu pirmo stundu.

* Es kaķi baroju. (Tulk. no krievu val.)

** Kad Arnolds dzied, mes saprotam. (Tulk. no krievu val.)

Rit no rīta varētu nolikt savas zīmes akmenim katrā takas galā, bet akmeņi iesaluši, ir jau pirmais sals. Iesīsim mietiņus abos skolas ceļa galos. Lai viņi atved un noliek paši. (Tikai — nu nemaz nav ticības, ka tas notiks.)

Auksts. 1905. gada vidusskolas kopmitnē. (Kāpēc vēl citas vidusskolas nav tādiem sarežģītiem nosaukumiem? Saules kaujas vidusskola. Kaujas pie Knipskas vidusskola. Kartupeļu dumpja vidusskola.) Auksts, nekurināts. Krāsnis iesils ne ātrāk kā pēc divām stundām. Kam gribas, tie dzer riebigo Abšeronas konjaku. Un dzied. "Es būt' sievu līdz paņēmis ar visiem bērniņiem. Rai, rai, rai-ritam!" Atis, Pēteris, Kārlis, Aivars laiž uz balsīm. Jurim ģitāra. "Es māķ' dejoj lambetvoku". Maestro saka: gribas braukt mājās. Neomulīgi. Nekur nav bijis tik neomulīgi. Bet šie tikmēr skaisti improvizē. "Kaktusi lēni zied, lēni jo lēni aug..." Tēju meistars Egīls ar spirālīti vāra čefīru. Voldemārs līdzatvedis Zeiferta "Literatūras vēsturi", un Andris to redz pirmoreiz — lasa pašā trokšņa vidū. Nav pat kur drēbes izžāvēt. Un logu rāmjos tādas šķirbas! Neaizbāztas. Kā te bērni nenosalst! Arī viena otrās kārtas rāmja trūkst. Te, pie loga, lai guļ pats stiprākais! "Kur liksi meiteni, pliku paņēmis" — dziedāšana izvērtusies jau rokoperā. Piebalga ļoti nolaista! "Pie levas Ādams iet, ar lapu aizsedzies, ar lapu aizsedzies, lai nepazist."

Dzied! Cik mums absurda grupa! "Varžu papus saka mammai: aukstā ūdenī tu lēksi gan!" Cērtas pa krūmiem, pa lietu, salist, salst, nīkst, kurina svešas krāsnis, dzer švaku konjaku, dzied, paši par sevi priecājas. Atis ar Aivaru dejoj Olimpiskā lāciņa deju, abi lieli un smagi. Atis vien jau ir mums divi ozoli vismaz, saka dakteris Juris. "Bet zēns tai laikā okeāna krastā ar melnu meitu cigaretes tin."

Rokopera beidzas ar melodisku kodu. "Nesaprast to vienu centimetru, ko no perimetra zaudējam."

Mēs ar Vilni ejam pie priekšsēdētāja uz mājām. Smuki jau nav, bet tā jādara. Priekšsēdis ar partijas sekretāru svin sestdienas vakaru. Piedāvā mums arī šašliku. Gauži nesaskanīga saruna. Lasīsimies ātri prom. Tikai par tām divām lietām: par akmeņiem skolas ceļa galā un par iespējām jaunuzceltajā bērnodrāzē novietot Mudītes Austriņas saules. Jā, tās vēl jāatved no Amerikas. Mudīte savākusi sauļu simbolus no visas pasaules: kokā, metālā, mālā, pinumos, audumos un griezumos

darinātas. Un tās jāizvieto jaunajā kolhoza bērnodārzā. Kāpēc? Tāpēc, ka te ir Austriņa dzimtene, un viņa meita savu bagātību dzimtajai pusei atdāvina. Jā, partijas sekretārs runās nu par saules simboliku. Rainim tāda ir.

Rainim ir, jā, Rainim ir, bet vajag, lai būtu arī jauniešiem piebaldzēniem. Atkal! Un jau! Nē, ne izstāžu zāle, bet pašu bērnodārzu noformēt, visu!

Šie lokās. Nesaprot vai izliekas, ka nesaprot. Viņi labāk otrā rītā atved mums papes kasti ar savu produkciju, jāsaka gan — bagātīgu sūtījumu: ar desas luņķiem, medu un stipriem dzērieniem.

Divas aukstas, slapjas un nemīlīgas dienas pavadītas. Cimdi visiem slapji. — Kur tu dabūji slapjus cimdus?! Man ir sausi! Jo darbam es esmu kontrindicēts, — saka Pēteris. Un izgriez slapjos cimdus. No tiem tek melna žļorga.

Vecbebru ciema aktivisti lūdz mūs ciemos uz deputātu vakaru: grib runāt par sadarbību Vecbebru vēsturiskās apkārtnes kopšanā. Brauks Atis — stāstīs par saviem paegļiem, Gusts — ar savām Latvijas zināšanām, Pēteris — ar savu žurnālista caurredzamību. Pirmoreiz mums tāds ielūgums un prasīšana sasaukties. Bet tik un tā mums būs jāpasaka, ka jādara taču tas bija sen jau un visu laiku viņiem pašiem! Mēs? Mēs ar savu ierašanos tikai uzrādām to, kas būtu jāzina. Guntis saka: Jaunbebru vēsturiskās vietas pat nemaz nav uzņemtas rajona aizsargājamo objektu sarakstā.

— Tad tas arī ir tas, kas no deputātiem jums šai tikšanās reizē jāpanāk!

VĒLREIZ APRIĶOS. JAUNĀ SVĒTBIRZS.

PĒTERIS — NEGANTĀ BRĪNUMSVECE

Biju Dzelzceļnieku klubā pie mūzikas mīļotājiem, atradu divas meitenes — vienu ar vijoli, otru ar ģitāru —, pēc sesijas solīja pieteikties.

Egles tagad vairs nesēs, bet pavairos ar zariņu spraudējiem. To mežkopis Juris noskatījies no dzejnieka Jāņa. Tas jau sen vairs kā necērt, bet tikai sprauž zariņus.

Citādi viss ir normāli: debesis ir caurumi, pa kuriem līst lietus.

Imants

1. dec. es, Atis un Juris bijām Bebro uz deputātu vakaru Bebru vecajā pilī.

Es runāju par 1841. gada notikumu priekšdienām Vidzemē un 1841. gada notikumu gaitu Bebras. Pastāstīju, kādas šis revolūcijas notikumu vietas esam apzinājuši un ka esam sākuši rūpēties par "Soda šķūņa" un Kaķu purviņa saglabāšanu.

Kā paskaidroja deputāti, mūsu aizsāktais "Soda šķūnis" esot pareizais.

Vienā 30. g. beigās iznākušajā enciklopēdijā atradu, ka Jaunbebru Jurču mājas ir tagadējie Cūkkalni.

Arī deputātu vakarā viens no deputātiem skaidroja, ka tagadējie Cūkkalni agrāk esot saukti par Jurčiem, vēlāk par Čūčiem un beidzot — par Cūkkalniem.

Gustavs

Vakar bijām ar svecītēm Apriķu baznīcā. Juris spēlēja ērģeles, Baltvilks un citi dabūja pamīt plēšas (nu viņš ir lepns tagad), tas bija skaisti.

Dzintra

Otro reizi jūsu pulkā: Andris Urtāns (28/176/75), biologs. Izjūtas mājupbraucot — kārtējo reizi pierādījies, vajadzīga tikai darītgrība, tad gandarijums par veikto neizpaliks. To šobrīd uzskatu par galveno guvumu. Un vēl — dzīva, radoša atmosfēra grupā. Nevari palikt "mērenais". Gribas darīt.

Andris U.

Varbūt vissvarīgāk ir milēt vienmēr uz mirkli redzētu sievieti — kā veikala rindā to ar skaistajām, melnajām acīm.

Tā man teica Fridrihsons. Tā es arī domāju.

Katrs varam iemilēties vismaz 250 000 reīžu.

Un tad jau kaut ko var arī paveikt.

Protams, tas neattiecas uz lietu.

Pēteris

Mēs ar vietējiem tieši kontaktējamies maz. Lai talkas noorganizētu kopējas, būtu tās jāorganizē iepriekš, jāzvanās, jāsapņo. Ne mums tam laika, ne patikšanas — mēs gribam pabūt savā kompānijā un strādāt savā pašu iestrādātajā prasmē.

Bet cilvēku interesi visapkārt (tāpat kā vienaldzību) mēs jūtam. Jā, ar vietējiem jābūt uzmanīgiem. Tā nemaz nav, ka viņi tevi sagaidīs atzišanā un atplestām rokām. Parasti viņi ir šādos gadījumos tādi kā greizsirdīgi un aizvainoti. Vai nu slepa sirdsapziņa kremt, ka citiem te jānāk viņu pašu darāmo izdarīt, vai vienkārši maziskas dusmas uz "tiem pārgudrajiem,

kas te apkārt vazājas". Noplucis un, kā tautā saka, sūdos ieaudzis, dažs labs vēl uztur savas robežu tiesības. Kaut gan robežas sen jau noārdījis karš un klaidonība. Viņš taču nav te vietējais! Viņš vienkārši te atradis alu, midzeni šajā vecajā muižā un rūc kā zvērs — rūpēs, ka viņam kāds varētu šīs mīgas tiesības atņemt. Zema valoda, zema domāšana.

Bet arī "lielie vīri" ir lepni uz savām "domīnijām" un "lēņu zemēm". Piemēram, Madonas rajons vienu laiku mūsu palīdzības piedāvājumus noraidīja. Savu rajonu viņi paši izkopšot. Mēs, protams, šad tad iemetām aci viņu rajonā un redzējām, ka neiet viņiem nemaz gludāk kā citos rajonos. Mākslas dienu izstādes jau centra zālēs ir skaistas, un koru koncerti iet uz bis, bet alkšņi, alkšņi... Reitera mājās bija jāielaužas un jāsāk strādāt, negaidot nekādas atļaujas.

Tā mēs ejam gar ļaužu deguniem un durvjpriekšām.

Nu vēlreiz Apriķos. Ir Ziemassvētki. Īsa dieniņa. Paspējam vēl patīrīt pagājušreiz atrasto ozolu audzīti — Jauno svētbirzi, kad jau zila nolaižas krēsla. Aizbrienam vēl līdz Neredzīgā Indriķa kļaviņām. Ieputinātas sniegā. Akmens atvests — liels un auksts.

Esam divdesmit viens. Skaists skaits. Zvirgzds slims, Atis pusslims, bet atbrauca. Guntis, kā vienmēr, uzmanības centrā, varbūt tāpēc, ka vienmēr miermīlīgi ļaujās, lai viņu apstrādā. Un apstrādā arī: Eniņš birokratizējas, Eniņš bijis "Pad. Jaunatnē" ar šlipsi un lielu, spīdīgu portfeli. Drīz viņam būšot arī hūte, saka Pēteris.

Nosūtām apsveikumus (domās, kopdomās) Kārlim, kam piedzimis dēls. Aivaram, kas vēl Harkovā un vakar ieguvis zinātnisku grādu. Sarmīte nupat kā no kinoplēnuma. Tur mafija no Kinokomitejas cīnījies pret Streiču, kas nupat kā pateicis, ka šī te komiteja ir nekompetenta un nespēj aizstāvēt latviešu intereses Maskavā.

Pēteris stāsta par Induļa Zariņa uzstāšanos akadēmiķu kopsanākšanā Maskavā — ar lieliem aplausiem. Dace Lielā Maskavā bijusi saņemt Zelta medaļu, viņai nu (kā medaļniecī) gaidāma izstāde Čehoslovākijā. Tikai mēs te pa krūmiem un kopmītņu dzelzs gultiņām. No bleķa krūzītēm un termosu vāciņiem. Apriķos, Apguldē, Aizputē... Ap un aiz. (Bet — lai! Nu un tad? Lai tik katrs tā!) No svētbirzs ozoliņiem. No

Gudenieku kadiķiem. No Riežupītes melleņu siliem... Pēteris pat — ar saviem intelīģenta smalkajiem kauliem, ar lielo cirvi un esera brillītēm. Viņš tagad varēja kaut kur centrā savā izsmalcināti prastajā sabiedrībā kult abstrakciju salmus, bet viņš, re, ar mērnīeku Gustavu un mežzini Imantu mīcās pa sniegu gar stumbriem, sarkanu degunu. Un tikai uzknābj Guntim, viņā atkal laikam kaut ko neprofesionālu vai pašdarbniecisku ieraudzījis.

Šovakar viņš ir Salavecis un pilnā spēkā grauj tradīciju. Tik avangardistisku un sarkastisku Ziemassvētku veci neviens vēl nav redzējis, daži pat apvainojas. Nākamgad Pēterim vairs nedos vārdu. Jābūt taču arī kādai klusās nakts noskaņai! Vai mēs vainīgi, ka pasaules tūlība kaitina viņa superrosīgo intelektu? Te nu viņš deg mūsu priekšā kā neganta brīnum-svece.

1985

JĀSTRĀDĀ. TIKAI — PĒC KĀDA PRINCIPA? VAIRĀKAS SUBJEKTĪVAS GAUMES

Laimīgu nu jau šogadu! Kodols ir nesatricams. Ārpus kodola notiek kodolreakcija, bet kodols ir kanoniski, dogmatiski nesatricināms. Kokureģis Saliņš brauks meklēt lapegļu audzi Garlibam Merķelim Lēdurgā. Ilze šogad sāks "daģīšu" grupas iedibināšanu tiešā mūsu darba tuvumā (bērni ar duncīšiem). Atis ar Jāni izstaigājuši ceļu no Lestenes līdz Džūkstei un izpraņājuši jau ceļmalas Lerha-Puškaiša alejas stādīšanai. Tikai jārunā ar Zvirgzdu, lai atrastu zinātniski pieņemamāko stādmateriālu. Bet Kārlis ir Dundagā atradis māju — pilnu ar bitēm un medu. Tur vasarā dzīvosim un ogosim.

Ass, auksts janvāris. Allažu parks. Mūs te atveda Imants. Viņš ir Rīgas rajona padomes deputāts un grib rajona parkiem dot iegrūdienu lielā vērienā — ar vietējo meža tehniku, ar MRS tehniku, vēl ar mūsu zāģiem. Atsūtīti arī daži vietējie — divi ar motociklu, divas jaunas kundzītes un viens ar traktoru, bet viņi ar mums neielaižas. Zēni ātri piedzeras un aizlaiž. Uz ceļa nez kāpēc visu dienu stāv pukšķēdams traktors, droši

vien domāts baļķu ārā vilkšanai. Viņi strādā savā parka stūrī, pļauj ar zāģi krūmus, visus pēc kārtas. Tā visur vietējie ar parkiem dara: lielos kokus atstāj, mazos visus — ārā. Es tikai nolemju, ka tādi saimniecību centru parki nav mūsējie. Pēc kāda laika viņi te taisīs talku savā stilā un mūsu kompozīcijas tik un tā iznīcinās. Tās pat neieraudzījuši. Mums jāmeklē savi parki, kuriem nedraud kopšana (vismaz tuvākajā laikā). Parki, kurus neviens negrib, neredz un kuriem tuvumā nav tehnokrātiskā centra ar saviem mašīnālajiem centra ļaudīm. Centra cilvēks jau ir sabojātas domāšanas cilvēks, kaut arī varbūt to neapzinās. Pats fakts, ka viņš bijis gatavs iet uz centru, liecina, ka no viņa psihes jau kāds mets izvilks un diedziņi domāšanā jau pairuši. Viņš ir Lielās Centralizācijas mazais, iemānītais gariņš, jaunās dzīves skrūvīte, tikai diemžēl jau ar nogrieztu vītņi. (Re, pie jaunās mājas — kanalizācijas notekas iebūvētas tieši parkā.) Centrs pats bojā savas skaistākās, tieši visskaistākās vietas kāda iestāstīta, ieblefota, "cita" skaistuma vārdā. Speciālisti un viņu priekšnieki centrā var mainīties, bet viņu bezdomu likumi paliek, mājō, un tie veido arī jau nākamo paaudzi. Diezgan baismi to iedomāties — ka aug jau nākamā patērējošā, nekopjošā laukstrādnieku paaudze.

Melioratori, piemēram, parkam nošķēlušī vienu stūrī, vienkārši tāpēc, ka plānā notekgrāvim jāiet taisni, kāds tā ievilcis, varbūt pat dabā situāciju nezinādams, kaut kur Rīgā, pie rasējamā dēļa. Un vietējie centra vīri atļauj, lai dara! Nogāzta milzīgas, skaistas liepas. Jo — sešiem metriem uz abām pusēm no grāvja jābūt tīriem no kokiem. Idioti! Tad kolhoza mežsargs izcīnījis, ka vismaz vienā grāvja pusē sešus metrus platā josla palikusi neskarta.

Atbraukuši esam, un jāstrādā. Tikai pēc kāda principa? Šis ir vecs ozolu un liepu parks. Ar dažām speciālām eglēm un ar divstāvu paaudzi: krūmiem un skaistām vidējās paaudzes eglītēm. Es domāju, ka eglītes nevajag pašlaik ņemt ārā, tad parkā zudīs noēnojums un viņu vietā vēl mežonīgāk sāks augt krūmi — pirmajā tīrīšanas kārtā tās vajag atstāt. Līdz reizei, kad atradīsies speciālisti un izvērtēs mūsu darbu. Saliņtēvs savukārt taksē kokus pēc bioloģiskā veselīguma principiem, un koksnes vērtības — eglītes viņam šķiet neperspektīvas. Zvirgzds vairāk vēro eksotus, introducētos kociņus un

sugu bioloģiskās fineses. Krastiņā, vecā MRS saimniekā, ir jūtamas koku izstrādes kaislības — ķerties pie lieliem kokiem un lieliem apjomiem — veseliem nogabaliem, līnijām, stīgām uzreiz! Juris, būdams šai kompānijā pats jaunākais mežsaimnieks, klusē, bet jūtams, ka viņam mūsu daudzvaldība nepatīk. Ja te būtu dārzu arhitekte Janele, droši vien būtu vēl cits piegājiens. Taču lēnām vien, strīdoties un apsverot, skaistums nāk redzams: esam izcēluši skatam trīs četras biežākās iesprūdušas Veimutpriedes. Uz milzīgo lapegli atvēruši skatu no divām pusēm. Tā arī no divām pusēm — uz milzīgo egli.

Jastrādā.

— Nu mēs esam Kremļa Jaungada konkursa laureāti, — saka Juris. Tiešām — egle ir pušķojama kādam milzīgam Jaungadam Gaiziņa kalngalā vai pie Bābeles torņa.

Jurim ir ķēriens parka lielajos darbos. Žēl, ka viņš specializējas rūpnieciskā eglīšu audzēšanā. Izbrīvējam skatu arī no ceļa — veidojam nišas uz ozolu grupu dziļumā, uz milzīgo liepu parka centrā, uz egļu grupiņām. Izņemam puskaltušās, nomocītās kļavas vecās šosejas alejā, izpļaujām krūmus grāvī, lai redz parkā iekšā.

Daudz padarīts. Vairāk kā nekad. Ar trīs zāģiem un sekoru. Piecās stundās.

Dienu nobeidzot, atkal strīdamies. Es saku: — Latvijā nav skaidru parku kopšanas principu! — Saliņtēvs saka: — Ir! — Es saku: — Teorijā. Bet darba līmenī, rīkojumu un saistību līmenī — nav. — Eniņš saka: — Bet mūs arī aprunā. Maskavas rajona Dabas aizsardzības biedrības priekšsēdētāja vietniece Radionova allaž mūs piesauc. Ko tas Ziedonis tur padara... dara tāpat arī citi... Vai Centrālajā padomē, Dabas aizsardzības biedrībā, atbildīgs darbinieks. Es nezinu, kur, bet runā: tur, kur Ziedonis tos ozolus atbrīvējis, tur daudzi nokaltuši. Tur viņus gaida ar mieti.

Nu, Guntim diez vai var visu ticēt, viņš reizēm ir tāds

kā kara kurinātājs. Negribas ticēt, ka cilvēki, un vēl dabas aizsardzībasnieki, kuru darbu mēs darām, var tā runāt.

Pabeiguši ejam pa ceļu autobusam pretī. Lai nav jāstāv un jāsalst. Autobuss aizbraucis ar mežsargu — pirti kurināt.

Piesalst. Krēslo. Zilgmo. Dūmaka. Tā kā ceriņš... Pelēks. Sala dūmaka (meklēt sinonīmus Endzelinā!).

Balts lauks. Sala aizkars, miglas strīpa pār lauku, bet aiz tā — meža strīpa ar baltiem māju jumtiem. Klusums. Gaiss nekustas. Bilde... Latvija... Mēs te piederam.

[..]

Otrā rītā gar parkmalas ceļu atbrīvojam seno vītulu aleju no pieklīdušajiem ošiem. Reta aleja, Latvijā nav daudz tādu. Izzāgējam laukā ošus un apses. Pavasarī vītulu izkrituma vietās vajadzētu sastādīt jaunus vītulus. Bet nav nekādas nozīmes vietējiem ko tādu bilst — neizdaris. Viņi neredzēs nekādu vajadzību to darīt.

Kokus laižam šķērsām ceļam, tā ērtāk un organizētāk. Brauc viens otrs traktors, netiek pāri. Bet gribas ļoti. Savu spēku parādīt. Ja stumbri gulētu zemāk par asi, tad gan dragātu pāri! Mēs skatāmies nogaidoši. Ko daris? Lēks ārā lamāties? Lai tik pamēģina!

Nē, aizbrauc atpakaļ — pa apkārtceļu, nav jau tālu. Cits gan izkāpj palīdzēt, lai ātrāk. Kā jau cilvēkam pieklājas. Tad gan ir skaista sajūta. Tad tu jūties kā cilvēks starp cilvēkiem.

Saimnieki atsūtījuši zirgu ar ragavām. Sporta zirgu, sniegi vien put. Tikai — auksts. Tie, kas tikuši kulbā, čupojas priecīgi, bet atgriežas nosaluši.

Esam izdarījuši lielu darbu. Kaut arī nav gandarijuma un ticības, ka mūsu darbs ir perspektīvs, esam izzāgējuši kādus 12 ciešmetrus. Mežsargs rēķina — 1 rublis par ciršanu, 1 rublis par izgāšanu pie ceļa, iznāk 25 rubļi. Esam “nopelnījuši” katrs 1 rubli un 10 kapeikas. Strādājot ar trīs motorzāģiem un vienu sekoru. Un daudziem cirvišiem. Ar ainavisku izjūtu. Divas dienas bez atpūtas pauzēm, tik vien kā pie uguns apsildīties no vēja, kas velk starp parka kokiem.

Te jau nu redzams, kāpēc skaistums visur iet bojā. Par to nemaksā. Tam nav vērtes padomju cilvēka ikdienā. Un to, kas jau gadu desmitiem kā nevērtīgs ieskaitīts, to jau arī vairs nerēķina. Tā sāk zelt atkal analfabētisms. Mūsu vectēvi gāja trīs gadiņus skolā, bet savā apkārtnes izjūtā bija inteligenti un gudri. Speciālisti, kas te tagad strādā, daudzi ir mācījušies

skolās, kādus 16 gadus, bet truli kā pelavmaisi. Patērējoši kā cietumnieki.

Nē, naudu mēs par savu darbu neņemam. Mēs to nedarām naudas dēļ. Un mūsu darbs nav nemaz samaksājams.

Vēl spriežam par "tehnizēšanos". Vispār un arī mūsu grupā. Tajā ir kaut kas bistams: tehnika pavedina uz daudzumu un paviršību. Nogāžam bramanīgi, bet pēc tam nespējam veidīgi nokopt. Rokudarbs nedrīkst steigties tehnikai līdzī, rokudarbs grib padarīt kārtīgi, veidīgi, modīgi.

Un tehnika vēl vienu netaisnību ieved pasaulē: čaklo izstrādina, bet slīņķim ļauj atpūsties. Tehnika padara liela apjoma "pusdarbu", priekšdarbu (nogāž kokus un krūmus, teiksim), un cilvēki apjūk šai darba masā — rokdarbnieks cenšas visu savest kārtībā pēc iedibinātas sirdsapziņas, bet paviršais "tehniskais" savu pusdarbu uzskata jau par darbu, jau tā kā par padarītu. Čaklais izpumpējas un pārgurst, paviršais atpūšas un pierod strādāt pusjaukā. Bet čaklais pagurst ne tik daudz no padarāmā daudzuma, cik no nepadarāmā daudzuma, no tā haosa, kas priekšā. Tehnika, ja tā neiet reizē ar cilvēka intelektu, pleš plašus pusdarītā darba apvārsņus, veido surogātattiecības, paviršības gaisotni. Cilvēks zaudē cerības šī pusdarītā milzīguma priekšā. Tehnika haotizē cilvēku.

— Nu, nu, nu, vai tad mūsu grupā arī tā ir?

Ieraksti grupas grāmatā:

Parku kopšana arī ir māksla. Kā tāda, protams, ir dziļi subjektīva. Un tas ir labi. Mūsu nolaistie parki dod darbu ainavu veidošanā gandrīz jebkurai ģimenei.

Tas nenozīmē, ka jav jāievēro Dabas likumi.

Zinot elementāros harmonijas un kompozīcijas likumus (tāpat kā, piemēram, mūzikā), mēs varam no kāda haosa, kas valda tajā vai kādā citā parkā, izveidot sistēmu — skaistas ainavas...

Bet labākais ir tas, ka gandrīz katrs no mums šo sistēmu izveidotu citādu. Jautājums tikai — kurš uzņemas atbildību balstīties uz savas personiskās gaumes un rīkot darbus.

Esmu pārliecināts, ka katrā tādā parkā iespējami vismaz divi trīs ainavu sistēmas varianti. Bet katrā konkrētajā gadījumā jārealizē tikai viens — konsekventi. Ja vienā objektā caur mūsu darbību realizējas vairākas subjektīvas gaumes, tad ir slikti. Tad atkal iznāk haosīņš. Tikai cits.

Juris O.

27. septembrī ar saviem 10. kl. susuriem biju talkas darbos Rumbiņos. Cirtām krūmus ceļmalās, nocirtām arī, bet ne visai glīti tika sakrauts — jādiedzina.

Daži darbiņi bija arī iepriekš. 1979. gada pavasarī Riežupes parkā tirijām alas — ar spaiņiem nesām ārā nobrukušās smiltis. Vasaras sākumā Āraišu ezera krastā cirtām kārkļus.

1980. gada rudenī Brakos, pie Grestes ozola, cirtām alkšņus un stādījām bērziņus, bet pavasarī talkojām Kalāčos — grābām lapas, cirtām vecos ceriņus.

Māra Dz.

Ziedonis saka, ka citi saka, ka es esot redzēts ar šlipsi un portfeli, tas laikam norādot uz panākumiem. Panākumi patiesībā bija bez šlipes. Ar dažiem palīgiem atradām baigāko alu Latvijā un vēl nezināmu pilskalnu, nezināmu svētavotu, Elles bedres — lielākās sofozijas kritenes Latvijā.

Guntis

Trīs nedēļas skraidīju pa grāmatveikaliem, meklēdams "Tepat Latvijā", pat redzēt nemaz nedabūju. Beidzot izstāvēju rindu pie universālveikala grāmatveikala, kur caur durvīm tirgojās ar Eņiņa grāmatu.

Gustavs

BALTEGLĒS. PIE JŪRAS.

TURPMĀK — AR SOMU PIRTI VAI BEZ SOMU PIRTS?

Lāņu parks. Februāris. Te ir patikama strādāšana, tieši pie nakšņošanas vietas. Un — pie jūras! Tāli, tāli aizsalušas. Un balteglu skuju smaržā. Balzama baltegles te sasējušas biezoknī. Tāpat kā Vecpili Eiropas baltegles. Retinām, atstājot spēcīgākās. Pļaujam, cērtam, kapājam alkšņus. Cenšamies pēc dižākajiem kokiem atskārst parka kompozīciju. Ugunskurs kāpj debesīs.

Vakarā pārdomas par pagājušās reizes un citu pagājušo reižu somu pirts gājieniem.

Ieraksti dienasgrāmatā:

Man pašreizējais grupas sastāvs liekas ļoti simpātisks. Kāpēc? Tāpēc, ka strādā. Visā grupas pastāvēšanas laikā mums nav bijuši tik darbīgi cilvēki kā pašreiz. Nav ne stumdāmi, ne grūstāmi.

Vakari kopā ar grupu man vienmēr likušies daudz jaukāki tad, ja nav somu pirts un visādu vietējās varas un intelīģences pār-

stāvju. Bez kontaktiem, protams, iztikt nevar. Bet tiem jābūt lietīšķiem.

Atis

Pirmā plašā introducentu sēklu plantācija ir ierīkota Kalsnavā. Mērķis — apgādāt visu republiku ar sēklu un stādāmo materiālu (parkiem, apstādījumiem u. c.). Vietas izvēles princips izrietēja no domas, ka svešzemnieki jāaudzē pašos skarbākajos apstākļos, kādi mūsu republikā (klimata ziņā) sastopami. Ja tad tie izdzīvo un pat ražo sēklas, tos var stādīt jebkurā Latvijas malā — bojā vairs neaizies.

Tagad doma gājusi tālāk. Kurzemē sugu sortimentu vēl var paplašināt, jo klimats šeit maigāks (jūras tuvums). Šeit var audzēt atlantiskās sugas, kas Vidzemē vai Latgalē izniktu. Uz augšu trīs četrus kilometrus no Abavas ietekas Ventā, upes labajā krastā pasakainā vietā, tagad ierīkos Kurzemes zonas introdukcijas sēklu plantāciju (30 ha). Plantācijas saimnieks un meistars būs mūsu Kārlis.

Juris O.

Re, Pēteris tiek kritizēts par izlaišanos mutē. Mēs solām, ka ļausim viņam pseidoanalītiski izrunāt savas avangardiskās ambīcijas (ceļš viss ledus bedrēs — baigi kratās), ambīcijas, jā, izrunāt ārā mūsu grupā, tā kāpinot mūsu avantūriskās radošās potences.

“Правда” Baltijas rep. speckorespondents ielicis rakstu par mūsu grupu. Solīja atrādīt, ko uzrakstījis, bet neatrādīja. Sarakstīja banālības! Sabāzis savus sliņķa un tūļas teikumus manā mutē! Tagad rakstīšu sūdzību “Правда” redaktoram. [...] Viņi visi domā, ka mēs esam ļoti pagodināti caur tādu “Правда”! He!

Imants

Man strādājot, un vispār Lāņos, ir sevišķi silti ap sirdi — pirms vairāk nekā 25 gadiem te dzīvoju un beidzu šo skolu.

Vilnis

Tas bija viens no skaistākajiem saulrietiem, ko esmu pieredzējis. Klusums tik pārsteidzoši balts un mierīgs, ka varēja sajust tā vilinošo un suģestējošo spēku. Tā varētu būt kādā senā ziemeļu teikā.

Guntars

PARKUS RESTAURĒ TĀPAT, KĀ RESTAURĒ GLEZNAS. KUR IR PROFESIONĀLI?

Marts.

Lāņu parks mums ir iepatiesies. Tas ir maziņš, darbietilpīgs un skaists. Un vietējā skola solās to kopt tālāk, t. i., izplaut atvases, kas pēc alkšņu izciršanas šopavasār augs biedējošā masā. Ja viņi to izdarīs, parks būs glābts. Vēl tikai jāaizbrauc un jāpierunā saimniecības vadība parka notekūdeņiem dot ceļu uz meliorācijas grāvjiem. Jā — viņpus ceļa, tur, kur nomeliorēti lauki. Bet šaipus — šeit, parkā, krājas mitrums, un daudzi eksoti nīkuļo. Reizēm tāda sajūta, ka mēs par daudz redzam. Varētu tāpat kā daudzi muļķīgie talcinieki — pacirst, pacirst, sasviest čupu čupām un lielā gandarijumā braukt mājās dziedādami. Bet — nē! Mums jāredz gruntsūdens līmenis, meliorācija, eksoti, tradicionālais ainavas latviskums, beigās darba lauka nokoptība, padarītā darba nodošanas iespēja vietējiem kopējiem... Un vēl jāargājas, ka nesāk mums ko pārnest tie paši, kuriem par mūsu brīvprātīgo darbu vajadzētu priecāties. Tāpēc visu laiku pārspriežam savu pareizību un nepareizību.

Vai parkā drikst doties ar cirvi un zāģi bez profesionāļa klātbūtnes? Drikst un nedrikst. Vispirms jāvienojas, ko saukt par profesionāli. Skolotājs Mežsēta tika uzskatīts par lielu parka speciālistu, bet viņa laikā aizauga Kazdangas parks, jo viņa pietāte pret katru dabas iesētu dīgstu bija tik liela, ka viņš neko neatļāva ne cirst, ne veidot, ne retināt. Arī vecos mežkopjus interesē vairāk paši koki un to eksterjers nekā ainavu arhitektūra. Saliņtēvs neļauj izņemt pat acīm redzami parka vēsturiskajā ainavā netaisnā un nevietā iestādītus kociņus — kā cilvēku labās gribas stādījumu.

Savukārt jaunie mežkopji kokus vērtē pēc to rūpnieciskās vērtības. Kroplos, likos — ārā, zemos zarus — nost, alkšņu nogabalu — nost! Bet izcērtamo alkšņu nogabalā taču jāatstāj katrs citkociņš! Lai tas saņemams un ar laiku aizņem, pārvar alkšņu spēka laukus.

Šodienas mežkopju estētika ir ļoti praktiska: skaists ir tas, kas ir derīgs. Savā laikā tā mums, studentiem, mācīja folkloras zinātni: latviešu tautasdziesmās mūsu senči par skaistu atzinuši tikai derīgo. Tā bija melu mācība. Tā sabojāja pāris latviešu paaudzes. Nonāca tik tālu, ka vēlāk sākās strīdiņš ar

melioratoriem par ozolu skaistumu un derīgumu. Ozols ir skaists vai derīgs? Ar pragmatīķu atļauju derīgais vienmēr drikstēja tikt uzskatīts par skaistu. Skaistumu kā tādu par derīgu atļauts uzskatīt tikai šad tad. Un tad arī vienīgi pastarpināto skaistumu: teātrī, gleznā, alpinārijā. Bet ne "nederīgajā" dabā. "Ziedošs kartupeļu lauks ir skaistāks, vot, par visiem ozoliem!" Un pretargumenti netika uzklauti. Latvijas vēsturē kādreiz to nosauks par vosismu—verroismu.

Un nu parku restaurācijā mums nav pietiekami universālu speciālistu. Stiprākais puspraktiķis ir mežkopis Nulle, puspraktiķis tāpēc, ka viņa zināšanas paliek tikai praktiska projekta līmenī — nav kas to realizē. Mācāmies redzēt parka ainavu, kā viņš redz, ievērojam tos vispārīgos metodiskos norādījumus, ko parku zinātnē dod arhitekte Janele, prasām padomu tepat mūsu grupas zinātniekiem — Saliņam un Zvirgzdam. Pārējais viss atkarīgs no mūsu pašu izjūtas un labās gribas. Līdz šim mums noderīgi bijuši šādi parku zināšanas Janeles norādījumi:

* jāatrod sākotnējais celiņu tīkls, jo visa parka telpa un ainava ir bijušas plānotas tā, ka uztveramas tikai no celiņiem;

* jāatrod sākotnējie skatpunkti un jāpaver no tiem iecerētā ainava, kas gađu gaitā aizaugusi;

* jāizcērt visi nevietā iestādītie koki un krūmi, arī citādi labie koki, kas izauguši cieši blakus īpaši vērtīgajiem "skatukokiem", tos nomāc vai bojā;

* pilnīgi jāatbrīvo (parasti no alkšņiem, blīgzņām, apsēm) aizaugušās parku lauces, pļaviņas un bijušie brīvie kompoziicionālie laukumi.

Stilistisko piederību noskaidrot, kā arhitekte ieteic, nesam centušies. Uzskatām, ka veikt tādas, kā mēs darām, priekšdarbus var un drikst katra saprātīga talku grupa arī bez parka stilistiskās piederības noteikšanas. Tas būtu jau nākamās darba kārtas uzdevums.

Stilistiku, tā strādādami, tomēr mācījušies gan esam. Tā esam priecīgi brīnījušies par katru ainavisku iegrimi parka dziļumos Kazdangā, par ozolu izraušanos no biežokņiem Ungurmuižā, par aleju atkalparādīšanos Bīriņu parkā, par katru jaunatrastu skatpunktu Lāņos. Zvirgzds saka: — Senos parkus vajadzētu restaurēt tāpat, kā restaurē gleznas. Katrai retai koku kopai mūsu parkos jāpieskaras ar tādu pašu sajūtu

kā restaurējamai Rembranta gleznai vai Čaikovska partitūras rokrakstam mākslas zinātnes arhīvos.

Tik smalki vis nemākam. Bet vienu otru parka brīnumu tā tomēr esam uztaustījuši — uzmanīgi, gar celiņiem parka dziļumos skatīdamies.

TREŠO REIZI LĀŅU PARKĀ.

TITĀNAM, ENIŅĀM, BALTVILKAM KOPĪGA IZSTĀDE

Aprīlis. Atgriežamies atkal mazajā Lāņu parkā. Mēstepatās! Brauksim šurp, kamēr izkopsim un panāksim, ka saimniecība ierīkos parkam noteci līdz meliorācijas lielajiem grāvjiem.

Ieraksti grupas grāmatā:

16. un 17. februārī, 30. un 31. martā un 27. un 28. aprīlī notika Lāņu parka kopšana. Kopta parka daļa pie skolas, kur aug arī svešzemju koku sugas, Balzama un Sibīrijas baltegles, lapegles, duglāzija, Veimuta priede. Balzama baltegle dod paaugu (pašsēja). Izbraukumos parkā paveikts liels darbs, izcirsti apmēram 30 — 35 steri dažādu kokmateriālu. Parka centrālā daļa tagad izkopta. Darbs februārī bija grūts, to traucēja neparasti dziļš sniegs. Balzama baltegles meženi (nosacīti stādi) izstādīti vairākās vietās: Jelgavkrastos gar lauku ceļu, Lēdurgā un Duntē. Kopšanas darbos nocirsta svešzemju liepa (tas noskaidrots, kad koks jau bija zemē) un viena baltegle, ap 4 m gara, kas auga blakus bērzam. Brīdināju šo baltegli neaiztikt, bet to tomēr nocirta. Biju dusmīgs. Neizman-toju man dotās pilnvaras.

Saliņtēvs

Šī grupa gluži labi var iztikt bez manis. Pagājušajā braucienā katrs it kā darījis, ko grib, bez spiediena un uztiēpīgas disciplīnas — kā vecajos labajos laikos (kad tādas mūsu grupas nemaz nebija). Bet tagad vardarbība tiks atjaunota: Ilze strādās, Baltvilks stāvēs klusu, visi skatīsies diapozitīvus, grib vai negrib.

Biju Indijā. Tur gan katrs dzīvo, kā grib. Plurālisms. Saistoši ir tikai paša norādījumi sev pašam.

Pa šo laiku notikušas lielas lietas: mainījusies valdība, sabiedrība atmodusies. Vēl blisina acis, bet staipās arī uz ritarosmi. Un citi jau strādā. Kā Atis, kamēr mēs ēdam.

Rakstnieki bija Maskavā. Četrus vakarus. Ar Sudrabkalna piemiņu. CLN (Centrālajā literātu namā) zāle pārpildīta. Ar Ojāru Vācieti (Majakovska muzejā), ar Vili Lāci (Kolonnu zālē). Dziedāja Kokara "Dziedonis", vecenes ar Kremla lornetēm ložās sēdošos pēc trešās dziesmas baigi sāka pētīt — kas tie tādi, kas

kaut ko tik labu atveduši. Bet ložā sēž Gorbunovs un Peters, jaunekļi un jaunavas. Tas tā nav parasts vēl. Citās republikās vēl tik jaunas vadības nav.

Gribētos zināt, kur palicis Eniņš. Iespējams, ka mūsu netaktiskā mēļošana radījusi viņā nepatiku pret kolektīvo darbu un viņš aizgājis ģeniālā vienpatības darbā. Lūdsu līdz nākamajai reizei izlasīt kaut vai daļēji viņa grāmatu. Apspriešanai.

Zvaniņa kolhozs "Ādaži". Izlasījuši Gunta grāmatu un nākuši pie atziņas, ka viņiem vajag dabas aizsardzības uzraugu algotā kolhoza darbā. Aicinās Gunti uz tikšanos.

Mārai Zālītei piedzimis bērniņš.

Mārai Preijerei jāaudzina trīs bāreniņi. Mums kaut kas jāizdomā — varbūt jāņem līdzī visi četri, kādreiz jāvāc viņas puikas, lai viņa dabū mazliet atvilkt elpu un atgriežas mūsu pirmatnējajā ordā.

Kas tā par Baltvilka — Eniņa — Titāna izstādi skulptūru muzejā? TITENBALTS? ENIBATĪTS?

Ko Dzērve bija izveidojusi skolu folkloras grupu skatē? Ko viņa maisījās pa "Ziemeļblāzmu"? Jautājumu daudz. Ja nebūs vienota pasaules uzskata, pareizās atbildes neradīsim.

Imants

Daži (dažas) saka: es esot palicis ļauns, sevišķi to varot redzēt, kad noskūta bārda.

Citreiz sev tik daudz iestāstu, ka briesmīgi svarīgi darbi jā-dara, ka pats sev sāku likties SVARĪGA PERSONA. Tik svarīga, ka, šķiet, varu atļauties aizmirst sevi kā cilvēku.

Citreiz atkal paliek žēl (sevis, vai?) un gribas (kā visiem, kā visiem!!!) aizmukt dziļi, dziļi laukos vai uz Parīzi aizbraukt uz mēnesi — lai nebūtu neviens jāsatiek, lai nebūtu ne par vienu jādodomā (viņi gan domā, ka es par viņiem tāpat nedomāju), lai nebūtu nekas jādara.

Kad nekas nav jādara, tad tikai var sākt pa istam kaut ko darīt.

Pēteris

Mana profesija — ārste. Visādi cenšos palīdzēt cilvēkiem. Saskarsmē ar slimajiem zaudēju lielu daļu iekšējās enerģijas. Tā jākompensē ar pozitīvi uzlādētiem, tādiem cilvēkiem, kuriem galvā labas domas. Gribas arī pabūt laukos un fiziski pastrādāt. Redzēt vairāk skaistuma ap mums.

Īrenāte

Pieķēru sevi pie domas, ka šajās dienās kaut kas ir iztriecis no ierastā izjūtu kompleksa. Neticami, bet iznīka negatīvās emocijas. Ja tā būtu arī citiem?

Guntars

PAR MAZ IR BŪT PĀRSTEIGTAM UN SĀPINĀTAM.

ĪVĪTES

Jā, skolotāj, mēs saņēmām Jūsu vēstuli, kurā Jūs mūs aicināt kaut ko darīt:

Vai Jūsu spēka vārdi nebūtu tik jaudīgi, ka spētu ierosināt kaut talkas veidā sakopt mūsu Dainu tēva dzimto vietu — bijušo Struteles muižu un tās apkārtējo parku. Nesen man gadījās tur nokļūt, un mūs pārsteidza un sāpināja tā pamestība un nesakoptība, kas valda tai vietā.

Jā, skolotāj, spēka vārdi ir teikti, tie ir atkārtoti un atkārtoti, bet tauta vēl ir kurla. Jau un vēl kurla. Bet viņa nav akla! Vai Jūs bijāt tur, parkā, ar saviem skolēniem un rādījāt, kas jādara? Vai ar saviem kolēģiem, rajona skolotājiem? Vai Jūs skolotāju konferencēs aicinājāt kopā līdzdomātājus braukt talkā uz Struteli? Šis ir tāds laiks, skolotāj, kad par maz ir būt "pārsteigtam un sāpinātam". Ir jādara. Tauta nav akla, viņa Jūs redzēs. Jūs taču zināt, ka redzes atmiņa un redzes iespāidi lielākajai daļai cilvēku ir stiprāki par dzirdes iespāidiem. Tad kāpēc mēs viens otru aicinām? Iesim un strādāsim! Pašaicināti un pašaicinājušies.

Ir maijs. Braucam uz Dundagu. Stādīt ives. Kokveida ives, kas palikušas kā relikti no siltākā atlantiskā perioda ledus laikmetā. Īvu galvenā atradne ir Slīteres rezervāts, bet visiespaidīgākā ive (apkārtmērs 2 m, diametrs 63 cm) aug Tukuma rajona Zentenes parkā. Slīteres Zilajos kalnos aiz Zeltsiliem, mitrā, īpatnējā, tikai Slīterei raksturīgā mežā, izklaidus iestādām 300 stādīņu. Kūdras podiņos tos mazus un skaistus mums sagādājis īvu censonis (vienīgais Latvijā!), apstrīdētais un bremzētais, neatlaidīgais un nepiekāpīgais kokaudzētājs Mitlers. Bez viņa neatlaidības ives Latvijā diez vai vairs būtu. Ir bijis tāds laiks, kad ives ar nolūku izcirstas. It kā tāpēc, ka govīs, ganībās tās ieēzdamas, kļuvušas ālavnicās. Tad zemnieki sākuši ives nīdēt. Bet varbūt tās iznīdējušas mantkārīgās bērnu vainagu pinējas — īvu skujas ar sarkanajām

ogām ir ļoti svinīgas un skaistas, tieši kā svinīgām sērām radītas.

Lai tie nepazustu meža uzraugiem, stādiņiem iedzenam klāt mietiņus. Uz stādījuma vietu atbraukuši arī skolēni no Dundagas, kopā sadziedam un muzicējam, sākas folkloras vilnis, bērnus atvedis viens no neatturamajiem Latvijas folkloristiem Valdis Ābols. Dažas meitenes baltās zeķītēs un kurpītēs, kā no skolas nākušas, bet šeit bezdelīgactiņu zeme vēl slapja, glūdaina un nemīlīga. Bet sen jau ir ievērots, ka folkloristiem nesalst. No kā viņiem tas siltums?

Otrā dienā stādām īvītes arī Skolotāju norā.

SAJŪTA, KA ŠINĪ VIETĀ VAIRS NEESI SVEŠS. HOMING!

Kalupes virziens. Otrreiz. 15. un 16. jūnijs. Esam divdesmit viens! Acīte. Tutepatās! Atim studentu festivāla cepure. Kļūstam idejiskāki un jaunāki. Andris pavasarīgi noķemmējies — kā strazds. Dacei — sudrabs. Un caurdūriena kamzolis. Ilze atnākusi vēl slapja — visu nakti mazgājusi labākās drēbītes Kalupes zaļumballei!

Imants parādījies pēc jubilejas — nenosakāma vecuma jubilārs. Tad vēl visi dakteri. Pilnīgi visi.

Es pa šo laiku biju Kastaņolā. Aizvedu Lugāno pilsoņiem dāvanu — 40 kg smagu bronzas skulptūru Lugāno mērijas interjeram — Aivara Gulbja Turaidas Rozi. Par Raiņa piemiņas sargāšanu. Bija negaidīti grezna uzņemšana.

Ārā tuvsalnu stāvoklis. Purvos apsaluši ozoliņu un eglīšu dzinumi, papardes un brūkleņu ziedi. Dzenājas mērkaziņas.

Lainei ir veselas divas gleznas jauno mākslinieku izstādē. Tur ir arī mūsu vecā Vitolda kataklizmas: lidojošie ozoli, kas pārvēršas tualetes papīra paciņās. Civilizācijas joki. Dabas un Kosmosa paradoksi.

Autobusā skaļi! Es jau teicu — daudz enerģijas. To Kalupē materializēsīm.

Pa laukiem skolēni ravē bietes, bet Rīgā parādījies vārds "importņeje" (Есть что то нибудь импортнее?*)

Skatieties pa logu ārā! Tāda zaļuma pēc Jāņiem vairs nebūs. Tas ir stulbās dzīvības laiks. Aprobežotā sievietība tiecas pēc

* Vai ir kaut kas importa? (Tulk. no krievu val.)

Nīcgales mežos. Mūsu izkoptā liepu audze.

aprobežotās virietības. Dzišanās. Ja tā ieklausās. Ja ar nāsīm kārtībā. Tās ieplešas kā zvēram. Kā zaļam zvēram.

Nīcgales mežniecībā turpinām kopt liepu audzi (2. stāvā). Zem apšu audzes aug liepas, kas jāatbrīvo normālai augšanai no šīm apsēm. Kopjamais objekts atrodas pie jaunizbūvētā ceļa, kas ved uz republikā lielāko — Nīcgales laukakmeni, kurš atrodas apm. 1,5 km no mūsu objekta.

1985. gada vasarā Nīcgales mežos notika arī Mežsaimniecības ministrijas un citu atbildīgu darbinieku seminārs, kur, starp citu, apskatīts arī mūsu paveiktais darbs. Notikušas debates, mežzīnei A. Rubīnei izteiktas piezīmes, gandrīz pārmetumi, kāpēc mežniecība pati nav izkopusi šo objektu, vietām vēl vajadzētu izcirst vienu otru koku. Seminārā nepiedalījās. Rīgā ierados pie galvenā oponenta E. M. un visu atspēkoju. Par šo objektu informēju vadību un uzrakstīju nomierinošu vēstuli mežzīnei.

Salīņtēvs

Un tā esam Nīcgālē pie lielā akmeņa. Lietus list kā pa Jāņiem. Pirms kāda laika biju Nīgrandē pie Janševska birztaļiņas. Mūsu kādreiz zāģētā malka aizvesta, žagaru kaudzes pamatīgi saplakušas, bet mūsu atvestais akmens stāv, kā stāvējis, uzraksta vēl nav.

Biju vēl Duntē, kur pagājušo reizi stādījām baltegles. Septiņas no tām nokaltušas, un vienu eglīti nolauzusi gotiņa, kas tur

ganijās ļoti tuvu. Pēc tam skatījos eglītes pie Liepupes, tās aug kopā ar kuplo zāli. Pēdējā pieturas vieta bija Ainažos pie Krišjāņa Valdemāra mastu priedēm. Kā par brīnumu, priedītes aug griezdamās, pa visu lielo laukumiņu kādas desmit "izkritušas". Neiestādītās priedītes, ko pagājušajā gadā salikām mājiņas mūros, izskatās, ka neviens nav aizvedis, kā bija domāts, bet turpat mētājas pamestas mūros.

Voldemārs

Homing! Tā ir mājās nākšana, tā ir mājās iešana, autobusā iešana, mežā vešana. Tā dara putni, tā dara zivis, tūkstošiem kilometru, pēc saules vadoties, pa nakti sitoties, pēc smaržas, pēc garšas. Homing rodas tad, kad kaut kur aizbrauc un izbauda, kā tas ir, kad pavada vienu mēnesi Ļeņingradā, ēdot cīsiņus un levomicetīnu vai otrādi. Mājās var darīt to, ko dara mājās.

Aivars Z.

Es nebiju divus braucienus. Raku savai kokaudzētavaī kociņus. Sāku ar Lielajiem kapiem — tur kļavu, ka biezs. Pa kapiem klist sunisti, puķu lasītāji, pudeļu lasītāji un dzērāji. Kad kapus biju daudz maz iztīrijis, pārcēlos uz mežu. Raku pilādžus, bērzus un visādus citādus kokus, kas vien man derēja. Pašās beigās raku liepas Lāņu parkā. Kad rakšana bija beigusies, vajadzēja stādīt. Tā man pagāja aprīlis un maijs.

Atis

Preambulā — atpazīšana (sevis, citu, visa) caur atvēršanos — kā franču pirtī, fiziskajai čaulai sabrūkot, atelpojoties, uz melnās, vecās zemes kailām kājām nostājoties (etc., etc., astrālā virzienā...). Tu iedomājies savas fiziskās esības organisku kopsakaru ar vidi — Dabu un to kā ideāli pilnīgotu kibernetisku sistēmu.

Pastāvēšanas kopsakarības Lielajā Dabas kopsapulcē — Visu mā (jauna teļa komplekss pirmajās ganībās).

Šeit — šo pirmatnējo Dabas elementu stihiski piejaucēts, introduced (brīvprātīgi gan!) koku vīriņiem, mežu — puzuru cilvēkiem, mākoņstūmējiem.

Ačgārnis aplamnieks būdams, reti esmu iemanījies ienākties laikā. Jā, bet tam ir nopietns iemesls — esmu, bērns būdams, no otrā stāva izgāzies. Nenosities. Bet visu laiku kā apdauzījies. Apdauzīts. No tiem, kas iemanās kāvienu dabūt baznīcā.

Radurakstos par 3/3 bauris, kartupeļēdājs, no pelēkās pirts pakrēslas pārējiem populus pelēkā priekšpusdienā piejaucēts.

Kūņojos laukā no zaļās puskrēslas. Kazi, ka nesaplaukst vien kāds aplam pareizs kultūraugs. Rauga tam it kā pietiek.

Juris (pasvaigi imatrikulēts)

Šodien, 16. 06. 85., list jau no tik agra rīta, gulētāji pa apbrīnojami tievajām gultiņām grib gulēt zem siltajām, vatētajām papildsegām. List viegls, caurtekošs, sīkpiļains sēņu lietiņš, kura vāks nav paredzams, laikam tomēr novilciet visai dienai. Medicīnas darbinieku dienai, kuri šoreiz ir pilnīgi visi. Laikam tikai tāpēc.

Krastiņimants aiziet uz Kalupes ezeru peldēties, lai novāktu pēcballes miegu. Višķu balle esot bijusi šim reģionam atbilstošā limenī.

Visi ballenieki apmierināti un noslēpumaini.

Pēc apēstām maizītēm jauns etaps grupas dzīvē: novecojušo Latvijas aleju kopšana. Kalupes alejā puskritušās trīs kļavas tiek izzāģētas. Nogāztas ceļam virsū. Stāv priekšnieka nīva, brīnās autobuss. Vietējie neizpratnē — kāpēc muļķi lietū kļavas zāģē, mašinizētie nekāpj ārā, jo viņi nevar — viņiem no ieraduma un no mūžības violetzilgani deguni. Koki nozāģēti, nu var priecīgi savākt mantas un braukt uz liepu audzi. Ir gan slapjš.

Ar sirdsapziņu sīzdamies, sēžu, rakstu autobusā, jo baidos no pneimonijas atjaunošanās. Trīcu zem savas ādas, jo galapunkts jau vientulības brīžos pazib, un vai kā negribētos vēl atstāt šo (un arī vēl to) nepadarītu, nenoformētu un klausošiem neizstāstītu, neizskaidrotu.

Citi sakopj liepu audzi. Slapji un nomirkuši. Zāģi kauc, driz nāks autobusā. Kā tas viss saucas? Atdeve. Apliecinājums. Varēšana. Griba. Nicinājums šķērslim. Godprātība. Vienotība. Darba vajadzība, darba kaifs. Pat Saliņtēvs ārā mirkst. Man vajadzētu prasties... Pietiks.

Sāku augu lietās diskvalificēties. Tāpēc pēdējo nedēļu biju gan Bauskas "Uzvaras" Pogranicē, Pācē, Pīrāgos un Gailišos, gan Skrīveros, gan Tēlnieku parkā pie Mārupītes, Rīgā. Varbūt vēl nav par vēlu atgūties?!

Vasara plaukumā, liepas atelpo.

Liepu audzei veidojas cits režīms, no liepām ārā apse un bērzs, vai tīraudze te varēs noturēties? Bet izdarīts ir. Visi nāk mašinā. Slapji, bet nevaids. No cimdiem žļurkst ūdens, un neplikais Zvirgzds pret plikām meitām negribīgi piever acis.

Andris Zv.

Autobuss jau pagriezis purnu mājas virzienā. Visi sausi iespējamības robežās. Miļā atmiņā paliks izretinātās liepiņas, žļurkstošie cimdi un zeķes un triskāršā pirts.

Rīt brauksim komandējumā uz Trapeni un Gaujienu, vāksim materiālus.

Vizbulīte

Pēc armijas katrs mēnesis nāk ar savām smaržām. (Tās visvairāk bija aizmirstas.)

Līksnas ballē daudz jauku meiteņu silda sēdekļus, zēni stutē sienas. Vajag dažiem tikai sākt, un uzšķiļas abas puses dejas priekā.

Labas ērģeles Kalupes baznīcā, jauka, zila atmosfēra.

Sīlis Māris

Nu, tik jauki smidzina, ka dvēselīte tā vien raujas atpakaļ autiņā. Cik glezni jūsu pieliedētie ērkuli un nošķiestās sejas! Un tomēr man te patīk. Šīs divas dienas dod laika izjūtu, kura Rīgā bieži ar muti "noļurināta".

Pagājušo nedēļu dzivoju Sliterē, iznāca iet garām mūsu stādītajām īvitēm. Sajūta, ka šai vietā vairs neesi svešs.

Andris U.

Kad atgriezāmiešies no Nicgales, liepaudzes izkopšanas Daugavas krastā, Zviedru skanstīs ēdām launagu, ēdām pupas, mizas izmētājām zemē. Gusts rājās un pupu mizas salasija, lai nepaliek netīras pēdas.

Guntis

DIVIENA, DEVĒNA, DIEVĒNA.
ĶELĒNA TĒVAM ČETRAS MEITAS.
ZĒNI RĪGĀ DEMOLĒ VILCIENUS

Jūlija vidus. Gaiziņa virziens. Mūsu ir maz. Kā jau vasaras vidū, kad visi izklīduši baudīt vasaru. Tikai četrpadsmit. Toties viszūticamākie. Ilze bezkaunīgā kārtā salauzusi roku un ieģipsējusies. Trīs dakteri pārņemti no spēcīgām kaislibām: aizbraukuši uz Karēliju — makšķerēt odus. Ir skaists laiks. Septiņbrāļu dienas mēness maiņās neielija. Būs vasara ar baltiem mākoņiem, pārkoņiem, miglām un sauli.

Uz Gaiziņu braucam diezgan neuzticīgi. Tā ir briesmīgo tūristu vieta. Braucam tikai pēc Saliņtēva vēlēšanās. Solīts mums atsevišķs "objekts" lieguma zonā. Mazliet pastrādāsim,

autobusa došanas tiesu, bet galvenais — pavērosim, kādi mēs paši esam salīdzinājumā ar citiem spēkiem sakopšanas kartē.

Jānis Pommers ir Gaiziņkalna apkārtnes saimnieks jau četrus gadus, pirms tam 22 gadus bijis Madonas mežsaimniecības mežzinis. — Man sāka izstrādes kubikmetri jau sapņos rādīties, — viņš saka. — Es atnācu dabā. Cerēju gan vairāk. Meža pētniecības stacijā — savi trīs simti cilvēku. Es domāju, ka vairāk palīdzēs. Bet nevienu talku!

Atradis izverdošus avotus, uzstādinājis diķus, pie Kulitēniem izcēlis mežmalā sudrabvitolus. Cik skaisti tie uz meža melnā fona spēlējas gaismām!

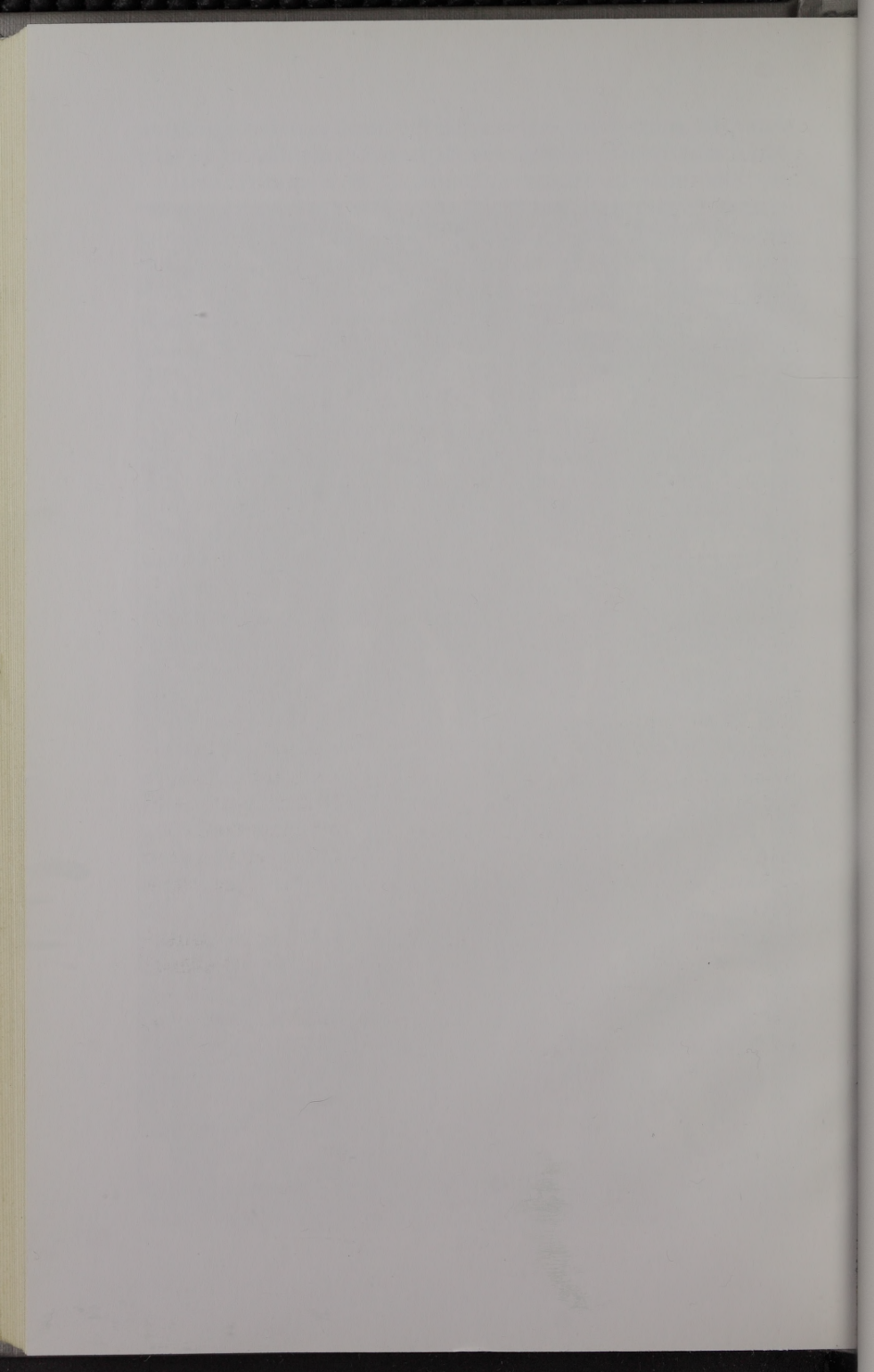
— Gaiziņš, izbīvēts no mežmalas alkšņiem, guļ pie melno egļu masīva. Četru gadu laikā alkšņu jauda samazinājusies par 50 procentiem, — saka Pommers. — Baltalkšņu audzes jau simtprocentīgi izņemtas, pašlaik jācinās tikai ar atvasēm. Nav jābrauc nekur, ne uz kādām Karēlijām, jāprot pašiem savu dabu turēt skaistu un varenu.

Mēs visu apskatām, izstaigājam un nolemjam, ka mēs šajā simtinterēšu neskaidrajā kompleksā ar pilnu krūti tomēr nemetisimies vis. Tikai šo vienu rāvienu: kalnvirzienā izretināsim mazās eglainītes biežūkņu. Savu trešdaļu vai pusi paspējam: cepina jūlijs un ugunskuri, egļu liesmas ir jo stipras, esam sviedros slapji, sausie zari biežūknī skrāpē, skujas karstumā kož un lip, vienīgi lielo egļu vēsmā var atvilkt elpu.

Direktors, redzot mūsu darbaspēju, piedāvā sastrādāt un pat māju pastāvīgai mūsu grupas mītnei nedaudz kilometru attālumā. Bet mēs neticam lielo sistēmu iespējām, mūsu grupa ir pārāk intīma, lai mestos iekšā tūrisma industrijas piedraņķējamajā katlā. Te jāstrādā ar valstiski lielām jaudām. Kuru, cik redzams, direktoram nav. Viss, cik var saprast, dibinās atkal tikai uz viena cilvēka aizrautību, viena cilvēka atdevi. Ja nu Kalsnavas mežu pētniecības stacija mums to māju piešķirtu, mēs ņemtu Viešūra ezeru, paši savu Dieva dotu gabalu, un to sargātu, lolotu, koptu, veidotu, bagātinātu, apdziedātu, noslēptu no nejēdzībām. Mežniecības sen tā varēja darīt: atdot ilgtermiņa lietošanā savas puspamestās mājas pilsētu entuziastiem apkārtnes sakopšanai. Un Latvija atmostos skaistumā.

Pommers mums dažiem, kam tas interesē, rāda ūdensdzislu ceļus uz Gaiziņu: virs tām vakaros sākoties pirmā migla un

guļot garām sloksnēm un līnijām, līnijās augot arī sarkanie plūškoki, līnijām un rūtīm augot zirgskābeņu milzīgie krūmi. Bet tur, kur kalnmalēs lieli cero doņi, tur pusotra metra dziļumā snauž avoti. Viņš jau vairākus tādus uzracis un izlaidis pasaulē diķa platumā. Tagad lēnām tajos ieaudzē zivis.

Otrā dienā kopjam Viešūra ezermalu. Šis trīsstūris starp Gaiziņu, Bākūzi un Ķelēnu ir pilns latviskiem brīnumiem. Šie ir trīs augstākie Latvijas kalni. Un te redzams, kā Dievs radījis pasauli. Iesākumā bija vārds... Te Viņš — un kāpēc? — vārdus saucis ar “vie”: Viesēni, Viešūris, Vietalva. Un te lauku mājās dzīvo Saulcerīte Viese, rakstniece (arī ar “vie”). Viņa zina šejienes teiksmas. Kā Viešūra ezers atceļojis. Kā solījis, ka viņa dēļ nekas slikts nenotiks. Saulcerīte Viese teiksmas aprakstījusi, bet mēs tās iezīmēsim vietās. Vietās, akmeņos, birzīs, ainavās. Palikšanai. Piemēram, pie Dietlavas pilskalna ezera dziļumā ejot kāpnes. Trepes redzētas 1868. gadā, tā sauktajā sausajā gadā. Ezerā neviens nav slīcis, ja nu kāds dzērājs sava dulluma pēc. Mēs to atzīmēsim. Kā, kur? Tad jau izdomāsim. Un visus māju vārdus, kādi bijuši apkārt ezeram. Melnvēži, Ķelēni, Brikšķava...

Strādājam pie ezera Divienas birzī. (Pēc tuvējo māju vārda saukta arī par Tropeļu birzī.) Ļoti saudzīgi. Jo daba te pati uztur savu neaizskaramību. Birztala ir pasakaini tīra, vieni bērzi un dažas egles, kas ar savu zaļumu glezni iederas baltajā ritmā. Neviena biezokņu krūma, visus šos garos pēckara gadus te pasaules haoss nav līdis iekšā. It kā šī birzs būtu katru vasaru kopta un kāda sargāta. Mēs arī izņemam tikai kritālas un priekšplāna alkšņus, kas pļavā jau aug un, ja skatās no kalna, dambē ciet ainavu. Lai paliek priekšplānā tikai mežabeles.

Cauri gadsimtiem un visādu grāmatu rakstībām nosaukumi atnākuši līdz mums dažādoti. Diviena? Devēna? Dievēna? Deviena? Tuvumā ir bijusi Dievēnu muiža. Viešūru sauc arī par Divienas ezeru. Krūmiņtēvs zināja stāstīt teiksmu par Divienu, kuru man patika ielikt dzejoli.

*vīrs Dietlavas kalējs
audusi garus audeklus
vienreiz brauc pār ezeru
viņa atlaiž airus*

un virs Divienas sēkļa
dzimst meita

atnāk vecas mātes
un pareģo
izaugs ļoti skaista
izdarīga saprātīga
visādi jauka
viegla kā ezera kaija
mūžs būs īss
bērņus būs jāsaņem laivā
un kapā vienai
nebūs jāguļ

iebraukusi ezerā sešas reizes
atvedusi trīs dēlus trīs meitas
septīto reizi: govju slaucamais laiks
izslauc gan to govi
bet jūt
būs par vēlu
sāk skriet, līdz laivai aizskrien
bet pakrīt
radies septītais bērns
bet nelaime skrējusi līdzī
un turpat abām jāpaliek
un vīcējs teica: turpmāk tais kapos
aiz viņām nevienu
vairs nerakt

pamācība
laime iet pa priekšu
nelaime pavada
nekavējies daudz
jo tev pa pēdām nāk nelaime

Pēc tam braucam uz Ķelēnu kalnu. No šejienes Vidzeme ziemā mirdzot visskaistākajās sarmās. Tās savā laikā medija ar fotoaparātu dārziņš, vēlāk selekcionārs Pēteris Upītis. Viņš uzzīmēja arī Vidzemes skaistāko sarmu novērošanas karti. Novadā no Vietalvas līdz Ķelēnu kalnam.

Ātrais Ķelēns! Tā saukuši Ķelēnu saimnieku. Ka tikai citi nebūtu šim priekšā! Viņam četras meitas. Kristīne — liela dziedātāja. Viņai bijusi tautasdziesmu klade. Rakstīta veselus divdesmit gadus. Arheologam Urtānam vēl esot izraksti no viņas dziesmām.

No māju godības nekas nav saglabājies, tikai aizauguši lauki. Toties jo skaista birtala kalniņā. Te izkopt! Četru meitu birtalu! Ar četrām zīmēm. Akmeni? Zeltā! Sudrabā! Ar četriem vārdiem. Kā viņas sauca?

Zied kalna āboliņš, saukts sauleskrēsliņš, balts, smalks un sīkdaļains, vēl gleznāks par vīgriezi. Šai Saulkrēsliņa kalniņā, četru meitu saulkalniņā kavējoties, negribas iet prom. Nevar jau visu paspēt, nevaram saglābt.

Ezera viņā galā Brikšķava, dzelzs anomālijas. Cilvēki tur nomaldās, piesitas vadātājs, un tu maldies vienā alkšņu nogabalā vai visu dienu. Rudens miglās un dūmakās cilvēki vilkuši no mājas uz māju dziju, pa kuru ciemos iet un atpakaļ tikt. Pat modernie, pārgudrie pilsētas slēpotāji brīdināti, nav klausījuši: kas nu tur ko neizslēpot cauri alksnājam pār ezergala purviņu uz otru krastu! Bet nekā: pēc laiciņa atklīst atkal atpakaļ uz savām pēdām — un tā vairākas reizes. Sevišķi pavakarēs, krēslas zilgajās stundās. Vai, kā Austriņš teica, — sirmajā stundā.

Visur tur zīmes jānoliek. Dzīvei un brīnumiem.

Atvadāmies no Pommera, viņam drīz jāiet pensijā, viņš piesakās mūsu grupā. Arī mežsargs, arī mūsu iecerētās Rutuļu ezermalas māju saimnieks. Ja mēs te brauktu strādāt... Nesolām visu dvēseli, tikai pusi. Visur, visur Latvija gaida rokas un atdevīgu darbošanos. Ja mostos visās malās, tad vēl varētu saglābt. Visur varētu veidoties tādi novadnieku klubi — "Diviena", "Valpene", "Puišu kalns"...

Mājās braucot, ēdam konfektes. "Teātra". Nenosūkājamās. Ilgspēlējošās. Kā Kasparovs un Karpovs.

Ieraksti grupas grāmatā:

Pie 28° saules svelmes pievienojam divu ugunsgrūdu karstumu, labi barotu ar sausām eglēm. Gaiziņā starp meža zemenēm un siena kaudzēm. Gaidām uz fantastisko zivju zupu. Tad peramies pirti. Saulcerīte Viese stāsta par brīnumiem, kas atgadījušies pirms mūsu ierašanās. To apstiprina arī milzu zemeņogu torte. Kuriem vēl nav gana, dodas pie Raiņa uz Kastaņolu, pārējie iegrīkst nakts

miglā. Svētdienas rītā kopām Dievēnu birzīti. Laimes avotiņā skalojām acis, lai redz ko nebijušu. Ap meža Velniņa akmeni vīgrieži 1,5 metri gari. Ezers silts un labvēlīgs. Žļurkstoša pastaiga gar ezermalu. Vasara pilnbriedā izzied zaļu zālēs.

Laine

Vismaz sevi es noteikti pieskaitu pie altruistiskiem egoistiem. Tas darbs, ko es veicu braucieni laikā, ir nieks salīdzinājumā ar baudījumu, kuru sniedza daba. Vakar pēc pirts aizgāju līdz Kaķītim. Atrados absolūtā mierā. Dažu minūšu laikā redzēju zaķi cilpojam, pīlītes peldam, stārķi vardes meklējam. Tas laikam izklausās banāli, piemēram, kā Šiškina gleznas reprodukcija, bet dzīvē tas ir brīnišķīgi. To mieru es ņemu tikai vienīgi sev. Es stiprinu savu nervu sistēmu, savu miesu un garu. Redziet, cik daudz reižu atkārtojas vārdiņš "savu", un tas jau nu gan ir egoisms.

Renāte

Pats lielākais pārdzīvojums bija piedalīšanās Gunta Eniņa ekspedīcijās Braslas krasta Velna bedrēs. Tas bija lieliski — rakt un izrakt (atrakt) ALU ar EZERU un tad pa šo 2 m dziļo ezeru peldēt uz piepūšamā matrača (+ 7° C).

Mana vecāmāte teica: "Izmanies pats, tad Kungs ar' būs labs."

Mārtiņš

Prasīju Andrim, kāpēc jācērt tāda egle, bet viņš teica, lai darot, ko liek. Un es dariju. Krastiņš zāģēja nikni, kā jau visi, kam rokā zāģis tiek, un apstājās tikai tad, kad izbeidzās benzīns. Ilzes nebija, un es zināju, ka danči, tādi kā pagājušo reizi Liksnā, šoreiz nebūs.

Mani sauc Uldis, un es esmu inženieris, kas taisa radio.

Otrreiz mūžā esmu Gaiziņkalnā. Te ir labi, jo visu laiku pastāv iespēja tālu redzēt. Teorētiski, protams.

Zēni Rīgā demolē vilcienus, piekauj dažu labu, splauj sejās, un tā sauktie pieaugušie (dažs tādā pašā puikas vecumā, tikai no agras bērnības skolā un pionieru nometnēs par sīkpriekšnieku izmācīts) "pieņem mērus". Aizliegt, apcietināt, publiski nozākāt — to mēs protam. Bet ieraudzīt paši savu idiotismu dauzonīgo puiku pasniegtajā spogulī — pasarg', Dievs, no kaut kā tāda. Jo mums lielākas lietas prātā — jāspēlē kaut kādas divainas galda spēles: "kadru politika", "ekonomiskais eksperiments", "skolu reforma", etc. Un vēl brīnāmies, ka spēlmaņu bērni, redzēdami vecāku postu

un neveselīgo sejas krāsu, negrib piedalīties azarta kaislibās, bet prasa drošus ienākumus.

Saprotams, mūsu grupā iet citādi, visi to zinām un tāpēc jau braucam, bet tas — a priori. Tālumā rej suns, un visā Latvijā gan labie, gan ļaunie, gan prātīgie, gan muļķi, gan visi pārējie sēžas pie svētdienas brokastgalda. Pēc dažām minūtēm radio sāksies raidījums "Ģimenes lokā".

Pēdējā laikā esmu sācis rakstīt vēstules. Iespējams, ka man to nevajag darīt. Dzīvi var arī interpretēt kā kļūdu virkni, kuras kopā satur patieso brīžu fragmenti. Bet tā izskatās, tikai no augsta kalna raugoties. Parasti dzīvojam pa leju.

Pēteris

100 BALTEGLES LĒDURGĀ. DZIESMU SVĒTKI.

PIRMO REIZI LATVIJAS VĒSTURĒ — PAZEMES EZERI

17. un 18. augustā, pēc nobeigtiem darbiem Lāņu parkā, Lēdurgā izstādītas ap 100 baltegles. Interesanti bija iepazīties ar Janītēnu dendrāriju, kuram pamats likts 1973. gadā. Šeit aug daudz citzemju kokaugu sugu un formu.

Salīntēvs

Šonakt pēc ziņojuma par diskotēku apspiešanu mums bija kolosāla dišene — ar zibens lāzeriem un viņņiem. Nekad neko tādu jūrā nebiju piedzīvojuši.

Dace

Dziesmu svētku gājiens šodien bija ilgs. Arī Voldemāru redzējām un Zvirgzdu ar Botāniskā dārza kori. Arī es kliezdu, stāvēdams Leņina un Blaumaņa ielas krustojumā pie baznīcas. Arī Aivaru un Ati, un Baltvilku varēja šeit pat dzirdēt.

Dziedāšanu klausijos sestdienā, vakarā. Biļetes man nebija, bet pārkāpu pāri žogam.

Gustavs

VII. 85. Sev atklājums: Lapu zeme. Lapzeme. Lapi (iztēlē). Polārā tundra. Skarbās pirmatnības elementi. Savā dzidrajā gaišumā nekur neredzēti ezeri un ūdeņi. No vides izrietoša organiska tīrība. Eksotiska flora. Absolūti nobeigts, smalks dabas akmeņu — sūnu — ķērpju dizains, klinšu pakalns līdz pilnībai (?) tonāli noskaņotās krāsās: sārti — melni — zaļgani — pelēcīgi — brūnās ar saules leņķa maiņas doto iespēju pārvērsties pustoņu simtos (Egila fotoredzoklis). Rīta, dienas, vakara un nakts (arī ar Sauli!) gaisma. Dabiskā pašsakoptība un iekšējā organizētība.

Precīzs ritms. Kāda skumja putna divu trešdaļu takts vienmuļš, sērīgs refrēns. Ziemeļu zosis kalnu ezerīnos — grācija, gāgas, kaut kāds akadēmisks zosiskuma etalons. Grimšana eņģuntiskā — mikropasaules kārtības, pabeigtības un skaistuma — apcerē. Mežoniģis, pagānīskis lieltonnāžas ģigantīsko klīnšu skaīstums kanjonos — gatavs Dabas veīdotu skulptūru (ainavu) rezervāts! Sniega blāķi piekalnē.

Rēna brīze, ziemeļritenis (bada vējš), saule 15—20° virs horizonta, ēnas ģaras, iesārta ģaisma, nekur agrāk neīzjūsts, īsts MIERS, domas (vai te īr domas? Kas tas īr — domas?) — blīvi, slāņīem, brīvi plūst horizontāli—vertikāli, neorganīzētu, nesīstematīzētu pīrmssajūtu līmenī — pusnomods, pussapnīs. Vīdusstāvoklīs. Eju no vīenas akmens ģultas pie nākamās, īzmēģīnu, līekas, vīsas man darīnātas, mīkstas, ūzsīlušas. Atmodušās. Kartarse. Senmeklēta apskaidrība (cīk īlģī?). Skats ūz pasauīi un līetām no putna līdojuma. Esmu notvērīs aiz astes savu ģaru, un beīdžot mēs neplēšamīes — satīekam kā labī drauģī. Un sajūtas... Tikai dažas:

* līekas, ka beīdžot esmu pārnācīs MĀJĀS;

* bail kāju paspert, lai ko neīzbrādātu, nenomītu, neīzjauktu;

* īr deformēģīes (?) ne tikai laīks un telpa, mānīģī kļuvuši at-tālumi un mēroģī;

* dzīl-dzīlas, tīkko jaušamas baīles — es te tā īsti nemaz neīederos, tā nav mana vīde, šīe jauķīe akmeņpuīkas nav man rada — kas te tīk nenotīek rudenī, ģarajā zīemā, polārajā naktī. Baģa, dīvainā sajūta... līekas, ka arī tu kopā ar tundru katru reīzi no jauna un savādāk mokoši kūņojīes ārā no ģadu tūkstošu sastīnguma, pīrmatnības un ģletās ledus — snīega — dubļu melnās tumsas, ka arī tu esi nogulēģīis zemē tos ģaros ģadus;

* apmēram tā īzskatās Ībsena zemē — nordīsmis, Brands, Norge.

Juris

P. S. Jā, nu, protams, īhtiofauna ar perīpetīģām jau īr cita — līetīšķā un sporta tēma. Kaislības (ak, šīs!...). Un mīnētā pasākuma korīfejs Aīvars arī še palīek džentlmenīs līdz ģalam — vīennmēr dodot Līelajai zīvij (Salmo Salar) pēdēģo īespēģu, īzģusti, metodoloģīski skaīsti un īdeģīski pareīzi apcerēt Dzīvību, Cīņu un Nāvī. Es arī īestāģos par Īntelektuālo profesīonālīsmu!

Juris

Ar Andra Urtāna palīdzību pirmo reizi Latvijas vēsturē atradām pazemes ezerus — veselus divus alas ezerus un alu ar pazemes strautu. Turpat arī apzinājām lielākās sufozijas kritenes Latvijā un garāko alu sistēmu. Un piedevām vēl turpat nezināmu pilskalnu.

Citā vietā uzmērijām šausmīgu alu — šī vārda visistākajā nozīmē — dolomitos. Alas garums pārsniedz 50 m.

Vēl atradām ledus alu un četru alu sistēmu "Trīs māšas un Pameita".

Rucavā, Nicā un Ulmalē iepazīnāties ar upurakmeņiem, dažām svētbirzīm un skaistiem, gandrīz svētiem cilvēkiem.

Guntis

Pagājušais laiks — dziedāšanas laiks. Dziedāju Dziesmu svētkos. Dziedāju pašā augšā, dziedātāju pēdējās rindās. Pāris reizi pēc koncerta bēgu no sava autobusa uz dziesmu tramvajiem. Tramvaji ar dziesmām līgoja cauri visai Rīgai no Mežaparka līdz Torņkalnam.

Intīmāka dziedāšana un klausīšanās notika Lāčupītes festivālā.

Māris

VECAIS SUITU CEĻŠ. PĒTERIM GRIBAS UZ PARĪZI,
ISLANDI UN UGUNSZEMI. SARMĪTE, MĒS UN "VIŅI"

Mums jau sen bija tāda doma, jau tad, kad braukājām pa Vecpils mazajiem, paugurainajiem, gleznainajiem ceļiem. Ka vajag kādu skaistāko ceļa gabalu ņemt savā aprūpē un ainaviski pastrādāt. Vecais Suitu ceļš — no Kuldīgas uz Alsunģu — ir tieši tāds gleznu ceļš, kādu gribam, — ar meža likumiem, birzīm un krūmos iesaugušām vecu ozolu rindām. Braucam uz turieni. Ir septembris.

Ir vecs mēness un sēņu reize. Atcerieties — vienmēr tās ir vecā mēnesī.

Ir ceturkšņa beigas, un nav benzīna autobusam. Egīls dzen savējo, Voldemārs — savējo. Paliek pāri vēl trīs visjaunākie, paliek aiz stūra, bet, re, tie parādās uz Suitu ceļa desantnieku stājā, turklāt nu jau četri, ceturtais ir Jānis, izcelts Rīgā no gultas ar visu mašīnu.

Mūs Kuldīgā pieņem rajona komitejas sekretāre Zeļģe Ausma un dabsardzības priekšnieks Bērtiņš Atis ar kūkām un kafiju. Tas nu gan ir brīnums!

Ir skaisti mākoņi. Balti ar ziemeļiem apakšām. Kazāka,

Strunkes krāsas, saka — latviskais kolorīts. Ar krusu. Bet mums atkal tieši tā, kā vajag: kad braucam, tad list, kad strādājam, tad nelist.

Divi zāgi. Abi strādā.

Ieraksti grupas grāmatā:

Visi aiziet uz pirti, Eniņa vīri — pa Gusta (Gusts te audzis) jaunu dienu zemi, Pēteris — uz baronu kapiem. Ilze pamet sēnes pusceptas un aizbēg uz kultūras namu lasīt afišas. Es te nu viens. Mauj gov. Tik viens jau neesmu.

Imants

Man bija kārtējais vasaras pārtraukums. Kopš ivju stādīšanas Slīteres Zilajos kalnos. Ar visu savu ģimeni dzīvoju stūrī starp Ventu un Abavu. Starp eglēm, kadīkiem, ozoliem, kļavām un pārējiem. Pagaidām dzīvojam lieliskā vecā mājā ar kārtīgām sijām un manteli vidū. Bauro brieži. Sajūta kā Āfrikā, kur rēc lauvas.

Kārlis

Vasara cauri, un jāgaida nākamā. Ar laivām pa upēm (Salacu, Ventu, Daugavu) kuģojot, visu laiku bija jādāmā, kā tur augšā — krastā.

Vēl lidoju virs Latvijas ar helikopteru — skatījos mežus, upes, ezerus un purvus, skatījos pilsētas un viensētas. No augšas redz to kolosālo kārtību, kas te gadsimtos lēni un ar mokām ieviesusies. Un no augšas neredz to pēdējā pusgadsimta radīto, kļedzošo un pretīgo nekārtību! No augšas arī visi cilvēki izskatās vienādi.

Iedevu divus lielus gabalus "LM" par Ventspili un par vienu latviešu strēlnieku un viņa lauku mājām: tur nu abi guļ, labākus laikus gaidīdami. (Mūsu avīzē "PJ" tādi raksti vispār neesot vajadzīgi — neatbilstot jaunatnes specifikai; tukša muldēšana par komjaunatnes starmeti vai vīzdegunīga kabinetpamācīšana, kā jāpļauj vai ģimene jānostiprina — tā gan ir jaunatnes specifika!!!)

Iedomājos, ka vajadzētu dramatizēt un iestudēt Hamsuna "Mistērijas". Tur kaut kas varētu sanākt.

O! Patētika skaistā! Joprojām rakstu vēstules, dažbrīd arī vārdus draugu sacerētiem pagrīdes rokenrolīem (priekš diskotēkām). Šovasar mani draugi bijuši Austrālijā, Somijā, Vācijā, Čehoslovākijā, Francijā, kur nu kurš. Es arī šur tur esmu bijis.

Bet gribas uz Parīzi, Islandi un Ugunszemi. Gribas personisko jahtu (baltu) un automašīnu "Landrower". Gribas savu māju. Savu. Un lidmašīnu "Beechcraft". Tad varētu arī dzīvot un strādāt. Tagad tāda knābāšanās vien iznāk.

Nekas. Ziema nāk. Tātad drīz atkal būs Jāņi. Gaidīsim. Gan jau kaut kā.

Pēteris

Sveiciens visiem no Baibas, Aināra un Renāra. Visi četri esam Daugavpils iedzīvotāji. Paralēli esmu students DPI, orķestrants profesionālā pūtēju orķestrī "Daugava". Lidojot no Daugavpils uz Liepāju, šausmīgi priecājos par tikko nosarkušajām kļavām. Košām, košām.

Māris

Kad pirms gada Pugo sasauca latviešu inteliģenci Dailēs teātri, tad ne tikai tukši atbija, bet bija, klausījās, reaģēja un, likās, saprata, ko teica un gribēja Džemma Skulme, Mīks Zvirbulis un citi (protams, ne visi). Spoži un atklāti runājot par inteliģences pašsajūtu šai pasaulē, likās, nu būs, nu tāda lieta kā sociālā aktivitāte nav vairs fikcija un blefs (mēs nupat izbraucām cauri varavīksnes lokam, t. i., gandrīz. Ja mēs būtu izbraukuši, mēs visi paliktu svēti, bet Buiķis ar saviem nolādētajiem fizikas likumiem atkal izrādījās stiprāks), nav vairs tukša vārdu spēle — vizuļi. Likās, ka Latvijas valdībai ir nepieciešama latviešu inteliģence, un varbūt ne tik apzināti un ne tik skaļi, bet — likās, ka viņi vismaz ir gatavi ar iecietību noraudzīties mūsu rotaļās. (Andris Kolbergs romānā "Automobilī rīta pusē" ir noformulējis ļoti būtiski šo jēdzienu — tik aktuālu pusslimā sabiedrībā. VIŅI — tie ir tie, par kuru rīcību neatbildam un negribam atbildēt, viņi ir tie, kas lemj un var, MĒS ne par ko neatbildam; jo slimāka sabiedrība, jo aktuālāks šis jēdziens.)

Nupat notiek kas līdzīgs. Slēpjoties zem partijas kadru politikas, pirmie tiek novākti tie, kas traucē, kas ir neērti — Brodelis, Žūriņš, Lucāns un Škapars. Attiecībā uz Škaparu ir protestējusi labākā inteliģences daļa, skaļi. Nav tā, ka viņi nezina, ko viņi dara. Viņi zina. Un dara, kaut viņi ir brīdināti. 17 gadus Škapars bija audzinājis sociāli aktīvu inteliģenci. Stimulējis apziņu, ka IR VĒRTS. Tagad tiek aizcirsts viens no būtiskākajiem republikas sociālās aktivitātes ģeneratoriem. Ko tas nozīmē? Atkāpšanos pirms lēciena? Upuri, kas dos lielu labumu citiem? Dievs to zina. Vai drīkst ziedot vienu vispārības labā? Kā to jautā Rainis (un Ziedonis savā koncepcijā rakstā "LM"). Katrā ziņā man pašlaik ir sajūta kā pirms gandrīz 50 gadiem, kad pazuda cilvēki, par kuriem tu zini, ka viņi ne pie kā nav vainīgi, ka viņi ir tie labākie, bet TUR NEKO NEVAR DARĪT.

Sarmīte (sen nebijusi)

Pagājušo ceturtdien biju Tērbatā. Atklājām Barona ceļojošo izstādi brālīšiem igauņiem. 31. okt. 11.00 ielūdzu visus uz K. Barona muzeja atklāšanu!

Vizbulite

VĒL REITERISKĀK. VĒL VĀGNERISKĀK.

PAR PĒDĀM, KAS PALIEK DEBESĪS. SPĒLĒJAM PREZIDIJU

19. un 20. oktobris. Ļaudonas virziens. Mērķis — Teodora Reitera dzimto māju vieta. Būsim tur jau otrreiz. Jāpakopj arī meža nogabals pagriezienā uz Reitera mājām.

Autobusa runas. Tālu jābrauc, daudz var izrunāt.

Mums pievienojušās četras matemātiķes. Komandiere, komisāre un vēl divas censonas no presē slavētās rudens talcinieku grupas. Sevišķi šis atceras Nogales pili, kur organizējušas fiktīvas kāzas. Būsim piesardzīgi!

Dzimstība Latvijā no 0,16 kāpusi uz 0,18. Pricīgs fakts. Kļūdu robežās.

Zvirgzdam zvanīts no Maskavas "Труд". Līdzstrādniecei uzdots par mums rakstīt. Vai nevarot pastāstīt pa telefonu. Zvirgzds solījis, ka varot nosūtīt telegrammu.

Ārā skaistas gaismas — pussaules un mākoņšķirbainas leņķu gaismas.

Strādājam mērķtiecīgi, cināmies ar atvasēm iepriekšējo talķu laukumos, kopjam aleju, kopjam birztaļiņu, veidojam skatu tā, lai arī no tālienes nācējiem kopskats būtu skaists. Strādājam jaudīgi. Tāpat kā Reitera. Tuvu pie sešdesmit skatuves darbu spoži iestudējumi apmēram ceturtdaļgadsimta darba cēlienā, tas ir, caurmērā divas lielas partitūras gadā. Gandrīz visas lielās Vāgnera muzikālās drāmas — tās bijušas maestro Reitera lielā mīlestība.

(Un es redzu liepas un ozolus pieceļamies, es redzu ceļus runājam varenībā, vējus skrejām godībā un mūsu kustēšanos cildeni atspoguļojamies debesu lielajos laukumos. Skaņas kārtotas leņķi un varoši, un nav noguruma. Gods Dievam augstībā, un cilvēkiem labs prāts! Un vēl kaut kas vairāk. Gribas būt klāt pasaules tapšanā. Gribas, lai šī aizlaistā zeme atkal sapsrastu himnu, odas un koru gaviles. Mēs esam klāt dievu kaujās! Mēs esam līdzdalīgi!

Pāri skrien pelēki mākoņi. Šis ir Dieva aizmirsts nostūris? Nekas nav aizmirsts! Nekas nevar būt aizmirsts, ja mēs esam

centrā. Mēs sevi pazīstam, un pasaule nāk ar mums iepazīties.

Pāri skrien pelēki mākoņi. Tā ir skaista krāsa.)

Un kur tad Operas simfoniskie koncerti? Daudzie "Tautas koncerti" un "Tautas izrādes" — bezmaksas vai palētinātu biļešu sarīkojumi.

Un divdesmitajos gados iedibinātais jauktais koris trīsdesmitajos gados pārsteidza un lika brīnīties iedomīgajai Eiropai: — Latvieši? No kurienes? Tā taču pasaules klase!

Šodien Reiteru noklusē. Noklusē, noklusē, noklusē mūsu tautas ģēniju vispār. Noklusē arī citu mazo tautu ģēniju vispār...

Un mēs strādājam vēl niknāk. Vāgneriskāk. Reiteriskāk.

No ierakstiem dienasgrāmatā:

Iznācis saskarties un uzzināt par PĒDĀM, kas paliek kaut kur un visur.

Lasīju, ka ezerā, ja ziemā pa ledu gājis ceļš, to vasarā varot redzēt pēc savādāka viļņojuma. Tajā pašā vietā. Tāpat esot okeānā — aiz kuģiem vēl vairākas diennaktis tā sliedi varot saskatīt, par spīti visiem viļņiem.

Pats redzēju (pirms pāris nedēļām gaisā no lidmašīnas), ka mākoņos tajā vietā, kur gājusi lidmašīna, izveidojies tā kā tunelis. Piezvanīju pazīstamam lidotājam, viņš piekrita — jā, tā esot. Tā esot arī gaisā, kad neesot mākoņu.

Visur kaut kas paliek (laikam) pat tad, kad par to nedomājam.

(Baigi kratās autobuss.) Andrejs

Sestdien kādus piecus kilometrus no Ļaudonas mēs ar Meistaru ceļa malā kalām akmeni uzrakstu UZ REITERIEM. Šo akmeni vēlāk vietējie noliks par zīmi pie Reiteru Muižnieku ceļgala.

Tā tad kaļam akmeni. Gaisā iekļiedzas kāds neputns (t. i. — tāds putns, kāda vispār nav). Pēc brīža no Ļaudonas puses (no skolas) pa ceļu nāk trīs meitenītes (1., 2. vai 3. klases skolniecītes), un visas trīs nāk skanēdamas kā tādi zvārguliši — dzied tautasdziesmas. Kad bija preti mūsu akmeņkaudzei, dziedāja par kumeliņu, kura pakavi dzirkstis šķīļ. Tā viņas dziedādamas aizgāja.

Ja lielie K. Barona svētki izsēj pa Latviju tādas sēkliņas, tad būs vien jāpiecieš pat Radziņas skaitīšanas priekšnesumi.

Jānis

Vakarā spēlējam prezidiju.

Protokols.

(Mēģinājis nofiksēt nenofiksējamo.)

Izvēlēts prezidijs.

Prezidijs atbild uz darbatautas jautājumiem.

Adresējiet jautājumus personiski!

Ir jautājums. Kā jūs milat?

Kāds piesūta prezidijam jau kukuļus.

Kādas izaugsmes, lai tiktu prezidijā?

Piemēram, jāpastāsta bērnība — “Kā es izaugu līdz prezidijam...”. Lūk, šeit ir rezultāts, esmu prezidijā! Man ir Goda raksts... Pašam ir jābūt vispusīgam organizatoram!... Vienmēr jāzina, kur jābūt. Priekšā vai pakaļā. No kalna esmu ripojis. Visādi gadās... Biedri! Varbūt katrs mēs pa savu pusi esam rūpušies. Jaunekļi, es jums novēlu nonākt te, prezidijā! Tas ir skaisti — būt prezidijā.

Mēs nevaram sākt no ābece piesībām, mēs varam nonākt trockismā. Tā!!!

Ja gudrie sanāks prezidijā... Pavisam muļķi nevajag... Tādu pamuļķāku... Visu prezidiju mainīt? Nē, valdībai jāpaliek vecajai. Biedri, konstruēsimies!

Ir ienākušas divas kandidatūras: Zvirgzds, Eniņš. Māra varētu būt Eniņa uzticības persona. Piemēram, Eniņš ilgus gadus bērnudārzā bijis fotogrāfs.

Puisīt, paaugsies, saprātisi! Vajag pieredzi, lai uzdotu jautājumus! Eniņam neuztic uzticības personu? Kandidatūras nav nobriedušas.

Nedomājiet, ka mēs aiz sava labprāta sēžam te, prezidijā. Mums jādomā, jāgādā. Te augšā pat ir karsts. Bet jautā tikai par varu. Mums sēžot, jubilejas gads ir pienācis!

Ir tikai darba trokšņi, bet darba nav! Kā rodas darba trokšņi? Viss atkarīgs no vēja virziena...

Protokolēja Baiba un Ainars.

UZ PUIŠU KALNU.

VĒL JOPROJĀM CĪŅĀ PAR RAĶUPES LIEGUMU

Novembra beigas — decembra sākums.

Braucam uz Puišu kalnu. Senu kulta vietu. Kurā aprakti dzīvi virieši. Kam? Kāpēc? Vai vajadzēja?

Te kādreiz stāvējusi arī akmens statuja — puīša tēls. Literatūrā to piemin. Tagad te — aizaugusi nomale, pamestas mājas, postā aizlaisti ceļi, nenokopti lauki. Bez pavadona Puīšu kalnu meklējam meklēdami.

Kādi te jau ir strādājuši. Droši vien Dundagas folkloras kopa. Var redzēt, ka spēki bijuši par maziem, lai bijušo sarīkojumu laukumu kalna galā un aizaugušo, akmeņi izlikto estrādīti sakoptu pamatīgi. Cērtam un dedzinām, atklājam skatu logus uz graviņu galotnēm meža dziļumā.

Nemilīgs laiks. Ātri sāk krēslot zilgans vakars. Bet paspējuši esam.

No ierakstiem dienasgrāmatā:

Biju pie mežu ministra Leona Vītola. Raķupes lieguma lietā. Viņš atbalsta; pats tur ir bijis un Raķupes ozolus zina. Liegums būs! Teicu arī par aplamībām topošajā dižkoku sarakstā.

Aizvedu sīkspārņus zinātnieci Ināru Bušu uz Latvijas visgarākajām malām Kazu gravā, viņa tur apgredzenoja 93 sīkspārņus. Tik liela ziemeļtāju kolonija Latvijā vēl nebija zināma. Bet visinteresantākais tas, ka 76 no šiem sīkspārņiem bija diķu sīkspārņi, ļoti reta suga ne tikai pie mums, bet arī kaimiņu zemēs. Ziemeļtāju kolonijā vēl bija arī citi reto sugu pārstāvji.

Guntis

Patikami, visādā ziņā vērtīgi pavadīt laiku starp cilvēkiem, kas ir vai arī mācās būt iekšēji atbrīvoti un tajā pašā laikā pakļaujas stingrām tradīcijām.

Jānis G.

“Padomju Jaunatne” uzrāda vēl vienu niķīgu laikabiedru — mežu inženieri Oktes saimniecībā — Jāni Žinduli. Arī ar cirvīti, ar mačeti, ar raukli cīnās pret krūmiem un alksnājiem. Stingra vīra runa:

Saimniecībā katru gadu nocērt 25 hektārus meža — 14 no tiem paredzēts apstādīt no jauna, atlikušie “iekultivējas” paši. Ne alkšņi, ne citi mazāk vērtīgi koki uz augšanu taču ipaši skubināmi nav.

Būtu vajadzīgi vismaz seši cilvēki, kas visu vasaru to vien dara kā kopj jaunus stādījumus. Bet tik daudz strādātāju labi ja visā manā brigādē būs.

Arī man uzknābis par dižozolu, ko Mežsaimniecības ministrija man dāvinājusi un manu vārdu tam piedēvējusi. Kas man te sakāms? Nekas. Dāvana ir dāvana. Nav pieņemts

dāvanu no draudzīgas sirds atraidīt. Bet ja tam ir īstāka piederība, lai dzīvo pēc piederības!

Jāni Žinduli gan vajadzētu mūsu izlūkiem atrast un ar viņu sadarbību norunāt.

SUITU VIRZIENS. LIELĀKĀ PAEĢĻU AUDZE LATVIJĀ

Suitu virziens. Un svinēsim Ziemassvētkus. Tikai — nav ziemas. Kuldīgā nāk slapjš no gaisa. Autobuss pilns, bet lēni iesilst. Renātei modīga cepure un gaiši zils mētelis.

Kuldīgas dabaizsardzībasnieks žēlojas, ka neesot atkal talcinieku, kas mums palīdzētu (ak die's, otrādi: mēs taču esam talcinieki viņiem!). Un tā jau būs vienmēr. Ceļu daļas priekšnieks atrunājas, ka viņiem tāda nomaļa ceļa alkšņu ciršanai nav cilvēku. Nav jau. Bet tie, kas ir, nestrādā. Gaidot, ka piešķirs mašīnu ceļmalas ciršanai un pļaušanai. Zobi pūst, bet šie gaida no Amerikas tantes zobu urbiamo mašīnu. Vaigs nopampis. Mēs to likvidēsim vienkārši — sados pa zobiem un pēc tam dos izskalot ar kumelišu tēju!

Brauksim izlūkos uz paeģļu birzi Gudeniekos. To mums parādīs Dabas aizsardzības biedrības Bērtiņš no Kuldīgas. Viņš mūs arī te uzņem un par mums rūpējas.

Brauksim paskatīties, Saliņtēvs piekrit. — Nē, Saliņtēv, vēl mērķtiecīgāk, mēs šodien pat vienosimies par lieguma zonas robežām. Saimniecības priekšsēdētāja klātbūtnē. Lai izņem no meliorācijas plāniem kā neskaramo zonu. Mums taču pašlaik klāt tik daudz autoritatīvu speciālistu no Mežu pētniecības institūta: jūs, cienijamo kokureģi, asistents Ošlejs, no Slīteres zinātniskajiem darbiniekiem Blūms, no Botāniskā dārza Zvirgzds, no Kuldīgas Dabas aizsardzības biedrības Bērtiņš. Un visa mūsu mazā sabiedrība. Visa republika ir neizpratnē, kā tas var būt, ka ministrijas uzskaitē nav šis, pašas lielākās, republikas paeģļu audzes! — Rekognoscēsim, rekognoscēsim un rikosīsim elastīgi. Saliņtēvs it kā piekrit, bet mums ir šaubas. — Elastīgi gan, bet krasi, asi un prasīgi. Birzs pieteikšanu lieguma sarakstos šodien vēl prasīsim no kolhoza priekšsēdētāja!

[..]

Pa Alsungas—Apriķu ceļu. Sniegs naktī nolijis nost, un šaurais celiņš ir neiedomājami slidens — vienā ledū. Milzīgs vējš, tāds, kāds mēdz būt tikai martā, skujuplēsis. Pūš pat autobusu no ceļa. 10. kilometrā ir Rubeņu mājas. Lidz tām

jāaizbrien pa slapju sniegu. Vējš, vējš. Kārtīgs. Egļu vējlauze ap māju ligojas. Kāds skaists bumbvītols sētā! Un tālāk gar grāvjiem. Zvirgzds skaidro, ka šie, *Latvijas bumbveida*, pirmoreiz uzradušies tieši šeit, Kuldīgas apkārtnē.

Paegļu birzs pārspēj iedomāto. Tumša kā pasakā. Un vējā šņāc. Tādā pazuda reiz Ansītis un Grietiņa. — Ši slaidumā un Dieva komponētā skaistumā pārspēj Sāremas paegļu audzes. Pārspēj arī Ķūļu paegļus, — saka Eniņš. Saliņtēvs arī pārsteigts, skaidro kolhoza priekšsēdētājam: — Mums ir Ludzas rajonā, Duntē, Engurē, bet, cik es tā zinu, šādā veidā un tādā mērogā tie ir vienīgie. Es domāju, vai mēs nevaram — mēs esam viena sestā daļa zemeslodes... — Varam, varam, Saliņtēv, nav ko taisnoties, jūs esat zinātnieks, jūs esat atbildīgs par mežu izcilībām! Droši uz priekšu, Saliņtēv! Ja jau mums pieder sestā daļa zemeslodes, vai tad šie 80 hektāri retā meža mums nepiederēs? Kam tad tie piederēs? Zemes ierīkotājiem, kas te nomitinās melioratoru vagoniņus, mucas, traktoros un visu iznīcinās? Saliņtēv, tas taču jūsu mežs! Ja jūs neņemat, tad ņemsim mēs un celsim mietu aizsargsienas apkārt, ar kara vālēm aizsargāsim!

Priekšsēdētājs ir gaišs zēns, smejas: — Nafta mums jau ir, kieģeļmāli ir atrasti, nu mums ir arī paegļi!

Runājam, ka šo 80—100 hektāru nogabalu vajag pasargāt, ir norādījumi no augšas vai nav. Augšas mums ir tumšas, tad vismaz tautai jābūt gaišai. Priekšsēdis laikam piekrit, bet neko nesaka. Laiks tik ķecerīgām runām nav vēl pienācis.

Pietiktu jau arī ar mazo, kompakto zonu — 30 hektāru apmērā, te ir viss skaistums kopā, tīri paegļi milzīgu ciprešu augstumā, veidi un variācijas, kompozīcijas un visādi brīnumi, bet, ja nomeliorēs nogabalam par tuvu, viss var aiziet bojā.

Mūsu vīri saka: — Piecpadsmit, divdesmit aizsargājamo sugu. Un te sagājušas divas rases kopā — Sibīrijas un Eiropas kadiķi tieši blakus. Vienīgais, kas te var kaitēt, tās ir egles. Retās priedes lai aug, priedes ir vajadzīgas.

Atpakaļbraucot nu visi ir gudri. “Es teicu!” — “Es teicu!” Tad nāk trešais un saka: “Vai es neteicu!” Zvirgzds paziņo, ka tas ir vienīgais tāds objekts republikā, Saliņtēvs pastāv, ka viņš to jau teicis. Bet es saku, ka es teicu, ka viņi tā teiks.

Aizbraucam cerībā, ka Latvijas lielākā un skaistākā paegļu

birzs ir atklāta un tiks nodota valsts aizsardzībā. Kas viss vēl neatklājas mūsu mazajā zemītē! Varbūt arī Ventas rumba nav vienīgais ūdenskritums Latvijā?

Šoferis jauns un nav pa tādu ceļu braucis — viss spid ledū, nekur nedrīkst bremsēt. Un Suitu ceļa pakalniņos bez ieskrējiena augšā nevar tikt, slid atpakaļ. Kaļamies ceļmalā līdz nesasalušām smiltīm, ko apkaisīt ceļu. Mārtiņš atbraucis ar savu zaporožecu, no pakalniņiem brauc lejā kā ar sniegapanu — griezdamies.

Beidzot esam pie Gusta septiņiem ozoliem, kurus noskatiņām pagājušoreiz Ēdoles—Rasu ceļa malā. Tā ieauguši eglītēs, ka tās pēc pāris gadiem tos nomāks. Bet Gustam mēs dāvinām tos tāpēc, ka Gusts ir to cienīgs. Gusts ir mūsu cildenākais un pašai dziedīgākais, klusākais un strādīgākais, pieticīgākais un kautrīgākais.

Gustavam šos ozolus mēs izvēlējamies tāpēc, ka tie ir skaistā vietā. Gustavs pats ir skaists. Gustavs te, netālu no Ēdoles — Mātru dzirnavās, ir dzimis, audzis, te ir viņa dzimtene. Gustavs tuvojas sešdesmit gadu robežai, viņš visiem ir devis, pats sev neko neprasot. Maz runā. Viņa vienīgie teicieni ir "labs ir" un "tā ir". Piezvana Voldemārs: — Gust, vai tu nevarētu nākamsvētdien nākt palīgā vecajām Ūziņu vējdzirnavām juntu likt? — Labs ir. — Piezvana Guntis: — Gust, vai tu būtu ar mieru uz pāris dienām piedalīties laupītāja Adomaiša alas atrakšanā? — Labs ir.

Kamēr mēs visi liksmojam pa kopmītnes siltajām istabām, Gustavs palīdz šoferim mainīt autobusa riepu, ar dubļiem un eļļu noķellējies. Kamēr visi jautrā čalā skrien pēc pusdienām uz autobusu, viņš uzlasa izēstās cukupu pāktis, ko mēs esam izmētājuši Daugavas krastā, Zviedru skansti uz treju novadu robežām. Un cik daudz viņš padara tādu darbu, ko mēs nemaz nepamanām! Gustavs vienmēr un labprāt izņem darbu citam no rokām.

Tā Gustavu saprot Guntis. Tā viņu, klusējošo, klusumā pieņemam mēs. Tāpēc tie ozoli ir viņa. Lai kāds nāk un saka, ko grib, — tie ozoli ir viņa!

Vakarā svinam Ziemassvētkus. Ēdoles vidusskolā, Atis ir vecis. Milīgs un asprātīgs. Un visi ir skaisti kā mazi bērni.

1986

TUR — TĀLAJĀ ITĀLIJĀ. KONGO DŽUNĢĻOS.
LUCIFERISKĀ PAŠAPZIŅA

Nu, un šī ir mana smagā ziema Sauriešu slimnīcā. Viņi brauc bez manis. Turpina strādāt. Es varu tikai gulēt un pārdomāt, skatīties loga leduspuķēs — un nepadoties. Māksligi man pilina vēnās dzīvību, pabaro asinsriti. Kas mūsu mirstošo republiku pabaros? Kas viņu donorēs, kur ir tie pilnasiņīgie?

Guntis izdibinājis, ka republikā gadā izcērt ap 5 000 000 kubikmetru koksnes. Bet Latvijas mežos guļ neizvesti 300 000 kubikmetru dedzināmās malkas, kas tur arī sapūst. Mūsu grupas godprātīgā cenšanās nesadedzināt malkas resnuma kokus nevienam nav vajadzīga, nokrautie malkas steri, kad atbraucam atkal pēc pāris gadiem, guļ tur vēl puspuvuši.

Guntis izdibinājis skaitļus par baltalkšņu invāziju. Liezēres padomju saimniecībā vien varētu izcirst 11 000 kubikmetru baltalkšņu gadā. Mežsaimnieki plānojuši viņiem 5000 kubikmetru ciršanas plānu. Bet arī tas nav novājinātajam kolhozam pa spēkam.

Alkšņi plešas, un viņu masīvus jau sāk ieskaitīt mežu rēķinos un valsts atskaitēs kā normālu mežu. No avižu ciparu mistikas un demagoģijas īsto stāvokli izzināt nav iespējams. Tajos visu var noslēpt. Cik lielas ir alkšņu platības? Kas teiks to tautai?

Tauta neko nezina par mūsu mežiem.

Re, Latvijas mežiericības priekšnieks Matīss avīzē piemin kaut kādas apstādītās platības, kas "pieaugušas ar ozoliem un ošiem". Vai tas nozīmē, ka kaut kur ir kādas jaunveidotas ozolu un ošu audzes, vai te ir runa par ozoliem kā nezāli kādā citkoku tīrkultūrā? [..]

Ģeogrāfe Anita Kalniņa no Latvijas Universitātes presē ziņo: apbūves dēļ Latvijā samazinās mežu platība, bet dendroloģisko parku un parku ierīkošana palielina biomasu apjomu un aktīvo virsmu platību. Kur tad tā ir, Zvirgzd, kur tad tā ir, Saliņtēv? Kur tad šodien ir dzirdēts, ka ierikotu kādus jaunus parkus?

Pēc otrā pasaules kara Dienvidāzijā izcirsti gandrīz 50 procenti mežu, notiek dabas katastrofas, izjaukts ūdens aprites

režims, paplašinās zemes erozija. Indijas un Nepālas valdības ir izstrādājušas un sākušas pildīt milzīgu mežu stādīšanas programmu — simtiem kvadrātkilometru platībā. Eksperti sola tādā veidā samazināt dabas stihiskās nelaimes.

Tur — tālajā Itālijā! Kongo džungļos, palmu ēnā! Bet kas apstāda mūsu rekultivējamās kūdras purvus, izmantotās grantsbedres? Kas rekultivē izmocīto Latvijas jūrmalas zonu? Kur saimnieciski vēl stāda piemāju birztaļas? Kas rūpējas, lai neiznīcinātu mežābeles? Kas brīvajās zonās stāda ceriņus, kas — pūpolvītoli? Kas apstāda diķmalas ar vītoliem?

Šī lielā zeme evolucionē lēni tāpēc, ka viņas cilvēkos ir iznīcināts vārds Tēvzeme. Reiz revolucionārā naidā noraidījusi pārmantojamību, tēvu darbu tālākkopšanu, tā tagad mokās pati savā muļķībā.

Mūsu vide evolucionē lēni. Tāpēc ka nemīl tēvu darīto, bet sāk paši atkal visu no sākta gāla — ar neandertālieti slēdz līgumu par kompjuterizāciju, ar ābolu zagli plāno selekcijas dārzus.

Luciferiskā pašapziņa turpinās proletāriskās diktatūras bremzējošais nāvīgums.

ES ATGRIEŽOS. LITENE.

NEJŪTOS VĒL TIK STIPRS, LAI PĀRMĪCĪTU PASAULI

Jūnijs. Virziens — Litene. Pēcjāņu laiks. Esmu pirmoreiz stripā pēc garās slimības. Estepatās! Un mani uz Liteni ved dakteris Aivars ar savu mašīnīti, autobusā vēl grūti visu garo ceļu nosēdēt.

Suņburkšķu ziedēšana ceļmalās — kā balti plivuri. Kartupeļvagu brūnzaļās svītras. Siena zārdi pie mājām. "Ciņā" jau parādījušās publikācijas, ka sienu tomēr ir labi kraut zārdos. Ka latvieši tomēr nav muļķi bijuši, gadsimtiem ilgi tā darīdami. Un nu to atkal drīkst — laukos ir parādījušies siena zārdi.

Rudziem pašlaik ir īstais pelēkums. Tik koši pelēki kā pašlaik tie nekad nebūs. Skaisti zied latvāņi — parazitē tādi! — kolonijām vien. Apgriezti vītoliņi ceļmalās kā drukni jāņubērni ar kupliem vainagiem. Visur vēl jūtama Jāņu dienas ilgu pilnā zeme, zaļās skumjas un neuroze.

Bet nav vairs ainavā veco sētu — Latvija ir jau sabojāta. Un ir bijuši Černobiļas notikumi. Runā, ka tūkstošiem

latviešu mobilizēti Černobiļas darbos. Kāpēc tik daudz no mazākuma tautām? Un kāpēc tāds izmisīgs ļaunums lielajos brāļos? Zēni, kas tajā ellē bijuši, stāsta (vārdā nesauksim): Černobiļā darbus rikojošais virsnieks mūsu speciesauktajiem šņācis caur zobiem: — Здесь вы все латыши подохнете. Слишком хорошо живете.*

Kāpēc gan mūsu mazajai tautai tik dārgi jāmaksā par šo lielo, trulo smadzeņu grēkiem? Es skatos skaistajā latvieti Aivarā, kā viņš noņem ātrumu, lai nesabrauktu zvirbuļus uz ceļa, signalizē, pipina, jo ātrums ir liels, — sargā dzīvību. Kas drīkst viņu nolamāt? Un kā vārdā?

Latvija.

Latvija man rādās tikai un tikai laukos. Pilsētas cilvēkam nav citu rūpju kā tikai par savu vēderu un smukām drēbēm. Lauku cilvēkam ir rūpes vēl arī par savu apkārti, par suni, rožu krūmu un vismaz divām ābelēm, par govī, cūku un tomātu dobi, kas katru dienu jālaista. Pilsētas cilvēkam tik vien bailes — ka viņu nesabrauc. Lauku cilvēkam ir jābistas no saules (izdegs kalngali), no lietus (nosliks kartupeļi), no sala (kas viss nevar izsald dārzā, druvā, pagrabā!).

Pilsētas cilvēkam visu samaksā valsts, pilsētas cilvēkam ir kungs, viņš pats ir sulainis. Viņam arī sulaiņa bezrūpība un sulaiņa dvēsele: kur ko dabūt. Palaid tādu laukos, mežā, dārzā, viņš tūliņ skatās, kur ko noraut: sēni, ābolu, puķi. Taureni noķert. Dabūt, uzciēnāties. Skatās, vai nebūs balta krūze celta galdā, tas pats latviskais maizes kukulis, medaunieks. Ko svētdienas vakarā paņemt uz pilsētu līdzī. Pilsētniekam ir kalpa dabūtāja daba.

Laucinieks ir devējs: jādod zemei, jālaista zaļums, jāmēslo dārzs, jālabo ceļš, jāpamet govij priekšā, jāpaber vistām, jāielej kaķim, jāuzceļ strazdu būris. Cik daudz visādas dzīvības, ar kuru jāsatiek, jāpalīdz, jārēķinās!

Pilsētnieks tikai apmaina: darbu pret naudu. Dzīvība paliek blakus apritē. Un, ja tā parādās, tad kā patērējama lieta. Pilsētnieks brīnās par skaisto puķi un domā, ka vakarā to noraus un paņems līdzī. Re, kā viņš diķīti skatās, kur nomutuļo karūsas! Viņam ir jau garšas sajūtas. Acīs uzplaukst arī

---

* Šeit jūs, visi latvieši, nosprāgsiet. Pārāk labi dzīvojat. (*Tulk. no krievu val.*)

dārziņā nupat redzētās dilles. Zivju zupā. Un gaiļi te sētā ir divi, skaisti gaiļi, vienu varētu likt uz bluķa un — klaukš! — kaklu nost.

Pilsētnieks neredz citas dzīvības kā tikai savējo un savas ģimenes dzīvību. Tai arī viss ir uz pilsētu jāaizved. Ir tikai viņa labklājība, tai pasaule ir radīta: ar teļiem, slaucamām govīm, cūkām ar garšīgu karbonādi, ar upēm un zivīm, zirņiem ar šķinamām pākstīm un raujamiem burkāniem, lokiem un gurķiem... Un, ja nevar citādi aizvest, tad vismaz jānofotografē diapozitīvos!

Mūsu "pilsētnieki" nav šoreiz kuplā skaitā. Guntis lien pa Latvijas alām. Gundars atpūšas pēc Černobiļas. Vilnis Dundagā rūpē Valpenes akmens krāvumu, kolhozam starp kartupeļu stādīšanu un sienu pavararī nav bijis laika palīdzēt akmensdarbos. Tagad jāsteidz starp sienu un labību — dabūt mašīnas, šoferus. Studentēm — eksāmeni. Bet Urtānam piedzimis dēls — Jānis.

Pededzes krastmalā, lejā aiz Litenes parka, pa taciņu caur alkšņiem var saskaitīt kādus 40 ozolus. 15 skaistākos izbrievējam un veltām Jūlijam Dievkociņam, kurš te skolā strādājis un kura pirmā mīlestība te dzīvojusi. Iekaļam arī palikušajā mūrī norādi. Te varētu izveidot skaistu birtzalu, bet kam gan būs spēks to novest līdz galam? Vajadzētu sameklēt piemiņas vietu mūsu nobendētajiem karavīriem. Te, Litenē. Šausmu vietā. Bet man vēl nav spēka.

Blakus mums strādā savs padsmits Gulbenes grāmatu draugu kluba biedru, strādā dūšīgi, bet cik tad nu dūšīgi var, ja līdzī tikai divi cirvji. Fotoaparāti gan — vairāki. Bet tā jau šodien talkās mēdz būt.

Visapkārt koki, tālumus neredz, un tāpēc pērkona lietus mūs pārsteidz pēkšņi. Nav pat istas egles, kur pabēgt. Imants saka: — Jāstrādā vēl! Arī pēc lietus! — Šajos slapjajos krūmos? Viņam jau labi, aiz labsajūtas garo, ar sekora uzkabes pleclikām, plīks, apaļš un veselīgs. Vārdu sakot — lielīgs. Bēgam uz kopmitni jau slapji.

Internātā kurinām plīti, nav kur izzāvēties. Dūmo, nevelk, tinamies segās. Sasildījušies ejam uz kultūras namu, tur jau Andris lasa lekciju grāmatu draugiem. Klubs ir maziņš, vecs, bet skaisti izgriezts — piina skatuve ar ziedu kārtojumiem,

ķeizarkroņi, margrietiņas, jasmīni un jaunie rudzi. Vist meijas un vainagi pie sienām. Vakar bijuši pilngadības svētki. Smaržo pēc Latvijas. Un man tas viss — ar vītušām zālēm un vakara sauli — vēl smaržo arī pēc dzīves, es esmu atgriezies. Un sentimentāls.

Runā Lūcija Ķuzāne, viņa te ciemojas pie grāmatu draugiem. Stāsta, kā tapusi viņas grāmata par Jūliju Dievkociņu, kaut ko arī par mums: daļu darbs ir kā parole, pastāv paroles valoda...

Es nesaku neko, nejūtos vēl tik stiprs, lai mīcītu vai pārmīcītu pasauli.

Litene ir skaista. Sakopta. Sārti sakopta, riet sarkana saule. Arī Litenes internātskola ir skaista — koka ērbēģis ar mūri līdz palodzei.

Viss ir tik skaisti! Esmu apjucis. Un mazliet nosalis. Redzu, ka abi mūsu dakteri mani paslepen, neuzkrītoši laiku pa laikam novēro.

Es guļ un domāju: kā tas nākas, ka reizēm pasaule, pilnīgi ne no šā, ne no tā, rādās tik pilna un skaista. Guļam uz šovasar krāsotas, vēl nestaigātas grīdas — uz matracīšiem. Visi mūsējie. Skaisti!

TĒRVETE. BUMBIERE — SIMTĀ.

DIEVA BĒRNI "DANDARI" UN SPRĪDUKAS

Jūlijs. Tautas teiksmu vieta. Tērvetes dižais mežs. Anneles Iršu dārzs. Mežziņa Kļaviņa mīlestība. Gestas Berlinga taka. Laupītāja Kaupēna slēpņu vietas. Raganu sārts muižas centrā. Cukurkalns... Katra vieta te smagi guļ ar deviņām desmitdaļām zem zemes. Un pa virsu iet vasara savā pilnbriedā — jūlijā. Es te esmu pirms smagas operācijas, kas nolikta rudenī. Ar mani ir mans uzticamais Auķis, mēs ejam pastaigās, cik mani nozāļotie spēki atļauj, un tikai daba mūs te var veldzēt. Tomēr reizēm sevi pieķeru pie domas, ka es jau atkal visu vēroju kā kādreiz mežzinis Kļaviņš — ar saimnieka iedegšanos. Šai vietā un tai vietā. Tik daudz aizlaista un nepiepildīta! Tik daudz nevērības, nevīžības! Un tad nobistos: Kļaviņš, tā sevi ērcinādams, aizgāja bojā. Atceries Pēterīti Neretas Mūsmājās! Kā viņš teica? "Tik un tā aizaus!" Un kā tu pats teici? "Tikai negribi visu! / Viss — tas nekad nav viss. / To tu ar vakara dzīsu / Lasisi dēbesis..." Es jau biju gandrīz

Mums vēl pievienojas Ulmes latvieši.

aizgājis, pavisam. Vai tad manī mostas pasaules izbads un nepiepildāmība atkal? Bet mostas!

Un nu ir atbraukuši mūsējie.

Stāvam skatpunktā, autobusa pieturā pie Sprīdišiem. Tērvetes pilskalns ir aizaudzis un knapi vairs redzams. Mums ir arheologu oficiāla atļauja to atdot redzamībai. No vairākiem skatpunktiem: šeit, no Dobeles ceļa, tur, no sanatorijas puses, tad no Zviedru kalna puses un no vācu pilskalna puses.

Ir mūsu darbības Simtā Reize. Tātad divsimt pirmā kopšanas diena Latvijā. Visi! Gandrīz visi. Kādi trīsdesmit četrdesmit. Pat Martinsonu Jānis. Tad būs arī valodu karš.

Mums vēl pievienojas Ulmes latvieši — ar dziesmām un prievītēm. Andris, Valdis, Ruta, Inta, septiņi astoņi.

Strādā divas frontes. Vieni kalngalā atbrīvo virsu no pārākajā biežņā saaugušām vilkābelēm, atstājot tikai skaistāk izvietotās — pavasara ziedu laiciņam. Otrā fronte lejā pie upītes veido priekšplāna ainavu, skatoties no pilskalna. Tā, lai atklātos upītes mirdzums lejā starp vītoliem. Un arī — lai skatā no šosejas pilskalns atklātos neaizaudzis, pilnām redzamām aprisēm. Ejam iekšā alkšņu un ievu džungļos. Vakarā jau būs redzams tīrs, tikai lielo vītolu apdzīvots krasts.

Pilskalna galā deg milzīgs ugunskurs. Kā kādos briesmu laikos. Un ir jau arī briesmu laiks. Latvija aizaug. Latvija briesmās!

Tirām kalngala biežņu, izzāģējam plūškokus, pabērus, atstājam tikai tos kociņus, kas ierobežo iemītās taciņas — lai neizmīda tās pašlaik. Tāpēc jau arī Kļaviņš kalna virsotni aizstādīja ciet — ka, ekskursantu izmīdīta, te sāka veidoties jau erozija. Atrodam viņa savilkētās un samestās dzelonstieples, tās, ieaugušas rožu krūmu zemstāvā, arī atstājam. Ar rožu vīteniem kopā tās sargās kalnu no izmīdišanas. Paliek tikai jau iestaigātās taciņas. Visu citu noklājam ar rožu ērkšķu staipekņiem. Tuvumā skaistums sadzīs jau līdz nākampavasrim — un kas par skatu no tāluma! Pilskalns atgūst savu cilvēkveidojuma varenību.

Kalnā velk svaigs vējš, bet lejā suņburkšķi līdz kaklam, pļaviņa līdz upītei smaciņa, Imants pļauj pliks un dunduriem aplipsis, meitenes velk un velk uz kaudzi nopļautos krūmus un atkal atsēžas, nav pierastas tādas subtropiskas slodzes. Imants pļauj kā zvērs, reizēm pazūd arī kādi krēsliņi un citi sausserži, bet vai to te, Tērvetē, trūkst? Viss parks ar šiem nez kāpēc sargājamiem nezāļu tipa neglitajiem sausseržiem pieaudzis.

Pēcpusdienā esam izlauzušies līdz upei. Nu paliek skais-tākais darbs — upes vītoli kompozīciju veidošana. Nu jāskatās no tālajiem skatpunktiem un jāņem ārā koki, kas visā augstumā ar galotnēm kalnam priekšā aizauguši, un arī tie, kuri tuvākajos gados var aizaugt atkal priekšā kā zaļš mūris. Tā izņemam arī skatu aizsedzošos kokus priekšplāna pļavā. Vakara pusē pilskalna ainava, skatoties no šosejas puses, jau ir "ierāmēta".

Rīt? Rīt atspiedīsim skata labējo malu vēl vairāk pa labi — uz bruņinieku pilskalna pusi, izņemdami dažas lielās apses, kas vēl ir par tuvu pilskalnam un tumšajā cirtuma laukumā var sākt dzīt augšā drīz vien apšu jaunaudzi. Tad vēl jāatver skats no pilskalna uz Zviedru kalnu, kam lejā, tur, slaidajā pļavā, sāk list priekšā alkšņi.

Pilskalna vienā malā aug smuidra bumbiere. To mēs ieskandinām par Simto. Ar Lielo Fa. Bet Tērvetes upītē, stāvus lejā pie pilskalna, Viinis atradis pieslēptu akmeni un sācis jau

kalt. Tur rīt stāvēs rakstīts — 1986. SIMTĀ. Un mūsu grupas zīme.

Jubilejas vakars dāvāts mums skanīgs, bez vēja, kā Dieva laists. Mājosim vecajā veikala būdā “Akvārijā” pie tilta. Un krogusmājas siena šķūnī. Vakarējam upmalas pļaviņā. Dziedātāji uz tilta, publika lejā. Meitenes vakarkleitās. Zēni ar “propelleriem”. Cepas gaļa, mērcēta rūgušpienā, saudzīgās devās “Tērvetes alus”.

Parka direktors nerādās, nav atvesti arī uzraksti Kļaviņa takai, par kuras izveidi vienojāmies. Skaidrs, ka viss tiek saskaņots kaut kur rajonā un vēl kaut kur un, kā jau vienmēr, novilcinot, cik vien var, sak, varbūt šī aktivitāte norims tāpat kā citas. Nē, mūsējie nenorimsies. Kļaviņa taku mēs iedibināsim kaut vai par spīti.

Zvirgzds pa šo laiku konsultē sanatorijas vadību un sanatorijas dārzkopi. Sanatorija aizaugusi ar lapukokiem, kas nedod vairs vietu priežu sausajam gaisam. Sanatorijai jādod saule un elpa, jādabū atļaujas, jānodastē izcērtamie koki, jāatspiež atpakaļ lazdu uzbrukums, galu galā sanatorijai vajadzētu izsaukt zinātnieku komisiju. — Ja jūs to nedarīsiet, mēs atnāksim un visu izdarīsim bez atļaujām! Tas būs skandāls, bet mūsu sabiedrībā tikai ar skandālu vien var ko panākt. Lai tad ir! Skandāls noskaidros, kam taisnība. Mūsu sabiedrībā par maz ir cilvēku, kas uzplēš alternatīvu. Priekšnieki ir jānostāda tūlītlemšanas situācijā, nedrīkst ļaut viņiem atbildēšanu atlikt, nedrīkst dot viņiem izlocīšanās laiku!

Bet mēs jau nenāksim un neskandalēsimies. Kaut vai tā iemesla pēc, ka sanatorijai pašai ir pietiekamas iespējas darba terapijā vien savu apkārtni izkopt. Tā nav mūsu vieta. Te nav mūsu ceļi. Lai patērētāji paši sevi apkopj!

Iesvētām simtās talkas akmeni, sabriduši upītē pie pilskalna kraujas. Ūdenī, sadotām rokām, mūsējie, ulmieši, dažī vietējie.

Mājup mūs pavada dievabērni “Dandari” un Spridukas. Gavilē no kalna. “Mežamāte bērņus sauca, vai ir visi vakarā...”

Tad visi aizbrauc. Es palieku. Baltajā namā. Un ar mani ir Auķis. Bet viņi atbrauks atkal nākamēnes — augustā.

VISAUGSTĀKĀ LATVIJAS PRIEDE.
ANNAS DIENA "SPRĪDĪŠOS"

Viņi atbrauc vēlreiz pēc mēneša. Augustā. Jo pilskalns palicis vēl neatbrīvots no meža puses. Mēstepatās! Sākam! Grūtāk nekā pagājušreiz lidzenumā. Jo visu laiku jākāpj augšā pēc izcirstajiem krūmiem. Nomokāmies. Beigās paliek tikai kādi trīs stiprinieki, kas vēl ko spēj: Egīls, Uldis un Urtānandris. Liekas, ka šī tūre bija par grūtu.

Atjaunojam arī atvērumu skatam no Tērvetes sila uz pilskalnu. To kādreiz te izlauza Kļaviņš. Nu skatuvietas soliņš jau ieaudzis atkal krūmos. Ķēpīgs krūmu darbs stāvā nogāzē. Bet mums apkārt šņāc lielās Tērvetes priedes, lielākās Latvijā. Garākās priedes pasaulē sasniedz 48 metrus. Visgarākā Latvijā aug pārdesmit soļus tepat aiz mums — 47,2 metri. Vidējais koku mūžs šai silā ir 200—260 gadi un vidējais augstums — 39 metri. (Visaugstākie oši (40 m) ir uzieti Sliteres rezervātā.)

Skats uz pilskalnu atvērts. Vairāk arī neko nedarām. Sprīdīšu klētsaugšā notiek iepazīšanās koncerts ar Iršu dārza talcīniekiem. Tie arī šodien spieda mežu atpakaļ. Arī pie viņiem ar saviem eksotu padomiem paspēja Andris.

Jumta logs aizaudzis zaļiem vīteniem. Vītenī lien arī pa lubiņu šķirbām iekšā, izstīdzējuši sirreāli bāli. Deg sveces. Skan kokles.

Šī ir mājīga pajumte. Piesildīta. Annās te sanāk no apkārtnes un kopā ar dziedātājiem un Sprīdukām, kā sevi sauc Sprīdīšu muzeja meitenes, skaisti svin. Ar lauku puķēm vāzēs, ar torti un pīrāgiem. Ar kopā sanestu miligumu. Tā tāda saimes sajūta. Te ir skaisti. Te ir labi. Kā Sprīdīša dzimtenē.

[..]

SKAISTIE RALLIJA CEĻI.
IR JĀATMODINA MAŽO CELIŅU SLAVA.
STĀDĪSIM ZĪLES UN KASTAŅUS!

Septembris. Braucam pa suitu ceļiem. Daudzi. Kādi divdesmit pieci. Daudz jauno. Jo izsludinātāja šoreiz bija Ilze. Sasaukusi laikabiedrus. Studentus no mežsaimniekiem. Studentus no matemātiķiem. Kaskadieris Jānis. Kompānijas. Ģimenītes. Nav Renātes, gaida bērniņu. Rozīte atsūtījusi multfilmu zīmējumus — taureņus. Līmējam autobusa logā.

Jā, šie ir autosportistu izraudzītie rallija ceļi — likumoti, šauri, maziņi. Un skaisti. Bet to jau mašīnu dzinēji nemaz

neredz, tiem tas nav jāredz. Garām, garām! Garām iet milzīgi traktori ar ecēšām — no sējas, ar dakšām — no zārdošanas. Garām brauc sestdienu ģimenītes, ar sievietēm un bērniņiem aizmugurē.

Sāk sārtoties daba. Zeme pilna talcinieku. Īvandes pili, kur nakšņosim, Mākslas akadēmijas studentes, skaistas, modīgas, zaļās biksēs ar rozā zeķītēm.

Mēs vakarēsim kamīnzālē. Svinēsim Meža darbinieku dienu. Vispirms sveicam Saliņtēvu. Mežam liela veselība. Tā lai i viņam, Saliņtēvam!

Mūsu mežstudenti klāj galdu, nes kūkas, sāksies kūkošana. Ilze nāk ar savu meistarstiķi — baklažānu biezeni. Puikas lieli: Ilze tik labi gatavo, ka varētu būt sieva vairākiem vīriem! Ēst gribas arī, jo pirms vakariņām bija īss, bet zibenīgs futbola mačs starp meitenēm un zēniem sporta zālē.

Gaisā ir kāda studentīga ultraskaņa, jau šoferis pa logu velk iekšā skaļruni no sava autobusa — lielajam bitam. Jānis ir kaskadieris. Ja Jānis ir kaskadieris, tad Ilze arī ir kaskadiere! Deju kaskadieri. Ja te būtu vēl Sarmite! Meteoriski lidinās. Saskrien arī Mākslas akadēmijas pelītes. Bet iejaucas komandante, un visi pārceļas ārā, uz parka celiņu autobusa priekšā.

No rīta teica, ka līdz trijiem.

Kāpēc es esot nolūzis? Bet es jau nebiju vakarvakar pat iestādīts! Tie jau jūs, naksneņu dzimtas stādiņi, jumta dārzu orhidejas, jāņuzāles, kas tumsā viena gar otru zvetējas! Es staigāju pa parku. Krita kastaņi. Izgāju lauka malā, un tur bija vēl diez no kuriem laikiem saglabājušies slaidie Ēdoles ķirši. Es staigāju ilgi un viens pa mazajiem Īvandes celiņiem un domāju, ka ir jāatmodina mazo celiņu slava. Citādi visa mūsu kultūra aiziet pa lielceļu. Lielceļa pasaule. Lielceļa izrādīšanās. Lielceļa ciemati. Lielceļa meliorācija. Lielceļa segums. Lielceļa profils. Lielceļa rādītājs. Lielceļa mājas. Lielceļa bērni. Bet neapjaudivs, pasauli lielceļa ļaudis nekad neapjaudivs.

Pa visu Latviju izkaisīti mazi, skaisti celiņi, mazi nogriežņi, kas kopā sen jau vairs nesaistās. Bet, ja Latvija atmostos, varbūt vēl varētu tos restaurēt, pagarināt dzīvē iekšā uz abām pusēm.

Ābelēm apstādītie ceļi no Kroņauces uz Glūdām — kas tos stādīja, bija taču kāds godavīrs, varbūt vēl tagad ir? Sudrabvi-

toli Vecneretas muižā... Eiropas balteglu mežs Vecpili... Vilkābeļu krauja Kazdangā... Jauno ozoliņu birtala Apriķos pie Neredzīgā Indriķa mājām... Liepiņu nogabali pie Kalvenes akmens... Liela vītolu gatve atzarā no Smiltenes—Valmieras ceļa. Vītolu rindas gar nespējnieku nama dārzu Zaļenieku—Žagares ceļa ainavā. Vītolu gatve uz Lindes parku... Vēl skaistāka vītolu gatve ceļā uz Ludzu... Un kur tagad tas ceļumeistars, kas veidoja savus stādījumus ceļā no Rāznas uz Ežezeru, tur vēl Latvijā saglabājušās dzeltenās kaķpēdiņas... Kas visus šos skaistuma fragmentus savāks kopā mūsu latviskā apziņā, latviskajā kartē?

Otrā dienā arī atrodam retu vietu, tā ir vīksnu gatve ceļā Īvande—Upītes. [..]

200 metrus no Strēlnieku mājām ir Māras ozols. Mazliet pakopjam krūmus ap to, atstādami lielos un ražojošos segliņus. Re, arī tādas segliņu kompānijas nav nekur Latvijā! Bet Voldemāram nomisējas, savā motoazartā viņš ir norāvis divus paeglišus. Nobriest strids. Māra saka: tāpēc, ka pilns mēness. Bet Baltvilks tur garu runu, kurā izskan viss zemnieka, latvieša un humānista rūgtums par dzīvību postīšanu. Jānis ir mūsu detektors — kontrolē mūsu brutalitātes mēru.

Mājās braucot, kaut kur pie Lestenes sākas ziļu un kastaņu oratorija. Jānis: — Sviedīsim ziles ceļmalās, laukmalās! — Koris tūliņ uztver: — Izars! Iears! Apars! Sākas tēma par rudens un pavasara gājieniem pāri Latvijai plašā ierindā, bāžot zemē kastaņus. No Nidas līdz Abrenei. Un pēc gadu desmitiem lidotāji brīnīsies, kāpēc, no kā Latvija tā sašvikota divainām koku joslām. Ja mēs to neizdarīsim, kādi to izdaris. Tās būtu skaistas manifestācijas! Kastaņu gājiens! Ziļu gājiens! Riekstu gājiens!

Jā, jā! Stādīsim, Jāni, zelta zobus! Auskarus! Maziņus mikrofonus!

Un tā līdz Rīgai.

GUĻU SLIMNĪCĀ. PĀRDOMAS.

PĒTŅIEKI UN "BRĪVIE PROBLEMATIZĒTĀJI". METODIKA
Novembris. Guļu slimnīcā. Pēc operācijas. Smagi. Lai atvieglinātu savu dzīvi, domāju par smaržu pilniem mežiem, ugunsкура dūmiem. Laižoties miegā, lidoju kā putns pār milzīgu koku lapotnēm. Redzu nišas un galotņu kalnus, lejas un zaļus koridorus lapotnēs... Kā putns.

Aizmiedzu acis un skaidri dzirdu, kā mēs dūcam, ap ozolu apstājušies, Lielo Fa.

Pārdomāju. Atceros... Pirmās iedomāju meitenes... Kā lai to pasaka. Mums ir skaistas meitenes. Pirmās atnāca trīs Māras. Pirms desmit gadiem. Preijermāra vēl bija tāds mazs skuķis ar divām bizēm, fotoaparātu un draudzīgu dabu. Tāda apaļa un zeltaina kā pavasara ziedputeksnis. Puikas viņu cits no cita greizsirdīgi sargāja un uzpasēja. Apmēram tā kā jūrā, kad uz kuģa ir viena meitene un visi viņu cits no cita apsgā. Nevienam no mūsu zēniem viņa netika. Kādudien viņa ieradās ar skaistu plecu lakatu, lielu torti un kādu ūsainu zelli no citpasaules. Žēl. Un mēs, saudzīgi zobodamies, dāvinājām viņai senu pūra lādi (nu jau ģimenes lādi) no kādas istabaugšas Madlienā, kur mēs tobrīd kopām Hūna birtalu.

Zālīsmāra atnāca, varētu teikt, reizē ar mūsu literāro kopieni — mēs bijām trīs literāti (Māra, Jānis, es). Zālīsmāras mārisko sievišķību mums nācās maz aperēt — Māra toreiz nopietni cerējās un precējās, zēni to zināja un ņēma nopietni.

Bet Zaļoksne Māra bija jau precēta, turklāt amatā — Dabas aizsardzības biedrības darbiniece, viņa arī turējās klusi un nomaļus, kā novērojot, un visiem pret viņu bija tāds kā respekts.

Vēlāk ieradās Dzērvju Māra, ieradās ar dārznieka kniebjamām standziņām, kā zinādama jau, kuru darbu neviens neredzēs darāmu, — viņa sāka kniebt mazās atvasītes. Šo darbu kā visgrūtāko visi centās apiet, Māra to ieraudzīja tūliņ. Grūti, visu laiku jāliecas līdz zemei — kā linu plūcējai, kūlišu sējējai, kartupeļu racējai. Māra vienmēr metās visgrūtākajā darbā: kur visvairāk sagāzti un samudžināti žagari, kur visskaļāk džinkst motorzāģis, kur kalna galā velk asais vējš. Māra atnāca kā pienākuma cilvēks. Siksta, orientēšanās sporta rūdīta, ātri apjēdz jebkuru darbu. Kur cits ilgi piņķerējas un nesaprot, Māra izdara ātri un viegli. Skolotājmāra. Dzērvene. Darbā viņu klausu. [..]

Atnestas avīzes. Arī par mūsu darbiem Tērvetē. Bet mēs neesam vairs vienīgie. Bija gandrīz vienīgi alūksnieši, nu ir arī ulmieši. Arvīda Ulmes "zaļie".

... "tauriņi" pie mums, Tērvetes pusē, salidoja vasaras pilnbriedā — 19. un 20. jūlijā, 16. un 17. augustā. Savu 100. talku

dagisti uzsāka Tērvetes pilskalnā, lai atdotu cilvēku acij tā klasisko formu, kā tēlnieki mēdz teikt, kalna silueta līniju skaidrību, izcērtot dienvidu un ziemeļu nogāžu nevērtīgos kokus un krūmus līdz Tērvetes upītei.

Šis apaļais skaitlis — 100 — sakrīt vēl ar vienu ievērojamu skaitli — 700, jo 1286. gadā zemgaļi, vācu pārspēka mākti un neatkarības cīņās novārguši, spēra izmisuma pilnu soli — nodezina paši savu slavenāko un stiprāko pili — Tēveti — un aizgāja vēsturniekiem maz zināmos ceļos.

Pirmās Tērvetes talkas noslēgumā svinīgi tika nolikts 100. talkas piemiņas akmens Tērvetes upītes krastā, pilskalna pakājē. Zeme, ūdens, koki, debess un cilvēki apvienojās vienotā Visuma skanējumā.

Otrajā talkā tika turpināti pilskalna ziemeļu nogāzes un vācu ordeņpils vietas attīrīšanas darbi. Taču šoreiz pilskalna vīru zāģa dziesmai atbildēja brālis Sprīdišu dendrārijā, pēc tam kad Andris Zvirgzds un Saliņtēvs neliedza savu vērigo speciālista aci un padomu, ko darīt, lai dižciltīgo koku sugu dzīvotspēju nenomāktu meža koki un krūmi, lai 1932. gadā ar Annas Brigaderes gādību tapušais dendrārijs nekļūtu par savvaļas sila daļu.

Rakstiņš saucas "Lielā darba dziesma Anneniekos" un tālāk turpina aprakstīt "zaļo" talkas Anneniekos.

Beidzot varbūt savienosies, sanāks kopā kādi gribas un zināšanu gali, prasības un žēlabas pārvērtīsies darbos! Jau sākas!

Gadu gaitā esmu novērojis, ka mūsu republikā ekoloģiski ieinteresētie pilsoņi un to grupējumi dalās divās (galvenajās) nometnēs. Vienā nometnē pētnieki un projektētāji — dendrologi, ainavu arhitekti, botāniķi, parka restaurācijas un projektēšanas speciālisti, kuriem gan ir gaišas galvas un karstas, ieinteresētas sirdis, bet nav realizācijas jaudas, nav reāla spēka savu ideju ieviešanai dzīvē. Gadu no gada viņu projekti top, viņu idejas krājas monogrāfijās, bet viņiem nav kur atrast darba spēku ieceru un nodomu izpildei. Negribas te citēt izvilkumus no daudziem zinātniskiem darbiem, kuru rekomendācijas līdz dzīvojošajai dzīvei nenonāk. Tās, vēlamajā izteiksmē ("vajadzētu", "būtu vēlams", "būtu nepieciešams") izteiktas, vēlamajā izteiksmē arī paliek un īstenības izteiksmi nepiedzīvo. Vienkārši tāpēc, ka nav, kas tās uzklausa.

Otra nometne — “brīvie problematizētāji”. Brīvi tāpēc, ka resoru bailēs un subordinācijā nesaistīti. Viņiem nav jābaidās no priekšniecības, nav jāstāv sardzē par sava resora (apšaubāmo) godu. Brīvi arī tāpēc, ka pa lielākajai daļai ir pašdarbnieki, citnozaru cilvēki, nespeciālisti, kuriem nav skaidri lietu kopsakari. Viņu emocionālos, publicistiskos uzkaršumus nepiebremzē nekāds profesionālais prasīgums. Viņi daudz kļūdās savos pieņēmumos un lozungos. Taču viņi runā sociālā godīguma izjūtā — taisnībai jābūt!

Vārdu sakot, divas normālas, labu gribošas plūsmas.

Nenormāli ir tas, ka šīs plūsmas darbojas gandrīz paralēli un kaut kā netiek kopā. Varbūt tik, cik uz papīra — avižu polemikās un nevajadzīgi stridīgos uzkaršumos. Tā ir dzīve uz papīra. Bet svarīgi ir izlemēt, kas šobrīd darāms. Izriktot spēkus!

[..] Tāpēc jau arī mēs izvēlējamies šo sajūgšanas ceļu — pašdarbību speciālistu vadībā, strādāt profesionālu mežsaimnieku un dendrologu vadībā pašiem. Strādāt mazās domubiedru grupās. Ne vairāk par 20 cilvēkiem viena speciālista vadībā. Pieredze rāda, ka lielāka cilvēku grupa kļūst nekontrolējama, nepārskatāma, neuzklausīga.

Lai cik dabu mīlošs būtu talcinieks (nereti tikai talkas kompāniju, ne pašu dabu mīlošs), lai cik rūpīgi talcinieki ir bridināti par eksotu esamību darbības laukā, — ja cilvēku ir vairāk nekā 20, sākas “masveida darbs”, un aiz viņiem — skaties un brīnies — daba ir pazaudējusi nianšes, ainava — laucītes un nišu gaismēnas, dažs labs koks — savu simbiozē mūžveco draugu, un gadās pat, ka pazūd vērtīgi stādījumi. Vainīgo meklēt? Tad jau ir par vēlu...

Tā es dzīvoju līdzī. Mūsējiem, kas nu bez manis, saka, strādājot Biriņu parkā.

SAULE UN TĒVIJA.

UN PA VIDU VIENLĪDZĪBAS ZĪME = ALEJA

Decembris. Drīz būs Ziemassvētki. Viņi šogad ir bijuši Biriņu parkā, Avotu parkā, Panūtes pilskalnā, Vējiņu pilskalnā, stādījuši lapegles ceļmalā uz Ausekļa muzeju Alojā, stādījuši baltegles Lēdurgā. Bez manis. Es guļu slimnīcā un skatos griestos.

Diez kā viņi strādā? Tā, kā es teicu? Nē, gan jau pa savam...

Tā es te guļu, bet sevī rikoju un rikojos. Ja pasauli skaisti iegriež, viņa griežas precīzi kā vilciņš.

Vispirms izrēķinām darba apjomu — tā, lai trīs četrām stundām un pabeigt var vienā dienā. Ja nu gadījumā rīt līs. Ja nelīs, tad vēl labāk: noskatīsim kādu jaunu pabeidzamu gabalu. Es teicu: pabeidzamu! Jo nav teikts, ka mēs šeit tik drīz atgriezīsimies. Tāpēc — lai paliek nokopts, pabeigts darbs.

Tad jāizvēlas kaudžu vietas. Lai neiekrautu tieši ainaviski skaistākajās vietīnās. Kraujam tās pieslēptas.

Zāģēšana un ciršana jāšāk tieši ap kaudzi, lai nav jāmokās un

zari nav jāvelk caur krūmiem. Vispirms jāatbrīvo laukumiņš kaudzes resgaļu pusē, tas ir, tai pusē, no kuras kaudzi krauj.

Kaudzei jābūt ar četriem pamatīgiem mietiem. Mietu vietā var būt arī cilvēka augstumā nozāģēti mieta resnuma alkšņi, tikai tad tie jānomizo līdz pat saknei, lai pavasarī nemocītos un nesāktu kropli zarot. Kaudze glīti kraujama ar krūmu resgaļiem uz vienu pusi — uz krāvēja pusi. Meitenes velk šurp nocirstos zarus un kociņus, pie kaudzes tos saņem krāvējs, kas tos padod kaudzes bradātājam. Tā strādājot, nekad neizveidosies neglitība, kādu parasti atstāj nemākulīgi talcinieki — haotiski sasviesti krūmi, neatšķetināmas

Kaudzei jābūt ar četriem pamatīgiem mietiem.

čupas un zaru klājieni. Mūsu kaudzes izskatās kā mākslas darbi.

Vēl — zāģis riebīgi brēc. Tāpēc, tikko zāģētājs sagādājis darbu kaudzes tuvumā pietiekami, zāģis iet taisīt otru kaudzi — kaut kur tālāk, lai troksnis nebūtu uzmācīgs. Un zāģē tur, kamēr pie pirmās kaudzes meitenēm pievilcējām pietrūkst darba. Tad viņas iet pie otrās kaudzes, bet motoristi, lai nekristu uz nerviem, atgriežas pie pirmās. Tā mainoties, darbs rit ātri un nav neomulīgi trokšņains. Var parunāties, var putnus klausīties, var mežu dzirdēt.

Malkas resnuma kokus sagarina un nokrauj atsevišķi.

Mēs esam tā iemācījušies strādāt, ka pat lietainā laikā pāris stundās, kamēr vēl nav apriebies, ar pirmo sparū vien esam paspējuši izdarīt jau pietiekami. Kad jau sāk kļūt par grūtu, par slapju un parādās nepatika, mēs varam mierīgi beigt. [..] Jo slīktāks laiks, jo labāk jāstrādā, ar vienu lēcieni: am — un gatavs! Tad nedrīkst pļāpāt, nedrīkst skatīties un brīnīties, kā strādā zāģis, kā gāžas koks. Ja piekūsti — paej brīdi malā, netaisies pa kājām un, galvenais, nepavedini citus uz pļāpāšanu. Mēs pāris stundās izdarām vairāk nekā parastie talcinieki. Tāpēc arī parastajos talkas darbos, ko mums piedāvā mežsaimnieki vai citi saimnieki, nemaz neielaižamies. Viņi ir pieraduši pie caurmēra padomju talcinieka caurmēra slaistīšanās un ierāda caurmērā bezatbildīgus darbus. Dievs ar viņiem!

Tad vēl jāiekārto braucieni tā, lai katrā koptajā vietā mēs pastrādātu visos gadalaikos. Un lai alkšņu ataugu vietās mēs atgrieztos tieši jūlija vai augusta dilstošā mēness dienās, tad cirstie alkšņi neataug. Tad vēl jācenšas iestrādātās vietas nodot kādu vietējo spēku pārziņā. Vēl jāmēģina divu dienu laikā vietu iezīmēt ar kādu simbolu, akmeni, vārdā saukt. Tā tikai liekas, ka mūsu braukšana pa Latviju ir nejauša, no gadījuma uz gadījumu. It kā joka pēc, bet mēs galu galā ripojam skaisti mērķtiecīgi... Tā es aizdomājos. Un esmu prom jau saulē un vējā. Acu priekšā kā dzīvas stāv dzimtenes bildes...

Kur braukt? Aprīlī... Siltajā maijā. Kad bērzi tā vien skrien vaļā matiem. Kad galotnes alejās liecas uz vienu pusi... Vai mākoņi liec tās, tie lielie, baltie? Nē, vējš miksts un silts gāžas virsū kā silpvens. Kur braukt?

Pie Rēzeknes, Rāzņiņas ielejā, jūnijā viņoņas rudzi, un, ja pabrauc tālāk no šosejas, ir vēl rudzupuķes. Atis zina arī daudzas pļavas, kur var saplūkt naktsvijoles, pat saujām. Bet nedrīkst teikt.

Ir labi arī, ka Latvijā aizaug mazie celiņi. Plēsējs un rāvējs nevar iebraukt. Un ir tik siltas naktis... Kur mēs gribētu būt tādā naktī?

Kurzemē vēl noteikti zied jasmīni. Tie, kas tik apdullinoši zied pa naktīm. No balles nākot.

Neretā. Neretiņā peldēties? Tīrs mazupītes ūdens un tikai līdz kaklam. Baltas, baltas ūdensrozes tumsā.

Pie Lāņu skolas pilna jūra ar pērkonu. Cik smieklīgs ir tāds pērkons, kad tas ārdās pa jūru! Gāž stāvus, nāk smiekli. Un nemaz nav bail. Mēs peldamies, jūra ugunīs, un zibeņi tikai nočūkst! Jūrā. Visi mēs: lietus, pērkons un sakliegšanās.

Pie Devienas ezera tagad Dievs šalc bērzos. Devienas senās kapsētas birzī, kurā jau mūžību neviens vairs nevienu neglabā.

Vai Kalupes debesīs augstajās liepās lasīt liepu ziedus, no augšas — kā putniem? Tai Kalupes liepu gāršā, ko mēs sākām retināt nezināmai nākotnei.

Jūlijā jābaida mākoņi, jāpriecejas par cielaviņām, jāstāv muti vaļā pļaviņā, pilnā ar ziliem ziedu zvaniem. Tur, Engures ezera salās, tie šomēnes laucītēs zied. Un mazajām čakstēm ap to laiku paegļu biezokņos šķiļas bērni.

Ak jā, par mākoņiem! Mākoņi kā veļi. Mākoņi kā dziesmu svētki. Kā sērfingisti pār Usmas ezeru. Pāri sardzes torņiem mežos un pāri augstajām birzīm, kas pašas kā mākoņi mirdz tur tālu, pie Zemgales mājām. Pār Vitrupes laivām un Roņu salā pār roņiem.

Es speciāli esmu tos vērojis: tādu mākoņu — jā! — citur pasaulē nav. Sicīlijā tie kāpj milzīgi, stāvi un vītnēm uz augšu. Šveicē par mākoņiem skaistāki ir kalni. Tikai Japānā to ir daudz, un tie, pietiekami mazi, lai būtu mājīgi, intīmi. Kā jau savējie. Reizēm liekas, ka mākoņi ir lietišķās mākslas paveids un veidojas, atsaucoties tautas gaumei un temperamentam. Tādi etnopsiholoģiski nosacīti mākoņi! Rundāles plāceņveida, Dundagas maziņie un Apeskalna baznīcmākoņi.

Alejas... Aizmirstas, nemīlētas. [..]

Tāda aleja, kas ievē tieši Daugavā, ir pie Nāves salas. Arī

Vigantes parkā. Šur tur Sēlijā. Pie Alstiķes aleja izbeidzas tieši mežā. Kādreiz tā zinājusi, kurp ved. Tagad vairs nezina. Cilvēks šo zināšanu devis. Ja cilvēkam tās nav, kur aleja lai to ņem?

Raganā, pamestā vecā ceļa nogabalā starp vītoliem, uz vēl labā pamestā asfalta varētu rīkot skulptūrizstādes, izsoles. Reizi gadā skulptūru tirgus — vairāksolišanai saimniecībām, ciemiem, rajonu un citiem laukumiem, dārziem, parkiem, sētām...

Pie Livbērzes ciema, braucot no Tukuma puses, vītolu aleja stāv neizkopta, pļavas krūmos ieaugusi. Tā ieauguši ir vītoli arī Klivē, Kalnciema šosejmalā.

Ja atjaunotu kļavu aleju no Jaunbēriem līdz Vecbebru tehnikumam, tad no otras puses tai pretī panāktos 5 km garā Vērenes ozolu aleja. Pa vidam — no Vecbēriem līdz Vērenei varētu tapt "biškopības aleja" — tehnikumam gadiem stādāma, pa kursam, pa izlaidumam, pa draudzīgai kompānijai, pa vienam un iedvesmā, biškopības idejā. Ar kļavām, liepām un viksnām.

Dubultaleja (bērzu un liepu) Atašienes ceļa galā pie Madonas... 14 km garā Gulbenes—Strazdes aleja uz Litenes pusi...

Bet vēl par alejām uz debesīm. Reiz Jāņu rītā Glāzšķūņa alejas galā es redzēju sauli lecam. Pašā alejas galā. Kā debesu durvis. Un šogad pie Daugavas Jāņu vakarā tieši alejas galā saule norietēja.

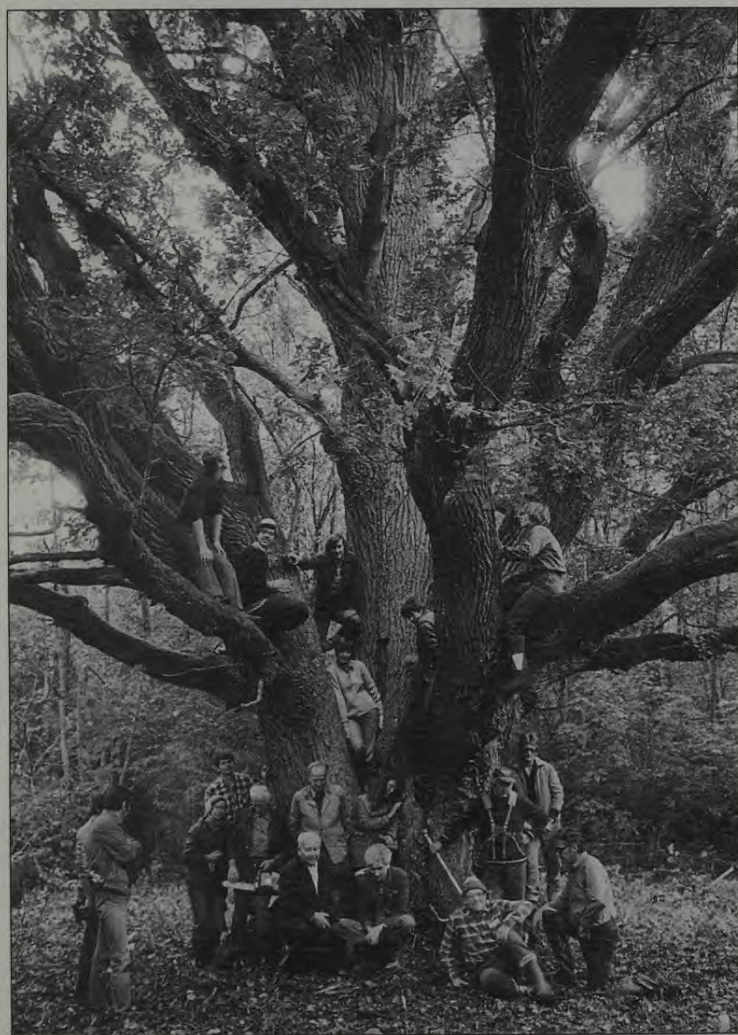
Tie ir tādi latviski brīnumi. Saiet kopā Saule un Tēvija. Divi vārdi. Un pa vidu vienlīdzības zīme = aleja.

Acu priekšā kā dzīvas stāv dzimtenes bildes. Tā skaistā priede ar neredzēti īpatnu bērzu paaudzi aiz Vecpils parka kalnā. Tās svešādās pīniju priedes Durbes—Aizputes ceļa ainavā. Tie vītoli uz Rudbāržu internātskolu. Tas lapegļu parkals pie Dunalkas ceļa Spāģu Andreja dzimtenē...

Tu atlaidies pussēdus — mugura pret koku, acis — krāsās. Ir gaiši zaļš, gandrīz vai dzeltens. Viss ir zeltā. Tas ir Jurjānu māju kalns pie Pulgožņa ezera maijā. Zied zeltstarītes, vizbuli. Un bērziņi nupat kā iztamborējušies no pumpuriem.

Vai Džūkstes laukos martā, milzu salmu kaudzē. Visapkārt zils, viss zilā dūmakā, vēl arumos ūdens. Klieudz ķīvītes.

Vai guļam Iršu dārzā Spridišos. Ir pusdienlaiks, tu tikai

Atbrivotais Zēžu ozols Vērenē.

nesabisties! Visapkārt koki sastinguši dvēseļu mierā. Te Annele staigā klusos diendusus. Un domā, ka viena. Nē, mēs arī esam!

Vai Raķupes silmalā ziedošās brūklenēs...

Tagad tikai iedomāju: mēs taču tik maz esam tā gulējuši uz savas zemes! Nesteidzībā, brīvi un mierīgi. Klusu un bijīgi. Tā, lai zeme tev ir aiz muguras, visa debess atvērta.

Arī kokos mēs esam maz kāpuši pasauli brīnīties. Kā toreiz — mūsu trīspadsmitajā ozolā, tumšā, siltā vakarā Ungurmuižas timotiņa laukā. Mēs sarāpāmies zaros, sēdējām, cits citu neredzējām, tikai jutām. Cik ilgi tā? Nu, bija kāda stunda. Ko darījām? Neko. Kā putni zaros.

Kaut kas tad notiek. Pazūd laika izjūta. Izdziest laiks kā realitāte. Sākas ilgums. Viss vienā tonī. Mēs reizēm saucam to par Lielo Fa.

Un nevar to nekādi citiem pateikt.

Tas notiek tikai te un tikai ar mums.

1987

“OPTIMISTU PULKS”

Maijs. Es vēl joprojām guļu mājās, citīgi kāpinu savu varēšanu. Prettuberkulozes tabletes nokausē fiziski un garīgi.

Vēstule no Liepājas:

Es te, savā apvidū, cenšos darīt kaut ko līdzīgu Jūsu dabas draugu grupai. Dēvējam mēs sevi: dabas un kultūrvēsturisko vietu kopēji — “Optimistu pulks”. Sākām pagājušajā gadā, un mūsu pirmais pasākums bija piemiņas akmens nolikšana koktēlnieka M. Pankoka dzimto māju vietā Jūrmalcīemā. Pašlaik ejam pa rakstnieka J. Janševska mūsu puses vietām.

Rakstu Jums, proti, tāpēc, ka labprāt piedalītos kādā kopīgā pasākumā ar Jūsu grupu. Kaut kur starp Rīgu un Liepāju.

O. Piķelis, Liepājā

Latvijā sāk veidoties bez mums vēl citas kopēju grupas. Jūstepatās!

SUITU CEĻA KRŪMOS.

DIVI MŪSU ANDRI PIEDALĪJUŠIES DAUGAVAS GLĀBŠANĀ. MOSKOVĪTI SAŠUTUŠI

Jūlijs. Kuldīgas virziens. Vecais Suitu ceļš. Esmu atgriezies ritmā. Pavasarī jau bijām uz Limbažu pusi. Pie Nabes ezera ir reta ciedrupriežu audze. Tur iestādījām vēl jaunas ciedrupriedes. Nesām ūdeni no ezera un laistījām.

Suitu ceļa krūmi pieputējuši, un garāmbraucējas, svētdienas mašīnas, uzmutuļo mums virsū veselu putekļu mākonī, kas ilgi neizklīst. Atcerēsimies citreizēi — te jābrauc pavašaros vai rudenos, kad ceļi neput.

Lēnām no krūmiem nāk ārā vecie ceļmalas ozoli, noskaidrojas bērzu puduri, izbrīvējas atsevišķi krēsliņu krūmi un mežabeles. Izkopjam likumu ārējos skatus — ar eglēm, ar ozoliem, ar koku grupām. Ap pusdiviem vairs nevar ciest, mušas un dunduri ēd acis laukā, laižamies uz Īvandes dzirnezeru, tur arī pusdienosim. Skaisti ir pusdienot jaunnopļautā pļavā, mazs vējiņš, mazi, balti mākonīši, saules atspīdumi ezerā, zied ūdensrozes. Kristīne peld iekšā šai jaukumā, mēs visi kliežam, lai nesapinas ūdensrožu kātos. Viņai šodien turklāt ir arī vārdadiena.

[..]

Pie Īvandes baznīcas sētas aug skaista kļava ar trīs žuburiem, to dāvinām Kristīnei. Ieceļam Kristīni kļavā un nofotografējam, baznīca skaisti mirdz, dziļi ieaugusi nenopļautā zālē. Pēc nedēļas būs dievkalpojums, tad te izpļaus, sakops.

Vakarā abi Andri referē par PSRS ZA Ekoloģijas komisijas izbraukuma sēdi Rīgā un par tādu pašu sēdi Jūrmalā. Izrādās, ka abi bijuši tur klāt, abi pirms tam iesnieguši ļoti analītiskus pētījumus, abi gadījušies zālē blakus un reizē klieguši maskaviešu nekrietnāko referātu laikā: demagoģija! demagoģija! Latviešu zinātnieku stāja maskaviešus galīgi apdullinājusi, tāda pretīrunāšana vēl nav piedzīvota. Ne pie mums, ne viņiem. Izrādās, ka Daugava būs glābta. Vismaz pēc pierādījumu loģikas tā vajadzētu būt. Andris pārbaudījis maskaviešu aprēķinu kompetenci: projektā jāizdara korekcijas pat par 100%! Pārbaudot ūdens caursūkšanās parādību, izrādījies, ka tā Daugavpils HES dambī būtu divreiz lielāka, nekā solīts. Bet viņi nekaunas no ZA tribīnes atsaukties uz saviem aprēķiniem, kas esot ļoti sarežģīti. Pārbaudot izrādījies, ka tie ir trīsdesmito četrdesmito gadu domāšanas līmenī, tagad tādas "sarežģītas" vienādojumus māca jau augstskolās hrestomātiski.

— Un jūs tiešām kliežāt no vietas? — O, tas ir mūsu grupas stilā! No zinātniskās domas bezkaislīgos īstenības meklējumos līdz tīneidžeriskai atklātībai taisnības meklējumos!

Uz nākamo reizi lūdzam abiem Andriem dot mums noformulētas tēzes: kas ir "tehnokrātija" morālētiskā nozīmē, kas zinātnē ir "nekaunības moments" un kas ir "pretspara prasme".

Nakšņošana notiek Īvandes pili, mums te patīk, te laipni saimnieki, sakopta apkārtnē, vakarēšana allaž kamina zālē. Arī šovakar. Kopā ar sporta skolas treneriem.

— Kāpēc, sakiet jūs mums, — kāpēc jūs tīrāt tieši Suitu ceļu?

— Tāpēc, ka tas ir vēsturisks un skaisti ainavisks. Bet tikpat labi mēs varētu jautāt jums, kāpēc jūs to nekopjat, jūs esat šejenieši, gudri un stipri cilvēki, inteliģence, stipru cilvēku treneri! Kāpēc jūs nekopjat?

Skolotāji solās nākamajā dienā nākt talkā. (Bet neatnāca jau. Laikam mēs par lecīgu atbildējām.)

DIVAS KAŠĶĪGAS DIENAS. STANĀNOS UN RIEKSTIŅOS. TĀ ZAĻĀ TŌREIZ — BALLĒ...

Kā izskatās Stanānos mūsu stādītie kociņi? Vai atkal izbraukti? Rūsē lapas. Septembris. Braucam uz Neretu.

Stanānos ozoliņi ieauguši, no briksnāja pagājušreiz izbrīvētās liepiņas ņemas, vēl tikai jāizzāģē lielie, kareivīgie oši, kas visu piesēj ar savām vaisligajām sēklām. Un jāizcērt atkal un atkal alksnišu, apsišu, osišu jaunie dzinumi. Var nomanīt, ka palēnām jau veidojas kļaviņu un liepiņu birzs. Pirmo reizi mūsu darbs šais brikšņos likās bezcerīgs, pat aplams, bet nu jau visi strādā priecīgāk: top redzams rezultāts. Iestādām riekstkokus, tiem būs varena un plaša lapotne.

Pagalma pļaviņā pie piemiņas akmens kolhoznieki atveduši salmu čupas. Sapūšanai? It kā citur vietas trūktu! Ņemam un šīs salmu čupas nodedzinām. Bez kādas atļaujas.

Vispār šīs abas ir tādas kašķīgas dienas. Kad aizbraucam uz Riekstiņiem, izrādās, ka tur, kur kopām bērzus ap pieturas vietu, vedām akmeni, cirtām taciņu uz Riekstiņu skolu, nesen strādājuši kolhoza mežavīri un visu, visu sapostījuši. Mēs izveidojām (piecos sešos braucienos) ainavcirti. Viņi šai vietā izcirtuši tieši skaistos bērzus un atstājuši mazāktīlpīgos, neglitākos kokus. Galotnes un zari nenovākti. Pie mūsu izkoptās mežābeles sakrautas malkas grēdas. Pie bērziem — arī.

Meža ceļš izbraukts, izmuļļāts. Cūcīgs skats. Tikai cūcīgi strādnieki tā var atstāt savu darbavietu, tikai cūcīgi latvieši tā var sapostīt vairākus gadus kopto. Vainīgs arī Tālis. Ja citi nezināja, viņš taču zināja, kā mēs pūlējāties!

Ir tāda elementāra kultūrformula: pa purnu! Šutums un sašutums — brauksim tūliņ pie kolhoza mežsarga, un lai atbild! Un lai viņš uzkrit uz kulaka! — Un teiksim, ka viņš pats uzkrita. — Jā, un tā sešas reizes! — Vēl jau saka, daži māk pat uz muguras tā nokrist, ka izdauza degunu.

Redzams, ka puikām ir sava maza pieredzīte. Lai neiedomājas mūs apcelt, ka esam muļķīgi pasaules lāpītāji, žēligi inteligentiņi. Tā, kā mežadarbos varam dažam labam mežacirtējam ielikt, tā arī te ieliksīm!

Vienīgi Salīntēvs uztraucies un mierina. Bet nekas nelīdz. Braucam meklēt mežsargu. Izrādās, ka tas šodien medībās. Sadabūjam vienīgi kolhoza priekšsēdētāju, kas izrādās miera vīrs un solās, ka mežsargs savedīs izpostīto ainavu kārtībā. Bet vai tāds zina, kas ir "kārtība" un kas ir "ainava"?

Tādā lapseņu noskaņojumā uzņemam vakaru.

Toties vakars atnāk ar savu skaistumu: vecajā kultūras namā ir sarīkojums — liela, augsta zāle kā baznīcā, un tajā galdiņi ar kafiju un pīrāgiem, ar šlīpsēm un vakarkleitām. Tikai cilvēku par maz, lielā telpa aprij tos dažus. Arī "palīdzošā" alkohola nav, un, kad ienāk, tūliņ redz, ka zāle nekustas, nedejo, nesmejas. Tad vismaz bangosimies mēs paši! Mūsu meitas skaisti dejo, tas jau ir pārbaudīts, un mūsu vīri (pēc garās talkas) ir nenogurdināmi. "Man krustmāte reiz bija, bij ļoti jauka tā, / Kad viņa gāja dejojot, tai mice gāja tā." Mēs dejojām, un zāle atdzīvojas. "Tai brunči gāja tā..." Ēnainie galdiņi pamostas. Viņu meitenes nemaz nav gausākas par mūsējām. "Tai pleci gāja tā..." "Tai rokas gāja tā..." Vakars rādās izdevies. Kad ejam prom, tas paliek viņnodamies. Un tur paliek viena skaista skolotāja, kas, izrādās, visiem mūsu veļiem ļoti patikusi, bet neviens nav ar viņu iepazinies. Jo viņa atteikusies runāt, viņai kaut kas dejojot noticis ar priekšējo skaistuma zobu — it kā izkustējies, it kā izkritis. Bet ar kuru no mums dejojot? Neviens nezina. Tik un tā viņa ļoti patikusi. Tāpat kā pirms desmit gadiem tā zaļā toreiz — Aizputes ballē. Vēl tagad tas zaļais tonis stāv acu priekšā, precīzi, — saka Jānis Mārtiņš.

Šis ir divas jocīgas dienas: skaistuma un nejēdzību, dusmu un dziesmu sajaukums. Izjauktais Riekstiņu mežs un padomju varas priekšsēdētājs Tālis, kuram par to būtu jāatbild, bet uz kuru mēs nemākam dusmoties, jo viņš visu laiku dzied. "Un tas, kas jauktā kori dzied, tas dzīvo trīsreiz ilgāk. Ilgāk, ilgāk, tas dzīvo trīsreiz ilgāk! Dzīvo dzīvi dziedādams, dzīvo dzīvi dziedādams, dzīvo dzīvi dziedādams, un kapam aiziet garām." Kamēr Tālis dzied, Egīls pie kafējnīcas galdiņa strādā, raksta atskaites. Un paspēj visu. Tad dzied Ingūna. "Kā rietumvēji, kas krastā pūš, / Ir kāpās aizķēries mans mūžs..." Uzvēdī latviskais sentiments. Kāpēc visiem patīk šādas dziesmas? Tāpēc, ka autors žēlojas. Ka viņam iet tikpat skumji kā mums. Viņš mums piekrīt. Mēs piekrītam viņam. Te neviens nevienam neuztiepj labo gaumi un nepārmet bezgaumību. Tauta var atļauties būt bezgaumīga un līdz ar to kļūst skaista un gaumīga! Tautiskais paradokss.

Braucam mājās dziedādami. Viss aiz loga šodien rādās kā viens cēlā, cildenā un muļķīgā salikums. Priedes silā kā kalendāra dienas, mūžīgās kalendāra dienas. Bērziņi purvā kā baltas izsaukuma zīmes. Bet ceļmalās mazas, slinkas mašīnītes, ceļmalas sēnotāji, vieglie gribētāji, zilo spainīšu un celofānmaisiņu tauta. Absurdākā pasaule! Un es iesmējos sevi kā saksofons, kurā kāds kāzu naktī ielējis ķiseli.

Jūt Černobiļas sekas. Šoruden ķirši un pilādži jau septembra sākumā nometa lapas. Gatavojas lieli notikumi. Ilgi mēs pa krūmiem vien nedzīvosim.

1988

EGLES JĀATSPIEŽ NO LIEPĀM.

OZOLU KULTŪRAS VIEN — 50 HEKTĀRI.

PADOMJU CILVĒKAM SUGA NAV SVARĪGA —

KA TIKAI ĢINTS!

Skrīveru mežs pretī Daugavmalas dendroloģiskajam parkam. Tur ir tāda veca aleja, kas ved kalnā uz mežsargmāju. Sen jau, garām braucot, vērojām, ka to neviens nedomā izbrīvēt no meža dižā spiediena. Re, kā tas bēg no meža un liecas pāri ceļam!

Nu te esam. Jau otrreiz. Ir 23. janvāris. Un patīkami

strādāt vienā vietā divas dienas pēc kārtas. Tad tikai tā īsti var sajust, kas padarīts.

Kādas liepas! Cik simtgades? Kādas apses! Kā iemirdzas — sidraba mizām slipajā, aukstajā saulē! Viss kalna augstums pilns ar ozolu dārziem — 5 metri viens no otra rūti, 7,5 metri viens no otra pa diagonāli. Bet lēnām ar alkšņiem aizvelkas meža malas, un no tālienes nevar vairs izbaudīt šo skaisto, melno ozolu ierindu. Te pašiem mežkopjiem būtu daudz ko darīt. Esam jau otro reizi, un tagad, pēc laiciņa, labi var redzēt pagājušās reizes darbu: izbrīvētās nišas, kas atklāj dziļāk balteglu pudurus, jauno ozoliņu kvartāla stūri... Dziļumā vēl jāpatīra, re, stīga, lai redz ozolu kvartāla tālumu. Un no alejas liepām jau mazliet tālāk ir atspiests uzmācīgais egļu mežs. Tas viss no pagājušās reizes. Šoreiz egles jāatspiež vēl tālāk, lai liepām telpa, lai tās nebēg iekšā alejā, bet balansējas atpakaļ taisnas, tad ilgāk dzīvos. Un uz augšu, kalniņā kāpjot, ceļmalas jāiztīra no džungļainās ošlapu kļavas. Tāpat kā cinijāmajiem ar to Kazdangā, Rožkalniņā. Sabrukūšas, pieložņājušas pilnu alejmalu — resnas kā milzīgi pitoni. Darbs smags un ķēpīgs.

Atnāk skolotājs Antons. Iepazīties. Viņš ir tas, kas ar skolēniem pārņēmis mūsu likto dižozolu Andreju Skriveru ceļa lokā. Un nu jau visi Skriveru meži divainām, dabiski veidotām takām izložņāti. Un ar taku uzrakstiem zemu, zemu. Tikai papardes augstumā. Lai tie neuzbāžas ar savām norādēm un neiejaucas dabas saskaņā. Lai neuzbāžas arī katram, bet parādās tikai tiem, kas iet un meklē.

Izdibinām arī viņu darba robežas. Tās esot no Velnadobes līdz Aizkraukles pilsdrupām. Tālāk — Stučkas daļa.

Vakarā Saliņtēva ziņojums par Skriveru mežu:

... Pelnā sevišķu ievēribu... vērtīgs objekts Daugavas krastos, visā upes 1020 kilometru garumā... dibināts 1890.—1891. gadā 16 ha platībā... Pirmais Baltijā, kas ierikots pēc floristiski ģeogrāfiskā principa, izvietojot introducētos kokus 19 nodalījumos... Sākumā bija 679 koku un krūmu sugas... tagad — tikai 400...

Mežs ar 20 kvartāliem... ap 500 ha... ozolu kultūras vien 1914. gadā aizņēma 140 ha... tagad palikuši ap 50 ha... [..] 1986. gadā veikta parka un meža mežierīcība. Par nožēlošanu, taksācijas aprakstā suga apzīmēta ģints limenī, piemēram, priede

(kurai ir ap 100 sugu), egle (45 sugas), lapegle (20 sugas), osis (65 sugas)... Tas ir nepietiekami...

Jā, nav ne foksterjeru, ne buldogu, ne kurtu, ne takšu, ir tikai suņi. Nav Kalnarāju, nav Mežvidu, nav Rudzmaļu, ir tikai numerācijas kārtībā reģistrētas ciema mājas. Nav latviešu, nav uzbeku, nav armēņu — ir tikai padomju ļaudis.

LINDES PARKS — LIEPU PARKS.

ŠIEM BRĪNUMS, KA TALCINIEKI TĀ VAR STRĀDĀT

Lindes parks. Jūnijs. Vēl dzied vienā klusā lejā lakstīgala.

Griež grieze pie Lindes pilskalna. Ziedošu kamolzāļu lauki smaržo pēc maizes.

Nemam ārā blīgznas un apses — tie nav parka koki. Un ļoti vaisligi. Kad izņem blīgznas, izceļas bērziņi un lielajā Daugavas vējā skaisti šalc un plīvo. Kad tie nu saņemsies, būs birtala. Arī kļaviņas lai paliek — būs krāsaini rudenī.

Te galvenais koks — liepa. Paveram skatu uz cirpto liepu labirintu. Tas tāds mākslīgs veidojums, kroplie liepu žuburi jau pārauguši kroplo kompozīciju un ar daudziem dakšveida stumbriem tiecas debesis, paši ar savu svaru tā plēsdami pušu stumbru žākles. Ko tālāk darīt? Andri, ko tālāk darīsim?

Ko darīt ar akācijām, kas sadžungļojušas? Ko darīt ar nekrietnajiem grimoņu biezokņiem? Pietrūkst padoma, pietrūkst arī spēka ar tādiem ložņām plēsties.

Atsedzam skatam pilsdrupu stūra mūri. Pilsdrupu bedres piemīcām pilnas ar nocirstajiem zariem — lai izlidzinās un veidojas trūdviela. Cenšamies arī, lai vietējiem neizmīdītu siena pļavu, gāžam kokus uz parka iekšpusi. Tas prasa pūliņus — koki laukmalā acīm redzami tiecas uz āru.

Mežsargs brīnās, ka talcinieki tā var strādāt. Līdz šim vārds "talcinieks" ir bijis izsmiekla vārds: pilsētas muļķi un gumijas stiepēji.

Putni dzied kā traki. No Daugavas liels vējš. Kā apsūdzība kvern nodegušais tautas nams. Mūri. Otrā parka malā tāds pats grausts — sapuvusi estrāde. [..]

Nakšņojam Birzgales mežniecībā. Nav elektrības, aizdambējusies tualete, somu pirts pilna ar sapuvušām lupatām. Baseinā peld elektrolampiņas un vecas žurkas. Aizbēgam no šīs īstenības filoloģijā, lasām Skruzišu Mikus grāmatu par sējiem, tur arī par Lindes parku.

Kādas 18 verstis lejup Aizkrauklei uz Daugavas krasta atrodas Lindes muiža, kuru vāciski sauc par Linden. Arī šis vārds izskaidrojams tikai caur leišu vārdu lendu (arī lindu, lindzu), lindau, linsti — latviski liedu (arī lienu), lidu, list (kriechen). Tad vēl lindine (Höhle, Schlumpfwinkel). Leišu forma minētam vietas nosaukumam varētu būt Linde, kā to arī vēl tagad saukā, un latviskai formai vajadzētu būt Liede, Līde.

BĪRIŅOS, EMĪLIJAS PARKĀ.

JĀNIS BĪRIŅŠ UN JĀNIS BARGAIS

Septembrī izkopjam alejas Bīriņu parkā. Pils parku no bijušā meža jau 1876. gadā izveidojis toreizējais muižas īpašnieks Augusts Pistolkorss. Apprecējis Krievijas baņķiera un multimiljonāra Štiglica audzumeitu Emīliju, viņš saņem pūrā astoņus miljonus rubļu. Lielu daļu no šīs naudas viņš iegulda pils un parka izveidē, nosaukdams 30 hektāru lielo parku Emīlijas vārdā.

Liepu aleja ieaugusi priedēs, pieaugusi citiem kokiem, aplūzusi. Strādājam Emīlijas vārdā un vēl — zinādami, ka Bīriņš pats, kura vārdu nu šī vieta nes, bijis varens vīrs.

Vidzemei pārejot poļu rokās, Jānis Bīriņš 1574. gadā ieguvis Koldeselli un Eikaselli (Eikažus) lietošanā.

Nav vēl noskaidrots, vai Bīriņš — Vidzemes poļu pavaldoņa Hodakēviča sekretārs — bijis latvietis vai latviešiem labvēlīgi noskaņots cittautietis. Skaidrs ir tikai tas, ka latvieši godinājuši viņa piemiņu, nosaucot novadu viņa vārdā. Ka Bīriņš nav bijis vācietis, ne arī vāciešu draugs, vērojams no tā, ka vācieši novada pārdēvēšanu Bīriņa vārdā neatzina, bet līdz pat pēdējam laikam atstāja muižai un pagastam libisko Koldeselles vārdu, pielāgojot to tikai savas valodas garam par Kolceni.

Posta pilnajā 1577. gadā, kad Maskavas cars Jānis Bargais kaudams, postīdams un dedzinādams bija pārstaigājis visu Vidzemi un ieņēmis visas stiprākās pilis, viņš šajās pilīs novietoja karaspēku savas varas uzturēšanai un tālāku karaģājienu sarīkošanai. Lielākais garnizons palicis Cēsu pili. Jānis Bīriņš, būdams tai laikā arī Turaidas pils pārvaldnieks, noorganizējis savu Kolcenes un Eikažu zemnieku karaspēku un atņēmis krieviem Turaidas pili. Vēlāk Bīriņš pastiprinājis savu

karaspēku un padzinis krievus arī no Cēsīm. Pēc Cēsu atbrīvošanas Bīriņš ar saviem ļaudīm devies uz Burtniekiem, Limbažiem, Straupi, Nītauri un citām krievu ieņemtajām vietām un atbrīvojis tās.

Daži uzskata Jāni Bīriņu par Kurzemes un Zemgales hercoga Ernsta Bīrona ciltstēvu, citi turpretim — par mūsu tautas pārstāvi.

Nu, Dievs ar visu Bīriņu, tā lieta nav skaidra, toties citur mūsējie šogad strādājuši itin latviski. Straupē, Brastiņu Ernesta dzimtās rijas vietā, iestādījuši ozolus. Ozolus sastādījuši arī Arveda Švābes pagalma vietā un diķa malā sakopuši milzu vītolu. Mazsalacā kopuši mežkopju Zemmeru, bet Lizdēnos, aiz Valmieras, — dzejnieka Cedriņa izcelsmes vietas.

Un atkal Tīrelpurvā strēlnieku vietas. Un atkal Skolotāju parku Dundagā. Un atkal, un atkal...

TAURENŽĪMES APZĪMOGOTI. ES NEZINU, KĀ BŪS TĀLĀK

Kalni ir auguši, un akmeņi ir auguši. Eņiņš apmēra savus vecos akmeņus, un tie ir pieņēmušies resnumā. Alas ir gājušas dziļumā, un pa šo laiku radušās septiņas jaunas sikspārņu sugas. Vai četrpadsmit gados ar mums nekas nav noticis?

Ir noticis. Mēs esam kļuvuši sevī brīvāki un padarītos darbus vairs speciāli neuzskaitām. Mēs nerakstām arī vairs dienasgrāmatu. Mēs autobusā no rītiem vairs nesaskaitām, cik ir mūsu, cik nav. Mēs ne ar vienu nestrīdamies un gudrojam par savu lomu zaļajā Latvijā. Vārdu sakot, mēs esam kļuvuši derīgāki. Mēs klusu ejam gar malu un sevi nepiesakām. Cilvēkiem ne. Ne kolhozam, ne ciemam. Ne apdzīvotai vietai. Latvijai — jā. Latvijas dabai. Ne ciema padomes Cīravai, bet Latvijas Cīravai. Ne Liepājas MRS Kazdangas parkam, bet Kazdangai Latvijā. Ir starpība, vai es piemēros pie izpildkomitejas stenderes vai pie saules augstuma.

Mēs atskaitāmies tai sajūtai, ko mums devuši senči. Ka zeme ir darināma. Un apkārtne ir darāma. Darāmā Latvija. Mazāki jēdzieni mums nav vajadzīgi un tikai traucē.

Es tagad pārslasu mūsu pierakstītās dienasgrāmatas, un — žēl — mēs diezgan daudz esam pierakstījuši visādus sikumus: autobusus, zāģus, ēšanas reizes. Ļoti iespējams, ja mēs tagad

rakstītu, mēs rakstītu no kādas citādas gudribas. Ticīgāk. Piederīgāk. Četrpadsmit gados mēs arī sudrabu esam redzējuši birzīs, Dievu dzirdējuši lapās.

Mazāki jēdzieni par Latviju mums šais (vismaz) divās brauciena dienās nav tik svarīgi. Viss galvenais ir lielajā jušanā: ir daba, debesis un zeme. Ir kopus jušana. [..]

Un tā nu pagājuši ir trīs gadi. Bez dienasgrāmatas. Kas ir šai laikā bijis?

Pats galvenais: mēs neesam vairs vieni. Ir nācis Zaļo klubs. Ar jaunām dvēselēm. Un tās māc svēti spēlēt, skaisti dziedāt. Un atmodināt vietas. Sunākstē. Un Anneniekos. Tērvetē. Un daudz kur.

Arī Skrīveru vidusskola jau savas zaļās takas velk pa visiem pagasta mežiem.

Ir piedzimusi jauna paaudze, tā vēl ir tikai vidusskolā, bet kādas Spidoliņas viņiem acis mirdzinās! Vairs skolotāji nedzēs liesmiņas. Un zēni gatavi list atkal lidumus. Un cīnīties ar sumpurņiem un jodiem. Stiprus desmitus tādu ir izaudzējis skolotājs Odisejs Kostanda. Tie ir visurgājēji. Viņi savu kopu sauc par "Vēstures stropu".

Ar TV "Apvāršņa" jaunajiem mēs strādājām Rutku Tēva Āpškalnā, un citās 1841. gada Kartupeļu dumpja vietās. Āpškalniņa mājvietu Āpšus kāds kādam bija pārdevis un atstājis sētā postažu. Mēs strādājām veselu dienu — divdesmit "Apvāršņa" bērnu un divdesmit mūsējo. Uguns kāpa debesis un aiznesa tur izārdīto, nokaltušo un pasaules piesmiesto. Palika sakārtotais un skaistais. Palika divi pieminekļi kalnā — liels akmens un mājas skurstenis. Palika atdzimstotais Āpšu ceļš.

Ar vidusskolas kopu "Zaļā poga" mēs kopām Tīrelpurvā latviešu strēlnieku pulku blindāžas. Aizaugušas ar ložņājošu ievāju un krūmiem. Es līdz šim nebiju redzējis tik nikni strādājošus jaunos. Cauri sniegam ierakumu līnija tika izbrīvēta līdz melnai zemei — ātri un metodiski pareizi. Var teikt — talantīgi. Mēs izbrīvējām ekskursantiem un visa jauna gribētājiem streļķu astoņu pulku kaujas līniju no Ložmetējkalna līdz vietai, kur līnija izbeidzas. Mēs noteicām katra pulka dislokācijas vietas. Mēs arī panāksim, ka katra pulka atrašanās vieta tiks iezīmēta vismaz ar piemiņas akmeni.

Mēs uzkrāvām vienpadsmit metru augsto Dundagas laukakmeņu krāvumu Valpenē pie diķa, kur kādreiz mazais Krišjānis Barons un citi ganu puikas ar paštaisītu plosteli vizinājās. Tā ir piemiņa tautasdziesmai un Dundagas pelēkajam akmenim.

Mēs iekopām skaistu, dabisku, cik vien dabiska var būt, Skolotāju noru Kubeles ceļa galā ar trim akmeņiem Kubeles pirmajiem skolotājiem.

No Aizkraukles baznīckalna mēs atklājām uz Daugavu skatus, kas auga jau ciet ar apsēm un alkšņiem. Te, šajā augstienē, kādreiz stāvēs piemineklis Spīdolai.

Mēs izbrīvējām aizaugušos Daugavas skatus pie Skrīveru parka. Mēs atradām korķukoku birzi Skrīveru mežā. Lielāko Latvijā. Un pašu mežsaimnieku jau piemirstu. Tā bija jau ielenkta eglēs, uz iznīcības robežas.

Ar mūsu uzstājību un Kuldīgas rajona izpildkomitejas lēmumu ir nodibināts Gudenieku kadiķu liegums 75 hektāru platībā. Tikai nesaprotami, kāpēc vien kā rajona nozīmes aizsardzības objekts — tam bija jābūt republikas aizstāvības sarakstos.

Mēs izstrādājām Lindes parka aizaugumu un noteicām tā nākamo dzīvību.

Mēs Lēdurgas apkārtnē, Braslas krastā, atbrīvojām redzamībai dažus mazus libiešu pilskalņiņus. Mēs palīdzējām vienu tuļajam censonim Janītēnam viņa lielajā parkā piesardzīgi sakārtot dabas spēkus. Šādi veidotu dabu varētu saukt arī par cilvēkdabu.

Mēs Bauņu parkā izbrīvējām un skaisti nostrādājām vietējās mežniecības jau kopt sākto otro novada dziesmu svētku (1865) pakalniņu — Jēkabkalnu. Tur aug simtgadīgas Eiropas lapegles un Veimuta priedes. Cerējām, ka dziesmu svētku simtgades spēki ņems šo vietu aprūpē, bet tas nenotika. Visi gāzās uz Rīgu un aizmirsa savas dziesmu vietas, arī valmierieši.

1764. gadā, caurbraucot uz Jelgavu, šeit, ar akmens soliņiem izbūvētā parka lapenē, piesēdusi imperatriše Katrīna II. Atradām arī šo vietu, atbrīvojām no aizauguma.

Bauņu parka pašā viņējā galā barons licis uzrakt mākslīgu kalnu. Kalna galā, stāsta, bijusi Latvijā pirmā "meitumāja". Meitenes staigājušas gar diķi baltos tērpos, romantiskā mēne-

snīcā sēdējušas logā un ķemmējušas matus. Tā stāstīts nostāstos. Tepat, dziļajā dīķī, no kura zeme ņemta kalna uzbēršanai, slicinājušās, slicinātas un... visādas tādas lietas. Vai jumpravas vestas no Vācijas, vai mūsu pašu zemnieku dzimtilvēku skuķi? Iztirijām šo aizaugušo kalnu, nolikām akmeni — visu nomocīto meiteņu piemiņai. Te nomocīti arī turku kara gūstekņi, pieķēdēti pie ķerrām, veduši zemi kalnā. Pats barons, kad miris, licis sevi apstāvēt tieši šajā kalnā, un zemniekiem ar svecēm vajadzējis mironi godināt nakt' un dien'.

Dundagā, aukstā vizbuļū vakarā, kad pavasara saulē laistijās baltās baznīcas gailis un zvani zvanija — dun-dang! dun-dang! — mēs pieminējām vēl vienu stipru vīru, kas aizgāja pasaulē un nu jau, liekas, būs zudis Latvijai, — Kārlī Blūmentālu, slaveno Austrālijas krokodilu mednieku. Kādreiz pie mums varbūt arī izdos viņa piedzīvojumu aprakstus. Viņš dzimis Dundagā, Būdeņu mājās. Mēs tur aizbraucām. Vairs tikai jaunmeliorēti lauki un milzīgs stallis. Tēvs nodarbojies ar zirgiem, katru gadu kādus sešus laidis tirgū. Bijuši trīs dēli. Viens kritis leģionā, otrs strādājis par ceļumeistaru, arī jau miris, trešais Austrālijā pelnījis ar akmens plākšņu apstrādi, pieminekļu akmeņu slipēšanu, krokodilu medībām, tagad Austrālijas opālu raktuvēs pazemē esot iekārtojis sev romantisku un greznu mītni vecumdienām. Varētu braukt mājās, audzēt atkal zirgus! Vecie skolasbiedri atceras: bijis darbīgs puika, spēlējis mandolinu, mazpulcēns, godalgots par darbošanos izmēģinājumu lauciņos. Straujas dabas, bet milējis vientulību, saiešanās un iedzeršanās nav piedalījis, nav bijis precējies ("es nevienu rokā neķēru"), bet meitas viņu mīlējušas "ļoti daudz". Purlūduma meita bijusi tāda kā simpātija, bet tad viņš paņemts leģionā. Un tā tā dzīvīte sajuka...

Jā, toreiz mēs sastādījām ceriņus priekšā visneglitākajai Valpenes mājai. Un nokopām viņu durvju priekšu, sagrābām netirumus piemājas laucītē un sakrāvām skaistā čupiņā pie viņu divstāvu kolhozmājas. Neviens neprasīja, ko mēs darām, neviens nenāca palīgā, vienīgi viens maza puisītis, kas neiet skolā, gribēja zināt, kāpēc mēs te esam. Mēs teicām, ka te izaugs skaisti ceriņi, un viņš tad noticēja.

Bet visu laiku mēs tomēr esam centušies strādāt skaistās vietās.

No visiem gadalaikiem visskaistākais mums ir bijis rudens. Dūmotie uguns kuri Dzintares pilskalnā, rasa Gaiļu kalnā pie Ērgļiem, sarkanās kļavas Stanānu eglēs. [..] Apsnigušās dzeltenās rudens birzis un piesnigušās ābolu pilnās ābeles Svempēnu kalnā aiz Brakiem. [..] Zili melnais, vēl neaizsalušiem lāsmeņiem, Unguru ezers.

[..]

Ziemassvētku svecītes Ložmetējkalna kapos. Dziļās kupeņas ar priecīgu klupšanu un velšanos Vecpils balteglēs. Vizināšanās ar lielajām ragavām aiz automašīnas pa Vecpils ceļu skaistajiem pakalniem. Milzīgais sals Buses pilskalnā. Salšana kopmītnēs, kad nakti lausks plēš apaļu pilnmēnesi gabalu gabalos (un Jānis pa lauku staigā plīks un sacer poēmas). Sarma un migla Kalna Kaibēnos. Milzīgi sarkani rieti un aizsalis jūras tālums, sarkana debess un sals Vidzemes jūrmalā — Lāņos. Un no jauna Raķupes niedru pūkas zeltā un slīpā saulē.

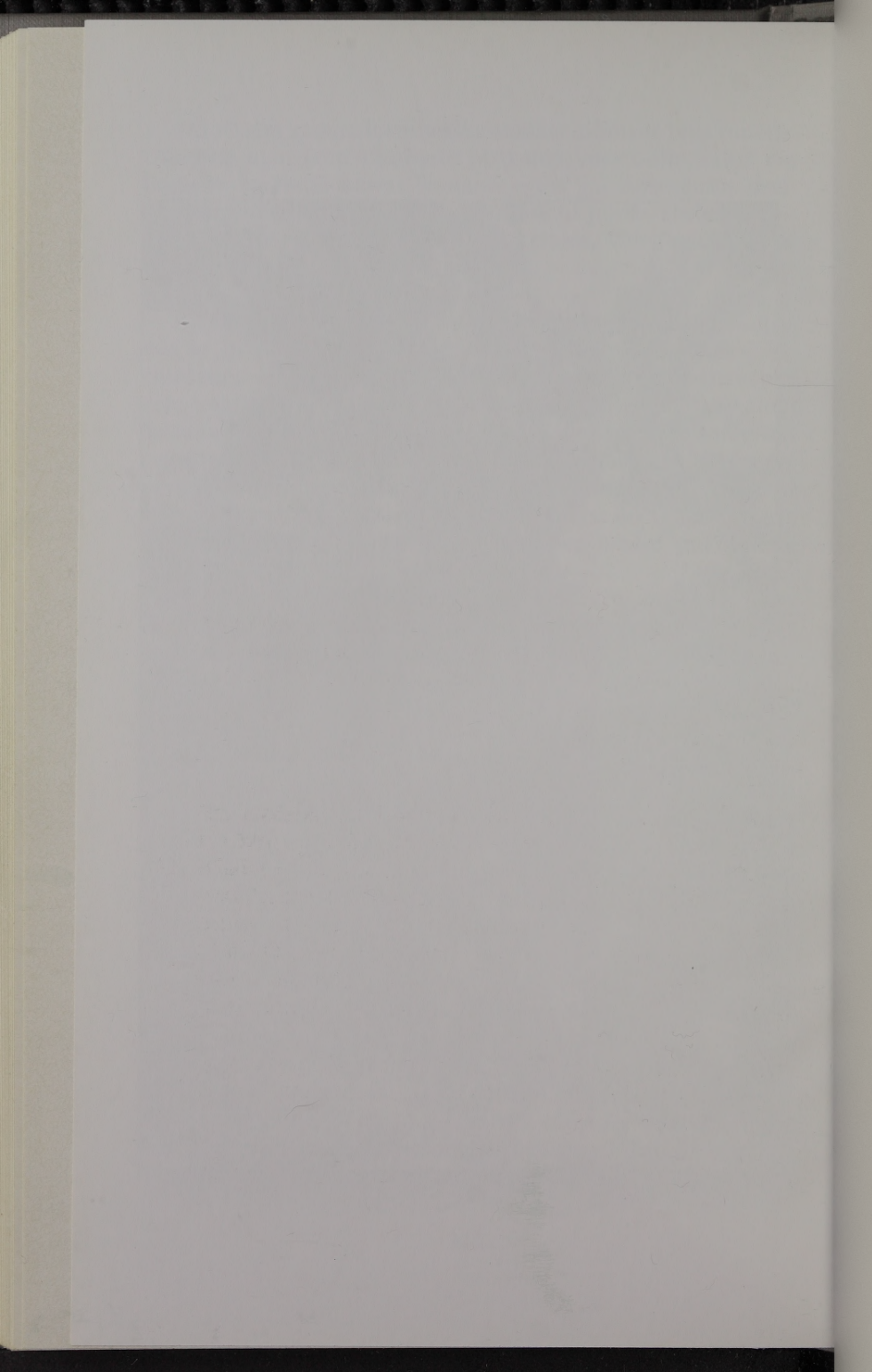
Tad Ģertrūdes diena un Māras diena, visu kukaiņu diena Piebalgā, kad pa saulē mirdzošu sērsnu no meža nāk ārā un pāri baltajam laukam ar sauli vienā virzienā iet simtiem un simtiem melnu, ziņkārīgu kāpuru. Nevienā ekskursijā, nevienā filmā to neredzēt! Māras diena! Tavā acu priekšā.

Ir Lieldienas, gulbji starp ledus gabaliem, pūpoli Vitrupē, pūpoli Bērziemā, pūpolu rīkstēm pa dibenu — apaļš kā pūpols! Un Hūna birtalā Madlienā sāk jau ziedēt lazdas, Jurjānu kalnā zied vizbules, zeltstarītes, un bērziņi mirdz kā dārgakmeņi, Ārlavā pļaviņa ir pilna zelta govurnēm. Puišu kalnu meklējot, brienam pa ziedošiem meža ķiplokiem, bet vienā pilsparkā (nedrīkst teikt, kur) zied meža tulpes. Un pirms Jāņiem mēs smokam nost pavasara pieelpotā karstumā uz Apsišu Jēkaba ganu ceļa.

Ligonakti Vanagu ielejā mūs kož odi, tā ir nepareiza vieta līgošanai, bet ir jau par vēlu, nakts ir īsa, neko vairs nevar labot. Var iet kalnā un kopā ar visiem Braku pagalmā dancot.

Tad ir ūdensrozes Neretiņā un siena panti Mūsmājās, ūdensslēpes Augstrozes ezerā, dunduri Bišu kalniņā, zaļumballe, ābolu grozi, ābolu pankūkas, medus, pamošanās ar bezdelīgu vidžināšanu pažobelē, sienāžu dziesma vakarā... Un tā kā skumīgi. Iet laiks, bet labāk par to nerunāt. Nomira

Aldis. Un nomira Gustavs. Abi spēka gados. Atdevīgi un neiedomājami pašaieliedzīgi vīri. Aldis bija tūrisma instruktors, no rītiem agri vārija tējas ar smaržīgām zālītēm no visas kājām izstaigātās pasaules. Gusts runāja maz, gāja visgrūtākajos darbos, bet tā, lai neviens to nepamana. Es tagad domāju: ja Gusts ir debesīs (bet tur viņš ir) un ja viņam jautātu: — Gust, vai tu esi ar mieru piedzimt atkal uz bēdu pasaules un cīnīties ar cirvi pa krūmiem, dzīvot pieticībā un vienkāršībā? — Gusts teiktu: — Labs ir.

Es nezinu, cik bērnu pa šo laiku piedzimuši. Kādi divdesmit? Trīsdesmit? Sākumā mēģinājām tos Piedzimšanas kalniņā kokos un akmeņos reģistrēt, bet tad tie sāka dzimt arvien straujāk, un vairs nevarējām paspēt “dabā iegrāmatot”.

Ir diegam gals, nav gala šūšanai, ir mūžam gals, nav gala mūžam manis būšanai. Es kopšu, celšu arī aizsaulē, un manās acīs nemeklējiet “NĒ”. [...] Es smejos, pieceļos no rīta, aunos un eju skaistos atkal saukt un jaunus...

Grupa mainās. No pirmajiem esam palikuši tikai mēs četri: Saliņtēvs, Andris, Jānis un es. Bet nav jau tālu — tepat tuvumā kaut kur ir arī pārējie taureņzīmes apzīmogotie.

Un es nezinu, kā būs tālāk. Tinte ir, es varu rakstīt, bet nav benzīna... Nebūs autobusa...

Tā ka — es nezinu, kā būs tālāk.

* * *

Par to dzīvību, kas te sagriezās ap mums, es pateicos ministra vietniekam Jānim Vanagam, kas nešauboties atvēlēja mums brīvu darbu Latvijas parkos un uzticējās mūsu labajai gribai. Es pateicos ministrijas darbiniecei Svikles kundzei, kas, kamēr bija pie teikšanas, nekad nežēloja autobusu mūsu darbiem. Es pateicos tiem atbildīgajiem mežavīriem, kas mūs apbruņoja un deva autobusu, arī tiem, kuri sestdienās aizliedzās un medību laikā atnāca un dalījās ar mums ainaviskās rūpēs.

Saliņtēvam mēs pateicamies sevišķi — par viņa nesatricināmo mieru, izturību un pacietību mūsu neapbrīnāmajā kompānijā.

Es savu kopas biedru vietā pateicos viņu ģimenēm, kas katru mēnesi vienu sestdienu un vienu svētdienu piecieta

savas sievas vai vīra prombūtni "pasaules darbos", sava tētiņa vai mammiņas aizbraukšanu "līdz rītvakaram".

Paldies tiem nedaudzajiem cilvēkiem, kuri saprata, ko mēs darām un kāpēc, un kuri nāca pie mums un piedalījās vai arī mūs lutināja ar siļķēm un kartupeļiem, ar pankūkām un medu, ar āboliem, ar pienotavu gardumiem: Ernestam Kazdangā, Tālim Neretā, agronomei Bērziņai Umurgā, Jautritei Dundagā, Užānam Salacgrīvā, kolhoza priekšsēdētājam Blūmam Nigrandē. Paldies arī medniekiem, kas mūs reizēm uzcieņāja no spīdīgām briežgaļas konservu bundžām.

Jūstepatās!

Mēstepatās Atim, kas taisīja mums cirvišus, un Voldemāram, kurš strādājis mūsu vidū visvairāk — nu jau 14 gados 300 darba dienas ar "Partneri", rūkoņā un vibrācijā — zāģējot, vilējot un labojot. Mēstepatās Irēnai, kas veidoja mums skaistas taureņu emblēmas. Mēstepatās arī Vitoldam — mums plīvo viņa krāsotais karogs!

Paldies Dundagas rūķiem, kas mūs pieņēma savā pilī. Paldies balles kasierei Ērgļos, kura mūs ielaida par puscenu. Skrīveru kopmītnei, Īvandes kopmītnei, Ēdoles kopmītnei, kur mūs izguldīja sevišķi omulīgi, paldies Gaiziņa avotiem un Limbažu dabas aizsardzībniekiem.

Vienmēr jau paliks kāds, kuram nepagūsim pateikties. Mēs arī Tev pateicamies. Tutepatās!

Un lai piedod mums pasaules lielā dzīvība, ja mēs esam ko nogrēkojušies pret saskaņu, ja esam nepareizi dziedājuši. Ja esam nevietā rikojušies ar cirvi un uguni. Lūdzam piedošanu par nodarītajām sāpēm. Mēs piesaucam Latviju.

Aizaugušo Latviju.

Mums likās, ka Latvijai tas, ko mēs darām, ir vajadzīgs.

FAKTI. KOMENTĀRI. VIEDOKĻI

FACILE KONTAKTAR VEDULLI

Rakstos grāmata "Tutepatās" publicēta pēc 1992. gada izdevuma. Kur bijis iespējams, teksts salīdzināts ar manuskriptu, labotas pamanītās iespiedkļūdas un citas neprecizitātes. Izlaiduma zīme [...] I. Ziedoņa tekstā norāda autora šajā redakcijā izdarītos isinājumus un izlaidumus.

"Tutepatās" publicējumam Rakstu 9. sējumā piemeklēti jauni fotomateriāli, veidotas īpašas fotokolāžas. Izmantotas G. Eniņa, J. Krieviņa un I. Ziedoņa fotogrāfijas. Nodaļā "Fakti. Komentāri. Viedokļi" pirmo reizi publicēts "koku grupas" braucienu "ģeogrāfijas" saraksts, uzstādīto piemiņas zīmju un grupas dalībnieku saraksts.

Publicētās vēstules I. Ziedonim glabājas viņa personiskajā arhīvā.

NO VĒSTULĒM IMANTAM ZIEDONIM

1983. gadam aizejot

Bet akmens tomēr — kur tas aiziet?

Un kā tas tomēr mirdzēt sāk?

— Ir tāda krāsa — nevar pateikt.

Tad jārunā vēl latviskāk.

Imants Ziedonis

Ļoti godājamais Tautas Dzejniek!

Vissirsnīgākais paldies par neaizmirstamo maija dienu, kad Apsišu Jēkaba ganu ceļā nostājās pilādžu, ošu un liepu gatve, daiļa posās Apsišu Jēkaba piemiņas birtala tēvutēvu pakalnē, atnāca akmens ceļmalā, lai rādītu ceļu uz viņa Sauternīcu, un sāka mirdzēt. Paldies par visām tikšanās reizēm, kad Jūsu un Jūsu draugu soļi iegriezās mūsu vienkāršās mājas pagalmā. Gaidīsim atkal ciemos jaunā pavasarī. Novēlam Jums radošā darbā laimīgu jauno — 1984. gadu!

Cieņā, pateicībā un draudzībā —
Jūsu Vilis un Ervins Zvaigzņiši un visi mūsmāju velniņi.

1984. gada 1. jūnijā

Kārļa Zāles dzimtā vieta — Ezeres ceļa labajā pusē, apm. 10 km no Saldus — kolhoza "Draudzība" teritorijā. Toreizējās mājas nav saglabājušās. Ir citas. Kādreiz tur bijis Kursišu pagasts, tagad — Novadnieku ciems. Mainīts arī māju vārds: bijušas Zāles, ir Silmači. Autobusu pietura — Krūmi. 1988. gadā — K. Zālem 100. Piemiņas zīmes nav, nebūs.

Ar labām dienām — *Voldemārs* [Ancītis]

[Bez datējuma.]

Imant,

Zigis man atsūtīja no Dubultiem šo te rakstu galu. Viņš tur neesot varējis sadabūt nekādus materiālus, tāpēc rindiņas tik nabadzīgas.

Zigis domā, ka tas nosūtāms dabas biedr. prezidijam. Varbūt "Cīņai" vai "Pad. Jaunatnei"?

V. Skujiņa

Pie Sivakas, 1968. gada 9. novembrī.

Cienijamo dzejniek!

Līdz ar slēpošanas sezonas iestāšanos čaklākie mūsu bibliotēkas sportisti nodarbosimies ar pārgājieniem Gulbenes apkārtnē, lai atrastu brāļu Kokaru cienīgu ozolu. Jūs taču atceraties sarunu Vecpiebalgas Dzejas dienās?

Ar vislielāko cieņu —
Laima Lupiķe,
Gulbenes raj. CB vadītāja.

Pārrunu kārtībā!

Stādīsim pundurlazdas!
Latvijas slaidās lazdas nežēlīgi aplauž riekstotāji.
Sivakas kraujās aug pundurlazdiņas.
Tā kā riekstus tās atdod labprātīgi —
varmācība tās neapdraud.

Novērojums.

*Lazdas lauž Daugavas krastos,
Lazdas pie Pededzes lauž —
Slaidās Latvijas lazdas
Punduri skauž...*

*Visos laikos tā bijis,
Cari vai junkuri nāk, —
To, kas nav paklanījies,
Sirotājs steidzis mākt.*

Lazda teic lazdulēnam:
— Lūdzams — netopi slaid!
Neaudz ātri, bet lēnām,
Dzimis ja krastā šai!
Tagad, kur mēs nu paši
Tā kā bez svešajiem, —
Zāģi un cirvji, un naži
Cērt ne sliktāk par tiem...
[..]

1968. gada 10. novembri

Es iesāku kādu sarunu. Te — nobeigums par tām pundurlazdām.

Bet — iestādīt tās tomēr vajag. Kad cērt mežu — pār tām krit lepnās lapegles, brauc traktori, dedzina zarus, bet rudeni — skaties — pundurlazdiņas pilnas riekstiem, spītīgi kociņi un varbūt var vairāk kā lepnās un slaidās. [..]

Labasdienas!

[A. Pelēcis]

1991. gada 29. janvāri

Ļoti cienījamais Saliņtēv!

Sirsniņi pateicos par Jaungada apsveikumu un laba vēlējumiem.

Pēc Jūsu ieteikuma izlasīju žurnālā "Karogs" ievietoto publikāciju par dižkoku atbrīvošanas grupas gaitām Latvijā, kur ir jauki viss aprakstīts, bet ir tikai divas kļūdas rakstot pielaidis Imants Ziedonis — un proti: 1) Karogs-90, 11. numurs, 12. lappusē: dabaszinātnieks Kēnigs faktiski ir dzimis Jēkabpils rajona Ungurmuižā (tagad Medņi), nevis Cēsu rajona Ungurmuižā; 2) Karogs-90, 12. numurs, 69. lappusē: Vecā Stendera kaps atrodas kapos pie Sunākstes baznīcas, nevis Subatē. Vecā Stendera kaps atrodas Jēkabpils rajona teritorijā. Kļūdieties ir cilvēciņi.

Sirsnīgi sveicinu Jūs, Saliņtēv, un vēlū panākumus diž-
koku atbrīvošanas darbā.

Ar patiesu cieņu —
Leonards Erts.

Salaspilī, 1986. gada 18. novembrī

[.] Šodien braucam ar mūsu (Botdārza) "Huskvarnas" zāgmārti-
ņu un saziņā ar Grinbergvirsmāsu taisīt pēdējo mežaparka
zāģēšanas viesizrādi '86 Tavā slimnīcā. Tad būs jātaisa ziemas
pauze, jo diloņslimnieki var apsaldēties un paaugstināt vidējos
izdevumus par vienu slimniekdienu dr. Saulīša vadītājā hospitālī.

Apliecinu, ka mūsu brauciens 15.—16. nov. visumā bija sekmīgs.
Ar Krastiņimantu iepriekš izbraucām vietraudžos (man ir darbā
jauna ņiva, sarkana, klausu uz vārda Avenīte!). Neaizmirsta-
mi platindzeltēna ceturtdienas pievakare. Sestdien izbraucām
21 cilvēks. No jauna bija Stradiņjāņa māsasmeita Jana. Iestāj-
eksāmenos caurkrituse stud. med., pašlaik sanitāre Stradiņos.
Sestdien padarījām lielu apjomu Nabes ciedrupriežu audzē —
izzāģējām beigtās, atbrīvojām dzīvās, nokrāvām alkšņus, paliku-
šo trūdam un iztaisijām 50 stādāmbedres klāststādīšanai nākam-
pavasār. Bija drēgna, miglaina, bet bezlietus situācija. To neviens
cits nebūtu darījis, visi to saprata un jutās gandarīti. Vakarējām
Lēdurgas ierastā skolā, mūs laipni uzņēma ierastā Bērziņkundzīte
un, kā parasti, prezentēja 2 x 2 tējas spaiņus ar puspuoda cukur-
dozi. Pēc tam Trakās Ilzes (viņa bija ar savu Gustavu) pieprasīta
lekcija — diskusija par Pēteri Ūpīti, Daugavpils HES un draudzību
un mīlestību. Pēc tam II stāvā apmaģotā disene tā paša autora
izpildījumā. Vai bija diskusijas trešā punktā solītās praktiskās
nodarbības, nezinu, — nolūzu ap 0. 30. Pēc tā, kā skuķi, otrā
dienā autobusā mājābraucot, pa kucēnu modei čupā gulēja,
domājams — bija. Svētdien sakopām Bīriņu parkā aleju ar skatu
perspektīvām — to, kas ved mežaparkā. Arī to neviens nebūtu
mācējis padarīt. Nākamais — saulgriežu brauciens iecerēts uz vis-
garāko nakti — 20.—21. dec. — un uz Lādi Limbažos! Tev visi
vēl lustīgu prātu, veiksmi un paātrinājumu veselējoties.

Tavs *Andris.*

1986. gada 17. decembrī

Ļoti godājamais
Īdejskais vadītāj!

Visu šo laiku mūsu domas ir saistītas ar Jums. Kā Jums klājas? Katrā ziņā viegli nav, un mēs no sirds jūtam Jums līdzī. Gribētos, lai Jūs ātrāk būtu atkal mūsu vidū. Ļoti izjūtam Jūsu prombūtni.

Mēs centāties visu 1986. gadu strādāt kārtīgi. Liekas, ka paveikts krietni daudz. Var minēt Biriņu sanatorijas apkārtni, sevišķi darbus parkā, iesaistot mežniecības darbiniekus. Kuldīgu—Suitu un Ēdoles—Rasu ceļus. Rubīnu kadiķu — paeģļu audzi. Ir gandarijums, ka Kuldīgas rajona izpildkomiteja oficiāli nodibināja kadiķu liegumu 75 ha lielā platībā, man ir kopija no plāna. LVU Bioloģijas fakultātes profesoru Langenfeldu lūdzu pameklēt divus studentus — diplomandus, vienu šī objekta pētīšanai, bet otru ozolu pētīšanai uz Pededzes krastiem, sākot no Litenes skolas, 10—15 km uz leju. Šeit ir arī mūsu izveiktā ozolu grupa par godu J. Dievkociņam. Tāpat darbi Tērvetē un citur.

Pēc iepriekšējā gada parauga gatavoju vadībai pārskatu par mūsu darbu. Ļ. cien. Anita apsolīja Jaungada apsveikuma kartītes (vēl tipogrāfijā). Sūtīsim mūsu labvēļiem. Apsveikuma materiālus nosūtīšu arī Jums parakstam. Šoreiz parakstīsimies visa grupa.

Pašam darba netrūkst. Esmu divās zinātniskās padomēs — savā institūtā un ZA Botāniskā dārzā. Tagad pārskatu laiks un sēdes notiek biežāk. 10. decembrī biju Daugavpilī, tika atzīmēta MRS direktora P. Logina 50 gadu jubileja. Sagatavojām viņam adresi. Lai nu kā, esmu pirmais padomju varas ieceltais Daugavpils MRS direktors, toreizējā izpratnē virsmežzinis (1940. g. 30. novembra pavēle). 16. decembrī izmantoju rakstnieku ielūgumu, biju interesantajā sarīkojumā. ZA Baškīrijas ekspedīcijas rezultātu ziņojums. Vadīja priekšsēdētājs J. Peters.

Vēlam Jums ātru izveseļošanu.

Jūsu S. Saliņš.

Miļo Imant!

Priecājos, ka esi atradis laiku uzrakstīt "Tutepatās". Mums visi Rīgas izdevumi pienāk ar lielu nokavēšanos, tā divus mēnešus vēlāk varu lasīt decembra "Karogu". Lasu un baudu Latvijas dabu ar Tavām acīm — un pašai tā gribas redzēt, vai auzu rasa ir zila, smilgu tumši violeta un miežu — sudrabota?! Tas man būtu jāredz pašai, tad varētu mēģināt arī to uzgleznot. Bet Tu glezno ar vārdiem — par "linu zemi, kur dabas gobelēnā ir kaut kas igauniski zils".

Lasu "Tutepatās" un pie viena mācos Latvijas ģeogrāfiju. Man blakus ir liela Latvijas karte, jo jāmeklē, kur atrodas Kazdanga. Dunalka? Oste? Kur ir Lonaste, Raķupe, Veclaicene? Dažreiz vārdus esmu dzirdējusi, bet pāriet ilgs laiks atrast to visu uz kartes. Trimdas latviešu labā grāmatai vajadzētu pievienot sīku novadu karti katrai nodaļai.

Nezinu, kā "Tutepatās" iespaidojis vietējos iedzīvotājus, vai tie sāk vairāk rūpēties un piekopt savu apkārtni? Un vai sāk saprast, ka "taciņa nedrīkst zaudēt savu takainību"? Nu gan tik ļoti gribas atkal braukt mājās — taisni tagad, lai redzētu, vai "bērziņi iztamborējušies no pumpuriem". Manējie, mājas priekšā, jau tamborējas, lai gan ir tikai marta beigas.

Mēs šovasar atkal būsim Rīgā — Ansis vispirms, uz 2 nedēļām uz Zinātnieku kongresu, es ieradišos 16. jūlijā uz veselu mēnesi, jo man pašai jāredz rasas krāsas, jādzird, kā "Dievs šalc bērzos", un jāizstaigā egļu meži un bērzu birzis. Var būt, ka jums aprūksies kāds žagaru nesējs un varētu arī mani īslaicīgi pieņemt šai eksaltētā "daģu" sabiedrībā? Bet nē, pēc publicētā Tev droši vien pieteikušies jau simtiem palīgu...

Turies un aizstāvi kultūru politiskos džungļos!

Ar sirsnīgu sveicienu — *Ingrīda* [Muižniece].

DIŽKOKU ATBRĪVOTĀJU GRUPAS BRAUCIENI

1976—1997

1976 (3 braucieni)

16.—17. X (Cēsu raj.) Unguru parks — Paula Valdena ozols,
Saliņtēva ozols

30.—31. X (Liepājas raj.) Apriķi — Neredzīgā Indriķa kaps,
Dzintares pilskalns

11.—12. XII (Cēsu raj.) Unguru parks

1977 (10 braucieni)

15.—16. I (Tukuma raj.) 1. d. Abavas senleja pie Veģiem; (Talsu
raj.) 2. d. Buses pilskalns

12.—13. II (Kuldīgas raj.) pie Kabiles dzirnavām

9.—10. IV (Cēsu raj.) Vecpiebalga — Kalna Kaibēni

7.—8. V (Madonas raj.) Ērgļi — Braki — Vanagu taka

4.—5. VI (Cēsu raj.) Unguru parks

9.—10. VII (Stučkas raj.) Nereta — Riekstiņi — Jaunsudrabiņa
Simtiņš

27.—28. VIII (Rīgas raj.) Allaži — 1. d. Teodora Zaļkalna
piemiņas akmens; 2. d. Allaži

24.—25. IX (Madonas raj.) Ērgļi — Augļēnu kalns

26.—27. XI (Stučkas raj.) Skrīveri — Andreja Upīša ozols

17.—18. XII (Madonas raj.) Ērgļi — Braki — Jāņa Grestes
ozols, Jauniešu laukumiņš

1978 (10 braucieni)

4.—5. II (Ogres raj.) 1. d. Ķeipene — Šķērstēnu pilskalns;
2. d. Meņģele — Kaļvu ozols, Āta ozoli

8.—9. IV (Limbažu raj.) Augstroze — pilskalns, Jura Neike-
na ozols

13.—14. V (Cēsu raj.) 1. d. Liepas ciema kadiķi; 2. d. Unguru
parks

17.—18. VI (Ogres raj.) Meņģele — Sudrabu Edžus ozols, Dullā Daukas birzs

29.—30. VII (Limbažu raj.) Augstroze — Andreja Pumpura ozoli

26.—27. VIII (Jēkabpils raj.) Tadenava — Žaniņa ozoli

30. IX—1. X (Madonas raj.) Ērgļi — Svempēnu kalns, atkal Jāņa Grestes ozols Braku mežā

28.—29. X (Saldus raj.) Nigrande — Jēkaba Janševska birzs

2.—3. XII (Liepājas raj.) Durbe — Līgotu parks, Kronvaldu Ata ozols; Vecpili — Vecpils parks

23. XII (Jelgavas raj.) Ložmetējkalns

1979 (10 braucieni)

24.—25. II (Liepājas raj.) Vecpils — Vecpils parks

30. III—1. IV (Ogres raj.) Meņģele — Ata ozoli

29.—30. IV (Talsu raj.) 1. d. Talsi — Āžu kalns; 2. d. Dundaga — Kubeles skola

19.—20. V (Ogres raj.) 1. d. Madliena — Brencēnu ozolu stādīšana; 2. d. Madliena — Hūna birztaļa

16.—17. VI (Stučkas raj.) 1. d. Nereta — Riekstiņi; (Jēkabpils raj.) 2. d. Rite — Imanta ozols, Piedzimšanas kalniņš

14.—15. VII (Limbažu raj.) 1. d. Augstroze pie baznīcas; 2. d. Pociema Rumbiņi

8.—9. IX (Madonas raj.) Vietalva — Gunta Eniņa ozols

6.—7. X (Cēsu raj.) Unguru parks — jubilejas reize

17.—18. XI (Madonas raj.) Ērgļi — Gaiļu kalns un pie Jāzepa Piņožu mājam

22.—23. XII (Jelgavas raj.) 1. d. Svirlauka — Rotkaļu ozoli; (Bauskas raj.) 2. d. Viļa Plūdoņa Lejnieki

1980 (11 braucieni)

26.—27. I (Talsu raj.) Valdemārpils — Ārlavas pussala, 2 egles, Ilzes, Aivara ozols

1.—2. II (Talsu raj.) Valdemārpils — Ārlavas pussalas ozoli

15.—16. III (Kuldīgas raj.) 1. d. Kuldīga — Kriša Meldera ozols; 2. d. Renda — Vīgneru Ernesta ozols

12.—13. IV (Saldus raj.) Nigrande — Jēkaba Janševska birzs

10.—11. V (Cēsu raj.) Āraiši — ozolu stādīšana ezermalā — Čadaraiņa birzs Aleksandram Čakam

21.—22. VI (Madonas raj.) Vietalva — Jaunvēdersāpju birzs, Ausekļa ozols

- 26.—27. VII (Jēkabpils raj.) Rites ozoli, Piedzimšanas kalniņš
 30.—31. VIII (Talsu raj.) 1. d. Valdemārpils — Ārlavas ozolu
 birzs, K. Valdemāra ozoli; 2. d. Dundaga
 20.—21. IX (Madonas raj.) Ērgļi — Gaiļu kalns
 15.—16. XI (Liepājas raj.) Kazdanga — skolotāja Mežsētas
 kokaudze Kazdangas parkā
 20. XII (Talsu raj.) Ķūļciems — kadiķu liegums Engures ezera
 pļavās

1981 (11 braucieni)

- 10.—11. I (Talsu raj.) Valdemārpils — ozolu parks Ārlavas
 pussalā
 21.—22. II (Ogres raj.) Madliena — Kārļa Hūna birzs
 11.—12. IV (Tukuma raj.) Ragaciems — Engure — pūpolvīto-
 lu stādīšana jūrmalā
 9.—10. V (Valkas raj.) Smiltene — smilts karjera apstādīšana
 un Saliņtēva birztales stādīšana
 23.—24. V (Ludzas raj.) Nautrēni — Pītera Miglinika piemi-
 ņas vietas
 11.—12. VII (Limbažu raj.) 1. d. Pociema Rumbiņi; (Valmieras
 raj.) 2. d. Rūjiena
 22.—23. VIII (Tukuma raj.) 1. d. Struteles parks; 2. d. Meikužas,
 K. Barona bērnības māju vietas sakopšana
 3.—4. X (Stučkas raj.) 1. d. Nereta — Stanāni; 2. d. Riek-
 stiņi; (Jēkabpils raj.) Rites ozoli
 31. X—1. XI (Gulbenes raj.) Druviena — Silmači, piemiņas
 akmens Jāņa Poruka "Brūklenāju vainaga" atcerei
 28.—29. XI (Talsu raj.) Dundaga — Skolotāju birzs
 19.—20. XII (Talsu raj.) Dundaga — Skolotāju birzs

1982 (9 braucieni)

- 13.—14. III (Liepājas raj.) Kazdanga — Mežsētas parks
 10.—11. IV (Limbažu raj.) 1. d. Salacgrīva, Ainaži; 2. d.
 Lībiešu alas, Vitrupe, Aļņi, Ķekatas
 22.—23. V (Talsu raj.) Dundaga — Skolotāju birzs
 12.—13. VI (Alūksnes raj.) 1. d. Veclaicene — A. Liepaskalna
 piemiņas vietas; (Gulbenes raj.) 2. d. J. Madernieka dzīves vietas
 17.—18. VII (Jēkabpils raj.) 1. d. Sauka — Kalna skola;
 (Stučkas raj.) 2. d. Nereta — Riekstiņi
 14.—15. VIII (Talsu raj.) 1. d. Valdemārpils; 2. d. Raķupe,
 Raķupes dižkoki

25.—26. IX (Tukuma raj.) Struteles muiža un Meikužas —
K. Barona bērņības māju vieta

23.—24. X (Limbažu raj.) 1. d. Vecsalaca un Ainaži; (Cēsu
raj.) 2. d. Līgatne — GNP, takas veidošana

27.—28. XI (Madonas raj.) Braki — Vanagu taka, Jāņa Grestes
ozols

1983 (12 braucieni)

8.—9. I (Cēsu raj.) Vecpiebalga — Ogrēnu skola, Kaudzišu
taka

26.—27. II (Liepājas raj.) Kazdanga — Mežsētas parks

19.—20. III (Ogres raj.) Madliena — Kārļa Hūna parks un
Ādmiņkalns

9.—10. IV (Tukuma raj.) 1. d. Bērziems, Abrugciems; 2. d.
Pliņciems, Apšuciems un Ragaciems — pūpolvītolu stādīšana

14.—15. V (Gulbenes raj.) 1. d. Lizums — Apsišu Jēkaba taka;
2. d. Tirza — Jāņa Misiņa muzejs

18.—19. VI (Madonas raj.) Ļaudona, Madona, Cesvaine; (Gul-
benes raj.) Stāmeriena, Litene, Gulbene — izlūkbrauciens

16.—17. VII (Talsu raj.) Raķupe un Lonastes liepa Rozei Stieb-
rai

13.—14. VIII (Talsu raj.) Raķupe — papildbrauciens

24.—25. IX (Stučkas raj.) Nereta — 1. d. Miķeļa Skruziša birzs
bijušās mājas vietā Stanānos; 2. d. Jāņa Jaunsudrabiņa piemi-
ņas vieta Riekstiņos un kapsētā

29.—30. X (Liepājas raj.) Dzērve — 1. d. Mācītāju kapsēta;
2. d. Apriķi — Neredzīgā Indriķa Elkalejas un Dzintares pilskalns

26.—27. XI (Liepājas raj.) Kazdanga — 1. d. Mārtiņa Remiķa
kaps Laidos un Mežsētas piemiņas vieta; 2. d. skolotāja Mežsētas
parks Rožkalniņā Kazdangā

17.—18. XII (Limbažu raj.) 1. d. F. Bārdas piemiņas vieta
Pociema Rumbiņos; 2. d. Umurga

1984 (11 braucieni)

21.—22. I (Liepājas raj.) Dunalka — 1. d. Andreja Spāģa pie-
miņas birzs; 2. d. Kārļa Zemdegas brāļa piemiņas vieta, Andreja
Spāģa piemiņas vieta, ozols Kārlim Blūmam

25.—26. II (Limbažu raj.) Lēdurga, darbs dendroloģiskajā
parkā

17.—18. III (Talsu raj.) Raķupe, ozoli Guntim Eniņam, Metu-
zālam

30. IV—1. V (Talsu raj.) Dundaga — 1. d. Valpene, Skolotāju parks; 2. d. Raķupes ziemeļu gals, priede Vizbulītei

26.—27. V (Liepājas raj.) Kazdanga — 1. d. Mežsētas parks Rožkalniņā; 2. d. Māteru Jura kaps, mežziņa kaps

7.—8. VII (Daugavpils raj.) Nīcgale — liepu audze meža kvartālā netālu no Nīcgales dižakmens

18.—19. VIII (Limbažu raj.) 1. d. Ainaži — K. Valdemāra 1600 priedes; 2. d. F. Bārdas Rumbiņi

15.—16. IX (Ogres raj.) 1. d. Madliena — ozoliņu stādījumi uz Krekstiņu, senā hernhūtiešu saieta nama, pamatiem; (Stučkas raj.) 2. d. Jaunbebri — Kaķu purvs, Soda šķūnis

27.—28. X (Limbažu raj.) Vecsalaca, Jaunupe kopā ar Gaiļezera ārstiem, upes tīrīšana, nārsta vietu akmens krāvumu veidošana

24.—25. XI (Cēsu raj.) 1. d. Vecpiebalga — Kaudzišu taka; 2. d. Unguru parks — Paula Valdēna ozols

22.—23. XII (Liepājas raj.) 1. d. Apriķi — Jaunozolu audze pie Neredzīgā Indriķa mājām; 2. d. Vecpils parks

1985 (12 braucieni)

19.—20. I (Rīgas raj.) Allažu parks

16.—17. II (Limbažu raj.) Lāņu parks

30.—31. III (Limbažu raj.) Lāņu parks

27.—28. IV (Limbažu raj.) 1. d. Lāņu parks; 2. d. Liepupe — Garlība Merķeļa alejas, Dunte — Mīnhauzena balteglišu audzes stādīšana

25.—26. V (Talsu raj.) Dundaga — 1. d. Slitere — ivju stādīšana; 2. d. Dinsberģa parks — ivju stādīšana

15.—16. VI (Daugavpils raj.) Nīcgale — liepu audzes kopšana

13.—14. VII (Madonas raj.) 1. d. Gaiziņš — Divienas birzs pie Kaķiņu ezera; 2. d. Saulcerītes Vieses Seski

17.—18. VIII (Limbažu raj.) 1. d. Lāņu parks; 2. d. Lēdurga — balteglišu stādījumi Garlibam Merķelīm

28.—29. IX (Kuldīgas raj.) Suitu ceļa ainavas veidošana

19.—20. X (Madonas raj.) 1. d. Ļaudona — Teodora Reitera mājas; 2. d. Lubāns — Biksēre — izlūkbrauciens

30.XI—1. XII (Talsu raj.) Dundaga — 1. d. Puišu kalns; 2. d. Skolotāju birzs — ozoli Andriem (Urtānam, Zvirgzdam)

21.—22. XII (Kuldīgas raj.) 1. d. Suitu ceļš, ozoli Gustam Golubovskim; 2. d. Rasu dižkadiķu audze pie Ēdoles—Rasu ceļa

1986 (11 braucieni)

8.—9. II (Limbažu raj.) Bīriņu parks, Vējiņu pilskalns, kopšanas darbi

15.—16. III (Limbažu raj.) Avotiņu birzs, Bīriņu parks, kopšanas darbi

26.—27. IV (Limbažu raj.) 1. d. Aloja — Sīpoli — lapegļu alejas stādīšana; 2. d. Lēdurga — Janītēna parks, kopšanas darbi

28.—29. VI (Gulbenes raj.) Litene — Jūlija Dievkociņa vietas, kopšanas darbi

19.—20. VII (Dobeles raj.) Tērvetes pilskalns — 100. brauciens, ainavas veidošana

16.—17. VIII (Dobeles raj.) Tērvetes pilskalns, ainavas veidošana

20.—21. IX (Kuldīgas raj.) Suitu ceļš

18.—19. X (Madonas raj.) Ērgļi — Braki

1. XI (Cēsu raj.) Panūtes pilskalns

15.—16. XI (Limbažu raj.) Lāde — ciedru audze pie Nabes ezera

20.—21. XII (Limbažu raj.) Lāņu parks — Ziemassvētku eglīte

1987 (10 braucieni)

31. I—1. II (Kuldīgas raj.) 1. d. Ēdole — Mātras; 2. d. Alsunga — kadiķu audze pie Rasiem

28.—29. III (Limbažu raj.) Lāņu parks

25.—26. IV (Limbažu raj.) 1. d. Lāde — ciedru stādīšana panīkušajā ciedru audzē pie Nabes ezera; 2. d. Lēdurga — balteglu stādīšana

16. V (Rīgas raj.) Salaspils botāniskais dārzs

23.—24. VI (Limbažu raj.) 1. d. Lāde — ciedrupriežu stādīšana pie Nabes ezera; (Madonas raj.) 2. d. Braki — Vanagi — Jāņudienas svinēšana

18.—19. VII (Kuldīgas raj.) Ēdole — Īvande — Suitu ceļš

22.—23. VIII (Talsu raj.) Dundaga — Skolotāju birzs

19.—20. IX (Aizkraukles raj.) Nereta — Stanāni — riekstkoku stādīšana

28.—29. XI (Liepājas raj.) 1. d. Kazdangas parks, Mežsētas piemiņas vietas parks Rožkalniņā; 2. d. Aizpute — Ormaņkalna pilskalns

26.—27. XII (Aizkraukles raj.) Skrīveru dendroloģiskais parks — Ziemassvētku eglīte

1988 (11 braucieni)

23.—24. I (Aizkraukles raj.) Skrīveru dendroloģiskais parks, kopšanas darbi

20. II (Aizkraukles raj.) Skrīveri — riekstkoku audze, kopšanas darbi

16.—17. IV (Valmieras raj.) Mazsalaca — Skaņaiskalns, Vagaji — Ziemera vietas

14.—15. V (Aizkraukles raj.) Vecbebri — Kaķu purvs un Āpšu kalns, kopšanas darbi

11.—12. VI (Ogres raj.) Lindes parks

9.—10. VII (Talsu raj.) Dundaga — Skolotāju birzs, taka no tās uz Kubeles skolu cauri mežam — Dinsberģa taka

13.—14. VIII (Talsu raj.) Dundaga — Dinsberģa taka, kopšanas darbi

24.—25. IX (Limbažu raj.) Biriņu parks, kopšanas darbi

22.—23. X (Valmieras raj.) Bauņi — Jēkabkalns

3.—4. XII (Ogres raj.) Lindes parks

17.—18. XII (Jelgavas raj.) Tīrelpurvs — kopšanas darbi, Ziemassvētku eglīte Kalnciema skolā

1989 (10 braucieni)

14.—15. I (Jelgavas raj.) Ložmetējkals

24.—25. II (Limbažu raj.) Biriņu parks

18.—19. III (Aizkraukles raj.) Skrīveru dendroloģiskais parks

6.—7. V (Ogres raj.) Lindes parks un vācu kapu apkopšana

20.—21. V (Talsu raj.) Dundaga — Dinsberģa parks

15.—16. VII (Aizkraukles raj.) Nereta — Riekstiņi

19.—20. VIII (Valmieras raj.) Matīši — Bauņi — Jēkabkalns, Meitukalns

23.—24. IX (Valmieras raj.) Bauņi — Jēkabkalns un Lizdēni — V. Cedriņa vietas

21. X (Ogres raj.) Suntaži — Driķi

23.—24. XII (Jelgavas raj.) Tīrelpurvs — Ziemassvētku eglīte

1990 (11 braucieni)

20.—21. I (Valmieras raj.) Matīši — Bauņi — Meitukalns

24.—25. II (Cēsu raj.) Straupe — Lapaiņi, Brastiņu Ernesta vietas, Arveda Švābes māju vieta

24.—25. III (Aizkraukles raj.) Skrīveru dendroloģiskais parks, liepu audze

14.—15. IV (Talsu raj.) Dundaga — Valpene, bumbvītolu alejas stādīšana

12.—13. V (Ogres raj.) Lindes parks

16.—17. VI (Aizkraukles raj.) Skrīveru dendroloģiskais parks

28.—29. VII (Aizkraukles raj.) Aizkraukle — Daugavas krasts

18.—19. VIII (Limbažu raj.) Augstroze — Sauļi — 150. brauciens

22.—23. IX (Aizkraukles raj.) Skrīveri — Aizkraukle — Daugavas krasts

20.—21. X (Aizkraukles raj.) Skrīveri — Daugavas krasts, korķa koku audze

15.—16. XII (Kuldīgas raj.) Ēdole — Gustava ozoli, Ziemassvētku eglīte Ēdoles pili

1991 (5 braucieni)

9.—10. III (Ogres raj.) Lindes parks

20.—21. IV (Kuldīgas raj.) Rudbārži — Kalpaka ozolu stādījumu atjaunošana

1. V (Talsu raj.) Dundaga — Valpene

15.—16. VI (Liepājas raj.) Kazdanga — parka kopšana

21.—22. XII (Jelgavas raj.) Tīreļpurvs — Mangaļi — Ziemassvētku eglīte

1992 (7 braucieni)

15. II (Jelgavas raj.) Tīreļpurvs

21. III (Jūrmala) Kauguri — kārkļu stādīšana jūrmalā

11. IV (Rīgas raj.) Garupe — kārkļu stādīšana jūrmalā

2.—3. V (Valmieras raj.) Jaunburtnieki — Dikļi — Lizdēni

1.—2. VIII (Limbažu raj.) Pociema Rumbiņi

29.—30. VIII (Rīgas raj.) Murjāņi — Lojas pilskalns, ainavas veidošana

19.—20. XII (Jelgavas raj.) Tīreļpurvs — Mangaļi — Ziemassvētku eglīte

1993 (10 braucieni)

13. II (Jelgavas raj.) Tīreļpurvs

13. III (Jelgavas raj.) Tīreļpurvs

24.—25. IV (Rīgas raj.) Ragaciems — kārkļu stādīšana

22.—23. V (Limbažu raj.) Oltuži — Vidzemes stāvkrasts — Libiešu alas

19.—20. VI (Aizkraukles raj.) Skrīveru dendroloģiskais parks

21. VIII (Rīgas raj.) Murjāņi, talka
 11.—12. IX (Limbažu raj.) Vecsalaca — Ainaži — K. Valdemāra
 priedes
 23.—24. X (Aizkraukles raj.) Skrīveru dendroloģiskais parks
 20.—21. XI (Aizkraukles raj.) Pļaviņu un Stukmaņu pilskalni,
 "skatu logu" veidošana
 18.—19. XII (Jelgavas raj.) Tīrelpurvs — Mangaļi — Ziemas-
 svētku eglīte Kalnciema skolā

1994 (9 braucieni)

- 22.—23. I (Aizkraukles raj.) Slaidēnu pilskalns
 26.—27. III (Aizkraukles raj.) Slaidēnu pilskalns
 16.—17. IV (Limbažu raj.) Lāņi — Vitrupe — kārklu stādīšana
 jūrmalā. Piedalījās Valsts prezidents G. Ulmanis
 4.—5. VI (Aizkraukles raj.) 1. d. Slaidēnu pilskalns; (Ogres
 raj.) 2. d. Madliena — Brencēna ozoli, pārlūkošana
 9.—10. VII (Preiļu raj.) Kastire — ģenerāļa Baško vietas
 27.—28. VIII (Aizkraukles raj.) Sērenes pilskalns
 29.—30. X (Aizkraukles raj.) Pļaviņu pilskalns
 26.—27. XI (Aizkraukles raj.) Avotiņkalna pilskalns
 17.—18. XII (Jelgavas raj.) Tīrelpurvs — Mangaļi — Ziemas-
 svētku eglīte

1995 (10 braucieni)

- 21.—22. I (Aizkraukles raj.) Skrīveri — liepu audze, Puduļu
 pilskalns
 18.—19. II (Aizkraukles raj.) Skrīveru duglāziju audze
 29.—30. IV (Talsu raj.) Dundaga — īvju stādīšana Skolotāju
 birzī
 18.—19. VI (Aizkraukles raj.) Sunākste — Grūbles pilskalns
 15.—16. VII (Preiļu raj.) Kastire — ģenerāļa Baško vietas
 12.—13. VIII (Aizkraukles raj.) Sunākste — Piksteres Zilais-
 kalns
 9.—10. IX (Valmieras raj.) 1. d. Matiši — Meitukalns;
 (Limbažu raj.) 2. d. Rumbiņi — Dzejas dienas
 14.—15. X (Aizkraukles raj.) Pļaviņu pilskalns
 11.—12. XI (Aizkraukles raj.) Nereta — Miķeļa Skruziša Stanāni,
 Muldenieku pilskalns
 16.—17. XII (Jelgavas raj.) Tīrelpurvs — Mangaļi — Ziemas-
 svētku eglīte

1996 (5 braucieni)

4.— 5. V (Talsu raj.) Strazde — kalna priediņu stādīšana, Mazirbe

3.— 4. VIII (Jēkabpils raj.) Rite — Stupeļu pilskalns un Mārgas kalns

11. VIII (Rīgas raj.) Murjāņi

12.—13. X (Jēkabpils raj.) Rite — Stupeļu pilskalns un Mārgas kalns. Ugunsgrāvis sasaukšanās no pilskalna uz pilskalnu. Imants Ziedonis beidz grupas vadību.

22. XII (Jelgavas raj.) Tīrelpurvs — Mangaļi — Ziemassvētku eglīte

Pavisam 198 braucieni.

1997

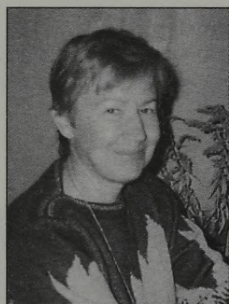
25.—26. X (Valmieras raj.) Jaunburtņieki — Vākšēni

Braucieņu ģeogrāfija

1. Abava	26. Jaunburtņieki
2. Ainaži	27. Jēkabkalns
3. Aizkraukle	28. Kables dzirnavas
4. Allaži	29. Kalna Kaibēni
5. Aloja	30. Kastīre
6. Apriķi	31. Kauguri
7. Āraiši	32. Kazdanga
8. Augstroze	33. Kubeles skola
9. Avotiņkalns	34. Kuldīga
10. Avotu parks	35. Ķeipene
11. Biriņi	36. Ķūļciems
12. Braki	37. Lāde
13. Buses pilskalns	38. Lāņu parks
14. Dinsberģa vietas	39. Lēdurga
15. Druviena	40. Lejnieki
16. Dunalka	41. Liepas ciems
17. Dundaga	42. A. Liepaskalna piemiņas vietas
18. Dunte	43. Liepupe
19. Durbe	44. Līgatne
20. Dzērve	45. Lindes parks
21. Ēdole	46. Litene
22. Ērgļi	47. Lizdēni (Cedriņa vietas)
23. Gaiziņkalns	48. Lizums
24. Garupe	49. Ložmetējkals
25. Jaunbebri	

50. Ludza (Miglinika vietas)	77. Salaspils
51. Ļaudona	78. Sauka
52. Madernieka vietas	79. Sērenes pilskalns
53. Madliena	80. Skrīveri
54. Matīši	81. Slaidēnu pilskalns
55. Mazsalaca	82. Slitere
56. Meitukalns	83. Smiltene
57. Meņģele	84. Stanāni
58. Mežsētas parks	85. Strazde
59. Murjāņi	86. Strutele
60. Nabe	87. Stukmaņu pilskalns
61. Nereta	88. Suitu ceļš
62. Nīcgale	89. Sunākste
63. Nīgrande	90. Svirlauka
64. Ogrēnu skola	91. Tadenava
65. Oltuži	92. Talsi
66. Panūtes pilskalns	93. Tērvete
67. Pļaviņu pilskalns	94. Tīreļpurvs
68. Ragaciems	95. Ungurpils
69. Raķupe	96. Valdemārpils
70. Renda	97. Valpene
71. Riekstiņi	98. Vecbebri
72. Rite	99. Vecpils
73. Rudbārži (Kalpaka ozoli)	100. Vecsalaca
74. Rumbiņi	101. Vietalva
75. Rūjiena	102. Vitrupe
76. Salacgrīva	

*DĪŽKOKU ATBRĪVOTĀJU GRUPAS
DALĪBNIKĪ*

Vita Aigare — ģeogrāfijas skolotāja Rīgas 2. tehniskajā skolā

Ilze Baiža — LU Svešvalodu un Teoloģijas fakultātes angļu valodas pasniedzēja

Atis Baiža — mērnieks

Dzintra Baltvilka — Sarkandaugavas kristīgās skolas mācību pārzine

Jānis Baltvilks — rakstnieks, žurnāla "Zilīte" literārais redaktors

Pēteris Bankovskis — Latvijas
Kultūras fonda valdes priekšsēdētājs
Voldemārs Birznieks — mežkopis
Kārlis Blūms — mežkopis

Maija Brence — animācijas filmu māksliniece

Anta Buharina — Rīgas Pedagoģijas un izglītības valdības
augstskolas izdevniecības "Vārti" redaktore
Andris Buiķis — LU matemātikas profesors

Asja Eglīte — P. Stradiņa
kliniskās slimnīcas ārste

Jāzeps Baško — P. Stradiņa
kliniskās slimnīcas Plaušu ķirurģijas
nodaļas vadītājs, med. zin.
doktors

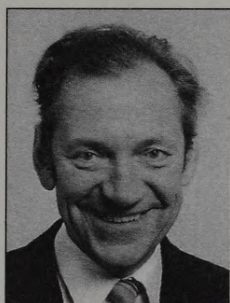
Māra Caune — apgāda "Preses
nams" vadītāja

Kaspars Dimiters — dziesmi-
nieks

Māra Dzērve — Rīgas 2. ģim-
nāzijas latviešu valodas un lite-
ratūras skolotāja

Zane Eniņa — žurnālistikas studente, firmas "Kolonna" reklamāmas organizatore

Guntis Eniņš — inženieris, speleologs, publicists, fotogrāfs, 6. Saeimas deputāts

Sarmīte Ēlerte — avīzes "Diena" galvenā redaktore

Baiba Felce — Daugavpils Pedagoģiskās universitātes filozofijas pasniedzēja

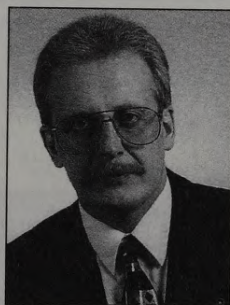
Ainars Felcis — Daugavpils Pedagoģiskās universitātes filozofijas pasniedzējs

Mārtiņš Gaigals — Strenču virsmežniecības virsmežzinis

Gusts Golubovskis — mērnieks

Andrejs Grants — fotomākslinieks

Dace Īviņa — Bērnu un jaunatnes centra "Rīdze" darbiniece

Jānis Gaigals — Rīgas Amatniecības vidusskolas direktors, izglītības ministra padomnieks

Baiba Jansone — tulkotāja,
Baltijas Asamblejas ģenerālsek-
retāre

Gunārs Jansons — apgāda
“Zvaigzne ABC” šoferis ekspe-
ditors

Kristīne Jurjāne — māksli-
niece, reklāmas aģentūras “AGE”
darbiniece

Laine Kainaize — gleznotāja,
Rīgas Centra Daiļamatniecības
pamatskolas skolotāja

Jānis Kažotnieks — lauksaimniecības konsultants

Māra Klotiņa — mājsaimniece

Egils Krastiņš — ārsts anesteziologs

Imants Krastiņš — mežkopis

Vitolds Kucins — māksli-
nieks, Krimuldas vidusskolas un
mākslas skolas skolotājs

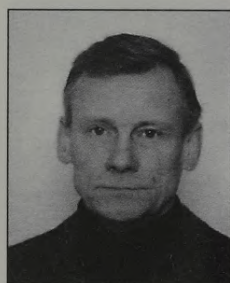
Dzintra Kucina — zobārste

Dace Lāže — Rīgas Franču
liceja latviešu valodas un litera-
tūras skolotāja

Irēna Martinsons — ādas
apstrādes māksliniece

Jānis Martinsons — metāl-
mākslinieks

Juris Meijers — ārsts inter-
nists, LMA docētājs

Māra Melbārde — ģeogrāfe

Oskars Okonovs — LU
Vēstures un filozofijas fakultā-
tes students

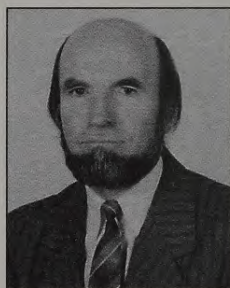
Dace Ošleja — zobārste, Latvijas Medicīnas akadēmijas ortopēdiskās stomatoloģijas klinikas Ortodontijas nodaļas vadītāja

Juris Ošlejs — mežkopis, Latvijas Valsts mežzinātnes institūta "Silava" vadošais pētnieks mežu atjaunošanā

Māris Ošlejs — diriģents, Valsts Akadēmiskā kora "Latvija" direktors menedžeris

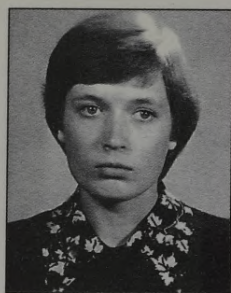

Jāzeps Pigoznis — mākslinieks, gleznotājs

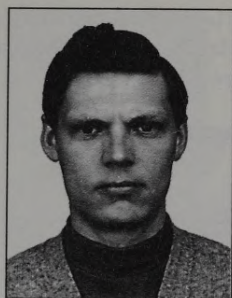
Guntis Pakalns — Literatūras, folkloras un mākslas institūta vadošais pētnieks

Uldis Polis-Polītis — makšķerēšanas piederumu veikala "Breksis" vadītājs

Renāte Pūpele — ārste, Rīgas domes Veselības pārvaldes priekšnieka vietniece

Guntars Pūpelis — ārsts ķirurgs, LMA docents

Māriete Treijere — fotogrāfe, kultūras darbiniece

Kārlis Reimanis — žurnālists

Indulis Ranka — mākslinieks, tēlnieks

Tince Rubule — grāmatveikala "Tiniks" vadītāja un īpašniece

Staņislavs Saliņš — mežkopis, Latvijas Valsts mežzinātnes institūta "Silava" darbinieks

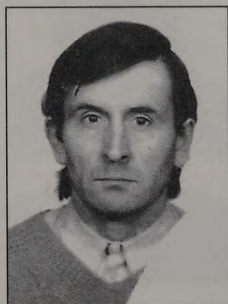
Aldis Sarja — tūrisma instruktors
Andris Slapiņš — kinooperators
Gita Slapiņa — māksliniece, akvareliste

Roze Stiebra — animācijas
filmu režisore

Ilze Strenga — Latvijas TV
režisore

Guna Švābe — LMA rezidente

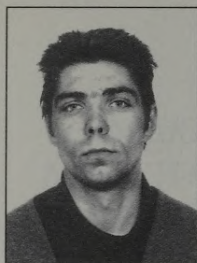

Vilnis Titāns — mākslinieks,
tēlnieks

Vizbulīte Titāne — angļu
valodas skolotāja Carnikavas pa-
matskolā

Ingūna Upzare — psiholoģe

Māris Upzars — mākslinieks,
gleznotājs

Zigurds Vidiņš — kinoope-
rators

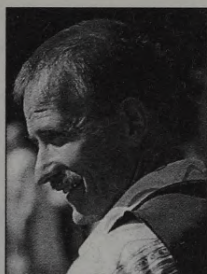
Mārīte Vanaga — Latvijas
TV redaktore

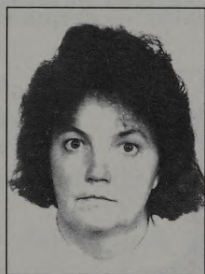
Aija Zaļaiskalne — ģeogrāfe

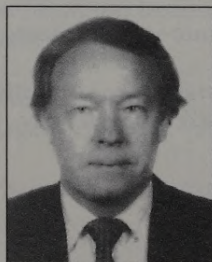
Māra Zālīte — dzejniece,
žurnāla "Karogs" galvenā re-
daktore

Andris Urtāns — biologs,
Ziemeļvidzemes reģionālā da-
bas aizsardzības kompleksa di-
rektors

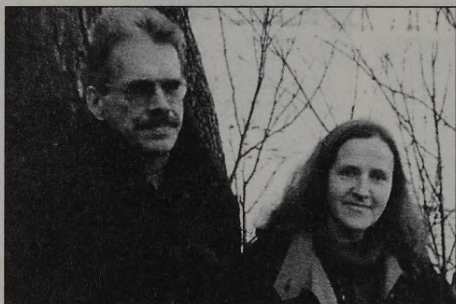

Māra Zaļoksne — ģeogrāfe,
Salaspils Nacionālā botāniskā
dārza darbiniece

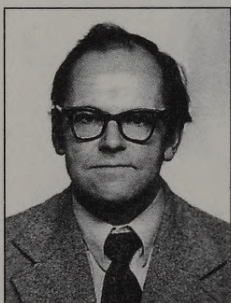

Jānis Zaļoksnis — Latvijas
Kultūras akadēmijas docents

Imants Ziedonis — dzejnieks
Aivars Zirnis — ārsts anesteziologs

Anita Jansone-Zirnīte — gleznotāja, grafiķe
Pēteris Zirnītis — dzejnieks, apgāda "Nordik" prezidents

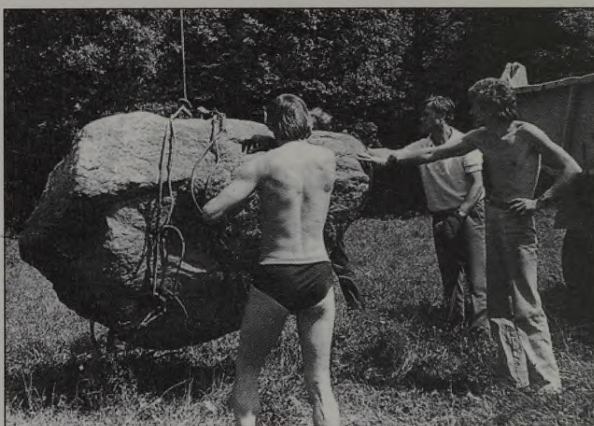
Andris Zvirgzds — biologs, Rīgas domes
Vides aizsardzības pārvaldes priekšnieka
vietnieks

Anna Žīgure — rakstniece, diplomāte, Latvijas vēstniece So-
mijā

Laima Žurgina — kinorežisore
un vēl daži, kuru te nav, — bet ir.

TĒLNIEKA VIĻŅA TITĀNA
 NOVIETOTI LAUKAKMEŅI AR
 IEKALTIEM NOSAUKUMIEM, DATUMIEM
 UN MŪSU GRUPAS ZĪMI

1. *Elkalejas*. Neredzīgā Indriķa mājvietā Apriķos.
2. *Simtiņš*. Riekstiņu pļavā Neretā.
3. *Zaļkalns*. Allažos, tēlnieka T. Zaļkalna dzimtajā pusē.
4. *Dullais Dauka*. Vēl 4 akmeņi ar iekaltiem apkārtnes mājvārdiem. Sudrabu Edžum veltītajā ozolu birzī Meņģelē.
5. *Janševska birzs*. Nīgrandē.
6. *Gaiļu kalns*. Ērgļos.
7. *Čadarainis*. Todien iestādītajā ozolu birzī Āraišos.
8. *Auseklis*. Pie ozola Vietalvā.
9. *Rožu kalns*. Kazdangas parkā.
10. *Pūpolu saules*. Ragaciema pludmalē pie apļos sastādītiem pūpoliem.
11. *Bišu kalniņš*. Rumbiņos, F. Bārdas un A. Bārdas muzeja zemē.
12. Akmens pie dižozola Strutelē — veltīts K. Baronam.
13. *Stanāni*. Skruzišu Miķeļa mājvietā — parkā Neretā.
14. *Šausmāni*. Veltai Tomai veltīts ozols pagalmā Neretā.
15. Ingemāram, Mikum u. c. dižkoku atbrīvotāju grupā dzimušiem bērniem veltīti ozoli un liepas; un Imantam Ziedonim veltīts ozols Rītes apkaimē leišmalē.
16. *Silmači*. Druvienā.
17. *Brūklenāju vainags*. Porukam. Druvienā.
18. *Puiškalns*. Pilskalnā Dundagas pusē.
19. Zīme zem ūdens Salacā lašu nārstošanas vietā.
20. *Hūna birzs*. Madlienā.
21. *Vanagi*. Vanagu mājvietā — pamatakmeņi. Madlienā.
22. *Līgo. Līgo*. Vanagu Kūts pamatos. Brakos. R. Blaumaņa muzeja apkaimē.

Būs Jaunsudrabiņa Simtiņš.

23. *Uz Sauternīcu.* Ceļš no Apsišu Jēkaba mājām uz ganībām. Lizumā.

24. 1982. (*Pēc Dinsberģu Ernesta.*) E. Dinsberģa izkoptajā birzī. Dundagas apkaimē.

25. *Ernests Dinsberģis.* Ozols. Dundagas apkaimē.

26. *Fricis Dravnieks.* Ozols. Dundagas apkaimē.

27. *Fricis Adamovičs.* Ozols. Dundagas apkaimē.

28. *Fridrihs Mālberģis.* Ozols. Dundagas apkaimē.

29. *Krišjānim Valdemāram.* 1600 mastu priežu stādījumā Ainažos. (Tagad pašvaldības nopostīts.)

30. Kartupeļu dumpja organizatoru vārdi. Jaunbebru Soda šķūņa mūros.

31. *Kaķu purvs.* Kartupeļu dumpja organizēšanās vieta Vecbebras.

32. *Lāņu parks.* Lāņu skolas parkā.

33. *Merķeļa aleja.* Vecās baznīcas mūros Jelgavas krastos.

34. *Ausekļa lapegles.* Auseklis. Sīpolos. (Savā laikā lapegļu saimniecības izartas.)

35. *Vējiņu pilskalns.*

36. *Meitukalns.* Bauņos. Matīšu apkaimē.

37. *Kalpaka ozoli.* Rudbāržos.

38. *Skujas. Cedriņi.* Vietā, kur dzīvoja dzejnieks Vilis Cedriņš. Pie iestādītiem kokiem Cedriņa mājvietā Lizdēnos. Valmieras rajonā.

39. *Sērenes pilskalns*. Aizkraukles rajonā pie Daugavas.
40. *Plaviņu pilskalns*. Plaviņās.
41. *Avotiņkalns*. Daugavmalā pie Klintaines.
42. *Staburags*. Daugavas labajā krastā ar norādi pāri upei.
43. *Grūbles pilskalns*. Aizkraukles rajonā.
44. *Zilākalna pilskalns*. Zilākalna apkaimē.
45. *Mārgas kalns*. Pretī — Stupeļu pilskalns. Jēkabpils rajonā.
46. *Puika pirti*. J. Jaunsudrabiņa muzejā Mūsmājās.
47. *Krišjānim Baronam*. Vietvārdu zīme — akmeņu krāvums Valpenē ar iekaltiem 32 mājvārdiem, iezīmētām debess pusēm, iekaltām daudzām zīmēm un tautasdziesmu virsotnes akmeni. Krāvums krauts ar bijušā Dundagas kolhoza tehnisko atbalstu, sākot no 1985. gada, deviņus gadus (katru gadu jūlijā).

Iekaltie mājvārdi:

Dīķlejas. Vidiņi. Pumpuri. Priežbogi. Aplociņi. Oļkalni. Lauksargi. Damali. Dangas. Kriķi. Dumbri. Ciesnieki. Kaimiņi. Āpškalni. Anūži. Rojnieki. Namdangas. Jaunvietas. Zariņi. Graudiņi. Krūziņi. Māldruvas. Griķi. Licnieki. Būkas. Trumpas. Dižmestri. Liediņi. Apeņi. Zaļlauki. Bauči. Bēči.

*Augstāk dzied cirulītis
Par visiem putniņiem.
Gudrāks laimei lēmumiņš
Par visiem padomiem.
Tautasdziesma*

Desmit skulpturālas zīmes KF Daugavas programmas ietvaros.

1. Bēgļu ceļš.
2. Slaidēnu pilskalns.
3. Dīriķupīte.
4. Robežkrogs.
5. Sece.
6. Daugavas plostnieki.
7. Aizkraukles pilskalns.
8. Bebru leja.
9. Markovas pilskalns.
10. Daugava. (Daugavas nosaukumi latviešu un citās valodās.)

PAR TO...

Ja šodien no jauna rastos tāda "koku grupa", tā būtu tikai viena no daudzajām nevalstiskajām organizācijām. Kopā sanākuši cilvēki ar līdzīgām interesēm, lai sev un sabiedrībai par prieku darītu kādu darbu.

Kas bija tas darbs toreiz, pirms daudziem gadiem? Ainavu kopšana? Ne tikai — vai nebūt ne galvenokārt. Man šodien liekas, ka mūs vienoja azarts darīt bezjēdzīgu darbu. Bezjēdzīgu no sistēmas viedokļa. Jo kāda jēga ir izkopt meža vidū ozolu, kuru neviens neredz? Kāda jēga ir iezīmēt Krišjāņa Barona tēva māju zemē ieaugušos pamatus, iestādot uz tiem bērziņus, ja uz pašām mājām neved vairs pat ceļš. Kāda jēga izkopt vecu muižas parku, ja to neviens nedomā uzturēt kārtībā? Kāda jēga dāvināt ozolus, egles un liepas, dodot tiem cilvēku vārdus?

Viss tas ieguva jēgu, jo bija bezjēdzīgi no sistēmas, no normas, no paredzamības viedokļa. Mēs pašnosakām jēgu! Bet tu — sistēma — pati esi bezjēdzīga! No šī — no azarta viedokļa mēs tikpat labi varējām būt Atstāto ēnu savācēju grupa vai Caurā mucā ūdens lējeju grupa. Mēs tikām ārpus normētās sistēmas piedāvātajām iespējām, mēs paši noteicām savu jēgu — un, jo absurdāka tā bija no sistēmas viedokļa, jo sliktāk sistēmai.

Tas mazināja sistēmas varu pār mūsu izvēlēm, tā mēs darījām labu sev, bet vai mēs darījām labu citiem? Es negribu pārspilēt. Bija jau vietas, kur mūsu sakārtoto turpināja uzturēt skolas bērni, ir ainavas, kurās vēl tagad nojaušamas pirms gadu desmita iekoptas līnijas. Taču daudzi mūs droši vien vērtēja kā elitāru (vai toreiz lietoja tādu vārdu?) pulciņu, kas muļķojas un paši no tā taisa lielu lietu. Droši vien daudzi Latvijā nebija par mums pat dzirdējuši. Un tomēr tam varbūt bija kāda jēga arī citiem. Varbūt tāda — es atceros, ka sev to definēju jau toreiz, — lai kāda vara būtu Latvijā, tā vēl joprojām paliek Latvijā, un, ja tu gribi to uzlabot, tad vienkārši ej un dari to. Es ļoti

skaidri jutu, kā tas atšķir mani no manu vecāku paaudzes: viņi varēja dienām un nedēļām runāt par to, ko viņi ir izdarījuši ar kādu skaistu zemes stūrīti, kā sabrukusi un piecūkota kāda vietīņa, bet viņiem prātā nenāca, ka viņi paši varētu to labot. Viņi dzīvoja ar Sibīriju atmiņās, ja ne asinīs, un viņi neticēja, ka var publiskot pašnoteiktu jēgu un saskaņā ar to rīkoties.

Vai tas, no šodienas viedokļa raugoties, nozīmētu, ka mēs vairāk nekā mūsu vecāki akceptējām tās sistēmas mūžīgumu? Varbūt, jo mēs nepulcējāmies, lai kaldinātu plānus, kā gāzt politbiroju. Toties mēs nevis noskatījāmies, kā sistēma arvien vairāk degradējas, grimdama savos netirumos, mēs to uzlabojām, jo tā vēl joprojām bija Latvija. Es neapgalvoju, ka tas bija labākais, ko varēja darīt. No šodienas viedokļa raugoties. Tolaik radās vēl citi divaiņi — sāka likt baznīcām jumtus. Jaunieši un vēl visādi radošie devās sakopt muižiņas. Tāpat, bez tālākiem nodomiem. Taču, jo vairāk cilvēku atļāvās paši noteikt savu jēgu, jo neomulīgāk sistēmai. Sākums, un tomēr nepatīkami.

Daudz kas radās, redzot, ko dara Ziedonis.

Ziedonis, protams, bija visa centrs. Viņš uzaicināja cilvēkus grupā, viņš noteica, cikos sākt ēst un cikos zāgēt, viņš noteica grupas stilu un kaut kā arī katra vietu vai lomu grupā. Baltvilks bija tam, lai aizstāvētu arī alkšņus, oponētu visam un jebkuru domu novestu līdz absurdam, Eniņš sludināja pasaules postu, Saliņtēvs rīkoja darbus (viņam bieži neklausīja) un gratificēja meitenes par centību (tas nozīmē dāvināt konfektes). Atis trina cirvjus, dziedāja un klusi smaidīja. Mans uzdevums grupā bija trakot. Bija Trakā Ilze (jo Ilžu bija daudz) un es, vienkārši Trakā. Tas nozīmē, ka mums bija jāplosās, jāardās, jādarās pēc iespējas šķērsām visiem citiem.

Ziedonis teica, ka iekārta, kas iedibināta grupā, saucas autoritārais haoss. Viņš vienmēr teica, ka demokrātiju grupā pieļaut nevar, jo tad tā uzreiz "saiet sviestā". Es atceros sevi vienā tādā demokrātijas uzplaisnījumā. Turēju Ziedoni aiz rokas un teicu: "Tev Nav Tiesību Tā rīkoties!!!" Par ko tas bija, kāpēc, nekādi nevaru atcerēties. Tikai atceros, ka dzirksteles šķīda. Viņš neteica neko, un nepagāja ilgs laiks, kad es atgriezos sev paredzētajā vietā. Jo bija jau, bija viņam tiesības, tās tiesības, kādas ir lielai planētai, kuras gravitācijas laukā riņķo visādas mazākas. Bija reizes, kad Ziedonis netika "koku braucienā". Tādās reizēs kaut kas būtisks iztrūka, varbūt pat būtiskākais. Iztrūka tās ipašās nokrāsas gan darbam, gan trakošanai, gan skaistajām, klusajām

vakarēšanām. Ziedonis lika aktīvi un paradoksāli rosināt prātam. Man liekas, tādā ziņā viņš mums visiem ir daudz palīdzējis.

Vienreiz mani laikam bija pārņēmusi bezjēgas sajūta — ja nav tai Latvijai nākotnes, tad kāda ir jēga? Imants teica: “Tu redzēsi, pēc... gadiem (pēc cik, neatceros) Baltija kļūs par gaišāko punktu, tā kļūs par iemeslu milzīgām pārmaiņām, te būs piesaistīta pasaules interese.” Kad tas jau bija noticis, es prasīju: “Kā tu to zināji?” Viņš bija jau aizmirsis, ka vispār ko tādu teicis.

Sarmīte Ēlerte

Dižkoku atbrīvotāji... bija jau tur kaut kas Ziedoniski kuriozs. Ne velti atradās cilvēki, kas uz to skatījās kā uz mākoņu stūmējiem vai jūras izsmēlējiem (bet tā ir viņu problēma). Tomēr kuriozs, manuprāt, nevar vienot savdabīgus, spilgtus cilvēkus daudzu gadu garumā. Tā sāls jāmeklē dziļāk.

Bija monotons, truls padomju laiks. Dižkoku atbrīvošana bija akcents tā laika vistukšākajā vietā — pozitīvā attieksme pret dabu “mēs piespiedīsim dabu kalpot” vietā. Ja patik — tas bija izaicinājums. Varētu teikt arī, ka tas bija tāds brīvs brīvdomīgu cilvēku klubs.

Latvijā bija iznīcinātas viensētas. Ja ne vienmēr fiziski, tad funkcionāli — pilnīgi. Viensēta latvietim ir bijusi kā praktiskā laboratorija, kur ne tikai risināt saimnieciskās lietas, bet arī ļoti augstu uzstādītās estētiskās prasības. “Dabas mīlestības dižkoks” jau nu Latvijā ir zēlis koši. Pienāk grūti laiki — šim kokam tiek cirsti zari, nīdētas saknes. Taču tam visam par spīti atkal izaug viens jocīgs zars un sēklinātas tiek sētas pa visu Latviju. Es domāju, ka pats skaistākais un nozīmīgākais ir tas, ka kontakti un darbošanās bija pa visiem novadiem — tuviem un tāliem.

Kas to radīja, uzturēja? Nu, protams, Imants Ziedonis.

Grupā gan bija daudz, tā teikt, “pašpietiekamu” cilvēku — kaut vai zinātnieks Buiķis vai dzejnieks, “grupas opozicionārs” Baltvilks, bezgala lāga dvēsele Atis vai daudz paveikušais Vilnis, pārņemtais dabas draugs Guntis Eņiņš vai Anniņa, piedodiet, viņas ekselence Latvijas vēstniece Somijā Anna Žigure, un vēl, un vēl...

Kāpēc viņi visi turējās kopā? Jā, kāpēc gan? Domāju, ka Imanta Ziedoņa personības spēks nodrošināja pievilksanu un saturēšanu. Lielā mērā te sadzīvoja arī patīkamais ar lietderīgo. Programmā vai zemapziņā, protams, pastāvēja šī latviskās būtības

uzturēšana — izturēt, pastāvēt, sēt, kopt, dzīvot ar cerību, ar vienkāršību, nepazaudēt atbildību. No otras puses — Imants, šķiet, stipri piedomāja, lai īpaši šie vakari starp abām darba dienām būtu saistoši, interesanti, pievilcīgi. Tas, ka sadzīves normas bija studentu kolhozu talku līmeni, drizāk satuvināja, nevis atgrūda. Kādreiz ienāk prātā — vai šodien šāda līmeņa cilvēki būtu spējīgi samierināties ar tik sīku komforta devu?

Atbilstoši apstākļiem šad tad iezagās arī tādas kā pusaudziskas izdarības, es teiktu — jaukas (vismaz mums). Ērgļi. Visu dienu, neskatoties uz slapjdraņķi, esam strādājuši dabā. Kad tehnikuma kopmītnēs esam uzēduši līdzpaņemtās vakariņas, apžuvuši un atguvuši elpu, viens ieminas, ka centrā redzēta afiša, kas aicina uz diskotēku kultūras namā. Jā, jāiet! Protams, apzināmies, ka mūsu “sovjet” gumijas zābaki un pārējā darbā rūdītā garderobe vietējos īpaši nesajūsminās. Nu un tad. Varbūt pat situācijai par spīti...

Daži paliek, bet kādi deviņi desmit dodamies uz kultūras namu. Sarīkojums, protams, rit jau pilnā sparā. Mēs veram durvis. Kultūras nama dāmām “acis uz kātiņiem” — nevar! Mūsējie tielējas. Dāmas izmisumā teic savu spēcīgo argumentu — mēs taču sarīkojamos cīnāmies par kultūru! Mazliet savādi to dzirdēt, adresētu mums, bet svēti vārdi vien ir. Kamēr viens aktivāk debatē, cits (šķiet, ka Imants) ieslid zālē. Dāma metas viņam pakaļ. To izmantojot, trīs četri ieslid uz otru pusi. Dāma metas pēc tiem. Pārējie, redzēdami, ka palikuši bez uzraudzības, ātri iefiltrējas zālē. Savācamies vienā malā, apsēžamies. Viens bija dievojies, ka mēs tikai paskatīsimies. Iestājas pamiers. Skatāmies. Cik tad ilgi tā sēdēs — sākam dejojot uz nebēdu. Ko lai te saka — mēs bijām kā tādi kārķļu krūmi kopjamā zālienā. Piedodiet, Ērgļu kultūras dzīves aprūpētājas!

Viena lieta gan tai dižkokošanā man mazliet cirtās aknās — tas, ka pēc “atbrīvošanas” šim dižkokam tika dots vārds, tā īsti nenoskaidrojot, vai tauta vai vēsture viņam vārdu jau nav devusi. Īpaši tie gadījumi, kad dižkoks tika nosaukts kādā no “atbrīvotāju” vārdiem, man šķita apkārtējā padomisma aplipināti, nelatviski. Mēģināju iepikstēties, bet ritenis jau griezās. Nu un tad?

Šie braucieni bija brīnišķīgi. Vienīgais, ko es mazliet nožēloju, ir tas, ka tai laikā es biju sabiedriski ļoti noslogots un nepratu organizēties, lai šajā lieliskajā vienībā piedalītos iespējami vairāk.

Jāzeps Pigoznis

P. S. Tajā laikā paralēli darbam Mākslas akadēmijā es esmu pildījis arī daudzus vēlētos pienākumus Mākslinieku savienībā: MS Valdes loceklis, Gleznotāju sekcijas priekšsēdētājs, MS Prezidija loceklis, MS priekšsēdētāja vietnieks, arī priekšsēdētāja vietas izpildītājs.

Tāpat daudzi citi pienākumi — Mākslas dienu komisijas priekšsēdētājs, Latvijas radošo savienību Kultūras padomes loceklis utt.

J. P.

Laiks ir attālinājis sarunas, smaržas, skaņas, krāsas, kokus un cilvēkus. Dažus no mums pavisam netveramā, nerasniedzamā attālumā. Varbūt pagaidām... Taču atsevišķi mirkli izgaismojas un nostājas acu priekšā apbrīnojami spilgti.

Ungurmuīža. Ungurpils. Zaļmelni ozoli uz visu iespējamo rudo, zaļo un brūno toņu fona. Viss tāds piesātināts un košs. Dažas spoži dzeltenas lapas — tik spožas, ka pārāks nekas nevar būt. Smaržo rudens. Bet mēs esam jauni un darboties griboši. Kas gan mūs tur toreiz saveda kopā? Imants? Jā, protams, tas bija viņš. Bet ne tikai, ne tas vien. To varētu nosaukt par ideālismu? Patriotismu? Latvijas mīlestību? Tas viss tur patiešām bija. Nepateikts skaļi. Neizrunāts vārdos. Pārsegts ar vieglām sarunām, jokiem un savstarpēju apcelšanos. Mēs braucām arī viens otra dēļ. Kompānijas dēļ. Tas bija kā aizraujošs seriāls, tiklīdz viena sērija izlaista, kaut kas palaists garām un pietrūkst pavediena, ko ritināt tālāk. Tādēļ negribējās izlaist ne reizi. Nu kā lai palaiž garām kārtējo Baltvilka nakts "lekciju". Kāds cits nākamajā reizē stāstis, cik tas ir bijis fantastiski āprātīgi, bet atstāstīt jau nav iespējams. Īpaši laimīgi vienmēr par tām, protams, nebijām. Pēc pamatīgas darba dienas nogurums liek sevi manīt, bet Jānim nekas, viņš tik runā un runā. Reizēm — jāsaka godīgi — muld. Bet tad izšķīļas tādas asprātību dzirkstis, ka pat visnogurušākās meitenes gatavas piedot. Vēl viņš mūs, tās žēlīgākās, stipri satrauca ar savu staigāšanu basām kājām jebkuros laika apstākļos un vietās. Pa sniegu, pa karstiem uguns-kura pelniem vai vienkārši pa pieklājīgas lauku ēdnīcas grīdu.

Ja kāds bija palaidis garām Māras Zālītes stāstījumu par Māru, tad tam bija bezgala žēl. Arī neatkārtojami. Tiem gadiem un laikiem kaut kas pavisam jauns un iz gudriem rakstiem jau laukā neizcelts.

Un mēles trišana autobusā turp un atpakaļceļā! Katrs sprēgā,

cik nu var. Kad vārdi paliek pārāk karsti, iejaucas mūsu Saliņtēva izlidzinātā balss: "Cienītie kolēģi, nu tā jau nu nesakiet, tā jau nav. Viņa (vai viņš) jau šodien ļoti labi strādāja, tā sevišķi daudz padarīja." Tad viņš ieslidina roku savā kabatā un iespiež sajū šokolādes konfekti ar vārdiem: "Tas jums, cienītā kolēģe, par izcilu darbu." Viņa mierīgais smaids palīdz. Jā, kā viņš prata! Kā viņš prata nomierināt, izlidzināt, samierināt. Ar tādu dziļu inteliģenci, iznestu cauri daudziem gadiem un atnestu līdz mums.

Redzu, kā, smagus soļus likdams, aiziet mūsu īstenais meža vīrs Atis. Pār plecu resns, garš baļķis, viņš to pietur ar vienu roku tā pavisam viegli. Ar otru reizēm pārslauka nosvīdušo pieri, bet uz mūsu bažām un brīdinājumiem par pārstiepšanos un pārpūlēšanos tikai atsmej. Daudziem no mums Atis iemācīja kurināt ugunsķuru — žagari jānokrauj tā kārtīgi ar resgaļiem uz vienu pusi, jāzina vēja virziens un jāprot iekurt ar vienu sērkokociņu. Viņam tas izdevās pat visslapjākajā laikā.

Mums grupā bija divas Ilzes — trakā Ilze un angļu Ilze. Lēnām un bijīgi Atis angļu Ilzi sāka saukt par savējo. Šķiet, ka šī savienība varēja tapt un nostiprināties tikai caur mūsu kopējo darbu un ideāliem. Tagad tā ir pārtapusi Kristinē, nu jau trispadsmitgadīgā.

Manas atmiņas visvairāk saistās ar pašu sākumu. 1975. gada rudenī es biju svaigi ieprecējusies "rakstniekos". RS ballē sarunā ar Imantu Ziedoni kaut kā aizrunājāties līdz kokiem — līdz ozoliem, līdz dižozoliem un vēlmei viņus sakopt. Varēju pastāstīt savu nelielo lokālpatriotisko Burtnieku pieredzi dižozolu aprūpē. Man ir zināms, ka ar ainavas kopšanu īpašu dabas objektu tuvumā jau agrāk nodarbojās Pēteris Martinsons, man par to savukārt stāstīja Māra Kažociņa, kas arī bija kopšanas idejas pārņemta. Droši vien vēl kādam bija līdzīgas domas prātā. "Tas bija gaisā" — Imants to materializēja, realizēja un realizē joprojām.

Prātā palicis grupas gada jubilejas vakars. Pirms tam gudrojām dāvanu mūsu "galvenajam". Tika nolemts, ka tas būs cirvis ar Ata taisītu kātu. Pārlūkojot "Latvju rakstus", cirvja kāta piezīmēšanai es izvēlējos Ausekļa zīmi. Varbūt tieši šeit sākās Ausekļa uzaušana? Uzvilku to tā, kā vajag, — no viena punkta, roku neatņemot, lai pasargā no visa ļauna. Pēc vairāk kā desmitgades šis pats simbols kļuva par RS plēnuma zīmi (1988. g.), bet vēlāk — nu, jūs jau zināt — Atmodas simbols un vēl pēc tam

it kā kaut kas pārāk novalkāts. Taču toreiz tas bija kā tikko izcelts no senas klēts.

Tā tas viss kopā nāk, tas tālais, tas tuvais. Tas ideālais, tas reālais!

Ieskanas Preijeres Māras gaišie smieklī, dzirdu viņu atrunājam, mierinām kādu pielūdžēju pie gultas uz grīdas sēdošu, atceļos Baltvilka sašutumumu par viņam atņemto alus burku, Gunta Eniņa sirdsšķīstos piedzīvojumu pārstāstus. Un vēl un vēl. Jā, un kur tad vēl Andris Buiķis ar jaunatklātajiem melnajiem caurumiem kosmosā. Andris atstutējies pret vienu koku, es pret otru un klausos tajos brīnumos, bet Imants dusmīgs — mēs nestrādājot. Bet mēs tikai īsu brīdi kādu vārdu pārmijām! Tāpat ar Annu — “jūs atkal pļāpājat!”. Vai tad elpu nemaz nevar ievilk? Strādājām jau strādājām mēs ar prieku. Tikai ar gadiem tie nebeidzami pienākumi sakrājas, cilvēki apaug ar lietām un galu galā ar savām mājām, kuras arī brēc pēc cirvjiem, zāģiem, grābekļiem. Tā mēs atkritam — viens, otrs, trešais. Bet kopumā grupa turas, turas arī dažī no pavisam vecajiem, pirmajiem. Un galvenais, ka “galvenais” turas!

Gaišas, arī mazliet skumji sāpīgās (tāpēc ka aizgājušās)
atmiņās kavējās
Anīta Jansone.

1976. gada 15. oktobra vakarā Rīgā savā dienasgrāmatā esmu ierakstījis: “Pirms trim dienām piezvanīja Imants Ziedonis un uzaicināja mani rīt un parīt (t. i. — sestdien un svētdien) kopā ar viņu, “kokologu” Saliņu, Pēteri un Anitu, un vēl dažiem dullajiem braukt uz Vidzemi, kaut kur Cēsu apkaimē nodarboties ar Ozolu Atbrīvošanu. Lai iet! Rīt no rīta 9.00 tiekamies Doma laukumā. Tur būšot mums sarunāts mežsaimnieku autobuss...”

Tas, ka “Ozolu Atbrīvošanu” esmu rakstījis ar lielajiem sāku- ma burtiem, gaiši liecina, cik patētiski noskaņots tobrīd esmu bijis. Bet pamazām tas man pārgāja. Vārdi likās par skaļu. Atmetis vārdkopu “dižkoku atbrīvotāji”, mūsu kompānijas apzīmēšanai lietoju vārdu “kocinieki”.

Līdzīgi bija ar vārdu došanu no brikšņiem attīrītajiem kokiem. Pirmajā reizē, kad milzīgs dižozols Ungurpils parka malā tika nosaukts netālu (Rozulas pagastā) dzimušā pasaulslavenā ķīmiķa Paula Valdena vārdā, tas man šķita pieņemami. Bet, kad sāka kokus nosaukt pašu grupas dalībnieku vārdos, to es vairs nevarēju

ņemt par pilnu. Tāpat par pilnu neņemu rituālu ar "Lielo Fa". Tajos brīžos sēdēju malā, uzpīpēju un ar smaidu nolūkojos cilvēkos, kuri pūli dūca ap kādu koku vai akmeni.

Lūk, tas viss man bija jāpiecieš Imanta Ziedoņa tā saucamās "dižkoku atbrīvotāju grupas" (saīsinājumā "dageri") aktīvās darbības laikā — gandrīz gadus 20, turpat vai ik mēnesi. Kāpēc tad piecietu? Tāpēc, ka tā bija brīnišķīga kompānija!

Šo to piecietu, toties citādi atļāvos šo to vairāk. Es pa visiem tiem gadiem, piemēram, netiku nocirtis gandrīz nevienu koku vai krūmu. Tāpēc ka man nepatik cirst. Man patik stādīt. Bet, kas bija nocirsts, to vajadzēja kaut kā savākt un novākt. Reizēm tiku krāvis zarus kaudzē, bet vēl biežāk — dedzinājis. Ar lielu patiku atbrīvoju (šeit — bez pēdīnām!) kokus no naglām, dzeloņdrātīm, visādiem vadiem un trosēm. Reizēm iemanījos par tādu kā palīgu akmens darbos pie Viļņa Titāna. Vilnis pat man uzticēja vienu otru vārdu vai zīmi iekalt akmeni. Tā es visādi izgrozījos, lai tiktu vaļā no ciršanas un zāģēšanas.

Tai ciršanai, protams, bija sava jēga. Un stādīts jau arī bišķi tika. Taču varbūt vēl nozīmīgāka, domāju, ne tikai manā skatījumā, bija kompānija. Tajās reizēs, kad bijām kopā, vismaz es jutos kā brīvu cilvēku sabiedrībā. Imants bija sapulcējis ap sevi diezgan raibu, tomēr pārsteidzoši saderīgu ļaužu kopu.

Jauki tajos gados izceļojāties pa Latviju, iepazīstot brīnišķīgus dabas nostūrus un kultūrvēsturiskas vietas. Vakaros pēc krūmu ciršanas ne vien uzvedām "operas", nodarbojāties ar "piramīdu sportu" vai svinējām Ziemassvētkus, bet arī nopietni pārrunājām dažādas literatūras, mākslas, folkloras, Latvijas vēstures, politikas, filozofijas, reliģijas, medicīnas, dendroloģijas un mistikas jautājumus. Bieži tie bija visai rūpīgi sagatavoti priekšlasījumi ar sekojošām debatēm.

Atmiņas par šiem braucieniem man saglabājušās tās vislabākās. Reizēm vēl tagad nākas no viena otra cilvēka dzirdēt, ka *tādas lietas tajos laikos* nevarēja notikt bez čekas ziņas. Loģiski domājot, jāpieņem, ka vismaz pa reizei starp braucējiem bija kāds, kam "spēks ausis". Taču — vai es tagad gribētu uzzināt, ja tas būtu iespējams, kurš tas būtu bijis? Ne! Negribu bojāt atmiņas. Lai katrs pats tiek ar savu sirdsapziņu galā.

Paldies visiem, kuri tur piedalījās! Paldies Imantam, ka viņš to izdomāja un dabūja gatavu! Paldies, ka mani uzaicināja!

Jānis Baltvilks

Divdesmit gadu laikā ir iekalti simtiem vārdu un zīmju daudzos desmitos akmeņu. No maziem projektiņiem, realizētiem vienas dienas laikā (dažreiz zīmes iekaltas vietās, kur cilvēks nekad varbūt tās neatradīs — pat zem ūdens Salacā, kur lašu iekriem pieķerties, vai mežu takās zem kājām mazos akmeņos, kā takā uz Kubeles skolu, kur staigājis K. Barons), līdz lieliem, kas tapuši daudzu gadu laikā — Daugavas programmas granīta skulpturālās zīmes, Valpenes vietvārdu zīme — piramīda, kas tapusi deviņus gadus K. Barona bērnības vietā. Ir izkaltas granītā nopietnas piemiņas zīmes ievērojamu kultūras darbinieku un rakstnieku dzīves vietās — Baumaņu Kārlim Viļķenē, Sudrabu Edžum Meņģelē, Fricim Bārdam Rumbiņos.

Pēdējie lielākie projekti ir Strazde—Talsi—Kolka ar saules zīmēm un "Saules tilts" Kolka—Roņu sala—Ainaži.

Šie braucieni Dižkoku atbrīvotāju grupā ir pārtapuši par manu dzīvesveidu. Es gūstu realitātes sajūtu uz vietas.

Visam līdzī nāk arī Dieva svētība. Nepārprotams piemērs tam bija mūsu pēdējais brauciens, kad Rīgas apkārtne bija sniega stihijā, bet mēs, Dižkoku grupa, stādījām mežu no ozolzīlēm Burtnieka pusē. Bija zelta rudens, zeme pilnīgi bez sniega — īsti piemērota šim darbam, un to iesvētīja tieši pāri lidojošs gulbjū kāsis.

Vilnis Titāns

Augstroze — mans pirmais līdzbrauciens 1978. gada agrā pavasarī. Sniegs prom. Skurbinošs augstums, brīvie vēji, Latvija savā skaistajā plašumā, balti bērzi. Un gaiss!

Pirmajā naktī sapnī redzu divus suņus. Tātad — jauni draugi.

Ja salīdzina ar Vidzemes deķi, tad kokos braukšana ir tā pati košākā, reibinošākā, koncentrētākā svītra.

Pusgadu iepriekš, lasīdama "Literatūrā un Mākslā" par Imanta Ziedoņa draugu kopas braucienu uz Jāņa Jaunsudrabiņa mājām, nodomāju: "Ak, laimīgie!"

Man, savā vientulībā ar krāsu kasti un audeklu klistot pa Latvijas laukiem, arī krentās tās pašas domas, kas skaļi un darbīgi iemiesojās Dižkoku atbrīvotāju grupā.

Darbīgi! Daroši!

No Lielā Fa pie atkoptā dižozola, kad daudzas rokas ir uz tā robainās mizas. Vibrē vienā elpā cilvēks un koks. Ozols top

sajūtams savā varenībā un neatkārtojamībā un paliek stāvam ar sava mūža noslēpumu.

Tas viss notiek Latvijā. Izraut vienu apmiegojušos pilsētnieku un ielikt Kurzemes dziļajā, piesnigušajā mežā. Žilbt no neticamā baltuma. Pilnīgi neskarts sniegs uz zaru zariņiem.

Dundagas pils stingrie mūri. Meitas pastalās un rakstu zeķēs. Pat es ar laiku un Vizbulītes zinīgu palīdzēšanu uzcieķelēju pusstilbus ar diviem Austras kokiem katrai kājai. Puskrēslā egle, sveces, sklandrauši, Ziemassvētki. Kņud iekšā. "Sidrabiņa lietiņš lija Ziemassvētku vakarā," Dundagas Māra tik dzidri, tik dziļi dzied. Var taču tā dvēsele kādā iemiesoties un tad atkal nākt ārā. Būt ar mums, pār mums, sabirt katrā no mums atpakaļ.

"Laine, kas tā par krāsu tam tālajam laukam?" — "Es nezinu vārda, bet to dabū, ja sajauc baltu, melnu, okeru, brūnu un mazdrusciņ zaļā," — tā vienā agrā pavasarī, ejot gar Kazdangas parka malu. Mosties!

Piramīdas. Kopmitne, mūsu gadsimta zemie griesti, sašaurināta elpošana. Nu bet ziemas vakarā — cilvēku kaudzes, nē, piramīdas — trijos, četros, piecos stāvos. Jau ir gatavas cilvēku ķermeņu celtnes vai līdz pašiem griestiem, bet tad vēl viena būtne dražas pa dzīvo kalnu augšā... Tāds mutulis, smieklis, bezsvara nemaņas jautrība.

Ir bijušas lugas, operas ar nesalīdzināmo skatuves talantu Jāni Baltvilku galvenajā lomā.

Šajās atraisītajās jautrībās, kuras nereti sekoja garajām darba stundām ar cirvjiem, dažreiz lāpstām, zāģiem, bet meitas tika cauri ar darba cimdiem zaru vilkšanai, piedalījās arī cienījama vecuma vīri. Skatos fotogrāfijā, kurā Alšvangas Gustavs dziļā nopietnībā piedalās Dundagas piramīdas pamata veidošanā.

Vakari. Voldemārs un grāmatas. Runas, sarunas, diapozitīvi, referāti. Juris ar ģitāru un dziesmām. Vizbulīte ne tikai dainu kamolu ritina, bet arīdzan nebeidzamos adījumu rakstus. Dienā Māra Dzērve ar mazajām knaiblitēm izņem laukā sīkās atvasītes, vakarā viņas vārdi kā spridzīgi kopsaucēji. Uz Ilzi Strengu pirms neilga laika skatoties, redzējām un jutām, kā ir tā pa istam būt jaunam, būt trakam. Gunta Eniņa dāvētās neizskaitāmās fotogrāfijas.

Un tās smalkās stīgas, kas bija grupas biedru divās kāzās, un tās nebeidzamās, kas sākušās kokos un turpinās draudzībā gadu gados. Dzert no svētavota pirms saullēkta.

“Ne tik detalizēti, kolēģi!” Staņislavs Saliņš. Džentlmenis un sirdsilvēks.

Es tur biju. Dziļi! Vai tikai pie koka, pie birzs, pie bijušās māju vietas? Tie visi, kuri jau dzimuši, miruši un veikuši, domājuši, atstājuši, — tie visi nākuši no šīs zemes.

Mēs — pa pēdām. Ko redz ar acīm, ko — ar prātu, ar zināšanu.

No kurienes tad visa šī gaita sākusies? No stalkera, ceļa jautēja, citu līdzsaucēja — no Imanta Ziedoņa. Tie cilvēki ap Imantu: Andris Slapiņš, Roze Stiebra, Andris Buiķis, Zigurds Vidiņš, Guntis Eniņš, Māra Zālite — visiem uz pirkstiem sidraba putekļi. Viņu ir vēl un vēl, loku lokiem.

Nākamsestdien un svētdien braucam kokos!

Laine Kainaize

Šai krāsainajā “tauriņu” grupā diemžēl nepiedalījos pēdējos gadus. Mums ar Jāni piedzima Mārcis — trešais tēvadēls, un man nācās vairāk palikt mājās, mazliet apskaust Jāni, jo viņš turpināja braukt. Tie bija brīnišķīgi gadi, ar jaukiem cilvēkiem un bagātīgu informāciju gan par kokiem, gan pilskalniem un teikām. Mēs patiesībā bijām talcinieki, un čaklākie tika apbalvoti ar krāsainiem “tauriņiem” (tā bija Imanta ideja), un es tos izgatavoju ādā!

Irēna Martinsone

Grūti teikt, vai manis (mūsu) aprūpētie ozoli kaut ko arī ieguva, bet es pats no šīs rosišanās, kas, kā zināms, turpinājās daudzus gadus, guvu daudz.

Vispirms — tur pulcējās īpaši ļaudis, kurus citādi iepazīt man droši vien nebūtu bijis lemts. Maestro Saliņš, Atis, Gusts. Un vēl un vēl.

Otrkārt. Mēs taču patiesībā izbraukājām visu Latviju. Nu kā citādi un kādā sakarā es būtu šajās vietās nonācis?

Un turienes cilvēki, viņu īpašā pretimnākšana (te gan laikam tā Imanta aura... Jā, tā bija pāri tam visam vienmēr.).

Jānis Martinsons

Savu dzīvi esmu iedalījis divās daļās — līdz ienākšanai grupā un pašreizējā. Tā pašreizējā ir lielāka. Visus mūsējos izjūtu

kā radniekus, kurus vienmēr ir prieks redzēt, kuru priekšā rodas arī neērtības sajūta, ja esmu veicis ko nelāgu. Tajos tālajos laikos sākās mana lielā pieķeršanās dabai, vēlāk pat mēģinājumi skolā mācīt bērniem dabasmācību, kas nebija nekas cits kā braucienu laikā no mūsējiem iegūtais. Ar sievu kopā esam izveidojuši bērnu ansambli, kas dzied mūsu sacerētās dziesmiņas, pārsvarā — par dabu. Arī ansambļa nosaukums "Mušas" nav tālu no tās.

Pašlaik esmu divu makšķernieku piederumu veikalu īpašnieks un esmu pārliecināts, ka īsts makšķernieks ir tas, kam rūp, lai upju krasti būtu neizpostīti un pašas upes kaut kas kustētos arī.

Lielās un nedalāmās valsts laikos mēs no DAG savās brīvdienās kopām Latvijas dabai to, ko nekopa neviens cits. Pēc strādāšanas sekoja lieliski vakari, kuros varēja atļauties pārrunāt tik nopietnas lietas kā nekur citur. Un nekur citur ar savām dullībām tā nemulsinājām vietējo iedzīvotāju prātus, tai pašā laikā asinot savējos. Dzirdot: "Viņš taču ir galīgi traks, viņš ir mūsējais," — sapratu, ka viss ir kārtībā.

Uldis Polis-Politis

Kad senajos latvju pilskalnos uzliesmoja uguns kuri, radās saskaņa ar senajām paaudzēm.

Dižie koki gan to vēroja rāmi, jo gadsimtu pieredze un dziļās saknes zemē, vēsturē un notikumos ļāva vērtēt tauriņa uzlidojumu kā ļoti īsu mirkli mūžībā. Tomēr noteikta virzība var mainīt pat tautas domāšanu. Tagad daudzi Latvijā zina, ka ir vērtības, kas nav mērāmas ar mantu, ka šīs vērtības ir palielošas un vij tautas gaitas.

Un mums ir prieks, ka esam bijuši klāt patieso vērtību apjaušanā, aprūpēšanā, izjušanā un apjūsmošanā.

Pasaules pamalē aust draudi nākotnei. Bet tie attiecas uz tiem, kas nav gājuši dabas ceļu. Mēs esam krājuši savas vērtības, un lai Dievs dod tās gūt arī citiem. Mēs esam kļuvuši bagāti un pateicamies liktenim, kas mūs savija ar ideju tās īstenošanā.

*Māra Zaļoksne,
Jānis Zaļoksnis*

MANAS ATMIŅAS PAR IMANTU ZIEDONI
UN VIŅA VADĪTO LATVIJAS PATRIOTU GRUPU

1975. gadā Dabas biedrības sanāksmē Imants Ziedonis stāstīja par savu darbu Dzimtenes skaistuma un vēstures saglabāšanā. Tā pēc mana uzaicinājuma pie mums ieradās Imanta Ziedoņa un doc. Saliņa vadītā grupa. Mūsu Augstrozē grupa strādāja četras reizes. Darba rezultātā radās Jura Neikena ozols ar Zigmunda Skujiņa soliņu, Jāņa Mārtiņa ozols, Andreja Pumpura ozoli. Radītas skaistas ainavas. Guntis Eniņš uzmērīja un reģistrēja 30 dižkokus. Fotografeja visus dižkokus, vēstures un kultūras pieminekļus. Tāpat tika izveidots Augstrozes dabas ainavu liegums, kurā pētījumus veica Bioloģijas fak. studenti doc. Ābeles vadībā. Arī skola un vietējā sabiedrība strādāja šo objektu sakopšanā. Imanta Ziedoņa personīgo piemēru un fizisko darbu nevar novērtēt par augstu. Ja spētu, es izceltu to teiksmaino zelta karieti, kas guļ ezeriņā pie Augstrozes pilskalna, un dāvātu to viņam pilnu ar zelta podiem, lai būtu arī visai grupai tautas pateicība par uzdrīkstēšanos, drosmi, darbu mūsu tautas vērtību saglabāšanā un pašapziņas celšanā.

Ar patiesu cieņu —

Aina Bērziņa, toreiz agronome, pagasta Dabas biedrības priekšniece Limbažu rajona Umurgas pagastā.

“Dageru” sakarā.

Tam, uz kuru tas attiecas!

Tā ļoti īsi — šie braucieni ir mana mūža daļa. Manas personības briedināšanas un attīstīšanas laiks, kuru līdz šim nav bijis īpašas vajadzības izvērtēt. Nenoliedzami, ka biju vairāk ņēmējs, nekā varēju dot pats. Varbūt būtiskākais — 80. gadu sākumā, kad soc. sistēma sāka nopietni buksēt (bet toreiz es to neapzinājos) un ideoloģiskais spiediens pieauga, darbošanās šai kopā ļāva būt reizi pa reizei otrpus propagandas un smadzeņu skalošanas.

Šo rūpīgi gatavoto braucienu neformālais partizāniskais raksturs bija (un ir) pilnīgā saskaņā ar veidu, kā pasauli uztveru es, un tas mani piesaistīja šai faktiski dullajai būšanai.

Vai ir jēga piebilst, ka Imanta personība bija tas spēks, kas mūs visus šais braucienos saistīja?

Ar cieņu —

exdagers Kārlis Blūms.

Man ir laimējies. Grupā esmu radusi iespēju savu Latviju ne tikai redzēt un sajust, bet arī samīļot kopšanas darbos daudzu gadu garumā. Gribas turpināt.

Māra Dzērve

Mana mammiņa, Jāņa Grestes skolniece, pensijā aizgājusi, cītīgi sarakstījās ar rakstniekiem un citiem kultūras darbiniekiem par sev tuvajiem jaunatnes audzināšanas jautājumiem. Tā ar Imantu Ziedoni iepazīnos arī es.

Man no laika gala patīcis tīrīt, kārtot, sakopt. Biju priecīga par uzaicinājumu pievienoties dižkoku atbrīvotājiem.

Šie 20 gadi (no 1977. g. 24. sept.) devuši iespēju iepazīt Latviju. Ļoti kaitina bieži dzirdētie manierīgi pazemīgie vārdi: "mūsu mazā Latvija". Ne nu maza, nekā! Tik dažāda un daudzveidīga; pat 20 gados pilnībā neiepazīta. Gandrīz ik vieta saistās ar kāda diža cilvēka, sava veida dižozola, vārdu. Krišjānis Barons, Andrejs Spāģis, Skruzišu Mikus, Jaunsudrabiņš, Blaumanis, Greste un daudzi, daudzi citi bija tuvāk jāiepazīst un jāizkopj sevī.

Tutepatās! Estepatās! Mēstepatās.

Vizbulīte Titāne,

muzejniece, tagad Lauras, Kates, Paulas un Nameja vecmāmiņa.

Uz Imanta Ziedoņa dižkoku atbrīvošanas grupu mani atveda Ilze Strenga. Ilze bija mana paciente. Ilze ir tik vitāla un brīva, ka ar viņu iedraudzēties man likās ļoti viegli un pilnīgi dabiski. Kad ārstēšanās kurss sekmīgi beidzās, Ilze teica, ka labākais, ko viņa man varot dot, ir ievest DAG (Daģu grupā). Un tiešām — vieni no manas dzīves jaukākiem brīžiem kļuva šie braucieni Imanta vadītajā grupā. Pirmo reizi es braucu apmēram pirms divpadsmit gadiem — uz Tērvetes pilskalnu, kas bija jāatbrīvo no alkšņiem. Pirmajā reizē jutos ļoti nobijusies, jo man bija milzīgs respekts un arī bailes no Imanta. Tajā braucienā bija ļoti daudz cilvēku, arī mani kolēģi ārsti un Ilze Strenga, kas man it kā nodrošināja aizmuguri. Pirmais iespaids, kas man radās it kā lielajā kņadā, bija noteikta kārtība. Nocirsto alkšņu krāvumiem bija jābūt ļoti kārtīgi saliktiem un norobežotiem.

Grupā man bija jāiziet zināms "pārbaudes laiks", par ko es, paldies Dievam, neko nezināju. Tikai pēc ilgāka laika mūsu leģendārais "džentlmenis" Nopelniem bagātais mežkopis Staņislavs Saliņš man izskaidroja šī pārbaudes laika mehānismu.

Vispār ap Imantu virmoja kārtības un estētikas gaisotne. Es domāju, ka Imants Ziedonis vispār ir liels estēts — gan ainavu veidošanā, gan savstarpējās attiecībās, gan izteiksmes veidā, gan apģērbā un vispār visās dzīves izpausmēs. Kad joki grupā sāka pieņemt vulgārāku nokrāsu, Imants nemanāmi sarunas pagrieza citādā virzienā, bet Salīņtēva slavenais teiciens: “Ne tik detalizēti, kolēģi!” ir dzīvs vēl šodien.

Braucieniu laikā es ieguvu daudz draugu un sev miļus cilvēkus. Braucienos uz zināju tik daudz vēsturisku un kultūrvēsturisku fakti un redzēju tik daudz Latvijā slaveni vietu un arī klusus nostūrus, kurus citādi nekad nebūtu redzējusi. Gan agrie rīti, saulainie noslēpumainie dienasvidi, kā arī vakari un naktis ar dažādām noskaņām padarīja manu dzīvi daudz bagātāku.

Jāstrādā bija diezgan daudz un kārtīgi līdz pabeigtam rezultātam, bet Imants bija saudzīgs pret meitenēm un sievietēm un, kad juta, ka tās sāk nogurt, sūtīja atpūsties vai klāt piknika galdu kādā pļaviņā vai nogāzītē.

Pēc tam sākās izpriecas un “hepeningi”, atkarībā no katra iespējām, enerģijas, temperamenta un gadiem — tomēr vienmēr tā bija ista improvizācija, kas nekad nepārsniedza labas gaumes robežas.

Vienā no tādām reizēm man bija līdzī manas mammas vēl no pirmskara laikiem no Parīzes vestas cepures, un tā kādu vakaru mēs sarīkojām improvizētu karnevālu, kura rezultātā Imants izveidoja sev galmu. Man kā gados vecākajai braucējai tika “Mātes—karalienes” tituls, bet trīs no mūsu apburošākajām meitenēm kļuva par marķizēm.

Vēl ar braucieniem man saistās ļoti skaisti personīgi pārdzīvojumi. Viena brauciena laikā manai vedeklai piedzima dēls Mārtiņš, bet pēc kāda cita brauciena, uzvalkā tērpies, ar rozēm rokās mans nākamais znots lūdza manas meitas roku, kā rezultātā izveidojās laimīga laulība un piedzima dviņi — Miķelis un Paula. Un mēs braucam vēl joprojām...

Asja Eglite

Ai, cik skaists gan bija tas Tutepatās laiks! Kad tas īsti sākās? Un kad beidzās? Bet vai tas vispār ir beidzies? Aizaugs ainavas, ieaugs brikšņos dižkoki, bet “dageru” pēdas paliks. Kas reiz nāks šīs pēdas meklēt, tas smelsies no tām nezūdošu sirdsenerģiju, un dižkoku smaragds iemirdzēsies no jauna...

Bet kad tas viss sākās? Šķiet, 1974. gada vasarā, kad izdevniecībā "Zinātne" klajā nāca Staņislava Saliņa grāmata "Latvijas dižkoki un retie koki". Redakcijas vadītāja man iedeва rediģēšanai nelielu manuskriptu ar nedaudziem fotoattēliem. Lai izlasot brošūru. Izlasīju manuskriptu un sapratu, ka tas ir cienīgas grāmatas vērts. Abi ar autoru ķērāties pie darba. Grāmata (kaut arī mākslinieciskais redaktors daudzus dižkokus bija pamatīgi "nofrizējis") guva lielu atsaucību. Sākās skolu tūrisma pārgājienu aprakstu konkursi, kuros daudzas skolas pievērsās dižkoku un mežu iepazīšanai.

Laikam jau citāts grāmatas prettitulā bija tas "vaininieks", kas Saliņtēvu (tā viņu sauca koku atbrīvotāji) saveda kopā ar Imantu Ziedoni. Man ļoti gribējās grāmatu sākt ar citātu no "Kurzemītes": "Pavērojiet, pavērojiet — koks ir skaists ne ar to, ar ko viņš līdzīgs citiem, bet ar ko viņš atšķiras. Es meklēju īpatnējus kokus: man liekas, ka viņiem ir savā pasaule, bagāta un sarežģīta kā tie zaru labirinti un mežgli. [..]

Sakiet — vai šodien atradīsies tāds kolekcionārs, "kopālasītājs", kas fiksē Latvijas dabas ainavu tādu, kāda tā savā skaistumā vēl ir pašlaik un, kas zina, vai būs tehniskajā rītdienā! Tautas dziesmas, lai tās neaizietu pazušanā, ir savāktas, bet vai mūsu ainavu, sētu un ceļu skaistums arī nav tautas gara izpausme, kura nenofiksēta var aiziet aizmirstībā?"

Saņēmis autoreksemplārus, Saliņtēvs tā kautrīgi ieminējās: "Cienījamā kolēģit, vai šo necilo grāmatiņu man nevajadzētu uzdāvināt lielajam dzejniekam? Vai viņš neapvainosies?"

Manis iedrošināts, Saliņtēvs devās pie Imanta. Manuprāt, tad arī viņiem dzima šī ideja par "dageriem". Bet Ziedonim jau tas labāk zināms.

Vēlāk, kad jau strādāju "Karoga" redakcijā, arī es pievienojos koku atbrīvotāju saimei.

Māra Caune

Dižkoku atbrīvotāji — tā mēs saucām sevi, taču patiesībā mēs mācījāmies atbrīvot paši sevi, un Imants Ziedonis bija (un ir vēl joprojām) mūsu Skolotājs šajā mākslā.

Dižkoku atbrīvošanas stundas ar cirvjiem un zāģiem, maizes lādi un referātiem, mazām un lielām ballītēm un taureņu dejām — šeit, šajā vietā un šajā laikā mēs mācījāmies Dzīvi.

Roze Stiebra

Jūtos pateicīga liktenim, kas mani iemeta uz laiku tik jaukos cilvēkos.

Maija Brence

MISTĒRIJA AR ĀMUĻA ZARU

Cilvēkam, kurš neraksta dienasgrāmatu un kurš kaut kādā citādā veidā nevēlas atstāt pēcnācējiem ziņas par to, kurā gadā, mēnesī un datumā viņam ir sāpējis vēders vai brokastis tikusi pasniegta pārvāriņa ola, noteikti veidojas citādas attiecības ar laiku nekā tam, kurš, savas vērtības un savpatības apziņas apsēsts, tiecas nākamībai saglabāt ik tramvaja biļeti vai tualetes papīra stūrīti, ko reiz skāruši viņa viedie pirksti vai ne mazāk viedais dibens.

Lūk, kāpēc šodien (1997. gada 8. decembrī) es vairs nevaru pateikt pat to, kad pirmoreiz uzzināju par Imanta Ziedoņa vadīto divaino pulciņu, kas dēvējās par Dižkoku atbrīvotāju grupu. Protams, es varētu kādam no tiem, ar kuriem kopā sestdienās un svētdienās braucām "uz mežu", piezvanīt (tiesa gan, Atim, Saliņtēvam un vēl dažiem uz Viņsaules dārziem un mežiem nepiezvanīsi) un "skaidri uzzināt", kad, kas un kāpēc ir noticis.

Bet pavisam skaidri es zinu tikai to, ka tas, kas kaut kad, kaut kur un kaut kāda iemesla pēc ir noticis, nemaz nav tas, kas pa īstam ir noticis un notiek.

Šajos izbraukumos uz Latvijas aizaugušajiem parkiem, ainavu vietām, meža ielocēm mēs katrs kaut ko meklējām. Nosaukšu tikai dažas iespējamības: vientulību, atsaucīgu kompāniju, veidu, kā "nosist laiku", iespēju atslābināties pēc drudžainas darba nedēļas, privilēģiju paklusēt labā (tas aizvien ir absolūti subjektīvs kritērijs) sabiedrībā, gandarījumu no kārtīgas izmuldēšanās un izdauzīšanās, materiālu savām cilvēkstudijām, atbalsi tāpatdomājošajos, fonu, uz kura izcelties, bariņu, kurā izkust un integrēties, mistiska šamanisma elementus, racionālu dabas valdnieka un pārveidotāja apziņu, savu patību, mājas sajūtu, Latviju, mūžīgo mieru, Dievu.

Viskautko. Bet šķiet, ka tie no mums, kuri piedalījās vairāk nekā tikai dažos ziņkārības braucienos, patiešām meklēja. Es toreiz meklēju kaut ko saistībā ar dabas dziļo iekšējo loģiku, kas cilvēka prātam nav aptverama. Bet liekas, ka nesapratu, ko īsti meklēju, tāpēc vēlāk aizgāju citur.

Man ir tāda sajūta, ka tas bija ļoti sen. Mitoģiskā laikā, kad gadiem, mēnešiem, nedēļām, datumiem patiešām nav nekādas nozīmes.

Mitoloģiskais laiks ir vienmēr. Kādam vismaz.

Pēteris Bankovskis

TAS LAIKS

Kā kaut kas īpašs un svinīgs uzreiz prātā nāk sākums: pats pirmais grupas brauciens — uz Ungurmuižu. Tas tūlīt saistās ar divām neticami skaistām — saulainām, mierīgām — rudens dienām pirms tieši divdesmit viena gada. Jā, tiešām, tad jau iznāk kā Imanta "Kurzemītes" 2. daļa: "Divdesmit viens — tas ir klusu sevī trīs reiz septiņi." Tad jau, kā uzskata jogas mācībās, trīs reizes nomainījušās visas mūsu ķermeņa šūnas?! Varbūt tāpēc tik daudz kas tagad šķiet kā sapnī, ne patiesībā bijis.

Kā sapnis, kā pasaka šķiet tas laiks. Tad sapazinās un pēc tam apprecējās gan Atis ar Ilzi, gan Vitolds ar Dzidru, gan arī es ar Margarītu. Un dzima mūsu bērni — Liene un Kristīne, Ingemārs un Emīls, Laura un Paula un vēl citi. Visi miļi un skaisti. Viņi auga, un mēs kļuvām vecāki...

Bet ne jau visas atmiņas ir tik gaišas, romantiskas. Grupa nevarēja dzīvot un darboties ārpus sava laika un vietas. Dižkoku atbrīvošanu sākām laikā, kad Latvija bija PSRS sastāvdaļa, šobrīd esam ceļā uz patiesu brīvību un neatkarību. Un šis laiks ir ne tikai krasi lauzis politiskās sistēmas, tas ir lauzis arī mūsu likteņus. Un varbūt tieši tāpēc manī ir šī iekšējā pretestība rakstīt. Jo, domājot par mūsu grupu, man tūlīt atmiņā nāk tās dalībnieki, kuru vairs nav mūsu vidū: Kokureģis Saliņtēvs, Gustavs. Bet kā paši pirmie manu acu priekšā nostājas divi — Atis Baiža un Andris Slapiņš.

Un tūlīt arī nākamais brīdis — atvadišanās pie Brīvības pieminekļa un Universitātes aulā. Mēs, dageri, ejam pa Raiņa bulvāri uz Universitāti aiz Imanta Ziedoņa, kurš nes Vitolda taisīto mūsu grupas zīda karogu ar taureni vidū, lai atdotu viņu Andrim līdzī zārkā. Tas iznāca simboliski — pārklāt Andri ar tauriņa simbolu, jo jaunajā pasaules izpratnē tauriņa spārnu vēdas vienā zemeslodes malā var izsaukt orkānu otrā pasaules pusē.

Pārmaiņu laiks ietekmēja grupu arī citādi. Man pašam 1990. gads bija mana pirmā brauciena uz Rietumiem — uz VFR — gads.

Un tūlīt pēc tam saņēmu uzaicinājumu lasīt tur lekcijas. Līdz 1992. gada vidum es aptuveni vienādu laiku pavadīju Latvijā un ārzemēs. Līdz ar to praktiski reti kad varēju piedalīties "dageru" braucienos. Tad izdevās nopirkt lauku mājas mātes dzimtajā pusē Piebalgā un apkārtnes kopšana man sašaurinājās uz savu māju apkārtnes kopšanu.

Bet tas laiks — no 1976. gada rudens līdz 90. gadu sākumam — nav ne no atmiņas, ne no dzīves izdzēšams.

Andris Buiķis

KAS MAN BIJA UN IR DAG (DIŽKOKU ATBRĪVOTĀJU GRUPA)

1. Iespēja paretam būt kopā ar vairāk nekā 100 labestīgi domās un darbos brīviem latviešiem, to skaitā ar tautā populāriem kultūras darbiniekiem — dzīviem cilvēkiem, gan klusiem darba rūķiem, kurus mēs vēlējam par izcilniekiem, apbrīnojām un centāmies viņus peticībā atdarināt.

2. Apjaust dažādu cilvēku domu un rīcības motīvus, atrodoties iekšā dabā, darbojoties ar viscēlākajiem un mazāk cēliem motīviem.

3. Fiziski izkustēties svaigā gaisā ārpus ikdienas Brauna kustības burzmas bez pelnišanas un prestiža nolūkiem un vajadzības.

4. Trenēties daudz un atšķirīgās Latvijas vietās un situācijās ilglaicīgas Latvijai raksturīgas ainavas izkopšanā, dabas procesu izpratnē, dabas norišu imitācijas paātrināšanā, šīs pieredzes apkošanā.

5. Iespēja būt kopā ar ļoti dažādu Latvijas novadu dabas censoņiem, aktīvi apjaust un uzklaut viņu problēmas, stāstīt savu izpratni un pieredzi viņiem un pēc savas izpratnes ietekmēt viņu rīcību.

6. Tas bija manas dzīves spilgtākais piedzīvojums, un es apjautu, ko nozīmē brīva sabiedrība un iespēja iekļauties bezgalīgā domu plūsmā, kurā rodas gan muļķīgas, gan tīri derīgas domas un idejas, formulējumi un skaidrojumi, kontakti ar citiem cilvēkiem.

Andris Zvirgzds

Tas bija pirmsatmodas nopūtu un zemapziņas cerību laiks. Dabas draugiem tas bija Verro laiks. Skumji smieklīgs un diezgan baigs. Organizēti cirta (tas bija smags darbs) gar visām šosejām un ceļmalām nost eglīšu mūžzaļo dzīvzogu kilometrus, kas savulaik bija stādīti un rūpīgi kopti sniega uztveršanai, lai ziemā putenis neaizvelk ceļus. Verro devīze bija — “Labību līdz asfaltam!”. Tas bija lielās meliorācijas laiks, kad spridzināja ozolus un milzīgos stumbrus ar traktoriem ievilka mežmalās. Tas bija laiks, kad sagrāva latvju lauku sētas un sastūma kau dzēs līdz ar akmeņiem, krūmiem un izsperto ozolu stumbriem. Tas bija arī alkšņu laiks, kad citās pusēs skaistās zemes ainavas un padzīto māju tirumi ieauga alkšņos. Tik, cik vienā vietā nolīdzināja meliorācija, tikpat daudz krāšņu Latvijas ainavu pārņēma alkšņi. Un šajā laikā Ziedonis nodibināja **Dižkoku atbrīvotāju grupu**. Tāds nosaukums vien jau bija milzīga uzdrīkstēšanās. Bet Ziedonis vienmēr uzdrīkstējās un prata iet pa pašu likā sirpja asmeni. Pie viņa lipa jaunā inteliģence. Man sirdij vistuvākie un prātam vismērķtiecīgākie bija tie darbi, kad atbrīvojām krāšņus zemzarišu vectētiņus no alkšņiem, blīgnām, eglēm vai citiem kokiem, kas, salīduši ozola kuplajā cekulā, kalteja tam lielos, apakšējos zarus. Dīvaini, ka atradās apoloģēti latviešu zinātnieki, kas ar visādām viltus teorijām mēģināja aizstāvēt Verro varas vienvirzienu. Vēl divaināk ir tas, ka līdz pat šodienai ir saglabājušies tādi zinātnieki ar grādu — bioloģi un dendroloģi, kas sludina šādu aplamu viedokli: ap dižkoku saaugušos jaunus krūmus un kokus nevajag izcirst. Tie palīdz vecajam kokam augt, jo veido labvēlīgu ekoloģisko vidi. Tādu domu izplatītāji ir vai nu ļaunprāši, vai nepraši, kas nav varējuši izkāpt no savām mašīnām un aiziet līdz krūmiem un nav spējuši arī izkāpt no savām un savu kolēģu mācību grāmatu lappusēm, lai redzētu tālāk par sausā, vienpusējā teorijā iegremdēto degungalu. Diemžēl viņiem, pārgudri runājot, izdodas savā maldīgajā pusē pārliecināt daļu klausītāju, īpaši tos cilvēkus, kuri nav dižkokus redzējuši vai nav dižkoku augšanā ar sirdi un prātu vērīgāk ielūkojušies. Viņi kļūdās tāpēc, ka nav ievērojuši četras patiesības. Lai at-rastu šīs četras patiesības, ir vērigi jāpārskata jeb jāanalizē, kā teiktu svešvārdus milošie, kādā vidē aug un ir izauguši Latvijas dižkoki; un šīs četras patiesības tad atklājas acīm redzamas.

Pirmā patiesība.

Dižkoki nevar uzaugt mežā. Visi dižkoki ir uzauguši klajumā — tirumos, ganībās, uz robežu ežām, pagalmos, olnicās, dārzu stūros, sētu vārtos, alejās, parku un mežu laucēs. Klajums ar sauli ir bijuši šo godināto koku labvēlības nosacījumi, lai piebriedinātu stumbrus resnumā un vainagu kuplumā.

Otrā patiesība.

Dižkoki nav garākie koki. Gluži otrādi — dižkoki ir zemi, strupī, resnu stumbru, kuplu vainagu. Vienīgi uz vecuma galu vainags aplūst un iet arvien mazumā.

Trešā patiesība.

Veco dižkoku veselība un augšanas spējas ir vājākas nekā alkšņiem un visiem citiem vitāli jaunajiem kociņiem.

Ceturta patiesība.

Ja klajumā augošu dižkoku apņem jaunais mežs vai alkšņi un paceļas līdz vai pāri tā galotnei, dižkoks neglabjami nokalst.

Tādā veidā ir nokaltuši vai zaudējuši sava vainaga krāšņāko pusi daudzi Latvijas dižozoli. Tādā veidā, ieaugot krūmos, ir nokaltusi gandrīz puse Latvijas brīnišķīgi skaisto dižkadiķu. Tādā veidā, ieaugot jaunā mežā, ir nokaltusi Vecpīdīņu dižpriede ar pasakaini savērtu četri metri resno stumbru un apbrīnojamiem vainaga zariem. Tieši tā paša iemesla pēc ir nokaltusi visdzižākā Latvijas priede, Kalnieku priede Ģibuļu pagastā. Tādu piemēru Latvijā ir bez gala. Vajadzētu uztaisīt lielu, biezu katalogu ar visām fotogrāfijām par bojā gājušajiem dižkokiem.

Dižozoli nenokalst tik strauji kā priedes. Bet pēc alkšņu atnākšanas no zemzarišu milzīgajiem zaru žuburiem, kas dažkārt caku cakām izlokās piecpadsmit un vairāk metrus uz malu tālu prom no raupjādainā stumbra, pāri paliek tikai kaulaini, aplupuši locekļi, kas ozoliem turas gažu desmitiem ilgi. Jā, patiesi Latvijas ozolus nomāc alkšņi un krūmi. Vediet bērnus tālajās Raķupes pļavās, vediet bērnus visur tur, kur vairs nesēj un nepļauj, kur mirušas latviešu sētas. Tur redzēsiet vientuļos, vecos ozolus kalnos un palejās stāvam kuplum kupliem vainagiem ar plaši izplestām zaru rokām, zemei skaistumu un svētību dāvājot. Šajā zemei tuvinātajā zaru kuplumā ieaug krūmi un alkšņi. Rādiet bērniem un mācieties, skolotāji, vērodami dabā, kā nokalst tie ozolu zari, kuri ieaug krūmos, alkšņos! Patiesība jāmācās dabā un no dabas, lai nezaugtu viltus zinātnieki un citi nieki.

Padomju laikos bez dižkoku spridzināšanas un krūmu audzē-

šanas bija vēl daudzi citi šo dabas pieminekļu bendēšanas paņēmieni. Dobumainajiem dižozoliem viducī ielaida uguni; un dažkārt tie dega vairākas dienas, iekams gāzās. Ar lidmašīnām pār laukiem kaisīja ķimikālijas. Tādā veidā noindeja tos, kas neizspridzināti bija saglabājušies tīrumu viducī vai tīrumu malās. Pret šādu apkaisīšanu visjutīgākās bija priedes. Tās nokalta pirmās jau no niecīgām ķimikāliju devām. Cita veida paņēmieni bija uz dižkokiem plūdināt vircu no cūku fermām un liellopu kompleksiem. Tīrumos augošo dižkoku dobumos glabāja minerālmēslus un herbicīdus. Citreiz atkal aizsargājamo koku apara cieši līdz stumbram un ar lielajiem lemešiem izplēsa saknes. Citur ozolus aplaistīja ar eļļu un smērvielām vai benzīnu.

Tas skanēs lielīgi, tomēr pasacišu. Man ar Imanta Ziedoņa, Zigmunda Skujiņa, Andra Jakubāna un tautas palīdzību ir izdevies izglābt tūkstošiem Latvijas dižozolu un citu dižkoku. Līdz 1978. gadam Latvijā darbojās īpaša lielo koku spridzinātāju komanda. Katru gadu tā izspridzināja vairāk nekā tūkstoti ozolu un citu dižkoku. Tos ozolus, kas resnumā bija mazāki par trīs metriem, izrāva ar lielajiem traktoriem. Mums šo "darbiņu" izdevās pārtraukt. Un tomēr! Un tomēr Latvijā ir divsimt reizes lielāks dižkoku blīvums nekā citās Austrumeiropas valstīs. Mēs esam vēl pašiem neapjausta dižkoku zeme.

Ar gandarijumu un prieku es atceros šo mūsu Ziedoņa dziesmu un dižkoku laiku cilvēku gara savienojumos par ideju, par Latviju, par tikumu. Uz talku un no talkas braucām dziedādami un smieklus taisīdami. Nav pagājis Ziedoņa laiks. Vēl turpinās dižkoku laiks kā mūžīga cīņa starp daili un naudu. Vēl turpinās pretrunu laiks. Kad brīvajā Latvijā ielaida uguni Kalnaziedu upurozola dobumā, nodega Latvijas svētākais ozols. Nozāģēja Pedvāles upurlietu. Un tomēr ir vārds, saukts "tomēr!". Aug atvasas kritušajām svētajām liepām. Un silis izkaisa zīles uz stiprākiem auglības punktiem.

Guntis Eniņš

Kad tas bija? Tas bija tadkautkad un turkautkur. Tas bija tad, kad sniegpārslas meta ēnas, mežā kurējās kamīns, skolā kādi dziedāja operas un autobusā — ziņģes. Tas bija tad, kad, pieejot pie ozola, gribējās pateikt "labdien" un vecas pirtīņas drupās un "gara" akmeņos saskatīt ikrus — tautas ikrus. Paradoksi, ačgārnības, joki, kurus neviens nesaprot. Kā mēs bijām pēc tā izslāpuši!

Kāpēc tas bija? Mums kaut kā pietrūka, tā, kas nāca līdzī kā aicinājums cauri gadiem, amata un ikdienas apdullumiem. Darīt kaut ko sev un varbūt arī citiem, kādu labumu sev, zālei, kokiem, mežam, dzērvēm. Iemācieties ticēt zemes izjūtai, dzirdēt Fa sevi un citos. Bija labāk ieiet mežā nekā iekāpt trolejbusā, tāpēc.

Kā tas bija? Mēs likām kopā auras, lielas un mazas, vientu-
libas auras, visuma auras. Varbūt tās lika kopā Imants? Režisors, kuru nejuta. Rokas apkārt kokam, skats pāri kalniem. Auras varēja salikt kopā ne tikai Japānā, arī Latvijā. Lielais Fa, apakšska-
ņa vai virsskaņa, sveces sniegā, pūpoli smiltis.

Kādi mēs bijām? Nu tādi, kādi bijām, — atšķirīgi un reizē li-
dzīgi, kā vienas mātes radīti. Dabas, meža, cilvēku izjutās daži
bija pārāki. Tie nu ir prom, citā dimensijā, iemācīja mums mežu
un aizgāja.

Bijām cirtēji un stādītāji, iekšpusē un ārpusē. Tādi arī pali-
kām.

Kā tev liekas, tā mazā eglīte zem ozola ir lieka? Un tā lielā?
Kurš no mums ir lieks — tas mazais vai tas lielais? Varbūt
neviens?

Komunistiskā darba trieciennieki
Krastiņš un Zirnīs.

Imants Ziedonis ar savu Dižkoku atbrīvotāju grupu gatavo-
jās izbraukumam uz Neretu kopt Jaunsudrabiņa Mūsmāju ap-
kārti, kad mani uzaicināja piedalīties. Bez alkšņiem aizaugušu
ainavu atsegšanas Imanta nolūks bija atrast un nolikt kādu
piemērotu akmeni rakstnieka 100 gadu atcerei. Grūti iedomāties
lielāku sava dižā novadnieka personības un mākslas cienītāju
kā Tālis Zālītis, kurš toreiz bija Neretas ciema dzīves ilggadējs
vadītājs. Viņa atsaucība Ziedoņa idejām bija, cik vien iespējams,
pilnīga. Kur varētu meklēt kādu palielu akmeni? Savā moskvičā
viņš Imantu, Jāni Baltvilku, Andri Buiķi un mani veda uz Rītes
pļavām. Tur viņš dažus zinot.

Siltajā vasaras dienā Imants visskaistāko plakanu milzeni mē-
rija ar savu slaido augumu izplestām rokām, atmuguriski uz tā
nogūlies. Manā iztēlē dzejnieka veidotā krusta zīme maģiskā
rituālā šo milzu maizes klaipa līdzinieku svētījot piešķīra Jaunsud-
rabiņam. Simtiņam tas gan bija daudz par lielu. Ap 15—18 ton-
nu smagā akmens aizvešana no pārpurvotās pļavas prasītu mil-
zīgu sagatavošanās darbu. Paņēmām kādu citu ar kaļnu smailei

līdzīgu galotni turpat netālu ceļa malā. Bet pēc pāris mēnešiem Tālis man ziņoja, ka Imanta izraudzītais Rites pļavas akmens jau guļ Neretas Sudmalu saliņā un gaida, lai to paceļ un atbur Jaunsudrabiņa portretam.

Laikā, kad mēs nolikām vietā Simtiņu Jaunsudrabiņam un izkopām mežmalas noru ap to, man Rīgā bija piedzimis dēls. Mazliet vēlāk Rites mežos, no krūmiem atbrīvojot dižkokus, tie tika nosaukti grupas vadoņa Imanta un dalībnieku bērnu vārdos. Vienu no dižozoliem Imants nogodāja par manu dēlu Miku. Tagad, pēc 20 gadiem, Mikus, no lielā dzejnieka šūpulī saņēmis dabas kopšanas ideju, ir nostājies uz profesionāla ainavu arhitekta veidošanas ceļa.

Imanta vadībā vēl piedalījos latviešu tēlniecības vecmeistara dzimtās Allažu apkārtnes kopšanas talkā. Devām Zaļkalna vārdu dižakmenim mežā pie Ezerniekiem un tīrījām septiņu avotu strautu pie Allažu dzirnavām. Apbrīnoju šīs pirmatnējās dabas burvību pie avotiem, kam elpu žņaudza apkārt lokā sabūvētās būdu būdiņas, piedrazotā, noplicinātā sadzīve ap tiem kā cilpā.

Ap to laiku visus radošos spēkus un brīvā laika rezerves vel-tiju Dainu kalna skulptūru kalšanai. Uzzinājis, ka Imanta Ziedoņa grupā ainavu kopšanas un akmeņu meklēšanas darbos piedalās tēlnieks Vilnis Titāns, mierīgu sirdi no turpmākās piedalīšanās grupas izbraukumos varēju atturēties.

Indulis Ranka

Kaut kas diezgan nereāls un grūti izskaidrojams ir gaisotnē, kas valda "koku grupā". Tā asociējas ar pilnmēness nakti Ziemas-svētku laikā Tīrelpurvā. Tā varētu būt enerģijas uzkrāšanās, ko veido grupas dalībnieku garaspēka mijiedarbība ar dabu un kultūrvēsturisko mantojumu. Laimīgs ir tas, kuram ir bijusi iespēja pabūt šajā vidē, apceļot visu Latviju un kopā pastrādāt.

To varētu saukt par savstarpēju bagātināšanos.

Renāte Pupele

Druvienā, 1981. gada 31. oktobrī—1. novembrī

...ir atsevišķas lietas, pie kurām vajag pieturēties, lai saglabātu cieņu pašam pret sevi, lai izjustu apmierinājumu... kaut ko saistošu... balstu...

Poruka vietās esam. Braucam gar Silmačiem. Poruks esot Blaumanim šo ideju pametis un nedaudz pat apvainojies, ka tas

ir izmantots. Silmačos pašlaik nožēlojamas, vecas un nolaistas mājas, kur savas pēdējās mūža dienas aizvada divi vecīši. Pie mājas uzlika akmeni. Iestādīja vītulus.

Nākamais pieturas punkts Pērļu dzirnavas, Pērļu ezers un Pērļu upīte. Zviedri laikam ar lielu bardzību vērsās pret tiem zemniekiem, kas atļāvās piesavināties pērles. Katrīna II savam scepterim pasūtījusi pērles no Pērļupītes, tās braukuši meklēt rota zaldātu. Poruks arī ir meklējis pērles — diemžēl nevienu nav atradis. Partiju laikā saimnieks Kušķis ir atradis 30 pērles. Dzirnavas saimnieks nomā no 1925. gada, trīs reizes degušas, pēdējo reizi — pēdējā kara laikā. Viņa sieva teica — vajag tikai strādāt, un tad visu var atjaunot. Pats saimnieks ir redzējis astoņas varas, un katra ir teikusi, ka tā ir vistaisnīgākā un būs mūžīgi. Pēdējo reizi dzirnavu dambis labots, vecie aizvari un vecie dēļi nomesti turpat zemē. Agrāk tā nestrādāja. Salasījām vecos dēļus, nokrāvām čupā... izcirtām skatu stigu uz ezeru, kaut kur tāds neliels posta darbs, bet rezultāts jau nebija slikts. Uzlikām akmeni brūkleņu vietā naktī tumšā... akmens tāds mākslīgs, drusku nedabisks, nevarējām vien izdomāt, uz kuru sānu nolikt. Apskatījām veco draudzes skolu, Volkova iekārtojusi tā nekas... par Poruku, Blaumani un vēl... Poruks darbojies arī Gruzijā... Muzejs ļoti patīkams, vecie darbarīki arī ir savākti; kāda mīlestība, lietderība, formas izjūta! Siltas lietas, un, aizejot nebūtībā, tās taču nepiemēslo pasauli. Vārda tiešā nozīmē — koks satrun, dzelzi var izmantot otro reizi... cilvēki taču bija bagāti, viņi — jebkurš — bija radoši, izdoma, fantāzija, nepieciešamības radīta. Ko pieprasa pašreizējā nepieciešamība — tikai aklus izpildītājus un patērētājus. Plūdoņa dzimtās mājas... nekas nav palicis pāri... celšim zedeņu žogu, kaut vai nedaudz radīsim dzīvības ilūziju.

1982. gada maijā

Bet tas taču ir vajadzīgs, tā nav tikai tukša laika šķiešana, tas ir kaut kas vairāk, tās ir dzeltenās, ziedošās purenes grāvjos, tas ir bērzu smalkais, zaļganais plīvurs, tie ir Āraišu ezera noslēpumainie ūdeņi...

Tā ir mana Latvija...

1986. gada 15.—16. novembrī

Atgriežos grupā... braucu jau otro reizi pēc kārtas, laikam citādi nevar... nepieciešama atbrīvošanās un arī grupas garīgais klimats. Pirmā diena — Lādes ezera Sibīrijas ciedru audze. 1959. gadā bijuši 159 koki, pašlaik palikuši 32... ganās lopi, koki pamazām iet bojā. Kas vainīgs, vai augstais gruntsūdens, šaubos...

Esmu kalnos kāpis, alās lidis, pa upēm braucis, turklāt nopietni, ar kasku galvā. Man bija nepieciešamība apliecināt sevi. Tie bija sešdesmitie, septiņdesmitie gadi. Pirmajā braucienā mēs, divi dakteri, pusotrā mēnesī ar autostopu izbraukājām Aizkarpatus, Ukrainu, Krimu. Nokļuvi interesantās situācijās un satiku dažādus cilvēkus. Aizbraucu uz Karēliju, viena kompānija iepazīstināja ar citām, izbraukāju visu Sibīriju, nonācu Imanta Ziedoņa koku glābēju grupā.

Toreizējās dzīves norises bija diezgan pesimistiskas, taču mēs dzīvojām savās mikropasaulītēs un mums bija zināma ilūzija, ka tev kaut kas pieder un ka tu kaut ko vari. Ziedoņa grupai rūpēja Latvijas kopšana un cilvēku liktenis. Ne jau lielos mērogos mēs kaut ko risinājām, tomēr piedalīšanās deva apziņu, ka esmu procesā iekšā, jo... sāpēja jau man tā sirds. Kaut ko reālu tas arī deva — atbrīvojām dižkokus un veidojām ainavu, bet vairāk ieguvām garīgi — kontaktā ar radošiem cilvēkiem nāca klāt informācija, kuru ne radio, ne avīzēs nevarēja iegūt.

Savas mentalitātes ziņā šī grupa tiešām bija elitāra. Ne izglītības vai stāvokļa sabiedrībā dēļ, bet — īpašs cilvēku tips. Tā bija domubiedru meklēšana. Viņam vajag sevi apliecināt, viņam par kaut ko ir interese. Tu uzkāp kalnā, nobrauc pa upi, noej dienā 50 kilometru cauri taigai un visu mūžu atcerēsies, ka esi spējīgs ko tādu izdarīt. Dabas skaistums — tas jau pats par sevi aizkustina, bet vēl cilvēki, kurus satiec.

Jāzeps Baško

Toreiz biju 2. kursa students Mākslas akadēmijā, tas bija 1977. gads, kad studentu darbu izstādēs, vēlāk Mākslas dienu un dekoratīvi lietišķās mākslas izstādēs parādījās manas pirmās lielformāta batikas. Tad vēl nebiju atradis savu zīda gleznošanas stilu. Šie darbi ieinteresēja multiplikācijas filmu režisori Rozi Stiebru, un viņa mani uzaicināja par mākslinieku inscenētāju filmai "Suns Funs un vējš", kura tika veidota pēc Imanta Ziedoņa pasakas "Pasaka, kurā spēlējas, spēlējas, kamer sāk spēlēt".

Darba procesā iepazīnos ar Imantu Ziedoni, kurš pēc tam piedāvāja ilustrēt viņa jauno pasaku grāmatu "Blēņas un pasakas", pie reizes arī aicinot braukt līdz viņa dižkoku atbrīvošanas grupā. Tā es iekļuvu šajā kompānijā. Tagad, pēc vairākiem gadiem, varu teikt — "vienreizējā". Palicis atmiņā, protams, KOPUMS, KOPIDEJA, kāpēc mēs braucām. Braucām gan tāpēc, ka gribējām sakopt Latviju, gan tāpēc, ka grupā bija jauka, vienreizēja gaisotne. Protams, arī Imanta Ziedoņa personībai bija savs pievilksanas spēks. Arī daudzi citi grupas dalībnieki bija izcilas personības un tajā pašā laikā ļoti vienkārši cilvēki. Tas mūs, jaunos, piesaistīja. Mēs jutāmies brīvi, atraisīti, brīžiem pat par daudz. Atceros, vienreiz mājupceļā autobusā uz stangām akrobātiski vingroja, galvai karājoties uz leju, un tas bija brīnišķīgi, kopnoskaņā. Šīs daudzās jaukās dullības, kas toreiz dzirkstīja, ir palikušas atmiņā. Es nevaru apgalvot, ka atceros visu precīzi. Kurā vietā un kādā secībā mēs bijām, to neesmu dokumentējis. Nebiju arī visai regulārs braucējs, jo blakus mācībām Mākslas akadēmijā strādāju pie darbiem izstādēm, un laika ļoti pietrūka.

Palikušas atmiņā daudzas ļoti košas kaleidoskopiskas epizodes. Manuprāt, tādas ir katram, un tā varētu veidoties interesanta, reljefa kopaina šim fenomenam "dagiem", "dageriem", "dagerismam", "duldagiem", "duldagerismam".

Viens no pirmajiem braucieniem man bija 1978. gadā pirms Ziemassvētkiem uz Ziemassvētku kauju vietām Kalnciema pusē. Izbrīduši sniega takas, mežā kūrām ugunsroku, pušķojām zaķiem un stirnām eglīti. Pēc tam mežā devos meklēt sev mazu Ziemassvētku eglī un "atradu" savu nākamo sievu Dzidru, kura tobrīd bija Medicīnas institūta studente un "dižkokos" brauca krietni agrāk nekā es. Pēc tam mēs jau braucām kopā.

Man kā topošajam māksliniekam bija ļoti svētīgi redzēt Latvijas dabu, tās dažādos novadus. Diezin vai es pats tik mērķtiecīgi būtu to spējis izdarīt. Neretā, Jaunsudrabiņa mājās, vēl izdevās dzirdēt pašu Pēterīti stāstām par agrākiem laikiem.

Dažreiz kultūras nama zālē bija lauku darba darītāju atpūtas vakars. Cītaras skaņās lustīgi dancojām.

Pirms balles klausījāmies Māras Zālītes nopietni sagatavoto apskatu par Māras zīmi, Māru, tās tēlu latviešu mitoloģijā.

Gandrīz katrā braucienā kāds apņēmās sagatavot stāstījumu par sevi un citus interesējošu tēmu. Neretas kultūras un sabiedrības dvēsele, ciema priekšsēdētājs Tālis Zālītis, laipns un atsaucīgs cilvēks, bieži vien no pienotavas piegādāja "tīrkultūru",

kura visiem garšoja. Pie Taļa Zāliša iznāca vēlāk vēl iegriezties, tad jau biju beidzis Mākslas akadēmiju un audu Neretas kultūras namam skatuves aizkaru. Tādējādi kāda mana radošā darba daļiņa palika Neretā.

Nāk prātā kāda reize Nigrandē pie slavenā kolhoza priekšsēdētāja Jāņa Blūma. Te, apkopjot birztales, īpaši atplauka dzejnieka Jāņa Baltvilka radošās improvizācijas. Viņš, cērtot krūmus un velkot zarus kaudzē, radošā iedvesmas kāpumā varēja gandrīz visu dienu, skaļi dzejojot, deklamēt vai, skaļi deklamējot, dzejojot — nezinu, kā precizāk izteikt šo procesu. Bet dzeja bija vienreizēja, ar jaukām atskaņām un arī bez tām, laba humora caurstrāvota un reizē, kas pats galvenais, — filozofiska. Žēl, ka nebija iespējams to ne pierakstīt, ne ierakstīt. To dzirdējām tikai mēs, birztales bērzi, krūmu zaru kaudze un vējš.

Šeit vienreizēji garšīgas bija šampanieša pudelēs pildītas bērzu sulas, kuras tika dzertas, lielākoties korķi izdurot caurumu un sakratot. Brižiem tika trāpīts arī mutē...

Nigrandē tika svinēta dižkoku 3 (vai 5?) gadu jubileja. Vakarīņas notika pirti. Jānis Blūms bija parūpējies par brīnišķīgu galdu un pirts siltumu. Vēlāk pirti devāmies pieklājīgi, pirmie — tikai vīrieši. Pašā karsēšanās brīdī "trakā Ilze" (tagad ļoti cienījamā TV režisore) ģērbtuvē "nočiepa" visiem vīriem drēbes. Vienīgi Imantam Ziedonim neaiztika. Nu bija problēma kaut cik solidi iekļūt viesību telpā tās drēbes izlūgties. Mēs sev priekšā pielikām to, ko sadabūjām. Kāds Ziedoņa žaketi, cits kreklu, bet dzejniekam Baltvilkam pāri palika Tautas dzejnieka Ziedoņa šlipse, ar ko viņš arī daļēji veiksmīgi nosedza slēpjamo vietu (kaut gan dāmas teica, ka no sāniem tāpat viss bijis redzams).

Tādi nu mēs gājām "trakajai Ilzei" izlūgties drēbes. Atceros, visvairāk bija izbrinītas un mulsa Nigrandes sievas, kuras piepalīdzēja virtuvē.

Bija amizanti, tagad atceroties, ļoti miļi, lai gan toreiz varbūt tā nelikās.

Vēl jāpiemin Andris Buiķis un Jāzeps Baško. Andris ar Ilzi bieži dzirksteļoja jautribā, īpaši uz nocirsto zaru kaudzes.

Nebija jau tikai blēņas, pamatā bija mērķtiecīgs, apzināts darbs, dullības tikai garnējumā.

Koriģēja, padomus deva un pamācīja Saliņtēvs. Viņam vienmēr līdzī bija kabatas nazītis un konfektes sievietēm, varēja miļi palūgt otro, trešo un vairākas... Vislabāk tas izdevās "trakajai Ilzei", kurai ar Saliņtēvu bija īpašs kontakts. Saliņtēvam

nedrīkstēja jautāt: "Vai jums ir nazītis?" Viņš teica: "Virietim vienmēr ir jābūt līdzī nazim."

Man vēl tagad sieva šad tad pārmet: "Kas tu par virieti, ja tev nav nazītis līdzī..."

Jāzeps Baško, kā jau ķirurgs, mācēja darboties ar motorzāģi. Visu tā perfekti izcirst un izgriezt, arī kaudzē sakraut un šad tad pa kaudzi palekāt. Bet vislabāk uz kaudzes, manuprāt, jutās Andris Buiķis ar "trako Ilzi".

Andris Buiķis bija kas īpašs. Superzinošs cilvēks — viņš varēja runāt, sākot no pasaules un kosmosa matērijas sakarībām ar garīgām dvēseles lietām līdz mikroskopiskajām daļiņām matemātiskajā reprodukcijā (jau tajos laikos, kur nu vēl tagad). Kolosāli vienkāršs, brīvs, atraisīts, saistībā ar dabu, alkšņu krūmu puduri vai kādu grāvmalu sakopjot.

Sarunās ar Imantu Ziedoni viņi viens otru kolosāli papildina. Vārds "kolosāli" Andrim Buiķim, manuprāt, ļoti piestāv. Brīnos, kāpēc vēl viņiem nav radies kāds kopīgs rakstu darbs — kāda grāmata, dzeja, filozofija, pasaule. Manuprāt, šiem cilvēkiem ir līdzīgas vibrācijas, kas viena otru radoši papildinātu.

Jaunpili bija iespēja jāt ar zirgiem. Sarmitei Ēlertei, toreiz jaunai žurnālistei, tas tā iepatikās, ka nebija iespējams viņu dabūt nost no zirga, visi brauca jau prom, bet viņa vēl zirgā.

Un vēl nevar nepieminēt Vilni Titānu. Vai viņš pats zina, cik akmeņos zīmes un uzrakstus, un gadskaitļus iekalis?

Un vai visi atceras, kurš ozols un kura skaistā liepa kuram pieder? Tie tika uzdāvināti dižākajiem darba darītājiem dažādos Latvijas novados.

Varu izgaismot un apjaust tikai tās izjūtas, kas man toreiz, jaunam studentam, bija dižkoku grupā, un ne visu iespējams uzrakstīt.

Vēlāk, kad mēs ar Dzidru apprecējāmies un beidzām augstskolu, "dižkokos" vēl braucām.

Bet, kad piedzima meitas, tas kļuva sarežģītāk. Kādu reizi "dagi" iebrauca pie mums. Mēs tad dzīvojām Murjānos, pie pašas šosejas. Tas bija astoņdesmito gadu vidus, un es strādāju Sējas skolā par zīmēšanas skolotāju. Man bija iedots dzīvoklis netālu no skolas lauku mājā, kuru sākumā iekārtoju kā darbnīcu, un uz turieni braucu strādāt. Vēlāk pārgājām uz turieni arī dzīvot. Dižkoku grupa brauca ciemos uz Baltmārtiņiem, paņemot līdzī no Murjāņiem gleznas un "Blēņas un pasakas" ilustrācijas, kuras jānogādā darbnīca. Autobuss nevarēja tikt pāri Lojas tilti-

ņam, un visi devāmies tālāk kalnā uz Baltmārtiņiem kājām, nesot gleznas, arī rāmjus.

Imants to nosauca par krusta jeb gleznu gājienu uz Baltmārtiņiem. Tas tika arī nofotografēts.

Dižkoku grupai uzgleznoju karogu uz zīda — tas bija lidojošs, dekoratīvs taurenītis, kuru vienmēr ņēma līdzī braucienos. Tagad zīda taurenis ir apsedzis Andri Slapiņu aizsaules ceļos, jauns vēl nav tapis, bet ceru, ka būs.

Vitolds Kucins

1976. gads. Skaista rudens diena. Ungurmuižas parks. Esam kādi desmit. Imants Ziedonis ir galvenais. Ne tik vien te. Viņš ir galvenā morālā autoritāte šajos gados Latvijā. Nevienš, Imantu ieskaitot, nevar paredzēt, ka ideja — apvienot dažādu profesiju cilvēkus grupā, kas kops Latvijas ainavu, — būs tik noturīga. (To vēlāk sauks dažādos vārdos — koku grupa, Ziedoņa grupa, dageri — kā saīsinājums no Dižkoku atbrīvošanas grupas.) Piecpadsmit gadi un vēl vairāk. Kas īsti bijis šī noturīguma pamats? Pareizi izvēlēti cilvēki? Tie gadu gaitā arī mainījušies, kodolam gan visu laiku saglabājoties. “Mūžīgs darbalauks”? Arī, arī. Tomēr galvenais cementējošais faktors vienmēr bijis pats Imants Ziedonis. Viņa pasionārisms. Viņa suģestija. Viņa šarms. Viņa ideoloģija. Viņa rīcībspēja. Viņa pašapziņa. Spēja dot un spēja ņemt. Jā, arī ņemt. Ziedonis izveido enerģijas apmaiņas loku — grupā pārsvarā ir jauni, pozitīvas enerģijas uzlādēti cilvēki. Ziedonis ir gan Skolotājs, gan rotaļu biedrs, gan līdzdalībnieks piedzīvojumu meklēšanā, gan pats Piedzīvojums.

Ir stagnācijas laiks. Sastindzis savā bezizejā, sabiedriskajā lejupslidē. Šeit tiek radīta alternatīva sabiedrība. Kas *laižas lapās*. *Zūd kokos*. Pie kam dara to *vieglī*. (Vēlāk Ziedonim būs tāda grāmata.) Dara to, *neskatoties* uz, dara to *tik un tā* (vēlāk Ziedonim būs tāda grāmata), dara to gaisīgi, spontāni, *lidus* pa sev vien zināmu trajektoriju kā taureņi (“Taureņu uzbrukums” — vēlāk Ziedonim būs tāda grāmata). Īstenībā tas ir ļoti nopietni. Tas ir ekoloģiski nopietni (vides kopšana, aizsardzība), tas ir reģionāli nopietni (vietējo ļaužu pašapziņas modināšana), tas ir kultūrvēsturiski nopietni (piemiņas zīmes neskaitāmās vietās u. c.), tas ir cilvēciski nopietni (personību veidošanās — šo rindu autori, piemēram, grupas dibināšanas laikā vēl nav pat

nevienas grāmatas), politiski nopietni (rituālajā dižkoku atbrīvošanā ir dziļāks zemteksts). Un vēl un vēl. Pamats mūža draudzībai. Pamats mūža mīlestībai pret Latviju, pazīstot to tuvu — pie pašām koku saknēm, pazīstot to tāli — pie dūmu strūkļiņas debesis, pazīstot to dziļi — pie tās cilvēkiem.

Māra Zālite

SVĒTCEĻOJUMS UZ VERTIKĀLI

Vertikāle, kas saista mūsu ikdienas esamību ar augstākām sfērām, ir tā, kas cilvēku atšķir no citām dzīvām būtnēm. Vertikāles izjūta, apzināšanās. Indiešu filozofiskajā tradīcijā vertikāli izsaka arī koks, kas aug no augšas uz leju, reprezentējot garīgo gaismu, gara valstību, un indiešu filozofiskajos priekšstatos kokam ir saprāts. To piemin arī I. Ziedonis grāmatā "TUTEPATĀS", grāmatā, kura ir dvēseles svētceļojuma hronika — gan tapšanas ziņā, gan būtībā. Tas ir svētceļojums uz vertikāli. Koks ir šīs vertikāles redzamā daļa.

Ar vertikāles piesaukšanu arī sākas vēstījums Imanta Ziedoņa grāmatā "TUTEPATĀS", apsolut dižkoku izbrīvēšanu no krūmājiem un vietējo dižviru vārdu došanu tiem:

"Nu, nu! Ne tik vienkārši. Tas nebūs tā, ka mēs sev piekomponējam dižkokus. Varbūt mēs sevi piekomponēsīm dižkokiem. Lai sajūk subjekta un objekta attiecības. Mēs sevi izkopjam ozoliem. Mēs ievadam dižus kokus un lielu sajūtu paši sevi. [..]

Mēs esam pietiekami gudri un inteliģenti, lai darītu šo darbu vēl augstākā pakāpē: mēs kopsim pašas kopšanas pēc. [..]

Mēs ar viņiem un caur viņiem izsauksim dvēseles. Aizgājušus, bet atgriežamus spēkus. Šis būs Ernests. Vigneru Ernests. Dziesmu svētku sācējs. Cik tūkstoši balsu? Cik tūkstošu toreiz? Cik tūkstošu tagad?

Un tas būs Krišjānis. Krišjānis Barons. Cik miljonu dainu?

Mēs dzīvojam horizontālā pasaulē. Bet šos mēs ņemsim no vertikāles! Jo personības ir vertikāles, balti stāvus staru kūļi, kas pastaigājas pa dzīves plakni. Katrā piemiņas vietā lai ir kāda vertikāla projekcija, lai kaut vai mūsu iedomā vien mirdz staru kūlis, pie kura mēs varam piemēroties. [..]

Mēs piesaucam kopšanas ideju. [..] Mēs kopsim, pat ja tas atkal aizaus. Mūs neuztrauc, ka tas aizaus. Veselas impērijas un imperiālas ceļtnes aizaugušas un laika vēju sairdinātas smiltis.

Bet vai tāpēc nav celtas pilis un katedrāles? Ir veselas civilizācijas aizaugušas džungļiem un aizvilktas tuksnešu smiltīm, applūdušas vulkānu lavā. Bet vai tāpēc cilvēki pasaulē ir pārstājuši kopt VERTIKĀĻU VIETAS? Kopšanu vajag saukt vārdā KOP-ŠA-NA. Kopšanas ideju vajag saukt vārdā. Šo pili vajag saukt vārdā! Vajag piesaukt. Tad saskaramies ar mūžību. Tad mēs mūžībai kaut kas esam. [...] Bet svarīgi ir mums. Mūsu pašu izjūtai: KA MĒS DARBOJAMIES AR MŪŽĪBAS MĒROGIEM. Pats sevi tu atjauno, visu laiku atjauno kādus mūžības jēdzienus.”

Tā ir programma, kura formulēta jau gājuma sākumā. Inteliģents, kurš jūt aicinājumu kopt sevi, vidi un ideju, I. Ziedoņa grāmatā “TUTEPATĀS” iegūst romantiskā varoņa statusu, gandrīz eksistenciāli tiecoties realizēt savu ideālu un jau iepriekš zinot, ka var palikt nesaprasts. 1992. gadā izdotajā grāmatā atspoguļots savus divdesmit gadus ilgs dzejnieka un viņa domubiedru — dagu (Dižkoku atbrīvotāju grupas dalībnieku) gājums uz vertikāli, jūtot vertikāli kā ikdienas dzīves atskaites punktu. Tas nav pārsteigums — ne darba, ne dabas, ne Latvijas gara cilvēku un vēstures klātbūtne dzejnieka rakstītajā. Atšķirīgās proporcijās tie ir bijuši klātesoši viņa iepriekšējās grāmatās — sākot jau no visai skarbi tēlotās darba tēmas pirmajos dzejoļu krājumos, turpinoties grāmatās “Kurzemīte”, “Tik un tā”, “Poēma par pienu” un “Viddīvvārpa”. Dabas pretimnākšana un cilvēka saudzīgais gājums, vides nacionālās savdabības apziņa un laikmeta zūdošo vaibstu saglabāšana — šie motīvi I. Ziedoņa prozā iegūst būtisku skanējumu jau līdz grāmatai “TUTEPATĀS”, tomēr nekad iepriekš tik tieši, blīvi un tajā pašā laikā it kā slēptā veidā nav skanējusi vertikāles tēma.

Kas ir vertikāle I. Ziedoņa pasaulē? Paša dzejnieka un viņa darbu vērtētāju izteikumos ik pa bridim sastopam šo vārdu. 1979. gada 20. jūlijā laikrakstā “Literatūra un Māksla” publicēta Rutas Veidemanes saruna ar Imantu Ziedoni “Pats — Ceļš — Darbs”, un tajā I. Ziedonis, iebilstot Osvaldam Kravalim, raksta:

“Kravalis gribējis no “Piena poēmas” striktāku kompozīciju, varbūt atbilstoši klasiskajam ozolam, kas abgalīgi aug zemē un debesīs, ar vienojošu stumbru. Kā Marcinkevičam. Etalonu jau var nosaukt daudz: kā Plūdonim, kā Verharnam... Bet vai tad tikai stumbrs var būt poēmas vienojošā vertikāle? Vai tad nevar būt arī “lietus vertikāle”, kas izskrien cauri zariem un pat pa stumbru vienoti nenotek, bet kompozīciju uztur vienīgi ar savu metodiski vertikālo svītrojumu kā glietrakstīšanas burtņīcā? Var

būt arī "vēja turbulentā kompozīcija". Un sadīguša rudzu lauka miljonvertikāļu kompozīcija, kas kopumā dod tādu pašu vertikāles izjūtu kā klasiskā koka stumbra analogija."

No vizuālās uz jēgpilno vertikāli, nozīmes vertikāli, tā iezīmējas opozīcija — stumbra un kustības vertikāle, un tālāk I. Ziedonis runā par "gara vertikāli" Knuta Skujenieka dzejā.

1980. gadā I. Ziedonis vairākos literāros sarīkojumos lasa dzejoļus no krājuma, kura iecerētais nosaukums ir "Vēsture un vertikāle". Vertikāles jēdziens vairākkārt pavīd dzejnieka sarunās ar Kurtu Fridrihsonu, noteikti saistot šo vārdu ar gara klātesamību, laiku un telpā nepagaisušu cilvēcisko vērtību klātbūtni. Atbildot uz I. Ziedoņa jautājumiem par mākslinieka žanru, K. Fridrihsons 1981. gadā saka:

" — Kādā iepriekšējā atbildē es mēģināju pateikt, ka mana teritorija vai slānis ir vertikālā projekcija. Tanī zonā var arī vairs nebūt žanra viennozīmības, tur var saplūst žanrs ar nojautu, literārais ar spoguļu sistēmu, muzikālais ar konstruktīvo struktūras balansu. Visi paņēmieni un darbības var reproducēties "bezsvara stāvoklī". Ne jau visu laiku var atrasties tādā "bezsvara stāvoklī". Tas ir bezgala atraisīts, reizē jutīgs un nejutīgs. Tanis brīžos mākslinieks ir tikpat neievainojams, cik ļoti padots "saplišanai". [...]

Imanta Ziedoņa radošo personību var salīdzināt ar viņa poēmā "Doma par maizi" raksturoto senlatviešu auglības dievību Jumi, kurš sēž "viddivvārpā". Divas vārpas uz viena stiebra ir arī I. Ziedoņa dzeja un proza. Kā zemes dzīves izpratnē, reālās pasaules izjūtā, tā dzejiskās fantāzijas iztēlē autors ir vienādi stiprs. Kā dzejnieka paša raksturotais arājs, kas dzīvo starp sliekām trūdzemē un dzērvēm debesīs, nesabrūk un nekad nelido pa gaisu. Stabīla vertikāle."

Koku skatot, vertikāle ir sakņu, stumbra un galotnes kopība. Sabiedrību kopumā skatot, tā ir gara pārmantojamības, pēctecības un kopšanas ideja. Diezgan ātri acīgie vērotāji to saista arī ar I. Ziedoņa darbošanos Dižkoku atbrīvotāju grupā. 1987. gada 27. martā laikrakstā "Literatūra un Māksla" publicētajā Ulda Bērziņa un Atņera Huzangaja sarunā lasām:

"A. H.: Kad pirmo reizi atbraucu uz Latviju, jau nācās dzirdēt un lasīt par Ziedoņa Dižkoku atbrīvotāju grupu. Tajā reizē nekā vēl nesapratu, neapjautu, kādās koordinātās šo lietu lai iemēro... Tagad Ziedoņa grupa man šķiet kā tāds treniņš vai savdabīga "entuziasma skola" pirms istajiem, galvenajiem darbiem.

[..] Viņam pasaules stūros ir trīs "esības akmeņi": tauta, ģimene, bērība. Un pāri lielais Augstākās Idejas trijstūris: "Ideāls,

Vide, Cilvēka Darbs. [...] Ideja Vidē bez Cilvēka Darba nerealizējas. Vide un Darbs bez Idejas ir neejdzība, haoss, haltūra. Darbs un Ideja bez Vides, bez Savējiem, bez Sabiedrības ir kā attistita, bet nenofiksēta fotogrāfija, tā izbrūnē, to nav kas pārņēms, nav kas nostiprina. Tātad paliek tas, kas nes sevī trīs principus un prot ar tiem vienot savējos." Vienot savējos! Visā tautas trīsdimensiju telpā jūsu dzejnieks meklē pamatstruktūru, kas ikkatra indivīda vertikālās vērtības padarītu par nācijas kultūras kopēju mantu. Viņš propagandē dainās saglabāto ētikas kodeksu, citē dainas lirikā un komentē poēmās un galā vēl nodrukā pats savu dainu antoloģiju "Tu dzivoji dižu darbu"."

I. Ziedoņa grāmatā ieaustā koka izpratne sakņojas mitoloģiskajā pasaules ainā. Saknes ietiecas htoniskajā pazemes pasaulē un arī pagātnē, stumbrs simbolizē zemes dzīvi, tagadni, un koka kronis ir debesu valstības, kosmosa daļa. Koks ir pasaules ass, pasaules balsts, mītu pasaulē tā lapotni apdzīvo mītiski dzīvnieki, mirušo un vēl nedzimušo dvēseles, gari; arī putni — kas simbolizē garīgās esamības augstāko limeni. Koks ir arī antropomorfs, tam ir vertikāla stāja tāpat kā cilvēkam, tas aug un mirst līdzīgi cilvēkam. Kopšanas ideja, kura I. Ziedoņa daudzos rakstos tiek uzsvēta kā latviešu tautai svarīgākā, skar visus šos līmeņus — vēsturi, vidi, gara pasauli. Grāmatā "TUTEPATĀS" — arī. Koks ir šīs pasaules redzamā daļa. Grāmatā bagātīgi ienāk stāstījums par cilvēkiem un vēstures norisēm, kas saistīti ar konkrēto ģeogrāfisko vietu un arī noteikuši "dagu" grupas darbošanos dažādās Latvijas vietās.

Jo tuvāk 80. gadu beigām, jo vairāk vertikāles ideja piesātinās ar nozīmju niansēm, simboliem. Blīvi, blīvi tie slāņojas Imanta Ziedoņa sniegtajā skaidrojumā par Ilmāra Blumberga zīmēto Latvijas Kultūras fonda emblēmu:

"CeĶalaiva. CeĶš. Laiva iznesēja. Laiva ceĶā. Mūsu vedums, mūsu nesums, mūsu devums. Dzīvības kustības zīme. Evolūcijas zīme. Attīstību uzturošs simbols.

Laivu ceĶi. ŪdensceĶi. Baltijas jūra. Kas Kurzemi vij. Kas glabā Ainažu jūrskolu Vidzemē. Kas pieteic Baltijas tirdzniecības flotes vēsturi. Kas atgādina Liepājas vēsturi. Kas atgādina Daugavas laivu ceĶus. Tirdotāju laivas, kara laivas, vikingi, polovcieši, ceĶš no varjagiem uz grieĶiem, krustneši. Liellaivas, baržas, kuĶi. Arī Zalstera laiva.

Dziesma par Daugavas laivinieku. Kam karsti pukst sirds. Raiņa Uldis, Baiba, Gatis. Arī Dullais Dauka, kas aizgāja pār jūru uz apvārsni saulei pretī.

Tad vēl bībeliskie priekšstati par pasaules glābšanos milzīgajā pasaules laivā — Noasa šķirstā — un šodienas globālā alternatīva — visi mēs zem saules. Vienā laivā, kas jānosargā.

Māras laiva — horizontālā dzīves līnija. Plašuma māte Māra. Horizonta māte, viņņveidīgās dzīves māte. Dzīves šūpulis.

Bet vertikālā: saule. Lielā gaitā. Lielā gaitā saule staigā. *Ave sol!* Caurvijus saules dziesma latviešu folklorā, latviešu kultūrā, rakstā. Saules koks, saules raksts. Arī te viņa kvadrātiņā, kā ornamentā. Ornamentālā saules zīme." (Dzimtenes Balss, 1987, 31. decembrī.)

Dzejnieks uzstājīgi atgriežas un atgriežas pie vertikāles idejas dažādās sakarībās. 1989. gada 7. janvārī laikrakstā "Literatūra un Māksla" publicēta Gunas Zvirbules saruna "Visi vienā varavīksnē" ar filmas "Es, latvietis" režisoru Ansi Epneru un scenārija autoru Imantu Ziedoni. Tajā I. Ziedonis saka:

"Galvenais ir vertikāles ideja. Filma neiznāks, ja nedabūsim vertikāles izjūtu, ja nevarēsim nofilmēt šo vertikāli. Kā jau es teicu, mani interesē tā svešatnes latviešu daļa — ar savu izcilību, ar mūsu nacionālo izcilību, ar to, kā viņi pārstāv mūsu tautu kādā izcilā spējā. Uzskatāmības labad: bērns mērās pie stenderes, atzīmējas, iegriež robiņus — lai var redzēt, kā izaudzis. Tā arī mēs gribam atzīmēt, kā latvieši auguši pasaulē, kā pierādījuši un parādījuši savu dzīvotspēju, savu darbaspēju, savu pasaules izciņas spēju, kā uzcēluši savu vertikāli. Var teikt arī — tā ir antena. Antenas augstums nosaka, cik lielā mērā cilvēks uztver pasauli. Latvieši uztver ne tikai politisko pasauli, ne tikai sabiedrisko pasauli, viņi ļoti skaisti uztver arī metafizisko pasauli. Tātad mums jāpierāda i ekonomiskā vertikāle, i politiskā vertikāle, i sabiedriskā un zinātniskā vertikāle, i metafiziskā vertikāle. Turklāt cilvēks ar augsti uzstādītu vertikāli savas mājas nes līdzī. Viņš nezaudē mājas sajūtu.

Šī vertikāles prasība, augstuma prasība ir mūsu ornamentos. Saulītē. Austras kokā. Pasaku garajā pupā. Šī augstuma tēlainība ir mūsu tautasdziesmās. Ir spīdekļi, debess velves, debess parādību apraksti. Rūpe par augstumu. Kad Zentai Mauriņai Rietumvācijā prasīja, kas tad Latvijā ir tāds sevišķs, ka viņa tā pārdzīvo šo zemi, viņa atbildēja — mākoņi. Vai nu tā ir, vai nav, svarīgs pats fakts, ka viņa šo tēlainību saskatīja dažas vertikāles iedaļas augstāk nekā taujātājs."

1994. gadā, rakstot par I. Ziedoņa dzejā rodamo ceļu pie Dieva, daudzas vertikāles uzrādīs Jolanta Mackova (Karogs, 1994, Nr. 8), kritiķes atziņas netieši apstiprina metafiziskos dziļu-

mus, kādos jānirst, lai nojaustu arī tās kopsakarības, kuras ietvertas grāmatā par dižkoku atbrīvošanu. Vairākkārt arī pašā grāmatas tekstā rodama tieši izteikta saistība starp koku stādīšanu un Dzīvības koka jēdzienu. No Augstrozes ugunspārlūku torņa pavēries skats uz bezrobežu skaistumu liecina par citādo realitāti un rada sajūtu:

“Mēs esam kaut kur starp eņģeļiem un patriotiem.”

Pārdomas par latviešu mentalitātei raksturīgo amplitūdu, kas rada atraitnes dēlus un dullos daukas, iezīmē nākamo cilvēka skatījuma loku. Un vēl viens arhetipiskais lauks — akmens:

“Visi akmeņi ir noburti latvieši.”

Kādu vēl atšifrējamu valodu runā I. Ziedoņa dzejoļu krājuma “Taureņu uzbrukums” nosaukums: “dagu” izvēlēta zīme ir taurenis.

Lielā mērā tas ir mitoloģiskais pasaules redzējums, ar kuru sastopamies I. Ziedoņa darbā, kad koks kļūst pasaules ass, kāds konkrēts ozols, liepa vai priede top pasaules balsts, pasaules koks, kura lapotnē mitinās mirušo un vēl nedzimušo dvēseles, un redzīgo saistība ar to kļūst pārļaicīga, vārdā piesaucot, akmeni iekāļot, apziņā paturot. Koku atbrīvotāju grupas ceļā nonāk arī svētbirzis, svētakmeņi, svētavoti, un kādā vietā I. Ziedonis raksta, ka diena ir “vasarsvēta”. Un ir jādodomā par svētceļojumiem. Uz sakrālo centru. Svētceļojums ir vieglākais no ceļojumiem. Ceļojums ir riska pilns: tajā ir abi nezināmie — gājuma un rezultāta neparedzamība. Svētceļojumā jau pašā tā būtībā rezultāts ir apsolīts. Ir tikai jāiet. Gājums var būt ļoti smags, bet tas ir drošs — jo TAS ir TUR. Svētceļojuma būtība ir tā, ka mēs zinām: TAS ir TUR. Un tad arī pats ceļš, pats gājums tiek sakralizēts, tiecība uz šo sakrālo centru kļūst svēta.

Ko mēs meklējam... Pašu iešanu, kas dod piepildāmu un arī ar ticību, cerību, mīlestību piepildītu laiku. Gara torni vai vaska spārnus. Izjūtu par to, kā Mēs gājām TOREIZ. Varbūt visbūtiskāk — kā ES gāju TOREIZ uz kaut ko, kas notika svēti un tīri. Katrs koks, kuru šajā svētceļojumā atpazīstam, apstiprina, ka TAS bija. Ka tas viss tātd spēj būt un ir joprojām, tikai citādi tverams. Dimensijās, kuras dēvē par netveramām. Koks, zāle un akmeņi atgādina — ar visu savu ilglaicību vai islaicību — TAS ir iespējams.

Kāds man saka: “Svētceļojuma jēdziens nesaistās ar Ziedoni — tiem, kas ir brīvi, svētceļojumi nav vajadzīgi.”

Bet varbūt tomēr — dvēseliski, citus līdzī aicinot, kopjot un uzturot spēkā ideju?

Ar grāmatu “TUTEPATĀS” I. Ziedonis apliecina vienotības

ideju: sugas brāļu vienotību, dabas un cilvēka vienotību — kustībā un pašāvivā, nācijas vienotību ar savu dzīvesvidi, vienotību ar Kosmosu pāri laikam un telpai, tajā, kas ir ārpus laika un ārpus telpas nojēgumiem. Šie jēdzieni pārklājas, caurvijas, pamirkšķina mums kādās nojausmās un atkal patveras ikdienas nīrbā. Svētiti ir arī ceļabiedri šajā gājumā. Grāmatas nosaukumā ir ietverta liela piederības jēga. Tie ir savējie, kas ir satikušies pie Dzīvības koka stumbra. Recenzijā par I. Ziedoņa grāmatas "Tutepatās" publikāciju žurnālā "Karogs" Ausma Cimdiņa arī uzsver, ka I. Ziedoņa grupa "... mainīgā sastāvā (J. Baltvilks, A. Buiķis, J. Pigoznis, V. Avotiņš, Māra Zāļīte u. c. Māras, Mārites, Baibas un Ilzes, G. Eniņš, A. Zvirgzds, A. Urtāns, Dr. Zirnis u. c.) izstaigā malu malas un izbrien brikšņu brikšņus Kurzemē un Vidzemē, meklējot vertikāles starp kokiem un cilvēkiem". (Literatūra un Māksla, 1991, 23. februārī.)

Savulaik, jau krietni agri, I. Ziedonis pieminēja dižkoku atbrīvotājus rakstā "Labi ievibrētas attiecības":

"Sevis nepietiekamība sevi ir prasība pēc labas kompānijas. Pēc labiem un gudriem kaimiņiem. Šo cilvēku atrašana un piedomāšana, ka tādi ir un gudri uztur ap sevi darbīgu vidi, — tā ir labas sabiedrības uzturēšana savā apziņā. [...] Saka: uzturvielas. Es gribu teikt: uzturļaudis. Šogad bija apkārt daudz uzturļaužu. [...]

Gribas šajā pēdējā gada brīdī paspēt nosaukt vēl un vēl "uzturcilvēkus", kas spēj uzturēt sevi un blakus vismaz vēl dažus. Mūsu paradagu grupu, kas jau divus gadus "nopietni jokoja" un kopj savu brīvo laiku un zemes ainavu. Un tos cilvēkus, kas mūs saprata visās republikas malās. [...]

Tie ir tikai tie, kuri man deva. Tie, kas jums deva, ir jūsu rakstos. Bet gada beigās vajag atkārtot un atgādināt labus vārdus, lai tie atmodina pierimušas un pieklusušas vibrācijas." (Literatūra un Māksla, 1973, 29. decembrī.)

Kontrastā — I. Ziedonis ir rakstījis arī par tiem, kas postījuši kokus. 1978. gada 14. jūlijā laikrakstā "Literatūra un Māksla" publicēti Imanta Ziedoņa un Zigmunda Skujiņa raksti ar kopīgu nosaukumu "Saskanīgāk un saprātīgāk". I. Ziedonis:

"Kad dzird spridzinām ozolus vai dzird par izspridzinātiem ozoliem, cilvēki kļūst uzmanīgi. Pirmais, kas iešaujas prātā, ir paši ozoli. Bet nākamā doma, kas sāk nodarbināt prātus, ir vēl nopietnāka: par pašu cilvēku. Vesels jautājumu virpulis savērpjas ap šādām spridzināšanas vietām un citādiem pārveides faktiem.

Pirmkārt, vai viss ir kārtībā ar pašiem cilvēkiem, kas izlemj

šo koku likteni? Vai viņu vērtību izpratnē nav notikušas kādas neatgriezeniskas (kaut nu būtu atgriezeniskas!) nobīdes? Vai viņos nav kaut kas sabiedriski nozīmīgs atrofējies? Teiksim — skaistuma izjūta unificējusies. Bet varbūt vēl smagākas pārmaiņas: nespēja saprast darbu un darba augļus to kopsakarā?”

Arī citos rakstos — vairākkārt — Imants Ziedonis ir rakstījis par migrācijas izvējoto Latvijas tautu, kura neprot vairs kopšanas darbu. Zigmunds Skujiņš savukārt argumentējis ozolu saudzēšanas nepieciešamību ar to koksnes vērtību, kura ar gadiem pieaug.

1993. gadā žurnālā “Karogs” (Nr. 3) publicēts Intas Čaklās raksts “Deviņdesmit otrajam gadam aizejot” — arī par I. Ziedoņa grāmatu “Tutepatās”. Kritiķe uzsver I. Ziedoņa grāmatas pēctecību viņa iepriekšējiem aprakstiem un it kā atvainojoties atzīmē:

“Iepriekšējās Ziedoņa prozas grāmatas sabiedrība uztvēra ļoti saviļņoti, meklējot tajās savu slimību diagnozi un atveseļošanās prognozi. To arvien rādīja vēstuļu kalni, raksti un apaļie galdi, tikšanās. “Tutepatās” ir citāda, un laiks ir cits. Diagnoze jau uzstādīta, ārstēšanās līdzekļi maziedarbīgi un dārgi. Vispār grūti iedomāties patlaban grāmatu, ko ar vienādu interesi varētu lasīt un apspriest visa Latvija. Lasišana kļuvusi par individuālu nodarbi ne vien tehniski, bet arī savos rezultātos. Tādai Ziedoņa jaunā grāmata sniedz diezgan daudz ierosmju. Pirmām kārtām valdzina Latvijas dabas tēlojums — ar līdzdalīga, darboša cilvēka acīm skatīts, ne kā ainava, bet kā būtne savas dzīves dinamikā: tādā zemē kā mūsējā daba ir vēstures glabātava, paaudžu darbu un nedarbu spogulis, kurā lūkojoties var ieraudzīt pats savu seju. 70., 80. gadu depresijas un lauku bojāejas gaisotnē “dageru” grupa, ja ne vairāk, tad uzturējusi sevī asinssaiti ar zemi, tās pagātnei.”

“TUTEPATĀS” neguva plašu izvērtējumu kritikā. Iespējams, likās pārāk līdzīga iepriekšējiem I. Ziedoņa aprakstiem, kaut tā ir nesalīdzināmi polifoniskāka: tajā ir ietverti grupas dienasgrāmatas ieraksti, tās dalībnieku domas, izjūtu mirkļi, konkrētie vērojumi; citēti laikraksti, vēstules, vēstures liecības; jaušamas reminiscences no modernās zinātnes atzinumiem par smalkajām enerģijām un cilvēka spēju uztvert it kā metafiziskas norises. Tajā, visbeidzot, ir “Lielais Fa” — tikai dažas reizes piesauktais kopīgi izjustais brīnums, kurš, iespējams, ir cilvēka un dabas saplūsmes mirkļa sinonīms. Likumsakarīgi, ka interesantākos materiālus ir publicējuši paši “dagu” grupas ļaudis.

Guntis Eņiņš vairākkārt publicējis fotogrāfijas, kurās redzama dižkoku kopšana.

Grāmatā "Promatnākt, šurpaiziet" (1983) publicēts Jāņa Baltvilka raksts "Tēzes par Imantu Ziedoni", kurā apliecināta I. Ziedoņa rakstura iezīme — pašam ķerties klāt pie tā, kas prasās darāms. Šajā pašā grāmatā publicēts Ata Baižas raksts "Mirkļi ar Imantu Ziedoni grāmatās un cilvēkos", tajā fiksētas dažas grāmatā "TUTEPATĀS" neminētas epizodes:

"Rainis, Andrejs Upīts, Ernests Dinsberģis, Juris Neikens, Fricis Bārda, Krišjānis Valdemārs, Jānis Poruks, Migliniks, Jānis Jaunsudrabiņš, Jēkabs Janševskis, Krišjānis Barons... Mūsu galotnes.

Un gaisotni ap galotnēm dižkoku atbrīvošanas braucienos, Imanta Ziedoņa rosināti, mēs kopjam. Neļausim aizaugt.

Imantu redzēt man iznāk galvenokārt šajos braucienos. Mēģināšu uzzīmēt dažas mirklīgas epizodes.

Mans pirmais brauciens notika ziemā. Bijām apkopuši Buses pilskalnu. Mežā aiz Abavas zuda saule. Mēs, muguru atliekuši, vērojām rietu. Daži priecājās. Skatos, ko dara DZEJNIEKS. Saņēmis Sauli aiz stariem, velk uz mūsu pusi. Iziet stars caur krūtīm — viens, otrs, trešais. Viņš vienās adatās. Kā tāds saulains ezis. Bet neatlaižas. Velk.

Reiz atkal, tas notika pie Klidziņas, mēs, godinot Andreju Upīti, attīrijām no brikšņiem kalna galā augošu kuplu ozolu. Cirtām skatu stigu. Darba zona robežojās ar augļudārzu. Padzirdējusi troksni, iznāca saimniece un bažījās, ka kādu alksni neiegāžam ābelītēs. Pazinusi Imantu Ziedoni, nomierinājās. Viņi aprunājās. Saimniece stāstīja, ka vīrs kļuvis aklis. Iznesa mums krūzi piena un teica:

— Dzejniek, mans vīrs grib ar jums parunāties.

— Labi. Es eju, — Imants ļoti nopietni atbildēja.

Viņi apsēdās mājas priekšā uz soliņa — Dzejnieks un AKLAIS. Labu brīdi runājās. Te viens, te otrs rādīja ar rokām uz Daugavas pusi.

— Puikiņas, bērzus atstāsim! Meitiņas, velciet zarus! Visi, visi! — riko Imants.

Mēs strādājam Riekstiņos, Jāņa Jaunsudrabiņa bērnības zemē. Ir svētdiena. Brauc ekskursanti. Šķērsām ceļam pārkrit mūsu zāgēts alksnis. Autobuss negaidītā šķēršļa priekšā apstājas. Izkāpj ļaudis.

— Tagad pusstundu jāpastrādā, — puspajokam, pusnopietni saka Imants.

Un ļaudis, tie izrādās kolhoznieki ar priekšsēdētāju priekšgalā, svētdienas drēbes netaupīdami, strādā kopā ar mums.

Brauc žigulis. Iekšā tēvs, māte un divas meitas. Atkal ceļam priekšā aizgāžas alksnis.

— Divdesmit minūtes jāpastrādā, — Imants saka.

Tēvs klusē, meitas apmulsušas. Māte prasa:

— Kāpēc? Kas te notiek?

— Kā — kāpēc? — atjautā Imants. — Mūsmājas aizaug. Alkšņi nāk istabā."

1995. gada 5. februārī laikrakstā "Literatūra un Māksla" publicēts Pētera Bankovska raksts "Sveiks, Imant!", kas tapis kā recenzija par I. Ziedoņa grāmatu "Tutepatās". Tajā ir vairākas interesantas nianšes, kas ļauj spriest par atmosfēru "dagu" grupā un par zināmu grupas pašnovērtējumu (kaut arī viena cilvēka, P. Bankovska, skatījumā):

".. grāmatu pēc nopirkšanas ilgi nevēru vaļā. Jo mana pirmā reakcija bija: "Kā, un nu viņš mūsu grupas privāto dzīvi un privātās alkas, un privātās domas tā vienkārši noliek pasaulei par apsmieklu!" Likās — šie izbraukumi un darbs ar un par Latvijas ainavu ir tikai mūsu, tā teikt, iekšēja lieta. Likās — tik un tā neviens svešs nesapratīs, kas, kāpēc un kā domāts.

Bet, tā spriežot, es biju netaisns. Ne jau pret tiem "visiem", kas neko nesapratīs. Viņi patiešām nesapratīs. Jo "..tautas kulturālākā daļa ir karā izkauta, palikuši tikai iedzīvotāji un izdzīvotāji, cilvēciskā minimuma cilvēki. Uz viņiem nav ne ko cerēt, ne gaidīt." (95. lpp.)

Pirmkārt, es biju netaisns pret Tevi, tiecos nopaļāt grāmatas veidolā to, ko garīgās, iekšējās kustības veidolā Tevī aizvien esmu turējis par būtiskāko. [...] Šī "ozolu pazišana", ozolziņu degšana dvēseļup, kas līdz ar to "aprobežo" Tavu mīlestības, respektīvi, "pasaules" pieņemšanas loku, jau pilnīgi nepārprotami izpaužoties šajā pirms trīsdesmit gadiem rakstītajā dzejolī, atkal un atkal (jā, dažādojoties!) apliecinoties turpmākajās grāmatās, kopsavelkas TUTEPATĀS: "Var likties, ka mēs te kopjam vidi, taču mums šķiet, ka šobrīd svarīgākais ir kopt sevi un pašu kopšanas ideju. To mēs darām. Mūsu spēki ir par mazu, lai sakoptu Latviju. Bet mēs kopjam TIK UN TĀ ideju. Ka jākopj. Ka jākopj, neskatoties ne uz kādiem apstākļiem, ne uz kādiem noteikumiem." (151. lpp.) [...]

Astoņdesmito gadu pirmā puse manās atmiņās, iespējams,

visvairāk un spēcīgāk dzīvos ar šiem ikmēneša izbraukumiem dižkoku gaitās. Ne tikai "labās kompānijas" vai kādu konkrētu izziņas vai sajūtu piedzīvojumu dēļ — TOS, starp citu, uzmanīgs lasītājs šajā grāmatā atradīs pārpārēm! Nē, galvenā šo braucienu jēga man bija un ir JĒGA NEJĒGĀ, kas, es ticu, bez liekiem vārdiem turēja mūs kopā, kas tur mani kopā arī tagad, kad tik sen jau vairs nebraucu "kokos", bet brīvdienās nodarbojos ar nekad nepadarāmu zemkopību arhetipiski nebeidzamajā Zemgales līdzenumā.

JĒGA NEJĒGĀ — tāda bija mūsu darbība, skaties, no kuras puses gribi. Attiecībās ar vietējo varu gandrīz vienmēr. Grupas savstarpējās attiecībās šad tad, mežsaimnieku profesionālisma sadurēs ar dendrologa profesionālismu un abu to sadurē ar dzejnieka profesionālismu, nu, nereti. Bet galvenokārt: cilvēka kā darbīgas būtnes motivācijas meklējumos dabā kā pašdarbīgā un pašpietiekamā sistēmā.

[..] Un tā vien šķiet, ka JĒGA NEJĒGĀ ir arī, lokus metot, sējusi mezglus nemanāmajā un aizvien no jauna apšaubītajā saiknē starp latvisko Dievziņu (šīm arhetipiskajām mīta atliekām, kas tomēr dzīvo katrā no mums) un 20. gadsimta beigu t. s. attīstības pasaules Dievziņu. [..]

.. izkopts parka stūris vai uz krūmu fona ainaviski izcelts ozols varbūt atkal ir "paju sabiedrības" vai jaunsaimnieka aizbriksņots, mūsu lolots piemiņas stādījums, teļu nograuzts vai traktoru izbraukts. Bet — mēs esam strādājuši un dzīvojuši, vai pareizāk būs rakstīt: strādājuši=dzīvojuši=bijuši. Jā, ar atkāpēm, ar ekskursiem. Un dažbrīd vakaros, "teātri" spēlējot vai tāpat daudzoties, es maniju, ka tas Tev jau ir "off", ka cilvēcisku, ai, pavisam cilvēcisku dzīvīguma un dažādības iemeslu pēc ikvienam mūsu Dižkoku atbrīvotāju grupas (jau lingvistiskā ziņā šī vārdkopa ir nepārskatāmi daudznozīmīga) motivētās (pašmotivētās) rīcības apskaidrojumam visapkārt ņirb ligano pāreju "feidings".

Tāpat ir Tavā grāmatā. Sākumā teicu, ka bailojos, vai tā maz būtu citiem — "svešiem" — lasāma. Ir lasāma, un, atmetot visu uzspēlēto pieticību, es teikšu, ka obligāti jālasa. Tieši pāreju, virsotņu, "feidinga" dēļ, lēcieni, sānlēcieni, atpakaļnācieni dēļ, kas veido šī teksta, ja tā var teikt, māksliniecisko audumu.

Protams, "Lielo Fa" saprātīsim (nē, to nevar nemaz saprast, to var tikai — dažreiz — just izskrienam caur nerviem kaut kur "dvēseles rajonā") tikai mēs, kas katrā atsevišķā reizē un vietā klātesot BIJĀM KLĀT."

Ir noslēdzies kāds loks arī I. Ziedoņa pasaules sakārtošanas praksē. Dižkoku atbrīvotāju grupa bija savas iespējas izsmēlusi, veicot kopšanas darbu, kultūras darbu, tādējādi pretojoties entropijai, par ko Imants Ziedonis saka Jolantai Mackovai intervijā "Starp Blidenes meitenēm un kosmisko cenzūru" laikrakstā "Labrīt" (1995, 13. aprīli). Vēl būs ziņa laikrakstā "Diena" (1995, 7. oktobrī), ka Ainažos, gatavojoties ostas atjaunošanai, nocirstas I. Ziedoņa grupas K. Valdemāra piemiņai stādītās priedes, daži ainažnieki būs sašutuši, citi teiks, ka pareizi vien ir darīts.

Vēl 1995. gada 8. decembrī laikrakstā "Rīgas Balss" publicētajā Ivara Alksniša sarunā ar I. Ziedoni "Pacietīgi jākuļ un jāpatur prātā, ka sviests būs", dzejnieks ierosinās — "ja kādam "Rīgas Balss" lasītājam pieder vieta ar skaistu, interesantu, bet nesakoptu ainavu, viņš par to var paziņot Kultūras fondam — un mēs aizbrauksim talkā", bet 1996. gada 28. decembrī laikrakstā "Diena" publicētajā Teklas Šaiteres sagatavotajā intervijā I. Ziedonis uz jautājumu, vai Dižkoku atbrīvotāju grupa vēl kopj Latvijas ainavu, atteiks:

"Nē, ko nu vairs? Vide privatizēta, tur nevar tā staigāt, kā gribi. Kad gājām dižkokus kopt, visi lauki un meži bija tautas manta. Tagad zeme un tās koki pieder īpašniekiem. Kad sāks ražot šķeldu, alkšņus, biezokņus par dolāriem paši izcirtīs, Latvija kļūs skaista."

Svētceļojums ir tas, ko lietas labā var darīt pats. Katrs pats. Vertikāle ir arī jēgas caurviju apzināšanās visā I. Ziedoņa gājumā uz arvien plašāku un smalkāku vibrāciju. Smalko enerģiju ietekmes spēks, to iešana cauri visam.

Ievibrētie ozolu gali sasaucas. Pāri visai Latvijai. Tālāk un augstāk.

*A. Rožkalne,
filoloģijas doktore*

SATURS

I. *Ziedonis*. No kalna uz kalnu jeb saglabāšanas instinkts 9

TUTEPATĀS 17

FAKTI. KOMENTĀRI. VIEDOKĻI

No vēstulēm Imantam Ziedonim 326

Dižkoku atbrīvotāju grupas braucieni 332

Dižkoku atbrīvotāju grupas dalībnieki 343

Tēlnieka Viļņa Titāna novietoti laukakmeņi

ar iekaltiem nosaukumiem, datumiem

un mūsu grupas zīmi 353

Par to... 356

A. *Rožkalne*. Svētceļojums uz vertikāli 387

Imants Ziedonis
RAKSTI 12 SĒJUMOS
9. SĒJUMS
RĪGA NORDIK 1998

Izdevniecības vadītājs P. Zirnītis
Darba grupas vadītājs J. Juška
Galvenā redaktore L. Lapa
Ražošanas daļas vadītāja L. Brikmane
Realizācijas daļas vadītāja D. Elsiņa
Reklāmas daļas vadītāja I. Linde
Datoroperatores A. Alksne, G. Ozola
Maketētāja V. Vilcāne

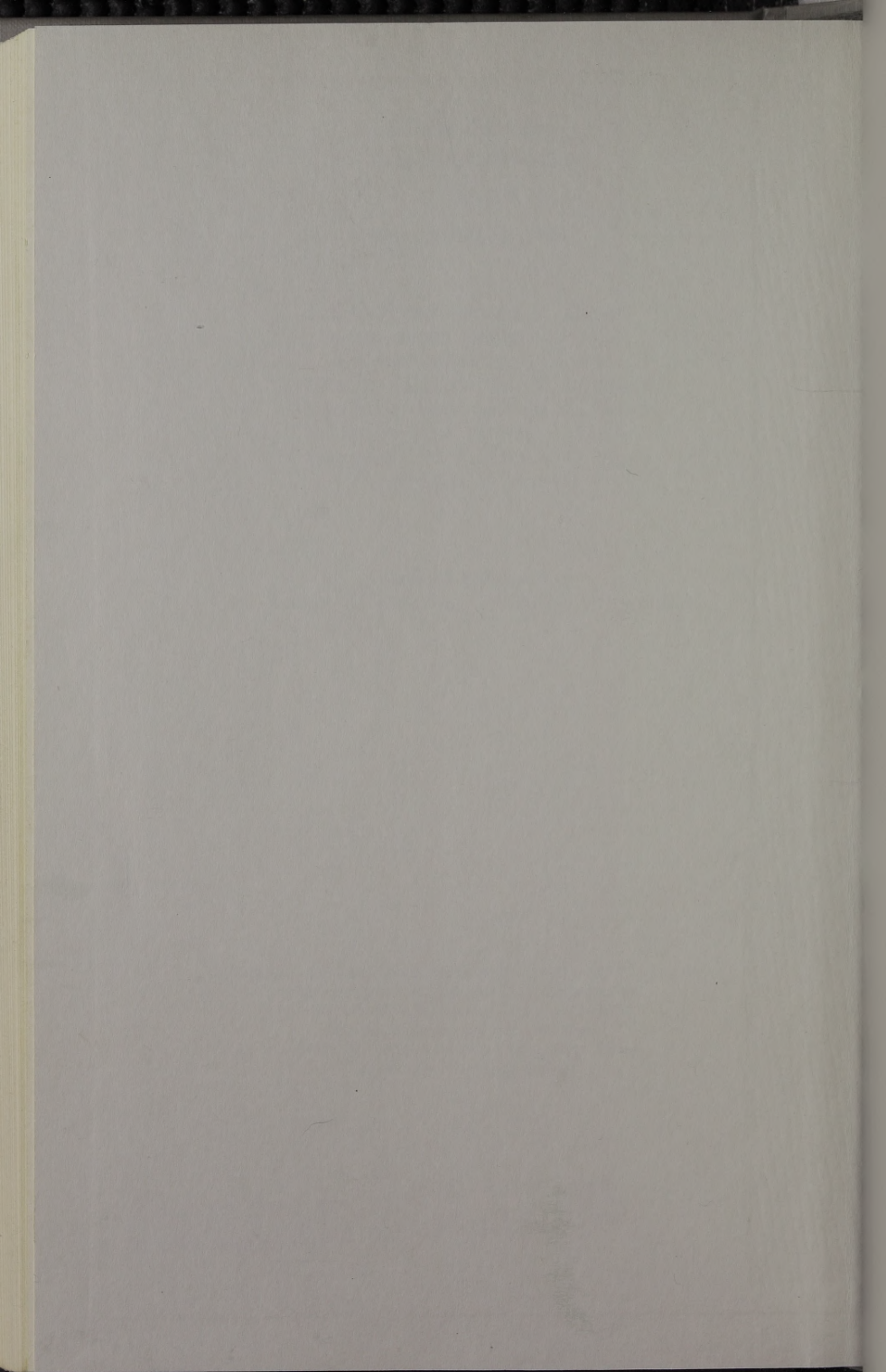
Grāmatā izmantotas
G. Eniņa, A. Krieviņa, I. Ziedoņa fotogrāfijas.

Formāts 60x84/16. Somu ofseta papīrs JAMSA MATT 75 g/m².
Ofseta iespiedums. 25 uzskaites iespiedloksnes.
SIA "Nordik". Reģistrācijas apl. Nr. 2-0792.
Loksnes iespiestas r/a "Latvijas karte".
Apvāks un ielimes iespiestas tipogrāfijā "Premo".
Iesiets a/s "Paraugtipogrāfija".

OBLIGĀTAIS EKSEMPLĀRS

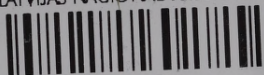
TEKA

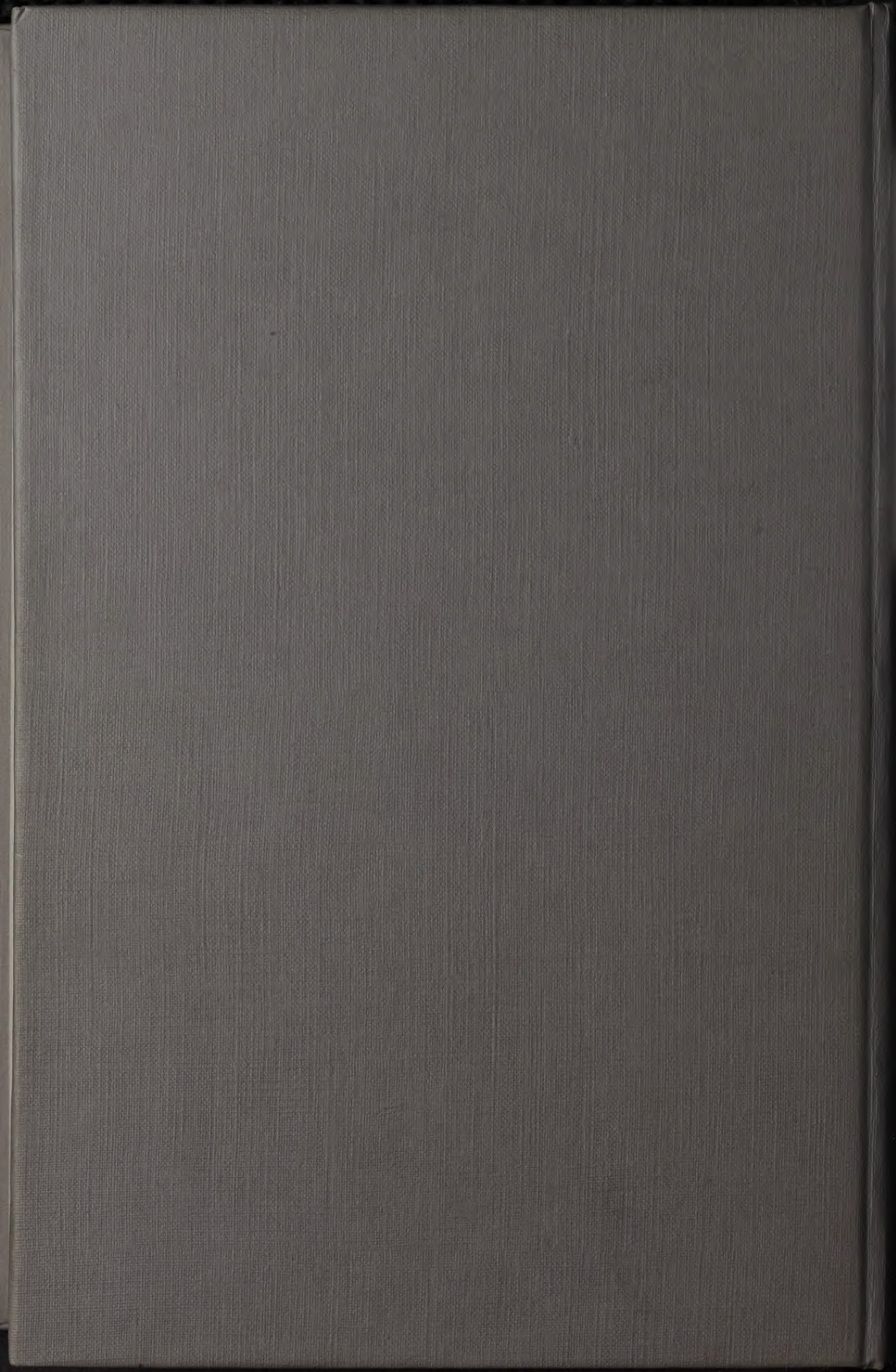

**OBLIGĀTAIS
EKSEMPLĀRS**

LĀTVIJAS NACIŅONĀLĀ BIBLIOTEKA

0300037125

Ls 6.50

95-3
L-326
IX